

שבוע פרשת נח

כ"ה תשרי – א' מרחשון תשע"ד (29 September – 5 Oktober 13)

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דְגָנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבְהֵמְתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לַחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ, אֱלֹהִים וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת פֶּל מְצוֹתַי יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת פֶּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקֶּבֶל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמנהלך לימי התודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יְשׁוּבוּ יְשָׁרִים אֶת פְּנֵיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו: **מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהִעַרְבְּ נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ כְּפִינוּ, וּבְכִי כְּלַעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵי כְּלַעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

בְּרַכְּךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכה "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחרותו וינחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייחָף ל"חדר ובית של צדקה".

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מרות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־יֵאֵשׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיז מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצָן יְהוָה זֶרְעוּ דוֹר
 יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לְיִשְׂרָאֵל חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלֹא יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזִכָּר
 עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רַעַה לֹא יִירָא נֶכּוֹן לָבוּ בְּטַח בְּיְהוָה: ח סְמוּךְ לָבוּ לֹא יִירָא
 עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד קָרְנוֹ תָרוּם בְּכָבוֹד:
 י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּ יַחַרְק וְנַמְס תְּאוֹת רִשְׁעִים תֹּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאֵי מַהְלֵל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־פְּלִגְוִים | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי בְּיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגִבִּיהֵי לַשַּׁבָּת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבְאַרְצָן: ז מְקִימֵי מַעְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֵקֶרֶת הַפִּיֵת
 אִם־הַבְּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּיָהּ:

נקודות משיחות קודש - מזמור קיב מתוך "תהילות מנחם"

קיב, ט - פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד

מעלת נתינת הצדקה

ב. עוד מבואר במאמר מאדמו"ר מהר"ש⁹⁸, שגילוי "חסדו" של הקב"ה שנפעל ע"י נתינת צדקה, הוא מחמת הביטול שנעשה בהאדם. ועפ"ז מבאר מ"ש בגמרא⁹⁹ "הני עשרים וששה הודו, כנגד מי, כנגד עשרים וששה דורות שברא הקב"ה בעולמו, ולא נתן להם תורה, וזן אותם בחסדו". דלכאורה אינו מובן, למה "כ"ו הודו" שכנגד "כ"ו דורות" שקודם מ"ת נאמרו ע"י דוד שהי' כמה דורות אחרי מ"ת? ומבאר שמכיון שהמשכת "חסדו" בסדר ההשתלשלות באה ע"י המשכה שלמעלה מסדר השתלשלות, חסד דאריך שנקרא בשם "הגדולה"¹⁰⁰, ונמשכת ע"י ביטול המציאות, לכן דוקא דוד המלך שהי' בתכלית הביטול, כמ"ש¹⁰¹ "ואנכי תולעת ולא איש", "אם לא שוויתי ודוממתי"¹⁰², אמר "כ"ו הודו".

ונמצא שכדי לפעול גילוי "חסדו" שלמעלה מהשתלשלות, צריך ב' ענינים: (א) ביטול במציאות (כנ"ל בדברי אדמו"ר מהר"ש). (ב) נתינת צדקה בגשמיות ממש (כנ"ל בדברי אדה"ז).

המשך בעמוד קמג

98) ד"ה הני כ"ו הודו תרל"ז.

99) פסחים קיח, א.

100) ל' הפסוק דברי הימים-א כט, יא.

101) תהלים כב, ז.

102) שם קלא, ב. וראה "תהלות מנחם" עה"פ.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיב, קיג ג
- (ג) מאמר ד"ה והיה מדי חודש בחדשו
שבת פרשת נח, ב' דרי"ח מרחשון, ה'תשכ"ז? ה
- (ד) מכתב כללי ר"ח מרחשון, תשד"מ יד
- (ה) שיחת שבת פרשת נח,
ב' דראש חודש מרחשון, ה'תשכ"ז? טז
- (ו) לקוטי שיחות – פרשת נח
(בלה"ק) כרך יו"ד כז
- (ז) מתוך פניני לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ל
- (ח) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה
ע"ה ז"ל שניאורסאהן חוברת לו, תרגום מאידיש ... לא
- (ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נח לב
- (י) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת נח לג
- (יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נח סח
- (יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת נח סט
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נח עז
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עט
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:**
- (טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נח פב
- (טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נח קא
- (יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת נח קט
- (יח) נביאים וכתובים
מלכים א פרק כא, תהלים פרק צו-צז קי
- (יט) משניות – מסכת עדויות
ביאור קהתי קיב
- (כ) עין יעקב מסכת יומא קיט
- (כא) מסכת פסחים עם ביאורים
מדף קא עד דף קז קכ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקן קמח
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קמח
- (כד) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קמט
- (כה) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קנא
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קנב
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קנב
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קנג
- (כט) ספר המאמרים ה'תרפ"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קנד
- (ל) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קנה
- (לא) רשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ
אדמו"ר מוהרי"צ קנו
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קנו
- (לג) חומש לקריאה בציבור קנז
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת נח קסו
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קסז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 בסיום ההפטרה של שבת ראש-חודש, נאמר:

2 וְהָיָה מְדֵי חוֹדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבַּת בְּשַׁבְתּוֹ יָבֹוא כָּל בֶּשֶׂר
3 לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי, אָמַר הוֹי¹, כְּלוּמַר שְׁלַעֲתִיד לְבֹוא, בַּיּוֹמֹת הַמִּשְׁחָה,
4 יַעֲלוּ לְרֹגֶל לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ לֹא רַק שְׁלוֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה, בְּשְׁלוֹשַׁת הַרְגָלִים פֶּסַח

5 שְׁבוּעוֹת וְסוּכוֹת אֲלֵא מִיְדֵי חוֹדֶשׁ וּמִיְדֵי

6 שַׁבַּת וְאֵיתָא וּמוּבָא בְּיַלְקוּט'

7 בְּמַדְרַשׁ יַלְקוּט' שְׁמַעוּנִי עַל

8 הַפְּסוּק² הַזֶּה "וְהָיָה מְדֵי חוֹדֶשׁ...",

9 אָמְרוּ וְשָׂאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-

10 הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֵימְתִי

11 אַתָּה מְחֻזָּר לָנוּ אֵת הַכְּבוֹד

12 שֶׁהֵינּוּ עוֹלָיִם בְּשִׁלְשֶׁת פַּעֲמֵי

13 רְגָלִים וְרוֹאִים אֵת הַשְּׂכִינָה

14 בְּעֵלְיָה לְרֹגֶל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ? אָמַר

15 לָהֶם הַקָּב"ה, בְּנִי, בְּעוֹלָם

16 הִזָּה הֵייתֶם עוֹלָיִם בְּשָׁנָה

17 שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים, כְּשִׁנְיַע הַקֶּץ

18 הַסּוּף שֶׁל הַגְּלוּת וְתִבְוֹא הַגְּאוּלָּה אַתֶּם

19 עַתִּידִים לְהִיּוֹת עוֹלָיִם שָׁם

20 לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ,

21 שְׁנָאֵמַר וְהָיָה מְדֵי חוֹדֶשׁ

22 בְּחֻדְשׁוֹ וְגו' וְלַעֲלֵל מִיְנֵיהָ³,

23 וְקוֹדֵם לִכֵּן נֹאמַר בְּיַלְקוּט' שֶׁם הֵיאֵךְ

24 בָּאִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ

25 בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ וּבְשַׁבַּת מְסוּף

26 הַעוֹלָם, אֲלֵא הַעֲבִים הַעֲנִיִּים

27 בָּאִים וְטוֹעֲנִים אוֹתָם

28 וּמְבִיאִים אוֹתָם לִירוּשָׁלַיִם

29 כּוֹי, וְהוּא שֶׁהִנְבִיא מְקַלְסֵן

30 מִשִּׁבְחָה אוֹתָם מִי⁴ אֵלֶּה כְּעַב

31 תַּעֲוֹפִינָה.

32 וְצִרְיָךְ לְהַכִּינֵי⁵, מַהוּ הַטַּעַם

33 לְפִי הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים

34 שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא תִהְיֶה הַעֲלִיָּה

35 לְרֹגֶל כְּכָל שַׁבַּת וְרֹאשׁ-חוֹדֶשׁ,

36 וְאֵילּוּ לְפָנֵי-יְהוָה, בְּזִמְנֵי שְׁבִית

37 הַמִּקְדָּשׁ הֵיָה קָיָם, הֵן בְּתַקוּפָה

38 שֶׁל בֵּית רֹאשׁוֹן וְהֵן בְּתַקוּפָה שֶׁל

39 בֵּית שְׁנִי, הֵיָתָה הַעֲלִיָּה לְרֹגֶל

40 רַק בְּשִׁלְשֶׁת פַּעֲמֵי רְגָלִים,

41 בְּיָוֶם-טוֹב בַּחֲגִים פֶּסַח, שְׁבוּעוֹת

42 וְסוּכוֹת וְלֹא בְּשַׁבַּת, וּבְפָרָט עַל-

43 פִּי הַיְדוּעַ בְּתוֹרַת הַסּוּר שֶׁשַׁבַּת הוּא לְמַעַלָּה בְּדִרְגָּה הַרוּחָנִית

44 מִיָּוֶם-טוֹב, פִּי שַׁבַּת הוּא הַזִּמְנֵן שֶׁבּוּ מֵאִיר הָאוֹר הָאֱלוּקִי שֶׁל בְּחִינַת

45 מוֹחִין דְּאֶבְרָא, וְיָוֶם-טוֹב הוּא בְּחִינַת מוֹחִין דְּאֶמָּא⁶, כִּשֶׁם

46 שְׁכוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם מוֹרַכְכִּים מַעֲשֵׂר בַּחֲנִינֹת שְׁמַתְחִלְקוֹת בְּאוֹפֵן כְּלָלִי

47 לְשִׁכַּל – מוֹחִין, וְרִגְשׁ – מִיְדוּת, כֵּךְ

48 הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת מֵאִירוֹת בְּכוּחוֹת

49 עֲלִיּוֹנִים שֶׁל 'מוֹחִין' עֲלִיּוֹנִים ר'מִידוּת'

50 עֲלִיּוֹנוֹת, וּב'מוֹחִין' עֲצֻמֵן יֵשׁ שְׁתֵּי

51 בַּחֲנִינֹת – 'מוֹחִין דְּאֶבְרָא' בַּחֲנִינֵי הַחֲכֵמָה

52 שֶׁהוּא מְקוּר וְשׁוֹרֵשׁ הָרַעִיּוֹן הַשִּׁכְלִי,

53 כִּשֶׁם שֶׁהָאֵב הוּא מְקוּר וְהַשׁוֹרֵשׁ שֶׁל

54 הַהוֹלָדָה. ר'מוֹחִין דְּאֶמָּא' בַּחֲנִינֵי הַבִּינָה

55 שֶׁהֵיא הַתְּפַחְחוֹת וְהַתְּרַחְבוֹת הָרַעִיּוֹן

56 הַשִּׁכְלִי, כִּשֶׁם שֶׁהַתְּפַחְחוֹת הַעוֹבֵר הֵיא

57 בָּאֵם, וּמְבוּאָר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת

58 שֶׁהַמוֹחִין הַמֵּאִירִים כְּשִׁבְתָּהֶם מוֹחִין

59 דְּאֶבְרָא הַנְּעִלִים מִהַמוֹחִין הַמֵּאִירִים בְּיוֹם

60 טוֹב שֶׁהֵם מוֹחִין דְּאֶמָּא (וְלִכֵּן שְׁמַחַת

61 יוֹם טוֹב גְּדוּלָּה מִשְׁמַחַת הַשַּׁבַּת כִּי

62 הַשְּׁמַחָה הֵיא מִהַבְּנָה וְהַשְּׁגָה בְּגוּרִי,

63 וְהָאוֹר הַמֵּאִיר בְּשַׁבַּת נַעֲלָה מִלְּבוּא לִידֵי

64 גִּילּוּי) וְהָרִי הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל

65 שְׁבִין מוֹחִין דְּאֶבְרָא לְמוֹחִין

66 דְּאֶמָּא הוּא לֹא רַק חִילּוּק

67 שְׁבִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת, שֶׁהוּא

68 הַבְּדֵל הַדְּרַגְתִּי וּמַעֲלַת מוֹחִין דְּאֶבְרָא עַל

69 מוֹחִין דְּאֶמָּא הֵיא הַרְבֵּה מֵעֵבֶר

70 לְעוֹבְרָה שְׁבִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת הָאוֹר

71 הָאֱלוּקִי מְדִרְגָּה לְדִרְגָּה מוֹחִין דְּאֶבְרָא,

72 הַחֲכֵמָה, קוֹדְמִים לְמוֹחִין דְּאֶמָּא,

73 הַבִּינָה אֲלֵא חִילּוּק שְׁבִאִין-

74 עֲרוּף לְגַמְרִי, הַהִבְדֵּל בֵּינֵיהֶם הוּא

75 גְּדוּלַּת עַד כְּדֵי כֵךְ שֶׁאֵין כָּל מְקוֹם לִיחַס

76 וְהַשְׁוָאָה כְּמוֹכֵן מִהִידוּעַ

77 שֶׁהַחִילּוּק בֵּין מוֹחִין דְּאֶבְרָא

78 לְמוֹחִין דְּאֶמָּא בְּעֵנָן

79 הַעוֹלָמוֹת כְּפִי שֶׁהִדְבַּר בֹּא לִידֵי

80 בִּיטוּי בְּאוֹר הָאֱלוּקִי הַמֵּאִיר בְּעוֹלָמוֹת

81 הוּא עַל-דֶּרֶךְ הַחִילּוּק שְׁבִין

82 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת לְעוֹלָם

83 הַבְּרִיאָה, שְׁזָהוּ חִילּוּק

84 שְׁבִאִין-עֲרוּף, הַעוֹלָמוֹת הַרוּחָנִיִּים

בס"ד. שבת פרשת נח, ב'

דראש-חודש מרחשון, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

1 וְהָיָה מְדֵי חוֹדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבַּת בְּשַׁבְתּוֹ

2 יָבֹוא כָּל בֶּשֶׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי, אָמַר

3 הוֹי¹, וְאֵיתָא בְּיַלְקוּט' עַל הַפְּסוּק², אָמְרוּ

4 יִשְׂרָאֵל, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֵימְתִי אַתָּה מְחֻזָּר לָנוּ

5 אֵת הַכְּבוֹד שֶׁהֵינּוּ עוֹלָיִם בְּשִׁלְשֶׁת פַּעֲמֵי רְגָלִים

6 וְרוֹאִים אֵת הַשְּׂכִינָה. אָמַר לָהֶם הַקָּב"ה, בְּנִי,

7 בְּעוֹלָם הִזָּה הֵייתֶם עוֹלָיִם בְּשָׁנָה שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים,

8 כְּשִׁנְיַע הַקֶּץ אַתֶּם עַתִּידִים לְהִיּוֹת עוֹלָיִם שָׁם

9 בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, שְׁנָאֵמַר וְהָיָה מְדֵי חוֹדֶשׁ

10 בְּחֻדְשׁוֹ וְגו'. וְלַעֲלֵל מִיְנֵיהָ³, הֵיאֵךְ בָּאִים בְּרֹאשׁ

11 חוֹדֶשׁ וּבְשַׁבַּת מְסוּף הַעוֹלָם, אֲלֵא הַעֲבִים בָּאִים

12 וְטוֹעֲנִים אוֹתָם וּמְבִיאִים אוֹתָם לִירוּשָׁלַיִם כּוֹי,

13 וְהוּא שֶׁהִנְבִיא מְקַלְסֵן מִי⁴ אֵלֶּה כְּעַב תַּעֲוֹפִינָה.

14 וְצִרְיָךְ לְהַכִּינֵי⁵, מַהוּ הַטַּעַם שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא תִהְיֶה

15 הַעֲלִיָּה לְרֹגֶל בְּכָל שַׁבַּת וְרֹאשׁ-חוֹדֶשׁ, וְאֵילּוּ

16 לְפָנֵי-יְהוָה, בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הֵיָה קָיָם, הֵן בֵּית

17 רֹאשׁוֹן וְהֵן בֵּית שְׁנִי, הֵיָתָה הַעֲלִיָּה לְרֹגֶל רַק

18 בְּשִׁלְשֶׁת פַּעֲמֵי רְגָלִים, בְּיָוֶם-טוֹב וְלֹא בְּשַׁבַּת,

19 וּבְפָרָט עַל-פִּי הַיְדוּעַ שֶׁשַׁבַּת הוּא לְמַעַלָּה מִיָּוֶם-

20 טוֹב, פִּי שַׁבַּת הוּא בְּחִינַת מוֹחִין דְּאֶבְרָא, וְיָוֶם-

21 טוֹב הוּא בְּחִינַת מוֹחִין דְּאֶמָּא⁶, וְהָרִי הַחִילּוּק

22 שְׁבִין מוֹחִין דְּאֶבְרָא לְמוֹחִין דְּאֶמָּא הוּא לֹא רַק

23 חִילּוּק שְׁבִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת, אֲלֵא חִילּוּק שְׁבִאִין-

24 עֲרוּף לְגַמְרִי, כְּמוֹכֵן מִהִידוּעַ שֶׁהַחִילּוּק בֵּין

25 מוֹחִין דְּאֶבְרָא לְמוֹחִין דְּאֶמָּא בְּעֵנָן הַעוֹלָמוֹת

26 הוּא עַל-דֶּרֶךְ הַחִילּוּק שְׁבִין עוֹלָם הָאֲצִילוֹת

27 לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה, שְׁזָהוּ חִילּוּק שְׁבִאִין-עֲרוּף,

(1) ישע"י טו, כג - סיום וחזרת הפטרת שבת ר"ח. (2) רמז תקיד. (3) שם רמז תקג. (4) ישע"י ס, ה. (5) בהבא לקמן - ראה ד"ה והי' מדי חודש בחודשו תר"ל (סה"מ תר"ל ע' רנו ואילך). ד"ה שלש פעמים בשנה תרע"ח (סה"מ תרע"ח ס"ע קעב ואילך). (6) ראה פע"ח שער מקרא קודש פ"א. לקו"ת צו יא, ד ואילך.

והיה מדי חודש בחדשו

ביאור בדרך אפשר

1 הנכללים ב'סדר השתלשלות' מתחלקים באופן כללי לארבעה סדרים
 2 מלמעלה למטה הוא – אצילות, בריאה, יצירה עשיה, ובהם עצמם, ההבדל
 3 וריחוק הערך הגדול ביותר הוא בין עולם האצילות ועולם הבריאה, כך שעולם
 4 האצילות הוא עניין בפני עצמו ושלושת העולמות בי"ע הם עניין בפני עצמו
 5 וההבדל בין אצילות לבריאה הוא גדול
 6 מאד עד שאין ביניהם יחס והשוואה,
 7 "אין ערוך", כמובן מזה שיש
 8 פינייהם בין אצילות לבריאה
 9 צמצום, פרסא ומסך⁷, שהם
 10 צמצומים והסתרים שונים על האור
 11 האלוקי המאיר בעולם האצילות (כמו)
 12 שתרגם אונקלוס בפסוק "והבדילה
 13 הפרוכת לכם" – פרסא), כי ההבדל בין
 14 עולם האצילות לעולמות בריאה-
 15 יצירה עשייה הוא כל כך גדול ומהותי
 16 שכדי שהאור שבעולם האצילות
 17 יומשך לעולמות בי"ע יש צורך
 18 בצמצום מיוחד של האור האלוקי
 19 המאיר בעולם האצילות הנפעל על-ידי
 20 'פרסאות' ומסכים וכמבואר גם
 21 ב'המשך וזכה' קבוצת מאמרים
 22 הפותחת בפסוק "וככה תאכלו אותו
 23 מתניכם חגורים" לאדמו"ר
 24 מהר"ש⁸, ש'השנה מי"ג ניסן
 25 תרכ"ז עד י"ג ניסן תשכ"ז היא שנת
 26 המאה להתחלת נשיאותו עם
 27 הסתלקות אביו, אדמו"ר הצמח-צדק,
 28 בי"ג ניסן תרכ"ו. וכיין ששבת
 29 הוא למעלה במדרגה מיום-
 30 טוב, אינו מוכן - למה היתה
 31 העליה לרגל ביום-טוב, ולא
 32 בשבת ורק לעתיד לבוא יעלו לרגל
 33 גם בשבת?
 34 (ב) ולהבין זה את ההבדל בין שבת
 35 בזמן הזה לשבת לעתיד לבוא יש
 36 להקדים תחילה ביאור ענין השבת בכלל, שהוא היפך
 37 מששת ימי החול. דהנה כתיב⁹ ששת ימים תעבוד, ואיתא
 38 ומובא על פסוק זה במכילתא¹⁰ מדרש הלכתי על חומש שמות זו
 39 העבודה בששת הימים מצות עשה, וקאי הכונה היא לא רק על

ביאור בדרך אפשר

40 העבודה של עבודת ה' דרמ"ח מצות עשה כו', כפי שדרשו
 41 רבותינו ז"ל¹¹ על הפסוק¹² האמור באדם הראשון בן עזר
 42 לעבדה ולשמרה, לעבדה זו רמ"ח מצות עשה, ולשמרה
 43 זו שס"ה מצות לא-תעשה, אלא גם על העבודה הגשמית
 44 כפשוטה בל"ט מלאכות
 45 דעובדין דחול, מעשים של חולין
 46 והינו שיש בציווי ה' בתורה
 47 נתינת כח ורשות לאדם על
 48 עשיית מלאכה בששת ימי
 49 החול.
 50 והטעם שצריך על זה רשות
 51 ונתינת כח, כי לכאורה אם מדובר
 52 בעבודה מותרת לפי התורה, מדוע יש
 53 צורך בהיתר מיוחד לכך ומדוע הדבר
 54 דורש נתינת כוח מיוחדת אלא הסיבה
 55 לכך היא בלשון הפסוק כי הלא את
 56 השמים ואת הארץ אני
 57 מלא¹³, הינו ש'הקב"ה נמצא
 58 בכל מקום כו' לא רק בעולמות
 59 העליונים בהם האלוקות היא בגלוי
 60 אלא גם בעולם הזה התחתון שבו לא
 61 ניתן לראות אלוקות בעיני בשר, ואם
 62 גבי מלך בשר-ודם מצינו
 63 בסיפור חכמינו ז"ל בגמרא ש'מאן
 64 דמחוי במחוג קמי מלכא
 65 כו'¹⁴, מי שעשה תנועה בידו בפני
 66 המלך נחשב מורד במלכות הרי על-
 67 אחת-כמה-וכמה שכן הוא
 68 במלך מלכי המלכים
 69 הקב"ה, ועצם העבודה שנמצאים
 70 תמיד לפני ה' הייתה אמורה לגרום
 71 לאדם ביטול של מציאותו ברמה כזו
 72 שלא יוכל לעשות אפילו תנועה קלה
 73 ומצד זה הרי לא שוף
 74 שתהיה ההתעסקות בעובדין
 75 דחול שלא קשורים ישירות עם עבודת ה'. ולכן יש צורך בנתינת
 76 כח ורשות מפורשת של ציווי ה' בתורה "ששת ימים תעבוד" שאף-
 77 על-פי-כן תהיה ההתעסקות במלאכה. והולך ומבאר מהו התוכן
 78 הרוחני הפנימי של העבודה וההתעסקות של האדם בעובדין דחול.

(7) ראה עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פי"ג-יד. שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"א. ובכ"מ. (8) פרק ה. (9) יתרו כ, ט. ואתחנן ה, יג. (10) הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועב פרשת וישב, ובספר מנחה בלולה. וראה לקו"ש ח"ז ע' 245 הערה 20. (11) ראה תיב"ע בראשית ב, טו. זהר ח"א כז, א. ח"ב קסה, ב. תקר"ז תכ"א (סב, א). תנ"ה (פח, ב). (12) בראשית שם. (13) ירמ"י כג, כד. (14) חגיגה ה, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהֶעֱנַן בְּזָה, דְּהִנֵּה כְּתִיב¹⁵ בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים, שָׁם
 2 אֱלֹקִים דְּנִקָּא התורה מספרת על בריאת העולם על ידי הקדוש ברוך הוא
 3 ומדייקת ואומרת בעניין זה את השם 'אלוקים' שמורה על מידת הגבורה
 4 שממנה בא עניין ההגבלה והצמצום. וְהִינוּ, דְּעַם הַיּוֹת שֶׁהִתְהוּוּת
 5 הַנְּבָרָאִים הִיא מְשֵׁם הַיְוִי',
 6 מידת החסד, המורה על עניין ההשפעה
 7 ללא גבול ובמיוחד לעניין ההתהוות
 8 של הנבראים, כפי שנרמז בכך ששם
 9 הַיְוִי מְלִשׁוֹן מְהִיָּה¹⁶, וּבְלִשׁוֹן
 10 הַרְמְבַ"ם¹⁷ שְׁפָל הַנְּמַצָּאִים
 11 כּוֹי לֹא נִמְצְאוּ אֶלָּא מֵאֲמַתּוֹת
 12 הַמְּצָאוֹ, הֵינּוּ מֵהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 13 בעצמו שהמציאות שלו היא המציאות
 14 האמיתית (כי כל העולמות והנבראים
 15 קיימים רק מכוחו, ואילו הבורא קיים
 16 מצד עצמו במציאות אמיתית)
 17 וּמְסִיָּם¹⁸ הַרְמְבַ"ם בעניין זה הוּא
 18 שֶׁהַנְּבִיא אוֹמֵר¹⁹ וְהַיְוִי'
 19 אֱלֹקִים אֲמַת, הִרִי שֶׁהִתְהוּוּת
 20 קשורה בשם הַיְוִי שְׁדוּקָא הוּא מְקוֹר
 21 הַבְּרִיאָה מְפָל־מְקוֹם בְּכַדִּי
 22 שֶׁתְּהִיָּה הִתְהוּוּת בְּפוּעַל
 23 וּבְגִילוּי, שֶׁהִרִי הִתְהוּוּת של נבראים
 24 מוגבלים עם הגדרים וההגבלות של
 25 העולמות התחתונים עד לעולם הזה
 26 הגשמי התחתון לא יכולה להיות משם
 27 הַיְוִי עצמו כי הארת אור בלי-גבול לא
 28 תביא להתהוות נבראים מוגבלים ולכן
 29 ההתהוות בפועל ובגלוי הַרִי זֶה
 30 עַל-יַדִּי הִתְהַלְּבְּשׁוּת של האור
 31 הבלתי מוגבל של שם הַיְוִי בְּשֵׁם
 32 אֱלֹקִים דְּנִקָּא, שְׁזָהוּ מַה
 33 שֶׁכְּתוּב בְּרָא אֱלֹקִים, וְל"ב
 34 פְּעָמִים אֱלֹקִים נִזְכָּר בְּמַעֲשֵׂה
 35 בְּרֵאשִׁית²⁰, וְלֹא נִזְכָּר שָׁם
 36 הַיְוִי', כי כאמור ההתהוות בפועל של
 37 נבראים מוגבלים היא רק על ידי ההתלבשות של שם הַיְוִי בשם אלוקים וְנִקָּא
 38 לְאַחֲרֵי בְּרִיאַת הָאָדָם וְעַבְדוֹתָו לאחר שהאדם התחיל לעבוד את ה'
 39 נְאֻמָּר²¹ בְּיוֹם עֲשׂוֹת הַיְוִי אֱלֹקִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם וְנוֹכַח גַּם שֵׁם
 40 הַיְוִי לעניין הבריאה, אבל התהוות העולם מצד עצמו היא על ידי שם אלוקים.

וְהִנֵּה, עֵינֵינוּ שֶׁל שָׁם אֱלֹקִים הוּא לְהַעֲלִים וְלְהַסְתִּיר עַל שָׁם
 הַיְוִי', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²² כִּי שָׁמַשׁ וּמִגַּן הַיְוִי אֱלֹקִים, שְׁהוּא כְּמוֹ
 מִגַּן וְנִרְתַק לְשֵׁמֶשׁ הַיְוִי', שְׁעַל-יַדִּי-זֶה יִהְיוּ הַנְּבָרָאִים
 בְּבַחֲיִנַת יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד כּוֹי, כַּמְבֹאֵר בְּהִרְחִבָה בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת,
 וּבְלִשׁוֹן רַבְּנוּ הַזִּקֵּן בַּסֵּפֶר הַתִּנְיָא, שֶׁעַר
 הַיְחוד והאמונה פרק ו: 'וְהִנֵּה שֵׁם
 אֱלֹקִים הוּא שֵׁם מַדַּת הַגְּבוּרָה
 הַצְּמִצּוּם... לְפִי שֶׁמִּסְתִּיר הָאוֹר
 שֶׁלְמַעַל הַמַּהוּוֹה וּמַחֲיִיָּה אֶת הָעוֹלָם
 וְנֹרָאָה כְּאִילוֹ הָעוֹלָם עוֹמֵד וּמִתְנַהֵג
 בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע וְשֵׁם אֱלֹקִים זֶה הוּא מִגַּן
 וְנִרְתַק לְשֵׁם הַיְוִי לְהַעֲלִים הָאוֹר
 וְהַחֲיוֹת הַנִּמְשָׁךְ מִשֵׁם הַיְוִי וּמַהוּוֹה
 מֵאֵין לֵישׁ שֶׁלֹּא יִתְגַּלֵּה לְנִבְרָאִים וּיִבְטְלוּ
 בְּמַצִּיאוֹת...'
 וְזָהוּ גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּךְ
 שֶׁשֵׁם אֱלֹקִים הוּא בְּלִשׁוֹן
 רַבִּים²³, דְּהֵינּוּ רִיבּוּי כַּחוֹת
 הָאֱלֹקוֹת הַמְּשֻׁפָּעִים אִוְרוֹת
 אֱלֹקִים וְשֵׁפַע וְחַיּוֹת וּמְהִיָּים
 נִמְצָאִים נִבְרָאִים רַבִּים, וְאֶפְּיִלוֹ
 הַשׁוֹפְטִים וְהַדִּינִים נִקְרָאִים
 בְּתוֹרָה בְּשֵׁם אֱלֹקִים²⁴, וְעַד כּוֹי
 כֵּךְ "אלוקים" הוּא הַשֵּׁם שֶׁקְשׁוֹר עִם
 הַבְּרִיאָה שֶׁאֱלֹקִים בְּגִימְטְרִיאָה
 הַטְּבַע²⁵, וְהַרִי טְבַע הוּא
 מְלִשׁוֹן טְבַעוֹ בְּאֶרֶץ
 שְׁעָרֵיהָ²⁶, כְּתוּב בְּמַגִּילַת אִיכָה
 שֶׁבְּחֻרְבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַיִם
 נִעְקְרוּ וְנִטְבְּעוּ וְהִתְכַּסּוּ בְּאוֹרֵךְ כְּמוֹ דָבָר
 שֶׁטְבַע בִּים וְאִינוּ נֹרָאָה, וְהַלִּשׁוֹן "טְבַע"
 מוֹרָה שֶׁחַיּוֹת הָאֱלֹקִית
 שֶׁבְּעוֹלָם הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל
 טְבִיעָה, בְּהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר²⁷. וְעַד כְּדִי כֶּף, שֶׁמִּצַּד
 הַהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר דְּשֵׁם אֱלֹקִים, יְכוּלָה לְהִיֹּת
 הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת וְיִרְיָדָה לְמַטָּה מִטָּה בְּיִתְרוֹ עַד
 וְלֹא רֹאִים אֶת הַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי הַמַּהוּוֹה וּמְקִיִּים אֶת הָעוֹלָם. וְעַד כְּדִי כֶּף
 שֵׁם אֱלֹקִים מוֹרָה עַל הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר, שֶׁמִּצַּד הַהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר דְּשֵׁם
 אֱלֹקִים, יְכוּלָה לְהִיֹּת הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת וְיִרְיָדָה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֹקִי
 דְּרִגּוֹת רַבּוֹת מֵאֵד וּבְעַקְבוֹת צְמֻצּוֹם אַחֲרֵי צְמֻצּוֹם הַיְרִידָה הִיא לְמַטָּה מִטָּה

(15) בראשית א, א. (16) פרדס שער א (עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיוה"א רפ"ד. (17) ריש הל' יסודי התורה. (18) שם ה"ד. (19) ירמי' יו"ד, יו"ד. (20) זהר חדש צד, ד. צו, ב. ונמנו בפרטיות שם קיב, ג. (21) בראשית ב, ד. (22) תהלים פד, יב. (23) יהושע כד, יט. פרש"י וישלח לה, ז. תו"א וארא נו, ב. סהמ"צ להצ"ח, ה, ב. ובכ"מ. (24) ראה משפטים כא, ו. כב, ח. שם, כז, ועוד. (25) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ראשית חכמה שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). תניא שעהיוה"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, סע"ב ואילך. (26) איכה ב, ט. (27) סה"מ תרע"ח ע' פט. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 **בְּיֹתֵר עַד שְׁנַעֲשֶׂה אֱלֹהִים אַחֲרַיִם**, היינו מנגד על אלוקות
 2 **וּבְלִשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל**²⁸ שהתנגדות לאלוקות היא חמורה כל כך
 3 **שְׂיֹדַע אֶת רַבּוֹנוּ וּמְכוֹן לְמִרּוֹד בּוֹ, וְכַמְבוֹאֵר בְּתַנְיָא**²⁹
 4 **שְׁמַקְלִיפֵת נְגָה** הכוחות המנגדים לקדושה נקראים 'קליפות' כי הם
 5 מכסים, ומעלימים ומסתירים, על
 6 האלוקות כמו קליפה שמכסה על הפרי
 7 ומבואר בספר התניא שיש קליפה
 8 הנקראת "נוגה", לשון אור כי היא
 9 מורכבת מתערובת של טוב ורע אבל
 10 מקליפת נוגה **נִמְשַׁכֵּת יְנִיקָה**
 11 **וְחַיּוּת** של אור אלוקי **לְשֵׁלֶשׁ**
 12 **קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת** לגמרי ואין בהן
 13 טוב כלל והן למטה מקליפת נוגה,
 14 וכאמור לעיל שכאשר האור יורד
 15 למטה מטה מדרגה לדרגה הוא יכול
 16 לרדת עד למצב של התנגדות גמורה
 17 לאלוקות ("אלוהים אחריים").
 18 **וְעַל זֶה נֶאֱמַר** הציורי שהוא נתינת
 19 כוח למעלה **שֵׁשֶׁת יָמִים**
 20 **תַּעֲבֹד, הֵינּוּ שְׁבַשְׁשֵׁת יָמֵי**
 21 **הַחֹל צְרִיכָה לְהִיֹּת הַעֲבֹדָה**
 22 הרוחנית שמטרתה היא **לְתַקֵּן אֶת**
 23 **הַהֶעָלִם וְהַהֶסְתֵּר דָּשָׁם**
 24 **אֱלֹקִים**, כך שבמקום שהעולם יהיה
 25 מציאות חומרית המעלימה ומסתירה
 26 על האור האלוקי, העולם יתעדן ויודרך
 27 ויהיה כלי לגילוי אלוקות **וְעִנְיָן זֶה**
 28 של בירור וזיכוך העולם **נַעֲשֶׂה עַל-**
 29 **יְדֵי הַעֲבֹדָה** והעיסוק של האדם
 30 **(לֹא רַק בְּעִנְיָן הַתּוֹרָה**
 31 **וּמִצְוֹת, אֲלֵא גַם) בְּעִנְיָן הַרְשׁוּת,**
 32 **דְּחֹל** שאסור לעשות אותן בשבת,
 33 **דְּתַנָּא סִידּוּרָא דְּפִת נַקְט**³⁰, כדברי
 34 הגמרא סדר הדברים במשנה המפורטת את ל"ט המלאכות האסורות בשבת
 35 **וְעַל-דִּרְדְּרָזָה כְּמִשָּׂא וּבְמִתָּן כּו',** העיסוק במסחר **וְהֵינּוּ**³¹
 36 **שְׁפָאֵשׁ מִשָּׂא וּמִתָּנוּ בְּאִמּוֹנָה**³², שהמסחר מתנהל בישר ובעזרה
 37 כשרה **וְעֵבֹדָתוֹ בְּסִידּוּרָא דְּפִת** כל המלאכות הנחוצות לגידול החיטה,
 38 טחינת הקמח והאפייה, כפי שמפורט במשנה האמורה לגבי שבת **הִיא**
 39 **בְּאֹפֶן שְׁמֵאֲמִין בְּחֵי הַעוֹלָמִים וּזְרַע**³³, כדברי חכמינו ז"ל

ביאור בדרך אפשר

40 שעניין הזריעה קשור במיוחד עם האמונה, כי כאשר יהודי זורע בארץ ומקווה
 41 שהזריעה תצמיח הוא מאמין בה' ולכן זורע, ולא מפני שמדובר בתופעה
 42 טבעית **הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה** על ידי העיסוק בכל ענייני החול, הן המלאכות
 43 הנחוצות לאפיית לחם והן הפעילות במסחר והכל נעשה באופן נכון וראוי
 44 לפי התורה וכך הוא מזכך ומעדן את
 45 העולם אזי הוא **מְגַלֵּה אֶת**
 46 **הַשְּׁמֵשׁ הַיּוֹי" מִהַמְגֵן דָּשָׁם**
 47 **אֱלֹקִים** שלא יעלים ויסתיר עליו וכך
 48 האור האלוקי מתגלה.
 49 **וְכִידּוּעַ גַּם תּוֹרַת הַפְּעַל-שֵׁם-**
 50 **טוֹב**³⁴ **כְּפִירוּשׁ הַפּוֹסֵק בְּרֵאשִׁית**
 51 **כְּרֵא אֱלֹקִים** בדרך החסידות,
 52 **שֶׁהַתְּחַלַּת ה"בראשית" הַעֲבֹדָה** של
 53 האדם בעבודת ה' **הִיא לְגִלוֹת אֶת**
 54 **הַפְּנִימִית וְהַעֲצֵמִית**
 55 **(שְׁזָהוּ הָאֲמַת) דָּשָׁם אֱלֹקִים**
 56 כי בעצם גם שם אלוקים שהוא הכוח
 57 המעלים והמסתיר על האלוקות, הוא
 58 כוח אלוקי בדיוק כמו שם הוי'
 59 (ובלשון הרגיל בחסידות – "הוי'
 60 ואלוקים כולא חד"), מאחר שכל כוונת
 61 ההעלם וההסתור מלכתחילה היא כדי
 62 שבסופו של דבר יסירו את ההסתור
 63 ויהי' גילוי אלוקות ללא כל העלמות
 64 והסתרים. **וְעַל-יְדֵי-זֶה** על ידי
 65 שמביאים לידי כך שיהיה גילוי אלוקות
 66 בעולם **פּוֹעֲלִים שְׁתוּשְׁלֵם פּוֹנֵת**
 67 **הַכְּרִיאָה** שהיא המטרה והתכלית
 68 שבשביחלה נברא העולם, **שְׁנַתְּאָהוּ**
 69 **הַקְּב"ה לְהִיֹּת לוֹ יִתְבַּרַּךְ**
 70 **דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים**³⁵, שדווקא העולם התחתון יהיה 'דירה' לאלוקות
 71 ומקום מתאים להשראת השכינה **דִּירָה דִּיִּקָּא**, ולשון חכמינו ז"ל במדרש
 72 זה שנקטו בביטוי 'דירה' היא מדוייקת כי הכוונה היא להורות שהשראת
 73 השכינה בעולם היא באופן של 'דירה' **שְׁבָה נִמְצָא הַעֲצָם שֶׁל הַדָּר**
 74 **בְּדִירָה**³⁶ כפי שרואים בפועל באדם שמחוץ לביתו ודירתו הוא לובש כאלה
 75 לבושים ומתנהג בצורה כזו שלפעמים המהות הפנימית שלו נסתרת אבל
 76 בדירתו הלבושים וההתנהגות שלו הם באופן שעצם מהותו היא בגלוי, וכך
 77 הוא רצון הקדוש ברוך הוא, כביכול, שגילוי האלוקות בעולם יהיה באופן של
 78 'דירה', היינו דירה לעצמותו ומהותו של הקדוש ברוך הוא בעצמו.

(28) תו"כ בחוקותי כו', יד (הובא ברש"י בחוקותי שם. נח יו"ד, ט. לך יג, יג). (29) פל"ז (מח, א). (30) שבת עד, ב. (31) ראה גם סה"מ תר"ל ע' רמג. (32) ראה שבת לא, א. (33) ירושלמי הובא בתוד"ה אמונת - שבת שם. (34) ראה סה"מ תש"ה ע' 74 ואילך. ספר השיחות תש"ה ע' 64. ד"ה בראשית ברא בתחלתו (תורת מנחם - התוועדויות חלק מח ע' 158). (35) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (36) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות - אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצז. סה"מ תרל"ה ח"ב ריש ע' שנג. המשך תרס"ו ס"ע ג.

שבת פרשת נח, ב' דראש-חודש מרחשון, ה'תשכ"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אָמַנְם כָּל זֶה כל העבודה האמורה שנועדה להסיר את ההעלם והכיסוי
 2 על האלקות ולהביא לגילוי אלוקות בעולם הוא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, ³⁷
 3 שָׂאזוּ צְרִיכִים לְבַרֵּר לעדן ולזכר אֶת הַהֶעָלֶם וְהַהֶסְתֵּר דָּשֵׁם
 4 אֱלֹקִים עַל-יְדֵי הַהֲתַעֲסָקוֹת בְּמִלְאָכָה של 'עובדין דחול' ומשא
 5 ומתן בענייני העולם. מֵה-שְׂאִינ־בֶּן
 6 בְּשֶׁבֶת כָּבֵר נִגְמְרָה הַסְתִּימָה 1
 7 הַהֲתַהוּוֹת שְׂמִשְׁם אֱלֹקִים, 2
 8 כְּמוֹ שְׂכָתוּב³⁷ וַיְכֹלוּ לִשְׁוֹן 3
 9 כִּלְיוֹן וְסוּם הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ גּוֹ', 4
 10 וְעַל זֶה על מצב העולם בשבת, 5
 11 לאחר שהעבודות והמלאכות של ששת 6
 12 ימי המעשה הסתיימו נִאֲמָר³⁸ וַיְכַל 7
 13 אֱלֹקִים, הֵייוֹ שְׂאוֹפֵן הַפְּעוּלָה של 8
 14 האור האלוקי בעולם על ידי שם 9
 15 אלוקים הסתיים פִּירוּשׁ שְׂכָלְתָה 10
 16 נִסְתִּימָה וּפְסָקָה בְּחִינַת וּמְדַרְגַּת 11
 17 מַדְתַּת הַצְּמִצּוּם וְהַהֶסְתֵּר דָּשֵׁם 12
 18 אֱלֹקִים, וְנִמְשָׁף הַתְּגִלוֹת שֵׁם 13
 19 הַיְוִי³⁹, וְכַנִּ"ל שְׁזָהוּ מֵה 14
 20 שְׂנִאֲמָר לאחר סיום מלאכת הבריאה 15
 21 בששת הימים בְּיוֹם עֲשׂוֹת הַיְוִי 16
 22 אֱלֹקִים אָרֶץ וְשָׁמַיִם וְכַעַת נִזְכָּר 17
 23 שֵׁם הַיְוִי בְּבִרְיָהּ. וַיְכִיֵּן שְׂאֵל 18
 24 צְרִיף לְבַרֵּר אֶת הַהֶעָלֶם 19
 25 וְהַהֶסְתֵּר דָּשֵׁם אֱלֹקִים, כִּי כַעַת 20
 26 כָּבֵר אֵינוֹ מִסְתִּיר לְבֶן בְּשֶׁבֶת אֵין 21
 27 צוּרָף בְּעֵנִין הַמִּלְאָכָה, 22
 28 וְאֲדַרְבָּה לֹא זוֹ בְּלִבֵּר בְּשֶׁבֶת 23
 29 הַמִּלְאָכָה לֹא נִחוּצָה אֵלָא בְּשֶׁבֶת וְשֵׁ 24
 30 אִיסוּר בְּעֲשִׂית הַמִּלְאָכָה, 25
 31 מְשׁוּם דְּמָאן דְּמַחְוֵי בְּמַחּוּג 26
 32 קָמֵי מִלְּכָא כּוֹ', כְּנִזְכָּר לְעִיל שְׂכַל 27
 33 הַאֲפְשׁוּרוֹת לְעִסּוֹק בְּעֵנִיני העולם היא 28
 34 פִּלָּא וְחִידוּשׁ וְהִדְבֵּר דּוֹרֵשׁ הֵיתֵר וְנִתְיַנַּת 29
 35 כּוֹחַ מִיּוּחֲדַת שְׂאֵם לֹא כֵן כִּיּוֹן בְּשֶׁבֶל 30
 36 מְקוּם בְּעֵצִם עוֹמְדִים מוֹל הַיְוִי 31
 37 וְכַשְׂעוּמְדִים מוֹל הַמֶּלֶךְ כֹּל תְּנוּעָה 32
 38 מִיּוּתֵרַת נִחְשָׁבַת מִרִּידָה בְּמִלְכוּת 33
 39 וְעֲשִׂית מִלְּאָכָה בְּשֶׁבֶת נִקְרָאת 34
 40 בְּשֵׁם חִילוּל, ולפי פשוטו הכוונה היא חילול ופגיעה בקדושת השבת, 35
 41 ואילו על פי חסידות "חילול" הוא מלשון חלל (שטח) והעושה מלאכה בשבת 36

ג) וּבְפָרְטִיּוֹת יוֹתֵר הֵנָּה עֵנִין יוֹם הַשַּׁבָּת הוא
 16 עֲלִית הַמִּלְכוּת⁴¹. וְעֵנִין סְפִירַת
 17 הַמִּלְכוּת הוא בְּדוּגְמַת כַּח הַמַּעֲשֶׂה לְמַטָּה שֶׁהוּא
 18 כַּח הַיּוֹתֵר אַחְרוֹן שְׂבָאָדָם, וְהוּא כַּח חִיצוֹנֵי
 19 לְגַמְרֵי, וְעַד שְׂכַח הַמַּעֲשֶׂה מְצִינּוֹ גַם בְּכַהֲמָה⁴²,
 20 וְדוּגְמַתוֹ לְמַעְלָה הוא עֵנִין סְפִירַת הַמִּלְכוּת,
 21 שֶׁהִיא כַּח הַמַּעֲשֶׂה דְלִמְעָלָה, שְׂעַל-יְדֵי-זֶה נִתְהוּוֹ
 22 כַּל הַנְּבָרָאִים שְׂבָעוּלָם, כְּמוֹ שְׂכָתוּב⁴³ וַיַּעַשׂ
 23 אֱלֹקִים גּוֹ'. וְעוֹד זֹאת, שְׂסְפִירַת הַמִּלְכוּת נִקְרָאת
 24 גַם בְּשֵׁם דִּיבּוּר, וְהַיְוִי עֵנִין הַתְּהוּוֹת הַנְּבָרָאִים
 25 הוּא גַם עַל-יְדֵי הַדִּיבּוּר, כְּמוֹ שְׂכָתוּב⁴⁴ וַיֹּאמֶר
 26 אֱלֹקִים גּוֹ', וְהֵינּוּ לְפִי שְׂדִיבּוּרוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה
 27 חָשִׁיב מַעֲשֶׂה⁴⁵. וּבְפָרְטִיּוֹת יוֹתֵר, הֵנָּה בְּדִיבּוּר
 28 וְהֵינּוּ לְפִי שְׂדִיבּוּרוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה חָשִׁיב מַעֲשֶׂה⁴⁵ כי כל דבר
 29 שהקדוש ברוך הוא אומר מתקיים מיד.

(37 בראשית ב, א. 38) שם, ב. (39) לקו"ת בלק עב, א. (40) ראה שער הכוונות ענין תחום שבת. (41) לקו"ת בהר מד, א. ובכ"מ. (42) ראה גם ד"ה אתה הראת דיום שמח"ת פ"ג (תורת מנחם - התוועדויות חלק מח ע' 146). (43) בראשית א, ז. טז. כה. (44) שם, ג. ועוד. (45) ראה ב"ר פמ"ד, כב.

והיה מדי חודש בחדשו

ביאור בדרך אפשר

1 ובפֿרטיִות יוֹתֵר, הִנֵּה בְּדִיבּוּר יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת, כְּמִדּוּבָר
 2 בַּמֶּאֱמָרִים שֶׁלְּפִנֵּי־זֶה⁴⁶ דִּיבּוּר־הַמַּתְחִיל 'אתה הראת' שנאמר בשמחת
 3 תורה שנה זו, תשכ"ז (מְיוֹסֵד עַל מֵאֲמָרֵי אֲדָמוֹר מִהַר"ש⁴⁷),
 4 שְׂיֵשׁ בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַדִּיבּוּר, וְהוּא עֲנִין אוֹתִיּוֹת הַדִּיבּוּר
 5 הַמִּלִּים שֶׁהֵם כְּלִי לְהַשְׁכֵּל
 6 הַמְתַּלְבֵּשׁ בָּהֶם וּמַהוּוֹת אֲמַצְעֵי
 7 רֹאזִי לְקַלוֹט אֶת הָרַעִיּוֹן שֶׁכָּא לִידֵי
 8 בִיטוּי דְרַכּוּם, וְיֵשׁ בְּחִינַת
 9 חִיצוֹנִיּוֹת הַדִּיבּוּר, וְהוּא עֲנִין
 10 הַכֵּל הַלֵּב הָאוּוִיר שֶׁמְמַנּוּ בָּאוֹת
 11 הָאוֹתִיּוֹת⁴⁸ וְנַחֲשֵׁב עֲנִין חִיצוֹנִי לְגַבִּי
 12 הַמִּלִּים שֶׁבָּהֶם נִמְצָא הָרַעִיּוֹן הַשְּׁכֵלִי.
 13 וּבְחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת הַדִּיבּוּר הִיא
 14 בְּקִירוּב אֶל עֲנִין הַמַּעֲשֶׂה שֶׁאֵף
 15 הוּא דָבָר חִיצוֹנִי לְגַבִּי הַשְּׁכֵל וְהַרְגֵשׁ
 16 שֶׁהֵם דָּבָר פְּנִימִי.
 17 וְזֶהוּ עֲנִין אִיסוּר עֲשִׂית
 18 מְלֶאכֶה בְּשֶׁבֶת, כִּינּוֹן שֶׁשֶׁבֶת
 19 הוּא לְמַעַלָּה מְעַנֵּן הָעֲשִׂיָה,
 20 לְפִי שֶׁאֵזוּ הִיא עֲלִית הַמַּלְכוּת,
 21 כִּינּוֹן עֲנִין עֲלִית הַעוֹלָמוֹת כַּמּוּבָן שֶׁל
 22 הַתְּעוּלוֹת הַחַיּוֹת הָאוֹלוֹקִיּוֹת שֶׁבָּהֶם בִּיּוֹם
 23 הַשַּׁבָּת, מִבּוֹאָר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
 24 בְּהַרְחָבָה וּמוֹסָבָר עַל פִּי מִשַׁל - "מֵאֲדָם
 25 שַׁעֲשָׂה אִיזוּה מְלֶאכֶה, כְּמוֹ שְׁכּוֹתֵב אִיזוּה
 26 שְׁכֵל, הִנֵּה, צָרִיךְ שֶׁכֵּלוּ לִירֵד עַד
 27 שִׁיתְלַבֵּשׁ בְּהַמִּידוֹת וְהַמְשַׁבֵּה, וְאַחַר
 28 כֵּן יוֹרֵדִים כּוֹלֵם וּמַתְלַבְּשִׁים כְּכוּחַ
 29 הַמַּעֲשֶׂה, וְאַחַר שֶׁנֶּחַ מִמְּלֶאכֶתוֹ חוֹרִים
 30 כֹּל הַכּוּחוֹת וּמַתְעַלִּים וְנִכְלָלִים כְּכוּחַ
 31 הַשְּׁכֵל וּבַעֲצָמוֹת הַנֶּפֶשׁ" (לְקוּטֵי תוֹרָה
 32 פֶּרֶשׁת בְּהַר).
 33 אֲמָנָם, נִשְׁאַלֵת הַשְּׁאֵלָה אִם בְּשֶׁבֶת
 34 יֵשׁ הַתְּעוּלוֹת שֶׁל סְפִירַת הַמַּלְכוּת הֵן
 35 בְּעִנְיַן הָעֲשִׂיָה (כִּי הַבְּרִיאָה הִיא עַל יְדֵי
 36 מִידַת הַמַּלְכוּת) וְהֵן בְּעִנְיַן הַדִּיבּוּר (כִּי
 37 הַבְּרִיאָה הִיִּיתָה בְּדִיבּוּר, וְיֹאמֵרוּ
 38 אֱלוֹקִים) עַל־פִּי־זֶה הִנֵּה צָרִיךְ
 39 לְהִיּוֹת גַּם הַדִּיבּוּר אִיסוּר
 40 בְּשֶׁבֶת מִן הַתּוֹרָה, וְהִנֵּה
 41 לְמַעֲשֶׂה הָאִיסוּר מִן הַתּוֹרָה הוּא רַק עַל מְלֶאכֶה, וְאִילוּ
 42 הַדִּיבּוּר בְּשֶׁבֶת בְּעִנְיַן חוֹלִין אִינּוּ אִיסוּר אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן⁴⁹.

ביאור בדרך אפשר

43 אֵף הָעֲנִין הוּא, שֶׁרַק אֶצֶל הַקַּבָּ"ה חֲשִׁיב הַדִּיבּוּר כְּמַעֲשֶׂה,
 44 וְלִכֵּן הַתְּעוּלוֹת הֵיחָד הֵיחָד עַל יְדֵי סְפִירַת הַמַּלְכוּת שֶׁעִנְיָנָהּ דִּיבּוּר מִהַשְׂאִינ־כֵּן
 45 אֶצֶל הָאָדָם לְמַטָּה שֶׁמִּדִּיבּוּרוֹ לֹא יִתְהַוֶּה מְאוּמָה וְאַצֵּל הָאָדָם
 46 כּוּחַ הַדִּיבּוּר וְכוּחַ הָעֲשִׂיָה הֵם שְׁנֵי כּוּחוֹת שׁוֹנִים לְחִלוּטֵינּוּ, וְאִם־כֵּן מָה
 47 שֶׁנּוֹגֵעַ לְמַטָּה בְּשִׁמְרַת הַשַּׁבָּת עַל
 48 יְדֵי הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא רַק
 49 הַשְּׁבִיתָה וְהַהִימְנַעוּת מְעַנֵּן
 50 הַמַּעֲשֶׂה, כִּינּוֹן שֶׁמַּעֲשֶׂה
 51 הָאָדָם הוּא בְּדוּגְמַת הַמַּעֲשֶׂה
 52 לְמַעַלָּה, וְלִכֵּן מָה שֶׁאִיסוּר מִן
 53 הַתּוֹרָה הִנֵּה זֶה רַק עֲשִׂיָה
 54 כְּפּוֹעֵל מְמַשׁ אֲבָל אִין אִיסוּר מִן
 55 הַתּוֹרָה עַל דִּיבּוּרֵי חוֹל בְּשֶׁבֶת כִּי אִין
 56 דְּמִיּוֹן בֵּין הַדִּיבּוּר הָעֲלִיּוֹן לְדִיבּוּרוֹ שֶׁל
 57 הָאָדָם. וּמְכַל־מְקוֹם לְמַעֲשֶׂה
 58 מְדַרְבְּנָן נֶאֱסָר גַּם הַדִּיבּוּר,
 59 לְהִיּוֹתוֹ דּוּגְמָא עַל־כָּל־פְּנִיָם
 60 לְדִיבּוּר שֶׁל מַעַלָּה, וְלִמְרוֹת
 61 הַהִבְדָּל הַגְּדוֹל, הַדִּיבּוּר לְמַטָּה הוּא
 62 מְעַיֵן הַדִּיבּוּר לְמַעַלָּה שֶׁהִנֵּה שְׁנֵיָהֶם
 63 הֵם בְּחִינַת דִּיבּוּר, אֶלָּא
 64 שֶׁהָאִיסוּר הוּא רַק מִדְּרַבָּנָן כִּי
 65 סוּף סוּף אִין לְהַשׁוּוֹת בֵּין הַדִּיבּוּר
 66 הָעֲלִיּוֹן לְדִיבּוּרוֹ שֶׁל הָאָדָם, כְּמִדּוּבָר
 67 לְעִיל.
 68 (ד) וְהִנֵּה גַם רֹאש־חֹדֶשׁ שֶׁגַם
 69 לְגַבִּיּוֹ נִאֲמָר בְּפִסּוּק הַפּוֹתֵחַ אֶת הַמֵּאֲמָר
 70 שֶׁלְעֵתִיד לְבוֹא תְּהִיָה בּוֹ עֲלִיָּה לְרַגֵּל
 71 אִינּוּ נִקְרָא יוֹם הַמַּעֲשֶׂה⁵⁰,
 72 כְּמוֹ יְמֵי חוֹל מְפִנֵי שְׁגָם בְּרֹאשׁ־
 73 חוֹדֶשׁ מְאִיר גִּילּוּי שֵׁם הַיְוֵי,
 74 שֶׁלְמַעַלָּה מִשֵּׁם אֱלוֹקִים, הִינּוּ שֶׁגַם
 75 הוּא יוֹם שֶׁל גִּילּוּי אֱלוֹקוֹת בְּעוֹלָם
 76 בְּדוּגְמַת יוֹם הַשַּׁבָּת וּמְכַל־מְקוֹם
 77 הוּא מוֹתֵר בְּמְלֶאכֶה אֲסוּרוֹת
 78 בְּשֶׁבֶת.
 79 וְהוֹלֵךְ וּמִבְּאָר אֶת הַהִבְדָּל בֵּין רֹאשׁ
 80 חוֹדֶשׁ לְשֶׁבֶת וּמְדוּעַ כֹּל זֹאת לְעֵתִיד
 81 לְבוֹא גַם בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ תְּהִיָה עֲלֵיהָ
 82 לְרַגֵּל:
 83 וְהָעֲנִין בְּזֶה, שֶׁאֵף שֶׁבְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ מְאִיר גִּילּוּי שֵׁם הַיְוֵי,
 84 בְּדוּמָה לְשֶׁבֶת, הִנֵּה זֶה בְּאוֹפֵן שֶׁהַדִּיבּוּר מְקַבֵּל הָאֶרֶז מִבְּחִינַת

(46) ד"ה אתה הראת שבהערה 42. (47) סה"מ תרכ"ו ע' רפ. (48) ראה גם תניא אגה"ק ס"ה (קז, ב). (49) ראה שבת קיג, ב. (50) ראה רד"ק שמואל-א כ, יט. יחזקאל מו, א. לקו"ת ברכה צו, ד.

שבת פרשת נח, ב' דראש-חודש מרחשון, ה'תשכ"ז

יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **שם הווי', אָבֵל עֵיֶקֶר הַגִּילוי לְמִטָּה הוּא בְּחִינַת הַדִּיבּוּר** ביטוי), וְלַפְעָמִים הוּא כּוּחַ הַמַּעֲשֶׂה מְקַבֵּל מִהַמּוֹחִין עֲצָמָם
- 2 עצמו שהוא מדרגה נמוכה כשם ספירת המלכות היא הספירה האחרונה
- 3 **(וְלֹא כְּמוֹ בְּשֵׁבֶת שֶׁהוּא עֲנִין עֲלִית הַדִּיבּוּר, בְּחִינַת** וְזֶהוּ עֲנִינוּ שֶׁל רֹאש־חֹדֶשׁ, שְׁסָפִירַת הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא
- 4 **הַמַּלְכוּת, בְּחִינַת הַדִּיבּוּר וְהַמַּעֲשֶׂה שְׁלֹמֶעֱלָה (כַּנ"ל), מְקַבֵּלֶת** וְזֶהוּ עֲנִינוּ שֶׁל רֹאש־חֹדֶשׁ, שְׁסָפִירַת הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא
- 5 בעולם הזה **אֵינָה מְבַחֶינַת** מְקַבֵּל מִהַמּוֹחִין שְׁלֹא עַל-יְדֵי זְעִיר-
- 6 **הַדִּיבּוּר, אֲלָא מְבַחֶינַת** 1 הַגִּילוי לְמִטָּה הוּא בְּחִינַת הַדִּיבּוּר (וְלֹא כְּמוֹ
- 7 **הַמַּחְשָׁבָה** 2 וְכַלּוּת מִצַּב הָעוֹלָם בְּשֵׁבֶת שֶׁהוּא עֲנִין עֲלִית הַדִּיבּוּר, בְּחִינַת
- 8 נעלה יותר). אבל יחד עם זה שראש 3 **הַמַּלְכוּת, וְאֵז הַהֲנַהֲגָה לְמִטָּה אֵינָה מְבַחֶינַת**
- 9 חודש הוא דרגה יותר נמוכה משבת, 4 **הַדִּיבּוּר, אֲלָא מְבַחֶינַת הַמַּחְשָׁבָה).** וְהַחִילוּק
- 10 מצד שני, ראש חודש אינו כימי החול 5 **שֶׁבִין רֹאש־חֹדֶשׁ לִימֵי הַחֹל, 51, שְׁבִימֵי הַחֹל**
- 11 ממש וְהַחִילוּק הַהִבְדֵּל שֶׁבִין 6 **מְקַבֵּל הַדִּיבּוּר מְבַחֶינַת הַמַּדּוּת, מֵהַשְּׂאִין כֵּן**
- 12 **רֹאש־חֹדֶשׁ לִימֵי הַחֹל, 51,** 7 **בְּרֹאש־חֹדֶשׁ מְקַבֵּל הַדִּיבּוּר**
- 13 **שְׁבִימֵי הַחֹל מְבַחֶינַת הַמַּדּוּת, מֵהַשְּׂאִין-** 8 **דְּהֵנָה, בְּעֲנִין הַדִּיבּוּר מְצִינוּ שְׁלַפְעָמִים הַדִּיבּוּר**
- 14 **מְבַחֶינַת הַמַּדּוּת, מֵהַשְּׂאִין-** 9 **מְקַבֵּל מֵהַמַּדּוּת, וְכֵמוֹ הַמַּדְבֵּר דְּבָרֵי אֶהְבָּה.**
- 15 **כֵּן בְּרֹאש־חֹדֶשׁ מְקַבֵּל** 10 **וְלַפְעָמִים הוּא מְקַבֵּל מִהַמּוֹחִין, וְכֵמוֹ כְּאֲשֶׁר**
- 16 **הַדִּיבּוּר מְבַחֶינַת הַמּוֹחִין 52** 11 **מַדְבֵּר דְּבָרֵי שְׁכָל וְדְבָרֵי תוֹרָה. וְכֵן הוּא גַם**
- 17 כשם שבאדם היבור הוא האמצעי 12 **בְּעֲנִין הַמַּעֲשֶׂה, שְׁלַפְעָמִים פַּח הַמַּעֲשֶׂה מְקַבֵּל**
- 18 שבו מגלה השכל והרגש שלו, כך גם 13 **מֵהַמַּדּוּת, וְלַפְעָמִים הוּא מְקַבֵּל מִהַמּוֹחִין עֲצָמָם.**
- 19 למעלה, כביכול, היבור העליון מביא 14 **וְזֶהוּ עֲנִינוּ שֶׁל רֹאש־חֹדֶשׁ, שְׁסָפִירַת הַמַּלְכוּת,**
- 20 ליד גילוי את המוחין ואת המידות. 15 **שֶׁהִיא בְּחִינַת הַדִּיבּוּר וְהַמַּעֲשֶׂה שְׁלֹמֶעֱלָה**
- 21 וההבדל בין ראש חודש לימי החול 16 **(כַּנ"ל), מְקַבֵּלֶת מִהַמּוֹחִין שְׁלֹא עַל-יְדֵי זְעִיר-**
- 22 הוא שבימי החול היבור מגלה אור 17 **אֲנָפִין. וְלֹכֵן אֵינּוּ נִקְרָא יוֹם הַמַּעֲשֶׂה, כֵּין שְׂאֵז**
- 23 אלוקי מבחינת המידות, ואילו בראש 18 **מְקַבֵּל הַדִּיבּוּר מְבַחֶינַת נַעֲלִית יוֹתֵר. וּמְכַל-מְקוֹם**
- 24 החודש היבור מביא ליד גילוי אור 19 **כֵּין שְׂגָם בְּרֹאש־חֹדֶשׁ הַעֵיֶקֶר הוּא בְּחִינַת**
- 25 אלוקי מבחינת המוחין שלמעלה 20 **הַדִּיבּוּר, לִכֵּן הוּא מוֹתֵר בְּמִלְאָכָה (וְלֹא כְּמוֹ**
- 26 מבחינת המידות, כפי שהולך ומבאר. 21 **בְּשֵׁבֶת, שֶׁהַדִּיבּוּר הוּא**
- 27 **דְּהֵנָה, בְּעֲנִין הַדִּיבּוּר** של האדם 22 **בְּחִינַת עֲלִיָּה, וְלֹכֵן אֶסוּר**
- 28 **מְצִינוּ שְׁלַפְעָמִים הַדִּיבּוּר** 23 **בְּמִלְאָכָה (לְעִיל בַּהֲרַחְבָּה).**
- 29 **מְקַבֵּל** אור ושפע ממהמדות, 24 **(ה) וּמַעֲתָה לְאַחַר שֶׁנִּתְבָּאָר בַּהֲרַחְבָּה**
- 30 **וְכֵמוֹ הַמַּדְבֵּר דְּבָרֵי אֶהְבָּה** 25 **אוֹפֵן הַמִּשְׁכַּת וְהָאֵרַת הָאוּר הָאֱלוֹקִי**
- 31 שברביו הוא נותן ביטוי לרגש 26 **בְּעוֹלָם בְּשַׁבַּת וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ יֵשׁ**
- 32 האהבה ואזי היבור 'מקבל' את התוכן 27 **לְכָאָר הַטַּעַם שֶׁבְּזִמְן הַבֵּית לֹא**
- 33 שבו מהמידות. וְלַפְעָמִים הוּא 28 **הָיָה עֲנִין הַעֲלִיָּה לְרָגֵל בְּשֵׁבֶת**
- 34 **מְקַבֵּל מִהַמּוֹחִין, וְכֵמוֹ כְּאֲשֶׁר** 29 **וְרֹאש־חֹדֶשׁ, אֲלָא בְּיוֹם-טוֹב דְּוָקָא. וְהַעֲנִין בְּזָה,**
- 35 **מַדְבֵּר דְּבָרֵי שְׁכָל וְדְבָרֵי תוֹרָה** 30 **דְּעֲנִין הַעֲלִיָּה לְרָגֵל הוּא לְעֵלוֹת וְלִירָאוֹת**
- 36 ואז היבור מקבל את התוכן שבו 31 **וְלִהְשֵׁתָחוֹת כו' 53, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 54 כְּשֵׁם**
- 37 מהמוחין. וְכֵן הוּא גַם בְּעֲנִין 32 **שְׂבָא לִירָאוֹת כֵּן בָּא לְרָאוֹת, וְכְשֵׁם שֶׁהָרְאִיָּה**
- 38 **הַמַּעֲשֶׂה, שְׁלַפְעָמִים פַּח** 33 **עֲצָמוּ לַפְנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלַהֲתַבְטֵל**
- 39 **הַמַּעֲשֶׂה מְקַבֵּל מִהַמַּדּוּת** כאשר 34 **בְּפָנָיו עַל יְדֵי הַשְּׁתַחוּיָה כֵּן בָּא**
- 40 המניע למעשה הוא רגש מסוים, 35 **לְרָאוֹת אֱלֻקוֹת, וְכְשֵׁם שֶׁהָרְאִיָּה מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה הָרְאִיָּה שְׁבָה**
- 41 והמעשה 'מקבל' מהרגש ומבטא אותו (שהרי גם המעשה, כמו היבור 36 **הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֵה אֶת הָאָדָם (לִירָאוֹת) הִיא רְאִיָּה פְּנִימִית**
- 42 והמחשבה הוא אחד מ'לבוש' הנפש שבאמצעותם היא פועלת ובאה ליד

(51) ראה לקו"ת שם צו, סע"ב ואילך. (52) ראה סידור (עם דא"ח) שער הר"ח (ריג, ג). (53) נוסח תפלת מוסף דיו"ט. (54) חגיגה ב, א.

והיה מדי חודש בחדשו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְאֲמִיתִית, שהרי מדובר על "ראייה" של הקדוש ברוך הוא שבוודאי חודרת
2 באדם בפנימיות והיא ראייה אמיתית כִּף גַם הָרְאִיָּה מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה
3 הראייה שבה האדם מביט על הקדוש ברוך הוא (לְרֵאוֹת) צְרִיכָה
4 לְהִיּוֹת רְאִיָּה פְּנִימִית וְאֲמִיתִית, שגילוי האלוקות יחדור באדם
5 בפנימיות ובאמת וּכְדִי שֶׁהָרְאִיָּה
6 לְמֻטָּה תִּהְיֶה פְּנִימִית
7 וְאֲמִיתִית, הָרִי זֶה בְּאֲשֶׁר יִשְׁנֹו
8 עֲנִנָּן הַגִּילֹוּי דְּוָקָא וְדַק אִז הָאֲדָם
9 אֲכַן קוֹלֵט אוֹתָהּ וְהִיא מִשְׁפִּיעָה בּוֹ.
10 וְזֵהוּ עֲנִינָם שֶׁל הַיָּמִים-
11 טוֹבִים, שְׁנִקְרָאִים מוֹעֲדִים
12 לְשִׁמְחָה⁵⁵, וְהִרִי שִׁמְחָה
13 גּוֹרֻמָּת עֲנִנָּן הַגִּילֹוּי, בניגוד
14 לעצבות שגורמת לאדם מצב של כיווץ
15 והתכנסות בתוך עצמו, השמחה מביאה
16 להתפשטות והתגלות של נפש האדם
17 ומצד עֲנִנָּן הַגִּילֹוּי שְׁפִיּוּם-
18 טוֹב שְׁנוֹבַע מִהִשְׁמַחָה הִיָּה יְכוֹל
19 לְהִיּוֹת הָעֲנִנָּן הָעֲלִיָּה לְרָגֵל,
20 לְעֵלוֹת וְלִירֵאוֹת וְלִהְשַׁתְּחוּת
21 כּוֹי, לפני הקדוש ברוך הוא באופן
22 של רְאִיָּה פְּנִימִית וְאֲמִיתִית,
23 וְעַל-דִּי זֵה נַעֲשֶׂה גַם עֲנִנָּן
24 הַהִשְׁתַּחֲוָּאָה לֹא רַק
25 בְּחִיצוֹנִיּוֹת, במעשה בפועל אֲלֵא
26 גַם בְּפְנִימִיּוֹת כּוֹי⁵⁶ כמבואר
27 בחסידות שהתוכן הפנימי של
28 השתחווה, באופן כזה שהראש והרגל
29 נמצאים בהשוואה אחת, הוא ענין
30 ביטול המציאות האישית. אֲבָל
31 בְּשִׁבְתָּ וְרֵאש־חֹדֶשׁ, אֵף
32 שִׁיִּשְׁנֹו גִילֹוּי בְּחִינַת שֵׁם הַיְיָ
33 (פְּנִ"ל), מְפַל־מְקוֹם אֵין זֶה
34 בְּבְחִינַת גִּילֹוּי מִמָּשׁ לְמֻטָּה
35 ולכן לא מצינו בשבת חיוב שמחה כמו
36 ביום טוב. וְהִינֹו, דָּאֵף שְׁבִשְׁבַת
37 יִשְׁנֹו עֲנִנָּן עֲלִית הַמְּלָכוֹת,
38 וכללות העולמות הם במצב נעלה
39 ביחס לימי החול עַד שִׁמְצַד
40 הָעֲלִיָּה דְּשִׁבְתָּ לֹא שִׁיָּד אִז
41 עֲנִנָּן הַפְּסוּלָת כּוֹי, כְּמֵאֲמַר
42 רְבוּתֵינוּ וְ"ל⁵⁷ לגבי דברי
43 התוכחה של הנביא לגבי האופן הבלתי

רצוי שבו בני ישראל חגגו את החגים בתקופה מסוימת פְּרֵשׁ פסולת
תְּגִיכָם קָאֲמַר אמר הפסוק וְלֹא פְּרֵשׁ שְׁבִתְכֶם אבל אין כאן תוכחה
לגבי השבתות כי בשבת הכול מתעלה ואין פסולת, מְפַל־מְקוֹם אֵין זֶה
נְרָגֵשׁ בְּגִילֹוּי לְמֻטָּה ובחיצוניות ובגלוי לא נראה שבשבת חל שינוי
במצב העולם. וְכֵן בְּרֵאש־חֹדֶשׁ,
אֵף שְׁנִמְשָׁךְ בְּמְלָכוֹת מְבַחֲינַת
הַמּוֹחִיז, שלמעלה מהמידות
הנמשכות בימות החול, ולכן ראש
חודש אינו מוגדר כיום המעשה
מְפַל־מְקוֹם אֵין זֶה נְרָגֵשׁ
בְּגִילֹוּי לְמֻטָּה, אֲלֵא
הַהִמְשָׁכָה הנעלית מהמוחין
העליונים היא בְּהַעֲלֵם, וְלִכֵּן
בזמן שבית המקדש היה קיים הרי
בראש חודש לא הָיָה אִז עֲנִנָּן
הָעֲלִיָּה לְרָגֵל, לְעֵלוֹת וְלִירֵאוֹת
וְלִהְשַׁתְּחוּת כּוֹי, רְאִיָּה פְּנִימִית וְאֲמִיתִית, וְעַל-
דִּי זֵה נַעֲשֶׂה גַם עֲנִנָּן הַהִשְׁתַּחֲוָּאָה לֹא רַק
בְּחִיצוֹנִיּוֹת, אֲלֵא גַם בְּפְנִימִיּוֹת כּוֹי⁵⁶. אֲבָל
בְּשִׁבְתָּ וְרֵאש־חֹדֶשׁ, אֵף שִׁיִּשְׁנֹו גִילֹוּי בְּחִינַת שֵׁם
הַיְיָ (פְּנִ"ל), מְפַל־מְקוֹם אֵין זֶה בְּבְחִינַת גִּילֹוּי
מִמָּשׁ לְמֻטָּה. וְהִינֹו, דָּאֵף שְׁבִשְׁבַת יִשְׁנֹו עֲנִנָּן
עֲלִית הַמְּלָכוֹת, וְעַד שִׁמְצַד הָעֲלִיָּה דְּשִׁבְתָּ לֹא
שִׁיָּד אִז עֲנִנָּן הַפְּסוּלָת כּוֹי, כְּמֵאֲמַר רְבוּתֵינוּ
וְ"ל⁵⁷ פְּרֵשׁ תְּגִיכָם קָאֲמַר וְלֹא פְּרֵשׁ שְׁבִתְכֶם,
מְפַל־מְקוֹם אֵין זֶה נְרָגֵשׁ בְּגִילֹוּי לְמֻטָּה. וְכֵן
בְּרֵאש־חֹדֶשׁ, אֵף שְׁנִמְשָׁךְ בְּמְלָכוֹת מְבַחֲינַת
הַמּוֹחִיז, מְפַל־מְקוֹם אֵין זֶה נְרָגֵשׁ בְּגִילֹוּי לְמֻטָּה,
אֲלֵא הַהִמְשָׁכָה היא בְּהַעֲלֵם, וְלִכֵּן לֹא הָיָה אִז
עֲנִנָּן הָעֲלִיָּה לְרָגֵל, לְעֵלוֹת וְלִירֵאוֹת וְלִהְשַׁתְּחוּת
כּוֹי, שִׁקְשׁוֹר עִם עֲנִנָּן הַגִּילֹוּי דְּוָקָא.
(ו) אֲמַנָּם כֹּל זֶה הוּא כְּפִי שֶׁהָיָה
בְּזִמְנָ הַזֶּה, לפני בוא הגאולה מֵה-
שְׁאִינָן לְעֵתִיד-לְבָא בביאת
המשיח יְהִיָּה עֲנִנָּן הָעֲלִיָּה לְרָגֵל
בְּכֹל שְׁבַת וְרֵאש־חֹדֶשׁ, כְּמוֹ
שְׁפָתוֹב בַּפְּסוּק הַפּוּתָה אֵת הַמֵּאֲמַר
וְהָיָה מְדִי חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ וּמְדִי
שְׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ יְבוֹא כֹּל בְּשׂוֹר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי, כי לעתיד לבוא
לא יהיו העלמות והסתרים, וגילוי
האלוקות שכעת ישנו בשבת ובראש
חודש בהעלם, יהיה בגלוי, כפי שהולך
ומבאר.
וְהָעֲנִנָּן בְּזֵה, דְּהִנְגָה לְעֵתִיד-
לְבָא יְהִיָּה עֲנִנָּן הַשְּׁבַת
בְּבְחִינַת שְׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ. וְהִינֹו,
כֹּל הַלְשׁוֹן "שבת בשבתו" הוא כאילו
נאמר שלעתיד לבוא השבת אכן תהיה
"שבתית" כיוון שֶׁהַשְּׁבַת דְּעַכְשָׁו
תְּהִיָּה נְחֻשְׁבַת כְּמוֹ חוֹל, לְגַבִּי
הַשְּׁבַת דְּלְעֵתִיד-לְבָא. וְכְמוֹ
כֵן רֵאש־חֹדֶשׁ שִׁיָּהָיָה
לְעֵתִיד-לְבָא בְּבְחִינַת חֹדֶשׁ
בְּחֹדֶשׁוֹ, היינו הראש חודש' אכן
יהיה ראש חודש.

(55) נוסח התפלה וקידוש ליו"ט. (56) ראה לקו"ת שם צח, ב. (57) זח"ב פח, ב. וראה תו"א חיי שרה טו, ד. ובכ"מ.

שבת פרשת נח, ב' דראש-חודש מרחשון, ה'תשכ"ז

יג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְיִוָּכַן עַל־פִּי הַמְּבֹאֵר בְּפָרִי עֵץ חַיִּים⁵⁸ שֶׁכָּל הַגְּלוּיִים
 2 עֲכָשׂוּ בִּזְמַן הַגְּלוּת, לִפְנֵי הַגְּאוּלָּה הֵם מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת עֵתִיק,
 3 אֲבָל בְּחִינַת פְּנִימִית עֵתִיק יִתְגַּלֶּה רַק לְעֵתִיד־לְבָא ב'כְּתָר עֲלִיּוֹן
 4 (שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַסְפִּירוֹת, כִּשֶׁם שֶׁהִכְתָּר הוּא מֵעַל הַרְאֵשׁ) יֵשׁ בְּחִינַת הַנְּקֻרָא
 5 'עֵתִיק יוֹמִין' (שְׁנַעֲתַק וּבִדֵּל מִיּוֹם)
 6 וְגִילּוֹי וְהוּא אֹרֵךְ פְּנִימִי נַעֲלֵם) וּב'עֵתִיק'
 7 עֲצֻמוֹ יֵשׁ פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק שְׁלֹמֶעֱלָה
 8 מִגִּילּוֹי לְגַמְרֵי וִישׁ חִיצוֹנִיּוֹת עֵתִיק, וְעַל
 9 כֵּךְ נִאֲמַר בְּכַתְּבֵי הָאֲרִיז"ל שְׁפִימִיּוֹת
 10 עֵתִיק יִתְגַּלֶּה רַק לְעֵתִיד לְבֹא.
 11 וְלִהְיֶה, שְׁפִיּוֹן שֶׁכָּל הָעֲנֻנִים
 12 שְׁבַעֲוֹלִם יִשְׁנֵם בַּתּוֹרָה,
 13 וּכְמֵאֲמַר⁵⁹ הַזֶּה אֲשֶׁר בַּעַת בְּרִיאַת
 14 הָעוֹלָם הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶסְתַּכַּל
 15 בְּאֲוִרִיתָא וּבְרָא עֲלֵמָא הַסְתַּכַּל
 16 בַּתּוֹרָה וּבְרָא אֶת הָעוֹלָם (כְּמוֹ הַבּוֹנֵה
 17 בְּנִיין עַל פִּי תַכְנִית כְּתוּבָה), הֵנָּה גַּם
 18 עֲנִין הַתְּגַלּוֹת פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק
 19 לְעֵתִיד־לְבָא יִשְׁנֵוּ בַּתּוֹרָה כְּכֹ
 20 עֲכָשׂוּ בִּזְמַן הַגְּלוּת, וְהוּא עֲנִין
 21 גִּילּוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, הַמְּכוּוֹנֵת
 22 כְּגַדְרֵי פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁶⁰
 23 עַל הַקֶּשֶׁר שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְנֵי
 24 יִשְׂרָאֵל בִּימֹת הַמִּשִּׁיחַ יִשְׁקֵנִי
 25 מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ, שְׁאֵז תְּתַגַּלֶּה
 26 בְּחִינַת הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא
 27 שְׁעִשְׁוּעִים גּוֹ' לְפָנָיו⁶¹ לִפְנֵי
 28 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצֻמּוֹ, וְנִעְלָמָה
 29 מִעֵינַי כָּל חַיִּים⁶² לְמַעַל מִהַתּוֹרָה
 30 כְּפִי שְׁבָאָה לִידֵי גִילּוֹי, שְׁזוּהִי
 31 מְדַרְיַגַת הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא
 32 בְּבְחִינַת פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק⁶³
 33 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַתְּגַלּוֹת.
 34 וְזֶה גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מַה
 35 שֶׁהִשְׁבַּח דְּעֲכָשׂוּ בִּזְמַן הַזֶּה, זְמַן
 36 הַגְּלוּת, נִחְשָׁב כְּמוֹ חוֹל לְגַבִּי
 37 הַשְּׁבַת דְּלְעֵתִיד־לְבָא, בִּיּוֹן
 38 שְׁבְּחִינַת אֲרִיךְ בְּחִינַת נֹסֶפֶת
 39 ב'כְּתָר' הִיא בְּחִינַת אֲרִיךְ אֲנִפִּין, פְּנִים
 40 אֲרוּכוֹת, וְהִיא בְּחִינַת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
 41 שְׁלֹמֶעֱלָה הַמּוֹחִין, אֲבָל ב'כְּתָר' עֲצֻמוֹ
 42 עֵתִיק יוֹמִין' הוּא לְמַעַל מִ'אֲרִיךְ

אֲנִפִּין' וְהַחֲבֵדֵל בֵּינֵיהֶם הוּא עַד כֹּדֵי כֵךְ שְׂבַחֲנִית 'אֲרִיךְ' לְגַבִּי בְּחִינַת
 עֵתִיק (וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה חִיצוֹנִיּוֹת עֵתִיק שְׁהִיא הַמְּקוּר לְגִילּוֹי הָאֲלוּקוֹת
 בִּזְמַן הַזֶּה לְגַבִּי פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק שְׁהִיא הַמְּקוּר לְגִילּוֹי הָאֲלוּקוֹת לְעֵתִיד
 לְבֹא) הִיא כְּמוֹ חוֹל לְגַבִּי שְׂבַת. וְכִיּוֹן שֶׁלְעֵתִיד־לְבָא יִהְיֶה
 גִּילּוֹי בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק,
 אֲזִי יִהְיֶה שְׁלִימוֹת הַגִּילּוֹי
 דְּשְׂבַת וְרֵאשׁ-חֹדֶשׁ גַּם
 לְמַטָּה, בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁהִי לְעֵתִיד
 לְבֹא הָעוֹלָם לֹא יֵעָלֵם וְיִסְתָּר עַל
 הָאֹרֶץ הָאֲלוּקִי וְלִכֵּן יִהְיֶה אֵז עֲנִין
 הָעֲלִיָּה לְרַגְלָהּ כָּל שְׂבַת
 וְרֵאשׁ-חֹדֶשׁ.
 וְעַל־פִּי הַיְדוּעַ בְּעֲנִין טוֹעֲמִיָּה
 חַיִּים זְכוּ⁶⁴, שְׁגַם עֲכָשׂוּ בִּזְמַן
 הַגְּלוּת עֲצֻמוֹ צָרִיךְ לְהִיּוֹת מְעִין
 וְדִגְמָא לְהַגְּלוּיִים דְּלְעֵתִיד־
 לְבָא, וְלִכֵּן יֵשׁ כְּכֹ בִּזְמַן הַזֶּה גִּילּוּיִים
 שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה שִׁהִי בְּעִיקָר
 לְעֵתִיד לְבֹא הֲרֵי מוֹכֵן שְׁמַעִין
 גִּילּוֹי זֶה שֶׁל פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק שִׁהִי
 לְעֵתִיד לְבֹא יֵשׁ גַּם בְּשְׂבַת
 וְרֵאשׁ-חֹדֶשׁ שְׁבִזְמַן הַגְּלוּת,
 וּבְפָרְט בְּשְׂבַת רֵאשׁ-חֹדֶשׁ,
 הִיּוֹנָה חוֹדֶשׁ שְׁחַל בְּשַׁבַּת שִׁיּוּצָר
 חִיבוּר שֶׁל שְׂבַת וְרֵאשׁ חוֹדֶשׁ בִּיחַד
 שְׁאֵז יִשְׁנֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה ב'י
 הָעֲנֻנִים, שְׁנֵי הִיתְרוֹנוֹת שְׁבִדְרוּךְ כָּל
 מוֹפְעִים כָּל אֶחָד בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ וְכֹאן הֵם
 בְּאִים כְּאֶחָד עֲלִית הַמְּלָכוֹת מִצַּד
 הַשְּׂבַת, וְהַמְּשַׁכַּת הַמּוֹחִין
 בְּמְלָכוֹת מִצַּד רֵאשׁ-חֹדֶשׁ וְזוֹ
 מַעֲלָה יִתִּירָה שְׁלֹא קִיַּמַּח בְּשַׁבַּת שְׁאִינָה
 רֵאשׁ חוֹדֶשׁ, וּבְרֵאשׁ חוֹדֶשׁ שְׁחַל כְּחוֹל
 וְלֹא בְּשַׁבַּת.
 וְעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּעֲנִין זֶה
 עֲכָשׂוּ, לִפְנֵי שְׁכַל הַדְּבָרִים הַלְלוּ
 בְּאִים לִידֵי גִילּוֹי לְעִין כָּל מְקַרְבִּים
 אֶת הַגְּאוּלָּה הָעֵתִידָה, שְׁאֵז
 יִקְוִים כְּפּוֹעַל הַיַּעֲוֹד וְהִנֵּה מְדִי
 חוֹדֶשׁ בְּחֵדְשׁוֹ וּמְדִי שְׂבַת
 בְּשַׁבְתּוֹ יְבֹא כָּל בְּשׂוֹר
 לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָיו, אָמַר הָיָי.

58 שער הק"ש פט"ו. 59 זח"ב קסא, א ואילך. 60 שה"ש א, ב ובפרש"י. וראה לקו"ת צו יז, א. 61 משלי ח, ל. 62 איוב כח, כא. 63 ראה סהמ"צ להצ"צ מא, א. 64 ראה פע"ח שער השבת רפ"ג. מג"א או"ח סר"ג סוסק"א. שו"ע אדה"ו שם ס"ח. וראה לקו"ש חט"ו ע' 282. ובכ"מ.

מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א

(תרגום חפשי מאידית)

ב"ה. ערב ש"ק נח,
יום שלושים לחודש תשרי,
שהוא ר"ח מרחשון,
ה'תשד"מ. ברוקלין, נ.י.

אל כל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעמדנו בחותם וסיום חודש תשרי, אשר, כפי המוסבר בספרים, המלה (שמו של החודש),
הכוללת את אותיות המלה "רשית", רומזת כי החודש מהווה (לא רק תחלת השנה, כי אם בעיקר)
את הראש של השנה, אשר, כמו ראש הגוף ביחס לגוף, מחליט כיצד תהיה ההנהגה בכל ימי כל השנה,
וזכרון ההחלטות בחיי היום-יום "מחיה" את היום ואת כל מעשיו, כולל דיבוריו ומחשבותיו, ומכניס
בהם יותר חיוניות, אור וקדושה, ה"לקוחים" מן הראש – חודש תשרי.

- מתאים איפוא, ושעת הכושר היא, להזכיר בהדגשה, לפחות את הסיכום ("סך הכל") של
החודש ומועדיו,

שכל אחד בענינו הוא "ראש" ומקור-הוראה ונתינת-כח לימי כל השנה,

החל בקבלת עול מלכות שמים ויראה – הנקודה של ראש-השנה, תשובה – הנקודה של עשרת
ימי תשובה ויום הכפורים, קיום המצוות בשמחה וזריזות עד לביטוי הנעלה ביותר של שמחה בתורה
– הנקודות של חג הסוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה,

ערב ש"ק: ששירו של יום זה (ה' מלך גאות לבש וגו') שייך ל"יה – ע"פ דרשת חז"ל בפדר"א פ"א,
שביום שנברא אדם הראשון, בראש-השנה, המליך עליו (ועל כל הבריות) את הקב"ה ואמר ה' מלך גאות לבש וגו'.
ערב ש"ק נח: ובשיעור חומש שלו: וישכון באהלי שם, ישרה שכנתו בישראל (ט, כז ובפרש"י).
יום . . מרחשון: ראה שו"ע אה"ע סקכ"ו ס"ו.
חותם וסיום: שהכל הולך אחר החיתום – ברכות יב, א.
כפי המוסבר בספרים: בעה"ט עה"פ עקב יא, יב. אוה"ת סוכות ע' איתשנו. סה"מ תר"ל ע' רפז.
אותיות המלה רשית: השנה – חסר כתיב (עקב שם). וראה או"ת להה"מ (הוצאת קה"ת) ע' נג סוף ד"ה
או יאמר.

חודש . . הראש של השנה: ראה אוה"ת סוכות שם. ברכה ס"ע איתתסו ואילך. ד"ה צהר תעשה תשיב
פ"ג. וראה גם לקו"ת נצבים מז, א-ב. ר"ה נח, א-ב. עט"ר בתחלתו.

ה"לקוחים" . . מחודש תשרי: שהוא גם חודש השביעי, המשובע בכל (ויק"ר פכ"ט, ח), והמשיבוע ברוב
טוב לכל ישראל על כל השנה – "היום יום" כ"ה אלול. כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סי' לא. וש"י. וראה גם ד"ה
יו"ט של ר"ה ה'תש"י בתחלתו.

ומועדי: שהוא מרובה במועדות – ב"י לטור או"ח סתצ"ב (ד"ה ומ"ש). שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ב ס"ב.
וראה גם השלמה לשו"ע אדה"ז או"ח סקל"א ס"ח.

תשובה . . יום-כיפור: להעיר מרמב"ם הלי תשובה פ"ב ה"ו: התשובה . . בעשרה ימים שבין ראש השנה
ויום הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד.

קיום המצוות בשמחה: כמ"ש (תהלים ק, ב) עבדו את ה' בשמחה. וראה חז"ג נ, א. תקו"ז תכ"א נז,
סע"א. ספר העיקרים מ"ג פלי"ג (הובאו ונתבארו באוה"ת לתהלים (יהל אור) עה"פ). רמב"ם סוף הלי לולב. שער
המצוות להאריז"ל בהקדמתו. של"ה ס"פ תבוא (שפו, א). תניא פכ"ו. לקו"ת תזריע כ, ג. סידור רפא, ד. המשך
תערי"ב ח"ג ע' אירסא ואילך. ד"ה עבדו את ה' בשמחה תרצ"ט (ס"ע 94 ואילך). ובתו"א (תולדות כ, ב): האריז"ל
הי' שמח מאוד בעשיית המצוות ולזה זכה לרוה"ק, השייכות דשמחה לרוה"ק – ראה ירושלמי סוכה רפ"ה,
ונתבאר בלקו"א להה"מ (הוצאת קה"ת) סי' רנט (סו, ג ואילך).

בשמחה וזריזות: ראה אגה"ק סכ"א: בזריזות נפלאה להראות שמחתו וכו'. וראה שו"ע או"ח סו"ס
תרכד. סי' תרכה. ר"ס תרנב.

מכתב כללי

בהדגשה חזקה ואמיתית שתבטיח כי כל ההוראות וההחלטות תבוצענה בשלימות, במלוא המדה, הן בכמות והן באיכות, במעשה בפועל, והמעשה הוא העיקר.

להתחיל כל יום "מיד שניעות" (בהקיצו משנתו) באמירת: מודה אני לפניך מלך וכו' – השתקפות של הכרת המלך, "שתמליכוני עליכם" (קבלת עול מלכותו), בראש-השנה.

אמירה המביאה ליראת השם בכל היממה – השתקפות הימים הנוראים בכלל ויום הכפורים במיוחד, יחד עם תשובה שלימה, אשר הן (קבלת המלך ויראתו) מביאות לקיום כל מצוותיו (ה"גזירות"), ובפרט לימוד התורה, ובשמחה – השתקפות של זמן שמחתנו, של חג הסוכות (וארבעת המינים), שמיני עצרת ושמחת תורה.

והשלימות בכל האמור תחזק עוד יותר את כל יהודי ותאחד אותם, על-ידי "תורה אחת לכולנה", כ"עדת א-ל" (ועמו), ותגלה כי יום-יום "אלקים ניצב (-מלך) בעדת א-ל" ו"קדים ואתי" (מקדים לבוא) ונותן את הכחות והברכה לבצע את כל האמור ובשמחה ובשלימות,

ובפרט בשנה הנוכחית, שהיא שנה מעוברת ושנה שלימה, בת מספר הימים הגדול ביותר שאפשר להיות בשנה, שפ"ה – שלוש מאות ושמונים וחמשה.

וכל זה ודאי יזרו ויקרב עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, שתהי בשובה ונחת, שלום בשלימות ו"נח" – מנוחה בשלימות.

במהרה בימינו ממש.

בכבוד ובברכה להצלחה

מנחם שניאורסאהן

נ.ב. אם משום סיבה כלשהי לא נעשה האמור לעיל – הרי לפי המוסבר במקומות רבים, וגם בנוגע למעשה ולהלכה, נמשכת שעת הכושר מ"לאחרי הרגלי", בענינו – משמיני עצרת (ושמחת תורה), עד ז' במרחשון.

המשך בעמוד קכג

והמעשה הוא העיקר : אבות פ"א מי"ז.

מיד שניעות : סידור אדה"ז (קודם מודה אני). וכ"ה בשו"ע אדה"ז או"ח ס"א ס"ה. מהדו"ב שם ס"ו.

שתמליכוני עליכם : ר"ה טז, א. לד, ב.

קבלת המלך . . וקיום מצוותיו : ראה מכילתא (ויל"ש) עה"פ יתרו כ, ג פרש"י עה"פ אחרי יח, ב. ד"ה יו"ט

של ר"ה תרס"ו בתחלתו. תשי"ג פ"ב.

זמן שמחתנו : ראה לקו"ת שמע"צ פח, ד ואילך.

זמן שמחתנו . . (וארבעת מינים) : ראה לקו"ת לוי"צ לזח"א (ע' רא ואילך).

אלקים . . א-ל : תהלים פב, א.

נצב (מלך) : ראה מ"א כב, מח. אוה"ת נצבים ע' א"א.

קדים ואתי : ראה ברכות ו, א.

שנה מעוברת ושנה שלימה : ראה מכתב יום שלישי פרשת וזאת הברכה שנה זו.

שפ"ה : ראה לקו"ת להאריז"ל ר"פ ורא. קה"י בערכו. ושי"נ.

בשובה ונחת : ישעי', יז. המשך וככה תרל"ז בסופו.

שלום . . נח-מנוחה : שערי תשובה לאדהאמ"צ ח"א סד"ה פדה בשלום (פ"יא). ד"ה פדה לאדה"ז (סה"מ

אתהלך לאזניא ע' נו. ועם הגהות – באוה"ת נח (כרך ג) תרסט, א ואילך).

נח . . בשלימות : נייחא לעליונים ונייחא לתחתונים (ב"ר פ"ל, ה. וראה זח"א נט, ב. ביאוה"ז נח

לאדהאמ"צ (ד, א ואילך) ולהצ"צ (ע' יב ואילך). אוה"ת נח ס"ע נד ואילך).

במקומות רבים . . עד ז' במרחשון : שאז "יגיע אחרון שבישראל לנהר פרת (שהוא מקום ישוב היותר

רחוק מירושלים)" – תענית י, א. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס ק"ז. וראה ש"ך חו"מ סמ"ג סקמ"ז, שעד שבעה בחשון

"הי דומה להם כאילו הם עדיין בא"י עסוקים בעניני הרגלי". ומשי"כ שם : ואע"ג דהשתא כו' לשון כו' – עפמשי"כ

אדה"ז בשו"ע שם : ואף כו' גם היום כו', י"ל דמתורצת בזה קושיית הש"ך דאין זה רק לשון כו', אלא הענין

דעסוקים בעניני הרגל. וראה לקו"ת ח"כ ע' 54 ואילך. ע' 367 ואילך.

למעשה ולהלכה : בשטרות, נדרים וכו' (ראה מקומות שנשמנו בהערה הקודמת).

בס"ד. שיחת ש"פ נח, בדר"ח מרחשון, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגח

- 1 א. דובר לעיל¹ שבמוצאי שמחת-תורה מתחיל הענין ד'ויעקב הלך לדרכו'², וכפי שסיפר כ"ק מו"ח
- 2 אדמו"ר³, שבליובאוויטש נהגו להכריז במוצאי שמח"ת: "ויעקב הלך לדרכו".
- 3 וענין זה מהוה נתינת כח על כל השנה כולה - שההנהגה במשך כל השנה כולה תהי' בדוגמת אופן
- 4 ההנהגה של חודש תשרי.
- 5 ובהקדמה - שמצינו כן בכל הימים טובים, שנוסף על ענינם מצד עצמם (באופן של העלאה כו'), יש
- 6 בהם גם נתינת כח והכנה לימים שלאחריהם.
- 7 וכמו בראש השנה, כידוע הדיוק⁴ שנקרא בשם "ראש", להיותו בדוגמת הראש שכולל וממשיך את
- 8 החיות של כל האברים, וכמו"כ ר"ה כולל וממשיך חיות בכל ימי השנה; וכן ראש חודש, שכולל וממשיך
- 9 חיות בכל ימי החודש; ועד"ז ביום השבת, שנוסף לכך שבו מתעלים ימי השבוע שלפנ"ז, הנה "מיני"
- 10 מתברכין כולהו יומין"⁵, כל ימי השבוע שלאח"ז.
- 11 וכן הוא בכל יו"ט, שממנו נמשך חיות על הימים שלאח"ז - הן בנוגע לכללות ענינו של היו"ט
- 12 המשותף לכל הימים טובים, כמו הענין ד'מועדים לשמחה"⁶, שנמשך עד להיו"ט שלאחריו שבו תהי'
- 13 עוה"פ העלי' לרגל'⁷; והן בנוגע לענינו המיוחד של כל יו"ט בפ"ע, שנמשך עד ליו"ט זה בשנה הבאה.
- 14 [ובפרטיות: חג הפסח, חג המצות - שהוא כנגד אברהם - ענינו הוא ענין האמונה, וכן הענין דגמילות
- 15 חסדים. וחג השבועות, כנגד יצחק - ענין העבודה. וחג הסוכות, כנגד יעקב - ענין התורה⁸.
- 16 ולפעמים מבואר⁹ שענינם של ג' הימים טובים קשור עם ג' הענינים דכסף שטר וביאה שעל ידם
- 17 נקנית האשה¹⁰, זו כנס"י, לבעלה, זה הקב"ה ("אין איש אלא הקב"ה"¹¹): חג הפסח - כסף, חג השבועות
- 18 - שטר (שזוהי התורה), וחג הסוכות - ביאה (ענינו של יעקב, ש"מטתו שלימה"¹²).
- 19 וזהו גם הענין ד'ויעקב הלך לדרכו' שבמוצאי שמח"ת (שאז הולך יהודי לדרכו בעבודת כל השנה
- 20 כולה) - שזוהי הנתינת כח שגם בהיותו ב'דרכו' במשך כל השנה, יהי' במעמד ומצב המתאים לחודש
- 21 תשרי, עד לסימונו ב'זמן שמחתנו', שממנו נמשכת שמחה על כל השנה כולה, והרי ענין השמחה הוא
- 22 (לא דבר טפל, אלא) ענין עיקרי בעבודת ה', כמ"ש¹³ "תחת אשר לא עבדת את הוי' אלקיך בשמחה
- 23 ובטוב לבב", כמבואר בכתבי האריז"ל ומובא בקיצור בתניא¹⁴.
- 24 ב. וענין זה ישנו גם בקביעות שנה זו - שמוצאי שמח"ת הוא יום השבת:
- 25 בקביעות כזו, לא יוצאים במוצאי שמח"ת לעבודה ומלאכה של כל השנה כולה, שהרי יום השבת
- 26 אסור במלאכה, ועוד יותר מאשר יו"ט. ואעפ"כ, ישנו גם אז הענין ד'ויעקב הלך לדרכו' - שהרי ביום
- 27 השבת ישנם כמה עניני תומ"צ שאינם ביו"ט, כך שישנו ענין ההליכה ("ויעקב הלך לדרכו") לעבודה
- 28 אחרת, אלא שאינה עבודה של חול, כי אם עבודה של קדושה.
- 29 ולדוגמא - בעבודת ביהמ"ק, שביום השבת הנה לא זו בלבד שמותר להקריב התמידים, אלא יש חיוב
- 30 להקריבם, והיינו, שזהו חלק מעבודת יום השבת.

(8) ראה זח"ג רנו, ריש ע"ב. טואו"ח סוסתי"ז.

(9) אוה"ת ויצא (כרך ה) תתסד, רע"א.

(10) ריש קידושין.

(11) סוטה מב, ריש ע"ב. וש"נ.

(12) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא.

(13) תבוא כח, מז.

(14) פכ"ו. וראה הנסמן ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לשם

(ע' קסא).

(1) שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון (התוועדות ב) סל"א; סמ"ה (לעיל ע' 206; 218).

(2) ויצא לב, ב.

(3) אג"ק שלו ח"א ע' קצד. וראה סה"ש תרצ"ו ע' 43. וש"נ.

(4) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.

(5) זח"ב סג, ב. פח, א.

(6) נוסח התפלה וקידוש דיו"ט.

(7) ראה גם לקו"ת ברכה צח, ב.

1 ובנוגע לעניני העבודה של יום השבת - שמתחילים לאחריו"ט, ע"י ההפסק דקבלת שבת - ישנו
 2 הענין ד"ויעקב הלך לדרכו", להמשיך בהם את ענינו של חודש תשרי, עד לענין השמחה.
 3 ג. ובנוגע לענינינו:
 4 בין האורחים שהגיעו לכאן לחודש תשרי, ישנם כאלו שמסיבות שונות נמצאים עדיין כאן, ועדיין
 5 לא הי' אצלם הענין ד"ויעקב הלך לדרכו".
 6 וע"פ המדובר כמ"פ¹⁵ בנוגע לענין המעשה, שעם היותו דבר חיצוני, הרי זה פועל גם בפנימיות,
 7 כמוכן מהמבואר בתניא¹⁶ בפירוש מארז"ל¹⁷ "הכל לפי רוב המעשה", שקאי על מעשה הצדקה ש"נעשית
 8 בפעמים רבות כו'", "כדי לזכך את הנפש ע"י ריבוי המעשה" - מובן שכן הוא גם בנדו"ד, שהסיבה
 9 החיצונית שנמצאים כאן, פועלת גם בפנימיות הענין (שהרי "איך הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו"¹⁸),
 10 כך, שאצלם יתחיל הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" שבמוצאי שמח"ת משך זמן לאח"כ¹⁹ - כאשר יסעו לדרכם,
 11 ואילו עד אז, עדיין נמשך אצלם ענינו של חודש תשרי, כך שאצלם הרי זה עדיין שמחת תורה...
 12 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק:] וכמו בפשטות הענינים, שבמשך כל הזמן שנמצאים כאן
 13 (קודם שנוסעים לדרכם), נמצאים הם במעמד ומצב של טלטול הדרך ("זיי וואַלגערן זיך"), מבלי לאכול
 14 ולישון כדבעי...].
 15 וכיון שאלו שהגיעו לזמן קצר ונמצאים עדיין כאן הם "ציבור", הנה העובדה שאצלם הרי זה עדיין
 16 שמח"ת, פועלת גם על אלו שבסביבתם הנמצאים כאן במשך כל הזמן.
 17 וכמדובר כמ"פ אודות הפתגם²⁰ "אָרום ים איז טרוקען", והיינו, שאף שקצה הים אינו עמוק כ"כ,
 18 הרי היובש שמסביבו גדול ביותר, ועד באין ערוך, שכן הוא גם ברוחניות הענינים כו'²¹ - שלכן יש
 19 מעלה יתירה אצל אלו שהגיעו לכאן לזמן קצר לגבי אלו שנמצאים כאן במשך כל הזמן,
 20 וכאמור, שאצלם נמשך הענין דשמח"ת משך זמן ארוך יותר,
 21 וע"י שמחה זו פועלים הם גם על אלו שנמצאים כאן כל הזמן, ואפילו על אלו שישנים... ובלשון
 22 הרמב"ם²²: "אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק כו'" - להקיץ אותם
 23 משינתם ותדרמתם מצד הגוף ונה"ב כו'.
 24 וכאמור, שלאח"ז ממשיכים שמחה זו על כל השנה כולה, שתהי' באופן של שמחה, ועי"ז יתוסף גם
 25 בשנת אורה, שנת הצלחה ושנת ברכה, בבני חיי ומזוני וכולם רויחי, בטוב הנראה והנגלה, למטה
 26 מעשרה טפחים.

* * *

27 ד. האמור לעיל שייך גם לפרשת השבוע - פרשת נח:
 28 איתא במדרש²³ שכאשר נח יצא מן התיבה, אזי "ראה עולם חדש", בנוגע לכל פרטי הענינים דדומם
 29 צומח חי ומדבר, וממנו "הושתת העולם"²⁴ באופן ד"לשבת יצרה"²⁵ (שזוהי מעלת עולם התיקון לגבי
 30 עולם התהו - "לא (ל)תוהו בראה (אלא) לשבת יצרה"); וכל זה הי' לאחרי ההכנה של ארבעים ימי
 31 המבול.
 32 ודוגמתו בסיומו של חודש תשרי - שאז נעשה הענין ד"בראשית ברא אלקים את השמים ואת
 33 הארץ"²⁶, "השמים החדשים והארץ החדשה"²⁷; וענין זה בא לאחרי ההכנה של הארבעים יום מר"ח

(22) הלי' תשובה פ"ג ה"ד.

(23) ב"ר פרשתנו פ"ל, ח.

(24) ראה ב"ר פל"ו, א.

(25) ישעי' מה, יח. וראה פרש"י פרשתנו ח, טז.

(26) בראשית א, א.

(27) ישעי' סו, כב. - בהפטרת שבת ר"ח.

(15) ראה גם תו"מ חכ"ט ע' 42 ואילך. וש"נ.

(16) אגה"ק סכ"א.

(17) אבות פ"ג מט"ו.

(18) ע"ז ג, סע"א.

(19) ראה גם תו"מ שם ע' 190 ואילך.

(20) "מבוא" לקונטרס ומעין ע' 25. סה"ש תש"ב ע' 110.

(21) ראה גם לקו"ת בלק סז, סע"ד ואילך.

1 אלול עד יוהכ"פ (שהם בדוגמת ארבעים ימי המבול²⁸), כולל גם חג הסוכות, שמע"צ ושמח"ת, "ליום
 2 חגיגו"²⁹, שאז מתגלים הענינים שהיו תחילה "בכסה"²⁹.

3 וכאמור לעיל, שכאשר יוצאים לעבודה של כל השנה כולה, "ויעקב הלך לדרכו", צריך להמשיך בה
 4 את ענינו של חודש תשרי, עד לשמח"ת, שמצות היום היא בשמחה³⁰, ניגון וריקוד כו', והרי שמחה
 5 פורצת גדר³¹, שמבטלת כל המדידות וההגבלות (כפי שרואים במוחש באיש החסד, שבעת השמחה
 6 משפיע חסד בלי הגבלה), מצד הגילוי של עצם הנפש כו', ואעפ"כ, הרי זה נמשך בעבודה של כל השנה
 7 כולה בעניני התומ"צ כפי שבאים בהתחלקות לפרטי פרטים דומן ומקום, עם כל המדידות וההגבלות
 8 והדקדוקים שבעניני המצוות (כמבואר באגה"ק³²).

9 וגם ענין השמחה קשור עם פרשת נח - כי ענינו של נח ע"פ קבלה הוא - כשמו - מלשון "נייחא
 10 דרוחא"³³, שקשור גם עם ענין השמחה, והיינו, שנח פעל והמשיך בעולם ענין השמחה, ע"ד המשכת
 11 ענין השמחה משמח"ת על כל השנה כולה.

12 ה. ויש להוסיף בביאור הקשר והשייכות של ענין השמחה לפרשת נח:
 13 ידוע³⁴ שתיבת נח קשורה עם ספירת הבינה, עלמא דחירותא³⁵, שלכן הי' בתיבה מעמד ומצב של
 14 חירות - "לא ירעו ולא ישחיתו"³⁶.

15 וזהו גם ענין השמחה שבכללות הימים טובים שנקראים "מועדים לשמחה", ובפרט בחג הסוכות
 16 [שמתחיל ביום חמשה עשר לחודש תשרי, וענין זה קשור עם מ"ש³⁷ גבי מי נח "חמש עשרה אמה מלמעלה
 17 גברו המים גו"³⁸] שנקרא "זמן שמחתנו" - כידוע שענין השמחה קשור עם ספירת הבינה³⁹. ולכן יש
 18 גם ביו"ט ענין החירות (ענינה של ספירת הבינה, "עלמא דחירותא") - כפי שהדבר מתבטא בהענין ד"כל
 19 ישראל חברים"⁴⁰.

20 ומזה באים לענין החירות דלעתיד לבוא, שעז"ז³⁶ "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה
 21 הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", שזהו המעמד ומצב דלעתיד לבוא שיהי' ע"י משיח צדקנו, עליו
 22 נאמר (בהתחלת הענין) "ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה"⁴¹.

23 והסדר בזה - שתחילה צריך להיות הענין ד"לא ירעו ולא ישחיתו" כפי שהי' בתיבת נח, ולאחרי כן
 24 כפי שישנו בכל יו"ט; ועי"ז יכולים לבוא להענין ד"לא ירעו ולא ישחיתו גו'" כפי שיהי' לעתיד לבוא
 25 - באופן נעלה יותר באין ערוך, שהרי עכשיו הרי זה רק בזמנים מיוחדים ובמקומות מיוחדים, ואילו
 26 לעת"ל יהי' זה בכל אחד ואחד, בכל זמן ובכל מקום, כיון שאז יקויים היעוד "מלאה הארץ דעה את
 27 הוי' כמים לים מכסים", והיינו, שאף שגם לעת"ל יהיו חילוקי מדרגות, "למקטנם ועד גדולם"⁴², אבל
 28 אעפ"כ, בגלוי יהי' אצל כולם הענין ד"כמים לים מכסים".

29 ולהעיר, שגם בתיבת נח הי' הענין ד"כמים לים מכסים", והיינו, שביחד עם ענין ההתחלקות שהי'
 30 בתיבה, כמ"ש "קנים (מדורים מדורים) תעשה את התיבה"⁴³, בכל אחת מג' העליות ד"תחתיים שניים
 31 ושלשיים"⁴⁴ (כמבואר במדרש⁴⁵ כל פרטי החילוקים שהיו בתיבה), הנה בגלוי היו מי המבול באופן
 32 ד"כמים לים מכסים"; אלא שגם הענין ד"כמים לים מכסים" יהי' לעתיד לבוא באופן נעלה יותר
 33 באין-ערוך.

(28) ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקז.
 (29) תהלים פא, ד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך.
 ובכ"מ.
 (30) ראה לעיל ריש ע' 152. וש"נ.
 (31) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
 (32) ס"י (קטו, א).
 (33) זה"א פרשתנו ע, א. וראה תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ.
 (34) ראה אוה"ת פרשתנו (כרך ג) תרטט, א ואילך. וש"נ.
 (35) ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. וש"נ.
 (36) ישעי' יא, ט.
 (37) פרשתנו ז, כ.
 (38) ראה אוה"ת על סידור ע' לט. וש"נ.
 (39) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד. וש"נ.
 (40) ע"פ ס' שופטים כ, יא. וראה חגיגה כו, א. ירושלמי שם
 פ"ג סה"ו. תניא אגה"ק סוסכ"ב.
 (41) ישעי' שם, א.
 (42) ירמי' לא, לג.
 (43) פרשתנו ו, יד (ובפרש"י).
 (44) שם, טז.
 (45) ב"ר פרשתנו פל"א, יא.

1 וכל זה יכולים לפעול גם עתה, ואין הדבר תלוי אלא בעבודתו של כל אחד מישראל, שבידו נמצא
2 ה"מפתח" לכך,

3 - ובלשון הרמב"ם²²: "צריך כל אדם שיראה עצמו .. וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב .. עשה
4 מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה" -

5 עי"ז שהנהגתו תהי' באופן ד"מלאה גו' דעה את הוי' כמים לים מכסים", והיינו, שבגלוי רואים אצלו
6 רק את מי התורה, שזוהי עיקר מציאותו (אף שבהעלם ישנם גם כל פרטי עניניו במחשבה דיבור ומעשה,
7 "כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁴⁶ ו"בכל דרכיך דעהו"⁴⁷), ואז עוזר לו הקב"ה שה"מים רבים" דטרדות
8 הפרנסה כו' לא יבלבלו אותו⁴⁸, ועד שנעשה מעמד ומצב ש"לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי".

9 ו. וכללות ענין החירות קשור עם ענין השמחה:

10 כיון שענין הגלות הוא מצד העדר השמחה, כמ"ש¹³ "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה
11 ובטוב לבב (אזי) ועבדת את אויבך גו'", הרי מובן, שהתיקון לזה הוא ע"י ענין השמחה, ולכן הרי זה
12 ענין עיקרי, כיון שע"י פועלים את הגאולה.

13 וכמדובר בשמח"ת⁴⁹ אודות סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵⁰, שכאשר הצמח-צדק ביקר אצל אנשי החיל
14 מבני"ב ב"קראנשטאט", אמרו לו אנשי החיל, שכדי לכבוש עיר צריך לילך עם "מאָרש" של שמחה. ועד"ז
15 גם בנוגע לענין הגאולה - שפועלים זאת ע"י שמחה דוקא.

16 ולהעיר, שהצ"צ עצמו דיבר אז אודות דמעות מכבסות⁵¹, שזהו ענין של היפך השמחה, ואעפ"כ
17 מדגיש כ"ק מו"ח אדמו"ר את דברי אנשי החיל ע"ד הצורך בענין השמחה דוקא, כי בנוגע לאנשי החיל
18 צריך להיות רק ענין השמחה, ועי"ז יפעלו הכיבוש כו', משא"כ ה"מפקד" ("גענעראַל"), שידוע בשעת
19 מעשה את קושי המצב כו', אלא שביחד עם זה צריך להיות אצלו גם ענין השמחה, בידעו שדוקא עי"ז
20 יהי' הנצחון.

21 ועד"ז צריך להיות אצל כל אחד מעמד ומצב ש"חדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא ובכי' תקיעא בלבאי
22 מסטרא דא"⁵². ואף שמבואר בתניא⁵³ שלא כל מוחא סביל דא שיהיו ב' הענינים חדוה ובכי' בבת
23 אחת, ולכן יש צורך שב' ענינים אלו יהיו בזמנים שונים - הנה כל זה הוא רק מצד הבנה והשגה, אבל
24 מצד קבלת עול יכולים להיות ב' הענינים בבת אחת.

25 ובכל אופן, דורשים מכל אחד שיהי' אצלו ענין השמחה, כיון שדוקא עי"ז יכולים לפעול את ענין
26 הגאולה.

27 ז. אמנם, עדיין יכול להתערב היצה"ר ולבלבל עם ענינים של עצבות.

28 אך ידוע הפתגם⁵⁴ שאמר אדמו"ר האמצעי בנערותו: כתיב⁵⁵ "עצביהם כסף וזהב", והיינו, שסיבת
29 העצבות ("עצביהם" מלשון עצבות) היא בגלל שמונחים בענינים של כסף וזהב...

30 וכיון שזהו ענין שנאמר ע"י רבותינו נשיאינו, הרי זו הוראה ונתינת כח, שכאשר יהודי בא לידי
31 עצבות, עליו להתבונן מהי סיבת העצבות, האם היא מצד ענינים של כסף וזהב וכיו"ב, ועי"ז תתבטל
32 העצבות, ויבוא לידי שמחה.

33 ובפשטות: כיון ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"⁵⁶, ו"כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש
34 השנה ועד יום הכפורים"⁵⁷, הרי מובן, שכל הענינים הקשורים עם כסף וזהב אינם בידו, אלא הם "בידי
35 שמים", וא"כ, גם כאשר עושה חשבון שמצד מעמדו ומצבו הי' צריך להיות לו יותר כסף וזהב, אין לו
36 מה להיות בעצבות מזה, שהרי העצבות לא תועיל מאומה,

(52) זח"ג עה, א - הובא בתניא פל"ד. אגה"ת רפי"א.

(53) אגה"ת פ"י.

(54) לקו"ד ח"א קע, ב ואילך. סה"ש תש"ה ע' 108.

(55) תהלים קטו, ד.

(56) ברכות לג, ב. וש"נ.

(57) ביצה טז, רע"א.

(46) אבות פ"ב מי"ב.

(47) משלי ג, ו.

(48) ראה תו"א שבהערה 33.

(49) שיחת ליל שמח"ת ס"ט (לעיל ע' 131 ואילך).

(50) סה"ש תש"ה ע' 3.

(51) ראה זח"ג עה, ב. ר"ח שער התשובה פ"ה.

1 ואדרבה: העצבות תפעל אצלו כיוון בכל האברים והכחות והחושים, במחשבה דיבור ומעשה כו',
 2 וכיוון זה יפעל ח"ו גם למעלה, כדאיתא בזהר⁵⁸ שהנהגה מלמעלה ("מלעילא") היא בדוגמת ("כגוונא")
 3 ההנהגה מלמטה ("מתתא"), "כמים הפנים לפנים גו"⁵⁹, כך, שגם ההמשכה מלמעלה למטה תהי' באופן
 4 של כיוון ח"ו, הן ברוחניות והן בגשמיות,
 5 ודוקא ע"י השמחה פועלים שגם ההנהגה מלמעלה תהי' מתוך שמחה, ועי"ז יומשכו למטה חסדים
 6 גלויים, הן בענינים רוחניים והן בענינים גשמיים.
 7 ה. ונקודת הענין - שכללות העבודה צריכה להיות מתוך שמחה,
 8 הן שמחה של תורה - שתפעל הוספה בלימוד התורה שיהי' באופן של ריבוי והרחבה, "ואתהלכה
 9 ברחבה"⁶⁰,
 10 וע"י הריבוי וההרחבה בתורה יומשך ריבוי והרחבה גם בעניני העולם (וכמבואר בזהר⁶¹ שע"י
 11 ההוספה והחידוש בתורה נעשים "השמים החדשים והארץ החדשה"), שיומשכו "מידו המלאה הפתוחה
 12 הקדושה (וגם "הגדושה"⁶², יותר גם מ"מלאה") והרחבה"⁶³,
 13 והן שמחה של מצוה - שתפעל הוספה בקיום המצוות בהידור,
 14 ושמחה זו תפרוץ את כל הגדרים,
 15 כולל ובמיוחד בנוגע לאלו שנמצאים במיצר ושבי', בית האסורים וכו', ככל השמות שנקראו לה... -
 16 שהשמחה תפרוץ את הגדרים, ותפעל חופש לאסירים שיצאו מן המיצר אל המרחב,
 17 ובפרט כאשר מדובר (לא רק אודות יחיד, אלא) אודות ציבור - שהרי ידועה קושיית החוקרים⁶⁴: איך
 18 יתכן שלפעמים רואים שישנו הענין ד"בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו גו"⁶⁵, ואעפ"כ לא רואים את
 19 היעודים ד"ונתתי גשמיכם בעתם וגו'"? ותירוצם, שכאשר מדובר אודות יחיד, אזי יכול להיות שקיום
 20 היעוד לא יהי' בגלוי; אבל כאשר מדובר אודות ציבור, הרי זה מוכרח להיות בגלוי. ועד"ז בנוגע לפריצת
 21 גדר ע"י השמחה, שבנוגע לציבור צ"ל פריצת הגדר בגלוי, כך שבדאי יצאו כולם מן המיצר אל המרחב,
 22 ועד לכללות הענין ד"ישמח ישראל בעושיו"⁶⁶ ו"ישמח הוי' במעשיו"⁶⁷, והרי "ישמח אותיות
 23 משיח"⁶⁸ - יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

24 ט. בהמשך להמדובר לעיל בענין "ויעקב הלך לדרכו", שצריך להמשיך את עניני חודש תשרי על
 25 כל השנה כולה, יש להוסיף גם לאידך גיסא, שבמשך כל השנה צריך להיות ענין של גנגוונים לימי חודש
 26 תשרי.
 27 והענין בזה:

28 במשך כל השנה כולה יוצא יהודי לעולם ומתעסק בעניני העולם, אשר גם בהיותם אצלו באופן
 29 ש"בכל דרכיך דעהו"⁴⁷, הרי עדיין אינם נקראים "חפצי שמים". ומה גם שיש צורך בריבוי יגיעה כדי
 30 לפעול בעצמו הענין ד"בכל דרכיך דעהו", ולא עוד אלא שאפילו בנוגע לענין ד"כל מעשיך יהיו לשם
 31 שמים"⁴⁶ שלמטה מהענין ד"בכל דרכיך דעהו"⁶⁹, יש צורך בריבוי יגיעה, ובפרט בהתחלת העבודה, שאז
 32 בודאי יש צורך בריבוי יגיעה אפילו על הענין ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים".

קידושין לט, ב. אברבנאל ר"פ בחוקותי ("התשובה הזו"). ועוד.

(65) ר"פ בחוקותי.

(66) תהלים קמט, ב.

(67) שם קד, לא. וראה לקו"ת שבהערה 39.

(68) של"ה שסו, א. הובא באוה"ת נ"ך דה"א ע' תשי. ועוד.

(69) ראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

(58) ח"ב קפד, ב.

(59) משלי כז, יט.

(60) תהלים קיט, מה.

(61) ח"א ד, ב ואילך.

(62) ראה תו"מ חכ"ג ע' 244. וש"נ.

(63) ברכה הג' דברהמ"ז.

(64) ראה שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' אסג. חדא"ג מהרש"א

1 ולעומת זאת, במשך חודש תשרי לא מתעסק יהודי עם עניני העולם, אלא עם עניני קדושה, והיינו, 2
 3 שגם הענינים הגשמיים שעוסק בהם הם כמו אתרוג וסוכה שנעשים עניני קדושה ומצוה.
 4 וכמודגש במיוחד בנוגע ליוהכ"פ - שעז"נ "לחיותם ברעב"⁷⁰, ש"החיות שלהם הוא מבחי' הרעב
 5 גופא כו"⁷¹.
 6 ועד"ז בנוגע לראש-השנה - שענינו הוא הכתרת המלך, "תמליכוני עליכם"⁷², והרי זה בדוגמת ענין
 7 המלוכה למטה, שמציאותו של המלך היא המציאות של כל העם וכל אשר להם (לא רק מין המדבר,
 8 אלא גם חי צומח ודומם)⁷³, שלכן "מלך פורץ גדר כו' ואין מוחין בידו"⁷⁴, ועד ש"מאן דמחוי במחוג
 9 קמי מלכא כו"⁷⁵, דכיון שכל מציאותו היא מציאות המלך, הרי ע"י מרידה במלכות מתבטלת מציאותו⁷⁶,
 10 וכן הוא גם בנוגע לענין המלוכה למעלה, שמציאותם של כל הנמצאים היא "אמיתת המצאו"⁷⁷, וענין
 11 זה נרגש בר"ה.
 12 ומוכן גודל ריחוק הערך בין כל השנה כולה, שאז עסוק יהודי עם עניני העולם, שנמשכים משם
 13 אלקים, בגימטריא הטבע⁷⁸, לגבי חודש תשרי, שבו קשור יהודי עם מדריגת האלקות שלמעלה אפילו
 14 משם הוי', כמ"ש⁷⁹ "לפני הוי' טההרו", ובלשון חז"ל⁸⁰: "לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם
 15 שבשמים", שענין זה מעורר את ענין התענוג - "אשריכם ישראל"⁸⁰, ומביא לריבוי שמחה כו'.
 16 ומזה מובן, שכדי לעזוב את כל עניני חודש תשרי, ולירד לעסוק ולפעול בעניני העולם, יש צורך
 17 בתנועה של "מסירת נפש"!
 18 י. ועד הסיפור אודות המס"נ של רבינו הזקן⁸¹, שניתק את עצמו מדביקותו באלקות במעמד ומצב
 19 ש"עמך לא חפצתי"⁸², כדי לעשות ליהודי טובה בגשמיות.
 20 והגע עצמך: רבינו הזקן ידע שנשמתו היא נשמה דאצילות⁸³, שירדה למטה, בכדי לגלות ולסלול את
 21 הדרך החדשה של חסידות חב"ד, כך שידע שהכוונה היא לפעול למטה כו', ואעפ"כ, הי' זקוק לענין
 22 של מסירת נפש כדי לנתק את עצמו מדביקותו כו'.
 23 ודוגמתו בכאו"א מישראל, שכאשר צריך לנתק את עצמו מעניני חודש תשרי, ולירד לעסוק בעניני
 24 העולם כו', הרי זה אצלו ענין של מסירת נפש.
 25 יא. ובנוגע לפועל:
 26 ברור הדבר שהעבודה בעניני העולם במשך כל השנה כולה צריכה להיות מתוך שמחה, כאמור לעיל
 27 שיש להמשיך השמחה על כל השנה כולה. אבל, ביחד עם זה, צריך להיות נרגש גם שזהו ענין של
 28 מס"נ, שמנתק את עצמו מכל הענינים הנעלים של חודש תשרי (שהרי בלא"כ אין זו מס"נ), ויוצא
 29 לפעול בעולם; וענין זה (ההרגש שזהו ענין של מס"נ) מתבטא גם בכך שמזמן לזמן מתעורר אצלו רגש
 30 של געגועים לחודש תשרי.
 31 וכפי שסופר פעם בארוכה⁸⁴ אודות החסיד שנשאר בבית-הכנסת במוצאי יוהכ"פ וניגן במשך כל
 32 הלילה "אנעים זמירות"... והיינו, שגם לאחרי יוהכ"פ, במוצאי יוהכ"פ, נמשכו אצלו עניני יוהכ"פ, כפי
 שהדבר בא לידי ביטוי ברגש הגעגועים כו'.

- (קכא, ב). של"ה פט, א. א. קפט, א. ועוד. תניא שעהיוה"א רפ"ו.
 ובכ"מ.
 79) אחרי טז, ל. וראה לקו"ת אחרי כו, סע"ג ואילך. ובכ"מ.
 80) משנה סוף יומא (פה, ב).
 81) לקו"ד ח"א מה, רע"א.
 82) תהלים עג, כה. וראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה
 פ"מ (דרמ"צ קלח, סע"א). - נעתק ב"היום יום" יח כסלו.
 83) סה"ש תש"ו ע' 6. וש"נ.
 84) תו"מ חל"ב ע' 112.

70) תהלים לג, יט.
 71) לקו"ת שה"ש יד, ב.
 72) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.
 73) ראה גם תו"מ ח"מ ע' 17. וש"נ.
 74) פסחים קי, א. וש"נ.
 75) חגיגה ה, ב.
 76) ראה גם לעיל ריש ע' 212. וש"נ.
 77) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת.
 78) פרדס שיי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו (ד"ה והמרגיל

1 ואע"פ שלא כל אחד יכול להידמות לחסיד הנ"ל, הרי אצל יהודי, כל דבר טוב, יש בו שמץ מנהו,
2 ועד שאפילו לגבי מדרגת משה רבינו מצינו ש"שמץ מנהו... מאיר לכללות ישראל כו"85, באופן גלוי
3 בנוגע לעבודה במעשה בפועל ("לעשותו"86).

4 ובנוגע לעניננו - שאצל כאו"א צריך להיות רגש של געגועים לחודש תשרי, וביחד עם זה, צריכה
5 להיות העבודה במשך כל השנה כולה מתוך שמחה87.

* * *

6 יב. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה והי' מידי חודש בחדשו וגו'.

* * *

7 יג. ידוע שכל הענינים שבעולם ישנם בכללות ובפרטות88, וכמו בנוגע לכללות העולם, שיש דוגמתו
8 בפרטיות בכל אדם שנקרא "עולם קטן"89, וכן לאידך, שהעולם הוא כמו "גוף גדול"90.
9 ולדוגמא - בנוגע לענין השמש, ש"שמשא אכולי עלמא נייחא"91, וביחד עם זה, יכולה השמש כולה
10 להשתקף בטיפת מים, והיינו, שאף שאינה אלא טיפה אחת של מים, שאינה בערך לכללות הים, מ"מ,
11 משתקפת בה השמש כולה92.

12 ובפרט בנוגע לבנ"י ותורה, שאצלם ישנו ענין האחדות וההתכללות, הרי בודאי שישנם כל הענינים
13 כפי שהם בכללות ואח"כ גם כפי שהם בפרטות.

14 ולדוגמא - בנוגע לתורה - שמצינו ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה"93, כיון שכל מצוה כוללת את
15 כל המצוות94.

16 ובנוגע לבנ"י - בשייכות למצות הקהל (ששייכת במיוחד לשנה זו שהיא שנת הקהל, שזוהי מעלתה
17 המיוחדת לגבי שאר השמיטות): ישנו כללות הענין דהקהל - כפשוטו - "הקהל את העם האנשים והנשים
18 והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו וגו'", "ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו
19 ליראה וגו"95, וכמדובר לעיל96 שגם לאחרי חורבן ביהמ"ק ישנו ענין זה בעבודה הרוחנית (שענין זה
20 לא נתבטל ע"י החורבן), ובפרט בשנת הקהל; ונוסף לזה ישנו גם הענין דהקהל בפרטיות ובפרטי פרטיות
21 - בעבודה הפרטית של כל אחד מישראל, להקהיל את כל פרטי כחותיו ועניניו כו'.

22 יד. ובהתאם לכך, ובהמשך לשמח"ת - הנה כאן המקום להזכיר אודות ענין ה"הקהל" בשייכות
23 לתורה:

24 ידוע שרבותינו נשיאינו בכלל, וכ"ק מו"ח אדמו"ר בפרט, עוררו ועסקו בלהט ("זיך געקאכט") לאסוף
25 ולקבץ את כל המנהגים הקשורים עם פסק הלכה (שהרי "מנהג ישראל תורה היא"97, ומכ"ש מנהגים
26 הקשורים עם פסק הלכה), וכן כתבי ("ביכלאך") חסידות, מכתבים, רשימות ושיחות קודש, ודברי ימי
27 חסידים הראשונים ברי"סמכא, בכתב או בעל-פה כו'.

28 ואף שכבר נדפסו ריבוי ענינים - הרי זה כטיפה מן הים.

29 ולכן, מבקשים בזה, ובכל לשון של בקשה, שכל מי שיש בידו (או שידוע אודות מישהו שיש בידו)
30 העתקות נאמנות מענינים הנ"ל, וכל דמכללי' איתמר, כולל גם בנוגע לענינים שכבר נדפסו, אם ישנה

תו"מ ח"מ ס"ע 51. וש"נ.

93 סוכה כה, סע"א. וש"נ.

94 ראה תו"מ חמ"ו ע' 216. וש"נ.

95 וילך לא, יב"ג.

96 שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון (התוועדות ב)

סכ"א ואילך (לעיל ע' 197 ואילך). וש"נ.

97 ראה תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א

יוד" ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז

או"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

85 תניא פמ"ד.

86 נצבים ל, יד.

87 חסר הסיום (המו"ז).

88 ראה גם לעיל ע' 49. וש"נ.

89 תנחומא פקודי ג. ועוד.

90 ראה סה"מ תש"ט ע' 40, ובהערות כ"ק אדמו"ר שליט"א

שם. וש"נ.

91 סנהדרין לט, א.

92 ראה גם מכתב י"א ניסן תשכ"ו (אג"ק חכ"ד ע' קז).

1 הנחה נוספת עם שינויים (שכיון שנערכה ע"י "מניח" שהוא בר-סמכא, הרי בודאי שהשינויים הם בדיוק
2 כו') - ישתדלו לשלוח כל ענינים אלו לכאן, על מנת שידפסו ויפיצו זאת, ועד שיבוא מזה ה"בכ"ן
3 בנוגע לעבודה בפועל, ובלשון הכתוב: "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו וגו'"⁹⁸.

4 וע"י ה"הקהל" בנוגע לתורה, נבוא גם ל"הקהל" כפשוטו - "הקהל את העם האנשים והנשים והטף
5 וגרך אשר בשעריך", בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו לארצנו, בקרוב ממש.

* * *

6 טו. הביאור בפירוש רש"י⁹⁹ בהתחלת פרשת השבוע¹⁰⁰, "אלה תולדות נח נח איש צדיק", "הואיל
7 והזכירו ספר בשבחו, שנאמר¹⁰¹ זכר צדיק לברכה, ד"א ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים
8 טובים",
9 - הקושי בפסוק: מהי השייכות של "נח איש צדיק"¹⁰² ל"תולדות נח" שבפשטות קאי על הבנים?
10 ולכן מפרש רש"י ש"נח איש צדיק" הוא כמו מאמר המוסגר, "הואיל והזכירו ספר בשבחו"; אך כיון
11 שאין זה מחזור כ"כ שהכתוב יפסיק במאמר המוסגר, מוסיף רש"י לפרש שגם "מעשים טובים" נקראים
12 "תולדות" (אבל זהו רק פירוש שני, כי "תולדות" כפשוטו הם בנים). ורש"י מעתיק גם תיבת "אלה",
13 כדי לשלול הפירוש ש"נח איש צדיק" בא בהמשך למ"ש בס"פ בראשית "ונח מצא חן בעיני ה'" (שעפ"ז
14 יתורן הקושי שנשאר לפי ב' הפירושים: מדוע לא מצינו לפני"ה הסיפור בשבחו הצדיק, או סיפור מעשיו
15 הטובים) - כי "אלה" מורה על התחלת ענין חדש ("פסל את הראשונים"¹⁰³);
16 החילוק בין "ספר בשבחו", שזהו הפירוש הפשוט בפסוק "זכר צדיק לברכה", ל"ברכו", כפי שמביא
17 רש"י מ"מדרש אגדה" בפירוש הפסוק¹⁰⁴ "ואברהם היו יהי' גו'", והביאור בדברי הגמרא¹⁰⁵ "מנא הא
18 מילתא דאמור רבנן זכר צדיק לברכה .. מדאורייתא .. דכתיב .. ואברהם הי' יהי' גו'", ולא מנח, כי
19 בנח לא מדובר אודות ברכה, אלא אודות שבח;
20 וביאור פעולת הסיפור בשבחו, כמובן מפעולת הדיבור הבלתי-רצוי, לשון הרע, שמעורר ומגלה את
21 הרע שמצד עצמו הי' נשאר בהעלם¹⁰⁶, ומרובה מדה טובה, שהדיבור בשבחו יש לו השפעה טובה¹⁰⁷,
22 ומביא חיזוק וסיוע בעבודה;

וזה לת"ק, אמר הקב"ה, אם רשעים הם, יאבדו במים, ורע לצדיק זה, ואם צדיקים הם, אטריח עליו לעשות תיבות הרבה, כבש את מעיינו כו'.

103 פרש"י ר"פ משפטים.

104 וירא יה, יח.

105 יומא לח, ב.

106 ולהעיר מהמבואר בנוגע למאמרו של רבי יוחנן בן זכאי, "איני יודע באיזה דרך מוליכין אותי" (ברכות כח, ב), אף שגדלה מעלתו ביותר, "מ' שנה למד מ' שנה לימד" (ר"ה לא, סע"ב. וש"נ), ולא פסיק פומי מגירסא וכו' - כיון שלא ידע מה נעשה עם הרע הנעלם כו' (ראה לקו"ת ויקרא נ, סע"ד. מסעי צ, ב. ובכ"מ).

107 וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"ש שנסמן בלקו"ש שבפנים הערה 60), בשם אדמו"ר מהר"ש, שהצ"צ אמר פעם בערב ר"ה, שרצונו של האב שישבחו את בניו בפניו, וההסברה בזה - שע"י השבח מעוררים וממשיכים את הטוב שבו בגילוי. וזוהי גם המעלה של התועדות חסידית - כידוע (קובץ מכתבים שנסמן בלקו"ש שם) פתגם רבינו הזקן אודות הפתקא אשר משמי שמיא נחיתא כו', שבכחה של התועדות חסידית לפעול יותר מאשר פעולתו של מלאך מיכאל - כי, עי"ז שמשבחים איש את רעהו כו', מעוררים וממשיכים את הטוב שבו בגילוי, וזהו גם ענין אמירת לחיים, והמענה "לחיים ולברכה", שהו"ע ההמשכה בגילוי כו'.

98 חסר קצת (המו"ז).

99 ובהקדם גודל העילוי בלימוד פירוש רש"י, פשוטו של מקרא (כפי שמצינו גם להלכה, בנוגע לשנים מקרא ואחד תרגום, שנזכר גם לימוד פירוש רש"י (שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ה ס"ב)) - שעיקר ענין ה"מקרא", "מלשון קריאה כאדם הקורא לחבירו בשמו" (לקו"ת פינחס עו, ריש ע"ב), שע"ז נפנה לקורא בכל עצמותו (ראה תו"מ חל"ג ע' 22. וש"נ), הרי זה בפשוטו של מקרא. וזהו הטעם שבמקרא, ובפשוטו של מקרא, ישנם ענינים של סודות התורה ("יינה של תורה") ויחד מאשר בתושבע"פ. ולכן ציוו רבותינו נשיאנו ללמוד בכל יום פרשה חומש עם פירוש רש"י. וזהו גם הטעם שנהוג לאחורנה בכל התועדות ביום הש"ק ללמוד ענין בפירוש רש"י.

100 וכידוע פתגם רבינו הזקן (סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך. נעתק ב"היום יום" ב חשון) שצריכים לחיות עם הזמן, היינו, עם הפרשה בתורה שלומדים בשבוע זה*, וענין זה מהוה נתינת כח על כל עניני השבוע.

101 משלי יו"ד, ז.

102 אבל מ"ש "תמים הי' בדורותיו" - מובן ששייך ל"אלה תולדות נח .. ויולד נח שלשה בנים", כי, להיתור "בדורותיו", בדור המבול (הן לפי הפירוש "לשבח" והן לפי הפירוש "לגנאי"), לכן "ויולד נח (רק) שלשה בנים", ולא כמו כל אלו שנימנו לפניו שנאמר בהם "ויולד בנים ובנות", ע"ד שפירש רש"י לפני"ז (בראשית ה, לב) "מה טעם כל הדורות הולידו לק' שנה

(* ומעלה מיוחדת בפרשת נח - מצד מעלתו של נח שאצלו הי' הענין העיקרי של המעבר מתורה לתיקון (כנ"ל ס"ד).

1 ועפ"ז יובן הטעם שענין זה נאמר בפ' נח, שבה מדובר אודות עבודתו של נח, ולא בפ' בראשית,
 2 שבה מדובר אודות הענין דנשיאת חן שעיקרו מצד אתעדל"ע -
 3 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ה ע' 36 ואילך.

* * *

4 טז. הביאור בפירוש רש"י בסיום הפרשה, "בחרן", "הנו"ן הפוכה, לומר לך עד אברם חרון אף של
 5 מקום (בעולם) - שה"חרון אף" אינו קשור עם תרח, שהרי לשיטת רש"י עשה תרח תשובה משך זמן
 6 רב לפני מיתתו¹⁰⁸, אלא עם כללות העולם, וענין זה נפסק (כמרומו בצורת הנו"ן) עם זריחת אורו של
 7 אברהם¹⁰⁹ (הנזכר בפסוק הבא). והחידוש שבדבר ש"עד אברם" הי' "חרון אף של מקום" - שאף
 8 שהאריכו ימים ביותר, אין זה בגלל שהי' אצלם ענין מסויים שגרם נח"ר להקב"ה (כמו ענין האחדות
 9 וכיו"ב), אלא הי' "חרון אף כו", ואעפ"כ עלה ברצונו שיאריכו ימים. והרמז ב"יינה של תורה" -
 10 שהדורות הראשונים היו ניוזנים בחסדו של הקב"ה שלמעלה מהשתלשלות, שזהו ש"חרון" הוא מלשון
 11 "חרון אף" (ולא מלשון "נחר גרוני"¹¹⁰), כי, "אף" קשור עם ענין הריח (למעלה מחכמה), שמגיע למעלה
 12 מסדר השתלשלות. וענין זה מרומז בהשינוי דנו"ן פשוטה, שמורה על ההמשכה עד למטה מטה - הוגה
 13 ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ו ע' 63 ואילך.

* * *

14 יז. ישנם אלו שבימים הקרובים יהי' אצלם הענין ד"ויעקב הלך לדרכו", - לאחרי שבהיותם כאן הי'
 15 אצלם הקושי הקשור עם טלטול הדרך, ובאופן של הידור... הן בנוגע לזמני האכילה והשינה וכו', והן
 16 בנוגע ללבושים וכו' -
 17 שיחזרו לבתיהם, ולעבודתם הרגילה בעניני התומ"צ, ושם צריך להמשיך את עניני חודש תשרי
 18 (לאחרי שכבר נשלם גם יום שלושים שבו), חודש השביעי, המשובע בכל טוב¹¹¹, שיומשך על כל השנה.
 19 ולכן, יאמרו כולם יחדיו "לחיים", וענין זה יסייע להמשיך את כל עניני חודש תשרי, ובפרט "זמן
 20 שמחתנו", על כל השנה כולה.
 21 יח. והנה, מצינו במדרשי רז"ל¹¹² בנוגע לשמיני-עצרת, שהקב"ה אומר לבנ"י "קשה עלי פרידתכם",
 22 ולכן, "עשו לי סעודה קטנה .. פר אחד איל אחד".
 23 ולכאורה אינו מובן¹¹³: מהו הדיוק "קשה עלי פרידתכם", דלכאורה הול"ל "קשה עלי פרידתנו" -
 24 הפרידה בין הקב"ה לבנ"י?
 25 [יש מפרשים¹¹⁴, שמצד הקב"ה לא שייך לומר ענין של פרידה מבנ"י, ולכן לא נאמר "פרידתנו", אלא
 26 "פרידתכם", היינו, שהפירוד הוא רק מצד בנ"י. אבל, ביאור זה אינו מספיק, שהרי גם מצד הקב"ה אינו
 27 דומה המעמד ומצב כאשר בנ"י עולים לרגל לביהמ"ק לגבי המעמד ומצב שלאחרי החג].
 28 גם צריך להבין¹¹⁵: כיצד מתבטל הקושי שבענין הפרידה ע"ז שיעשו "סעודה קטנה .. פר אחד איל
 29 אחד"?

30 והביאור בזה¹¹⁶:

31 הקושי בענין הפרידה הוא - לא בנוגע להקב"ה ובנ"י, אלא בנוגע לבנ"י עצמם, שהם נפרדים איש

111) ויק"ר פכ"ט, ח.

112) פרש"י אמור כג, לו. פינחס כט, לה-לו.

113) ראה גם שיחת ש"פ נח, בדר"ח מ"ח תשכ"ד סכ"ד

(תו"מ חל"ח ע' 212). וש"נ.

114) ראה גם תו"מ חט"ו ריש ע' 167.

115) ראה גם שם ע' 166. וש"נ.

116) ראה גם תו"מ חל"ו ע' 144. וש"נ.

108) משא"כ לדעת המדרש (הובא ברמב"ן סוף פרשתנו) שתרח יש לו חלק לעוה"ב בזכות אברהם בנו, וכמארז"ל (סנהדרין קד, א) "ברא מזכי אבא".

109) וכמבואר במאמר ההילולא ד"ה באתי לגני (סה"מ תש"י ע' 111), שאברהם הי' הראשון שהוריד את השכינה מלמעלה למטה.

110) תהלים סט, ד.

1 מרעהו. ולכן העצה לזה היא ע"י עריכת "סעודה קטנה", "פר אחד איל אחד" - כי, עי"ז שכל בני" מכל
2 השבטים מקריבים קרבן אחד, אזי נפעל ענין של אחדות ביניהם.

3 ולכן, יאמרו עתה כולם ביחד "לחיים", "לחיים ולברכה" (כדברי הרב המגיד¹¹⁷), "עם כל
4 הפירושים"¹¹⁸, ועי"ז יפעלו הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" (יחד עם המשכת כל עניני חודש תשרי, ובפרט
5 "זמן שמחתנו", על כל השנה כולה) מתוך אחדות כו'⁸⁷.

* * *

6 יט. כאן הזמן והמקום להבהיר ב' ענינים:
7 ענין הא':

8 בהמשך לחלוקת המשקה בשמחת-תורה¹¹⁹ - הנה ישנם כאלו שרוצים להשלות את עצמם או אחרים,
9 שכבר נתבטל מה שדובר כמ"פ¹²⁰, אודות שתיית משקה בעת התוועדות, שצריכה להיות ההגבלה דג'
10 כוסות כו', או שחושבים שאני צריך אמנם לומר את הדברים, אבל באמת אין צורך לציית...

11 ולכן יש צורך לחזור ולהבהיר שהענין הוא בתקפו לעולם ועד, ואדרבה, ביתר שאת וביתר עוז - שלא
12 לשתות יותר מג' כוסות קטנות.

13 וכמדובר, שגם באופן כזה יכולים להתוועד כמה שעות, ומובטחים הם שע"ז לא יחסר בעבודתם
14 כו'.

15 ובכל אופן, מכאן ולהבא יש להקפיד על זה, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע להזולת, גם אם בשביל זה
16 יש צורך בענין של אתכפיא וקבלת עול - "ברעכן זיך" כו'.

17 וענין הב':

18 ישנם בעלי מרה-שחורה ("מרה-שחורה-ניקעס") שמנצלים טבע זה (לא רק בשביל להוסיף התמדה
19 ושקידה בלימוד התורה¹²¹, אלא) לעורר - בכתב ובעל-פה - בנוגע להמשקה הנקרא "בענדיקטין", שיש
20 בזה שאלות וספקות כו'.

21 ולכן: לעת-עתה יפסיקו להשתמש במשקה זה, וישתמשו עם משקה הראוי גם לבעלי המרה-שחורה...
22 - ובודאי לא תהי' תרעומת מצדם של רבותינו נשיאינו, שהיו משתמשים במשקה זה בליובאוויטש -
23 עד שיבואו "משה ואהרן עמהם"¹²², ואז יתברר שאין שום פקפוק בדבר, וכולם יכולים לשתות משקה
24 זה, הן אלו שיאכלו מאכלי בשר, והן אלו שיאכלו מאכלי חלב, וכמבואר בהלכות ברכת המזון¹²³ האופן
25 שיוכלו לזמן יחדיו...⁸⁷.

* * *

26 כ. כתיב¹²⁴ "כי נר מצוה ותורה אור". וכיון שבאים אנו זה-עתה משמח"ת, יש להדגיש את הענין
27 ד"תורה אור" - לימוד התורה באופן שחודר ומאיר את כל מציאותו ועד לחלקו בעולם, ובעיקר - גופו
28 ונפשו הבהמית, וגם נפשו האלקית, ע"י המאור שבתורה, זוהי פנימיות התורה.
29 ובהתאם לכך, יש להזכיר שבין אלו שנוסעים מכאן, ישנם גם תלמידי הישיבה שבאו לכאן למשך
30 זמן על מנת ללמוד תורה - שזהו כל ההיתר שלהם לצאת לחוץ-לארץ, כמבואר ברמב"ם¹²⁵.

122 ראה יומא ה, ב. נדה ע, ב. תוד"ה אחד - פסחים קיד, סע"ב.

123 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקצ"ו ס"ז. וש"נ.

124 משלי ו, כג.

125 הל' מלכים פ"א ה"ט.

117 סה"ש תרצ"ז ע' 230 (נעתק ב"היום יום" כט אד"א).

118 ראה תו"מ חמ"ז ע' 67. וש"נ.

119 שיחת ליל שמח"ת (קודם הקפות) בסופה (לעיל ע' 142).

120 ראה גם תו"מ חמ"ד ע' 99 ואילך. וש"נ.

121 ראה תו"א תולדות יט, ג.

1 וכמדובר בזה¹²⁶, שלכן צריך להיות אצלם לימוד התורה באופן נעלה יותר, שלא הי' יכול להיות
2 אצלם בהיותם בארץ ישראל, ובוזה גופא צריך להוסיף מיום ליום, כיון שבכל יום ויום (מלבד שבתות)
3 הרי זה כמו שזה־עתה יצאו מא"י לחו"ל כדי ללמוד תורה, ובפרט ככל שהולך ומתקרב הזמן שבו צריכים
4 לחזור לא"י, ועד שבמשך שעות ספורות יכולים להיות כבר בדרכם לא"י, כך שנרגש ביותר שבאו מא"י
5 לחו"ל, ולכן צריכים להוסיף עוד יותר בלימוד התורה; ובודאי שלאחרי שיחזרו לא"י, יהי' אצלם הענין
6 ד"ילכו מחיל אל חיל"¹²⁷ בלימוד התורה וקיום המצוות.

7 וצריכים הם לידע את גודל האחריות המוטלת עליהם (כולל גם בנוגע לאלו שהי' בידם למחות כו')
8 - שהרי בחזרתם לא"י "יבחנו" אותם לראות מה קיבלו בהיותם כאן, ונמצא, שע"ז בוחנים גם את
9 הנמצאים בסביבתם! ...!

10 ובידעם את גודל האחריות - צריכים להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בלימוד התורה, נגלה וחסידות,
11 הן הוספה בכמות הזמן, והן הוספה ביגיעה, וכמארז"ל¹²⁸ "יגעתי ומצאתי", כמדובר פעם¹²⁹ שזהו
12 בדוגמת ענין המציאה, היינו, שמשגי הרבה יותר באי־ערוך ממה שהתייגע, כך שעסקם בלימוד התורה
13 יהי' "לתהלה ולשם ולתפארת"¹³⁰ - כמבואר בחסידות¹³¹ שג' ענינים אלו הם כנגד תלת מוחין שבראש,
14 ומובן שענין זה שייך במיוחד לבני ישיבה וראש ישיבה כו'; ומהמוחין יומשך גם במדות, ועד למעשה
15 - לימוד המביא לידי מעשה - שיתוסף אצלם בקיום המצוות בהידור, כך שהתורה תחדור את כל
16 מציאותם, ותפעל עליהם ועל זרעם וזרעם, ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת,
17 במשך כל השנה כולה, ובפרט בשנה זו שהיא שנה שלימה ומלאה, שיש בה מספר הימים היותר גדול.
18 וכיון שכל זה צריך להיות בשמחה, ובפרט בבואנו זה עתה משמח"ת - יאמרו "לחיים", וימשיכו
19 זאת על כל השנה כולה.

20 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "כי בשמחה תצאו" - "ניט אום שבת גערעדט" ... ואח"כ אמר:]
21 כא. בודאי ימשיכו לערוך התוועדות בכל לילה עד לזמן הנסיעה, כולל גם בליל הנסיעה, וגם
22 במטוס ... ויקחו מכאן את המזונות והמשקה עבור ההתוועדויות.
23 ויהי' זה באופן ד"לילה כיום יאיר"¹³², לעשות מהלילה - יום, כפי שמצינו בנוגע ליום השבת שלא
24 נאמר בו "ויהי ערב", כיון שהלילה נעשה יום¹³³, וכפי שיהי' לעתיד לבוא ש"לילה כיום יאיר" בגשמיות,
25 וענין זה נפעל ע"י העבודה עתה, באופן ש"ליהודים היתה אורה"¹³⁴ - "זו תורה"¹³⁵, שמאירה את כל
26 מציאותם ועד לחלקם בעולם - "ושמחה וישון ויקר"¹³⁴.

27 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את המשקה והמזונות להרב משה הכהן דובינסקי (מארגן ה"מלוה
28 מלכה"), באמרו, שכיון שהתחלת ההתוועדויות היא מ"מלוה מלכה", הרי זה שייך אליו, והורה לו,
29 לשמור חלק מהמשקה והמזונות שיספיק גם עבור שאר ההתוועדויות.

30 [כ"ק אדמו"ר שליט"א ברך ברכה אחרונה, ואח"כ אמר:]

31 ע"פ מ"ש בפרשת לך לך שהולכים לקרוא עתה¹³⁶ - הנה כאשר יהי' הענין ד"לך לך מארצך וממולדתך
32 ומבית אביך גו", אזי תקויים ההבטחה "ואעשך לגוי גדול גו", ועד להסיום: "והי' ברכה"¹³⁷.

126 ראה תו"מ ח"ב ע' 26 ואילך. וראה גם תו"מ ח"ב ס"ע 92. ח"ח ע' 4.
127 תהלים פד, ח.
128 מגילה ו, ריש ע"ב.
129 שיחת שמחת ביה"ש תשכ"ג (לקו"ש ח"ד ע' 1165). יום
ב' דחה"ש תשכ"ד (לקו"ש ח"ג ע' 117).
130 לשון הכתוב - תבוא כו, יט.
131 ראה לקו"ת תבוא מב, ב. שם, ג.
132 תהלים קלט, יב.
133 ראה מדרש תהלים ושוח"ט מזמור צב בתחלתו. יל"ש ס"פ בראשית.
134 אסתר ח, טז.
135 מגילה טז, ב.
136 [כ"ק אדמו"ר שליט"א פתח את סידורו, ואמר הפסוקים דלקמן מתוך הסידור (המו"ק).]
137 ר"פ לך לך.

לקוטי שיחות פרשת נח כרך י

24 (ג) ידוע, שרש"י מפרש ב' פירושים בענין אחד
25 באם כל אחד מהפירושים לבדו אין בו כדי ליישב
26 הכתוב לפי פשוטו בכל הפרטים; ומה שקשה
27 לפירוש האחד, אין להקשות לפירוש השני;
28 והפירוש הראשון הוא הקרוב יותר לפשוטו של
29 מקרא. ועל פי זה בנידון דידן: מה הם הקושיות
30 על שני פירושים אלו שבשבילם הוזקק רש"י
31 להביא שניהם?⁸ ובמה קרוב יותר הפירוש הראשון
32 לפשוטו של מקרא מהפירוש השני?

33 (ד) על פי הכלל האמור (דבכל אחד מפירושו
34 מיישב רש"י מה שקשה לפירוש השני) מובן,
35 דכאשר יש קושיא לשני הפירושים, ויש פירוש
36 שלישי המיישב קושיא זו, יביא רש"י גם את
37 הפירוש השלישי [אף אם גם בפירוש זה ישנו דבר
38 הקשה – ועוד קשה יותר מהקושיות שעל ב'
39 הפירושים הראשונים, שלכן יבוא פירוש זה ברש"י
40 כפירוש שלישי]⁹.

41 ועל פי זה בנידון דידן: כיון שלב' הפירושים
42 קשה כנ"ל, דאיך האירו חלון אחד ואבן טובה
43 אחת את כל התיבה – מדוע לא פירש רש"י
44 (כפירוש החזקוני ד) "צהר" מלשון "צהר" – שמן;
45 וכוונת הכתוב היא, שנח יביא שמן לתיבה, בכדי
46 שיוכל להדליק בה נרות להאירה?¹⁰

47 ואף אם תרצה לומר שדוחק לפרש "צהר"
48 מלשון "יצהר"; וגם קשה לשון הכתוב "צהר
49 תעשה לתבה" – אבל לאידך, הרי דוקא לפירוש זה

1 א. על הפסוק¹ "צהר תעשה לתבה", מפרש
2 רש"י: "צהר – יש אומרים חלון ויש אומרים אבן
3 טובה המאירה להם".

4 בפשטות כוונת רש"י היא – שמפרש² "צהר"
5 כמו "צהריים"³, אור. ופי' הכתוב הוא, שהקב"ה
6 ציוה לנח לעשות דבר שעל-ידו יהיה אור בהתיבה,
7 ומביא רש"י ב' פירושים מה היה: "יש אומרים
8 חלון" – שעל-ידו יכנס אור בהתיבה, ולכן נקרא
9 החלון כאן בשם "צהר": ויש אומרים אבן טובה
10 (ולמה נקראת כאן "צהר"? מוסיף רש"י) המאירה
11 להם".

12 וצריך להבין:

13 (א) בקרא כתיב "צהר", בלשון יחיד (ועל דרך זה
14 פירש רש"י⁴ בלשון יחיד: "חלון", "אבן טובה") –
15 ואיך הספיק האור שנכנס על ידי חלון אחד או אבן
16 טובה אחת – לכל התיבה, שהיה שלש מאות אמה
17 ארכה, חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה?⁵!

18 (ב) וביותר יקשה: כתוב "קנים תעשה את
19 התבה"⁶ ופירש רש"י: "מדורים מדורים לכל בהמה
20 וחייה" ו"תחתיים שניים ושלישים". ואם כן, אפילו
21 אם נדחוק אשר החלון שעשה נח היה גדול ביותר,
22 מכל מקום, איך יתכן שחלון אחד⁷ יאיר "מדורים
23 מדורים וכו'?"

(1) פרשתנו ו, טז.

(2) וכ"פ בראב"ע, רד"ק ועוד.

(3) ראה פרש"י: פנחס כו, יג. מקץ מג, טז. וע"ד "זוהר". וראה ת"א.

(4) ובפרט שרש"י משנה* מלשון הגמ' (סנהדרין קח, ב).

ירושלמי פסחים פ"א ה"א (לפי' הפ"מ שם שזה הי' ה"צהר"): אבנים טובות ומרגליות. ובכ"ר פרשתנו (לא, יא): מרגליות.

בראב"ע כאן: וי"א כי רבים היו והכתוב אחז דרך קצרה. וראה גם בתו"ת כאן: דבאמת היו חלונות הרבה, והפי' חלון – מין חלון כמו ויהי לי שור וחמור (ר"פ וישלח).

אבל [נוסף לזה, שא"כ הו"ל לרש"י לכתוב חלונות (בל' רבים), ולא לסמוך על מה שמפרש לקמן בפ' וישלח שם, הרי'ן מזה שרש"י משנה מלשון הש"ס וכו' וכ' "אבן טובה" בל' יחיד, מוכח שמפרש תיבת "צהר" בל' יחיד.

(5) שם, טז.

(6) שם יד. שם טז.

(7) בנוגע ל"אבן טובה" י"ל (ע"ד הפשט**) שהיו מוליכים

עמהם ה"אבן טובה" לכל מדור וכו' (ראה לקמן ס"ג). אבל דוחק גדול לומר שזה הי' כל האור שהי' בכל התיבה. ועוד: הרי גם בניו עזרו אותו ליתן מזוונות להבהמות וכו' ואיך הי' אור לכולם בב"א?

(8) ברא"ם וגו"א ולבוש האורה כאן שלמ"ד "חלון" קשה למה הוא לא כתב חלון וכמ"ש (פרשתנו ח, ו) "ויפתח נח את חלון התבה".

- אבל ע"ד הפשט אי"ז קושיא, דהציווי הי' רק בנוגע לאור, (ולא להכנסת אויר, חפצים וכו"ו) ולכן נאמר "צהר" המורה על אור (וראה גו"א ודברי דוד כאן). אלא שלאחרי שכבר נעשה לצהר (ראה פרש"י שם) נשתמש בו גם לענין אזור – שילוח העורב – שהרי הי' בדרך ממילא – "חלון".

(9) לדוגמא: פרש"י מקץ מא, מג ד"ה אברך (נתבאר בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 204 ואילך. וראה גם בלקו"ש שם ע' 41, 259).

(10) ולכאור' דוחק לומר (כבלבוש האורה כאן) דכיון "שתרד התיבה ותעלה בעת שטיפת המים" יטה השמן ויכבה האור (ועד"ז – שעוה או שמן קרוש "לפעמים יכבה פתאום"). וראה פי' הרד"ק שבעה"כ 22.

(* ומה שרש"י כותב "אבן טובה" ולא "מרגלית" (ראה יל"ש כאן: אבן א' של מרגלית וכו') – כי ע"ד הרגיל מרגלית (שפירושה) (גם) פנינים – אלא שלפעמים פירושה אבן טובה (ראה ערוך השלם מערכת מרגל) אינה דבר המאיר, משא"כ אבנים טובות יש מהן מינים שמאירים.

(** משא"כ בסנהדרין (שם): קבע בה וכו'.

28 ד"צהר" הוא "חלון" – מה האיר את התיבה במשך
29 כל המ' ימים שלא שמשו המזלות?¹⁹!

30 ג. והביאור בכל זה:
31 בציווי הקב"ה לנח על עשיית התיבה, לא
32 נאמרו כל פרטי הענינים שהיו בעשייתה. לדוגמא:
33 מפורש בקרא²⁰ "ויסר נח את מכסה התבה", ולא
34 מצינו שהקב"ה יצווה את נח לעשות המכסה. כן
35 להפירוש צוהר אבן טובה – לא מצינו שנצטווה
36 לעשות החלון שנזכר אחר כך. וכן לא מצינו
37 שהקב"ה יצווה את נח לעשות פתח לתיבה (רק
38 ציווהו על מקום הפתח – "ופתח התבה בצדה
39 תשים").

40 והטעם: בפשוטו של מקרא מובן, שכאשר צוה
41 הקב"ה לנח לעשות תיבה, לא היה צורך לצוות על
42 כל הפרטים המוכרחים להיות בבנינה, כי מובנים
43 הם מעצמם; ורק פרטים אלו שנח לא היה יודע
44 מעצמו, ציווהו הקב"ה עליהם.

45 ולכן לא היה צורך לצוותו על מכסה התיבה
46 ופתח התיבה²¹ וכו', שהרי פשוט שמהענינים
47 העיקריים בבנין התיבה הם המכסה והפתח וכו'.
48 ועל פי זה מובן גם בנוגע להאיר את התיבה,
49 שבעצם לא הוזקק נח לציווי מפורש מהקב"ה על
50 זה, כי פשוט שצריך לעשות דבר שיאיר את
51 התיבה. ובפרט שבתבה היה "כל החיה למינה וכל
52 הבהמה וגו'", שמזונותיהם היו מוטלים על נח,
53 ועוד שכל אחד ואחד היה במדור בפני עצמו, כנ"ל

1 תתישב התמיהה האמורה. ועל כל פנים, הוה ליה
2 לרש"י להביאו כפירוש שלישי?

3 ב. לקמן על הפסוק¹¹ "יום ולילה לא ישבותו"
4 פירש רש"י: "מכלל ששבתו כל ימות המבול שלא
5 שמשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה". ועל
6 פי זה תמוה ביותר – כמו שהקשה הרא"ם¹², "מה
7 תועלת חלון התיבה אם לא היה אור בכל יום מימי
8 המבול?!"
9 והנה, מפרשי רש"י¹³ תירצו, דכוונת "לא
10 שמשו המזלות" היא לתנועת הגלגלים, היינו שכל
11 ימות המבול נתבטל היקפם וסיבובם, אבל היה
12 קצת אור בעולם.

13 אולם כבר נתבאר כמה פעמים שרש"י כתב
14 פירושו בסגנון ברור, באופן שגם בן חמש (למקרא)
15 לא יטעה בכוונתו. ובנדון דידן: פירוש הפשוט של
16 דבריו "מכלל ששבתו . . . שלא שמשו המזלות"
17 הוא, שלא עשו שימושם ותפקידם – "להאיר על
18 הארץ"¹⁴, ולא רק שנתבטלה תנועת הגלגלים.

19 לכאורה יש מקום לתרץ קושיית הרא"ם, ולפרש
20 שכוונת רש"י (על דרך הפשט¹⁵) במה שכתוב
21 (ששבתו) כל ימות המבול, היא רק להמ' יום
22 שהיה המבול וכמו שנאמר¹⁶ "ויהי המבול ארבעים
23 יום על הארץ";

24 ולאחרי מ' יום אלו, כבר שמשו המזלות והיתה
25 תועלת בהחלון שנעשה ל"צהר" – להאיר את
26 התיבה¹⁸.

27 אבל עדיין נשארה התמיהה: לפי הי'ש אומרים'

(19) בפני משה לירושלמי פסחים (שם) כ' דהמ"ד שהי' אבן טובה ס"ל כהמ"ד שלא שמשו המזלות. ומשמע, דהמ"ד דס"ל "חלון" ס"ל כהמ"ד שלא שבתו המזלות בימי המבול.

אבל אא"ל שמה שפרש"י "לא שמשו המזלות" הוא רק לפי פירושו "אבן טובה" (כמו שמצינו כמ"פ שרש"י מפרש פסוק רק לפי א' מפירושו במקום אחר), אבל להמ"ד "חלון" שמשו המזלות גם בימי המבול

- כי [נוסף לזה, שבמ' יום שירדו הגשמים לא פתח נח החלון מפני הגשמים, כמובן (ראה מדרש אגדה (באבער) כאן*)], הרי' כלל הנ"ל מתאים רק במקום שרק לפי א' מפירושו יש צורך לפרש הכתוב, ולפירוש הב' מלכתחילה אין צורך לפרש הכתוב, ולכן מפרש רש"י הכתוב רק להפירוש שהכתוב צריך פירוש; משא"כ בנדו"ד שפשוטות משמעות הכתוב ("עוד כל ימי הארץ וגו' יום ולילה לא ישבותו") מוכיחה שהמזלות שבתו בימי המבול.

(20) פרשתנו ח, יג.

(21) משא"כ בנוגע מקום הפתח – ראה רא"ם וגו"א כאן.

(* אלא ששם איתא שמשום זה היו שניהם (חלון ואבן טובה) בהתיבה (וכ"ה בחזקוני כאן). משא"כ בפרש"י שמפורש שהן ב' דיעות.

(11) פרשתנו ח, כב.

(12) שם. וראה גם בחזקוני וטור הארוך כאן.

בטור הארוך תירץ רלמ"ד חלון "הוצרך לחלון לכמה דברים וכן מצינו לבסוף שהוצרך לו בשליחות העורב כו" – אבל לכאור' מזה שהציווי הי' "צהר תעשה" מוכח שבניקור הי' בשביל אור (ראה לקמן ס"ג).

(13) שפ"ח ומשכיל לדוד שם.

(14) בראשית א, טו.

(15) משא"כ ע"ד הדרש – ראה ירושלמי פסחים (שם): "לא שמשו המזלות בשנת המבול". וכן בב"ר (פרשתנו לד, יא. וי"ט): "לא שמשו כו' י"ב חודש". ולהעיר מפי' הרד"ק פרשתנו ח, כב.

(16) פרשתנו ז, יז.

(17) או עד לאחר ק"ג יום שאז (ח, ב): ויסכרו . . . ארובות השמים ויכלא הגשם מן השמים – היינו שכל התלוי בהשמים (שהמזלות בכללם) – חזרו לטדום.

(18) ראה מדרש אגדה (באבער) כאן.

וע"פ המבואר בפנים יתורצו שאר קושיות הרא"ם – שכולם מהפסוקים שלאחרי מ' ימי המבול, עני"ש.

23 (א, ב) לא נכנס אור בהתיבה על ידי החלון עד
24 לאחר מ' ימי המבול (כנ"ל סעיף ב) 26.

25 ולכן מביא רש"י עוד פירוש: "ויש אומרים אבן
26 טובה המאירה להם" – שלפירוש זה, הרי יכולים
27 להוליך את ה"צהר" (האבן טובה) לכל חלקי
28 התיבה, להאירם בעת הצורך; וגם היה משמש
29 כ"צהר" כל הזמן שהיו בהתיבה.

30 אלא שפירוש זה (אבן טובה) אינו מתיישב
31 בלשון הכתוב "צהר תעשה לתיבה", והוא ליה
32 למימר "צהר תכניס לתיבה" וכיוצא בזה 27. וגם:
33 מדוע יצווה הקב"ה לעשות דבר בלתי רגיל לגמרי –
34 להכין אבן טובה – בשביל תוספות אור בהתיבה?
35 ומכיון שפירוש זה אינו מתיישב בלשון הכתוב,
36 לכן מביאו רש"י רק כפירוש שני, והראשון הוא
37 הפירוש העיקרי.

38 ועוד יש לומר בזה (ועיקר) ובהקדם: מדובר
39 כמה פעמים שרש"י בפירושו מיישב כל דבר הקשה
40 על פי פשוטו של מקרא – ולכאורה בנדון דידן
41 קושיא גדולה בלי תירוץ בפירוש רש"י: כל
42 הפרטים בציווי התיבה פירש רש"י טעם כל אחד
43 ואחד, ומקדים "ולמה" (היינו – שצריך להיות טעם)
44 – ומה הטעם ד"צהר"? ואי משום שילוח העורב
45 כו' – הרי הוא יכול לשלחו דרך הפתח.

46 ולכן פירש רש"י "חלון" – כיון שמעצמו לא
47 היה נח עושה חלון, שהרי נאמר לו "והנני משחיתם
48 גוי" דמסתבר דנאמרו לו פרטי העונש כולל שלא
49 שמשו המזלות,

50 אבל בנוגע לפועל "הורידן ברחמים אם יחזרו
51 יהיו גשמי ברכה" 28 לכן גם נצטוו לעשות חלון,
52 מה שאין כן להפירוש "אבן טובה" – שצריך
53 עיין טעם הציווי.

54 ד. מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י זה:
55 ההפרש בין האור שנכנס על ידי חלון להאור
56 שעל ידי אבן טובה הוא: "אור החלון הוא אור
57 הבא מבחוץ, ואור אבן טובה מאיר מבפנים היינו
58 מעצמותו ומהותו" 29.

המשך בעמוד קלה

26 ולפי המדרש אגדה שבהערה 19 לא שימש החלון כלום
המ' יום שירד הגשם.
27 כבלבוש האורה כאן.
28 פרש"י ז, יב.
29 ד"ה צהר תעשה לתיבה תש"ב.

1 – ובודאי הכין נח מעצמו נרות ושמן וכדומה
2 להאיר את התיבה, וגם בלי ציווי הקב"ה על זה 22.

3 אלא שעל פי זה מתעוררת השאלה: מדוע
4 ציווה הקב"ה את נח "צהר תעשה לתיבה" – הרי
5 בלאו הכי בודאי היה נח מכין במה להאיר את
6 התיבה?

7 ובהכרח לומר, שיש בזה ציווי מיוחד – היינו,
8 שהקב"ה ציווה אותו לעשות "צהר" (-ענין של
9 "אור") נוסף להאור שהכין מדעתו – בכדי להוסיף
10 אור בתיבה.

11 וב"צהר" נוסף זה מפרש רש"י ב' פירושים:
12 "יש אומרים חלון" – שעל ידי החלון 23 היה אור
13 נוסף בהתיבה (אחרי המ' יום שלא שמשו
14 המזלות); ואף שעל ידי חלון אחד לא נתוסף הרבה
15 אור בהתיבה – הרי שימש החלון גם שימושים
16 אחרים 24 (כגון להכניס ולהוציא, לאוויר וכיוצא
17 בזה).

18 אלא שפירוש זה אינו מרווח כל כך, כי מזה
19 ששינה הכתוב מלשון הרגיל (- "חלון") וכתב
20 "צהר", בהכרח לומר שתפקידו העיקרי בתיבה היה
21 בשביל (תוספת) אור 25. והרי: א) חלון אחד אינו
22 יכול להאיר רק חלק קטן של התיבה (כנ"ל סעיף

22 ראה בפ' הרד"ק כאן. ולקמן ז, כד.

23 כי למ"ד "חלון", הרי – לולי ציווי הקב"ה – אולי לא
הי' נח עושה חלון(ות) להאיר את התיבה, כיון שבלא"ה הוצרך
להכין נרות וכיו"ב להאיר את התיבה בלילה וכשהי' החלון סגור.
ועשיית חלון מחלישה הגנת התיבה מהמים (ראה פרש"י ד"ה
בצדה תשים).

24 ראה טור הארוך שבהערה 12, שפ"ח ודברי דוד כאן.

גו"א פרשתנו ח, ו.

25 וכמו שפרש"י עה"פ (פרשתנו שם) "ויפתח נח את חלון
התיבה אשר עשה": "לצהר".

(* משא"כ להמ"ד "אבן טובה", הרי ממש"נ (פרשתנו ח, ו) "ויפתח נח
את חלון התיבה" מוכח שעשה נח חלון מדעתו עצמו.
ונפ"ו יש לתרץ קושיית הרא"ם על מה שפרש"י (שם) "את חלון התיבה
אשר עשה - לצהר כו'" – דמזה שנקט הלשון "צהר", מוכח שכונתו
למ"ש בקרא "צהר תעשה לתיבה", וכהמ"ד "חלון" – והרי לעיל "פירש
אותו כמסופק י"א חלון ו"א אבן טובה" (וראה גם בגו"א שם).
– כי להמ"ד "אבן טובה" הרי מובן מעצמו מה שהפסוק מוסיף תיבות
"חלון התיבה אשר עשה" - כיון שעשאו נח על דעת עצמו, ולכן
לפירוש "אבן טובה" אין הכותב צריך פירוש (ראה לעיל הערה 19).
משא"כ להמ"ד "חלון" הרי תיבות "אשר עשה" מיותרות, ולכן הוצרך
רש"י לפרש שנכתבו בכדי שלא לטעות שהכוונה על הפתח (ראה
בגו"א שם).

מתוך "פניני לוי יצחק על התורה"

טעם למה דוד המלך חיבר ק"ג מזמורים של תהלים

ויבן ה' אלקים את הצלע ויביאה אל האדם.

הצלע הוא האשה בחי' מלכות¹.

וחכמה ובינה – האב והאם – בונים את המלכות²,

ועיין בעץ חיים שער³ הארת המוחין פרק ז'.

הנה חכמה הוא יו"ד⁴ שבשם.

ובינה הוא ה"י שבשם.

כשתכפול⁵ "י" על מלואו "וד" הוא ק', וכשתכפול

"ה" על מלואו "י" הוא נ', ולכן מי שפוגם בהבת

דמלכות, דהיינו אונס⁶ ומפתה נותן חמשים, ומוציא שם

רע על בתולת ישראל ח"ו נותן ק'.

ודוד⁷ הוא בחי' מלכות, ולכן חיבר דוד ספר תהלים

שיש בו ק"ג מזמורים, ע"ד כמו שהאב ואם נותנים

נדוניה לבתם – מלכות.

מלקוטי לוי יצחק, הנרות לספר הזוהר שמות-דברים עמוד צח

בראשית ב, כג – ויאמר האדם זאת הפעם עצם מנצמי

ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת

רמזים כמאחז"ל "איש ואשה שכינה שרוי ביניהם" –

אותיות י"ה

איש ואשה כשזכו שכינה⁸ שרוי ביניהם, שהוא

אותיות י"ה, י' באיש וה' באשה וכו'.

והיינו הנישואין שהם לנגד י"ה⁹ שיתחזק ויתקשר

(1) בחי' מלכות הוא מקבל מהספירות העליונים, ולכן היא נקראת אשה, כמו שהאשה מקבל מהזכר. ראה לקוטי תורה פ' במדבר ה, ב. וראה לעיל סימן כז. לקמן סימן קנב.

(2) כידוע דחכמה בחי' אב, ובינה בחי' אם (ראה תניא פ"ג), ז"א בחי' בן, מלכות בחי' בת. ראה זהר חלק א דף רסד, ב. לקוטי הש"ס להאריז"ל יבמות סא, ב. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד עמוד רמא.

(3) שער לב. ראה לקוטי תורה פ' חוקת סד, ב.

(4) ראה תניא – אגרת התשובה פרק ד'. וז"ל "כי היו"ד שהיא בחי' נקודה לבד מרמזת לחכמתו ית' שהיא בבחי' העלם והסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגילויי ההשגה וההבנה... ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגילויי ההשגה וההבנה לעלמין סתימין נכללות ונרמזת באות ה"א שיש לה בחי' התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה" ע"ש.

(5) פירוש: אות י' במלוי הוא "יו"ד", והנה י' (10) x ו"ד (10) = 100. ואות ה' במלוי הוא "הי", וכשתכפול האותיות ה' (5) x י' (10) = 50, ביחד 150, ק"ג.

(6) אונס ומפתה: דברים כב, כט. מוציא שם רע: שם כב, יט.

(7) דוד המלך הוא בחי' מלכות, והוא מקבל מהאבות כידוע. ראה לקוטי תורה פ' חוקת סא, ד. פ' ראה כט, ד. שיר השירים לט, ד. אור התורה שמות סוף עמוד מו. פרשת משפטים עמוד א'קצח ואילך. ספר המאמרים רנ"ט ע' ג. (וראה לקמן סוף סימן קמב).

(8) ראה סוטה יז.

(9) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק שיתחזק ויתקשר היטב הי"ה דחו"ב

הקשר היטב, והכוונה הוא שהיחוד יהי' בתמידיות ע"ד יחוד אב ואם, שלא יתפרדו זה מזה ח"ו, ועל דרך לעתיד לבוא שיהי' השם "יהיה", ב' פעמים י"ה כידוע¹⁰.

ומספר י"ה, שעי"ז יש קיום נצחי לכל דבר.

כמו שהאבות עם השבטים הם ט"ו.

וכן המשכן נעשה מט"ו דברים¹¹ ביחד עם השמן והבשמים.

והעולם נברא בי"ה¹², וכתוב¹³ סולו לרוכב בערבות בי"ה שמו.

וכן בהנס דחנוכה חושבים בנוסח בימי מתתי' ט"ו דברים, א. רבת, ב. דנת, ג. נקמת, ד. מסרת גבורים, ה.

רבים, ו. טמאים, ז. רשעים, ח. זדים, ט. ולך עשית כו',

י. ולעמך ישראל עשית כו', יא. באו לדברי ביתך, יב.

ופנו את היכלך, יג. טהרו את מקדשך, יד. הדליקו נרות

בחצרות קדשך, טו. קבעו שמונת ימי חנוכה כו', הרי

ט"ו.

ובברכת כהנים¹⁴ יש ט"ו תיבין, וכדומה¹⁵.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד ריו

באיש ואשה דו"ג שיהי' יחוד תמיד ע"ש. עיין הערה 3.

(10) ראה לקוטי תורה להאריז"ל זכרי' יד וז"ל: ביום ההוא יהי' ה' אחד וכו'. הנה עתה בגלות נקרא ז"א ונוקבא דודים, ואב ואם רעים, דאב ואם לא מתפרשין, וזו"ן לזמנין מתחברין, אבל לעתיד לבוא יהי' ה' ז"א ושמו שהיא נוקבא יהי' ג"כ אחד פנים בפנים עמו כמו אב ואם, נמצא שהשם לא יהי' יהו"ה שהוא מורה על בחינת ר' קצוות, אלא השם יקרא יהי"ה, כי כשם שחכמה ובינה נקרא י"ה, כך יקראו זו"ג כי ז"א יהי' תמיד בן ר' ספירות שלם והנוקבא תהי' במדרגה הראשונה עכל"ה. ועיין לקוטי תורה במדבר ז, ד. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד עמוד קעז.

(11) ראה רבינו בחיי שמות כה, ז. כלי יקר שם, ג. וראה לקוטי שיחות חלק כ"א עמוד 153 הערה 71. ספר המאמרים תש"ל עמוד 283.

(12) ראה מנחות כט: "מאי דכתיב (ישעי' כו, ד) בטחו בה' עדי עד כי ביה צור עולמים, מאי שנא דכתיב ביה ולא יה, כדרד"ר ר' יהודה ב"ר אילעאי אלו שני עולמות שברא הקב"ה אחד בה"י ואחד ביו"ד... העולם הזה בה"י והעולם הבא ביו"ד". וראה לעיל סימן ג.

(13) תהלים סח, ה. (ראה זהר חלק ב' פרשת תרומה דף קסה, ב).

(14) במדבר פרק ו פסוקים כד-כו. ראה אור התורה פרשת ראה עמוד תרצו. כי תבוא עמוד תתרטו.

(15) ראה אור התורה בראשית עמוד 58 ופרשת כי תבוא עמוד תתרנו, עוד ענינים במספר טו, והם:

(א) ט"ו תיבות בפסוק (דברים כו, יז) "את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים וגו'.

(ב) ט"ו תיבות בפסוק (דברים יג, ה) "אחרי ה' אלקיכם תלכו וגו'".

(ג) ט"ו שבחים בתפלת "ישתבח" – "שיר ושבחה וכו'".

(ד) ט"ו שבחים בתפלת "אמת ויציב", וכולם מתחילין באות ו'.

(ה) ט"ו שיר המעלות בתהלים.

(ו) ט"ו מעלות בשיר הלויים בבהמ"ק.

(ז) ט"ו פעמים טובה ומכופלת שהוציאנו ממצרים וכו' (בהגדה).

(ח) אברהם עד שלמה ט"ו דורות וכו'.

וראה לקוטי שיחות חלק כ עמוד 408 ואילך.

קשיי הריחוק מהבן ר' ישראל ארי' ליב

כ"ח טבת, תשי"ד

היום מלאו לי שבעים וארבע שנים. כך חולף לו הזמן. תודה להשי"ת, בני מ' שליט"א נכנס לבקרני כשבפיו איחולי כל-טוב לרגל היום. מבני הנוסף²⁸¹ הגיע מברק בחתימות בני משפחתו, גם הוא בתוכן זהה. אין רצוני להאריך הרבה. זה חדשים שלא כתבתי. יש לי על מה להודות להשי"ת, ובני מ' שליט"א יכול לומר "אני טוב לך מעשרה בנים"³⁰¹.

אינני מאחלת לאיש לטעום את טעמה של אי-השתתפות בשמחה של בן, ולהיות רחוקים ממנו זמן כה רב. אנו נשאנו בסבל זה יחד, אני עם בעלי ז"ל, ומאז שנותרתי לבדי – הסבל עמוק וקשה הרבה יותר. נהגתי לכתוב לבני הנוסף ולמשפחתו, ומפעם לפעם הייתי מקבלת מהם מכתבי תשובה. כשהייתי קוראת מכתבים אלה – בתקופה הראשונה את המכתבים הארוכים, המלאים דברי מסירות ונאמנות, ולאחר-מכן את המכתבים הקצרים³⁰² – הרי היו בהם מלים שהיה בהם כדי לחמם את לבי למשך זמן רב, ובזכותם לא הייתי בודדה כל-כך.

זה יותר מחדשים שיעצו לי³⁰³ שלא אכתוב להם, משום שחייהם קשים, וכתובת מכתבי תשובה אלי אינה קלה עבורם. ואכן, במשך תקופה זו לא קיבלתי אפילו מכתב אחד. כמה נעם לי לקרוא את מכתבה של נכדתי תחי', ובה המשפט "שולחת לך נשיקות רבות, סבתא!" דרישת-שלום זו, והעובדה שהיא אכן מתקיימת בפועל, הותירו בי רושם כה עז, פשוט הלם. אינני יכולה לחזור לעצמי. הדבר משפיע על בריאותי, ככל שאני מנסה להתחזק. לכל-לראש – כואבת העובדה שהם נמצאים במצב שכזה. אני עצמי הרי לא הייתי שם. יתן השי"ת שיהיה טוב.

ושנית – חסר לי הוא עצמו. קרובי-הבשר שלי מעטים למדי, וככל שאדם מזדקן – הוא זקוק להם יותר. הקב"ה עשה עמי נסים, כך ניתן לומר. הבה נקווה שהמצב ישתפר. כל צרכיי מסופקים לי, תודה להשי"ת, באופן הטוב ביותר. אני רואה שבני שליט"א עושה יותר מכפי יכלתו. אני תפילה שבני שליט"א יהיה בריא אולם ויצליח בכל מעשיו.

כמו על הר סיני

[אחרי חג השבועות תשי"ד]

עבר כבר חג השבועות. זו השנה העשירית שאני לבדי. אני מאמינה שאילו הייתי עובדת הייתי יכולה להרגיש טוב יותר, ואת תחושת החסר שבלבי הייתי אולי יכולה לגרש במקצת; אבל אין לי כוחות לכך. יש בי מין עייפות פנימית, שאינני יכולה בשום אופן להתגבר עליה.

זה עתה מסר לי מישהו – ידיד טוב, בעל הבנה טובה למדי – דברים שנאמרו בהתוועדות של בני שליט"א³⁰⁴. הוא דיבר בהתפעלות כה גדולה!

מילותיו היו: "היה זה בפועל ממש כמו על הר סיני!"

אני מבינה את גודל מעמד זה, ואני מעריכה זאת כך מכל לבי!

(301) ע"פ שמואל א, א, ח.

(302) ראה הערה 281.

(303) מתוך רצון להסתיר את פטירת הבן, כדלעיל הערה 281.

(304) רשימת דברי כ"ק אדמו"ר משיחות חג השבועות תשי"ד נדפסו בתורת מנחם התוועדויות תשי"ד ח"ג ע' 14 ואילך.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נח

(נח ח, יא) ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה ואותו היום נראו ראשי האילנות בע"ת שם ופירש רש"י אמרה יהי מזונותי מרורים כזית בידו של הקב"ה ולא מתוקים כדבש בידי בשר ודם. ב"ז תמוז הבאתי דברי הבע"ת שאז נשלחה היונה בפעם ראשון והי' י"ז בתמוז ולא מצאה מנוח ונרמז לישראל שנמשלו ליונה וב"ז בתמוז היו התחלת החורבן שאז נבקעה העיר ע"ש.

ויש עוד להוסיף בזה הנה ג' פעמים נשלחה היונה ב"ז תמוז ובכ"ד בו ובא' באב בפעם הראשון לא מצאה מנוח ובב' עלה זית טרף בפ' ובג' חרבו פני האדמה בו נרמז לישראל על ג' גלותם ממנו יתברך ראשונה למצרים ולא מצאה היונה מנוח מקוצר רוח ומעבודה קשה של מצרים ותשב אליו בתשובה כמש"נ (שמות ב, כג) ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים וגו'. וישמע אלקים את נאקתם וגו' וישלח ידו מכותיו וגבורותיו ע"י משה עבדו ויקחה אליו לעם ויבא אותה אליו כמש"נ (יתרו יט, ד) ואבא אתכם אלי. והתיבה תרמוז לצלא דקוב"ה והוא באברתו יסך עליהם ותחת כנפיו יחסיון.

ויוסף שלח את היונה היא גלות בבל והנה שמה לא הרענו לה מלכי בבל ופרס ומהם הי' גדולים בחצרי מלכים כדניאל חנני מישאל ועזרי' מרדכי ורעיהם ובכל זאת ותבוא אליו היונה אעפ"י שלא הי' גאולה שלימה וע"כ לא נאמר כמו לעיל וישלח ידו ויקחה ויביא אותה אליו רק היא באתה אליו ברשות ותחת מלכי פרס ובמעט עם ומחסור ודוחק הרבה אמנם היא הביאה עלי זית טרף בפ' ואמרה יהיו מזונותי מרורים כזית בבית אלקינו בירושלים בידו של הקב"ה כמו שהי' להם תחלה מניעות וסיבות משכניהם סביב ולא מתוקים בדבש בידי בשר ודם כמלכי פרס שטוב הי' להם במדינתיהם.

ועל גלות המר הארוך האחרון נרמז שליחות הג' מן התבה ובעבור שאין זמן ומועד לגאולה ולבא לפומא לא גליא לא נאמר בה שיבה. והיא ממש דומה לגלות הזה שנאמר בה (עמוס ה, ב) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל כמו כן כאן נאמר ולא יספה שוב אליו עוד וכשם ששם במערבא מתרצי לה הכי (ברכות דף ד' ע"ב) נפלה ולא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל. כמו כאן נאמר וישלח את היונה ולא יספה עוד להשתלח ולילך בגלות אחרי גאולתה מטעם כי שוב אליו עוד כשתשוב אליו תהי' עוד לעולם תחת כנפיו. כי זה גלות האחרון ויגאלינו וישוב שנית לקדשה ואל יוסף לגרשה עוד וכשם שבימי נח נתקנה הארץ ע"י מי המבול כמו כן בגאולתינו כתיב (ישעי' יא, ט) כי מלאה הארץ דעה וגו' כמים לים מכסים.

דבר יום ביומו כ"ד תמוז

נח ח, ה – וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה

(תוכן: רמז בפרשה על העתיד, ד' גליות ואח"כ גאולה שאין אחרי' גלות)

א. וישלח את היונה וגו' רמז גם כן כל זאת הפרשה על העתיד וכן אמרו במדרש הנעלם כי בענין היונה רמזים הגליות וכנסת ישראל היא משולה ליונה דכתיב יונתי בחגי הסלע, ובעונה נשתלחה ונתגרשה כדכתיב שלח מעל פני. וזהו וישלח את היונה מאתו בגלות בבל ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה שהכביד מלך בבל עולו עליהם וכתיב שם ובטרים יתנגפון רגליכם על הרי נשף.

ותשב אליו אל התיבה שחזרה בתשובה וקבלה. וזהו וישלח ידו ויקחה כדכתיב וידי אדם מתחת כנפיהם, חזרה לחטוא כבראשונה ויוסף שלח את היונה בגלות יון. ותבא אליו היונה לעת ערב שחזרה בתשובה. ולפי שגלות יון החשיך פניהם של ישראל כשולי קדירה, אמר לעת ערב לפי שחשך עליהם היום וערבה כל שמחה. והנה עלה זית טרף בפ' לולי שהעיר השם רוח הכהנים המשוחים בשמן זית שהם חשמונאי ובניו כמעט אבדה שארית ישראל...

אח"כ חזרה לחטוא כבראשונה וגלתה גלות רביעי הוא גלות אדום, וזהו ויחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח את היונה בגלות אדום ולא יספה שוב אליו עוד היא מעצמה אלא שהקדוש ברוך הוא יעורר אותה ויקימה מעפרה כדכתיב אקים את סכת דוד הנופלת. וזהו נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל שפירושו ולא תוסיף קום מעצמה אלא שהקדוש ברוך הוא יסייעה ויתן לה יד. וזהו אקים את סוכת דוד וזהו ולא יספה שוב אליו עוד מעצמה לפי כובד הגלות והשעבוד עד שהשם יסייעה.

צרור המוד

נח ח, יא – ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה וגו'

(תוכן: רמז שהגאולה תהי' בעת ערב)

ותבוא אליו היונה לעת ערב רמז מזה לישראל שיהיו נגאלין לעת ערב שנאמר והי' לעת ערב יהי' אור (זכרי' יד, ז).

מרבינו משה הדרשן רבו של רש"י ז"ל

(תוכן: רמז בפסוקים לגלות מצרים ובבל, וגלות זה האחרון)

א. כ"ד תמוז . . בו שלח נח מן התיבה את היונה שנית

♦ יום ראשון כ"ה תשרי ♦

ו (ט) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדִרְתּוֹ אֶת־הָאֱלֹהִים הַתְּהַלֵּף־נָח:

כ"ה < אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ אִישׁ צַדִּיק • הוֹאִיל וְהִזְכִּירוּ, סֵפֶר בְּשִׁבְחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי י) "זָכַר צַדִּיק לְכַרְכָּה". דָּבָר אַחֵר: לְלַמֵּד שֶׁעַקֵּר תּוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, מַעֲשִׂים טוֹבִים. בְּדִרְתּוֹ • (סנהדרין קח) יֵשׁ מִרְבוֹתֵינוּ דוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לְשִׁבַח, כָּל־שֶׁפֶן שְׁאֵלוֹ הָיָה בְּדוֹר צַדִּיקִים הָיָה צַדִּיק יוֹתֵר. וַיֵּשׁ שְׁדוּרְשִׁים אוֹתוֹ לְגִנְאֵי, לְפִי דוֹרוֹ הָיָה צַדִּיק, וְאֵלּוֹ הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, לֹא הָיָה נֶחֱשֵׁב לְכֻלּוֹם. אֶת־הָאֱלֹהִים הַתְּהַלֵּף־נָח • וּבְאֲבָרְהֶם הוּא אוֹמֵר: (לקמן כד) "אֲשֶׁר הַתְּהַלַּכְתִּי לְפָנָיו", נֹחַ הָיָה צָרִיף סַעַד לְתַמְכוֹ, אֲבָל אַבְרָהָם הָיָה מִתְחַזֵּק וּמְהַלֵּף בְּצַדְקוֹ מְאֹלָיו. הַתְּהַלֵּף • לְשׁוֹן עֵבֵר, וְזֶהוּ שְׁמוֹשׁוֹ שֶׁל ל', בְּלִשׁוֹן כְּבֹד מִשְׁמָשֵׁת לְהִבָּא וּלְשַׁעֲבֵר בְּלִשׁוֹן אַחֵד: (שם יא) "קוֹם הַתְּהַלֵּף", לְהִבָּא. "הַתְּהַלֵּף נָח", לְשַׁעֲבֵר. (שמואל א יב) "הַתְּפַלֵּל בְּעַד עֲבָדֶיךָ", לְהִבָּא. (מלכים א ח) "וּבָא וְהַתְּפַלֵּל אֶל הַבַּיִת הַזֶּה", לְשׁוֹן עֵבֵר, אֲלֵא שְׁהִי'וֹ שְׁבִרְאֵשׁוֹ הוֹפְכֵוֹ לְהִבָּא.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הָרִי וְזוֹ מִשְׁמָשֵׁת פְּעָמִים בְּלִשׁוֹן צִיּוּי הוּא אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ, אַחֵר פְּתִיחַת הַכְּתוּב 'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ', הָיָה לוֹ לְהוֹפִיר מִיַּד אֶת תּוֹלְדוֹתָיו: אֶת שֵׁם אֶת חָם וְאֶת יִפְתָּ, וְלָמָּה הִפְסִיק הַעֲנֵן לומר 'נֹחַ אִישׁ צַדִּיק? אֲלֵא הוֹאִיל וְהִזְכִּירוֹ הַכְּתוּב בְּשִׁמוֹ, סֵפֶר דְּרָף־אֲגַב בְּשִׁבְחוֹ, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר (משלי י) זָכַר צַדִּיק לְכַרְכָּה [כָּל הַמְזַכֵּר שֵׁם הַצַּדִּיק - מְבָרְכוֹ]. דָּבָר אַחֵר - דְּרָף אַחֲרַת לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים: הַזְכִּיר הַכְּתוּב אֶת צַדְקָתוֹ בְּכֻלּוֹ תּוֹלְדוֹתָיו, וְאִם הִקְדִּימָה לְשִׁמּוֹת בְּנָיו, כְּדִי לְלַמֵּד שֶׁעַקֵּר 'תּוֹלְדוֹתֵיהֶם' - פְּרִי עֲמָלָם וּמוֹרֶשֶׁת חַיֵּיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, הֵם הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁבִּידְיָהֶם (רא"ם): בְּדוֹרֹתָיו. נִחְלָקוּ חֲכָמִים מַה בָּא הַכְּתוּב לְלַמֵּד בְּהוֹסֵפֶת 'בְּדוֹרֹתָיו: יֵשׁ מִרְבוֹתֵינוּ דוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לְשִׁבַח, שֶׁבָּא הַכְּתוּב לְהַרְבּוֹת בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל נֹחַ, שְׁאֵפִילוֹ 'בְּדוֹרֹתָיו', דוֹר שֶׁל רְשָׁעִים, צַדִּיק הָיָה וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, וְכָל־שֶׁפֶן שְׁאֵלוֹ הָיָה חַי בְּדוֹר צַדִּיקִים, הָיָה צַדִּיק יוֹתֵר; וַיֵּשׁ שְׁדוּרְשִׁים אוֹתוֹ לְגִנְאֵי, שְׁלֹא בָּא הַכְּתוּב אֲלֵא לְמַעַט, כִּי רַק לְפִי דוֹרוֹ - לְעוֹמֵת אֲנִשֵׁי דוֹרוֹ הַרְשָׁעִים הָיָה נֶחֱשֵׁב לְצַדִּיק, וְאֵלּוֹ שֶׁלְעוֹמְתוֹ לֹא הָיָה נֹחַ נֶחֱשֵׁב לְכֻלּוֹם: אֶת הָאֱלֹהִים הַתְּהַלֵּף נָח. כֵּן נִקְטַט הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'אֶת הָאֱלֹהִים, שְׁפִירוֹשׁוֹ

כְּמוֹ 'עַם הָאֱלֹהִים', וְאֵילוֹ בְּאֲבָרְהֶם הוּא אוֹמֵר: הַתְּהַלֵּף לְפָנָיו' (להלן יז, א) וְלֹא 'הַתְּהַלֵּף עִמִּי, וְכֵן: אֲשֶׁר הַתְּהַלַּכְתִּי לְפָנָיו' (להלן כד, ז) וְלֹא 'אֲשֶׁר הַתְּהַלַּכְתִּי עִמּוֹ? אֲלֵא שְׁתֵּי הַלִּיכּוֹת אֵלּוֹ, שְׁתֵּי מִדְּרָגוֹת הֵן: נֹחַ הָיָה צָרִיף סַעַד (מִשְׁעָן) לְתַמְכוֹ - הָיָה זְקוּק לְעֲזָרָה וְהַתְּמַיְכָה מִיּוֹדֶת מֵאֵת ה' כְּדִי שִׁיכַל לְהַתְּהַלֵּף בְּדְרָף הַיִּשְׁרָה, לְכֵן נֶחֱשֵׁב צַדְקָתוֹ כְּהַלִּיכָה 'אֶת הָאֱלֹהִים' - עִמּוֹ וּבְכַח תְּמִיכָתוֹ. אֲבָל אַבְרָהָם לֹא הָיָה זְקוּק לְתְּמִיכָה זוֹ, אֲלֵא הָיָה מִתְחַזֵּק בְּכַח עֲצֻמוֹ וּמְהַלֵּף בְּצַדְקוֹ מְאֹלָיו, לְכֵן נֶחֱשֵׁב צַדְקָתוֹ כְּהַלִּיכָה לְפָנָיו הָאֱלֹהִים - הַלִּיכָה עֲצֻמִּית בְּלֹא תוֹמָךְ וּמְסִיעֵי (הוֹכְרוֹ): הַתְּהַלֵּף. תִּיבַת 'הַתְּהַלֵּף' עֲשׂוּיָה לְהַתְּפָרֵשׁ בְּשִׁנֵּי אוֹפְנִים; יֵשׁ שֶׁהִיא בָּאָה בְּצִיּוּי לְעֲתִיד [וּמִשְׁמַעוֹתָהּ כְּמוֹ 'לֵף', 'הָיָה מִתְהַלֵּף'], וַיֵּשׁ שֶׁהִיא בָּאָה כְּסִיפּוֹר דְּבָרִים בְּלִשׁוֹן עֵבֵר [וּמִשְׁמַעוֹתָהּ כְּמוֹ 'הֵלֵף', 'הָיָה מִתְהַלֵּף']. כֵּן מִתְפָּרֵשׁ תִּיבָה זוֹ בְּלִשׁוֹן עֵבֵר - כְּאֵילוֹ נֶאֱמַר 'אֶת הָאֱלֹהִים הֵלֵף נָח'. וְלֹא רַק בְּתִיבַת 'הַתְּהַלֵּף' אָנוּ מוֹצְאִים אֶת שְׁנֵי הָאוֹפְנִים הָלְלוּ, אֲלֵא זֶהוּ שְׁמוֹשׁוֹ שֶׁל ה"א בְּכָל לִשׁוֹן כְּבֹד - לְשׁוֹן 'הַתְּפַעֵל', 1) כְּאֲשֶׁר בָּאָה אוֹת ה"א בְּתַחֲזִילָתָהּ,

הָרִי וְזוֹ מִשְׁמָשֵׁת פְּעָמִים בְּלִשׁוֹן צִיּוּי הוּא אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ, אַחֵר פְּתִיחַת הַכְּתוּב 'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ', הָיָה לוֹ לְהוֹפִיר מִיַּד אֶת תּוֹלְדוֹתָיו: אֶת שֵׁם אֶת חָם וְאֶת יִפְתָּ, וְלָמָּה הִפְסִיק הַעֲנֵן לומר 'נֹחַ אִישׁ צַדִּיק? אֲלֵא הוֹאִיל וְהִזְכִּירוֹ הַכְּתוּב בְּשִׁמוֹ, סֵפֶר דְּרָף־אֲגַב בְּשִׁבְחוֹ, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר (משלי י) זָכַר צַדִּיק לְכַרְכָּה [כָּל הַמְזַכֵּר שֵׁם הַצַּדִּיק - מְבָרְכוֹ]. דָּבָר אַחֵר - דְּרָף אַחֲרַת לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים: הַזְכִּיר הַכְּתוּב אֶת צַדְקָתוֹ בְּכֻלּוֹ תּוֹלְדוֹתָיו, וְאִם הִקְדִּימָה לְשִׁמּוֹת בְּנָיו, כְּדִי לְלַמֵּד שֶׁעַקֵּר 'תּוֹלְדוֹתֵיהֶם' - פְּרִי עֲמָלָם וּמוֹרֶשֶׁת חַיֵּיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, הֵם הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁבִּידְיָהֶם (רא"ם): בְּדוֹרֹתָיו. נִחְלָקוּ חֲכָמִים מַה בָּא הַכְּתוּב לְלַמֵּד בְּהוֹסֵפֶת 'בְּדוֹרֹתָיו: יֵשׁ מִרְבוֹתֵינוּ דוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לְשִׁבַח, שֶׁבָּא הַכְּתוּב לְהַרְבּוֹת בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל נֹחַ, שְׁאֵפִילוֹ 'בְּדוֹרֹתָיו', דוֹר שֶׁל רְשָׁעִים, צַדִּיק הָיָה וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, וְכָל־שֶׁפֶן שְׁאֵלוֹ הָיָה חַי בְּדוֹר צַדִּיקִים, הָיָה צַדִּיק יוֹתֵר; וַיֵּשׁ שְׁדוּרְשִׁים אוֹתוֹ לְגִנְאֵי, שְׁלֹא בָּא הַכְּתוּב אֲלֵא לְמַעַט, כִּי רַק לְפִי דוֹרוֹ - לְעוֹמֵת אֲנִשֵׁי דוֹרוֹ הַרְשָׁעִים הָיָה נֶחֱשֵׁב לְצַדִּיק, וְאֵילוֹ שֶׁלְעוֹמְתוֹ לֹא הָיָה נֹחַ נֶחֱשֵׁב לְכֻלּוֹם: אֶת הָאֱלֹהִים הַתְּהַלֵּף נָח. כֵּן נִקְטַט הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'אֶת הָאֱלֹהִים, שְׁפִירוֹשׁוֹ

(גרא")

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי לקוטרשיחות חלק טו פרשת נח)

הזוהר מסביר את ההבדל בין התנהגותו של נח לבין הצדיקים שהיו אחריו, שנח לא התפלל על דורו "לא בעא רחמין על עלמא", ולכן מכוונים מי המבול בכינוי "מי נח", "דביה הוה תלין, דלא בעי רחמי על עלמא" (=שבו היו תלויים, שלא בקש רחמים על העולם), ואילו הצדיקים שבאו אחריו מסרו את נפשם בשביל בני דורם, כפי שמוצאים שמושה רבינו אמר "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי לקוטרשיחות חלק כה, עמוד 19 – מתוך 'לקראת שבת')

צדקתו של נח

נח איש צדיק תמים היה בדרתיו

יש מרבנותינו דורשים אותו לשבח, כל־שכן שאלו היה בְּדוֹר צַדִּיקִים הִיָּה צַדִּיק יוֹתֵר. וְיֵשׁ שְׂדוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לִגְנָא, לְפִי דוֹרוֹ הִיָּה צַדִּיק, וְאֵלוֹ הִיָּה בְּדוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם לֹא הִיָּה נֶחֱשֵׁב לְכֻלָּם (ו, ט. ובפירוש רש"י) בְּדַעַת ה'יֵשׁ דוֹרְשִׁים לִגְנָא צְרִיף לְהַבִּין: מֵאִי טַעֲמִייהוּ דְּדָרְשִׁין לִגְנָא וְלֹא לְשַׁבַּח, וּבִפְרָט שְׂאִפִּילוּ בְּגִנוּת בְּהֵמָה טְמֵאָה לֹא דָּבַר הַכְּתוּב" וְעַל־אֲחַת־כַּפֵּהוּ וְכַפֵּה שֶׁהַתּוֹרָה לֹא תִדְבַר בְּגִנוּתוֹ שֶׁל נֶחֱ? וְיֵשׁ לוֹמַר הַטַּעַם בָּזֶה: כָּלֵל זֶה - שֶׁהַתּוֹרָה אֵינָה מְדַבֵּרַת בְּלִשׁוֹן מְגַנָּה - מִתְיַחַס רַק לְסַפּוּרֵי הַתּוֹרָה; מֵה־שְׂאִי־כֵן בְּדָבַר הַלְכָה, שֶׁם מִשְׁתַּמֵּשֶׁת הַתּוֹרָה בְּלִשׁוֹן הַבְּרוּרָה בְּיוֹתֵר, הַגַּם שֶׁהִיא לִשׁוֹן בְּלִתֵּי נְקִיָּה, כִּי פֶסֶק הַלְכָה צְרִיף לְהֵאמֵר בְּלִשׁוֹן הַבְּרוּרָה בְּיוֹתֵר, שְׂלֵא יְהִיָּה מְקוֹם לְטַעוֹת בְּנוֹגַע לְמַעֲשֵׂהָ. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנִדּוֹן־דִּין, בְּהוֹסֵפֶת הַתְּבָה "בְּדוֹרוֹתָיו" - לִגְנָא, מִתְפַּנֵּנֶת הַתּוֹרָה לְשַׁלֵּל טַעוֹת בְּנוֹגַע לְהַנְהִיגָה בְּפַעַל: מִצִּינּוּ כַּמּוֹה עֲנִינִים בְּהַנְהִיגַת נֶחֱ הַמּוֹרִים עַל כֶּף שֶׁצִּדְקָתוֹ לֹא הִיָּתָה בְּשִׁלְמוֹת (ראה בפירוש רש"י ו, ט. ובפרשתנו ז, ז, ז), וְלִכְּן, אִם הַתּוֹרָה הִיָּתָה מִסְתַּפְקֶת בְּתַאֵוֹר צִדְקָתוֹ שֶׁל נֶחֱ, הִיָּה מְקוֹם לְטַעוֹת וְלִלְמֹד מִהֵנְהִיגוֹת אֵלוֹ הַבְּלִתֵּי־רְצִיּוֹת, וּמִשּׁוֹם הַכִּי מוֹסִיף הַכְּתוּב תַּבַּת "בְּדוֹרוֹתָיו", הַלוֹרוֹת לְנוֹ שֶׁהַנְהִיגוֹת אֵלוֹ בְּלִתֵּי רְצִיּוֹת, וְאִין לְלַמֵּד מֵהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי לקוטרשיחות חלק ה, עמוד 279 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הצלה מטרדות הפרנסה

נח איש צדיק תמים היה בדרתיו

בְּדוֹרוֹתָיו - יֵשׁ שְׂדוֹרְשִׁין אוֹתוֹ לִגְנָא. לְפִי דוֹרוֹ הִיָּה צַדִּיק, וְאֵלוֹ הִיָּה בְּדוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם לֹא הִיָּה נֶחֱשֵׁב לְכֻלָּם (ו, ט. ובפירוש רש"י) לְכַאֲוֵרָה תְּמוּהַ הַדְּבָר: הֲרִי אִפִּילוּ "בְּגִנוּת בְּהֵמָה טְמֵאָה לֹא דָּבַר הַכְּתוּב" (ראה בבא בתרא כג, א) וּמִדּוּעַ נִקְתְּבָה בְּתוֹרָה "גִּנוּתוֹ" שֶׁל נֶחֱ? אֵלֵא עַל־כֶּרְחֻף צְרִיף לוֹמַר שֶׁבָּזֶה גּוֹפֵא בָּא הַכְּתוּב לְלַמְּדֵנוּ עֲנִין הַנוֹגַע לְמַעֲשֵׂהָ. בְּאוֹר הַדְּבָרִים: עַל הַפְּסוּק "בֹּא אֶל הַתְּבָה" מְבָאֵר אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן בְּסִפְר "תּוֹרָה אוֹר" (פּרשׁתֵּנוּ), שֶׁהַכְּתוּב מְרַמֵּז כָּאֵן אֲשֶׁר כְּדִי לְהַנְצִל מִמֵּי הַמַּבּוּל, הַרוֹמְזִים עַל "טְרִדוֹת הַפְּרִנְסָה וְהַמְחַשְׁבוֹת שֶׁבְּעִנְיֵי עוֹלָם הָזֶה" צְרִיף "לְבּוֹא" וְלִכְּנֵס אֶל הַ"תְּבָה" - תַּבּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה. עֲלוּל הָאָדָם לְחַשֵּׁב: זֶה שֶׁנֶּחֱ נִצַּל מִמֵּי הַמַּבּוּל עַל יְדֵי שֶׁנִּכְנַס אֶל הַתְּבָה, הוּא מְפַנֵּי הַיּוֹתוֹ צַדִּיק תָּמִים, אֲךָ מִי שֶׁנִּמְצָא בְּדִרְגָּא נְחוּתָה, מִי יֵאמֵר שֶׁגַם הוּא יָכוֹל לְהַנְצִל מִ"מֵּי הַמַּבּוּל" עַל־יְדֵי "כְּנִיסָה" לְתִיבּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה? וְלִכְּן דָּרְשׁוּ אֶת נֶחֱ לִגְנָא, שֶׁבְּדוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם "לֹא הִיָּה נֶחֱשֵׁב לְכֻלָּם", לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁכָּל אֶחָד, גַּם אִם אֵינוּ בְּדִרְגַת "צַדִּיק", יָכוֹל לְהַנְצִל מִמֵּי הַמַּבּוּל הַצִּדִּיקִים עַל־יְדֵי כְּנִיסָה לְתִיבּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה.

(י) וַיֹּלֵד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־

יִבְרָה וְאֶת־חַמֵּשׁ יִבְרָה נֹחַ תִּלְמָא בְּנִין יֵת שֵׁם יֵת חָם וְיֵת יִבְרָה:

(יא) וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס:

יֵא וַאֲתַחְפְּלַת אֲרַעָא קָדָם יְיָ וַאֲתַמְלִיאַת אֲרַעָא חֲטוּפִין:

רש"י: וַתִּשְׁחַת • לְשׁוֹן עֲרוּהָ וְעַבּוּדַת כּוֹכָבִים (סנהדרין נו), (סְפָרִים אַחֲרִים: עֲרוּהָ: "כִּי הִשְׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּבָרוֹ", וְעַבּוּדַת כּוֹכָבִים: כְּמוֹ: (דברים ז) "כֹּן תִּשְׁחִיתוּן"). וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס • (סְפָרִים אַחֲרִים: שְׁנֵאֲמַר: (יונה א) "יִמֵן חֲמִס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם") •

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם –

(יא) וַתִּשְׁחַת. 'הִשְׁחַתְתָּה' הָאֲמוּרָה כָּאֵן, הִיא לְשׁוֹן עֲרוּהָ (גִּילּוּי עֲרִיוֹת) וְעַבּוּדַת־זָרָה (סנהדרין נו), כְּמוֹ - דוֹגְמָא בְּמִקְרָא לְלִשׁוֹן

יבֹחֲזֵא יְיָ יְת אַרְעָא וְהָא אַתְחַבְּלַת אַרְי
חֲבִילוּ כָּל בְּסָרָא אֲנַשׁ יְת אַרְחָה עַל אַרְעָא:

(יב) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי
הַשְּׁחִית כָּל־בְּשָׂר אֶת־דְּרָכָו עַל־הָאָרֶץ:

רש"י - כִּי־הַשְּׁחִית כָּל־בְּשָׂר - אָפְלוּ בַּהֶמָּה, חָיָה וְעוֹף נִזְקָקִין לְשֹׁאֵינָן מִיָּנָן.

יג וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ קַצֵּא דְכָל בְּסָרָא עַל־תְּ
לְקַדְמֵי אַרְי אַתְמַלִּיאַת אַרְעָא חֲטוּפִין מִן
קָדָם עוֹבְדֵיהוֹן בִּישׂאָ וְהָא אֲנָא מַחְבְּלָהוֹן
עִם אַרְעָא:

(יג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַץ כָּן כָּל־בְּשָׂר בָּא לִפְנֵי
כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ חֲמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם
אֶת־הָאָרֶץ:

רש"י - קַץ כָּן כָּל־בְּשָׂר - כָּל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא זְנוּת וְעוֹבְדַת כּוֹכָבִים, אֲנִדְרָלְמוּסְיָא בָּאָה לְעוֹלָם וְהוֹרְגַת
טוֹבִים וְרָעִים. כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ חֲמָס - לֹא נִחַתְּם גְּזוֹר דִּינָם, אֶלָּא עַל הַגְּזוֹל (סנהדרין קח) - אֶת־הָאָרֶץ.
כְּמוֹ מִן הָאָרֶץ, וְדוּמָה לוֹ: (שמות ט) "כִּצְאֵתִי אֶת הָעֵיר", (מלכים א טו) מִן הָעֵיר, "חָלָה אֶת רִגְלִיו", מִן רִגְלֵיו.
דָּבָר אַחֵר: "אֶת הָאָרֶץ", עִם הָאָרֶץ, שֶׁאֵף ג' טַפְחִים שֶׁל עֵמֶק הַמַּחְרְשָׁה נִמְחוּ וְנִשְׁטְטָשׁוּ.

יד עֵיבַד לָךְ תְּבוֹתָא דְאַעִין דְקַדְרוּם מְדוּרִין
תַּעֲבַד יְת תְּבוֹתָא וְתַחֲפִי יְתָה מְגוֹ וּמְבָרָא
בְּכַפְרָא:

(יד) עֲשֵׂה לָךְ תְּבַת עֲצִיגְפָר קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתְּבָה
וּכְפַרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֶּפֶר:

רש"י - עֲשֵׂה לָךְ תְּבַת - הִרְבַּה רִחוּ וְהִצְלָה לִפְנֵינוּ. וְלָמָּה הִטְרִיחוּ בְּבִנְיָן זֶה? כְּדֵי שִׁירְאוּהוּ אֲנָשֵׁי דוֹר הַמְּבוּל
עוֹסֵק בָּהּ ק"כ שָׁנָה וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ: 'מָה זֹאת לָךְ?' וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: 'עֲתִיד הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְהִבְיָא
מִבּוּל לְעוֹלָם', אוּלַי יִשׁוּבוּ. עֲצִיגְפָר - כֶּף שָׂמוּ, וְלָמָּה מִמֵּינָן זֶה? עַל שֵׁם גְּפְרִית, שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם לְהַמְחֹת
בוֹ. קָנִים - מְדוּרִים מְדוּרִים, לְכָל בַּהֶמָּה וְחַיָּה. בַּכֶּפֶר - זֶפֶת בַּלְשׁוֹן אַרְמִי, וּמִצִּינּוּ בַּגְּמָרָא כְּפָרָא. בְּתַבְתּוֹ
שֶׁל מִשָּׁה, עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ הַמַּיִם תְּשִׁים, דִּיָּה בַחֲמָר מִכְּפָנִים וְזֶפֶת מִבְּחוּץ, וְעוֹד כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרִיחַ אוֹתוֹ צְדִיק
רִיחַ רַע שֶׁל זֶפֶת, אֲבָל כָּאֵן מִפְּנֵי חֲזַק הַמַּיִם, זֶפֶתָה מִבַּיִת וּמִחוּץ.

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

רִגְלֵיו' [מחולשת רגליו]. דָּבָר אַחֵר -
דָּרָךְ אַחֲרַת לְפָרַשׁ אֶת לְשׁוֹן הַכְּתוּב:
אֶת הָאָרֶץ - מִשְׁמַעוֹתָו כְּמוֹ 'עִם
הָאָרֶץ', שֶׁהַשְּׁחִית הַמְּבוּל אֶת יוֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ יַחַד עִם הָאָרֶץ עֲצָמָה, שֶׁאֵף ג'
טַפְחִים שֶׁל הָאֲדָמָה הַמְּשֻׁמָּשִׁים אֶת
הָאֲדָם, שֶׁהוּא שִׁיעוֹר הָעוֹמֵק שֶׁאֲלוֹ
מִגַּעַת הַמַּחְרִישָׁה, גַּם הֵם נִמְחוּ
וְנִשְׁטְטָשׁוּ עַל־יְדֵי הַמְּבוּל (גרא):

(יד) עֲשֵׂה לָךְ תְּבַת. וְהִלָּא הִרְבַּה
דְּרָכִים לְהִבְיָא רִיחוּ וְהִצְלָה קְנֵימִים
לִפְנֵינוּ, וְלָמָּה צִיּוּהָ הַקְּב"ה אֶת נֹחַ
לְעֲשׂוֹת אֶת הַמִּיבָה וְהִטְרִיחוּ בְּבִנְיָן זֶה?
אֶלָּא כְּדֵי שִׁירְאוּהוּ אֲנָשֵׁי דוֹר הַמְּבוּל
עוֹסֵק בָּהּ ק"כ שָׁנָה, וְהָיוּ שׁוֹאֲלִין
אוֹתוֹ 'מָה זֹאת לָךְ', וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם
'עֲתִיד הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְהִבְיָא
מִבּוּל לְעוֹלָם', וְעַל־יְדֵי שִׁיתְפָּרְסְמוּ
הַדְּרָכִים, אוּלַי יִשׁוּבוּ מִדְּרָכֵם הָרָעָה,
וְלֹא יִצְטַרְף לְהִבְיָא אֶת הַמְּבוּל:

כְּאָחֵד, כִּי בְּכָל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא
זְנוּת (וְעוֹבְדַת־זָרָה) אֲנִדְרָלְמוּסְיָא -
מִדְּהוּמַת מְנוּת בָּאָה לְעוֹלָם, וְהוֹרְגַת
טוֹבִים וְרָעִים לֹא הִבְכַּחַתָּה. וְלָכֵן נִעֲנַשׁ
כָּל הַדּוֹר, לְרַבּוֹת אֲלוֹ שְׁחָטָם לֹא הָיָה
חֲמור כָּל־כֶּף:

כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חֲמָס. מִבֵּין שֶׁלֹּשׁ
הַעֲבִירוֹת שֶׁנִּמְנְנוּ לְעִיל - עֲרִירוֹת,
עוֹבְדַת־זָרָה וְחָמָס - תּוֹלָה הַכְּתוּב כָּאֵן
אֶת גְּזִירַת הַמְּבוּל בְּעוֹן הַחָמָס בַּלְבָּד.
מִכָּאֵן שֶׁלֹּא נִחַתְּם גְּזוֹר דִּינָם אֶלָּא עַל
הַגְּזוֹל - זֶהוּ הַחֲטָא שֶׁגָּרַם לְחַתִּימַת
הַגְּזִירָה מִכְּבִּלֵי יְכוּלַת לְשִׁנוֹתָהּ (סנהדרין
קח) (לבוש):

אֶת הָאָרֶץ. מִשְׁמַעוֹתָו כְּמוֹ 'מִן הָאָרֶץ'
- הִנְנִי מֵאֲבָדְם מִן הָאָרֶץ. וְדוּמָה לוֹ
בְּמִקְרָא: כִּצְאֵתִי אֶת הָעֵיר (שמות ט, כט),
שֶׁמִּשְׁמַעוֹתָו 'כִּצְאֵתִי מִן הָעֵיר', וְכֵן:
חָלָה אֶת רִגְלֵיו (מלכים א טו, כג) - לְעַת
זְקַנְתּוֹ, חָלָה אָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה 'מִן

'הַשְּׁחִתָהּ' בְּמִשְׁמַעוֹתָו אֱלֹהִים בְּעוֹבְדַת־
זָרָה - 'פֶּן תִּשְׁחִיתוּן וְעִשִׂיתֶם לָכֶם פְּסָלִי'
(דברים ד, טו), ('ס':א: וּבַעֲרֹזָה) - 'כִּי
הַשְּׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּרָכָו וְגו' (פסוק ב)
[הַשְּׁחִיתוּ אֶת 'דְּרָכֵם' - זו הַשְּׁחִיתַת
'דְּרָךְ־אָרֶץ', כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב (משלי ל, יט)
'דָּרָךְ גָּבַר בְּעַלְמָה' (רא"ם):

וְתַמְלָא הָאָרֶץ חֲמָס. פִּירוּשׁוֹ גְזוֹל,
(ס':א: כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יובל ג, ח) וּמִן הַחֲמָס
אֲשֶׁר בַּכְּפִיָּהם - אִיזוּהִי עֲבִירָה
הַנְּתוּנָה 'בְּכַפִּיָּהם' שֶׁל רְשָׁעִים, הָיוּ
אוֹמְרֵי זֶה הַגְּזוֹל):

(יב) כִּי הַשְּׁחִית כָּל בְּשָׂר. לֹא נֶאֱמַר
'כָּל אָדָם' אֶלָּא 'כָּל בְּשָׂר', לְלַמֵּד שֶׁלֹּא
רַק הָאָדָם חָטָא. אֶלָּא אִפְלוּ בַּהֶמָּה
חַיָּה וְעוֹף, נִשְׁחַת טְבָעָם וְנִתְקַלְקַל, וְהָיוּ
נִזְקָקִין לְבַעֲלֵי־חַיִּים אַחֲרֵים שֹׁאֵינָן בְּנֵי
מִיָּנָן, מַעֲיִן גִּילּוּי עֲרִירוֹת שֶׁל הָאָדָם:

(יג) קַץ כָּן כָּל בְּשָׂר. גְּזִירַת כְּלִיָּה נִגְזְרָה
עַל כָּל בְּשָׂר, עַל הָרָעִים וְעַל הַטּוֹבִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (עיונין בלקוטר שיחות חלק טו, עמוד 34 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

משף זמן עשית התבה

עשה לך תבת עצי-גפר וגו' (ו, יד)

מאז ועשרים שנה היה משתדל בה (לקח טוב פרשתנו בתחלתו)

צריך להבין: מדוע התעכב בעשייתה משף זמן רב כלי-כף, ולא נזדרז בקיום הצווי "עשה לך תבת עצי גפר" ובפרט שבזה תלויה הצלתו וקיום העולם כולו?

ויש לומר בפשטות:

צווי הקב"ה היה "עשה לך תבת גו'", והינו שנח בעצמו יבנה את התבה. ואם היה צריך לעשות הכל לבד, מובן היטב טעם אריכות הזמן. ואדרבה, מפלא הדבר שהספיק לבנות תבת שלש מאות אמה ארך וכו' הכל בעצמו תוך מאה ועשרים שנה לבד, ולא קשה מידי.

טו ודין דתעבד ימה תלת מאה אמינ ארפא דתבותא חמשין אמינ פתיה ותלתין אמינ רומה:

(טו) וזה אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה:

טז גהור תעביד לתבותא ולאמתא תשכללנה מלעלא ותרעא דתבותא בסטרה תשוי מדורין ארעין תנגין ותליתאין תעבדנה:

(טז) צהר תעשה לתבה ואל-אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה:

כ"י צהר • יש אומרים חלון, ויש אומרים אכן טובה המאירה להם (בראשית רבה שם). ואל-אמה תכלנה מלמעלה • כסויה משפע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה, כדי שיוזבו המים למטה מכאן ומכאן (בספרים אחרים אינו). בצדה תשים • שלא יפלו הגשמים בה. תחתים שנים ושלשים • ג' עליות זו על גב זו, עליונים לאדם, אמצעים למדור, תחתיים לזבל (שם).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

גג התיבה לא היה שטוח, אלא משופע ועולה עד שהוא נעשה קצר (צר) מלמעלה וראש הגג עומד על רוחב אמה בלבד. וזאת כדי שיוזבו המים למטה מכאן ומכאן, ולא יתאספו על גג התיבה (ר"ד, ב"א):

בצדה תשים. ולא מלמעלה כפתחי הספינות, כדי שלא יפלו הגשמים בה - שלא יכנסו המים דרכה (רא"ב, ג"א):

תחתים שנים ושלשים. כלומר ג' עליות (קומות) זו על גב זו, וכל קומה שמשו למטרה שונה: החדרים העליונים (אלו שבגלגל העליונה) שמשו לאדם - למגורי נח ומשפחתו; החדרים האמצעים שמשו למדור בעלי החיים, והחדרים התחתיים שמשו במקום מיוחד לזבל - לפסולת הנאספת מתשמישי האדם ובעלי החיים שבתיהם (סנהדרין ק"ח, ב):

על גדות הנהר חלשים הם, לכן לא היה צורך לצפותה בנפת הן מבפנים והן מבחוץ, אלא דיה - היה די להגן עליה בציפוי חומר (טיט) מבפנים וזפת רק מבחוץ; ועוד כוונה היתה בדבר, שלא לצפות את פנים התיבה בנפת, כדי שלא יריח אותו צדיק - משה רבינו שהונח בתוכה - ריח רע של זפת; אבל כאן בתיבתו של נח שנועדה להצילו ממי המבול, והיתה זקוקה להגנה מרובה מפני חוזק המים, זפתה - הוצרך לצפותה בנפת בין מבית (מבפנים) ובין מבחוץ (ג"א):

(טז) צהר. לשון אור, כמו 'צהרים'. ונחלקו חכמים מהו: יש אומרים שהוא החלון שהיה בתיבה, והאור החיצון נכנס דרכו לתוכה. ויש אומרים שהוא אבן-טובה שהתקין נח, המאירה להם בתוך התיבה (ב"ר שם) (רא"ב):

ואל אמה תכלנה מלמעלה. כסויה -

עצי גפר. כף שמו של העץ. ולמה נעשתה התיבה דווקא ממין זה? לפי ששם העץ 'גפר' רומז על שם הגפרית [מי המבול רותחים היו, מחום הגפרית שהיתה בהם] שנגזר עליהם להמחות בו (רא"ב, ג"א):

קנים. מדורים מדורים - חדרי דיורים נפרדים לכל מין בהמה וחייה בפני עצמו (רא"ב):

ככפר. הוא הזפת. כף הוא בלשון ארמי, וכמו שמצינו בתלמוד: 'כופרא'. ומוטיף רש"י: גם בתיבה שהונח בה משה על שפת היאור במצרים, שימשה הזפת להגנה מפני המים [ותקח לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשים בה את הילד ותשים בסוף על שפת היאר' (שמות ב, א)].

אך הציפוי הפנימי היה שונה בתיבה זו מאשר בזו: בתיבתו של משה, על-ידי שהיו המים תשים - כיון שהמים

יִוָּאָנֵי הָא אָנָא מִיָּתִי יָת טוֹפְנָא מִיָּא עַל אַרְעָא לְחַבְלָא כָּל בְּסָרָא דִּי בַּה רוּחָא דְחַיִּי מִתַּחַת שְׁמַיָּא כָּל דִּי בְּאַרְעָא יָמוּת:

(יז) וַאֲנִי הִנְנִי מְבִיא אֶת־הַמְּבּוּל מִיּוֹם עַל־הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ יָגוּעַ:

רש"י: וַאֲנִי הִנְנִי מְבִיא • הִנְנִי מוֹכֵן לְהַסְפִּים עִם אוֹתָם שְׁזָרוּנֵי וְאָמְרוּ לְפָנַי כָּכָר: (תהלים ח) "מִה־אֲנוּשׁ כִּי־תִזְכְּרֵנוּ". מְבּוּל • שְׂבֵלָה אֶת הַכֹּל, שְׂבֵלְכָל אֶת הַכֹּל, שֶׁהוֹבִיל אֶת הַכֹּל מִן הַגְּבוּהָ לְנִמּוּד. וְזֶהוּ לְשׁוֹן אוֹנֶקְלוֹס, שֶׁתַּרְגֵּם 'טוֹפְנָא', שֶׁהֲצִיף אֶת הַכֹּל וְהִבְיָאָם לְכַבֵּל שֶׁהִיא עֲמָקָה, לְכַף נִקְרָאת שְׁנַעַר, שְׁנַנְעָרוּ שֵׁם כָּל מַתִּי מְבּוּל, (סְפָרִים אַחֲרִים: מִיָּמִי, וְכֵן הִגִּיד מֵהַרש"ל ב'חֲקִמַת שְׁלֵמָה' בְּמַסְכַּת שְׁבַח) •

(יח) וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבֵאתָ אֶל־הַתְּבֹהַה אִתָּה וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי־בְנֵיךָ אִתְּךָ: יח וַאֲקָם יָת קִימִי עִמָּךְ וְתַעֲזֹל לְתַבּוּתָא אִתָּךְ וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי בְנֵיךָ עִמָּךְ:

רש"י: וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי • (בראשית רבה): בְּרִית הָיָה צְרִיף עַל הַפְּרוֹת שֶׁלֹּא יִרְקְבוּ וַיַּעֲפְשׂוּ, וְשֶׁלֹּא יִהְרָגוּהוּ רְשָׁעִים שְׂבִדוֹר. אִתָּה וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ • הָאֲנָשִׁים לְבַד וְהַנְּשִׁים לְבַד, מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסָרוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמַּטָּה (סו). •

(יט) וּמִכָּל־הַחַי מִכָּל־בֶּשֶׂר שְׁנַיִם מִכָּל תְּבִיא אֶל־הַתְּבֹהַה לְהַחֲיֹת אִתְּךָ זָכָר וּנְקֵבָה יְהוּ: יט וּמִכָּל דְּחַי מִכָּל בְּסָרָא תָרִין מִכָּל מִכָּל תְּעִיל לְתַבּוּתָא לְקִימָא עִמָּךְ דְּכַר וְנְקֵבָא יְהוּ:

רש"י: וּמִכָּל־הַחַי • אֶפְלוּ שְׂדִים (חגיגה טו). שְׁנַיִם מִכָּל • מִן הַפְּחוֹת שְׂבֵבָהֶם לֹא פָּחַתוּ מִשְׁנַיִם, אַחַד זָכָר וְאֶחָד נְקֵבָה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אִתָּה וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ. חֲלָקָם הַכְּתוּב לְשִׁתִּי קְבוּצוֹת נִפְרָדוֹת, וּמִנֵּה אֶת הָאֲנָשִׁים לְבַד וְהַנְּשִׁים לְבַד: אִתָּה וּבְנִיךָ, וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי בְנֵיךָ. מִכָּאן יֵשׁ לְלִמּוּד שֶׁנֶּאֱסָרוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמַּטָּה בְּמִשְׁפָּחָה כָּל יְמֵי הַמְּבּוּל (סו):
(יט) וּמִכָּל הַחַי. כָּפַל הַכְּתוּב 'מִכָּל הַחַי' 'מִכָּל בֶּשֶׂר', לְרִבּוּת אֶפְלוּ שְׂדִים, שֶׁאִם מֵהֶם בָּאוּ לְתִיבָה מִפְּנֵי הַמְּבּוּל (כ"ד) (רא"ם):
שְׁנַיִם מִכָּל. וְהֵלֵא מִן הַמִּינִים הַטְּהוֹרִים בָּאוּ שְׂבַעַה (להלן ז, ט) אֶלֶּא כְּוֹנֵת הַכְּתוּב הַיָּא: לְכָל הַפְּחוֹת שְׁנַיִם מִכָּל. כְּלוּמַר, מִן הַפְּחוֹת שְׂבֵבָהֶם - אִם הַמוֹעֲטִים שְׂבִינֵיהֶם (הַמִּינִים שְׂאִינָם טְהוֹרִים), לֹא פָּחַתוּ מִשְׁנַיִם - אַחַד זָכָר וְאֶחָד נְקֵבָה, הַהִכְרַחֲיִים לְקִיּוּם מִיָּנָם (רא"ם):

'מְבּוּל' - 'טוֹפְנָא', לְשׁוֹן שְׁטוּפּוֹן וְהִצְפָּה, שֶׁהֲצִיף אֶת הַכֹּל, וְעַל־יְדֵי הִצְפָּה זֶה הוֹבִיל אוֹתָם לְמַקּוּמוֹת הַנְּמוּכִים, וְהִבְיָאָם עַד לְכַבֵּל שֶׁהִיא עֲמוּקָה מִכָּל סְבִיבוֹתֶיהָ. וְלִכְף נִקְרָאת אֶרֶץ כָּכָל 'שְׁנַעַר', מִלְּשׁוֹן 'נַעוּר', עַל־שֵׁם שְׁנַנְעָרוּ - נִטְלָטְלוּ וְהוֹבְלוּ לְשֵׁם כָּל מַתִּי הַמְּבּוּל. (ס"א: מִיָּמִי מְבּוּל) (רא"ם):
(יח) וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי. לְאִיזוֹ בְּרִית יִצְטָרֵךְ נַח כְּשֵׁינְכֵס לְתִיבָה? בְּרִית שְׁמִירָה הִיָּה צְרִיף עַל הַפִּירוֹת שֶׁהוּא מְבִיא לְתִיבָה שֶׁלֹּא יִרְקְבוּ וַיַּעֲפְשׂוּ, אֶלֶּא וְשִׁמְרוּ טוֹבִים וְרַאוּיִים לְאֲכִילָה לְאוֹרֵךְ כָּל יְמֵי הַמְּבּוּל. וְעוֹד הִיָּה צְרִיף לְבְרִית הַשְׁמִירָה, שֶׁלֹּא יִהְרָגוּהוּ הַרְשָׁעִים שְׂבִדוֹר, כְּשֵׁינְאֻהוּ נִכְנָס לְתִיבָה לְהִנְצֵל מִן הַמְּבּוּל, בְּעוֹד שֶׁהֶם נֶאֱבָדִים (רא"ם רש"י להלן פסוק יג) (כ"ד) (רא"ם):

(יז) וַאֲנִי הִנְנִי מְבִיא. לְשׁוֹן וַאֲנִי הִנְנִי, מוֹרָה עַל הַסְּכָמָה לְדַבְרִים שְׁנַאֲמָרוּ קוֹדֵם לָכֵן, וּכְאוּמַר: הִנְנִי מוֹכֵן לְהַסְפִּים עִם אוֹתָם הַמְּלֹאכִים שְׁזָרוּנֵי - שֶׁנֶּעֱצוּ לִי לְהִבִּיט עַל שְׂפִלוֹת הָאָדָם וּפְחוּתוֹת עַרְבּוֹ, וְאָמְרוּ לְפָנַי כָּכָר קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָאָדָם: מִה אֲנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ (תהלים ח, ט), וּמֵה צוּרְךָ יֵשׁ בְּבְרִיאתוֹ (בראשית רבה ח, ו. ובסנהדרין לח) (4) (ג"א, נח"ס):
מְבּוּל. לְמַה נִּקְרָא שְׁמוֹ 'מְבּוּל' עַל־שֵׁם שֶׁלֶּשָׁה דְבָרִים שְׁגָרָם הַמְּבּוּל לְעוֹלָם: עַל־שֵׁם 'שְׂבֵלָה' - הַשְּׂחִית וְהִרְקִיב אֶת הַכֹּל, וְעַל־שֵׁם 'שְׂבִלְכָל' - עַרְבֵב אֶת הַכֹּל, וְעַל־שֵׁם שְׁזָרָם הַמִּים שֶׁטַף וְהוֹבִיל אֶת הַכֹּל כְּלַפֵּי מַטָּה, מִן הַמַּקּוּם הַגְּבוּהָ לְמַקּוּם הַנְּמוּד מִמֶּנּוּ. וְלְשׁוֹן שְׁלִישִׁי זֶה, 'שֶׁהוֹבִיל אֶת הַכֹּל', זֶהוּ לְשׁוֹן אוֹנֶקְלוֹס שֶׁתַּרְגֵּם אֶת תִּיבַת

(ב) **מִהֶעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה לְמִינֵהּ מִכֹּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכֹּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיוֹת:**
 רש"י «מִהֶעוֹף לְמִינֵהוּ • (בראשית רבה) אוֹתָן שֶׁדָּבְקוּ בְּמִינֵיהֶם, וְלֹא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם. וּמֵאֲלֵיהֶם בָּאוּ, וְכֹל שֶׁהִתְבַּהַּ קוֹלְטָתוֹ הַכְּנִיס בָּהּ.

(כא) **וְאַתָּה קַח־לָךְ מִכֹּל־מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכֵל וְאִסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לָךְ וְלָהֶם לְאֹכְלָהּ:**
 כא וְאַתָּה סָב לָךְ מִכֹּל מֵיכֵל דְּמִתְאָכֵל וְתִכְנוֹשׁ לְוִתְךָ וְיִהְיֶה לָךְ וְלָהוֹן לְמִיכָל:

(כב) **וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים כֹּן עָשָׂה:**
 רש"י «וַיַּעַשׂ נֹחַ • זֶה בְּנֵן הַתִּיבָה (סנהדרין קח).

♦ יום שני כ"ו תשרי ♦

ז (א) **וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בְּאֲ-אֵתָהּ וְכָל־בֵּיתְךָ אֶל־הַתִּיבָה כִּי־אֲתָתְךָ רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה:**
 רש"י «רְאִיתִי צְדִיק • וְלֹא נֶאֱמַר "צְדִיק תָּמִים". מִכָּאן שְׂאוֹמְרִים מִקְצַת שִׁבְחוֹ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו, וְכֹלֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו (ב"ח).

(ב) **מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח־לָךְ שְׁבַעַה שְׁבַעַה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הֵוא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ:**
 ב מִכֹּל בְּעִירְא וְכִנְיָ תִּסַּב לָךְ שְׁבַעַה שְׁבַעַה דְּכַר וְנִקְבָּא וּמִן בְּעִירְא דְלֹא אִיתְהָא וְכִנְיָ הִיא תְרִין דְּכַר וְנִקְבָּא:

רש"י «הַטְּהוֹרָה • הַעֲתִידָה לְהִיּוֹת טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, לְמַדְנוּ שֶׁלְּמַד נֹחַ תוֹרָה (עירובין יח). שְׁבַעַה שְׁבַעַה • כְּדִי שִׁיקְרִיב מֵהֶם קְרָבָן בְּצִאתוֹ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

תורה, ולא נהגו הלכות טומאה ואיסורי אכילה? אלא על-שם העתיד נאמרו הדברים, ששמן הבהמה **הַעֲתִידָה לְהִיּוֹת טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל** - יקח שבעה שבעה. מכאן **לְמַדְנוּ שֶׁלְּמַד נֹחַ תוֹרָה**, והיה יודע איזוהי 'בהמה טהורה' ואיזוהי אשר איננה טהורה:
שְׁבַעַה שְׁבַעַה. הטהורים היו מרובים על הטמאים, כְּדִי שֶׁמֶלְכֵד הוּגַג הַהֲרָחָה מִכֹּל מִין, וְהָיוּ בִּידוֹ בְּהִמּוֹת נוֹסֶפּוֹת **שִׁיקְרִיב מֵהֶם קְרָבָן בְּצִאתוֹ** מן התיבה לאחר המבול, כפי שאבן נאמר להלן (ח, יח) וַיֵּצֵא נֹחַ וּבְנָיו וּגְוֹ וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכֹּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בְּמִזְבֵּחַ:

בלבד. ורק לאחר שנצטוו (להלן ז, א) 'בא אתה וכל ביתך אל התיבה', חוזר הכתוב וְאָמַר (ח, ט) «וַיַּעַשׂ נֹחַ, עַל כֵּן יִקְרָא לְתִיבָהּ: ז (א) **רְאִיתִי צְדִיק**, 'צדיק' בלבד, וְלֹא נֶאֱמַר 'צְדִיק תָּמִים' כְּדִרְךָ שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעַלָּה (ט, ט) 'אִישׁ צְדִיק תָּמִים'; מִכָּאן יֵשׁ לְלַמּוֹד, שְׂאוֹמְרִים רַק מִקְצַת שִׁבְחוֹ שֶׁל אָדָם כְּשֶׁמְשַׁמְּעִים אֶת הַדְּבָרִים בְּפָנָיו, וְאֵילּוֹ אֶת הַשִּׁבְחָה כּוֹלֹ מוֹכִירִים שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. לָכֵן כַּאֲשֶׁר הַכְּתוּב מְסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל נֹחַ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, הָרִי הוּא מוֹכִיר אֶת כּוֹלּוֹ: 'צְדִיק תָּמִים'. אָבֵל כְּשֶׁהוּא פּוֹנֵה בְּדְבָרִים אֶל נֹחַ עֲצָמוֹ, אֵינּוּ מוֹכִיר אֶלֶּא מִקְצַת שִׁבְחוֹ: 'כִּי אוֹתָךְ רְאִיתִי צְדִיק' (ב"ח): (ב) **הַטְּהוֹרָה**. וְהָרִי עֲדִיין לֹא יִתְּנָה

(ב) **מִהֶעוֹף לְמִינֵהוּ**. הוֹסֵפֶת הַכְּתוּב לְמִינֵהוּ בָּאָה לְלַמֵּד, שֶׁלֹּא בָּאוּ לְתִיבָה אֶלֶּא אוֹתָן שֶׁדָּבְקוּ בְּמִינֵיהֶם' וְלֹא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם. וְכִיצַד הַכִּיר בָּהֶם נֹחַ שֶׁלֹּא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם? אֶלֶּא כֹּל בְּעַלֵּי הַחַיִּים מֵאֲלֵיהֶם בָּאוּ, וְסִימֵן הָיָה לוֹ בְּדָבָר: **כֹּל שֶׁהִתִּיבָה קוֹלְטָתוֹ** - כֹּל חַי שֶׁהִצְלִיחַ לְהַכְּנִס אֶל הַתִּיבָה - **הַכְּנִיס בָּהּ** וְשִׁיבָן אוֹתוֹ בְּמִדּוּרֵים שָׁבָה, וְאֵלּוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ רְאוּיִים לְהַנְצִל מִפְּנֵי הַמַּבּוּל, לֹא הָיְתָה הַתִּיבָה קוֹלְטָתָם כֹּלֵל (סנהדרין קח, ב, מהרש"א, בא"י מ"ב:)
 (כב) **וַיַּעַשׂ נֹחַ** כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים. עֲדִיין לֹא נִצְטָוָה לְהַכְּנִס לְתִיבָה אֶלֶּא לְעִשׂוֹתָהּ. לְפִיכָךְ, וַיַּעַשׂ נֹחַ הָאֱמֹר כָּאֵן - זֶה בְּנֵן הַתִּיבָה

(ג) **גַּם מַעוֹף הַשָּׁמַיִם שִׁבְעָה שִׁבְעָה זָכַר וּנְקֵבָה לַחַיִּוֹת זָרַע עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ:**
 ג אף מעופף דשמיא שבועא שבועא דכר ונקבא למקמא זרעא על אפי כל ארעא:

רש"י ג גם מעוף השמים וגו' • בטהורים הכתוב מדבר, ולמד סתום מן המפרש.

(ד) **כִּי לַיָּמִים עוֹד שִׁבְעָה אֲנֹכִי מִמָּטִיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחִיתִי אֶת־כָּל־הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:**
 ד ארי לזמן יומין עוד שבועא אנא מחת מטרא על ארעא ארבעין ימין וארבעין לילון ואמחי ית כל יקומא די עבדת מעל אפי ארעא:

רש"י ד כי לימים עוד שבועה • (סנהדרין קח) אלו ז' ימי אכלו של מתושלח הצדיק, שחס הקדוש-ברוך-הוא על כבודו ועכב את הפרענות. צא וחשב שנותיו של מתושלח, ותמצא שהם כלים בשנת שש מאות שנה לחיי נח. כי לימים עוד • מהו עוד? זמן אחר זמן זה, נוסף על מאה ועשרים שנה. ארבעים יום • כנגד יצירת הולד, שקלקלו להטריח ליוצרים לצור צורת ממזרים.

(ה) **וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכָל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה:**
 ה ויעבד נח ככל די פקדה יי:

(ו) **וַנֹּחַ בִּן־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְּבּוּל הָיָה מוֹם עַל־הָאָרֶץ:**
 ו נח בר שת מאה שנין וטופנא הוה מוא על ארעא:

(ז) **וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי־בָנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי הַמְּבּוּל:**
 ז ובעאל נח ובנותיה ונשי בנותיה עמה לתבותא מן קדם מי טופנא:

רש"י ז נח ובניו • האנשים לבד והנשים לבד, לפי שנאסרו בתשמיש המטה מפני שהעולם שרוי בצער. מפני מי המבול • אף נח מקטגי אמנה הוה, מאמין ואינו מאמין שביא המבול, ולא נכנס לתבה עד שדחקוהו המים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

נח"ו:
אַרְבָּעִים יוֹם. מידה כנגד מידה נהג בהם; ארבעים ימי מבול כנגד ארבעים יום של יצירת הולד, על-שום שקלקלו וקטאו בגילוי עריות, וכבכול גרמו להטריח ליוצרים לצור צורות ממזרים:
(ה) וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה'. ויעש' האמור למעלה ה' כח, וזהו עשיית התיבה, ואילו ויעש' האמור כאן - זה ביאתו (כניסתו) לתיבה:
(ז) וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו. חלקם הכתוב לשתי קבוצות נפרדות, ומנה את האנשים לבד והנשים לבד: נח ובניו, ואשתו ונשי בניו. לפי שנאסרו בתשמיש המטה במישך כל ימי המבול מפני שהעולם הוה שרוי בצער:
מִפְּנֵי מִי הַמְּבּוּל. הכתוב מדגיש שלא נכנס נח לתיבה אלא מפני מי המבול,

ימי האבל והמספר עליו. צא וחשוב מספר שנותיו של מתושלח ותמצא שהם (חיי מתושלח) כלים בשנת ת"ר (שש מאות) שנה לחיי נח, שהיא השנה שבה הוה המבול [כיצד? מתושלח חי תשע וששים שנה ותשע מאות שנה (לעיל ה, כח), מתוכם חלפו שבע ושמונים שנה ומאת שנה (ה, כח) עד שהוליד את למך, ועוד שתיים ושמונים שנה ומאת שנה (ה, כח) עד שהוליד למך את נח, ועוד שש מאות שנה (להלן ג, א) מלידת נח עד המבול. הרי שבשנת המבול תמו חיי מתושלח]. ולשון הכתוב מלמדנו כן, שנאמר: **כִּי לַיָּמִים עוֹד.** מהו זה שהדגיש הכתוב 'עוד'? אלא תוספת זמן אחר זמן הוא, כלומר 'עוד שבועה ימים', זה הזמן שנוסף על ק"ב שנה שהקצבו להם בתהילה (נ"א

ג) גם מעוף השמים וגו'. אף שבעופות לא הבדיל הכתוב במפורש בין הטהורים לטמאים, אלא סתם ואמר גם מעוף השמים שבועה שבועה, עלינו לפרש ש**בטהורים הכתוב מדבר, ולמד סתום** - הענין הכללי מפורש נלמד מן הענין המפורש, וכדרך שפירש הכתוב בבהמה שרק מן הטהורה יקח 'שבועה', כך גם בעופות, מספר 'שבועה' האמור בהם אינו אלא בטהורים.
(ד) כִּי לַיָּמִים עוֹד שִׁבְעָה. אף-על-פי שבכר נסתיימו מאה ועשרים השנה שהוקצבו להם (לעיל ה, א), דחה הקב"ה את המבול בשבועה ימים נוספים. אלו היו ז' ימי אכלו של מתושלח הצדיק שמת ביום המיועד לתחילת המבול, וחס הקדוש-ברוך-הוא על כבודו ועכב את הפורענות עד תום

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 196)

מפני שהעולם שרוי בצער (רש"י ז, ז)

בתנחומא אמרו טעם אחר: שלא יהא הקב"ה עוסק בחרבן העולם והוא בונה. אבל אין טעם זה מכרח כלל בפשוטו של מקרא, שיטת רש"י. ואדרבה: המבול היה ענש על השחתת הארץ, כי השחית כל בשר את דרכו, ואם כן צריכים הבריות להיטיב את דרכן על הארץ. ועל כרחק, שהטעם הוא מפני שהעולם שרוי בצער. ועין ברש"י לעיל (בראשית ד, כד-כה): מה אנו יולדות לבהלה. . אתם עשו מצותכם, והוא יעשה את שלו.

(ח) מן הבהמה והחיה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר רמש על הארמה:

(ט) שנים שנים באו אלנח אל-התבה זכר ונקבה באשר צוה אלהים את-נח:

רש"י < באו אל נח • מאליהן. שנים שנים • כלם השוו במנין זה, מן הפחות היו שנים:

(י) ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על-הארץ:

(יא) בשנת שש-מאות שנה לחיי-נח בחדש השני בשבעה-עשר יום לחדש ביום הזה נבקעו כל-מעיינות תהום רבה וארבת השמים נפתחו:

רש"י < בחדש השני • רבי אליעזר אומר: זה מרחשון, רבי יהושע אומר: זה אדר (סנהדרין קח). נבקעו • להוציא מימיהן. תהום רבה • מדה פגגד מדה, הם חטאו ב"רבה רעת האדם", ולקו ב"תהום רבה".

(יב) ויהי הגשם על-הארץ ארבעים יום וארבעים לילה:

רש"י < ויהי הגשם על-הארץ • ולהלן הוא אומר: "ויהי המבול", אלא כשהורידן, הורידן ברחמים, אם יחזרו יהיו גשמי ברכה, וכשלא חזרו היו למבול. ארבעים יום וגו' • אין יום ראשון מן המנין, לפי שאין לילו עמו, שהרי כתיב: "ביום הזה נבקעו כל מעיינות", נמצאו ארבעים יום כלים בכ"ח בכסלו לרבי אליעזר, שהחדשים נמנין כסדרן, אחד מלא ואחד חסר, הרי י"ב ממרחשון, וכ"ח מכסלו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הכתוב את המים בשם גשם, ולהלן (פסוק י) הוא אומר ויהי המבול? אלא כשהתחיל הקב"ה להורידן, הורידן ברחמים - בנחת, כמי גשמים, כדי שאם יחזרו בתשובה יהיו אלו גשמי ברכה, וכשלא חזרו בתשובה נתגברו המים והיו למבול: ארבעים יום וגו'. יום שלם הוא לילה ויום. למה אם-כן הוצרך הכתוב לפרש ארבעים יום וארבעים לילה? אלא אילו היה אומר רק ארבעים יום, היה מתפרש שאף היום הראשון הוא בכלל הארבעים. בעוד שלפי האמת אין היום הראשון כולו מן המנין ואינו יכול להחשב יום מבול:

(יא) בחדש השני. נחלקו חכמים מהו 'החדש השני' האמור כאן: רבי אליעזר אומר שמנין החדשים כאן מתחיל בתשרי 5, והחדש השני זה מרחשון, רבי יהושע אומר שמנין החדשים מתחיל בניסן, והחדש השני זה אייר (ראש-השנה יא): נבקעו. נפתחו כדי להוציא מימיהן: תהום רבה. תיאר הכתוב את תוקף ענשם בלשון 'תהום רבה', לרמוז על מדה פגגד מדה שנהג הקב"ה בהם; הם חטאו במידה רבה, בלשון הכתוב: 'רבה רעת האדם' (לעיל ה, ח), ועל-כן לקו ב'תהום רבה':

ללמד שאף נח מקטני-אמנה [=בעל אמונה קטנה בדרגתה] היה, והיה מסתפק בלבו, במאמין ואינו מאמין לגמרי שאכן יבא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שהתחיל המבול, ודחקוהו - הכריחוהו המים להכנס (רא"ם): **(ט) שנים שנים.** כלם השוו במנין זה - במנין זה היו כולם שווים, ואף שמהמינים הטהורים באו 'שבעה' נקט הכתוב 'שנים שנים' אצל כולם, שכן אף מן הפחות שבהם (המיניים הטמאים) היו שנים (ש"ח): באו אל נח. לא נאמר שהביאם נח אל התיבה, אלא 'באו', כלומר הגיעו מאליהן:

יג) בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם-וְחָם וַיִּפֹּת בְּנֵי-נֹחַ וַאֲשֶׁת נֹחַ וּשְׁלֹשֶׁת נְשֵׁי-בָנָיו אִתָּם אֶל-הַתְּבֹהַּ:

יג בָּכֶרֶן יוֹמָא הַדִּין עָאל נַח וְשֵׁם וְחָם וַיִּפֹּת בְּנֵי נַח וְאִתָּת נַח וַתִּלְתַּא נְשֵׁי בְנוֹהֵי עִמְהוֹן לְתַבּוּתָא:

כ"ט צַפּוֹר כָּל כָּנָף • דְּבֹקֶךָ הַפְּתוּב, שֶׁהָיוּ בְּנֵי דוֹרוֹ אוֹמְרִים: 'אֵלֹהִים אֲנִי וְרֹאִים אוֹתוֹ נִכְנַס לְתַבָּה, אֲנִי שׁוֹבְרִין אוֹתָהּ וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ', אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: 'אֲנִי מִכְּנִיסוֹ לְעֵינַי כָּל־שָׁנָה וְנִרְאָה דְּבַר מִי יָקוּם'.

יד) הַמָּה וְכַל-הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכַל-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכַל-הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ וְכַל-הָעוֹף לְמִינֵהוּ כָּל צִפּוֹר כָּל-כָּנָף:

יד אֲנִין וְכָל חַיָּתָא לְזַנְהָ וְכָל בְּעִירָא לְזַנְהָ וְכָל רַחֲשָׂא דְרַחֲשׁ עַל אַרְעָא לְזַנְהֵי וְכָל עוֹפָא לְזַנְהֵי כָּל צִפּוֹר כָּל דְּפָרַח:

כ"ט צַפּוֹר כָּל כָּנָף • דְּבֹקֶךָ הוּא, צִפּוֹר שֶׁל כָּל מִין כָּנָף, לְרַבּוֹת חֲגָבִים (כָּנָף זֶה, לְשׁוֹן נּוֹצָה, כְּמוֹ: וַיִּקְרָא א) 'וְשִׁפְעָה אוֹתוֹ בְּכַנְפָּיו', שֶׁאִפְלוּ נּוֹצָתָה עוֹלָה. אֵף כָּאֵן צִפּוֹר, כָּל מִין מִרְאִית נּוֹצָה) •

טו) וַיָּבֹאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתְּבֹהַּ שְׁנַיִם שָׁנִים מִכָּל-הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים:

טו וְעֵלוּ עִם נַח לְתַבּוּתָא תְּרִין תְּרִין מִכָּל בְּשָׂרָא דִּי בַּהּ רוּחָא דְחַיִּי:

טז) וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל-בֶּשֶׂר בָּאוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה בַּעֲדוֹ:

טז וְעֲלִיא דְּבַר וְנִקְבָּא מִכָּל בְּשָׂרָא עֵלוּ כְּמָא דִּי פִקִּיד יְתָהּ יְיָ וַאֲנֵן יְיָ (כְּמִימְרָה) עֲלוּהֵי:

כ"ט וַיִּסְגֹּר ה' בַּעֲדוֹ • הֵגֵן עָלָיו שְׁלֵא שְׁכַרְוֵהָ, הַקִּיף הַתְּבֹהַּ דְּבַיִם וְאֶרְצוֹת וְהָיוּ הוֹרְגִים בָּהֶם. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: סָגַר כְּנָגְדוֹ מִן הַמַּיִם. וְכֵן כָּל בַּעַד שֶׁבִמְקָרָא, לְשׁוֹן כְּנָגַד הוּא: (בְּרַאשִׁית ב) "בַּעַד כָּל-רָחֹם", (מַלְכִים ב ד) "בַּעֲדָךָ וּבַעַד כְּנִידָךְ", (אִיּוֹב ב) "עוֹר בַּעַד עוֹר", (תְּהִלִּים א) "מִגֵּן בַּעֲדֶיךָ", (שְׁמוּאֵל א יב) "הַתְּפַלֵּל בַּעַד עַבְדֶּיךָ", כְּנָגַד עַבְדֶּיךָ •

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שָׁלֵם, לְפִי שְׂאִין לִילוֹ (הַלִּילָה שֶׁלְפָנָיו) עֲמוּ, שֶׁהָרִי הַמְּבוּל לֹא הִתְחִיל בְּלִילָה אֶלָּא בַיּוֹם, כְּדִכְתִּיב 'בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקַעַתָּה מִן הַמַּיִם'. לְפִיכֵךְ פִּירַשׁ הַפְּתוּב 'אֶרְבָּעִים יוֹם וְאֶרְבָּעִים לַיְלָה, כְּדִי לִזְמַר שֶׁהָיוּ אֵלֹהִים אֶרְבָּעִים יָמִים מְלֵאִים 'מַעַת-לְעַת'. אִם כֵּן, נִמְצְאוּ אֶרְבָּעִים יוֹם אֵלֹהִים כְּלִים (מְסֻתֵימַיִם) בְּבָקְרוֹ שֶׁל יוֹם הָעֵשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה בְּכֶסֶל, שֶׁאֵז הוֹשְׁלָמוֹ אֵף אֶרְבָּעִים הַלִּילוֹת, כְּשֶׁלִּיל כ"ח בְּכֶסֶל הוּא הַשְּׁלֵמַת הַלִּילָה הַחֹסֵר מִי"ז בְּחֻשׁוֹן - לְשִׁיטַת רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר הָאוֹמֵר שֶׁבְּחֻשׁוֹן הַחֹל הַמְּבוּל - וְהַחֻשׁוֹן מִיּוֹסֵד עַל כָּךְ שֶׁהַחֻשׁוֹן נִמְנָן בְּסֻדְרוֹ, אַחַד מִלֹּא (ל' יוֹם בְּתִשְׁרִי) וְאַחַד חֹסֵר (כ"ט יוֹם בְּחֻשׁוֹן). הָרִי שֶׁחֻשׁוֹן הָאֶרְבָּעִים יוֹם הוּא שְׁנַיִם-עָשָׂר הַיָּמִים הָאֲחֵרִים הַנּוֹתָרִים (אַחַר י"ז) מִמִּרְחֻשׁוֹן וְעוֹד עֵשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה יָמִים מִכֶּסֶל (מִשְׁכִּיל רַא"ט ג, י"א):

יג) בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה, בְּעִיצוּמוֹ שֶׁל יוֹם, כְּשֶׁאוֹר הַיּוֹם הִתְקַפּוּ. בְּכֵךְ לְמַדְרָךְ הַפְּתוּב שֶׁהָיוּ בְּנֵי דוֹרוֹ אוֹמְרִים 'אֵילֹהִים אֲנִי וְרֹאִים אוֹתוֹ נִכְנַס לְתַבִּיבָה אֲנִי שׁוֹבְרִין אוֹתָהּ וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ', לְכֵךְ אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, 'אֲנִי מִכְּנִיסוֹ לְעֵינַי כּוֹלֵם בְּגִלְוִי וּבְפִרְסוּם, וְנִרְאָה דְּבַר מִי יָקוּם' - דְּבָרָיו שֶׁל מִי יִתְקַיֵּמוּ, אִם יוּכַל אִישׁ לְנַגּוֹעַ בּוֹ וּבְתִיבָתוֹ לְרַעָה (רַא"ט):

יד) צַפּוֹר כָּל כָּנָף. 'צִפּוֹר' וְכָנָף אֵינָם שְׁנֵי מִינִים, אֶלָּא 'צִפּוֹר כָּל כָּנָף' דְּבֹקֶךָ הוּא 6, וּמִשְׁמַעוֹתוֹ: צִפּוֹר שֶׁל כָּל מִין מִבְּעֵלֵי הַכָּנָף. וְהַזְכִּיר הַפְּתוּב 'כָּנָף' כְּדִי לְרַבּוֹת מִן הַחֲגָבִים שֶׁאֵינּוּ נִכְלָל בְּשֵׁם 'צִפּוֹר' סָתָם, אֶבֶל בְּנִפְיִים יֵשׁ לוֹ ('כָּנָף' זֶה לְשׁוֹן נּוֹצָה הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּקֶרֶן הָעוֹף: וְשִׁפְעָה אוֹתוֹ בְּכַנְפָּיו (וַיִּקְרָא א, יז), שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ, שֶׁאִפְלוּ נּוֹצָתָה עוֹלָה לְקֶרֶן, אֵף כָּאֵן מִשְׁמַעוֹתוֹ: צִפּוֹר כָּל מִין בְּעַל מִרְאִית נּוֹצָה) (רַא"ט):

טז) וַיִּסְגֹּר ה' בַּעֲדוֹ. הַקְּב"ה סָגַר אֶת הַתִּיבָה בַּעֲדוֹ, כְּלוֹמַר הֵגֵן עָלָיו שְׁלֵא שְׁכַרְוֵהָ אֲנִשֵׁי דוֹרוֹ (רַאה רש"י פְּסוּק יג, וְעַל ה, יח). וְכִי־צַד? הַקִּיף אֶת הַתִּיבָה דְּבַיִם וְאֶרְצוֹת וְהָיוּ הוֹרְגִים בָּהֶם, כֵּן דְּרָשׁוּ חו"ל (בְּרַאשִׁית רַבָּה לֵב, ח). וְלִפִּי פְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא יֵשׁ לְפָרֵשׁ: סָגַר כְּנָגְדוֹ מִן הַמַּיִם - הַעֲמִיד הַגָּבָה בֵּינּוּ וּבֵין הַמַּיִם, שֶׁבְּכֵךְ שֶׁצִּוָּהוּ הַקְּב"ה לְעַשׂוֹת אֶת הַתִּיבָה לְהַכְּנִס בָּהּ, סָגַר בַּעֲדוֹ מִפְּנֵי הַמְּבוּל שֶׁלֹּא יִשְׁטַפּוּהוּ הַמַּיִם (נח"י). וְכֵן כָּל 'בַּעַד' שֶׁבִמְקָרָא לְשׁוֹן 'כְּנָגַד' הוּא [דְּבַר חוֹצֵץ וּמְבַדִּיל, הַיִּצָּב כְּנָגַד דְּבַר-מָה וּמַעַכְב אֶת תְּנוּעָתוֹ]. דּוּגְמָאוֹת בְּמִקְרָא לְלִשׁוֹן 'בַּעַד' בְּמִשְׁמַעוֹת זו: 'כִּי עָצַר עֲצַר ה' בַּעַד כָּל רָחֹם' (לִקְמ"ב, יח) [כְּנָגַד כָּל רָחֹם, שֶׁלֹּא יוֹלְדוּ בְּנִים דְּרַבּוֹ]; 'וְכַתּוּב וְסָגַרְתָּ הַדָּלֶת בַּעֲדָךָ וּבַעַד בְּנֵיךָ' (מַלְכִים-ב ד, ח) [תְּסַגְרִי הַדָּלֶת אַחֲרֵיכֶם, לְחֹסוּם אֶת הַכְּנִיסָה לְבֵית]; 'עוֹר בַּעַד עוֹר וְכָל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בַּעַד נִפְשׁוֹ' (אִיּוֹב ב ד) [אֲכַר בְּפָנָי אֲכַר,

♦ יום שלישי כ"ז תשרי ♦

(יז) וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבַּעַיִם יוֹם עַל־הָאָרֶץ וַיִּרְבוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת־הַתֶּבֶה וְתָרַם מֵעַל הָאָרֶץ:

יז וַיְהִי טוֹפָאן אַרְבַּעַיִן יוֹמִין עַל אַרְעָא וּסְגִיאוּ מִיָּא וַיִּגְטְלוּ יַת תְּבוּתָא וְאַתְרַמַּת מֵעַל אַרְעָא:

יח"ט"י - וְתָרַם מֵעַל הָאָרֶץ • מִשְׁקַעַת הִיָּתָה בַּמַּיִם אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה, כִּסְפִינָה טְעוּנָה הַמְשׁוֹקַעַת מִקְצָתָהּ בַּמַּיִם, וּמִקְרָאוֹת שְׁלֹפְנֵינוּ יוֹכִיחוּ.

(יח) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבוּ מְאֹד עַל־הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֶּבֶה עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:

יח וַתִּקְיֹפוּ מִיָּא וּסְגִיאוּ לַחְדָּא עַל אַרְעָא וּמִהִלְכָּא תְבוּתָא עַל אַפֵּי מִיָּא:

יח"ט"י - וַיִּגְבְּרוּ • מִאֲלִיָּהוּן.

(יט) וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל־הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל־הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר־תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם: (כ) חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה גָּבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים:

יט וּמִיָּא תִקְיֹפוּ לַחְדָּא לַחְדָּא עַל אַרְעָא וְאַתְחַפִּיאוּ כָּל טוּרֵיָא רְמֵיָא דִּי תַחוֹת כָּל שָׁמַיָּא: כ חֲמִשׁ עֶשְׂרֵי אַמִּין מִלְּעֵלָא תִקְיֹפוּ מִיָּא וְאַתְחַפִּיאוּ טוּרֵיָא:

יח"ט"י - חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה • לְמַעְלָה שָׁל כָּל גְּבוּהַ כָּל הַהָרִים, לְאַחַר שֶׁהָשׁוּוּ הַמַּיִם לְרֵאשֵׁי הַהָרִים.

(כא) וַיִּגָּעוּ כָּל־בְּשָׂר׃ הַרְמִישׁ עַל־הָאָרֶץ בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל־הַשְּׂרִץ הַשָּׂרִץ עַל־הָאָרֶץ וְכָל־הָאָדָם:

כא וּמִית כָּל בְּשָׂרָא דְרַחֲשׁ עַל אַרְעָא בְּעוֹפָא וּבְבַעֲיָא וּבַחַיָּתָא וּבְכָל רַחֲשָׂא דְרַחֲשׁ עַל אַרְעָא וְכָל אָנְשָׂא:

(כב) כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת־רוּחַ חַיִּים בְּאִפּוֹ מִכָּל אֲשֶׁר בַּחַרְבָּה מֵתוֹ:

כב כָּל דִּי נִשְׁמַתָּא רוּחָא דְחַיִּין בְּאַנְפוּהֵי מִכָּל דִּי בַּחַרְבָּתָא מִיתוּ:

יח"ט"י - נִשְׁמַת־רוּחַ חַיִּים • נְשִׁימָה שָׁל רוּחַ חַיִּים. אֲשֶׁר בַּחַרְבָּה • וְלֹא דְגִים שְׂבִיִּים (סנהדרין קח).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַתִּיבָה בַּמַּיִם אַחַת־עֶשְׂרֵה אַמָּה, כְּדִרְכָּה כָּל סְפִינָה טְעוּנָה (עמוס) בְּמִשְׂא, הַמְשׁוֹקַעַת מִקְצָתָהּ בַּמַּיִם. וּמִקְרָאוֹת שְׁלֹפְנֵינוּ יוֹכִיחוּ שְׁמִשׁוֹקַעַת הִיָּתָה כְּשִׁיעוּר הַזֶּה (ראה רש"י להלן ח. ד) (רא"ם, גר"א):

(יח) וַיִּגְבְּרוּ. לְשׁוֹן זֶה מוֹרָה שֶׁהַתְּרַבּוֹת הַמַּיִם הִיָּתָה מִכַּח עֲצָמָם, שֶׁאֵף לְאַחַר שֶׁכָּלָה הַגָּשֶׁם, גָּבְרוּ הַמַּיִם וְנִתְרַבּוּ מִאֲלִיָּהוּן (רא"ם):

(כ) חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה. אֵין לְפָרֵשׁ 'חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה' לְמַעְלָה מִן הַקַּרְקַע, אֲלֹא לְמַעְלָה שֶׁל גוּבַה כָּל הַהָרִים, כְּלוּמַר לְאַחַר שֶׁהוֹשׁוּ פְּנֵי הַמַּיִם לְרֵאשֵׁי הַהָרִים, הוֹסִיפוּ הַמַּיִם וְגָבְהוּ עוֹד חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מֵעֲלֵיהֶם:

(כב) נְשִׁמַת רוּחַ חַיִּים. אֵין אֵלוֹ שְׁנֵי עֲנִינִים, 'נְשִׁמַת־חַיִּים' וְרוּחַ־חַיִּים, אֲלֹא עֲנִין אֶחָד הוּא: נְשִׁמָה (ס"א: בְּעֵלֵי נְשִׁמָה) שָׁל כָּל יְצוּר אֲשֶׁר רוּחַ חַיִּים בְּאִפּוֹ (באר בשדה):

אֲשֶׁר בַּחַרְבָּה. רַק הַבְּרִיּוֹת שְׂבִיבָשָׁה מֵתוּ, וְלֹא דְגִים שְׂבִיִּים (סנהדרין קח):

דְּרַךְ הָאָדָם לְהִגֵּן עַל רֵאשׁוֹ בּוֹרְעוֹ, לְעֲצוֹר אֶת הָעוֹמֵד לְפָגוּעַ בּוֹ; וְאַתָּה ה' מִגֵּן בְּעַדִּי' (תהלים ג. ד) [מִגֵּן כְּנִגְדִי, עוֹמֵד בֵּינִי וּבֵין מִבְּקָשֵׁי רַעֲתִי]; וְכֵן: הַתְּפִלָּל בְּעַד עֲבֻדָּיָהּ (שמואל"א יב. יט) שְׂמִשְׁמֵעוֹתוֹ - הַתְּפִלָּל כְּנִגְדִי עֲבֻדָּיָהּ לְהִגֵּן עֲלֵיהֶם (רא"ם, גר"א):

(יז) וְתָרַם מֵעַל הָאָרֶץ. רַק לְאַחַר 'וַיִּרְבוּ הַמַּיִם', הוֹרָמָה הַתִּיבָה מֵעַל הָאָרֶץ, שְׂמַחַמַת כּוֹבְדָה לֹא נִשְׂאוּהָ הַמַּיִם אֲלֹא אַחַר שֶׁנִּתְרַבּוּ וַיֵּא אַמָּה מֵעַל הַקַּרְקַע, שֶׁבֵּן מְשׁוֹקַעַת הִיָּתָה

הַתִּיבָה בַּמַּיִם אַחַת־עֶשְׂרֵה אַמָּה, כְּדִרְכָּה כָּל סְפִינָה טְעוּנָה (עמוס) בְּמִשְׂא, הַמְשׁוֹקַעַת מִקְצָתָהּ בַּמַּיִם. וּמִקְרָאוֹת שְׁלֹפְנֵינוּ יוֹכִיחוּ שְׁמִשׁוֹקַעַת הִיָּתָה כְּשִׁיעוּר הַזֶּה (ראה רש"י להלן ח. ד) (רא"ם, גר"א):

(יח) וַיִּגְבְּרוּ. לְשׁוֹן זֶה מוֹרָה שֶׁהַתְּרַבּוֹת הַמַּיִם הִיָּתָה מִכַּח עֲצָמָם, שֶׁאֵף לְאַחַר שֶׁכָּלָה הַגָּשֶׁם, גָּבְרוּ הַמַּיִם וְנִתְרַבּוּ מִאֲלִיָּהוּן (רא"ם):

(כ) חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה. אֵין לְפָרֵשׁ 'חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה' לְמַעְלָה מִן הַקַּרְקַע, אֲלֹא לְמַעְלָה שֶׁל גוּבַה כָּל הַהָרִים, כְּלוּמַר לְאַחַר שֶׁהוֹשׁוּ פְּנֵי הַמַּיִם לְרֵאשֵׁי הַהָרִים, הוֹסִיפוּ הַמַּיִם וְגָבְהוּ עוֹד חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מֵעֲלֵיהֶם:

(כב) נְשִׁמַת רוּחַ חַיִּים. אֵין אֵלוֹ שְׁנֵי עֲנִינִים, 'נְשִׁמַת־חַיִּים' וְרוּחַ־חַיִּים, אֲלֹא עֲנִין אֶחָד הוּא: נְשִׁמָה (ס"א: בְּעֵלֵי נְשִׁמָה) שָׁל כָּל יְצוּר אֲשֶׁר רוּחַ חַיִּים בְּאִפּוֹ (באר בשדה):

אֲשֶׁר בַּחַרְבָּה. רַק הַבְּרִיּוֹת שְׂבִיבָשָׁה מֵתוּ, וְלֹא דְגִים שְׂבִיִּים (סנהדרין קח):

(כג) וַיִּמַח אֶת-כָּל-הַיְקוּם | אֲשֶׁר | עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ | מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם | וַיִּמְחוּ מִן-הָאָרֶץ וַיִּשְׁאֶר אֲדָנָהּ וְאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּיָבָה:

כג ומחא ית כל יקומא די על אפי ארעא מאנשא עד בעירא עד רחשא ועד עופא דשמא ואתמחיאיו מן ארעא ואשתאר ברם נח ודי עמה בתבואתא:

כ"ג < וַיִּמַח • לְשׁוֹן וַיִּפְעַל הוּא, וְאִינוּ לְשׁוֹן וַיִּפְעַל, וְהוּא מִגְזֵרַת "וַיִּפֶן", "וַיִּכְּן". כָּל תְּבָה שְׂסוּפָה ה"א, כְּגוֹן: בְּנָה, מְחָה, קָנָה, כְּשֶׁהוּא נוֹתֵן וַי"ו יו"ד בְּרֵאשִׁי, נְקוּד בְּחִירֵי"ק תַּחַת הַי"וֹד. אַף נַח • לְבַד נַח, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: (ב"ר) גִּוְנַח וְכוּהָה דָם מִטְרַח הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת. וַיִּשׁ אֲוִמְרִים שְׂאֵחַר מְזוּנוֹת לְאָרִי, וְהַכִּישׁוּ, וְעָלְיוּ נְאָמְר: (משלי יא) "הֵן צַדִּיק בְּאָרֶץ יִשְׁלָם".

(כד) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם:

כד ותקיפו מיא על ארעא מאה וחמשים יומין:

ח (א) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ וְאֵת כָּל-הַחַיָּה וְאֵת כָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּיָבָה וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ וַיִּשְׂכַּחוּ הַמַּיִם:

א וזכיר יי ית נח וית כל חיתא וית כל בעירא די עמה בתבואתא ואעבר יי רוחא על ארעא ונחוי מיא:

כ"ד < וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים • זֶה הַשֵּׁם, מֵדַת הַדִּין הוּא וְנִהְפְּכָה לְמֵדַת רַחֲמִים עַל יְדֵי תַפְלַת הַצַּדִּיקִים, וְרַשְׁעֵתָם שֶׁל רַשְׁעִים הוֹפְכַת מֵדַת רַחֲמִים לְמֵדַת הַדִּין, שְׂנֵאמְר: (בְּרַאשִׁית ו) "וַיִּרְא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם וּגְו' וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחָה" וְהוּא שֵׁם מֵדַת רַחֲמִים. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֵת נֹחַ וּגְו' • מַה זָכַר לָהֶם לְבְּהֵמוֹת? זְכוּת שְׁלֵא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם קֹדֶם לָכֵן, וְשְׁלֵא שִׁמְשׁוּ בַּתְּיָבָה. וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ • רוּחַ תַּנְחוּמִין וְהַנְחָה עֲבָרָה לְפָנָיו. עַל הָאָרֶץ • עַל עַסְקֵי הָאָרֶץ. וַיִּשְׂכַּחוּ הַמַּיִם • כְּמוֹ: (אֶסְתֵר ב) "כְּשׁוֹף חֲמַת הַמֶּלֶךְ", לְשׁוֹן הַנְּחַת חֲמָה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(כג) וַיִּמַח. פִּירוּשׁוֹ מְחָה אֵת הַיְקוּם, וְאִין פִּירוּשׁוֹ 'נִמְחָה הַיְקוּם'. שֶׁהִפְעַל (7 וַיִּמְחוּ) לְשׁוֹן וַיִּפְעַל הוּא - כְּאִילוּ הִיָּה נְאָמְר וַיִּמְחָה/ עָשָׂה אֵת פְּעוּלַת הַמְּחִיָּה, וְאִינוּ לְשׁוֹן וַיִּפְעַל - אִין זֶה כְּאִילוּ נְאָמְר וַיִּמְחָה/ נַעֲשֶׂתָהּ בּו פְּעוּלַת מְחִיָּה. וְלְשׁוֹן זֶה הוּא מִגְזֵרַת - מִקְבִּיל לְצוּרַת וַיִּפֶן' (בְּמִקּוּם וַיִּפְנָה); וַיִּכְּן' (בְּמִקּוּם וַיִּכְנָה), שְׂאֵף כְּאִין צוּרַת הַלְשׁוֹן וַיִּמַח' בָּאָה בְּמִקּוּם וַיִּמְחָה/ וּמוֹסִיף רַש"י: וְאֶף-עַל-פִּי שׁוֹמְח' הוּא לְשׁוֹן וַיִּפְעַל, עִם זֹאת אִין הַי"וֹד שְׂבָה מְנוּקָדַת בְּקַמ"ץ אִו בְּצִיר"י כְּדָרֶךְ הַפְּעֻלִים הַקְּצֵרִים (כְּמוֹ: וַיִּקֶם/ וַיִּלְךְ/ וַיִּשָּׁב) אֶלֶּא בְּחִירֵי"ק, שְׂכּוֹן זֶה הַכֶּלֶל, כָּל תִּיבָה שְׂסוּפָה ה"א בְּשִׂרְשׁוּהָ - כְּגוֹן 'בְּנָה' 'מְחָה' 'קָנָה', כְּשֶׁהוּא נוֹתֵן וַי"ו יו"ד בְּרֵאשִׁי - כְּשִׁמּוֹסִיפִים וַי"ו בְּתַחֲלִיתָהּ, הַרִי זֶה נְקוּד בְּחִירֵי"ק תַּחַת הַי"וֹד' (כְּמוֹ: וַיִּכְּן וַיִּמַח' וַיִּכְּן):

אַף נַח. מִקַּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁהָיוּ בְּעוֹלָם, נוֹתֵר לְבַד (רַק) נַח וְאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּיָבָה - זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ שֶׁל לְשׁוֹן 'אַרְי' וּמְדַרְשׁ

אַגְדָּה דְּרָשׁוּ חו"ל: 'אַרְי' - לְשׁוֹן מִיעוּט הוּא, שְׂאֵף חַיּוֹתוֹ (בְּרִיאֵוֹתוֹ) שֶׁל נַח נִתְמַעְטָה, וְהָיָה גִּוְנַח - נִגְנַח מִתּוֹךְ כְּאֵב, וְכוּהָה דָם - כְּלוּמַר, נִחְלַשׁ דָּמוֹ מִטְּוִרַח הַמְּלֹאכָה לְהֶאֱכִיל אֵת כָּל הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּיָבָה. וַיִּשׁ אֲוִמְרִים שֶׁלְשׁוֹן הַמִּיעוּט מְלַמֵּד שְׂגוּפּוֹ נִתְמַעֵט, עַל-יְדֵי שְׂפַעַם אַחַת אֵיחָר לְתַת מְזוּנוֹת לְאָרִי וְקָם עָלָיו זֶה וְהַכִּישׁוּ - הִכְהוּ וּפְגַע בְּגוּפוֹ, וְעָלְיוּ נְאָמְר (מִשְׁלֵי יא, לא) הֵן צַדִּיק בְּאָרֶץ יִשְׁוֹלָם - הַצַּדִּיק מִשְׁלָם עַל חֲטָאָיו בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּדִי שְׁלֵא יִחְסַר מִשְׁכָּרוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא:

ח (א) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים. זֶה הַשֵּׁם 'אֱלֹהִים', כִּינּוּי שֶׁל מֵדַת הַדִּין הוּא, וְאֵף שְׂמִדוּבָר כְּאִין בְּנִכְיֵרַת נַח לְרַחֲמִים, הַזְכִּיר הַכְּתוּב שֵׁם זֶה, לְלַמֵּד שְׂאֵף מִיַּד הַדִּין נִהְפְּכָה בְּאוֹתָהּ שְׂעָה לְמֵדַת רַחֲמִים עַל-יְדֵי תַפְלַת הַצַּדִּיקִים. וְכְּדָרֶךְ שְׂזֻכּוּתָם שֶׁל צַדִּיקִים הוֹפְכַת מִיַּד הַדִּין לְרַחֲמִים, כְּךָ רַשְׁעֵתָן שֶׁל רַשְׁעִים הוֹפְכַת מֵדַת רַחֲמִים לְמֵדַת הַדִּין, כְּמוֹ שְׂנֵאמְר

(לעיל ג, יט) וַיִּרְא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחָה, וְשֵׁם הַי"וֹד הוּא שֵׁם שֶׁל מֵדַת הַרַחֲמִים, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן מְזַכְּרֵוּ הַכְּתוּב לַגִּבִּי הַנְּהַגָּה שֶׁל דִּין, לְפִי שְׂבִאוֹתָהּ שְׂעָה הִפְּכָה מִיַּד הַרַחֲמִים לְמִיַּד הַדִּין:

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֵת נֹחַ וְאֵת כָּל הַחַיָּה וְאֵת כָּל הַבְּהֵמָה. וְזִכִּירַת נַח' - מִשְׁמַעוֹתָהּ וְזִכִּירַת וְכוּיֹתָיו, בְּהִיּוֹתוֹ צַדִּיק. אַךְ מַה זָכַר לָהֶם לְבְּהֵמוֹת? אֶלֶּא אֵף לָהֶם הִתְיָה זְכוּת, שְׂדַבְּקוּ רַק בְּמִינָם וְלֹא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם קֹדֶם לָכֵן (רַאה רַש"י לַעִיל ג, ב), וְשְׁלֵא שְׂמִישׁוֹ - לֹא חָיו כְּדָרְכָם בַּתְּיָבָה כָּל יְמֵי הַמַּבּוּל:

וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ. 'הַעֲבָרַת רוּחַ' הָאֲמוּרָה כְּאִין, מִשְׁמַעוֹתָהּ: רוּחַ תַּנְחוּמִין וְהַנְחָה - רְצוֹן שֶׁל נְחָמָה וְהַקְלָה עֲבָרָה לְפָנָיו, לְרַחֵם עַל הָאָרֶץ. כְּלוּמַר עַל עַסְקֵי (עַנְיִינִי) הָאָרֶץ וַיִּוֹשְׁבֶיהָ (גְרַא):

וַיִּשְׂכַּחוּ. נִרְגְּעוּ וְשָׁכְטוּ מִתְקִיפוֹתָם, כְּמוֹ: **(חַמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָבָה)** כְּשׁוֹף חֲמַת הַמֶּלֶךְ (אֶסְתֵר ב, א), שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַנְּחַת (הַרְגַּעַת) חַיְמָה:

(ב) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת תְּהוֹם וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם וַיִּפְּלֵא הַגִּשְׁם מִן־הַשָּׁמַיִם:
 ב וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת תְּהוֹמָא וְכַוֵּי שְׁמַיָא
 וְאַתְפְּלֵי מְטְרָא מִן שְׁמַיָא:

רש"י וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת • כִּשְׁנַפְתָּחוּ כְּתִיב: "כָּל מַעֲיֵנוֹת", וְכַאֵן אֵין כְּתִיב "כָּל", לְפִי שְׁנַפְתִּירוּ מֵהֶם אוֹתָן שֵׁשׁ בָּהֶם צָרָה לְעוֹלָם, כְּגוֹן חֲמֵי טְבָרְיָא וְכִיּוֹצֵא בְהֶן. וַיִּפְּלֵא • וַיִּמְנַע, כְּמוֹ: (תהלים מ) "לֹא תִכְלֵא רַחֲמֶיךָ", (בראשית כג) "לֹא יִכְלֶה מִמֶּךָ".

(ג) וַיָּשְׁבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלֹּךְ וְשׁוֹב וַיַּחֲסְרוּ הַמַּיִם מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם יוֹם:
 ג וְתַבּוּ מַיָא מֵעַל אַרְעָא אֲזַלִּין וְתִבְיִין וַיַּחֲסְרוּ
 מַיָא מִסוּף מָאָה וְחֲמִשִּׁין יוֹמִין:

רש"י מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם יוֹם • הִתְחִילוּ לַחֲסוֹר, וְהוּא אֶחָד בְּסִינּוֹן, כִּיצַד? – בְּכ"ז בְּכִסְלוֹ פִּסְקוֹ הַגִּשְׁמִים, הָרִי ג' מִכְסְלוֹ וְכ"ט מִטְבַּת, הָרִי ל"ב, וְשָׁבַט וְאַדָּר וְנִיסָן וְאֵיר – קי"ח, הָרִי ק"ג.

(ד) וַתֵּנַח הַתֶּבֶה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט:
 ד וְנָחַת תְּבוֹתָא בְּיַרְחָא שְׁבִיעֵאָה בַּשְּׁבַעַת
 עָשָׂר יוֹמָא לְיַרְחָא עַל טוּרֵי קַרְדֵּי:

רש"י בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי • סִינּוֹן, וְהוּא שְׁבִיעִי לְכִסְלוֹ שָׁבוּ פִּסְקוֹ הַגִּשְׁמִים. בַּשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם • מִכַּאֵן אֵתָּה לְמַד שֶׁהֵיָתָה הַתֶּבֶה מְשַׁקְּעַת בְּמִים י"א אִמָּה, שֶׁהָרִי כְּתִיב: "בַּעֲשִׂירֵי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים", זֶה אָב שֶׁהוּא עֲשִׂירֵי לְמַרְחֲשׁוֹן לִירִידַת גִּשְׁמִים, וְהֵם הָיוּ גְבוּהִים עַל הַהָרִים חֲמֵשׁ עָשָׂרָה אִמָּה, וַיַּחֲסְרוּ מִיּוֹם אֶחָד בְּסִינּוֹן עַד אֶחָד בְּאָב חֲמֵשׁ עָשָׂרָה אִמָּה לְשָׁשִׁים יוֹם, הָרִי אִמָּה ל'ד' יָמִים, נִמְצָא שֶׁבִט"ז בְּסִינּוֹן לֹא חָסְרוּ אֲלָא ד' אִמּוֹת, וְנָחָה הַתֶּבֶה לְיוֹם הַמַּחֲרַת, לְמַדָּתָ, שֶׁהֵיָתָה מְשַׁקְּעַת אַחַת עָשָׂרָה אִמָּה בְּמִים שֶׁעַל רְאֵשֵׁי הַהָרִים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַגִּשְׁמִים (ראה רש"י בדיבור הבא), וְהֵם – הַמַּיִם הָיוּ גְבוּהִים עַל הַהָרִים חֲמֵשׁ עָשָׂרָה אִמָּה, וְכִיּוֹן שֶׁבְּאַחַד בְּסִינּוֹן הִתְחִילוּ הַמַּיִם לְהִתְחַסֵּר, וּבְאַחַד בְּאָב נִרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים, נִמְצָא שֶׁחָסְרוּ הַמַּיִם בְּמִשְׁךָ שְׁנֵי חֲדָשִׁים – מִיּוֹם אֶחָד בְּסִינּוֹן עַד אֶחָד בְּאָב – חֲמֵשׁ עָשָׂרָה אִמָּה לְשָׁשִׁים יוֹם, הָרִי שֶׁשִּׁיעוֹר הִתְחַסְרוֹת הַמַּיִם עִמְדוֹ עַל אִמָּה אַחַת לְכָל ד' יָמִים, נִמְצָא שֶׁבִט"ז בְּסִינּוֹן, שֶׁהוּא שָׁשָׁה עָשָׂר יוֹם לְאַחַר תְּחִילַת הַהִתְחַסְרוֹת, לֹא חָסְרוּ הַמַּיִם אֲלָא ד' אִמּוֹת בְּלִבְדָּה, וְעַדִּין הָיוּ גְבוּהִים י"א אִמָּה מֵעַל רְאֵשֵׁי הַהָרִים, וּכְבָר נָחָה הַתִּיבָה לְיוֹם הַמַּחֲרַת – 'בַּשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ'. הָרִי לְמַדָּתָ מִכַּאֵן, שֶׁהֵיָתָה הַתִּיבָה מְשׁוֹקְעַת י"א אִמָּה בְּמִים שֶׁעַל רְאֵשֵׁי הַהָרִים, וְלֹא הָיָה בֵּין תְּחִילַת הַתִּיבָה לְרְאֵשֵׁי הַהָרִים כִּי אִם אַרְבַּע אִמּוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁחָסְרוּ הַמַּיִם כִּשִּׁיעוֹר זֶה, נִגְעָה הַתִּיבָה בְּרֹאשׁ הַהָר וְנָחָה שָׁם:

וְחֲמִשִּׁים הַזֶּה, הוּא אֶחָד בְּסִינּוֹן. כִּיצַד? בְּכ"ז בְּכִסְלוֹ פִּסְקוֹ הַגִּשְׁמִים, לְפִי חֲשׁבוֹן הָאֲרַבְעִים יוֹם מִי"ז בְּחֲשׁוֹן (ראה רש"י לעיל ז, יב), הָרִי נוֹתְרוֹ ג' יָמִים אַחֲרָנִים מִכְסְלוֹ, וְעוֹד כ"ט יָמִים מִטְבַּת – הָרִי אֵלּוּ ל"ב יוֹם, וְכָל יְמֵיהֶם שֶׁל הַחֲדָשִׁים הַבָּאִים: שָׁבַט (ל' יוֹם) וְאַדָּר (כ"ט יוֹם) וְנִיסָן (ל' יוֹם) וְאֵיר (כ"ט יוֹם) – הָרִי אֵלּוּ קי"ח יוֹם; הוֹסֵף עֲלֵיהֶם ל"ב שְׁבָרָדָה – הָרִי אֵלּוּ ק"ג יוֹם: (ד) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי. הוּא חוֹדֶשׁ סִינּוֹן. שֶׁהַחֲדָשִׁים נִמְנָים כַּאֵן לְפִי מֵאוֹרְעוֹת הַמַּבּוּל, וְסִינּוֹן הוּא הַחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי לְכִסְלוֹ שָׁבוּ פִּסְקוֹ הַגִּשְׁמִים: בַּשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם. מִכַּאֵן אֵתָּה לְמַד שֶׁהֵיָתָה הַתִּיבָה מְשׁוֹקְעַת בְּמִים י"א אִמָּה, לְפִי חֲשׁבוֹן דְּלִהָלֵן: שֶׁהָרִי כְּתִיב (פסוק ה) בַּעֲשִׂירֵי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים, וְחוֹדֶשׁ זֶה הוּא אָב, שֶׁהוּא עֲשִׂירֵי לְמַרְחֲשׁוֹן, דִּהְיִינוּ הַחוֹדֶשׁ הַעֲשִׂירִי לְתִחִילַת יְרִידַת

וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנוֹת. נִסְתָּמוּ פִּתְחֵי הַמַּעֲיֵנוֹת. וְלִמָּה שִׁינָה הַכְּתוּב לְשׁוֹנוֹ בֵּין פְּתִיחַת הַמַּעֲיֵנוֹת לְבֵין סְגִירָתָם, שֶׁבִּשְׁנַפְתָּחוּ הַמַּעֲיֵנוֹת בְּתִחִילַת הַמַּבּוּל, כְּתִיב 'כָּל מַעֲיֵנוֹת' (לעיל ז, יא), וְכַאֵן בְּסִינּוֹן אֵין כְּתִיב 'כָּל' לְפִי שֶׁכַּאֵן לֹא כָּל הַמַּעֲיֵנוֹת נִסְתָּמוּ, אֲלָא נִשְׁתַּיִּירוּ מֵהֶם אוֹתָן שֵׁשׁ בָּהֶם צוּרָה לְעוֹלָם, כְּגוֹן חֲמֵי טְבָרְיָא וְכִיּוֹצֵא בְהֶן:
 וַיִּפְּלֵא. פִּירוּשׁוֹ וַיִּמְנַע – נִעְצַר הַגִּשְׁם וּפִסְקוֹ מִלִּירֵד. כְּמוֹ – דּוּגְמָאוֹת בְּמִקְרָא לְלָשׁוֹן זֶה: לֹא תִכְלֵא רַחֲמֶיךָ (תהלים מ יב) [לֹא תִמְנַע אֶת רַחֲמֶיךָ]; 'אִישׁ מִמֶּנּוּ אֵת קִבְרוֹ לֹא יִכְלֶה מִמֶּךָ' (לשמן כג, ו) [אִישׁ מֵאֲתָנּוּ לֹא יִמְנַע מִמֶּךָ אֶת חֻלְקַת אֲדָמְתּוֹ לְקַבְּרָה]:
 (ג) מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם יוֹם. אֵין לְפָרֶשׁ שֶׁאֵזוּ כָּלוּ הַמַּיִם לַחֲסוֹר, אֲלָא אֵזוּ הַתְּחִילוֹ לַחֲסוֹר, שֶׁמֵאוֹתוֹ הָיוּם הֶלְכוּ וְנִתְמַעְטוּ הַלֹּךְ וְחָסְרוּ' (להלן פסוק ט) עַד שֶׁיִּבְשָׁה הָאָרֶץ. וְיוֹם הַמָּאָה

(ה) וְהַיּוֹם הָיָה הַלּוֹדֹךְ וְחֶסֶד עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי
בַּעֲשִׂירֵי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים:

הומיא הוּו אָזְלוּן וְחֶסְרִין עַד יִרְמָא
עֲשִׂירָא בַּעֲשִׂירָא בְּחַד לִירְמָא אַתְחִזִּיא
רִישֵׁי טוּרִיא:

רש"י «בַּעֲשִׂירֵי וְגו' נִרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים • זֶה אָב, שֶׁהוּא עֲשִׂירֵי לְמַרְחֲשׁוֹן שֶׁהַתְּחִיל הַגָּשֶׁם. וְאָם תֹּאמַר הוּא אֱלוֹל, וְעֲשִׂירֵי לְכֶסֶלּוֹ שֶׁפֶסֶק הַגָּשֶׁם, כְּשֶׁם שֶׁאַתָּה אוֹמֵר: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי", סִיּוֹן, וְהוּא שְׁבִיעִי לְהַפְסָקָה. אִי אֶפְשָׁר לומר כֵּן, עַל כְּרִתְךָ, שְׁבִיעִי אִי אַתָּה מוֹנֵה אֱלֹא לְהַפְסָקָה, שֶׁהָרִי לֹא כָלוּ אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל יְרִידַת גְּשָׁמִים, וּמֵאָה וְחֲמִשִּׁים שֶׁל תְּגִבְרַת הַמַּיִם עַד אַחַד בְּסִיּוֹן, וְאָם אַתָּה אוֹמֵר שְׁבִיעִי לִירִידָה, אִין זֶה סִיּוֹן. וְהַעֲשִׂירֵי אִי אֶפְשָׁר לְמִנּוֹת אֱלֹא לִירִידָה, שְׁאָם אַתָּה אוֹמֵר לְהַפְסָקָה וְהוּא אֱלוֹל, אִי אַתָּה מוֹצֵא "בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ", שֶׁהָרִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים, מִשְׁנֵרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים, שֶׁלַח אֶת הָעוֹרֵב, וְכ"א יוֹם הוֹחִיל בְּשִׁלְיַחוֹת הַיּוֹנָה, הָרִי שְׁשִׁים יוֹם מִשְׁנֵרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים עַד שֶׁחָרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה. וְאָם תֹּאמַר בְּאֱלוֹל נִרְאוּ, נִמְצָא שֶׁחָרְבוּ בְּמַרְחֲשׁוֹן וְהוּא קוֹרָא אוֹתוֹ רֵאשׁוֹן וְאִין זֶה אֱלֹא תִשְׁרִי, שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְבְרִיאַת עוֹלָם, וְלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא נִסְוֹן.

(ו) וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת-חַלּוֹן
הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה:

וַוהִי מִסוּף אַרְבָּעִין יוֹמִין וַפְתַּח נֹחַ יַת
פֶּתַח תֵּבַתָּא דִּי עֶבֶד:

רש"י «מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם • מִשְׁנֵרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים. אֶת חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה • לְצַהֵר (כ"ב), וְלֹא זֶה פֶּתַח הַתֵּבָה הָעֲשׂוּי לְבִיאָה וְיִצִּיאָה.

(ז) וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעוֹרֵב וַיֵּצֵא יֵצוֹא וְשׁוֹב עַד-יִבְשַׁת
הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:

וַוִּשְׁלַח יַת עֲרָבָא וַנִּפְקַ מִפְקַ וְמִיב עַד
דִּיבִישׁוּ מִיָּא מֵעַל אַרְעָא:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(א) הַחֹדֶשׁ שֶׁחָרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה
'רֵאשׁוֹן', וְעַל-כֵּרְחָק אִין זֶה אֱלֹא
תִשְׁרִי, שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְבְרִיאַת עוֹלָם
[חֹדֶשׁ 'רֵאשׁוֹן' זֶה אִינוּ יְכוּל לְהַתְּפָרֵשׁ
'רֵאשׁוֹן לְמַבּוּל', אֱלֹא עַל-כֵּרְחָק חוּזַר
הַכְּתוּב לְמִנְיֵן הַחֲדָשִׁים לְבְרִיאַת
הָעוֹלָם]. וּמוֹטוּף רַש"י: כֹּל חֲשׁבוֹן הַמַּיִם
הַמְּפוֹרָט עַד כָּאן, הוּא לְדַעַת רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר שֶׁבַת־שִׁירִי נִבְרָא הָעוֹלָם,
בְּחֻשׁוֹן יָרַד הַמַּבּוּל וּבְכֶסֶלּוֹ פֶסֶק,
וּבַת־שִׁירִי לְשִׁנָּה הַבָּאָה חָרְבוּ פְּנֵי
הָאֲדָמָה. וְלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - הַחֹדֶשׁ
שֶׁנִּבְרָא בּוֹ הָעוֹלָם הוּא נִסְוֹן, וְהַחֲשׁבוֹן
דוּמָה, שֶׁבְּאֲזִיר יָרַד הַמַּבּוּל וּבְסִיּוֹן
פֶסֶק, וּבְנִיסָן לְשִׁנָּה הַבָּאָה חָרְבוּ פְּנֵי
הָאֲדָמָה (רא"ס):

(ו) מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם. זֶהוּ הַמְּשַׁף
לְפִסּוּק שֶׁלְּפָנָיו; כְּשֶׁעָבְרוּ אַרְבָּעִים יוֹם
מֵאֲזוּ שְׁנֵרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים:
אֶת חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה. זֶה
הַחֲלוֹן הָעֲשׂוּי לְצַהֵר (לְהֵאִיר), וְלֹא זֶה
פֶּתַח הַתֵּיבָה הָעֲשׂוּי לְבִיאָה (כְּנִיסָה)
וְיִצִּיאָה (ש"ח):

זֶה סִיּוֹן אֱלֹא אֵייר, וְהָרִי לֹא יִתְכַן
שִׁנָּה הַתֵּיבָה בְּתוֹף זְמַן הַתְּגַבְּרוֹת
הַמַּיִם. אֱלֹא עַל-כֵּרְחָק שְׁבִיעִי לְהַפְסָקָה
הַגְּשָׁמִים הוּא; וְלְעוֹמַת זֹאת, 'וְהַמַּיִם
הָיוּ הַלּוֹךְ וְחֶסֶד עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי'
הָאֲמוּר כָּאן, אִי אֶפְשָׁר לְמִנּוֹת אֱלֹא
לִירִידָה, שְׁאָם אַתָּה אוֹמֵר שֶׁעֲשִׂירֵי
זֶה הוּא עֲשִׂירֵי לְהַפְסָקָה וְהוּא אֱלוֹל,
אִי אַתָּה מוֹצֵא דֶרֶךְ לִישֵׁב אֶת
הָאֲמוּר לְחֵלּוֹן: 'בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ
חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ' (לְקַמֵּן פֶּסוּק יג),
שֶׁהָרִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁעָבְרוּ מִיּוֹם
שְׁנֵרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים, שֶׁלַח נֹחַ אֶת
הָעוֹרֵב, וְעוֹד כ"א יוֹם הוֹחִיל (הַמְתִּין)
בְּשִׁלְיַחוֹת הַיּוֹנָה - שֶׁלַח פְּעָמִים
שְׁבַעַת יָמִים עַד שֶׁחָרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה,
הָרִי אֱלוֹ שְׁשִׁים יוֹם מִשְׁנֵרְאוּ רְאֵשֵׁי
הַהָרִים עַד שֶׁחָרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה,
וּמַעֲתָה אִם תֹּאמַר שֶׁהַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי
נִמְנָה לְהַפְסָקָה, וְרֵאשֵׁי הַהָרִים בְּאֱלוֹל
נִרְאוּ, נִמְצָא שֶׁחָרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה
בְּמַרְחֲשׁוֹן, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר לִישֵׁבוּ
בְּדַבְרֵי הַכְּתוּב, שֶׁהָרִי הוּא קוֹרָא אוֹתוֹ

(ה) בַּעֲשִׂירֵי וְגו' נִרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים.
הַעֲשִׂירֵי הָאֲמוּר כָּאן זֶה חֹדֶשׁ אָב,
שֶׁהוּא עֲשִׂירֵי לְמַרְחֲשׁוֹן שְׁבוּ הַתְּחִיל
הַגָּשֶׁם. וְאָם תֹּאמַר, מִנְיֵן לָנוּ לְחַלֵּק,
שֶׁהַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הָאֲמוּר כָּאן נִמְנָה
לְפִי תְּחִילַת הַגְּשָׁמִים, וְאֵילוּ 'הַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי' הָאֲמוּר לְמַעֲלָה (פֶּסוּק ד, וּבְרִש"י
ש) נִמְנָה לְפִי הַפְּסָקָתָם; שְׁמָא גַם כָּאן
נִמְנָים הַחֲדָשִׁים לְפִי הַפְּסָקָת הַגְּשָׁמִים,
וְאָם כֵּן 'הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי' הוּא אֱלוֹל,
וְהוּא נִחְשָׁב עֲשִׂירֵי לְכֶסֶלּוֹ שְׁבוּ פֶסֶק
הַגָּשֶׁם, כְּשֶׁם שֶׁאַתָּה אוֹמֵר בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי שֶׁהוּא סִיּוֹן, וְהוּא שְׁבִיעִי
לְהַפְסָקָה (לְהַפְסָקָת הַגְּשָׁמִים)? אֱלֹא
שְׁאִי אֶפְשָׁר לומר כֵּן, כִּי עַל-כֵּרְחָק
יִתְנַחַח הַתֵּיבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הָאֲמוּר
לְמַעֲלָה, אִי אַתָּה מוֹנֵה אֱלֹא שְׁבִיעִי
לְהַפְסָקָה, שֶׁהָרִי לֹא כָלוּ אַרְבָּעִים יוֹם
שֶׁל יְרִידַת גְּשָׁמִים וְעוֹד מֵאָה
וְחֲמִשִּׁים יוֹם שֶׁל תְּגִבְרוֹת הַמַּיִם (לְעַל
ז, כב) עַד אַחַד בְּסִיּוֹן, וְאָם אַתָּה אוֹמֵר
שֶׁשְׁבִיעִי זֶה הוּא שְׁבִיעִי לִירִידָה
(לְתְּחִילַת יְרִידַת הַגְּשָׁמִים). אִם כֵּן אִין

כ"י - יצוא ושוב. הולך ומקין סביבות התבה, ולא הלך בשליחותו, שהיה חושדו על בת זוגו, כמו ששינונו באגדת חלק (סנהדרין קח). עד יבשת המים. פשוטו כמשמעו, אבל מדרש אגדה: מוכן היה העורב לשליחות אחרת, בעצירת גשמים בימי אליהו, שנאמר (מלכים א יז): "והעורבים מביאים לו לחם ובשר".

(ח) וישלח את־היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני הארמה:

כ"י - וישלח את־היונה. לסוף ז' ימים, שהרי כתיב: "ויחל עוד שבעת ימים אחרים". מפלל זה אתה למד שאף בראשונה הוחיל ז' ימים. וישלח. אין זה לשון שליחות, אלא לשון שלוח, שלחה ללכת לדרכה, ובזו יראה אם קלו המים, שאם תמצא מנוח, לא תשוב אליו.

(ט) ולא־מצאה היונה מנוח לכף־רגלה ותשב אליו אל־התבה בימים על־פני כל־הארץ וישלח ידו ויקחה ויבא אתה אליו אל־התבה:

(י) ויחל עוד שבעת ימים אחרים ויסף שלח את־היונה מן־התבה:

כ"י - ויחל. לשון המתנה, וכן (איוב כט): "לי שמעו ויחלו", והרבה יש במקרא.

(יא) ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה־זית טרף בפיה וידע נח ביקלו המים מעל הארץ:

כ"י - טרף בפיה. אומר אני שזכר היה, לכן קוראו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה, לפי שכל יונה

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אשר בדרך זו יראה הוא אם קלו המים, שאם תמצא היונה מנוח לא תשוב אליו (גרא):

(י) ויחל. לשון המתנה. וכן - דוגמא במקרא ללשון 'יחל' כמשמעות זו: לי שמעו ויחלו (איוב כט, כא) [הבריות היו שומעים לדברי ומצפים שיתקיימו]. והרבה יש במקרא כיוצא בזה:

(יא) טרף בפיה. 'טרף' הוא פעולה בלשון זכר [כמו 'טרף', ובנקבה: 'טרפה'], ו'בפיה' הוא לשון נקבה [ובזכר: 'בפיו']. כיצד אמרנו נקט הכתוב לשון זכר ונקבה בדרך אחר, והלא אם 'יונה' לשון זכר הוא, היה צריך לומר 'טרף בפיו', ואם לשון נקבה היא, היה צריך לומר 'טרפה בפיה'? אלא אומר אני ששם המין הכללי 'יונה' הוא לשון נקבה, אלא שיונה זו זכר היה, לכן קוראו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה, לפי

אחאב, היו העורבים מביאים לו מזון לאכול:

(ח) וישלח את היונה. שילוח היונה היה לסוף ז' ימים מיום שילוח העורב. שהרי בשילוחה בפעם השניה כתיב (לקמן פסוק י) ויחל עוד שבעת ימים אחרים, כלומר עוד שבעה, בנוסף על אלו הקודמים. מפלל זה אתה למד שאף קודם שגשלה היונה בפעם הראשונה, הוחיל (המתין) ז' ימים:

וישלח. לא נאמר 'וישלח' אלא 'וישלח'; אין זה לשון שליחות שמוכנו 'מינוי שליח', אלא לשון שלוח שמוכנו גירוש וסילוק [כמו 'שילוח עבדים', 'שילוח הקן']. כלומר, לא 'שלח' אותה כדי שתבדוק את המים ותחזור להשיבו דבר, אלא שלחה מפניו ללכת לדרכה שלא על־מנת לחזור, והמשך הכתוב לראות הקלו המים מוסב על נח,

(ז) יצוא ושוב. כלומר, לא הרחיק העורב לחפש לו מקום, אלא היה הולך ומקין סביבות התבה ללא תועלת, ולא הלך בשליחותו של נח לבדוק אם קלו המים. משום שהיה חושדו (העורב את נח) ששלחו מן התבה מתוך פיונה לבוא על בת זוגו בהעדרו, כמו ששינונו באגדת חלק (סנהדרין קח):

עד יבשת המים. פשוטו של מקרא הוא כמשמעו, ששב העורב אל התבה עד שישבו המים (אביש). אבל חז"ל דרשו מכאן מדרש־אגדה, כי אמנם שליחות זו לא קיים, אבל מוכן היה העורב לשליחות אחרת בעתיד, בשעת יבושת המים, כלומר בעצירת גשמים שהיתה בימי אליהו, שאז קיים העורב את שליחותו, שנאמר (מלכים א יז) וְהַעֲוֹרִיִּים מְבִיאים לוֹ לֶחֶם וּבָשָׂר [כשנחבא אליהו מפני

שבמקרא לשון נקבה, כמו (שיר השירים ה): "כיונים על אפיקי מים רוחצות", (יחזקאל ז): "כיוני הגאיות בלם הזמות", (הושע ז): "כיונה פותה". טרף • חטף, ומדרש אגדה: לשון מזון, ודרשו (עירובין יח): בפיה, לשון מאמר. אמרה: 'יהיו מזונותי מורין פזית בידו של הקדוש ברוך הוא, ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם'.

(יב) ויִיחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה
וְלֹא־יָסֵפָה שׁוֹב־אֵלָיו עוֹד:

כ"ז • ויִיחַל • הוא לשון ויחל, אלא שזה לשון ויפעל וזה לשון ויתפעל: ויחל, וימתן. ויִיחַל, ויתמתן.

(יג) וַיְהִי בְּאַחַת וַשְׁש־מְאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד
לְחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיָּסֶר נֹחַ
אֶת־מִכְסֵה הַתְּבֹה וַיֵּרָא וְהִנֵּה חָרְבוּ פְּנֵי הָאָדָמָה:

כ"ז • בְּרֵאשׁוֹן • לרבי אליעזר הוא תשרי, ולרבי יהושע הוא ניסן (ראש השנה יב) • חָרְבוּ • נעשה כמין טיט, שקרמו פניה של מעלה.

(יד) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לְחֹדֶשׁ יִבְשָׁה
הָאָרֶץ:

כ"ז • בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים • וירידתן בחודש השני ב"ז, אלו י"א ימים שהחמה יתרה על הלבנה, שמשפט דור המבול שנה תמימה היה. יבשה • נעשה גריד כהלכתה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

חָרְבוּ. עדיין לא יבשה האדמה לגמרי, אלא נעשה העפר כמין טיט (ב"ר): 'חרבו פני האדמה', פירושו שקרמו פניה של מעלה - רק פני האדמה' שפולמעה נתייבשו ונתקשו, אבל תוכה עדיין היתה לח (בי"ג):
(יד) בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים. ב"ז בחשוון יבשה הארץ, ותחילת ירידתן של מי המבול היתה בחודש השני (חשוון לשנה הקודמת) ב"ז בחודש, נמצא שכל ימי המבול הם שנה ואחד עשר יום; אלו י"א ימים ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה [שנת החמה ש"ה יום, ושנת הלבנה ש"ד יום], הרי שמשפט עגשם של דור המבול שנה (שנת חמה) תמימה היתה: יבשה. המים כבר לא נראו מאחד לחודש, כשחרבו פני האדמה, אבל עתה נעשה גריד (אדמה יבשה) כהלכתה - בדרך טבעה:

ברוך הוא, ולא יהיו מתוקין כדבש ותלויים בידי בשר ודם' [ולשון הכתוב 'עלה זית טרף בפיה' נדרש פה: 'בקשה שיהא הזית מזונה, היתה בפיה'] (רש"י עירובין יח ב):
(יב) ויִיחַל. עניינו אהד הוא כמו לשון 'ויחל' האמור למעלה (פסוק י), ששניהם לשון המתנה, אלא שיש הבדל ביניהם בדקדוק הלשון, שזה האמור למעלה הוא לשון ויפעל, ומשמעותו, שנח היה מייחל וממתין, וזה האמור כאן הוא בלשון ויתפעל (8), שעשה עצמו לממתין; 'ויחל' - משמעו וימתן ('המתין'), ואלו 'ויחל' - משמעו ויתמתן ('המתין את עצמו'):
(יג) בְּרֵאשׁוֹן. בחודש הראשון למנין בריאת העולם. ואיהו? לרבי אליעזר הוא תשרי, ולרבי יהושע הוא ניסן (ראש השנה י):

שכל יונה שבמקרא לשון נקבה היא, על שם המין הכללי, כמו שאנו מוצאים במקראות הבאים: כיונים על אפיקי מים רוחצות (שיר השירים ה, י), ולא רוחצים; כיוני הגאיות כולם הזמות (יחזקאל ז טז), ולא 'הומים'. וכמו: כיונה פותה (הושע ז, יא), ולא 'פותה'. אבל כאן שהכתוב מדבר ביונה פרטית שזכר היה, הרי ששתי צורות הלשון נכונות בו; לשון זכר על שם עצמו, ולשון נקבה על שם כלל מינו:
מרה. פירושו חטף - לקח במהירות ובחוקה. ובמדרש אגדה פירושו חול (עירובין יח), 'טרף' - לשון מזון [כמו יתתן טרף לביתה' (משלי לא, טו)], ודרשו 'בפיה' לשון מאמר [כמו ונשמעה מה בפיו' (שמואל ב י, ח), כלומר 'מאמר פיו'], פה אמרה היונה: 'מוטב שיהיו מזונותי אפילו מורין פזית, ובלבד שיהיו תלויים בידו של הקדוש'

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת טד)

שמשפט דור המבול שנה תמימה היה (רש"י ח, יד)

אמרו רז"ל, שבריה שאין בה עצם אינה חיה ששה חדשים ואינה מתקיימת י"ב חדש (חולין נח, א. ירושלמי שבת פ"א, א). וקשה, איך התקיימו בריות אלו בתבה. ויש לומר, דהנה דבר זה תלוי בסיבוב המזלות ובקדושת החדשים, שהרי אם נתעברה השנה, מתקיימת בריה כזו י"ג חדשים, גם חדש העבור (פמ"ג יו"ד פ"ד סק"ד). ומכיון שבשנת המבול לא שמשו המזלות, ושנה זו לא נכנסה למספר שני עולם לגבי כמה דברים - לא נחשבה לשנה גם לענין זה.

◆ יום רביעי כ"ח תשרי ◆

(טו) **וידבר אלהים אל-נח לאמר:** טו ומליל יי עם נח למימר:

(טז) **צא מן-התבה אתה ואשתך ובניך ונשי-בניך אתך:** טז פוק מן תבותא את ואתתך ובנך ונשי בניך עמך:

טז"א אתה ואשתך וגו'. איש ואשתו, כאן התיר להם תשמיש המטה.

(יז) **כל-החיה אשר-אתך מפל-בשר בעוף ובבהמה ובכל-הרמש הרמש על-הארץ הוצא אתך ושרצו בארץ ופרו ורבו על-הארץ:** יז כל חיתא דעמך מקל בשרא בעופא ובבעירא ובכל רחשא דרחש על ארעא אפיק עמך ויתילדון בארעא ויפשוו ויטגון על ארעא:

טז"ב הוצא פתיב, הוצא קרי. הוצא, אמר להם שיצאו. הוצא, אם אינם רוצים לצאת, הוציאם אתה. ושרצו בארץ. ולא בתבה, מגיד שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש.

(יח) **ויצא-נח ובניו ואשתו ונשי-בניו אתו:** יח וינפק נח ובנהי ואתתה ונשי בנהי עמה:

(יט) **כל-החיה כל-הרמש וכל-העוף כל רמש על-הארץ למשפחתיהם יצאו מן-התבה:** יט כל חיתא כל רחשא וכל עופא כל דרחש על ארעא לזרעתיהון נפקו מן תבותא:

טז"ג למשפחתיהם. קבלו עליהם על מנת לדבק במינו.

(כ) **ויבן נח מזבח ליהוה ויקח מפל הבהמה הטהרה ומפל העוף הטהור ויעל עלת במזבח:** כ וכנא נח מדבקא קדם יי ונסיב מפל בעירא דכיא ומפל עופא דכי ואסיק עלון במדבקא:

טז"ד מפל הבהמה הטהרה. אמר: לא צנה לי הקדוש-ברוך-הוא להכניס מאלו שבעה שבעה, אלא כדי להקריב קרבן מהם (בראשית רבה, פרשה כ"ו ופרשה ל"ד).

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

(טו) אתה ואשתך וגו'. בכניסתם לתיבה, מונה הכתוב את האנשים לעצמם והנשים לעצמן, לפי שנאסרו בתשמיש המטה (ראה לעיל ג, יח), אבל עתה מונה הכתוב איש ואשתו יחדיו, כי כאן - בצאתם מן התיבה חזר והתיר להם תשמיש המטה:

(יז) הוצא. הוצא פתיב, אף הוצא קרי, ושתי משמעויות יש כאן: הוצא - פירושו 'עשה שיצאו', כלומר אמור להם שיצאו מעצמם; הוצא - פירושו 'הוציאם', כלומר אם אינם רוצים לצאת, הוציאם אתה: ושרצו בארץ. דווקא בארץ - ולא בתבה. מגיד בזה הכתוב, שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש בתבה, במשך כל ימי המבול:

(יט) למשפחתיהם. הדגיש הכתוב 'למשפחתיהם', לומר שקבלו עליהם תנאי זה, שיצאו בשלום מן התיבה

אחר המבול רק על-מנת שלא ישחיתו דרכם, ויקפידו לידבק רק במינו (נח"א):

(כ) מפל הבהמה הטהרה. מה ראה נח להקריב קרבנות מבולס? לפי שאמר בלבו, 'לא לחינם צנה לי הקדוש-ברוך-הוא להכניס מאלו הטהורים ז' ז' (שבועה-שבועה)', ולא היה די ב'שנים-שנים' כבשאר המינים, אלא כדי שישפיק מספרם אף להקריב קרבן מהם' (כ"ח, צ"ל):

(כא) וַיִּרַח יְהוָה אֶת־רִיחַ הַנְּחִיחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לִבּוֹ לֹא אֶסַּף לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יַצַּר לִבְ הָאָדָם רַע מִנְעֲרֵיו וְלֹא־אֶסַּף עוֹד לְהַבּוֹת אֶת־פְּלִחֵי פֶאֶשֶׁר עֲשִׂיתִי:

כא וְקָבִיל יי בְּרַעְוָא ית קוֹרְבָנָה וְאָמַר יי בְּמִימְרָה לֹא אוֹסֵף לְמִילֵט עוֹד ית אַרְעָא בְּדִיל חוֹבֵי אַנְשָׂא אַרִי יַצְרָא לְפָא דְאַנְשָׂא בִישׁ מִזְעִירָה וְלֹא אוֹסֵף עוֹד לְמַמְחֵי ית כֹּל דְּחֵי כְּמָא דְעַבְדִּית:

כ"א - מְנַעְרֵיו - מְנַעְרֵיו כְּתִיב, מִשְׁנַעֵר לְצֵאת מַמְעֵי אִמּוֹ, נִתֵּן בּוֹ יַצַּר הָרַע. לֹא אֶסַּף • וְלֹא־אֶסַּף. כִּפְּל הַדְּבָר לְשִׁבּוּעָה, הוּא שְׁפָתוֹב (ישעיה נד) "אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נַח", וְלֹא מְצִינוּ בָּהּ שִׁבּוּעָה אֲלֵא זוֹ, שְׁכַפְּל דְּבָרָיו, וְהִיא שִׁבּוּעָה, וְכֵן דְּרָשׁוּ חֲכָמִים בְּמַסְכַּת שִׁבּוּעוֹת (דף לו').

(כב) עַד פְּלִימֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וְלִילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:

כב עוֹד כֹּל יוֹמֵי אַרְעָא זְרוּעָא וְחַצְדָּא וְקוֹרָא וְחוּמָא וְקִיטָא וְסַתּוּא וַיָּמָם וְלִילָא לֹא יִבְטְלוּן:

כ"ב - עַד פְּלִימֵי הָאָרֶץ וְגו'. לֹא יִשְׁבְּתוּ • ר' עֵתִים הִלְלוּ, שְׁנֵי חֲדָשִׁים לְכֹל אַחַד וְאַחַד, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ: חֲצִי תִשְׂרֵי וּמִרְחֻשׁוֹן וְחֲצִי כְּסֵלוֹ, זָרַע. חֲצִי כְּסֵלוֹ וְטִבַּת וְחֲצִי שְׁבֵט, קוֹר וְכוּ', בְּכַבָּא מְצִיעָא (דף ק"ג) (סְפָרִים אֲחֵרִים: "עַד פְּלִימֵי", כְּלוּמַר תְּמִיד, כְּמוֹ (בַּמְדַּבֵּר יט) "עוֹד טַמְאָתוּ בּוֹ"). קָר • קָשָׁה מִתּוֹרָף. חֹרֶף • עַת זָרַע שְׁעוּרִים וְקִטְנִיּוֹת, הַתְּרִיפִין לְהַתְּבַשֵּׁל מֵהָר. קָר, הוּא חֲצִי שְׁבֵט וְאֶדְר וְחֲצִי נִיסָן (מֵהַרְשֵׁ"ל). קָצִיר, חֲצִי נִיסָן וְאֶיר וְחֲצִי סִינּוֹן. קִיץ • הוּא זְמַן לְקִיטַת תְּאֵנִים וְזְמַן שְׁמִיבְשִׁים אוֹתָן בְּשָׂדוֹת, וְשִׁמּוֹ קִיץ כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל ב טז): "וְהִלַּחֵם וְהִקְנִין לְאֹכַל הַנְּעָרִים". וְחָם • הוּא סוּף יָמוֹת הַחֲמָה, חֲצִי אָב וְאֵלוּל וְחֲצִי תִשְׂרֵי, שְׁהַעוֹלָם חָם בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ בְּמַסְכַּת יוֹמָא: 'שְׁלֵהי קִיטָא קָשִׁי מְקִיטָא'. וַיּוֹם וְלִילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ • מִכְּלָל שֶׁשְׁבְּתוֹ כֹּל יָמוֹת הַמְּבוּל, שְׁלֹא שְׁמָשׁוּ הַמְּזוּלוֹת, וְלֹא נִכְרַ בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה (בְּרַשִׁית רַבָּה פֶרֶשֶׁה כ"ח וּפְרֻשָׁה ל"ד) • לֹא יִשְׁבְּתוּ • לֹא יִפְסְקוּ כֹּל אֵלֶּה מְלֵהֲתַנְהַג כְּסִדְרָן.

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

הַתְּאֵנִים וְזְמַן שְׁמִיבְשִׁים אוֹתָן בְּשָׂדוֹת, וְהַפְּרִי הַמְּיוּבָּשׁ הַזֶּה שְׁמוֹ 'קִיץ', כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר: וְהִלַּחֵם וְהִקְנִין לְאֹכַל הַנְּעָרִים (שְׁמוּאֵל ב טז, טז) [לְחָם וּפְרִירוֹת יְבֻשִׁים לְמַאֲכַל הַנְּעָרִים]: וְחָם. הוּא סוּף יָמוֹת הַחֲמָה, חֲצִי אָב וְאֵלוּל וְחֲצִי תִשְׂרֵי, שְׁאֵז הַעוֹלָם חָם בְּיוֹתֵר מִכֹּל זְמַנֵי הַשָּׁנָה, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ בְּמַסְכַּת יוֹמָא (דף כט) שְׁלֵהי קִיטָא קָשִׁי מְקִיטָא [הַחֹם שְׁכִסוּף הַקִּיץ קָשָׁה מְחוּמוֹ שֶׁל אֲמִצַּע הַקִּיץ]: וַיּוֹם וְלִילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ. מִתּוֹרָף שֶׁהוֹצֵרָך לּוֹמַר שֶׁהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ עוֹד, מִכְּלָל זֶה יֵשׁ לְלִמּוּד, שֶׁשְׁבְּתוֹ כֹּל יָמוֹת הַמְּבוּל, כְּלוּמַר שְׁלֹא שְׁמָשׁוּ הַמְּזוּלוֹת - לֹא סָבְבוּ הַגְּלָגְלִים וְהַמְּאוּרוֹת הַקּוֹבְעִים אֶת חִילוּפֵי הַזְּמַנִּים, וְזוּהִי 'שְׁבִיתַת הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה', שְׁלֹא נִכְרַ בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה (ב"ר) (רא"ם): לֹא יִשְׁבְּתוּ. לְשׁוֹן 'שְׁבִיתָה' בְּפִשְׁטוֹ אֵינוֹ שִׁיף בְּמוֹשְׁגֵי זְמַן, אֲלֵא כְּפִיּוֹת הַכְּתוּב לּוֹמַר, לֹא יִפְסְקוּ כֹּל אֵלֶּה מְלֵהֲתַנְהַג כְּסִדְרָן (רא"ם):

וְחֹרֶף - בְּפָרְקֵי זְמַן שׁוּיִם, שְׁנֵי חֲדָשִׁים לְכֹל אַחַד וְאַחַד מֵהֶם. כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ, חֲצִי - הַמְּחֻצֵּת הַשָּׁנִיָּה שֶׁל חוֹדֶשׁ תִּשְׂרֵי, וְחוֹדֶשׁ מִרְחֻשׁוֹן כּוּלּוֹ, וְחֲצִי - הַמְּחֻצֵּת הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל חוֹדֶשׁ כְּסֵלוֹ - אֵלּוּ שְׁנֵי חֲדָשֵׁי עוֹנַת הַזָּרַע, שְׁבָהָם זוֹרְעִים אֶת הָאָדָמָה. חֲצִי כְּסֵלוֹ וְטִבַּת וְחֲצִי שְׁבֵט אֵלּוּ שְׁנֵי חֲדָשֵׁי עוֹנַת (קוֹר) וְהַחֹרֶף וְכוּ', כִּף שְׁנִינוּ בְּכַבָּא־מְצִיעָא (ק"ג) וְס'א: עוֹד כֹּל יָמֵי - עוֹד וְעוֹד כֹּל הַיָּמִים, כְּלוּמַר, תְּמִיד. כְּמוֹ: עוֹד טַמְאָתוּ בּוֹ (בַּמְדַּבֵּר יט, יג) - תְּמִיד תִּהְיֶה טוֹמְאָתוֹ בּוֹ]: קוֹר. תְּקוּפָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה הִיא בְּסוּף עוֹנַת הַגְּשָׁמִים (ראַה בַּסְמוּךְ), שֶׁהַקּוֹר שְׁבָהָ קָשָׁה מֵהַקּוֹר שֶׁל הַחֹרֶף: וְחֹרֶף. לְשׁוֹן 'חֲרִיפּוֹת', עַל־שֵׁם שֶׁהוּא עַת זָרַע שְׁעוּרִים וְקִטְנִיּוֹת הַחֲרִיפִין - הַמְּקַדִּימִים לְהַתְּבַשֵּׁל מֵהָר, וְלִכֵּן מְאָחֲרִים לְזָרַע אוֹתָם בְּיָמוֹת הַגְּשָׁמִים. קוֹר - הוּא חֲצִי שְׁבֵט וְאֶדְר וְחֲצִי נִיסָן: קָצִיר. הוּא חֲצִי נִיסָן וְאֶיר וְחֲצִי סִינּוֹן: קִיץ. חֲצִי סִינּוֹן תְּמוּזָה וְחֲצִי אָב, וְנִקְרָא 'קִיץ' עַל־שֵׁם שֶׁהוּא זְמַן לְקִיטַת

(כא) מְנַעְרֵיו. מְנַעְרֵיו כְּתִיב - 'מְנַעְרֵיו' חֶסֶר וַיּוֹ, לְשׁוֹן הַתְּנַעֲרוֹת, שְׁלֹא רַק מִן הַנְּעָרִים יֵשׁ בְּלִבְ הָאָדָם יַצַּר רַע, אֲלֵא מִשְׁעָה שְׁנַנְעַר (הַתְּנוּעַע וְנִטְלָטַל) לְצֵאת מַמְעֵי אִמּוֹ, כְּלוּמַר מִיּוֹם הַיּוֹלָדוֹ, כְּכָר נִתֵּן בּוֹ יַצְר־הָרַע (רא"ם): לֹא אֶסַּף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה, וְלֹא אֶסַּף עוֹד לְהַבּוֹת אֶת־פְּלִחֵי. לֹא כִּלְל הַכְּתוּב אֶת הַכֹּל בְּאֲמִירָה אַחַת: 'לֹא אוֹסִיף לְקַלֵּל אֶת הָאָדָמָה וְלְהַבּוֹת כֹּל חַי', אֲלֵא כִּפְּל וְחִזּוּק הַדְּבָר, וְהַזְכִּיר 'לֹא אוֹסִיף' שְׁתֵּי פְעָמִים, לְשֵׁם שִׁבּוּעָה. וְהוּא שְׁפָתוֹב (ישעיה נד, ט) אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נַח, וְלֹא מְצִינוּ בָּהּ - בְּכֹל פְּרָשַׁת 'מִי נַח' לְשׁוֹן שִׁבּוּעָה אֲלֵא הַבְּטָחָה זוֹ, שְׁכַפְּל בָּהּ דְּבָרָיו, וְזוֹ הִיא דְּרָף שִׁבּוּעָה. וְכֵן דְּרָשׁוּ חֲכָמִים בְּמַסְכַּת שִׁבּוּעוֹת (דף לו'): שְׁכַל כִּפְּל־לְשׁוֹן דִּינוֹ בְּשִׁבּוּעָה (9) (ש"ח): (כב) עוֹד כֹּל יָמֵי הָאָרֶץ וְגו'. לֹא יִשְׁבְּתוּ. שְׁנַיִם עֲשָׂר חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה מִתְּחִלָּקִים לּוֹ עֵתִים הִלְלוּ - עַת הַזָּרַע וְעַת הַקָּצִיר, עַת הַקּוֹר וְעַת הַחֹם, וְקִיץ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 254)

חצי אב ואלול וחצי תשרי, שהעולם חס ביותר (רש"י ת, כב)

ומה שאמרו רז"ל שמחמשה עשר באב ואילוף תשש פחה של חמה - יש לומר, שהעולם חס ביותר (לפי שכבר נתחמם כל האויר וגוף הבריות בחם הקיץ שעבר עליו - רש"י יומא כט, א ד"ה שילהי), ואלו החם של זריחת השמש פשעלעצמה נחלש מחמשה עשר באב ואילוף, כפי שרואים במציאות.

א וברוך יי ית נח וית פנוהי ויאמר להון פושו וסגו ומלו ית ארעא :

ט (א) ויברך אלהים את־נח ואת־בניו ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את־הארץ:

ב ונדחלתכון ואימתכון תהי על כל חות ארעא ועל כל עופא דשמאי בכל די תרחיש ארעא ובכל נוני ונא פידכון יהון מסירין :

(ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל־חית הארץ ועל כל־עוף השמים בכל אשר תרמש האדמה ובכל־דגי הים בידכם נתנו:

כס"א וחתכם • ואימתכם, כמו: "תראו חתת" (איוב ו). ואגדה: לשון חיות (סנהדרין צח שבת קנא), שכל זמן שהתינוק בן יומו חי, אין אתה צריך לשמרו מן העכברים. עוג מלך הבשן מת, צריך לשמרו מן העכברים, שנאמר: "ומוראכם וחתכם יהיה" - אימתי יהיה מוראכם על החיות? כל זמן שאתם חיים.

ג כל רחשא דהוא חי לכון יהי למיכל פירוק עשפא יהבית לכון ית פלא :

(ג) כל־רמש אשר הוא־חי לכם יהיה לאכלה פירק עשב נתתי לכם את־פל:

כס"ב לכם יהיה לאכלה • (סנהדרין נט) : שלא הרשיתי לאדם הראשון (לאכול) בשר, אלא ירק עשב, ולכם - פירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון, "נתתי לכם את־כל".

ד ביום בשרא בנפשה דמה לא תכלון :

(ד) אד־בשר בנפשו דמו לא תאכלו:

כס"ג בשר בנפשו דמו • אסר להם אבר מן החי, כלומר כל זמן שנפשו בו, לא תאכלו הבשר. בנפשו דמו • בעוד נפשו בו. בשר בנפשו לא תאכלו • הרי אבר מן החי, ואף 'בנפשו דמו לא תאכלו' הרי דם מן החי.

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

להם לאכול אבר שניטל מן החי - כלומר בעודו חי. ופירוש הכתוב הוא: 'אף בשר, בנפשו דמו, לא תאכלו'. **כלומר**, אמנם התרתי לכם בשר של 'כל רמש אשר הוא חי', אף בשר זה, **כל זמן שנפשו (של בעל החיים) בו, לא תאכלו את הבשר:** **בנפשו דמו.** כדי לאסור אבר מן החי, ה'יה די שיאמר רק 'בנפשו', כלומר **בעוד נפשו בו.** ומה תלמוד לומר 'דמו'? אלא שתי אזהרות נאמרו כאן: **בשר בנפשו לא תאכלו הרי זו אזהרה על אבר מן החי; ואף בנפשו דמו' לא תאכלו, הרי זו אזהרה על דם מן החי,** שאף הוא נאסר לאכילה כשניטל ממנו בעוד נפשו בו (רא"ם):

וחתכם יהיה/ אימתי יהיה מוראכם על החיות - כל זמן שאתם חיים (שבת קנא):
(ג) לכם יהיה לאכלה. כאן התיר להם לראשונה אכילת בשר, והדגיש הכתוב שיהא הבשר נחשב 'לכם ... פינק עשב', כלומר, שהרי **לא הרשיתי לאדם הראשון לאכול בשר אלא ירק עשב** - מאכלים מן הצומח בלבד, ואילו **לכם** - פדוגמת **ירק עשב זה, שהפקרתי** (שהתירתי באכילה) **לאדם הראשון - נתתי לכם את כל** - לרבות את החי, להמיתם ולאכול את בשרם (סנהדרין נט) (רא"ם):
(ד) בשר בנפשו. התיר להם אכילת בשר מבצלי חיים שמתו, אף **אסר**

ט (ב) וחתכם. פירושו ואימתכם - פינקכם. 'חת' הוא לשון אימה ופחד, כמו: 'תראו חתת ותיראו' (איוב ה, כא) [הינקם רואים דברים מפילי אימה, ומתיראים מפניהם]. ובמדרש **אגדה** דרשו חז"ל, שנקט הכתוב לשון 'חתכם' הדומה ללשון **חיות** (הזיתכם). לרמוז, שרק בחייו משיל האדם את מוראו על חיות הארץ, שכן **כל זמן שהינוק בן יומו חי, אף־על־פי שהוא קטן וחלוש כח, אין אתה צריך לשמרו מן העכברים,** לפי שהם מתיראים מן האדם החי; אבל לאחר מותו אינם מתיראים ממנו, ואפילו אם ענק בעוג מלך הבשן מת - צריך לשמרו מן העכברים שלא יאכלו מבשרו, והוא שנאמר כאן: **ומוראכם**

(ה) וְאֵךְ אֶת־דַּמְכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כְּלִיחֵיהֶּ
אֲדַרְשְׁנִי וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֲדַרְשׁ
אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם:

הַיּוֹכֵרִים יָת דְּמִכּוֹן לְנַפְשֵׁיכּוֹן אֶתְּבַע מִיַּד
 כָּל חֵיתָא אֶתְּבַעֵנָהּ וּמִיַּד אֲנָשָׁא מִיַּד גְּבַר
 דִּישׁוּד יָת דְּמָא דְאָחוּהִי אֶתְּבַע יָת נַפְשָׁא
 דְּאֲנָשָׁא:

ש"י וְאֵךְ אֶת דַּמְכֶם • אף-על-פי שהתרתם לכם נטילת נשמה בבהמה, "את דמכם אדרש" מהשופך דם עצמו. לנפשתיכם • אף החונק עצמו, אף-על-פי שלא יצא ממנו דם. מייד כל חיה • לפי שחטאו דור המבול והפקרו למאכל חיות רעות לשלט בהן, שגאמר (תהלים מט): "נמשל בבהמות נדמו", לפיכך הצריך להזהיר עליהן את החיות. ומייד האדם • מייד ההורג במזיד ואין עדים, אני אדרש. מייד איש אחיו • מייד (מי) שהוא אוהב לו פאה והרגו שוגג, אני אדרש אם לא יגלה ויבקש על עונו למחל, שאף השוגג צריך פפרה. ואם אין עדים לחיבו גלות, והוא אינו נכנע, הקדוש-ברוך-הוא דורש ממנו, כמו שדרשו רבותינו: "והאלהים אנה לידו" במסכת מכות: הקדוש-ברוך-הוא מזמנן לפונדק אחד וכו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 138)

השופך דם עצמו (רש"י ט, ה) הינו שעל פי דרך הפשט אסור לו לאדם לשפך דם עצמו, אף שלא יבוא על ידי זה לחלי או למיתה (וכמו האסור של "דמו לא תאכלו", שהוא דם מן החי). לפי זה מובן מדוע לא מל אברהם אבינו את עצמו קדם שנצטווה, אף שקיים את כל התורה עד שלא נתנה – שהרי **נצטווה** לא לשפך דמו, ופשוט שזה דוחה קיום מצוה שלא נתנה. מה-שאין-כן פשנצטווה על המילה, הרי צווי זה דוחה את האסור של שופך דם עצמו.

(ו) שֹׁפֵךְ דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ בִּי בַצֶּלֶם
אֱלֹהִים עֲשֵׂה אֶת־הָאָדָם:

וְדִישׁוּד דְּמָא דְאֲנָשָׁא בְּסַהְדִין עַל מִימַר
 דִּינִינָא דְמָה יִתְּשֵׁד אֲרִי בַצֶּלְמָא דִּי עַבְד יָת
 אֲנָשָׁא:

ש"י בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ • אם יש עדים המיתוהו אתם, למה? "כי בצלם וגו'". עשה את האדם • זה מקרא חסר, וצריך להיות: עשה העושה את האדם, וכן הרבה במקרא.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

נְכַנֵּעַ לְבַקֵּשׁ בְּפָרָה - הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ
 הוּא דוֹרֵשׁ אֶת הַדָּם מִמֶּנּוּ, כִּמוֹ
 שְׁדַרְשׁוּ רַבּוּתֵינוּ מִן הָאָמּוֹר בְּרוּצַח
 שׁוּגֵג: וְאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה
 לְיָדוֹ (שמות בא, א), כְּאִילוֹ נֶאֱמַר
 'וְהָאֱלֹהִים זִמְנָן לְיָדוֹ, כְּמִבּוּאֵר
 בְּמַסְכַּת מִכּוֹת (דף ט) - שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם
 שְׁהָרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ, אֶחָד הָרַג בְּשׁוּגֵג
 וְחֵיב גְּלוּת וְאֶחָד הָרַג בְּמִזִּיד וְחֵיב
 מִיתָה, וְלִשְׁנֵיהֶם אֵין עֲדִים. מָה עוֹשֶׂה
 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַדּוֹרֵשׁ אֶת הַדָּם?
 מִזְמַנָּן לְפִנְדֵּק אֶחָד וְכוּ' - מִסַּבֵּב
 שִׁיְהִיו שְׁנֵיהֶם נִקְלָעִים לְמִקּוֹם אֶחָד, וְהוּ
 שְׁחֵיב מִיתָה יוֹשֵׁב תַּחַת הַסּוּלָם, וְהוּ
 שְׁחֵיב גְּלוּת נּוֹפֵל עָלָיו וְהוֹרְגוֹ שׁוּגֵג
 בְּפִנֵּי עֲדִים, נִמְצָא זֶה נִהְרַג וְזֶה גּוֹלָה,
 וְדִינָם מִתְקַיֵּם בִּיְדֵי שְׁמַיִם:

(ו) בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ. כָּאֵן נֶאֱמָרָה
 מִיתָה בִּיְדֵי אָדָם, כִּי רַק בְּשִׂאֵין עֲדִים
 נֶאֱמַר לְמַעַלָּה (פסוק ה) 'אֲדַרְשׁ אֶת נַפְשׁ
 הָאָדָם, אָבֵל אִם יֵשׁ עֲדִים שְׁמַרְשִׁיעִים
 אוֹתוֹ בְּבֵית דִין, הַמִּיתוּהוּ אֹתָם.
 וְהַמִּשְׁפָּח הַכְּתוּב הוּא נִתְיַנֵּת טַעַם

וְלִשְׁלוֹט בְּהֵן, כְּעִנְיָן שְׁגָאֵמַר (תהלים מט,
 א) נִמְשָׁל בְּבַהֲמוֹת נְדָמוֹ, שְׁמַכְאֵן
 אָמְרוּ (שבת קאא) 'אֵין חֵיהֶ רְעָה שׁוֹלְטָת
 בְּאָדָם עַד שְׁנִדְמָה לוֹ בְּבַהֲמָה, לְפִיכָךְ
 הוֹצִרָךְ לְהַזְהִיר עֲלֵיהֶן אֶת הַחַיּוֹת
 שֶׁלֹּא יִהְרְגוּ אֶת הָאָדָם (רא"ם):
ומייד האדם. כָּל הַהוֹרֵג נֶפֶשׁ בְּמִזִּיד
 בְּפִנֵּי עֲדִים מִיתָתוֹ בִּיְדֵי אָדָם, כִּמוֹ
 שְׁמַפְרָשׁ הַכְּתוּב בְּסוּפָה, אָבֵל מִיַּד
ההורג במזיד ואין עדים שִׁרְשִׁיעוּהוּ
 בְּבֵית דִין - אָנִי ה' אֲדַרְשׁ אֶת דָּמוֹ
 וְאֶנְקַם מִמֶּנּוּ:
מייד איש אחיו. נִקַּט הַכְּתוּב לְשׁוֹן
 קְרִיבוֹת וְאָחוּהוּ בֵּין הַרְצִיחַ לְנִרְצָח,
 לְלַמֵּד עַל הַשׁוּגֵג שְׁהָרַג 'כֹּלֵא אֵיבָה'
 (ויקרא לב כג). וְכוּונַת הַכְּתוּב לְרַבּוּת,
 שְׁאֵפִילוֹ מִיַּד זֶה שְׁהוּא אוֹהֵב לוֹ כָּאֵךְ
 וְהָרְגוֹ בְּשׁוּגֵג - אָנִי אֲדַרְשׁ אֶת דָּמוֹ,
אם לא יגלה לְעִיר מְקַלֵּט בְּדִין
 הַשׁוּגֵגִים וּיְבַקֵּשׁ עַל עוֹנוֹ לְיִמְחַל,
 מִשׁוּם שֶׁאֵף הַשׁוּגֵג צָרִיךְ בְּפָרָה עַל
 הַתְקַלָּה שֶׁצָּאָה מִתַּחַת יָדוֹ. וְאִם אֵין
עדים לחיבו גלות, והוא עצמו אינו

(ה) וְאֵךְ אֶת דַּמְכֶם. אֲזַהֲרָה עַל
 הַמֵּאֲבֵד עֲצָמוֹ לְדַעַת, וְכָךְ הוּא אוֹמֵר:
אף-על-פי שהתרתם לכם נטילת
נשמה בבהמה - לֹא הַתְּרַתִּי לְכֶם
 לְהַרוֹג אֶת הָאָדָם, וּבְכֻלָּל זֶה אֵף אֶת
 עֲצָמְכֶם, וְאִם תַּעֲשׂוּ כֵן, אֶת דַּמְכֶם
אדרוש - אֶתְּבַע וְאֶנְקַם אֶת שְׁפִיכוֹת
 הַדָּם, לֹא רַק מִן הַהוֹרֵג אֶת וּלְתוֹ, אֲלֵא
 אֵף מִהַשׁוֹפֵךְ אֶת דָּם עֲצָמוֹ:
לנפשתיכם. לֹא רַק הַרִיגָה עַל־יְדֵי
 'שְׁפִיכַת־דָּם' הִיא שְׁנֶאֱסָרָה כָּאֵן, אֲלֵא
 נְטִילַת נֶפֶשׁ בְּכָל דְּרָךְ שֶׁהִיא, לְרַבּוּת
אף החונק עצמו, שאף-על-פי שלא
יצא ממנו דם, הִרִי זֶה בְּכֻלָּל הַאֲזַהֲרָה
 (רא"ם):
מייד כל חיה. אֵף שְׁכָר נִקְבַע בְּטַבַּע
 הַחַיּוֹת לְהִיּוֹת נְכַנְעִים תַּחַת הָאָדָם
 [וְיִרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם
 וּבְבַהֲמָה' וגו' (לעיל א טו)] הוֹצִרָךְ עִתָּה
 לְהַזְהִיר עַל הַרִיגַת הָאָדָם, לְפִי
 שְׁחֵטְאוֹ דוֹר הַמַּבּוּל וְהוֹפְקָרוֹ (הוֹתֵר
 דָּמָם) לְמֵאֲכַל חַיּוֹת רְעוּת, וְנִיתְּנָה
 לָהֶם יְכוּלַת לְגַבּוֹר עַל בְּנֵי הָאָדָם

(ו) וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שְׂרִצוּ בְּאֶרֶץ וּרְבוּ-בָהּ: וְאַתֶּן פּוֹשׁוּ וּסְגוּ אֶת־לִידוֹ בְּאַרְעָא וּסְגוּ בָהּ:

כ"ט"ו - וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ • (כתובות ה): לְפִי פְּשׁוּטוֹ, הֵרֵאשׁוּנָה לְבִרְכָה וְכֵאֵן לְצוּוֹי. וּלְפִי מְדַרְשׁוֹ, לְהַקִּישׁ מִי שְׂאִינוֹ עוֹסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה לְשׁוֹפֵף דְּמִים (יבמות סג) •

◆ יום חמישי כ"ט תשרי ◆

(ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ וְאֶל-בְּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר: ח וַיֹּאמֶר יי לְנֹחַ וּלְבָנָוְהִי עִמָּה לְמִימְר:

(ט) וַאֲנִי הִנְנִי מְקִים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת-זִרְעֵכֶם אַחֲרֵיכֶם: ט וַיֹּאמֶר הָא אָנָּה מְקִים יֵת קְנָמִי עִמְכוֹן וְעַם בְּנִיכוֹן בְּתֵרִיכוֹן:

כ"ט"ו וַאֲנִי הִנְנִי • מְסַפִּים אֲנִי עִמָּךְ, שֶׁהִיָּה נֹחַ דוֹאֵג לְעֵסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה, עַד שֶׁהִבְטִיחוּ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁלֵא לְשַׁחַת הָעוֹלָם עוֹד, וְכֵן עָשָׂה. וּבְאַחֲרוֹנָה אָמַר לוֹ: הִנְנִי מְסַפִּים לְעֲשׂוֹת קִיּוּם וְחֻזֵק בְּרִית לְהִבְטָחָתִי, וְאַתָּן לָךְ אוֹת.

(י) וְאֵת פֶּלִי-נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּבִהֵמָה וּבְכָל-חַיַּת הָאֶרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יֹצְאֵי הַתְּבָה לְכָל חַיַּת הָאֶרֶץ: י וְעַם כָּל נֶפֶשׂא חַיָּתָא דְעִמְכוֹן בְּעוֹפָא בְּקַעֲרִיא וּבְכָל חַוֹת אַרְעָא דְעִמְכוֹן מִכָּל נֶפְקֵי תְבוּתָא לְכָל חַוֹת אַרְעָא:

כ"ט"ו חַיַּת הָאֶרֶץ אִתְּכֶם • הֵם הַמִּתְהַלְכִים עִם הַבְּרִיּוֹת. מִכָּל יֹצְאֵי הַתְּבָה • לְהִבִּיא שְׂקָצִים וּרְמָשִׁים. לְכָל חַיַּת הָאֶרֶץ • לְהִבִּיא הַמְזִיקִין, שְׂאִינָן בְּכָלל הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם, שְׂאִין הַלוֹכֵן עִם הַבְּרִיּוֹת.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

זו, וְאַתָּן לָךְ אוֹת, שֶׁהִיא הַקֶּשֶׁת הַאֲמוּרָה בְּפִרְשָׁה זו (ג"א):
 (י) חַיַּת הָאֶרֶץ אִתְּכֶם. מֵהוֹסֵפֶת הַכְּתוּב 'אִתְּכֶם' יֵשׁ לְלִמּוּד, כִּי הַיּוֹת הָאֶרֶץ הַמְזוּקָרוֹת כֵּאֵן הֵם בְּעֵלֵי הַחַיִּים הַמִּתְהַלְכִים עִם הַבְּרִיּוֹת - כְּגוֹן כָּלֵב וְחַתוּל, הַחַיִּים בְּמִקוּמוֹת יוֹשֵׁב בְּנֵי אֲדָם: מִכָּל יוֹצְאֵי הַתְּבָה. הוֹסִיף הַכְּתוּב וְכָלֵל אֶת כָּל יוֹצְאֵי הַתְּבָה, לְהִבִּיא - לְרִבּוֹת אֵף שְׂקָצִים וּרְמָשִׁים, שְׂאִינָם בְּכָלֵל 'חַיָּה':
 חַיַּת הָאֶרֶץ. חוֹר הַכְּתוּב וְהוֹפִיר אֶת 'חַיַּת הָאֶרֶץ', בְּלֹא הוֹסֵפֶת 'אִתְּכֶם', לְהִבִּיא - לְרִבּוֹת אֶת מִינֵי הַמְזִיקִין - הַטּוֹרְפִים הַמִּתְהַלְכִים בְּפִעְרוֹת וּבְמִדְבָרוֹת, שְׂאִינָן בְּכָלֵל 'הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם', לְפִי שְׂאִין הַלוֹכֵן עִם הַבְּרִיּוֹת - כְּגוֹן אַרְי דוֹב וְנֹמֵר, שְׂאִינָם נִמְצְאִים בְּמִקוּמוֹת יוֹשֵׁב בְּנֵי אֲדָם (ג"א):

לְצוּוֹי שִׁתְחִיל לְעֵסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה. וּלְפִי מְדַרְשׁוֹ - חוֹר הַכְּתוּב עַל מִצְוֹת פִּרְיָה וּרְבִיָּה לְאַחַר שֶׁהוֹדִיר עַל שְׂפִיכוֹת דְּמִים, כְּדִי לְהַקִּישׁ - לְדַמּוֹת אֶת מִי שְׂאִינוֹ עוֹסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה לְשׁוֹפֵף דְּמִים (יבמות סג) (ר"א"ם):
 (ט) וַאֲנִי הִנְנִי. לְשׁוֹן 'וַאֲנִי הִנְנִי', מוֹרָה עַל הַסְּפָמָה לְדַבְּרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ קוֹדֵם לָכֵן, וּכְאוֹמֵר: מְסַפִּים אֲנִי עִמָּךְ לְהַקִּים אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם. לְפִי שֶׁהִיָּה נֹחַ דוֹאֵג (חוֹשֵׁשׁ) לְעֵסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה שְׂמָא עֲתִיד זָרְעוֹ לְהִמְחוֹת בַּמְבוּל, עַד שֶׁהִבְטִיחוּ (שִׁיבְטִיחוּ) הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא שְׁלֵא לְשַׁחַת הָעוֹלָם עוֹד, וְכֵן עָשָׂה, שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ בְּשִׁבְעָה: 'לֹא אֶסָּף... וְלֹא אֶסָּף עוֹד לְהַפּוֹת אֶת כָּל חַי' (וְעַל ח. כ"א); וְכֵאֵן בְּאַחֲרוֹנָה הוֹסִיף הַקַּב"ה וַאֲמַר לוֹ, 'הִנְנִי מְסַפִּים לְעֲשׂוֹת קִיּוּם וְחֻזֵק בְּרִית לְהִבְטָחָתִי

לְחוֹמֶר עֲנָשׁוּ: לְמָה חֲזִיב הַרוֹצֵחַ מִיִּתְדָה? 'כִּי בְּצִלְם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם':
 עָשָׂה אֶת הָאָדָם. לֹא פִירַשׁ מִי הוּא שֶׁעָשָׂה אֶת הָאָדָם, וְזֶה מְקַרָּא חֶסֶר [שֶׁמְפָרֵשׁ רַק אֶת הַמַּעֲשֶׂה וְאֶת הַדְּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה, אֵף לֹא אֶת הָעוֹשֶׂה], וְאִילוּ הִיָּה זֶה מְקַרָּא מְלֵא, הִיָּה צְרִיף לְהַיּוֹת כְּתוּב 'עָשָׂה הָעוֹשֶׂה' [כְּלומֵר, לְפָרֵשׁ כֵּאֵן מִי הָעוֹשֶׂה] אֶת הָאָדָם. וְכֵן מְצִינוּ הַרְבֵּה בְּמִקְרָא שֶׁמְקַצֵּר הַכְּתוּב וּמְחַסֵּר פְּרָטִים הַמְזוּבָּנִים אוֹ יְדוּעִים מֵאַלְיָהֶם:
 (ז) וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ. וְהֵלֵא כְּכֹר נֶאֱמַר לְהֵם לְמַעֲלָה (פסוק א) פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאֶרֶץ, וְלְמָה חוֹר עַל הַדְּבָרִים? אֲלֵא לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא - בַּפֶּעַם הֵרֵאשׁוּנָה נֶאֱמָרוּ הַדְּבָרִים לְבִרְכָה שִׁזְכָּה לְהַרְבּוֹת וְרָעוּ, וְכֵאֵן נֶאֱמָרוּ

יא ואקם ית קנמי עמכון ולא ישתיצו כל
בשרא עוד ממני טופנא ולא יהי עוד טופנא
לחבלא ארעא:

(יא) וְהִקְמֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִפְרֹת פֶּלַח־בְּשָׂר
עוֹד מִמֶּנִּי הַמַּבּוּל וְלֹא־יְהִי עוֹד מַבּוּל לְשַׁחַת
הָאָרֶץ:

רש"י וְהִקְמֹתִי • אַעֲשֶׂה קְיוּם לְבְרִיתִי, וּמָהוּ קְיוּמוֹ? "אֵת הַקְּשֶׁת", כְּמוֹ שְׂמֹסִים וְהוֹלֵךְ.

יב ואמר יי דא את קים די אנא זיהב בין
מימרי וביניכון ויבין כל נפשא חיתא די
עמכון לדרי עלמא:

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן
בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין פֶּלַח־נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת
עוֹלָם:

רש"י לְדֹרֹת עוֹלָם • נִכְתָּב חֶסֶד, שֵׁישׁ דּוֹרוֹת שֶׁלֹּא הֶצְרַכְנוּ לְאוֹת, לְפִי שְׂצַדִּיקִים גְּמוּרִים הָיוּ, כְּמוֹ דוֹרוֹ שֶׁל
חֲזַקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי (בראשית רבה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטר־שיחות חלק לה. עמוד 31 ואלף 3 – מתוך 'לקראת שבת')

דוֹרוֹ שֶׁל חֲזַקְיָהוּ וְדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי שְׂמַעוֹן

זֹאת אֹת־הַבְּרִית . . לְדֹרֹת עוֹלָם: (ט, יב)

לְדֹרֹת כְּתִיב, פֶּרֶט לְשֵׁנֵי דוֹרוֹת, לְדוֹרוֹ שֶׁל חֲזַקְיָה . . וְדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי (בראשית רבה פרשה לה, ב)

יש לפרש הטעם שרק בשני דורות אלו לא נראתה הקשתי:

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (בראשית רבה פרשה ל, ח) שְׂאֲחָרֵי הַמַּבּוּל נִחַ רָאָה "עוֹלָם חֲדָשׁ", שֶׁעַל־יְדֵי הַמַּבּוּל נִטְהַר הָעוֹלָם וְנִתְעַלָּה
לְמִדְוָנָה גְבוּהָהּ מְאֹד, עַד שֶׁנִּקְרָא "עוֹלָם חֲדָשׁ".

וְזֶהוּ גַם עֲנִינָה שֶׁל אוֹת הַקְּשֶׁת הַלְרְאוֹת שֶׁ"לֹא יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ" – פִּי עַל־יְדֵי הַמַּבּוּל נִטְהַר הָאָרֶץ בְּאִפְסוֹן
שְׂאֵי־אֶפְשָׁר עוֹד שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה בְּמַצָּב שֶׁפֶל כְּזֶה שֶׁיִּהְיֶה דְרוֹשׁ מַבּוּל לְתַקְנוֹ.

וְהִנֵּה גַם עַל הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה לְבֹא נֹאמַר בְּכַתוּבִים (ישעיה סו, כב) שֶׁאֵץ יִהְיֶה "הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה". שֶׁהָעוֹלָם
יִתְעַלָּה לְבַחֲיָנָה גְבוּהָהּ מְאֹד עַד שֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹ "עוֹלָם חֲדָשׁ".

וְעַל־פִּי־זֶה יש לומר שְׁזֶה שֶׁדִּנְקָא בְּדוֹרוֹת חֲזַקְיָהוּ וְרַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי לֹא הֶצְרַכְנוּ לְאוֹת הַקְּשֶׁת הוּא, פִּי שְׁנֵיהֶם שִׁיכִים
לְגַאֲלָה הַעֲתִידָה.

חֲזַקְיָהוּ – אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (סנהדרין צד, א) "בְּקֶשׁ הַבְּרִית" לְעֲשׂוֹת חֲזַקְיָהוּ מְשִׁיחִי". רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי – חֶבֶר סָפַר הַזֶּהר
אֲשֶׁר "יִפְקוּן בֵּיהּ מִן גְּלוּתָא בְּרַחֲמֵי" (רעיא מהימנא נשא קכד, ב).

יג ית קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני
ובין הארץ:

(יג) אֶת־קִשְׁתִּי נָתַתִּי בְּעַנָּן וְהִיתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי
וּבֵין הָאָרֶץ:

יד ויהי בעננותי עננא על ארעא ותתחזי
קשתיא בעננא:

(יד) וְהָיָה בְּעַנְנֵי עָנָן עַל־הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקְּשֶׁת
בְּעַנְנָן:

רש"י בְּעַנְנֵי עָנָן • כְּשֶׁתְּעַלָּה בְּמַחְשָׁבָה לְפָנַי לְהִבְיֵא חֶשֶׁף וְאֶבְדוֹן לְעוֹלָם.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אֶלְמָלָא הַבְּרִית הִיָּה הָעוֹלָם מִתְקַנֵּים

בְּזַכּוּתָם, כְּמוֹ דוֹרוֹ שֶׁל חֲזַקְיָהוּ מֶלֶךְ

יְהוּדָה וְדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן

יוֹחָאי (בר"ר):

(יד) בְּעַנְנֵי עָנָן. מְלַבֵּד מִשְׁמַעוֹתוֹ

הַפְּשוּטָה שֶׁל 'עָנָן', יש בְּמִשְׁמַעוֹ גַּם

לְשׁוֹן חוֹשֶׁף, הַמּוֹרָה עַל עֲנִין פּוֹרְעֵנּוֹת

הַבָּאִים (גרי"א):

(יב) לְדֹרֹת עוֹלָם. לֹא נִכְתָּב לְדוֹרוֹת,

אֶלָּא לְדֹרֹת נִכְתָּב, חֶסֶד וְיִי הַרְיָבוּי,

לְפִי שֶׁלֹּא נִוְעַדָּה הַקְּשֶׁת לְכָל הַדּוֹרוֹת,

שֵׁישׁ דּוֹרוֹת שֶׁלֹּא הוּצְרַכְנוּ לְאוֹת

הַבְּרִית בְּכַדִּי שֶׁלֹּא תִשְׁחַת הָאָרֶץ,

לְפִי שְׂצַדִּיקִים גְּמוּרִים הָיוּ שֶׁאִף

(יא) וְהִקְמֹתִי. הִקְמֹת הַבְּרִית עֲצָמָה

כְּבָר נִתְפָּרְשָׁה לְמַעַלָּה (לעיל ח, כא. וראו

רש"י פסוק ט). אִם־כֵּן, וְהִקְמֹתִי' הָאָמּוּר

כָּאֵן מִשְׁמַעוֹתוֹ: אַעֲשֶׂה קְיוּם לְבְרִיתִי

– אַעֲמִיד אוֹת וְזַכּוּן, שְׂעִיד שֶׁהַבְּרִית

קְיוּמָתָהּ לְעוֹלָם. וּמָהוּ קְיוּמוֹ? אֵת

הַקְּשֶׁת, כְּמוֹ שְׂמֹסִים וְהוֹלֵךְ בְּכַתוּבִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 35)

קִשְׁתַּעֲלָה בַּמַּחֲשָׁבָה לִפְנֵי הַלְבִּיא חֲשָׁף וְאַבְדּוֹן לְעוֹלָם (רש"י ט, יד)

יש לתמוה, כלום אפשר לומר שכל פעם שנראה הקשת, העולם הוא במצב ירוד כזה שהוא ראוי למבול, חס ושלום? ויש לומר, דהנה המבול לא היה בגדר ענש, אלא בטוי של חרטה, כביכול, על עצם בריאת האדם, וכדכתיב בו "וימח" - **אבוד מחלט**. לפי זה יש לומר, שאין פונת רש"י להשקחת העולם כלו, אלא להשקחת מקום אחד בעולם (שבבו מתנהגים בני אדם כדור המבול) בתור **חשף ואבדון** (אבוד מחלט), ולא בתור ענש.

טו ודכירנא ית קנמי די בין מימרי וביניכון
ובין כל נפשא חיתא בכל בשרא ולא יהי
עוד מיא לטופנא לחבלא כל בשרא :

**(טו) וזכרתי את-בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל-
נפש חיה בכל-בשר ולא-יהיה עוד המים למבול
לשחת כל-בשר:**

טז ותהי קשתא בעננא ואחזניה למדבר קנם
עלם בין מימרא דני ובין כל נפשא חיתא
בכל בשרא די על ארעא :

**(טז) והיתה הקשת בענן וראיתה לזכר ברית עולם
בין אלהים ובין כל-נפש חיה בכל-בשר אשר
על-הארץ:**

טז"א בין אלהים ובין כל נפש חיה • בין מדת הדין של מעלה וביניכם, שהיה לו לכתב: ביני ובין כל-נפש חיה, אלא זהו מדרשו: כשתבא מדת הדין לקטרג עליכם (לחייב אהם), אני רואה את האות ונזכר.

יז ויאמר יי לנח דא את קנם די אקמית בין
מימרי ובין כל בשרא די על ארעא :

**(יז) ויאמר אלהים אל-נח זאת אות-הברית אשר
הקמתי ביני ובין כל-בשר אשר על-הארץ:**

טז"ב זאת אות הברית • הראהו הקשת ואמר לו: הרי האות שאמרתי.

◆ יום שישי ל' תשרי ◆

**(יח) ויהיו בני-נח היצאים מן-התבה שם וחס ויפת
והם הוא אבי כנען:** יח ויהו בני נח די נפקו מן תבואת שם וחס
ויפת והם הוא אבי כנען :

טז"ג וחס הוא אבי כנען • למה הצרף לומר כאן? לפי שהפרשה עסוקה ובאה בשכרותו של נח, שקלקל בה חס ועל ידו נתקלל כנען, ועדין לא כתב תולדות חס ולא ידענו שכנען בנו. לפיכך, הצרף לומר כאן: "וחס הוא אבי כנען".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(יז) זאת אות הברית. לשון 'זאת' מורה על כך, שהראהו הקב"ה לנח את הקשת כשהיא מופיעה במציאות, ואמר לו, 'הרי לפניך האות שאמרתי':

(יח) וחס הוא אבי כנען. עדיין אין הכתוב מונה את תולדות בני נח, ולמה הוצרף לומר כאן שחס הוא אבי כנען? אלא לפי שהפרשה הזאת עסוקה ובאה במעשה שכרותו של נח שקלקל (חטא) בה חס ועל ידו נתקלל כנען (פסוקים כא-כד), והרי עדיין

שהרי לפי צורת הלשון בפרשה זו, היה לו לכתוב 'ביני ובין כל נפש חיה' - כלומר, לא היה לו להקב"ה להזכיר שמו כלל, שהרי הוא המדבר, וכדכתיב שאר הכתובים שבפרשה: 'וזכרתי', 'בריתי', 'וראיתי', אף כאן היה צריך לומר: 'ביני', אלא זהו מדרשו, שאף מידת הדין הסכימה לברית זו, וכאומר: **כשתבא מדת הדין לקטרג עליכם כדי לחייב אתכם** בהשקחת הארץ, באותה שעה אני רואה את האות ונזכר בבריתי:

ואבדון [כענין שנאמר: 'יום עברה היום ההוא, יום צרה ומצוקה יום שאה ומשואה, יום חשך ואפלה יום ענן וערפל (צפניה א, טו)]. לפי משמעות זו מתפרש כאן הכתוב 'היה בעניני ענן' - **קשתא עלה במחשבה לפני להביא חשף ואבדון לעולם**, אז תראה הקשת ואזכור את בריתי:

(טז) בין אלהים ובין כל נפש חיה. פינה הקב"ה את עצמו 'אלהים' המורה על מידת הדין, לומר שהברית היא בין מדת הדין של מעלה וביניכם.

(יט) **שְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים בְּנִינָח וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל־הָאָרֶץ:** יט תִּלְתָּהּ אֱלֹהִים בְּנִי נַח וּמֵאֲלֵינִי אֶתְבַּדְּרוּ כָּל אֲרָעָא:

(כ) **וַיַּחֲלֵ נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כַּרְם:** כ וְשָׂרֵי נֹחַ גִּבְרַת פִּלְחָ בְּאַרְעָא וַנְּצִיב כַּרְמָא:

כ"ט"י וַיַּחֲלֵ • (בראשית רבה) עֲשָׂה עֲצֻמוֹ חֲלִין, שְׁהֵיָה לֹו לְעֶסֶק תַּחֲלָה בְּנִטְיַעָה אַחֲרָת. אִישׁ הָאֲדָמָה • אֲדוּנִי הָאֲדָמָה, כְּמוֹ (רות א'): "אִישׁ נְעֻמִי". וַיִּטַּע כַּרְם • כְּשֶׁנִּכְנַס לַתְּבָה הַכְּנִיס עִמּוֹ זְמוּרוֹת וַיַּחֲרִי תַאֲנִים (בראשית רבה) •

(כא) **וַיֵּשֶׁת מִן־הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֹהֶלֶה:** כא וַיִּשְׁתִּי מִן חֲמֵרָא וַרְוִי וַאֲתַגְלִי בְּגוֹ מִשְׁכָּנָה:

כ"ט"ב וַיִּתְגַּל • לְשׁוֹן וַיִּתְפַּעַל. אֹהֶלֶה • אֹהֶלֶה כְּתִיב, רַמְזוֹ לְעֶשְׂרֵת הַשְּׂבָטִים שֶׁנִּקְרְאוּ עַל שֵׁם שׁוּמְרוֹן, שֶׁנִּקְרְאת אֹהֶלֶה, שְׁגָלוֹ עַל עֶסְקֵי הַיַּיִן, שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ו'): "הַשׁוֹתִים בְּמִזְרְקֵי יַיִן".

(כב) **וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן אֶת עֲרוֹת אָבִיו וַיַּגִּד:** כב וַיִּרְא חָם אָבִיו חָם אָבִיו דְּכַנְעַן יַת עֲרִיתָא דְאָבִיו וַחֲוֵי לְתַרְיִן אַחֲוֵיהּ בְּשׁוּקָא: **לְשֵׁנֵי־אֲחִיו בְּחוּץ:**

כ"ט"ג וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן • (בראשית רבה) יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים: כְּנָעַן רָאָה וְהִגִּיד לְאָבִיו, לְכַף הַזֶּכֶר עַל הַדְּבָר וַנִּתְקַלַּל. וַיֵּרָא אֶת עֲרוֹת אָבִיו • יֵשׁ אוֹמְרִים: סָרְסוּ (סנהדרין ע'), וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: רְבָעוּ (בראשית רבה) •

(כג) **וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת אֶת־הַשְּׂמֶלֶה וַיִּשְׂמֹו עַל־שָׂכְם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכְּוּ אַחֲרָיִת וַיִּכְפּוּ אֶת עֲרוֹת אֲבִיהֶם וַפְּנֵיהֶם אַחֲרָיִת וְעֲרוֹת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ:** כג וַנְּסִיב שָׁם וַיִּפֹּת יַת כְּסוּתָא וַשְׂוִיָה עַל כְּתָף תַּרְוִיהוֹן וַאֲזֵלוּ מִחֲזֵרִין וַחֲפִיאוּ יַת עֲרִיתָא דְאָבִיהוֹן וַאֲפִיְהוֹן מִחֲזֵרִין וְעֲרִיתָא דְאָבִיהוֹן לֹא חִזּוּ:

כ"ט"ד וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת • אֵין כְּתִיב 'וַיִּקַּח' אֶלָּא 'וַיִּקַּח' (סנהדרין ע'), לְמַד עַל שָׁם שֶׁנֶּתְאָמַר בְּמִצְוָה יוֹתֵר מִיִּפֹּת, לְכַף זְכוּ בְּנֵי לְטִלְיַת שֶׁל צִיצִית, וַיִּפֹּת זָכָה לְקַבְּרָה לְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ט'): "אֶתֶּן לְגוֹג מְקוֹם־שָׁם כְּבָר",

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַכְּתוּב כַּאֲן שְׁהוּא אָבִי כְנָעַן וַיֵּשׁ מִרְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים, שֶׁכְּנָעַן, הוּא אֲשֶׁר רָאָה רֵאשׁוֹן אֶת נֹחַ בְּבִיּוּנוֹ, וְהִלֵּף וְהִגִּיד לְאָבִיו וְהִבִּיאוּ לְרֵאוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁכְּנָעַן גָּרַם לְכָל יוֹד, לְכַף הַזֶּכֶר שְׁמוֹ עַל הַדְּבָר וְלָכֵן גַּם נִתְקַלַּל (להלן פסוק כח): (כ"ד):

וַיֵּרָא אֶת עֲרוֹת אָבִיו. נִחְלָקוּ חֲכָמִים מֵהַ הַיָּא רֵאִיָּה זֹו וַיֵּשׁ מִרְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים, שֶׁסָרְסוּ - הַזִּיקוּ, שֶׁלֹא יוֹכֵל לְהוֹלִיד בְּנֵים; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, שֶׁמְלַבֵּד זֹאת גַּם רְבָעוּ - עֲשָׂה בּוֹ מַעֲשֵׂה תוֹעֵבָה (סנהדרין ע) (כ"ה):

(כג) וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת. אֶף־עַל־פִּי שְׁנֵיהֶם הַשְּׂתַתְּפוּ בְּלִקְיָה זֹו, אֵין כְּתִיב 'וַיִּקַּח' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, אֶלָּא 'וַיִּקַּח' בְּלִשׁוֹן יְחִיד; לִימַד כִּי הַכְּתוּב עַל שָׁם, שֶׁנֶּתְאָמַר בְּמִצְוָה יוֹתֵר מִיִּפֹּת, וְכִיּוֹן שֶׁעִיקַר הַמִּצְוָה נַעֲשֵׂה עַל

וְלִנְטוּעָם בְּאַרְץ אַחַר הַמַּבּוּל (כ"ד): (כא) וַיִּתְגַּל. כְּמוֹ וַיִּתְגַּלְּהָ, וְהוּא לְשׁוֹן וַיִּתְפַּעַל (ט) - גִּלָּה אֶת עֲצֻמוֹ (לש"ח): אֹהֶלֶה. לֹא נִכְתַּב 'אֹהֶלֶה' בְּיָדוֹ, אֶלָּא 'אֹהֶלֶה' בְּיָדוֹ כְּתִיב. וַיֵּשׁ בְּזוֹה רַמְזוֹ לְעֶשְׂרֵת הַשְּׂבָטִים [שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל, פָּרַט לִיהוּדָה וּבְנֵימִין] שֶׁנִּקְרְאוּ עַל שֵׁם עִיר מִמְּלַכְתָּם שׁוּמְרוֹן שֶׁנִּקְרְאת 'אֹהֶלֶה' [בְּנִבְוֵאת יִחְזַקְאֵל (כג, ד) נִקְרְאוּ בְּנֵי שׁוּמְרוֹן (עֶשְׂרֵת הַשְּׂבָטִים) 'אֹהֶלֶה'; וּבְנֵי יִרוּשָׁלַיִם (שְׂבָט יְהוּדָה וּבְנֵימִין) 'אֹהֶלֶה']. וַדְרָשׁוּ מִקְרָא זֹה: וַיִּתְגַּל - לְשׁוֹן גְּלוּת, וְ'אֹהֶלֶה' - כְּלִשׁוֹן 'אֹהֶלֶה', לְרַמּוֹ עַל עֶשְׂרֵת הַשְּׂבָטִים שֶׁגָּלוּ עַל עֶסְקֵי הַיַּיִן - שְׂשֵׁתִית הַיַּיִן הִבִּיאתֶם לִידֵי חֲטָא, שְׁעֲלִיהֶם נֶאֱמַר (עמוס ו') הַשׁוֹתִים בְּמִזְרְקֵי יַיִן... לָכֵן עֲתָה יִגְלוּ בְּרֵאשִׁית גְּלוּת (ר"א): (כב) וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן. לְמַה הַדְּגִישׁ

לֹא כְּתַב תּוֹלְדוֹת חָם וְלֹא יַדְעֵנוּ שֶׁכְּנָעַן הוּא בְּנֹו, לְפִיכַף הוֹצֵרָה לְהַקְדִּים וְלֹאמַר כַּאֲן; וְחָם הוּא אָבִי כְנָעַן, כִּי לִיתָן מִשְׁמַעוֹת לְקַלְלַת כְּנָעַן הָאֲמוּרָה לְהִלֵּן בְּהַמְשָׁךְ הַדְּבָרִים: (כ) וַיַּחֲלֵ. פִירוּשׁוֹ 'הַתְּחִיל', אֲךָ יֵשׁ בְּמִשְׁמָעוֹ גַּם לְשׁוֹן 'חֲוֹלִין', כְּלוּמַר עֲשֵׂה עֲצֻמוֹ חֲוֹלִין - חֲוִלֵּל אֶת מַעֲלָתוֹ בְּכַף שֶׁהַתְּחִיל בְּנִטְיַעַת כַּרְם, שְׁהֵיָה רֵאוּי לֹו לְעֶסֶק תַּחֲלָה בְּנִטְיַעָה אַחֲרָת שְׂאִין בָּהּ תַּקְלָה שֶׁל שְׂכָרוֹת (כ"ד) (נח"י): אִישׁ הָאֲדָמָה. לְשׁוֹן בְּעֻלוֹת וְאֲדוּנָת, וּמִשְׁמַעוֹתוֹ אֲדוּנֵי הָאֲדָמָה. כְּמוֹ: אִישׁ נְעֻמִי (רות א, א) - בְּעֻלָּה שֶׁל נְעֻמִי: וַיִּטַּע כַּרְם. וְכִי מִהִיכָן הָיָה לֹו נִטְיַעוֹת, אַחַר שֶׁנִּמְחָקָה כָּל הַקְּדוּשָׁה אֶלָּא כְּשֶׁנִּכְנַס נֹחַ לַתִּיבָה הַכְּנִיס עִמּוֹ זְמוּרוֹת - עַנְפֵי גִפְנִים, וַיַּחֲרִי - גִּנְעִים שֶׁל עֲצֵי תַאֲנִים, עַל מִנְתַּ לְחַזּוֹר

וְהָם שִׁבְזָה אֶת אָבִיו, נֹאמַר בְּזָרְעוֹ (ישעיה ט): "כִּן יִהְיֶה מִלֶּךְ-אֲשׁוּר אֶת שְׂבִי מִצְרַיִם וְאֶת-גְּלוֹת כּוּשׁ, וְעָרִים וְזִקְנִים עָרוֹם וְיִחַף וְחֲשׂוּפֵי שֵׁת וְגו'". וּפְנִיָהֶם אַחֲרֵי-נִיחָה לְמַה נֹאמַר פֶּעַם שְׁנִיָּה? מִלְּמַד שֶׁפִּשְׁקָרְבוֹ אֲצִלוֹ וְהִצְרִיכוֹ לְהַפְךָ עֲצָמָם לְכִסּוּתוֹ, הִפְכוּ פְנֵיהֶם אַחֲרֵי-נִיחָה.

(כד) וַיִּיקֶן נֹחַ מֵיֵגוֹ וַיִּדַע אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן:

רש"י: «בְּנוֹ הַקָּטָן • הַפְּסוּל וְהַבְּזוּי, כְּמוֹ (ירמיה מט): "הִנֵּה קָטָן נִתְתִּיף בְּגוֹיִם בְּזוּי"».

(כה) וַיֹּאמֶר אֲרוּר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחִיו: כה וַאֲמַר לִיט כְּנָעַן עֶבֶד פֶּלַח עֲבָדִין יִהְיֶה לְאַחִיוֹהִי:

רש"י: «אֲרוּר כְּנָעַן • אִתָּה גְרַמְתָּ לִי שְׂלֵא אוֹלִיד בֶּן רְבִיעִי אַחֵר לְשִׁמְשָׁנִי, אֲרוּר בְּנֶךְ רְבִיעִי לְהִיזוֹת מִשְׁמֵשׁ אֶת זָרְעָם שֶׁל אֱלוֹ הַגְּדוֹלִים שֶׁהִטֵּל עֲלֵיהֶם טֶרַח עֲבוּדָתִי מֵעַתָּה. וְמַה רָאָה חָם שֶׁפָּרְסוֹ? אָמַר לָהֶם לְאַחִיו: אָדָם הָרֵאשׁוֹן שְׁנֵי בָנִים הָיוּ לוֹ, וְהֵרַג זֶה אֶת זֶה בְּשִׁבִיל יְרֵשֶׁת הָעוֹלָם, וְאָבִינוּ יֵשׁ לוֹ ג' בָּנִים וְעוֹדְנוּ מִבְּקֵשׁ בֶּן רְבִיעִי?!»

(כו) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כְּנָעַן עֶבֶד לְמוֹ:

רש"י: «בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם • שְׁעִתִּיד לְשִׁמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְזָרְעוֹ, לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן. וַיְהִי • לָהֶם כְּנָעַן לְמַס עוֹבֵד».

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

זָרְעָם שֶׁל אֱלוֹ הַגְּדוֹלִים (שם וַיִּפְתַּח) שֶׁבְּגִלְגָּלָה הוֹטֵל עֲלֵיהֶם כֹּל טֶרַח עֲבוּדָתִי מֵעַתָּה. וּמוֹטִיף רש"י: וְמַה רָאָה חָם שֶׁפָּרְסוֹ? אֵלֵּא כִּי אָמַר לָהֶם לְאַחִיו: 'אָדָם הָרֵאשׁוֹן שְׁנֵי בָנִים הָיוּ לוֹ, קָטָן וְהֵבֵל (לְפָנָי שְׁנוֹלֵד שֵׁת). וְהֵרַג זֶה אֶת זֶה בְּשִׁבִיל יְרוּשַׁת הָעוֹלָם, וְאָבִינוּ יֵשׁ לוֹ כְּבָר ג' בָּנִים וְעוֹדְנוּ מִבְּקֵשׁ בֶּן רְבִיעִי':

(כו) בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם. בִּירַךְ אֶת שָׁם, עַל-יָדֵי שִׁבְרֵךְ אֶת ה' שְׁעִתִּיד לְשִׁמּוֹר הַבְּטָחָתוֹ לְזָרְעוֹ שֶׁל שָׁם (בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, וְנִמְצְאָת בְּרַכַּת שָׁם מִשְׁתַּמַּעַת מֵאֵלֶיהָ, שֶׁהוּא שִׁינְחַל אֶת הָאָרֶץ:

וַיְהִי כְּנָעַן עֶבֶד לְמוֹ. לְאַחַר שִׁיבְשׁוּ בְּנֵי שָׁם אֶת אֶרְצָם, וַיְהִי בְּנֵי כְּנָעַן לָהֶם לְמַס עוֹבֵד - עֲבָדִים בְּגוֹפָם, מִשׁוּעֲבָדִים לְאַדְוָנִיהֶם לְמִלְאָכָה. [וְכֵן נֹאמַר (יהושע טו, ט) וְלֹא הוֹרִישׁוּ אֶת הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּגֹר וַיֹּשֶׁב בְּגֹר וַיֹּשֶׁב הַכְּנַעֲנִי בְּקֶרֶב אֶפְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיְהִי לְמַס עֶבֶד.] (רא"ם, ג'יא, חֲכֹרָן):

(כדלהן ג, ט) [רא"ם]: וּפְנִיָהֶם אַחֲרֵי-נִיחָה. כְּבָר נֹאמַר וַיִּזְלַכּוּ אַחֲרֵי-נִיחָה, וְלְמַה נֹאמַר פֶּעַם שְׁנִיָּה? אֵלֵּא מִלְּמַד הַכְּתוּב בְּזֶה, שֶׁפִּשְׁקָרְבוֹ אֲצִלוֹ וְהִצְרִיכוֹ לְהַפְךָ עֲצָמָם לְמוֹל פְּנָיו כְּדֵי שִׁיּוּכְלוּ לְכִסּוּתוֹ, אֲזַי טוֹכְבוֹ אֶת רֵאשֵׁם לְצַד גָּבָם, וְהִפְכוּ אֶת פְּנֵיהֶם אַחֲרֵי-נִיחָה, שְׂלֵא וַיִּרְאוּהוּ בְּבִזְיוֹנוֹ אֲפִילוֹ רָגַע אֲחָד (לבוש, רא"ם, חֲכֹרָן):

(כד) בְּנוֹ הַקָּטָן. בִּינְהוּ הַכְּתוּב 'הַקָּטָן', לְשׁוֹן גְּנָאִי, כְּלוֹמַר בְּנוֹ הַפְּסוּל וְהַבְּזוּי.

כְּמוֹ - דוּגְמָא בְּמִקְרָא לְתוֹאֵר 'קָטָן' בְּמִשְׁמַעוֹת זו: הִנֵּה קָטָן נִתְתִּיף בְּגוֹיִם בְּזוּי בְּאֲדָם (ירמיה מט, טו) [שִׁפְלָ בֵּין הָעַמִּים עֲשִׂיתִיךָ, בְּזוּי בְּעֵינֵי בְּנֵי הָאָדָם]:

(כה) אֲרוּר כְּנָעַן. מוֹדֵעַ קָלֵל נֹחַ אֶת חָם, דְּוָוֵקָא בְּעַבְדוּת בְּנוֹ כְּנָעַן? אֵלֵּא מִיִּדָה כְּנָגַד מִיִּדָה נִיחָה בּוֹ: אִתָּה (חָם) גְּרַמְתָּ לִי שְׂלֵא אוֹלִיד בֶּן רְבִיעִי אַחֵר שְׂרִצִּיתִי לְהַעֲמִיד אֲצִלִּי לְשִׁמְשָׁנִי וְלָכֵן יִצְטָרְכוּ בְּנֵי הַגְּדוֹלִים לְשִׁמְשָׁנִי בְּמִקְוָמוֹ, עַל-כֵּן, אֲרוּר בְּנֶךְ הָרְבִיעִי (כְּנָעַן). לְהִיזוֹת עֶבֶד וּמִשְׁמֵשׁ אֶת

יָדוֹ, וַיִּפְתַּח רַק נִטְפַּל לוֹ, לָכֵן נֹאמַר 'וַיִּקַּח' בְּלִשׁוֹן יְחִיד. וּמִיִּדָה כְּנָגַד מִיִּדָה כָּאֵל עַל שִׁכְרוֹ, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁהִקְפִּיד עַל כְּבוֹד אָבִיו וְכִיסְהוֹ, לְכַף זְכוֹ בְּנָיו שֶׁל שָׁם (בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַיּוֹצֵאִים מִזְרָעוֹ) לְכִיסוּי שֶׁל כְּבוֹד בְּטִלִּית שֶׁל צִיצִית, וַיִּפְתַּח שָׁגָם הוּא הַשְׁתַּתֵּף בְּמִצְוָה, זָכָה לְקִבּוּרָה לְבָנָיו, שֶׁהוּא כִיסוּי שֶׁל כְּבוֹד לְאָדָם אַחֵר מוֹתוֹ, שְׁנֹאמַר (יחזקאל לט, יא) אֲתָן לְגוֹג מְקוֹם שָׁם קִבּוּר [נְבוּאָה עַל גוֹג מֶלֶךְ מְגוּג, שִׁיעָלָה לְמִלְחָמָה בְּיִשְׂרָאֵל, וַיִּפְּלוּ לוֹחְמָיו עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבְּרוּ שָׁם. וּמְגוּג הוּא מְבַנֵּי יִפְתַּח (כדלהן ג, ט)]. וַאֲילוֹ חָם שִׁבְזָה אֶת אָבִיו, נִתְבַּזָּה אִף הוּא מִיִּדָה כְּנָגַד מִיִּדָה, שְׁנֹאמַר בְּזָרְעוֹ (ישעיה כ, ד) כִּן יִהְיֶה מִלֶּךְ אֲשׁוּר אֶת שְׂבִי מִצְרַיִם וְאֶת גְּלוֹת כּוּשׁ נְעָרִים וְזִקְנִים עָרוֹם וְיִחַף וְחֲשׂוּפֵי שֵׁת וְגו' [כְּשִׁפּוּשׁ וּמִצְרַיִם יִפְּלוּ בִּיְדֵי מֶלֶךְ אֲשׁוּר כְּשִׁבּוּי מִלְחָמָה, יוֹבִילֵם עָרוּמִים וְיִחְפִּיֵם, כְּשִׁאֲחוּרֵיהֶם מְגוֹלִים בְּחֶרֶףָה וּבְכִזְיוֹן גְּדוֹל. וְכוּשׁ וּמִצְרַיִם הֵם מְבַנֵּי חָם

(כו) יִפֶּת אֱלֹהִים לְיִפֶּת וַיִּשְׁכַּן בְּאַהֲלֵי־שָׁם וַיְהִי כְנָעַן
 כז יִפְתִּי יִי לְיִפֶּת וַיִּשְׂרֵי שְׂכִינָתָהּ כְּמִשְׁפָּחָהּ
 דָּשָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶדָּא לְהוּן:
 עֶבֶד לָמוֹ:

רש"י יִפֶּת אֱלֹהִים לְיִפֶּת • מְתַרְגֵּם: יִפֶּת, 'יְרַחֵב'. וַיִּשְׁכַּן בְּאַהֲלֵי־שָׁם • יִשְׂרָה שְׂכִינָתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל. וּמְדַרְשׁ
 חֲכָמִים: אֶף־עַל־פִּי שִׁיפֶת אֱלֹהִים לְיִפֶּת, שְׁבָנָה כְרֶשׁ, שְׁהִיָּה מִבְּנֵי יִפֶּת, בֵּית שְׁנִי, לֹא שָׂרְתָהּ בּוֹ שְׂכִינָה,
 וַהֲיִכֵן שָׂרְתָהּ? כְּמִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן שְׁבָנָה שְׁלֵמָה, שְׁהִיָּה מִבְּנֵי שָׁם. וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד • אֶף מְשִׁיגְלוֹ בְּנֵי שָׁם,
 יִמְכְּרוּ לָהֶם עֶבְדִּים מִבְּנֵי כְנָעַן.

(כח) וַיְחִי־נֹחַ אַחֲרֵי הַמְּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים
 שָׁנָה:
 כח וַיְחִיָּא נֹחַ בְּתַר טוֹפְנָא תְּלַת מָאָה וַחֲמִשִּׁין
 שָׁנִין:

(כט) וַיְהִי כָּל־יְמֵי־נֹחַ תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים
 שָׁנָה וַיָּמָת:
 כט וַהֲוֹו כָּל יוֹמֵי נֹחַ תְּשַׁע מָאָה וַחֲמִשִּׁין
 שָׁנִין וַמִּית:

י (א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שָׁם חָם וַיִּפֶּת וַיֹּולְדוּ
 לָהֶם בָּנִים אַחֲרֵי הַמְּבּוּל:
 א וְאֵלֶּיךָ תּוֹלְדֹת בְּנֵי נֹחַ שָׁם חָם וַיִּפֶּת וַיֹּולְדוּ
 וַאֲחֵי־לֵידוֹ לְהוּן בְּנִין בְּתַר טוֹפְנָא:

(ב) בְּנֵי יִפֶּת גֹּמֵר וּמֹגוֹג וּמְדִי וַיֹּון וַתְּבַל וּמִשְׁדָּ וַתִּירָם:
 רש"י וַתִּירָם • זוֹ פָּרָס (בראשית רבה) •
 ב בְּנֵי יִפֶּת גּוֹמֵר וּמֹגוֹג וּמְדִי וַיֹּון וַתְּבַל
 וּמִשְׁדָּ וַתִּירָם:

(ג) וּבְנֵי גֹמֵר אֲשֻׁכַּנִּי וְרִיפַת וַתּוֹגְרָמָה:
 ג וּבְנֵי גּוֹמֵר אֲשֻׁכַּנִּי וְרִיפַת וַתּוֹגְרָמָה:

(ד) וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ פְּתִים וַדְדָנִים:
 ד וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ פְּתִים וַדְדָנִים:

(ה) מֵאֵלֶּה נִפְרְדּוּ אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם אִישׁ לְלִשְׁוֹ
 לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיֵיהֶם:
 ה מֵאֵלֶּיךָ אֲתַפְרְשׁוּ נְגוּת עֲמֻמָּא בְּאַרְעָהוֹן
 גְּבַר לְלִישְׁוֹ לְזַרְעֵי־תַהוֹן בְּעֲמֻמֵּיהוֹן:

(ו) וּבְנֵי חָם פּוֹשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוֹט וּכְנָעַן:
 ו וּבְנֵי חָם פּוֹשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוֹט וּכְנָעַן:

(ז) וּבְנֵי כּוּשׁ סִבְא וַחַוִּילָה וְסִבְתָּה וְרַעְמָה וְסִבְתָּכָא
 וּבְנֵי רַעְמָה שָׁבָא וַדְדָן:
 ז וּבְנֵי כּוּשׁ סִבְא וַחַוִּילָה וְסִבְתָּה וְרַעְמָה וְסִבְתָּכָא
 וְסִבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שָׁבָא וַדְדָן:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיָּה מִבְּנֵי שָׁם (גרא):
 וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ. כָּפַל וַחֲזוּק אַת
 דְּבָרָיו, שְׁהִיָּה כְנָעַן עֶבֶד לְשֵׁם לְעוֹלָם;
 לֹא רַק בְּשַׁעַה שִׁיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים
 בְּאַרְצָם, אֲלֵא אֶף מְשִׁיגְלוֹ בְּנֵי שָׁם
 מֵאַרְץ כְּנָעַן, יִמְכְּרוּ לָהֶם עֶבְדִּים מִבְּנֵי
 כְּנָעַן (גרא):
 י (ב) וַתִּירָם. זוֹ פָּרָס (ב"ר):

לְבַרְכַּת יִפֶּת: אֶף־עַל־פִּי שִׁיפֶת
 אֱלֹהִים לְיִפֶּת, עִם זֹאת, לֹא יִשְׂרָה ה'
 שְׂכִינָתוֹ אֲצִלוֹ אֲלֵא 'בְּאַהֲלֵי שָׁם'.
 שְׁבָנָה פּוֹרֶשׁ מִלֶּךָ פָּרַס שְׁהִיָּה
 מִבְּנֵי יִפֶּת (כדלהלן ג, ה) אֶת הַבֵּית הַשְּׁנִי
 - לֹא שָׂרְתָהּ בּוֹ שְׂכִינָה בְּמִלּוֹאָהּ.
 וַהֲיִכֵן שָׂרְתָהּ הַשְּׂכִינָה בְּמִלּוֹאָהּ? רַק
 בְּמִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן שְׁבָנָה שְׁלֵמָה מִלֶּךָ

(כו) יִפֶּת אֱלֹהִים לְיִפֶּת. 'יְרַחֵב'
 מְתַרְגֵּם בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי: 'יִפְתִּי' (ראח
 דברים יב, ב. ובאונקלוס שם). וּפִירוּשׁוֹ כָּאֵן:
 יְרַחֵב ה' אֶת גְּבוּלוֹ שֶׁל יִפֶּת:
 וַיִּשְׁכּוֹן בְּאַהֲלֵי שָׁם. חוֹר לְבַרְךָ אֶת
 שָׁם, שִׁיִּשְׂרָה ה' שְׂכִינָתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל
 הַעֲתִידִים לְצֵאת מִמִּנּוֹ. וְעַל־פִּי מְדַרְשׁ
 חֲכָמִים, בְּרַכָּה זוֹ שֶׁל שָׁם, קְשׁוּרָה

(ח) וְכוּשׁ יֵלֵךְ אֶת־נִמְרֹד הוּא הַחֵל לְהוֹת גְּבֹר בְּאַרְצָּ:
 ח וְכוּשׁ אוֹלִיד יֵת נִמְרֹד הוּא שְׂרִי לְמַהוּי גְּבֹר תְּקִיף בְּאַרְעָא:

ש"י - לְהוֹת גְּבֹר • לְהִמְרִיד כָּל הָעוֹלָם עַל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, בְּעֵצַת דּוֹר הַפְּלִגָּה.

(ט) הוּא־הִיָּה גְבֹר־צִיד לְפָנָי יְהוָה עַל־כֵּן יֵאמָר כְּנִמְרֹד גְּבֹר צִיד לְפָנָי יְהוָה:
 ט הוּא הִיָּה גְבֹר תְּקִיף קָדָם יי עַל כֵּן יִתְאַמֵּר כְּנִמְרֹד גְּבֹר תְּקִיף קָדָם יי:

ש"י - גְּבֹר צִיד • צִיד דַּעְתָּן שֶׁל בְּרִיּוֹת בְּפִיּוֹ, וּמִטְעֵן לְמַרְדּ בְּמִקוֹם. לְפָנָי ה' • מִתְכַּוֵּן לְהַקְנִיטוֹ עַל פְּנִיּוֹ. עַל כֵּן יֵאמָר • עַל כָּל אֲדָם מְרֻשָּׁע בְּעֵזוֹת פְּנִיּוֹ, יוֹדֵעַ רְבוּנוֹ וּמִתְכַּוֵּן לְמַרְדּ בּוֹ, יֵאמָר: 'זֶה כְּנִמְרֹד גְּבֹר צִיד' (בְּרֵאשִׁית רַבָּה) •

(י) וַתְּהִי רֵאשִׁית מִמְּלַכְתּוֹ כְּכֹל וְאַרְרָף וְאַפְרָד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָּ שְׁנַעַר:
 י וַתְּהִי רֵישׁ מְלַכּוּתָהּ כְּכֹל וְאַרְרָף וְאַפְרָד וְכַלְנֶה בְּאַרְעָא דְכְּכֹל:

(יא) מִן־הָאָרֶץ הִיא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּבֶן אֶת־נִינְוֶה וְאֶת־רַחֲבַת עִיר וְאֶת־כַּלְח:
 יא מִן אֲרַעָא (נ"א עֵיצָה) הִיא נִפְק אֶתוֹרְאָה וְכַנָּא יֵת נִינְוֶה וְיֵת רַחֲבַת (נ"א רַחוּבִי) קְרַתָּא וְיֵת כַּלְח:

ש"י - מִן־הָאָרֶץ • כִּיּוֹן שְׂרָאָה אֲשׁוּר אֵת בְּנָיו שׁוֹמְעֵין לְנִמְרֹד וּמוֹרְדִין בְּמִקוֹם לְכַנּוֹת הַמַּגְדֵּל, יֵצֵא מִתּוֹכָם (בְּרֵאשִׁית רַבָּה) •

(יב) וְאֶת־רֶסֶן בֵּין נִינְוֶה וּבֵין כַּלְח הוּא הָעִיר הַגְּדוֹלָה: יב וְיֵת רֶסֶן בֵּין נִינְוֶה וּבֵין כַּלְח הִיא קְרַתָּא רַבְתָּא:
 יב וְיֵת רֶסֶן בֵּין נִינְוֶה עִיר גְּדוֹלָה לְאַלְהִים" •

(יג) וּמִצְרַיִם יֵלֵךְ אֶת־לוֹדִים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לְהָבִים וְאֶת־נַפְתָּחִים:
 יג וּמִצְרָאִי (בְּכֹל הַס' וּמִצְרַיִם) אוֹלִיד יֵת לוֹדָאִי וְיֵת עַנְמָאִי וְיֵת לְהַבָּאִי וְיֵת נַפְתּוּחָאִי:

ש"י - לְהָבִים • שְׁפָנִיהֶם דּוֹמִים לְלֶהָב.

(יד) וְאֶת־פְּתָרְסִים וְאֶת־כַּסְלָחִים אֲשֶׁר יֵצֵאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים:
 יד וְיֵת פְּתוּרְסָאִי וְיֵת כַּסְלוּחָאִי דִי נַפְקוּ מִתְּמִן פְּלִשְׁתָּאִי וְיֵת כַּפּוּטְקָאִי:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וּמוֹרְדִין בְּמִקוֹם, וּבְדַעְתָּם לְכַנּוֹת הַמַּגְדֵּל, יֵצֵא מִתּוֹכָם - הַתְּרַחֵק מִחִבְרָתָם (כ"ד):
 (יב) הָעִיר הַגְּדוֹלָה, שֶׁלֹּשׁ עָרִים הוֹפְקוּ בְּמִקְרָא זֶה: רֶסֶן, נִינְוֶה, וְכַלְח. אִיזוֹ מִקוֹן נִקְרָאת 'הָעִיר הַגְּדוֹלָה'? אֵלֶּא הִיא נִינְוֶה, שְׁעָלֶיהָ נֵאמַר (ינ"ה ג' א) וְנִינְוֶה הָיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לְאַלְהִים:
 (יג) לְהָבִים. נִקְרָאוּ כֵּן עַל־שֵׁם שְׁפָנֵיהֶם דּוֹמִים לְלֶהָב - מִרְאִיהֶם צְהוּב כְּלֶהָבַת אֵשׁ (ע"י רש"י ישעי"י ג', ח):

לְהַכְעִיטוֹ עַל פְּנָיו: עַל כֵּן יֵאמָר. שְׁמוֹ שֶׁל נִמְרֹד מוֹזְכָּר בְּלִשׁוֹן הַבְּרִיּוֹת כְּמִשְׁלַל וְדוּגְמָא לְרֻשָּׁעִים כְּמוֹתוֹ, שְׁעַל כָּל אֲדָם הַמְרֻשָּׁע בְּעֵזוֹת פְּנִיּוֹ, כְּשֶׁהוּא יוֹדֵעַ רְבוּנוֹ - מֵאֲמִין בְּמִצִּיאָתוֹ וּמִתְכַּוֵּן לְמַרְדּ בּוֹ לְהַכְעִיט, יֵאמָר: זֶה - כְּנִמְרֹד גְּבֹר צִיד (ת"כ כו, יח):
 (יא) מִן הָאָרֶץ הִיא יֵצֵא אֲשׁוּר. כְּלוֹמַר פִּירֵשׁ מִמְּנָה, שְׁפִיּוֹן שְׂרָאָה אֲשׁוּר אֵת בְּנָיו שׁוֹמְעֵין לְנִמְרֹד

(ח) לְהוֹת גְּבֹר. כְּלוֹמַר הוּא אֲשֶׁר הַתְּחִיל לְהִתְנַהֵג כְּגְבוּר' נִגְדָה, שְׁנִטְלַל לְעַצְמוֹ גְבוּרָה וְעֵזוֹת לְהִמְרִיד כָּל הָעוֹלָם עַל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, בְּעֵצַת הַמְרִידָה שֶׁל דּוֹר הַפְּלִגָּה (נ"א, נח"ס):
 (ט) גְבוּר צִיד. גְבוּרְתוֹ הָיְתָה בְּכַף שֶׁהָיָה צִיד דַּעְתָּן שֶׁל בְּרִיּוֹת בְּפִיּוֹ - הִסִּית וְהִדִּיחַ אֶת לְבָבָם, וּמִטְעֵן (מִטְעָה אוֹתָם) לְמַרְדּ בְּמִקוֹם:
 לְפָנָי ה'. נִגְדָה, כְּלוֹמַר, הָיָה מֵאֲמִין בְּמִצִּיאָתוֹ וּמִתְכַּוֵּן לְהַקְנִיטוֹ -

ה"ט - פתַרְסִים וְאֵת כְּסֻלְחֵיהֶם אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֵּׁם פְּלִשְׁתִּים • מִשְׁנֵיהֶם יֵצְאוּ, שְׁהִיוּ פְתַרְסִים וְכֻסְלָחִים מִחֲלִיפִין מִשְׁכַּב נְשׁוּתֵיהֶם אֵלָיו, וְיֵצְאוּ מֵהֶם פְּלִשְׁתִּים.

טו וּכְנַעַן יֵלֵךְ אֶת־צִידוֹן בְּכָרוֹ וְאֶת־חֵת:

טז וְיֵת יְבוּסָאִי וְיֵת אַמּוֹרָאִי וְיֵת גְּרִגְשָׁאִי:

יז וְיֵת חִזְיָאִי וְיֵת עֲרָקָאִי וְיֵת אַנְתּוֹסָאִי:

יח וְיֵת אַרְוֵדָאִי וְיֵת צַמְרָאִי וְיֵת חֲמַתָּאִי וְיֵת כַּן אֶת־בְּדִירוֹ זִרְעִית כְּנַעֲנָאִי:

ה"י - וְאַחַר נִפְצוּ • מֵאֵלֶּה נִפְצוּ מִשְׁפְּחוֹת הַרְבֵּה.

יט וַיְהִי תְּחִלָּה כְּנַעֲנָאִי מִצִּידוֹן מִטֵּי לְגִרְרָ עַד עֵזָה מִטֵּי לְסָדוּם וְעַמּוֹרָה וְאַדְמָה וְצַבּוּיִם עַד לְשַׁע:

ה"י - גְּבוּל • סוּף אֲרָצוֹ, כָּל גְּבוּל לְשׁוֹן סוּף וְקֶצֶה. בְּאַכָּה • שֵׁם דְּבַר. וְלִי נִרְאָה כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחֻבְרוֹ: 'גְּבוּל זֶה מֵגִיעַ עַד אֲשֶׁר תָּבֵא לְמָקוֹם פְּלוֹנִי'.

כ אֵלֶּה בְּנֵי־חָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם:

ה"י - לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם • אֶף־עַל־פִּי שֶׁנֶּחֱלְקוּ לְלִשׁוֹנוֹת וְאַרְצוֹת, כֵּלָם בְּנֵי חָם הֵם.

כא וְלִשְׁם יֵלֵךְ גַּם־הוּא אָבִי כָּל־בְּנֵי־עֶבֶר אָחִי יִפֹּת הַקְּדוּל:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שפירושה כל שטח המקום [כדוגמת: 'כל גבול ישׂראל' (מלכים א, א) - כל רחבי ארץ ישׂראל], ויש שפירושה קצה וסוף, שבו מסתיים שטח המקום [כדוגמת גבולות הארץ: 'גבול נגב/גבול צפון', 'לגבלתיה סביב' (במדבר לו, כ"ג), שמשמעותו קו הגבול המקיף את תחום הארץ מכל רוחותיה]. גם 'גבול הכנעני' האמור כאן, פירושו סוף ארצו של הכנעני, והערים המפורטות בכתוב מציינים את ערי הגבול המקיף את ארץ כנען. וכן כל 'גבול' שבמקרא [הנאמר בלשון 'גבולו של פלוני', כדוגמת 'גבול הכנעני', 'גבול האמורי' וכדומה] הוא לשון סוף וקצה (ג"ר):

שפירושה כל שטח המקום [כדוגמת: 'כל גבול ישׂראל' (מלכים א, א) - כל רחבי ארץ ישׂראל], ויש שפירושה קצה וסוף, שבו מסתיים שטח המקום [כדוגמת גבולות הארץ: 'גבול נגב/גבול צפון', 'לגבלתיה סביב' (במדבר לו, כ"ג), שמשמעותו קו הגבול המקיף את תחום הארץ מכל רוחותיה]. גם 'גבול הכנעני' האמור כאן, פירושו סוף ארצו של הכנעני, והערים המפורטות בכתוב מציינים את ערי הגבול המקיף את ארץ כנען. וכן כל 'גבול' שבמקרא [הנאמר בלשון 'גבולו של פלוני', כדוגמת 'גבול הכנעני', 'גבול האמורי' וכדומה] הוא לשון סוף וקצה (ג"ר):

שפירושה כל שטח המקום [כדוגמת: 'כל גבול ישׂראל' (מלכים א, א) - כל רחבי ארץ ישׂראל], ויש שפירושה קצה וסוף, שבו מסתיים שטח המקום [כדוגמת גבולות הארץ: 'גבול נגב/גבול צפון', 'לגבלתיה סביב' (במדבר לו, כ"ג), שמשמעותו קו הגבול המקיף את תחום הארץ מכל רוחותיה]. גם 'גבול הכנעני' האמור כאן, פירושו סוף ארצו של הכנעני, והערים המפורטות בכתוב מציינים את ערי הגבול המקיף את ארץ כנען. וכן כל 'גבול' שבמקרא [הנאמר בלשון 'גבולו של פלוני', כדוגמת 'גבול הכנעני', 'גבול האמורי' וכדומה] הוא לשון סוף וקצה (ג"ר):

שפירושה כל שטח המקום [כדוגמת: 'כל גבול ישׂראל' (מלכים א, א) - כל רחבי ארץ ישׂראל], ויש שפירושה קצה וסוף, שבו מסתיים שטח המקום [כדוגמת גבולות הארץ: 'גבול נגב/גבול צפון', 'לגבלתיה סביב' (במדבר לו, כ"ג), שמשמעותו קו הגבול המקיף את תחום הארץ מכל רוחותיה]. גם 'גבול הכנעני' האמור כאן, פירושו סוף ארצו של הכנעני, והערים המפורטות בכתוב מציינים את ערי הגבול המקיף את ארץ כנען. וכן כל 'גבול' שבמקרא [הנאמר בלשון 'גבולו של פלוני', כדוגמת 'גבול הכנעני', 'גבול האמורי' וכדומה] הוא לשון סוף וקצה (ג"ר):

שפירושה כל שטח המקום [כדוגמת: 'כל גבול ישׂראל' (מלכים א, א) - כל רחבי ארץ ישׂראל], ויש שפירושה קצה וסוף, שבו מסתיים שטח המקום [כדוגמת גבולות הארץ: 'גבול נגב/גבול צפון', 'לגבלתיה סביב' (במדבר לו, כ"ג), שמשמעותו קו הגבול המקיף את תחום הארץ מכל רוחותיה]. גם 'גבול הכנעני' האמור כאן, פירושו סוף ארצו של הכנעני, והערים המפורטות בכתוב מציינים את ערי הגבול המקיף את ארץ כנען. וכן כל 'גבול' שבמקרא [הנאמר בלשון 'גבולו של פלוני', כדוגמת 'גבול הכנעני', 'גבול האמורי' וכדומה] הוא לשון סוף וקצה (ג"ר):

(הוכרח):

שפירושה כל שטח המקום [כדוגמת: 'כל גבול ישׂראל' (מלכים א, א) - כל רחבי ארץ ישׂראל], ויש שפירושה קצה וסוף, שבו מסתיים שטח המקום [כדוגמת גבולות הארץ: 'גבול נגב/גבול צפון', 'לגבלתיה סביב' (במדבר לו, כ"ג), שמשמעותו קו הגבול המקיף את תחום הארץ מכל רוחותיה]. גם 'גבול הכנעני' האמור כאן, פירושו סוף ארצו של הכנעני, והערים המפורטות בכתוב מציינים את ערי הגבול המקיף את ארץ כנען. וכן כל 'גבול' שבמקרא [הנאמר בלשון 'גבולו של פלוני', כדוגמת 'גבול הכנעני', 'גבול האמורי' וכדומה] הוא לשון סוף וקצה (ג"ר):

כִּי אָבִי כָל־בְּנֵי־עֵבֶר • הִנֵּהר - הָיָה שָׁם. אָחִי יַפֶּת הַגְּדוֹל • אֵינִי יוֹדֵעַ אִם יַפֶּת הַגְּדוֹל, אִם שָׁם? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "שָׁם בֶּן־מֵאֵת שָׁנָה וְגו' שְׁנַתִּים אַחַר הַמְּבֹוֹל", הָיָה אוֹמֵר יַפֶּת הַגְּדוֹל, שֶׁהָיָה בֶּן ת"ק שָׁנָה הָיָה נֹחַ כִּשְׁהִתְחִיל לְהוֹלִיד, וְהַמְּבֹוֹל הָיָה בְּשְׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה [לְנֹחַ]. נִמְצָא, שֶׁהַגְּדוֹל בְּכִנְיֹו הָיָה בֶּן מֵאָה שָׁנָה, וְשָׁם לֹא הִגִּיעַ לְמֵאָה עַד שְׁנַתִּים אַחַר הַמְּבֹוֹל. אָחִי יַפֶּת • וְלֹא אָחִי חָם, שְׁאֵלוֹ שְׁנֵיהֶם כִּבְדוֹ אֶת אֲבֵיהֶם, וְזֶה בְּזַהוּ.

כב בְּנֵי שָׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם: (כב) בְּנֵי שָׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם:

כג וּבְנֵי אָרַם עוּץ וְחוּל וְגֹתֵר וּמֹשׁ: (כג) וּבְנֵי אָרַם עוּץ וְחוּל וְגֹתֵר וּמֹשׁ:

כד וְאַרְפַּכְשָׁד אוֹלִיד יֵת שֶׁלַח וְשֶׁלַח אוֹלִיד יֵת עֵבֶר: (כד) וְאַרְפַּכְשָׁד יֵלֵד אֶת־שֶׁלַח וְשֶׁלַח יֵלֵד אֶת־עֵבֶר:

כה וְלֵעֵבֶר יֵלֵד שְׁנֵי בָנִים שָׁם הָאֶחָד פֶּלֶג בִּימְיוֹ נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אָחִיו יִקְטָן: (כה) וְלֵעֵבֶר יֵלֵד שְׁנֵי בָנִים שָׁם הָאֶחָד פֶּלֶג בִּימְיוֹ נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אָחִיו יִקְטָן:

כז נִפְלְגָה • נִתְבַּלְּבוּ הַלְּשׁוֹנוֹת וְנִפְצוּ מִן הַבְּקָעָה, וְנִתְפַּלְּגוּ בְּכָל הָעוֹלָם. לְמַדְנֵו שֶׁהָיָה עֵבֶר נְבִיא, שֶׁקִּרָא שָׁם בְּנֵו עַל שֵׁם הָעֵתִיד, וְשִׁנְיֵו בְּסֹדֵר עוֹלָם, שֶׁבְּסוּף יְמֵיו נִתְפַּלְּגוּ, שָׁאֵם תֵּאֵמַר בְּתַחֲלַת יְמֵיו, הָרִי יִקְטָן אָחִיו צְעִיר מִמֶּנּוּ וְהוֹלִיד כְּמָה מִשְׁפָּחוֹת קִדְם לְכֵן, שְׁנֵאֵמַר: "וְיִקְטָן לְדוֹ וְגו'", וְאַחַר כֵּן "וַיְהִי כָל הָאָרֶץ וְגו'". וְאִם תֵּאֵמַר בְּאִמְצַע יְמֵיו, לֹא בָא הַכְּתוּב לְסֹתָם אֶלָּא לְפָרֵשׁ, הָא לְמַדְתָּ, שֶׁבְּשְׁנַת מוֹת פֶּלֶג נִתְפַּלְּגוּ. יִקְטָן • שֶׁהָיָה עָנּוּ וּמִקְטִין עֲצוּמוֹ, לְכֵן זָכָה לְהַעֲמִיד כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת הַלְלוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 64)

שְׁהִיָה עֵבֶר נְבִיא, שֶׁקִּרָא שָׁם בְּנֵו עַל שֵׁם הָעֵתִיד (י. כה)

בְּדֶרֶךְ הַפְּשֻׁט אֵין הַכְּרַח שֶׁשָׁם מְבֹטָא אֶת עֵינֵינוּ שֶׁל בַּעַל הַשֵּׁם (רַק אִם הַפְּסוּק עֲצוּמוֹ מְדַגֵּישׁ זֹאת, כְּמוֹ אֲבָרְהָם - אַב הַמּוֹן גוֹיִם), אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ הַכְּרַח בְּדֶרֶךְ הַפְּשֻׁט שֶׁשָׁם זֶה שֵׁיף לְבַעַל הַשֵּׁם, שֶׁלְכֵן מְצִינֵנו בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּרַש"י הַעֲגִין דְּמִדְרַשׁ שְׁמוֹת. וְרָאָה פְרוּשׁ הַמְּיַחֵס לְרַש"י דְּבִרְיֵהִימִים-א, כג: נְבִיא גְדוֹל הָיָה עֵבֶר, אֲבָל שְׁמוֹת אַחֵרִים לֹא נִתְּנוּ לְדֶרַשׁ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

יִתְבּוֹן, שֶׁכֵּן הָרִי יִקְטָן אָחִיו הָיָה צְעִיר מִמֶּנּוּ וְכִבְר הוֹלִיד כְּמָה מִשְׁפָּחוֹת קוֹדְם לְכֵן, שֶׁתְּחִילָה נֵאמַר (פְּסוּק כו) וַיִּקְטָן יֵלֵד וְגו', וְאַחֲרֵיכֵן נֵאמַר וַיְהִי כָל הָאָרֶץ וְגו' (לְקַטָּן יא, א). וּמִן הַהִכָּרַח שֶׁעֵבֶר זְמַן־מָה מְלִידַת פֶּלֶג עַד שֶׁנִּפְלְגָה הָאָרֶץ. וְאִם תֵּאֵמַר שֶׁנִּתְפַּלְּגוּ בְּאִמְצַע יְמֵיו? גַּם זֶה אֵי אֶפְשָׁר, שֶׁכֵּן כִּשְׁהַכְּתוּב בָּא לְהוֹדִיעַ כִּי 'בִּימְיוֹ' נִפְלְגָה הָאָרֶץ, מִשְׁמַע שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ זְמַן מְבוֹרָר אֵימַתִּי נִפְלְגָה, שֶׁהָרִי לֹא בָא הַכְּתוּב לְסֹתָם וְלַצִּיּוֹן רַק שֶׁהָיָה זֶה בְּזְמַן כִּלְשָׁהוּ 'בְּאִמְצַע יְמֵיו' (שְׁנַמְשִׁכּוּ כְּמָה מֵאוֹת שָׁנִים), אֶלָּא לְפָרֵשׁ זְמַן מְסוּיָם בִּימְיוֹ, בְּתַחֲלִיתָם אוֹ בְּסוּפָם. וְכִיּוֹן שֶׁאֵין לְפָרֵשׁוּ תְּחִילַת יְמֵיו, הָא לְמַדְתָּ מְכָאן שֶׁבְּשְׁנַת מוֹת פֶּלֶג נִתְפַּלְּגוּ, וְעַל כֵּן נִקְרָא פֶּלֶג, כִּי בְּסוּף יְמֵיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ (רַא"ם):

הַמְּבֹוֹל, וְשָׁם לֹא הִגִּיעַ לְמֵאָה שָׁנָה עַד שְׁנַתִּים אַחַר הַמְּבֹוֹל. עַל־כֵּרֶךְ שֶׁשָׁם אֵינוֹ הַגְּדוֹל שֶׁבְּבָנִים, אֶלָּא יַפֶּת: אָחִי יַפֶּת. הַזְּכִיר הַכְּתוּב שֶׁהוּא אָחִי יַפֶּת, וְלֹא הַזְּכִיר שֶׁהוּא גַם אָחִי חָם. לְפִי שְׁאֵלוֹ שְׁנֵיהֶם (שָׁם וְיַפֶּת) כִּבְדוֹ אֶת אֲבֵיהֶם, וְזֶה (חָם) בְּזַהוּ (לְעִיל ט, כ"ב), לְכֵן אֵין הַכְּתוּב מְחַשְׁבֵּו כְּאֹחֵיהֶם: (כה) נִפְלְגָה. לְשׁוֹן הַתְּפַלְּגוֹת וְהַתְּחַלְּקוֹת, שֶׁבְּדוֹרוֹ (דוֹר הַפֶּלְגָה) נִתְבַּלְּבוּ הַלְּשׁוֹנוֹת וְנִתְפַּרְדּוּ מִשְׁפָּה אַחַת לְלְשׁוֹנוֹת הַרְבָּה, וְנִפְצוּ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִן הַבְּקָעָה שֶׁבָּהּ יִשְׁבוּ (כְּדַלְחָן יא, ט), וְנִתְפַּלְּגוּ וְנִתְפַּרְדּוּ בְּכָל הָעוֹלָם. מְכָאן לְמַדְנֵו שֶׁהָיָה עֵבֶר נְבִיא, שֶׁקִּרָא שָׁם בְּנֵו עַל שֵׁם הָעֵתִיד לְהִיוֹת, וְשִׁנְיֵו בְּסֹדֵר־עוֹלָם שֶׁבְּסוּף יְמֵיו שֶׁל פֶּלֶג נִתְפַּלְּגוּ, שָׁאֵם תֵּאֵמַר בְּתַחֲלַת יְמֵיו נִתְפַּלְּגוּ, הָרִי אֵין הַדְּבָר

(כא) אָבִי כָל בְּנֵי עֵבֶר הִנֵּהר, הָיָה שָׁם - 'עֵבֶר' הָאֵמּוֹר כָּאן, אֵינוֹ שָׁם אֲדָם [שֶׁלֹּא בְּעֵבֶר הָאֵמּוֹר לְהֵלֵן (פְּסוּק כד)], אֶלָּא הַכּוּנָה הִיא לְ'עֵבֶר הִנֵּהר', שֶׁשָׁם הָיָה אֲבֵיהֶם שֶׁל כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת שֶׁיָּשְׁבוּ בְּעֵבֶר הַמְּזוּרְחֵי שֶׁל נֶהַר פְּרַת (רַא"ם): אָחִי יַפֶּת הַגְּדוֹל. כִּשְׁהוּא אוֹמֵר 'אָחִי יַפֶּת הַגְּדוֹל', אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם יַפֶּת הוּא הַגְּדוֹל וּמִשְׁמַעוֹ 'אָחִיו שֶׁל יַפֶּת הַגְּדוֹל', אוֹ אִם שָׁם הוּא הַגְּדוֹל, וּמִשְׁמַעוֹ 'אָחִיו הַגְּדוֹל שֶׁל יַפֶּת'. אֲבָל כִּשְׁהוּא אוֹמֵר (לְקַטָּן יא, ט) "שָׁם בֶּן מֵאֵת שָׁנָה וְגו'... שְׁנַתִּים אַחַר הַמְּבֹוֹל, הָיָה אוֹמֵר - מְכָאן אֲנִי לְמִדִּים שֶׁיַּפֶּת הוּא הַגְּדוֹל, שֶׁהָרִי בֶּן ת"ק (חֲמֵשׁ מֵאוֹת) שָׁנָה הָיָה נֹחַ כִּשְׁהִתְחִיל לְהוֹלִיד בָּנִים (לְעִיל ה, לב), וְהַמְּבֹוֹל הָיָה בְּשְׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְנֹחַ (לְעִיל ה, יא), נִמְצָא שֶׁהַגְּדוֹל בְּכִנְיֹו הָיָה כִּבְר בֶּן מֵאֵת שָׁנָה כִּשְׁהִתְחִיל

כו וַיִּקְטֹן יֶלֶד אֶת־אֱלֹמֹדֶד וְאֶת־שֹׁלֵף וְאֶת־חֲצַרְמֹת וְאֶת־יֶרַח:

כו) וַיִּקְטֹן יֶלֶד אֶת־אֱלֹמֹדֶד וְאֶת־שֹׁלֵף וְאֶת־חֲצַרְמֹת וְאֶת־יֶרַח:

כז"י < חֲצַרְמֹת • על שם מקומו, דברי אגדה (בראשית רבה).

כז וְנִתְּ הַדּוֹרָם וְנִתְּ אֹזֶל וְנִתְּ דִקְלָה:

כז) וְנִתְּ הַדּוֹרָם וְנִתְּ אֹזֶל וְנִתְּ דִקְלָה:

כח וְנִתְּ עֹבֵל וְנִתְּ אֲבִימָאֵל וְנִתְּ שָׁבָא:

כח) וְנִתְּ עֹבֵל וְנִתְּ אֲבִימָאֵל וְנִתְּ שָׁבָא:

כט וְנִתְּ אוֹפֵר וְנִתְּ חוּיֵלָה וְנִתְּ יוֹכָב כָּל אֵלֶיךָ בְּנֵי יִקְטָן:

כט) וְנִתְּ אוֹפֵר וְנִתְּ חוּיֵלָה וְנִתְּ יוֹכָב כָּל־אֵלָה בְּנֵי יִקְטָן:

ל וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמִּשְׁאֵה הַר הַקָּדָם:

ל) וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמִּשְׁאֵה בְּאֶמְהַ סְפָרָה הַר הַקָּדָם:

לא אֵלָה בְּנֵי־שָׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם לְגוֹיֵיהֶם:

לא) אֵלָה בְּנֵי־שָׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם לְגוֹיֵיהֶם:

לב אֵלָה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם וּמֵאֵלָה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאַרְץ אַחַר הַמַּבּוּל:

לב) אֵלָה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם וּמֵאֵלָה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאַרְץ אַחַר הַמַּבּוּל:

◆ שבת קודש א' מרחשון ◆

יא (א) וַיְהִי כֹל־הָאָרֶץ שָׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחָדִים:

כא וַיְהִי כֹל אֲרֻצָּא לִישָׁן חֵד וּמִמְלַל חֵד: כ"י < שָׁפָה אַחַת • לשון הקדש. וּדְבָרִים אַחָדִים • באו בעצה אחת ואמרו: לא כל הימנו שיכר לו את העליונים. נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה. דבר אחר: על יחידו של עולם. דבר אחר: "ודברים אחדים", (ספרים אחדים: דברים חדים). אמרו: אחת לאלף ותרנו' שנים הרקיע מתמוטט, כשם שעשה בימי המבול. באו ונעשה לו סמוכות (בראשית רבה).

יב (ב) וַיְהִי בְּנִסְעֵם מִקְדָם וַיִּמְצְאוּ בְּקַעֲהָ בְּאַרְץ שִׁנְעָר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:

כב וַיְהִי בְּנִסְעֵם מִקְדָם • שהיו יושבים שם, כדכתיב למעלה: (לעיל ט) "ויהי מושבם וגו' הר הקדם" ונסעו משם לתור להם מקום להחזיק את כלם, ולא מצאו אלא שִׁנְעָר.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

'ודברים אחדים' (ס"א: דברים חדים - דברי חירוף קשים כלפי שמים) - שאמרו, 'אחת לאלף ותרנו' שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול, שהיה באלף תרנו' שנים לבריאת העולם, על-כן בואו ונעשה לו (לרקיע) סמוכות - עמודים שיחזיקו בו לבל ותמוטט שוב' (כ"ד: (ב) בנסעם מקדם. 'קדם' (צד המזרח) הוא המקום שהיו יושבים שם, כדכתיב למעלה (לעיל ט) ויהי

בדעתם, שבאו בעצה אחת - הסכימו יחדיו לדעה אחת ואמרו כלפי הקב"ה: לא כל הימנו - אין לו זכות וצדק בידו, שיכר לו את העליונים, ולנו יתן רק את התחתונים (כ"ד לח); לכן נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה על השליטה בעליונים. דבר אחר - דרך אחרת לפרש את הלשון 'דברים אחדים': דברים על יחידו של עולם, שנדברו למרוד בו. דבר אחר - דרך אחרת לפרש את הלשון

(כו) ויקטן. לשון קטנות, על-שם שהיה עניו ומקטין עצמו, לכה זכה להעמיד כל המשפחות הללו המפורטות להלן: חצרמות. נקרא בן על שם מקומו, שהיה יושב במקום ששמו 'חצרמות', כה פירושו על-פי דברי אגדה (כ"ד: יא (א) שפה אחת. השפה האחת שהיתה אז בעולם, והיא לשון הקודש (כ"ד:א) ודברים אחדים. כלומר, מאוחדים

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבֵּה גִלְבָּנָה לְבָנִים וּנְשָׂרְפָה לְשָׂרְפָה וְתִהְיֶה לָהֶם הַלְבָנָה לְאָכָן וְהַחֲמֹר הִיָּה לָהֶם לְחֹמֶר:

ג. וַיֹּאמְרוּ גֹבֵר לְחֵבְרָה הִבּוּ נִרְמִי לְבָנִים וּנְשָׂרְפֶנּוּ בְנוּרָא יוֹקְדָתָא (נ"י בְנוּרָא) וְתוֹת לְהוּן לְבִנְתָא לְאִבְנָא וְחִימְרָא הִוָּה לְהוּן לְשִׁיעַ:

ה"י אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ • אָמָה לְאָמָה: מְצָרִים לְכוּשׁ, וְכוּשׁ לְפוּט, וְפוּט לְכַנְעַן. הִבֵּה • הַזְמִינוּ עֲצָמְכֶם. כָּל הַהֵבָה, לְשׁוֹן הַזְמִנָּה הוּא, שְׂמִכִּינִים עֲצָמָן וּמִתְחַבְּרִים לְמִלְאָכָה, אוֹ לְעֵצָה, אוֹ לְמִשָּׂא. הִבֵּה • הַזְמִינוּ, אִפְקַרְלִי"ר בְּלַע"ז. לְבָנִים • שְׂאִין אֲבָנִים בְּכָבֵל, שֶׁהִיא בְּקַעָה. וּנְשָׂרְפָה לְשָׂרְפָה • כֶּף עוֹשִׂין הַלְבָנִים, שְׂקוּרִים טוּול"ש בְּלַע"ז (צִינְעֵל דַּאכְשְׁטִינֵט), שׁוּרְפִים אוֹתָן בְּכַבֶּשֶׂן. לְחֹמֶר • לְטוֹחַ הַקִּיר.

(ד) וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה נְבִנְהָ לָנוּ עֵיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בְּשָׂמַיִם וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שָׁם פֶּן־נָפוּץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ:

ד. וַיֹּאמְרוּ הִבּוּ נְבַנִּי לְנָא קְרַמָּא וּמִגְדָּלָא וְרִישָׁה מְטִי עַד צִית שְׂמִיא וְנַעֲבִיד לְנָא שׁוּם דִּילְמָא נְתַבְדַּר עַל אִפִּי כָל אָרְעָא:

(ה) וַיִּרְדַּ יְהוָה לִרְאוֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם:

ה. וַיִּרְדְּגַלִּי יְיָ לְאַתְפָּרְעָא עַל עוֹבְדֵי קְרַמָּא וּמִגְדָּלָא דִּי בְנוּ בְנֵי אָנְשָׂא:

ה"י וַיִּרְדַּ ה' לְרְאוֹת • לֹא הִצְרַךְ לָכֶף, אֲלֹא כֹּא לְלַמֵּד לְדִינִים שְׁלֹא יִרְשִׁיעוּ הַנְּדוּן עַד שִׁירָאוּ וְיִבְיִנוּ. בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא. בְּנֵי הָאָדָם • אֲלֹא בְנֵי מִי, שְׂמָא בְנֵי תְמוּרִים וְגַמְלִים? אֲלֹא בְנֵי אָדָם הָרֹאשׁוֹן שְׂפָפָה אֶת הַטּוֹכָה וְאָמַר: (לַעֲלֵ א) "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נִתְתָּה עִמָּדִי". אֵף אֵלּוּ כְּפוּ בַטּוֹכָה לְמַרְדּ בְּמִי שֶׁהִשְׁפִּיעַם טוֹכָה וּמִלְטָם מִן הַמַּבּוּל.

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וְשָׂפָה אֶחָת לְכָלָם וְזֶה הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אִשָּׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

ו. וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא עֲמָא חַד וְלִישָׁן חַד לְכָלְהוּן וְדִין דְּשִׁרְיָ לְמַעַבְדּ וּכְעַן לֹא יִתְמַנַּע מִנְהוּן כָּל דְּחִשְׁבִּיבוּ לְמַעַבְדּ:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(ה) וַיִּרְדַּ ה' לְרְאוֹת. לֹא הוּצָרְךָ הַקַּב"ה לְכֶף - לְרַדְתָּ עַל מִנְתַּ לְרְאוֹת, כִּי הִפֵּל גְלוּי לְפָנָיו, אֲלֹא כֹּא הַכְּתוּב לְלַמֵּד לְדִינֵינוּם שְׁלֹא יִרְשִׁיעוּ אֶת הַנְּדוּן לְחִיּוּבוֹ בְּדִין עַד שִׁירָאוּ וְיִבְיִנוּ אֶת כָּל פְּרִטֵי דִינוֹ. כֶּף מְבוֹאֵר בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא: בְּנֵי הָאָדָם. לְמַה הוּצָרְךָ הַכְּתוּב לְפָרֵשׁ שְׂבָנְאוּהוּ בְנֵי הָאָדָם, אֲלֹא בְנֵי מִי, שְׂמָא בְנֵי תְמוּרִים וְגַמְלִים? אֲלֹא הַדְּגִישׁ זֹאת הַכְּתוּב לומר, שֶׁהִיוּ אֵלּוּ בְנֵי אָדָם הָרֹאשׁוֹן בְּדַעוֹתֵיהֶם, שְׂבָשֶׁם שֶׁהוּא כְּפָה אֶת הַטּוֹכָה וְתָלָה אֶת חֲטָאוֹ בַטּוֹכַת ה', כְּשֶׁאָמַר: 'הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נִתְתָּ עִמָּדִי הִיא נִתְנָה לִי מִן הָעֵץ' (לַעֲלֵ א, יב וּבְרִשִׁי שֵׁם), אֵף אֵלּוּ - בְּנֵי דוֹר הַפְּלִגָּה כְּפוּ בַטּוֹכָה, וּכְאוֹ לְמַרְדּ בְּמִי שֶׁהִשְׁפִּיעַם - הִבִּיא עֲלֵיהֶם שְׂפַע טוֹכָה וּמִלְטָם (הַצִּילָם) מִן הַמַּבּוּל:

לְבָנִים. הוּצָרְכוּ לְבָנוֹת בְּלְבָנִים הָעֲשׂוּיֹת מִטִּישׁ, לְפִי שְׂאִין אֲבָנִים (סְלָעִים שְׁחוּצְבִים בְּהַרִים) בְּכָבֵל, מִשׁוּם שֶׁהִיא בְּקַעָה: וּנְשָׂרְפָה לְשָׂרְפָה. כֶּף עוֹשִׂין אֶת הַלְבָנִים שְׂקוּרִין טוּול"ש בְּלַע"ז, שׁוּרְפִים אוֹתָן בְּכַבֶּשֶׂן עַד שֶׁנַּעֲשִׂים קָשִׁים כְּאָבֹן: לְחֹמֶר. הַחֲמֹר שִׁמֵּשׁ לָהֶם לְמַעֲשֵׂה הַחֲמֹר, כְּלוּמַר לְטוֹחַ - לְצַפּוֹת בּוֹ אֶת הַקִּיר [חֲמֹר] הוּא שֵׁם פְּעוּלַת הַחֲמוּר, הַנַּעֲשִׂית עַל יְדֵי הַ'חֲמֹר', כְּמוֹ: 'וְתַחֲמִרְהָ בְּחֹמֶר' (שְׁמוֹת ב, א): (ד) פֶּן נָפוּץ. אֵין הַפְּנוּנָה שְׂמָא נְפוּץ מִרְצוֹן עֲצָמָנוּ, אֲלֹא שְׂמָא נְפוּץ עַל יְדֵי הַקַּב"ה. וְכֶךָ אָמַרוּ: הִבֵּה נְבִנְהָ לָנוּ מְקוֹם שֶׁל כֶּף וְעֲצָמָה, שְׁלֹא יִבְיִיא עֲלֵינוּ שׁוּם מְכָה כְּדִי לְהַפִּיצָנוּ מִכָּאָן (רִא"ם):

מוֹשָׁבָם וְגו' הֵר הַקְּדָם, וְעַתָּה נִסְעוּ מִשָּׁם עַל מִנְתַּ לְתוֹר (לְחַפֵּשׁ) לָהֶם מְקוֹם רִאוּי שִׁיבֵל לְהַחְזִיק אֶת כָּלָם, וְלֹא מְצָאוּ אֲלֹא בְּקַעָה זוֹ שְׂבָאָרֶץ שְׂנַעֲרָ: (ג) אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ. אֵין הַפְּנוּנָה כָּל יְחִיד לְיְחִיד, אֲלֹא אוֹמְרָה לְאוֹמְרָה, כְּגוֹן מְצָרִים לְכוּשׁ, וְכוּשׁ לְפוּט, וְפוּט לְכַנְעַן: הֵבָה. לְשׁוֹן קְרִיאָה וְיִירוֹו לְקוֹם וְלַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה; בּוֹאוּ וְתַנּוּ דַעְתְּכֶם וְהַזְמִינוּ עֲצָמְכֶם לַעֲשׂוֹת כּוֹזָא וְכּוֹזָא. וְכֹן כָּל 'הֵבָה' שְׂבַמְקָרָא לְשׁוֹן הַזְמִנָּה (הַכְּנָה, הַתְּכַוְּנָנוּת) הוּא, כְּשֶׁרַבִּים מִכִּינִים עֲצָמָן וּמִתְחַבְּרִים יְחִידוֹ לְמִלְאָכָה מְשׁוֹתֶפֶת אוֹ לְעֵצָה אוֹ לְמִשָּׂא [כֶּן: 'הֵבָה נִתְחַבְּרָה לוֹ' (שְׁמוֹת א, א): [ע] הֵבָה. הַזְמִינוּ. אִפְרַלִּי"ר בְּלַע"ז:

כ"י < הן עם אחד • כל טובה זו יש עמקן, שעם אחד הם ושפה אחת לכלם, ודבר זה החלו לעשות. החלם • כמו: אמרם, עשותם, להתחיל הם לעשות. לא יבצר מהם וגו' לעשות • בתמיהה, יבצר לשון מניעה, כתרגומו. ודומה לו: "יבצר רוח נגידים" (תהלים עז).

(ז) הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו
איש שפת רעהו:
ז הכו נתגלי ונבלבל תמן לישנהון דלא ישמעון (גבר) אנש לישן חברה:

כ"י < הבה נרדה • בבית דינו נמלך מענותנותו יתרה. הבה • מדה כנגד מדה, הם אמרו: "הבה נבנה", והוא כנגדם מיד ואמר: "הבה נרדה". ונבלה • ונבלבל, נו"ן משמש בלשון רבים, וה"א אחרונה יתרה כה"א של נרדה. לא ישמעו • זה שואל לבנה וזה מביא טיט, וזה עומד עליו ופוצע את מחו.

(ח) ויפץ יהוה אתם משם על פני כל הארץ ויחדלו לבנת העיר:
ח ויבדר יי יתהון מתמן על אפי כל ארעא ומנעו למבני (ג"י) ואתמנעו (מלמבני) קרתא:

כ"י < ויפץ ה' אתם משם • בעולם הזה, מה שאמרו: "פן נפוי" נתקיים עליהם. הוא שאמר שלמה (משלי ע: "מגורת רשע היא תבואנו").

(ט) על פן קרא שמה בכל ביישם בלל יהוה שפת כל הארץ ומשם הפיצם יהוה על פני כל הארץ:
ט על פן קרא שמה בכל ארי תמן בלבל יי לישן כל ארעא ומתמן בדרנון יי על אפי כל ארעא:

כ"י < ומשם הפיצם • למד שאין להם חלק לעולם הבא. וכי אי זו קשה: של דור המבול, או של דור הפלגה, אלו לא פשטו יד בעקר, ואלו פשטו יד בעקר להלחם בו, ואלו נשטפו ואלו לא נאכדו מן

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

חבירו מביא לו טיט, וזה - הראשון עומד עליו ופוצע את מוחו, וקשתרבה המריבה והמחלוקת, ופרדו זה מזה ויפצו משם (לבוש גרא):
(ח) ויפץ ה' אותם משם. ולהלן (פסוק ט) הוא חוזר ואומר שוב 'ומשם הפיצם? אלא 'ויפץ' האומר כאן הוא הפצתם בפשיטה, בעולם הזה. ומוסיף רש"י: מה שחששו מפגנו בתחילה ואמרו 'פן נפוי', נתקיים עליהם. והוא שאמר שלמה [משלי י כד] מגורת רשע היא תבואנו [הרעה שהרשע חושש מפניה, היא שתבוא עליו].

(ט) ומשם הפיצם. כבר נאמר למעלה 'ויפץ ה' אותם, אלא הוסיף ולמד בזה הכתוב שאף אין להם חלק לעולם הבא. ומוסיף רש"י: ואם תשאל, וכי אי זו מבין שתייהן קשה יותר, רשעתם של דור המבול או רשעתם של דור הפלגה, הרי רשעת דור הפלגה קשה יותר, שפן אלו - בני דור המבול, אף שחטאו בעבירות חמורות, לא פשטו יד בעיקר למרוד ולכפור בהקב"ה,

נתייעץ בכיכול עם בית-דין של מעלה בטרם ירד, ואף שאינו צריך להסכמתם עשה כן, מתוך מידת ענותנותו היתירה:
הבה. נקט לשון 'הבה', המורה על התכוננות וזרירות לעשות, ללמד שמדה כנגד מדה נפרע מהם: הם הודרו לטוא בשאמרו 'הבה נבנה', והוא כנגדם מדר - נהג באותה מידה כנגדם, ואמר 'הבה נרדה', להפריע מהם מיד:
ונבלה. כמו: ונבלבל. ששורש התיבה הוא 'בל', והנו"ן הנוספת בתחילתה משמש בלשון רבים לומר 'אנו נבלבל' (כמו 'נעשה', 'נברר', 'נלך'), וה"א אחרונה יתירה היא, הנוספת לפעמים בסוף התיבה לשם יופי הלשון, מבלי לשנות ממשמעותה, כדוגמת האות ה"א של 'נרדה', שמשמעותה אחת היא כמו 'נרד' (רא"ם):

לא ישמעו. כלומר, לא יבינו זה את זה; זה שואל מחבירו לבנה, וזה -

(ו) הן עם אחד. כל הטובה הזו שיש עמקן, שעם אחד הם, ושפה אחת לכלם - כל אלה נתנו בלבם אומץ למרוד, שמאחדים הם ומחזקים זה את זה, ודבר זה - את העיר והמגדל החלו (התחילו) לעשות, ויבדעם להוסיף עוד בעשיה זו:
החלם. והו קיצור לשון, ופירושו 'התחילו הם' לעשות, והוא כמו 'אמרם' [אמירה שלהם] 'עשותם' [עשייה שלהם]. אף כאן, מקור תיבת 'החלם' הוא 'להתחיל הם' לעשות (גרא):

לא יבצר מהם וגו' לעשות. בתמיהה: וכי ראוי להניחם לעשות כן, מבלי למנוע מהם את מוזמתם?! 'יבצר' הוא לשון מניעה, כתרגומו - 'לא יתמנע מנהו'. ודומה לו במקרא: יבצר רוח נגידים (תהלים עז, יא) [ימנע וימעט גסות רוחם של השרים והמושלים]:

(ז) הבה נרדה. 'הבה נרדה ונבלה', לשון רבים [אנו נרד, ואנו נבלבל]. למד שהקב"ה בבית-דינו נמלך -

העולם? אלא שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם, לכה נאבדו. ואלו היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם, שנאמר: "שפה אחת ודברים אחדים", למדת ששנאו המחלקת וגדול השלום.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נג עמ' 100)

למד שאין להם חלק לעולם הבא (רש"י יא, ט)

משמע, שחסידי אמות העולם יש להם חלק לעולם הבא, וכפי שכתב הרמב"ם (הלכות מלכים ס"ח). ולכאורה יש לדיק בן מהמשנה (סנהדרין ר"פ חלק, וראה פרוש המשניות להרמב"ם שם): ארבעה הדיוטות, בלעם כו'. ושם (קז, סע"ב): דור המבול. דור הפלגה. . אנשי סדום כו'.

י) אלה תולדת שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול:

כ"ז שם בן מאת שנה • כשהוליד את ארפכשד שנתים אחר המבול.

יא) ויחישם אחרי הולידו את ארפכשד חמש מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס

יא וחיא שם בטר דאוליד ית ארפכשד חמש מאה שנין ואוליד בנין ובנין:

יב) וארפכשד חי חמש ושלושים שנה ויולד את שלח:

יב וארפכשד חיא תלתין וחמש שנין ואוליד ית שלח:

יג) ויחי ארפכשד אחרי הולידו את שלח שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס

יג וחיא ארפכשד בטר דאוליד ית שלח ארבע מאה ותלת שנין ואוליד בנין ובנין:

יד) ושלח חי שלשים שנה ויולד את עבר:

יד ושלח חיא תלתין שנין ואוליד ית עבר:

טו) ויחישלח אחרי הולידו את עבר שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס

טו וחיא שלח בטר דאוליד ית עבר ארבע מאה ותלת שנין ואוליד בנין ובנין:

טז) ויחיעבר ארבע ושלושים שנה ויולד את פלג:

טז וחיא עבר תלתין וארבע שנין ואוליד ית פלג:

יז) ויחיעבר אחרי הולידו את פלג שלשים שנה וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס

יז וחיא עבר בטר דאוליד ית פלג ארבע מאה ותלתין שנין ואוליד בנין ובנין:

יח) ויחיעפלג שלשים שנה ויולד את רעו:

יח וחיא פלג תלתין שנין ואוליד ית רעו:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מכאן, ששנאו המחלוקת וגדול השלום (רא"ם):

י) שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד. כלומר, בן מאה שנים היה שם כשהוליד את ארפכשד - שנתים אחר המבול (רא"ם):

היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם, לכה החמיר הקב"ה בענשם ונאבדו מן העולם לגמרי, ואלו - דור הפלגה היו נוהגים אהבה וריעות ביניהם, שנאמר (לעיל פסוק א, וראה רש"י שם) 'שפה אחת ודברים אחדים' לפיכך הקל בענשם ולא האבידם. הרי למדת

ואלו - בני דור הפלגה פשוטו יד בעיקר להלחם בו, ולמה אסרן, היה ענשם של דור המבול מרובה משל דור הפלגה, שאלו נשטפו במים ונאבדו מן העולם לגמרי ואלו רק נפוצו על הארץ, אך לא נאבדו מן העולם? אלא משום שדור המבול

- (ט) וַיְחִי-פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-רְעוֹ תַשַּׁע שָׁנִים וּמֵאֲתָיִם שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀
- (כ) וַיְחִי רְעוֹ שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-שָׂרוּג:
- (כא) וַיְחִי רְעוֹ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-שָׂרוּג שֶׁבַע שָׁנִים וּמֵאֲתָיִם שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀
- (כב) וַיְחִי שָׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-נְחֹר:
- (כג) וַיְחִי שָׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-נְחֹר מֵאֲתָיִם שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀
- (כד) וַיְחִי נְחֹר תַשַּׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-תֵּרַח:
- (כה) וַיְחִי נְחֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-תֵּרַח תַשַּׁע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמֵאֲתָיִם שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀
- (כו) וַיְחִי-תֵּרַח שֶׁבַעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-אַבְרָם אֶת-נְחֹר וְאֶת-הָרָן:
- (כז) וְאַלְהָה תּוֹלְדֹת תֵּרַח תֵּרַח הוֹלִיד אֶת-אַבְרָם אֶת-נְחֹר וְאֶת-הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת-לוֹט:
- (כח) וַיָּמָת הָרָן עַל-פְּנֵי תֵּרַח אָבִיו בְּאַרְצָה מוֹלְדֹתוֹ בְּאֹר כַּשְׁדִּים:

יט וַיְחִי פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ יָת רְעוֹ מֵאֲתָיִם וְתַשַּׁע שָׁנִים וְאֹלִיד בָּנִים וּבָנִים:

כ וַיְחִי רְעוֹ תַשַּׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנִים וְאֹלִיד יָת שָׂרוּג:

כא וַיְחִי רְעוֹ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ יָת שָׂרוּג מֵאֲתָיִם וְשֶׁבַע שָׁנִים וְאֹלִיד בָּנִים וּבָנִים:

כב וַיְחִי שָׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנִים וְאֹלִיד יָת נְחֹר:

כג וַיְחִי שָׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ יָת נְחֹר מֵאֲתָיִם שָׁנִים וְאֹלִיד בָּנִים וּבָנִים:

כד וַיְחִי נְחֹר תַשַּׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנִים וְאֹלִיד יָת תֵּרַח:

כה וַיְחִי נְחֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ יָת תֵּרַח מֵאֲתָיִם וְתַשַּׁע עֶשְׂרֵה שָׁנִים וְאֹלִיד בָּנִים וּבָנִים:

כו וַיְחִי תֵּרַח שֶׁבַעִים שָׁנִים וְאֹלִיד יָת אַבְרָם אֶת-נְחֹר וְאֶת-הָרָן:

כז וְאַלְהֵי תּוֹלְדֹת תֵּרַח תֵּרַח הוֹלִיד יָת אַבְרָם אֶת-נְחֹר וְאֶת-הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד יָת לוֹט:

כח וַיָּמָת הָרָן עַל אִפֵּי תֵּרַח אָבִיו בְּאַרְצָה מוֹלְדֹתוֹ בְּאֹר כַּשְׁדִּים:

כ"ח - על-פני תרח אביו • בתיי אביו (בראשית רבה). ומדרש אגדה: יש אומרים שעל ידי אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרד על שפנת את צלמיו, והשליכו לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבו: אם אברם נוצח אני משלו, ואם נמרד נוצח אני משלו, וכשנצל אברם, אמרו לו להרן: משל מי אתה? אמר להם הרן: משל אברם אני. השליכוהו לכבשן האש ונשרף, וזהו אור כשדים. ומנחם [בן סרוק] פרש אור, בקעה, וכן (ישעיה כד): "כארים כבדו ה'", וכן (שם יא): "מאורת צפעוני". כל חור ובקע עמק קרוי אור.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

פירש, אור - בקעה. וכן - דוגמאות במקרא ללשון 'אור' במשמעות זו: באורים כבדו ה' (ישעיה כד, טו) [אף כשאתם מסתתרים בבקיעי ההרים, כבדו את ה']. וכן: מאורת צפעוני (שם יא, ט) [חור באדמה שהחפש שוכן בו]. כל חור ובקע עמוק קרוי 'אור', ואף כאן: 'אור כשדים' פירושו 'בקעת כשדים':

אני משלו, ואם נמרוד נוצח וממית את אברם, אני משלו'. וכשניצל אברם, אמרו לו אנשי נמרוד להרן 'משל מי אתה?' אמר להם הרן 'משל אברם אני'; נטלוהו והשליכוהו לכבשן האש ונשרף. נמצא שמיתתו נגרמה על-ידי תרח אביו. וזהו אור כשדים - האש של ארץ כשדים' האמור כאן (כ"ח). ומנחם

(כח) על פני תרח אביו. כלומר בחייו אביו (כ"ח). ומדרש-אגדה אומרת שהכתוב רמז בזה שעל-ידי אביו מת הרן. שמעשה היה שקבל (התלונן) תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שפנת (שבר) את צלמיו, נטל נמרוד את אברם והשליכו לכבשן האש. והרן אחיו היה יושב ואומר בלבו, 'אם אברם נוצח ואינו נשרף באש,

כט וְנָסִיב אֲבָרָם וְנָחֹר לְהוֹן נָשִׁים שׁוּם אֶתֶת
אֲבָרָם שְׂרֵי וְשׁוּם אֶתֶת נָחֹר מְלֶכָה בַּת הָרָן
אֲבוּהָא דְמְלֶכָה וְאֲבוּהָא דְיִסְכָּה:

(כט) וַיִּקַּח אֲבָרָם וְנָחֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אֲבָרָם
שְׂרֵי וְשֵׁם אִשְׁת־נָחֹר מְלֶכָה בַת־הָרָן אֲבִי־מְלֶכָה
וְאֲבִי יִסְכָּה:

כס"א יִסְכָּה • זו שְׂרָה, עַל שֵׁם שְׁסַכְתָּה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְשֶׁהִפֵּל סוֹכִין בְּיַפְיָה (סְפָרִים אַחֲרֵים: כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר "וַיִּרְאוּ אוֹתָהּ שְׂרֵי
פְרַעֲזִי"). וְעוֹד: יִסְכָּה, לְשׁוֹן נְסִיכוֹת (וְכֵן הוּא בַּסְּנַהֲרֵין לִ"ט לַהֲרִיא). כְּמוֹ שְׂרָה, לְשׁוֹן שְׂרָהָה.

ל וְהוֹת שְׂרֵי עֲקָרָה לִית לָהּ וְלָד:

(ל) וַהֲתֵי שְׂרֵי עֲקָרָה אֵין לָהּ וְלָד:

לא וַיִּדְבֵר תְּרַח יֵת אֲבָרָם בְּרָה וְיֵת לוֹט בַּר
הָרָן בַּר בְּרָה וְיֵת שְׂרֵי פֶלְתָה אֶתֶת אֲבָרָם
בְּרָה וַיִּנְפְּקוּ עִמָּהוֹן מְאוּרָא דְכַסְדָּאֵי לְמִיזַל
לְאַרְעָא דְכַנְעַן וְאַתּוּ עַד חָרָן וַיִּתִּיבוּ תַמָּן:

(לא) וַיִּקַּח תְּרַח אֶת־אֲבָרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בְּנֵי־הָרָן
בְּנֵי־בְנוֹ וְאֵת שְׂרֵי פֶלְתּוֹ אִשְׁת־אֲבָרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ
אֲתָם מְאוּרָא בְּשָׂדִים לְלַכַּת אֲרָצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ
עַד־חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:

כס"ב וַיֵּצְאוּ אֲתָם • וַיֵּצְאוּ תְרַח וְאֲבָרָם עִם לוֹט וְשְׂרֵי.

לב וַיְהִי יוֹמֵי תְרַח מְאֵתָן וַחֲמֵשׁ שָׁנִין וַיִּמָּת
תְּרַח בְּחָרָן: פ פ פ

(לב) וַיְהִי יוֹמֵי־תְרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמְאֵתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת
תְּרַח בְּחָרָן*:

כס"ג וַיָּמָת תְּרַח בְּחָרָן • לְאַחַר שְׂרֵי אֲבָרָם מִחָרָן וּבְאֲרָץ כְּנַעַן, וְהָיָה שָׁם יוֹתֵר מִשְׁשִׁים שָׁנָה, שְׁהָרֵי
כְּתִיב: "וְאֲבָרָם בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן", וְתְרַח בֶּן שִׁבְעִים שָׁנָה הָיָה כְּשֶׁנּוֹלַד
אֲבָרָם, הָרֵי קִמִּיָּה לְתְרַח כְּשֶׁיֵּצֵא אֲבָרָם מִחָרָן. עַדִּין נִשְׁאַרוּ מִשְׁנוֹתֵינוּ הַרְבֵּה, וְלָמָּה הַקְּדִים הַכְּתוּב מִיתָתוֹ
שֶׁל תְּרַח לִיצִיאָתוֹ שֶׁל אֲבָרָם? שְׁלֵא יְהֵא הַדְּבָר מִפְּרָסָם לְכָל וַיֵּאמְרוּ: לֹא קִיָּם אֲבָרָם אֶת כְּבוֹד אָבִיו, שֶׁהִנִּיחוֹ
זָקֵן וְהֵלֵף לוֹ. לְפִיכָּה, קָרָאוּ הַכְּתוּב מֵת. (סְפָרִים אַחֲרֵים: וְעוֹד) שְׁהָרְשָׁעִים אַף בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים, וְהַצְּדִיקִים

* ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 63, ועמ' 423

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

תְּרַח לְפָנֵי יִצְיָאָתוֹ שֶׁל אֲבָרָם? אֵלָּא
כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא הַדְּבָר מִפּוֹרְסָם לְכָל
וְאוֹתָם שְׂאִינָם יוֹדְעִים שְׁעַל־פִּי הַדִּיבּוּר
עֹזב אֲבָרָהֶם אֶת חָרָן, יֵאמְרוּ: לֹא קִיָּים
אֲבָרָם אֶת כְּבוֹד אָבִיו, שֶׁהִנִּיחוֹ זָקֵן
וְהֵלֵף לוֹ. לְפִיכָּה סִיפֵר הַכְּתוּב עַל מוֹת
תְּרַח, לְפָנֵי שְׁסִיפֵר עַל יִצְיָאָתוֹ שֶׁל
אֲבָרָם. וְאֵף שְׁבֵאוֹתוֹ הַזְּמָן עַדִּינָן לֹא
מֵת תְּרַח, עִם זֹאת כְּבָר קָרָאוּ הַכְּתוּב
מֵת, (ס"א: וְעוֹד), לְפִי שְׁהָרְשָׁעִים אַף
בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים. וְהַצְּדִיקִים אַף
בְּמִיתָתָן קְרוּיִים חַיִּים, כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר
שְׁמוּאֵל־ב' ג', ה' וּבְנִיחוּ בֶן יְהוֹיָדָע בֶּן
אִישׁ חַי [בֶּן אִישׁ צְדִיק, שְׁלַעוֹלָם קְרוּי
חַי] (נח"י, לְבוֹשׁ):

תְּרַח לֹא הָיְתָה בְּתַקּוּפָה שְׁבָה עוֹסְקַת
הַפְּרָשָׁה, אֵלָּא זְמָן רַב לְאַחַר מִכָּן,
לְאַחַר שְׁכַבְרֵי יֵצֵא אֲבָרָם מִחָרָן וּבְאֵ
לְאַרְץ־כְּנַעַן וְהָיָה שָׁם יוֹתֵר מִשְׁשִׁים
שָׁנָה, רַק אִזּוֹ מֵת תְּרַח. שְׁהָרֵי כְּתִיב
(לְקַמֵּן יב', ד') וְאֲבָרָם בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים
וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן, וְתְרַח בֶּן
שִׁבְעִים שָׁנָה הָיָה כְּשֶׁנּוֹלַד אֲבָרָם
(לְעִיל פְּסוּק כ"ו), הָרֵי שְׁבִשְׁהָיָה אֲבָרָם בֶּן
שִׁבְעִים וְחֲמֵשׁ, מִלֵּאוּ רַק קִמִּיָּה שָׁנִים
לְתְרַח; נִמְצָא, שְׁכַבְרֵי יֵצֵא אֲבָרָם מִחָרָן
עַדִּינָן נִשְׁאַרוּ מִשְׁנוֹתֵינוּ שֶׁל תְּרַח
הַרְבֵּה [וְחַי עוֹד שְׁשִׁים שָׁנָה, עַד שְׁמַת
כְּבָן מְאֵתִים וְחֲמֵשׁ]. וְאִם בֶּן, לְמָה
הַקְּדִים הַכְּתוּב לְסַפֵּר עַל מִיתָתוֹ שֶׁל

(כט) יִסְכָּה. זו שְׂרָה, וְנִקְרָאָה בֶּן עַל
שֵׁם שְׁסוּכָה (מְבִיטָה) בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ,
וְעַל שֵׁם שְׁהִפֵּל סוֹכִין (מְבִיטִים) בְּיַפְיָה
(ס"א: כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר (לְקַמֵּן יב', טו) וַיִּרְאוּ
אוֹתָהּ שְׂרֵי פְרַעֲזִי); וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ,
שְׁנִקְרָאָה 'יִסְכָּה' מִלְשׁוֹן נְסִיכוֹת -
כִּינּוּי שֶׁל מְלִכּוֹת וּשְׂרָרָה, מְאוֹתוֹ
הִטְעַם שְׁנִקְרָאָה שְׂרָה, כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ
חַו"ל (בְּרִכּוֹת יג') 'שְׂרָה לְכָל הָעוֹלָם כּוֹלֵ'
- לְשׁוֹן שְׂרָרָה (לְשׁוֹן נִקְבָּה שֶׁל 'שֶׁר-'):
(לא) וַיֵּצְאוּ אֲתָם. עַל מִי נִצְאָמוּ
וַיֵּצְאוּ, וְעַל מִי נִצְאָמוּ 'אֲתָם'? וַיֵּצְאוּ -
תְּרַח וְאֲבָרָם; 'אֲתָם' - עִם לוֹט וְשְׂרֵי
שְׁהָיוּ נְטַפְּלִים אֲלֵיהֶם (רַאסִים):
(לב) וַיָּמָת תְּרַח בְּחָרָן. מִיתָתוֹ שֶׁל

אף במיתתן קרויים חיים, שְׁנֵאָמַר: "וּבְנֵיהוּ בֶן יְהוּדָע בֶּן אִישׁ חַי". בְּחֶרֶן • הַנּוֹיִן הַפּוֹכָה, לומר לך: עד אַבְרָם חָרוֹן אֶף שֶׁל מְקוֹם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 310)

וְיָמַת תָּרַח בְּחֶרֶן (יא, לב) **שְׁהֵיחֵו זָקֵן וְהָלַךְ לוֹ** (רש"י) אֵימָת בְּגִמְרָא (קידושין לג, ב) בְּנוֹ וְהוּא רַבּוֹ, מֵהוּ לַעֲמֹד מִפְּנֵי אָבִיו. וְכַתֵּב הָרֵא"ש: וּסְפִיקָא דְאֲרִיִּיתָא הוּא, וְנַעֲמָדוּ זֶה מִפְּנֵי זֶה. אָמְרוּ עַל רַבְּנֵי מֵאִיר מְרוֹטְנִבּוֹרְג, שְׁמַיִם שְׁעָלָה לְגַדְלָה לֹא הִקְבִּיל פְּנֵי אָבִיו וְלֹא רָצָה שְׁאָבִיו יָבֵא אֵלָיו, עכ"ל. וְהֵנָּה, תָּרַח הֵיךְ תִּלְמִידוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שְׁהָרִי אַבְרָהָם לִמַּד אוֹתוֹ לְהֶאֱמִין בֵּה', וְכִפִּי שֶׁכַּתֵּב רִש"י (לך לך טו, טז) שֶׁתָּרַח עָשָׂה תְּשׁוּבָה. וַיֵּשׁ לומר שְׁלָכֵן עֲזַב אַבְרָהָם אֶת אָבִיו, כְּדִי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף לַעֲמֹד מִפְּנֵיו.

חסלת פרשת נח קנ"ג פסוקים, בצלא"ל סימן. אב"י יסכ"ה לו"ט סימן.

הפמרת פרשת נח לשנים מקרא ואחד תרגום

א רְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה פְּצָחִי רְנָה וְצִהְלִי לֹא־חָלָה בִּירְרִים
 בְּגִי־שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי בְּעוֹלָה אָמַר יְהוָה: בִּהְרַחֲבִי אֶמְקוֹם
 אֶחְלֶיךָ וִירִיעוֹת מִשְׁפְּנוֹתֶיךָ יִטּוּ אֶל־תַּחֲשֻׁכֵי הָאָרֶץ
 מִיתְרֵיךָ וִיתְדוֹתֶיךָ חֻזְקֵי: ג פִּרְיָמִין וּשְׁמֵאוֹל תִּפְרָצִי וְזִרְעֶךָ
 גוֹיִם יִיָּשׁ וְעָרִים נִשְׁמֹת יוֹשִׁיבוּ: ד אֶל־תִּירָאִי כִּי־לֹא
 תְבוֹשִׁי וְאֶל־תִּפְלָמִי כִּי לֹא תַחֲפִירִי כִּי בִשֵׁת עֲלוּמֶיךָ
 תִּשְׁפָּחִי וְחִרְפַּת אֲלִמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד: ה כִּי בְעֲלִיךָ
 עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֵאֲלֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי
 כָּל־הָאָרֶץ יִקְרָא: ו כִּי־כֹאשָׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רֵיחַ קְרָאֶיךָ
 יְהוָה וְאַשֶׁת נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵם אָמַר אֱלֹהֶיךָ: ז בְּרַנְעַ קָמֹן
 עֲזַבְתֶּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ: ח בְּשִׁצְפָה קֶצֶף הַסִּתְרִיתִי
 פְּנֵי רַנְעַ מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֵּאֲלֶיךָ יְהוָה:
 ט כִּי־מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִיַּנַּח עוֹד
 עַל־הָאָרֶץ כִּי נִשְׁפַּעְתִּי מִקֶּצֶף עֲלֶיךָ וּמִגֶּעֶר־כָּבֶד: י כִּי הִהָרִים
 יִמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמוּטְיֶנָּה וְחִסְדֵי מֵאֲתָנֶךָ לֹא־יִמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט אָמַר מְרַחֲמֶיךָ יְהוָה:

הפמרת פרשת נח לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה לעיל ע' קסב

ביאור על ההפמרת מתוך החומשים
 ע"פ שי למורא

א) רְנִי, לשון רְנָה וּשְׁמָחָה. עֲקָרָה לֹא יִלְדָה, אֵת יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר הָיִיתָ כַּעֲקָרָה שְׁלֹא יִלְדָה, כִּי אֲנִשְׁיךָ גְלוּ מִמֶּךָ וְאִינִם. אֲבָל עַתָּה בְּזִמְנֵי הַנְּאֻלָּה תִּרְנִי וְתִשְׁמַחִי. פְּצָחִי רְנָה, פָּתַחִי פֶה לְהַרְיֵם קוֹל רְנָה. וְצִהְלִי, וְעֲלוּי בְּקוֹל גְּדוֹל. לֹא חָלָה, שְׁלֹא יִלְדָה. וְהוּא עַל שֵׁם חֲבִלֵי הַלְדָה, כִּמְנו "חִיל בְּיִלְדָה" (תהלים מז, טז). בְּנֵי שׁוֹמְמָה, בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁחִזְרוּ מִהַגְלוּת. בְּעוֹלָה, אֶרֶץ אֲדוּם שֶׁהָיְתָה מִיִּשְׂרָאֵל. ג) מִיתְרֵיךָ, הֵם הַחֲבִלִים, וּבִשְׁבִיל שֶׁיִּכְלוּ לְתַרְחֹב אֶת הָאֶהָל, צִרְף לְהֵאָרֵץ אֵת הַחֲבִלִים. ד) תִּפְרָצִי, תִּתְחַזְּקִי. ה) כִּי לֹא תְבוֹשִׁי, כִּי לֹא תְבוֹשִׁי עוֹד לְעוֹלָם לְהִיּוֹת בְּגִלוּת. לֹא תַחֲפִירִי, כִּי תִהְיֶי מְבֻטָּחַת שְׁלֹא תִהְיֶי עוֹד לְחַרְפָּה. עֲלוּמֶיךָ, נְעוּרֶיךָ. וְהוּא קָמֹן עַל גְּלוּת בֵּית רֵאשׁוֹן וּבֵית שְׁנֵי אֲלִמְנוֹתֶיךָ, חֶסְרוֹן הַמַּלְכוּת. ו) כִּי בְעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ, כִּי אֲדוּנֶךָ מְגִדִיל אוֹתְךָ. ז) וְאַשֶׁת נְעוּרִים וְגו', כִּמְנו אֵשֶׁת נְעוּרִים, שֶׁאֵם תִּמָּאֵם כַּעֲנִי בְעֵלָה לֹא יִתְמִיד הַמֵּאוּבָם, כִּי יָשׁוּב וְיִרְחֹם. ח) בְּרַנְעַ קָמֹן עֲזַבְתֶּיךָ, אֵף עַל כִּי שְׁאַרְכּוּ יְמֵי הַגְלוּת, כָּלֵם יְהוֹי נִחְשָׁבִים כְּרַנְעַ קָמֹן כִּנְגַד הַרְחִמִים שֶׁהָיוּ גְדוֹלִים כְּשֶׁאֶקְבָּצֶךָ. "כְּרַנְעַ", כִּמְנו בְּזִמְנֵי ח) בְּשִׁצְפָה קֶצֶף, כְּמַעַט קֶצֶף. ט) הִהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמוּטְיֶנָּה, אֵף אִם תִּכְלָה וּבֵית הָאֲבוֹת וְהַמִּקְדָּשׁ.

לומר לך, כי עד אַבְרָם הֵיךְ חָרוֹן־אֶף שֶׁל מְקוֹם בְּעוֹלָם, וּמִכָּאֵן וְאֵילֶךְ בָּא חֶסֶד וְרַחֲמִים לְעוֹלָם: חסלת פרשת נח

במסורה. אוֹלָם בְּסִפְרִים שֶׁלֵּנוּ הַנּוֹיִן יִשְׁרָה בְּלֹא שִׁינּוּי (עין ב"י יו"ד סימן רע"ה בשם תשו' הרשב"א), לְאוֹת שֶׁל סִיּוּם הַנּוֹיִן.

אות הַנּוֹיִן שְׁבִתִּיבַת 'בְּחֶרֶן' הַמְסִיִּימָת אֶת פְּרִשְׁת נח, נִכְתְּבַת הַפּוֹכָה, כְּשֶׁרֵאשׁוּה פּוֹנֶה לְיָמִין [כֵּן הוּא

שיעורי תהלים לשבוע פרשת נח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - כ"ה תשרי פרק כ, פרק קיט מפסוק א עד סוף פסוק צו</p>	<p>יום רביעי - כ"ח תשרי פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>
<p>יום שני - כ"ו תשרי פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>	<p>יום חמישי - כ"ט תשרי פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קמד</p>
<p>יום שלישי - כ"ז תשרי פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>	<p>יום שישי - ל' תשרי פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ</p>
<p>שבת קודש - א' מרחשון פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט</p>	

יום ראשון כ"ה תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלה, כה להבין אמרי... עד עמ' 276, לו וגו'.

<p>43 לְהִבִּין אֲמָרֵי בִינָה, - בהבנה של תורה, על דרך הלשון
44 במשלי², ועל דרך מאמר הגמרא: "אל"ף-י"ת - אלף
45 בינה", מפרש רש"י: למוד תורה, מִה שְׁכַתּוֹב בְּסֵפֶר הַנְּקֵרָא
46 "צִוּוֹת רִיב"ש", - צוואתו של רבי ישראל בעל שם טוב) -
47 כך נקרא הספר, הַנֵּם
48 שְׁכַתּוֹת אֵינָה צִוּוֹתוֹ
49 פְּלִלִי, וְ - הבעל-שם
50 טוב, לֹא צִוָּה כָּלֵל לְפָנַי
51 פְּטִירָתוֹ, רק - הענינים
52 שבספר, הֵם לְקוּמֵי
53 אֲמִרֹתָיו הַתְּהוֹרוֹת -
54 על דרך "טהורה היא"
55 הנאמר לגבי הנשמה,
56 המציין מדרגת הנשמה
57 שב"אצילות", "טהורה"
58 מלשון "כעצם השמים
59 לטהור"⁵, שְׁלֵקֵמוֹ לְקוּמֵי
60 בְּתַר לְקוּמֵי, - כלומר,
61 שלא אחד ליקט את
62 הדברים, אלא היו כמה וכמה שלקטו אימרות מתורת הבעל-
63 שם-טוב. "לקוטי בתר לקוטי" הוא לשון במסכת תענית⁶, וְלֹא
64 יָדְעוּ לְבִין הַלְשׁוֹן עַל מִתְּבַנְתּוֹ, - שתבטא במדויק תוכן
65 הענין, כפי שיסביר להלן, שהבעל-שם-טוב היה אומר תורתו
66 בשפת אידיש, ואילו התורות שבספר "צוואת הריב"ש" לשונן
67 לשון הקודש, אֲךְ הַמְּבִין הוּא אֲמַת לְאֲמָתוֹ. - וזאת מתחיל
68 רבנו הזקן להסביר המאמר המובא ב"צוואת הריב"ש" סימן ק"ב:
69 וְהוּא, - המאמר יוסבר, בְּהַקְדִּים מֵאֲמַר רַ' ל': "כָּל הַכּוּעֵס
70 בְּאִילוֹ עוֹבֵד עֲבוֹ"ם וְכוּ", וְהַטַּעַם - מדוע הכועס הוא כאילו
71 עובד עבודה זרה, מוֹכֵן לְיִוְדְעֵי בִינָה, לְפִי שְׁבַעַת כְּעֵסוֹ
72 נִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ הָאֲמוּנָה; - בהקדוש-ברוך-הוא והשגחתו,
73 שהיא השגחה פרטית על כל נברא ונברא. כִּי אֵלּוּ הֵיָה מֵאֲמִין
74 שְׁמֵאֵת ה' הִתְהַה זֹאת לֹ - הדיבורים או המעשים שהביאו
75 אותו לידי כעס - שהם באו מהקדוש-ברוך-הוא, לֹא הִתְהַ
76 בְּכַעַס כָּלֵל. - על מי שדיבר אותם דיבורים או עשה אותם
77 מעשים. וְאֵף שְׁבִין אֲדָם שֶׁהוּא כְּעַל בְּחִירָה מְקַלְלֵוֹ אוֹ מְכַחֵוֹ
78 או מוֹזֵק מְמוֹנֵוֹ, וּמִתְחַיֵּב בְּדִינֵי אֲדָם וּבְדִינֵי שָׁמַיִם עַל רֵעַ
79 בְּחִירָתוֹ - שבחר לעשות מעשים רעים אלה, לקללו או להכותו
80 וכו', אי אפשר הרי, לכאורה, לומר שהוא לא אשם, מפני שהוא
81 שליח בלבד של הקדוש-ברוך-הוא והשגחתו; וראיה לדבר,
82 שהרי הוא מחוייב בדיני אדם ובדיני שמים? אֶף-עַל-פִּי-כֵן, עַל
83 הַנֵּקֵק בְּכָר נִגְדֵר מִן הַשָּׁמַיִם, - שיינוק באותו נזק, ואם אותו
84 אדם לא היה עושה זאת מפני שלא היה רוצה לבחור בבחירתו</p> | <p>1 כה. תוכנה של אגרת הקודש, סימן כ"ה, הוא ביאור על תורה של הבעל
2 שם טוב, שנדפסה בספר "צוואת הריב"ש" (סימן ק"כ בהוצאת קה"ת
3 משנת תשל"ה). בה מדובר איך כל דבר הוא התפשטות מהקדוש-ברוך-
4 הוא באמצעות המדות אהבה ויראה, אלא שיכול להיות שהאהבה או
5 היראה הן בגלות וכו'.</p> <p>6 בהמשך כתוב שם, שכך הדבר
7 גם כשהוא שומע משהו מדבר 1
8 בשעה שהוא מתפלל, יחשוב 2
9 לעצמו "לשם מה הביא אותי 3
10 הקדוש-ברוך-הוא כאן שהלו 4
11 ידבר בשעת תפילתי, הרי זה 5
12 הכל בהשגחה פרטית", אלא, 6
13 הדיבור הוא השכינה והיא 7
14 (השכינה) "שרתה" (כך כתוב 8
15 שם הלשון, אך כפי שיסביר 9
16 רבנו הזקן (באגרת זו) הלשון 10
17 המתאימה היא לא "שרתה" כי 11
18 אם "תלכשה" בפיו של אותו 12
19 אדם, כדי שאתחוק בעבודת
20 התפלה, ובפרט (כתוב שם להלן) אם המדבר הוא גוי או קטן, הרי יוצא
21 שהשכינה צמצמה עצמה בכיכול בסוג אדם כזה, צריך הדבר בודאי להביא
22 אותו ליזרוו יתר בעבודתו. כפי הנראה, התנכלו מנגדי תורת החסידות
23 למאמר זה של הבעל שם טוב האומר שהשכינה שרתה בגוי המדבר בשעה
24 שיהודי מתפלל - הדבר היה קשה בעיניהם, לומר ענין של השראה (או
25 אפילו התלבשות) של השכינה בגוי וכו'. ענין זה בא רבנו הזקן להסביר
26 באגרת זו, בהקדמת ביאור מאמר רבותינו ז"ל "כל הכועס כאילו עובד
27 עבודה זרה" - שעל יהודי לדעת שכל דבר הוא מהקדוש-ברוך-הוא,
28 וכשהלו הכה אותו או דיבר דיבורים העלולים להביאו לידי כעס, התלכשה
29 בזה הארה מהשכינה המחיה כל נברא כולל גם אותו אדם, בשעת מעשה,
30 כשהכה אותו או כשידבר אותם דיבורים.</p> <p>31 וכפי שהוא מביא ראיה על כך ממה שאמר דוד המלך כששמעי בן גרא
32 קילל אותו: "ה' אמר לו קלל", שלמרות שאין אנו מוצאים שהקדוש-
33 ברוך-הוא יאמר זאת לשמע, אך הרי כיוון שרוח פיו יתברך החיה בשעת
34 מעשה את שמעי ונתן לו הכוח לדבר אותם דיבורים, הוא קורא לכך "ה'
35 אמר לו קלל", וכפי שרבנו הזקן מסביר בפרוטרוט ענין התלכשות הארת
36 השכינה גם בקליפות וכו'. מה שאין רבנו הזקן מביא מאמרו של הבעל
37 שם טוב והקושיא האמורה שהקשו עליו - אפשר אולי לומר, על דרך
38 מה שאנו מוצאים בסיפורי מאסרו של רבנו הזקן, שמסר נפשו בפועל
39 ממש שלא להיות נפרד חסיושלום מתנועה של הבעל-שם-טוב, אף לא
40 לשעה קלה ואף לא למראית עין¹, כך גם בענינו, שרבנו הזקן נודר גם
41 שלא להזכיר ענין של קושיא על תורת הבעל-שם-טוב, אלא הוא מסביר
42 את הענין, ובמילא מתורצת הקושיא שהקשו על כך.</p> |
|--|---|

1. "התמים" חוברת ב' ע' נו. 2. א. ב. 3. שבת קד, א. 4. בתניא לפנינו ליתא לתיבת "כלל", וניתוספה ע"פ הגהת כ"ק אדמו"ר הצ"צ, הובאה ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא הוצאת קה"ת. 5. משפטים כד, ו. 6. ב. 7. זח"א כז, ב. ח"ג קעט, א. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ג בשם "חכמים הראשונים". ובכ"מ. 8. ביאור הקשר דתואר "יודעי בינה" דוקא - ראה לקוטי לוי יצחק לתניא כאן.

- 1 להרע להלו, הרי את הנזק היה הלו מקבל בין כה וכה, שכן;
 2 וְהַרְבֵּה שְׁלוּחִים לְמָקוֹם. – לבצע גזירה שנגורה. כל הענין
 3 המדובר כאן, הוא על דרך המכילתא (שמביא רש"י) על
 4 הפסוק: "והאלקים אנה לידו", שזהו מה שכתוב¹⁰: "מרשעים
 5 יצא רשע", שלמרות
 6 שנגזר על הניזק לקבל
 7 אותו נזק – מסבב
 8 הקדוש-ברוך-הוא שאותו
 9 אדם מסויים יהיה המניק
 10 שיויק לניזק. אך, שם
 11 מדובר בשוגג, מה שאין
 12 כן כשהדבר הוא במזיד,
 13 כשהמזיק עושה זאת
 14 בבחירתו, ואם הוא לא
 15 היה עושה זאת, הרי (כפי
 16 שהגמרא אומרת במסכת
 17 תענית¹¹) הרבה שלוחים למקום לבצע על ידם את הגזירה.
 18 על כל פנים, מוכח מהאמור, שאין לניזק להיות כבעס על
 19 האדם שהזיק לו וכדומה, שכן לא הוא היה הסיבה על מה
 20 שאירע לו, הסיבה היא גזר הדין מן השמים. להלן יאמר רבנו
 21 הזקן יתירה מזו, שלא זו בלבד כשכבר היה גזר הדין, דבר
 22 הנותן את האפשרות הכללית שהלו יוכל להרע לו – אלא
 23 אפילו הרעיון להרע לוולת והכוח שיש לו בשעת מעשה
 24 לעשות זאת, הרי הכוח לרעיון זה בא מהקדוש-ברוך-הוא
 25 (אלא מובן הדבר שאותו אדם שהוא בעל בחירה, היה יכול
 26 לדחות מחשבה זו ולא לעשות אותו מעשה), אך כעסו הוא
 27 הרי לא מפני שמרגיז אותו שהלו בחר בבחירתו להרע לו,
 28 אלא מרגיז אותו למה הוא הזיק לו, וזאת מפני שחסרה לו
 29 האמונה שהסיבה להזיקו היא גזר-דין מן השמים ולא בחירתו
 30 הרעה של הלו. ובלשון רבנו הזקן: **וְלֹא עוֹד**, – מה שהגזירה
 31 מן השמים נתנה את הרשות והאפשרות הכללית שהוא ייזק,
 32 **אֲלֵא אִפְלוּ בְּשַׁעַה זֶה מִמֶּשׁ שְׂמַכְהוּ אוּ מִקְלָלוּ** – הרי
 33 באותו זמן ממש, **מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ** – במזיק, כִּתְּ ה' וְרוּחַ פִּי
 34 יִתְּרָהּ הַמְחַיֶּה וּמְקַיְּמוֹ, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב¹²: "כִּי ה' אָמַר
 35 לֹא קָלַל", – דוד אומר זאת, שהקדוש-ברוך-הוא אמר לשמע
- 36 בן גרא לקלל את דוד, וְהִיכֵן אָמַר – הקדוש-ברוך-הוא
 37 לְשִׁמְעִי? – היכן מוצאים אנו שהקדוש-ברוך-הוא יאמר
 38 לשמעתי לקלל את דוד? אֲלֵא שְׂמַחְשְׁבָה זֶה שְׂנַפְלָה לְשִׁמְעִי
 39 בְּלִבּוֹ וּמִחוּ – לקלל את דוד, יִרְדֶּה מֵאֵת ה', –
 40 הקדוש-ברוך-הוא סיבב
 41 הסיבות שתעלה בלבו
 42 ובמוחו של שמעי
 43 מחשבה זו, וְרוּחַ פִּי
 44 – של הקדוש-ברוך-הוא,
 45 הַמְחַיֶּה כָּל צְבָאִים –
 46 כלשון הפסוק¹³: "וברוח
 47 פיו כל צבאם", הַחַיֶּה
 48 רוּחוֹ שֶׁל שִׁמְעִי בְּשַׁעַה
 49 שֶׁדָּבַר דְּבָרִים אֵלָיו
 50 לְדוֹד; כִּי אֵלֹו נִסְתַּלַּק
 51 "רוּחַ פִּי" וְתִכְרַךְ רִנֵּעַ
 52 אֶחָד מְרוּחוֹ שֶׁל שִׁמְעִי – לֹא יִכּוֹל לְדַבֵּר מֵאוּמָה. (וְזֶהוּ
 53 "כִּי ה' אָמַר לוֹ" – בְּעֵת הַהִיא מִמֶּשׁ – כשדיבר אותם
 54 דיבורים, "קָלַל" אֵת דָּוִד, – בכך שבשעת מעשה החיה אותו
 55 ונתן לו הכוח לדבר אותם דיבורים, "וּמִי יֵאמֶר לוֹ וְגוֹ". –
 56 מדוע עשית כן, על המלה "לו" מציין הרבי ב"הערות ותיקונים
 57 בדרך אפשר" (שנדפס בסוף "תניא") שלכאורה מלה זו ("לו")
 58 מיותרת, שהרי בפסוק כאן¹⁴ כתוב: "ומי יאמר מדוע עשית
 59 כן", בלי המלה "לו". – מה שהרבי אומר ש"לכאורה" המלה
 60 "לו" מיותרת, יש שרוצים לפרש, שזה מפני שיכול להיות
 61 שכוונת רבנו הזקן היא על פסוק אחר בקהלת¹⁵: "ובאשר דבר
 62 מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה", שמשמעותו "מי יכול
 63 לומר להקדוש-ברוך-הוא מה אתה עושה?"; אך כיוון שהרי
 64 דוחק לומר שבדברו אודות הפסוק המסתיים ב"ומי יאמר",
 65 יביא רבנו הזקן פסוק אחר (בקהלת), אפשר אולי לומר,
 66 שהמלה "לו" שמביא רבנו הזקן היא לא מהפסוק אלא הוא
 67 מפרש ש"מי יאמר מדוע עשית כן" אין הכוונה לשמעתי בן גרא
 68 (כפי שיש מפרשים כך) אלא הכוונה היא "לו" לה' ש"אמר
 69 לו קלל": "מי יכול לומר להקדוש-ברוך-הוא מדוע עשית כך
 70 לצוות לשמעתי לקלל את דוד".

יום שני כ"ו תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 276, וכנודע מ"ש הבעש"ט... עד עמ' קלט, רוחניית.

- 77 ובביאור והפיץ את
 78 הנקודה המובאת במדרש
 79 תהלים (כמובא לעיל –
 80 "שער היחוד והאמונה"
 81 פרק א'), שְׁצִרוּף אוֹתִיּוֹת
 82 שְׁנַבְרָאוּ פָּהֵן הַשָּׁמַיִם,
 71 וְכִנּוּדֵעַ מַה שֶּׁכָּתַב
 72 הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב וְ"ל עַל
 73 פְּסוּק¹⁶: "לְעוֹלָם ה'"¹⁰
 74 דְּבָרָה נֶצֶב בְּשָׁמַיִם", –
 75 הסביר הבעל-שם-טוב
 76 פסוק זה באריכות
- אגרת הקדש**
 וכנודע מ"ש
 הבעש"ט ז"ל ע"פ לעולם ה' דברך נצב בשמים שצירוף
 אותיות שנבראו בהן השמים שהוא מאמר יהי רקיע

9. משפטים כא, יג. 10. שמואל א' כד, יד. 11. יח, ב. 12. שמואל ב' טז, י. 13. תהלים לג, ו. 14. ש"ב שם. 15. ח, ד. 16. תהלים קיט, פט.

47 ויחדש אותו תמיד, שאילולא כך היה הדבר החדש מתבטל. על
 48 כל פנים, הרי בריאת שמים וארץ היא "יש מאין", והוא פלא
 49 גדול יותר מקריעת ים־סוף על דרך משל, אשר הוליד ה'
 50 — את הים, ברוח קדים עזה כל הלילה — הכוח האלקי שבקע
 51 את הים התלבש ברוח
 52 מזרחית עזה, ויבקעו
 53 המים¹⁸, — ונצבו כחומה,
 54 ואלו פסק הרוח פגע —
 55 היו המים חוזרים ונגרים
 56 פמודר בדרבם וטבעם,
 57 ולא קמו פחומה, —
 58 ב"שער היחוד והאמונה"
 59 הוא מוסיף שזה "בלי
 60 ספק", כלומר, שאין שום
 61 מקום לחשוב שהמים היו
 62 נשאים ניצבים כחומה
 63 אחרי שהרוח היתה
 64 פוסקת לרגע, אלא הם היו
 65 בוודאי חוזרים לטבעם
 66 לזרם במורד, אף שטבע
 67 זה פמים — להיות ניגרים
 68 במורד, הוא גם בן נברא ומקדש יש מאין, — שבמקום שלפני
 69 זה היה "אין", לא היה טבע כזה, נוצר "יש", נוצר טבע כזה.
 70 כלומר, בהתאם לפירושו של הרבי, טבע זה במים, שהם זורמים
 71 במורד ואינם ניצבים במקום כחומה, טבע זה עצמו הוא נברא
 72 "יש מאין" במים. כלומר, נוסף על שהמים עצמם נבראו "יש
 73 מאין" — נברא בתוך המים הטבע להיות זורמים ולא לעמוד
 74 במקום כחומה; הרי, כשבאה הרוח העזה והשפיעה במים להיות
 75 ניצבים כחומה, מה היה על הרוח לפעול במים? — לא היה על
 76 הרוח ליצור דבר חדש, "יש" מאין, אלא היה עליה לשנות
 77 "יש" אחד ל"יש" שני, לשנות את טבע המים מלהיות זורמים
 78 ומתנועעים, ל"יש" אחר של טבע, להיות ניצבים כחומה, ובכל
 79 זאת, כיוון שיש בכך משום חידוש במים להיות ניצבים כחומה
 80 — מן ההכרח שאותו כוח שפעל את החידוש, הרוח שעשתה את
 81 המים ניצבים, ייצר את החידוש כל רגע, ומשרק פוסק כוח זה —
 82 מתבטל החידוש, הרי זה מוכיח שגם בחידוש של "יש מיש" מן
 83 ההכרח שעל הכוח המחדש להיות ולפעול תמיד את החידוש.
 84 אלא, על כך שהטבע במים להיות ניגרים במורד, הוא נברא "יש
 85 מאין" — מביא רבנו הזקן ראייה להלן, שאין זה ענין עצמי במים,
 86 שנאמר שאם ישנו נברא (דבר שנברא), שזוהו מים, מן ההכרח
 87 שיזרם במילא במורד, כמו למשל שנאמר שמה שנברא "תופס
 88 מקום" הוא ענין עצמי בנברא, ואין זה צריך להיבראות במיוחד
 89 "יש מאין", אלא עם בריאת הנברא הוא במילא באופן שהוא
 90 "תופס מקום"; אך זרימת המים איננה כך — שכן, ישנם הרי
 91 נבראים שהטבע שלהם אינו כך, הטבע שלהם הוא אחר לגמרי,
 92 הם עומדים, כמו למשל חומת אבנים שעומדת — ואינה זקוקה

1 שהוא מאמר: "יהי רקיע כו" — בתוך המים¹⁷, שממאמר זה
 2 נבראו השמים, הן — אותיותיו של מאמר זה, נצבות ועומדות
 3 מלכשות בשמים לעולם להחיותם ולקיים. — וכפי שמוסבר
 4 בפרוטרוט ב"שער היחוד והאמונה" פרק א' ופרק ב' — שכן
 5 הדבר בכל הנבראים. ולא
 6 כהפילוסופים שכופרים
 7 בהשגחה פרטית, —
 8 בהשגחתו הפרטית של
 9 הקדוש־ברוך־הוא על כל
 10 נברא ונוצר, והם סוברים
 11 שלמרות שהעולם נברא
 12 מהקדוש־ברוך־הוא ואינו
 13 קדמון, אך אין הקדוש
 14 ברוך־הוא משגיח על
 15 הנבראים. שכן, ומדמין
 16 בדרמיון הפוזב את
 17 מעשה ה', "עשה שמים
 18 וארץ", למעשה אנוש
 19 ותחבולותיו; — למעשים
 20 שאדם עושה מגולם
 21 (מחתיכת זהב או כסף
 22 וכדומה) כלי, ולתחבולותיו שמערבב חומרים שונים ועושה
 23 מהם כלי, כי כאשר יצא לצורך כלי — שוב אין הכלי צריך
 24 לידי הצורך, שאף שידיו — של הנפת, מסלקות הימנו —
 25 מהכלי, הוא — הכלי, קיים מעצמו. — בלי עזרתו של הנפת; כך
 26 הדבר, חושבים הם, בבריאת שמים וארץ, שאחרי שהקדוש
 27 ברוך־הוא ברא אותם, אין הם זקוקים יותר חסיושלום להקדוש
 28 ברוך־הוא, ולכן הם כופרים בהשגחה פרטית — שעל הקדוש
 29 ברוך־הוא להשגיח תמיד על הנבראים, וטח מראות עיניהם,
 30 — עיניהם דבוקות מלראות, ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש
 31 ותחבולותיו, שהוא יש מיש — מדבר שכבר קיים יוצר האדם
 32 "יש" שני, כמו למשל מחתיכת כסף, שהחומר שלו כבר ישנו,
 33 יוצר האדם כלי, הרי שאת הכסף הוא לא היה צריך לייצר, שכן
 34 זה כבר היה קיים, רק שמשנה הצורה והתמונה, — מצורת
 35 חומר הכסף הוא מייצר דמותו וצורתו של הכלי; הרי, כיוון שלא
 36 יצר שום דבר חדש, שכן הדבר היה קיים כבר, ואף תבניתו של
 37 הכלי שהוא יצר מהכסף, איננה חידוש נוסף בכסף, שכן לכסף
 38 יש מלכתחילה ה"עלוליות" (האפשרות) לעשות ממנו כלי,
 39 שהרי הכסף נברא כך, שיכולים לכופפו בכל צורה שהיא, הרי
 40 שהאדם לא חידש בכך שום דבר, לכן אין הכלי, לאחר יצירתו,
 41 זקוק לידי האדם שיצר אותו, — אין הפילוסופים רואים את
 42 ההבדל בין מעשה אדם אלה, למעשה שמים וארץ, שהוא
 43 יש מאין. — לפני בריאת שמים וארץ, לא היה קיים שום דבר,
 44 ועם בריאתם, נתהווה "יש", דבר שהוא חדש לגמרי שלא היה
 45 קיים לפני זה כלל, ואו, כשנברא דבר חדש (יסביר רבנו הזקן
 46 להלן) מן ההכרח שהכוח שברא את הדבר החדש, יהיה בו

אגרת הקדש

כו' הן נצבות ועומדות מלובשות בשמים לעולם
 להחיותם ולקיימם ולא כהפילוסופים שכופרים בהשגחה
 פרטית ומדמין בדמיונם הכוזב את מעשה ה' עושה
 שמים וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו כי כאשר יצא
 לצורך כלי שוב אין הכלי צריך לידי הצורך שאף
 שידיו מסולקות הימנו הוא קיים מעצמו וטח מראות
 עיניהם ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו
 שהוא יש מיש רק שמשנה הצורה והתמונה למעשה
 שמים וארץ שהוא יש מאין והוא פלא גדול יותר
 מקריעת ים סוף עד"מ אשר הוליד ה' ברוח קדים עזה
 כל הלילה ויבקעו המים ואילו פסק הרוח כרגע היו
 המים חוזרים וניגרים כמורד כדרכם וטבעם ולא קמו
 כחומה אף שטבע זה במים הוא ג"כ נברא ומחודש
 יש מאין שהרי חומת אבנים נצבת מעצמה בלי רוח

37 יותר מקריעת ים־סוף, הרי על־אחת־כַּמְהַיְוֹמָהּ
38 שְׂבַח־הַסְּתַלְקוֹת חֲסִי־שְׁלוֹם כַּח הַבּוֹרָא יֵשׁ מֵאִין מִן הַנְּבִרָא
39 - יָשׁוּב הַנְּבִרָא לְאִין וְאַפְסֵם מְמַשׁ, אֵלֶּא צְרִיךְ לְהִיּוֹת כַּח
40 הַפּוֹעֵל - הכוח היוצר ופועל את הנברא, בַּנְּפִעָל - בנברא,

41 תמיד, לְתַחִיּוֹתוֹ וְלִקְיָמוֹ,
42 וּבְחִינָה זוֹי - של כוח

43 הבורא העומד תמיד
44 בנברא להחיותו ולקיימו,
45 הוא "דבר ה'" ו"רוח
46 פיו" שַׁבְעִשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת
47 שֶׁבָּחָן נְבִרָא הָעוֹלָם, -
48 "דבר ה'" שבעשרה
49 מאמרות הבורא את
50 הנברא, עומד תמיד
51 בנברא, שמעשרה
52 המאמרות באים צירופי
53 אותיות הדיבור
54 המרכיבות את "דבר ה'"

55 הבורא כל נברא, כפי שהוא אומר ב"שער היחוד והאמונה"
56 בפרק א', שגם הנבראים שאינם נזכרים בעשרה המאמרות
57 נמשך להם חיות מעשרה המאמרות על ידי צירופי האותיות
58 השונים ועל ידי חילופים ותמורות של האותיות (שאות אחת
59 מחליפה אות שניה וכו'), וְאַפְּלוֹ אֲרִיץ הִלְזוּ הַנְּשָׁמִית וּבְחִינַת
60 דוֹיָמָם שְׂפָה - שעפר²⁰ יש בו הרי גם כוח הצומח להצמיח
61 צמחים, וצמיחה היא הרי ענין שנראה בו חיות לצמוח מקטן
62 לגדול, ואילו הדומם שבעפר, שלא נראה בו שום ענין של חיות,
63 אפילו לא חיות של צמיחה מקטן לגדול חִיּוֹתָן וְקִיּוּמָן הוּא
64 "דבר ה'" מִי' מְאֻמְרוֹת הַמְּלָכֵשׁ כְּהֵן וּמְקִיּוּמָן לְהִיּוֹת דוֹיָמָם
65 וְ"יש" מ"אין", וְלֹא יַחְזְרוּ לְאִין וְאַפְסֵם מְמַשׁ בְּשִׁחְיוֹ. - לפני
66 שנבראו מ"אין" ל"יש". וְהוּוּ שְׂבַח־בַּהֲרֵי ז' לֵי, שְׁגַם
67 בְּדוֹיָמָם, כְּאַכְנִיָם וְעֵפֶר וְיָמִים, - שלא נראה בהם לכאורה
68 שום חיות, יֵשׁ בְּהֵם כְּחִינַת נִפְשׁ וְחִיּוֹת רֹחַנִיּוֹת. - והוא
69 "דבר ה'" שברא אותו ומחיה ומקיים אותו להיות דומם ולא
70 לשוב להיות "אין" כפי שהאבן או העפר או המים היו לפני
71 שנתהוו. להלן מסביר רבנו הזקן, ש"דבר ה'" המהווה כל
72 הנבראים - הוא ה"שכינה":

1 לדבר מן החוץ שיחזיק אותה, ובלשון רבנו הזקן: שְׁהָרִי חוֹמַת
2 אַכְנִיָם נִצְבֵת מְעַצְמָה כְּלִי רוּחַ, רַק שְׂטַבַע הַמַּיִם אִינוּ כֵּן.
3 - ואם יש בטבע המים שלא להיות עומדים אלא להיות זורמים
4 במורד, הרי טבע זה הוא דבר נברא "יש מאין" בתוך המים. מה,

5 איפוא, היה על הכוח
6 האלקי שהתלבש ברוח,

7 לפעול? - הוא לא היה
8 צריך לפעול "יש מאין",
9 ליצור דבר חדש לגמרי
10 שלא היה לפני זה
11 בנבראים, היה עליו רק
12 לשנות "יש" אחד ל"יש"
13 אחר (מטבע הזרימה
14 לטבע היציבות כחומה),
15 ובכל זאת זה פלא גדול,
16 "חידוש", שאנו מבינים
17 שעל הכוח המחדש -
18 הכוח שפעל חידוש זה -

19 לפעול תמיד בחידוש, אחרת יתבטל החידוש מיד, הרי כל־שכן
20 וקל־וְחוֹמֶר, יסביר להלן רבנו הזקן, שבחידוש של "יש מאין",
21 כפי שהדבר בבריאת כל הנבראים - בודאי שמן ההכרח שעל
22 הכוח המחדש - הכוח האלקי שברא את הדבר - לפעול תמיד
23 את החידוש, שהדבר יהיה "יש", ולא לחזור מיד כבתחילה
24 ל"אין". הרי שגם בהתאם להשוואה המדומה שמדמים
25 הפילוסופים מעשה שמים וארץ למעשה אדם שבכוהו ליצור
26 רק "יש מיש" - הרי גם ב"יש מיש" - באופן שצריך להיות
27 חידוש, שינוי מ"יש" אחד ל"יש" אחר (כמו מטבע המים לזרום
28 במורד לטבע של להיות עומדים כחומה) מן ההכרח שעל הכוח
29 המחדש לפעול תמיד, הרי זה מחזיב, שהכוח האלקי שברא את
30 הנברא, מן ההכרח שיהיה תמיד בנברא. הרי שנוסף על השקר
31 שבהשוואתם מעשה שמים וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו,
32 הם טועים גם בכך שהם חושבים שאין זה מן ההכרח שהכוח
33 המחדש יעמוד תמיד בדבר המחדש, ואם כאן, שהחידוש הוא
34 רק בשינוי "יש" אחד ל"יש" שני - מן ההכרח שהכוח המחדש
35 יעמוד ויפעל תמיד בדבר המחדש - וְכִלְשָׁפָן וְכִלְזָחֶמֶר
36 כְּבִרְיַאת יֵשׁ מֵאִין, שְׁהִיא לְמַעְלָה מִתְּטַבַּע, וְהַפְּלֵא וְפִלְא

19. בתניא לפנינו: "זה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק רבינו שצ"ל "זו", ככפנים. 20. הערת כ"ק רבינו: "כנראה מפרש 'ארץ' דכאן - עפר (כמו בתדשא הארץ). לי נראה הפי' כאן - בניגוד ל(דברך ה' נצב ב)שמים שקדמו, ול'עולמות עליונים ותחתונים' (שהיחודה"א פ"א עיי"ש). וא"צ לחילוק דכח הצומח כו'. והרי מפרש תומ"י 'בדומם כאכניס ועפר כו'". 21. ע"ח שער ל"ט פרק ג. וראה ג"כ שם שער נ'.

יום שלישי כ"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלט, והנה נודע ל"ח... עד עמ' 278, לארץ.

37 שהקדוש־ברוך־הוא נפח נשמה זו בבחינת "אצילות", וכמו
 38 נשמות האבות והנביאים וכיוצא בהן – ורבנו הזקן מפרש
 39 במה מתבטא מעלתם של הנביאים – (שְׁהִיו מְרַבְּה לַה'
 40 מְשִׁי²⁴, ובטלים ממש במציאות אליו, – אל הקדוש־ברוך־
 41 הוא, כמאמר רז"ל²⁵:
 42 שְׂכִינָה מְדַבֶּרֶת מֵתוֹךְ
 43 גְרוֹנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. –
 44 כלומר, ביטולו של משה
 45 היה גדול כל כך,
 46 שנבואתו אינה נחשבת
 47 כאילו הוא המדבר מה
 48 שהקדוש־ברוך־הוא
 49 מצווה עליו לדבר, אלא
 50 שמלכתחילה מדבר
 51 הקדוש־ברוך־הוא עצמו
 52 באמצעות גרונו של משה,
 53 וכן כל הנביאים ובעלי
 54 רוח הקודש, היה קול
 55 ודבור העליון מתלבש
 56 בקולם ודבורם ממש,
 57 כמו שכתב האר"י (ו"ל).
 58 ו"מלכות דבריאה", הוא
 59 "דבר ה'" המְחִיָּה ומהוה
 60 הנשמות והמלאכים
 61 שבעולם הבריאה, שאין
 62 מעלתם – ומדריגתם,
 63 כמעלת – ומדריגת
 64 הַאֲצִילוֹת וכו'. – ש"מלכות" של עולם ה"יצירה" היא ה"דבר
 65 ה'" המהוה ומחיה את הנוצרים של עולם ה"יצירה", ו"מלכות
 66 דְעֵשִׂיָּה", – בחינת ה"מלכות" של עולם ה"עשיה", הוא "דבר
 67 ה'" המְחִיָּה ומהוה את עולם הזה בכללו, עד יסוד העפר,
 68 ו – כן תמים אשר מתחת לארץ²⁶ – בהתאם לאמור,
 69 שהתהוות כל הנבראים אשר על פני האדמה היא מבחינת
 70 ה"שכינה", מההתגלות של הקדוש־ברוך־הוא, דרושה הסברה
 71 נוספת, כיצד נבראים אותם ענינים בעולם שהם מ"קליפות"
 72 שכ"נגד" האור האלקי – ורבנו הזקן מסביר:

אגרת הקדש

והנה

נודע ל"ח כי דבר ה' נק' בשם שכינה בלשון רז"ל
 ואימא תתאה ומטרוניתא בלשון הזהר ובפרט בר"פ
 וארא לפי ששוכן ומתלבש בנבראים להחיותם ובלשון
 המקובלים נק' בשם מלכות ע"ש דבר מלך שלטון
 כי המלך מנהיג מלכותו כדיבורו ועוד טעמים אחרים
 ידועים ל"ח ומודעת זאת כי יש בחי' ומדריגת מל'
 דאצילות ובחי' מל' דבריאה וכו'. ופי' מל' דאצילות
 הוא דבר ה' המחיה ומהוה נשמות הגדולות שהן
 מבחי' אצילות כמו נשמת אדה"ר שנא' בו ויפח באפיו
 כו' וכמו נשמות האבות והנביאים וכיוצא בהן (שהיו
 מרכבה לה' ממש ובטלים ממש במציאות אליו
 כמארו"ל שכינה מדברת מתוך גרונו של משה וכן
 כל הנביאים ובעלי רוח"ק היה קול ודבור העליון
 מתלבש בקולם ודבורם ממש כמו"ש הארז"ל) ומל'
 דבריאה הוא דבר ה' המחיה ומהוה הנשמות והמלאכי'
 שבעולם הבריאה שאין מעלתם כמעלת האצ"י וכו'
 ומלכות דעשיה הוא דבר ה' המחיה ומהוה את עוה"ז
 בכללו עד יסוד העפר והמים אשר מתחת לארץ.

1 וְהֵנָּה, נֹדֵעַ לְיֹדְעֵי חָן, – ליודעי חכמה נסתרה (תורת
 2 הקבלה), כִּי "דְבַר ה'" – המהוה ומחיה את הנבראים, בחינת
 3 זו באלקות נקרא בשם "שְׂכִינָה" בְּלִשׁוֹן רַז"ל, – בש"ס
 4 ומדרשים וכדומה, וְ – היא נקראת "אִמָּא תַתְּאָה" – ה"אמא
 5 התחתונה", ו"מְטְרוֹנִיתָא"
 6 – מלכה, בְּלִשׁוֹן הַזְהַר,
 7 וּבִפְרָט – בזהר, פְּרִיש –
 8 בתחילת פְּרִשְׁת וְאָרָא, –
 9 דף כב, ב. – שם מובא
 10 משל על הבחינה בה
 11 הקדוש־ברוך־הוא מדבר,
 12 מבת מלך, "מטרוניתא",
 13 לְפִי שְׁ – "דבר ה'", שׁוֹכֵן
 14 וּמִתְלַבֵּשׁ בְּנִבְרָאִים
 15 לְהַחְיֵיהֶם, – ולכן הוא
 16 נקרא "שכינה", מלשון
 17 "שוכן", ו"אימא תתאה"
 18 ו"מטרוניתא", המת"יחסים
 19 לבחינה שהיא "אמא"
 20 ו"מלכה" המחיה את
 21 ילדיה ואת החוסים
 22 בקרבה, וּבְלִשׁוֹן
 23 הַמְּקַבְּלִים נִקְרָא בְּשֵׁם
 24 "מְלָכוֹת", עַל שֵׁם "דְבַר
 25 מֶלֶךְ שְׁלִטוֹן"²², כִּי
 26 הַמֶּלֶךְ מְנַהֵג מְלָכוֹתוֹ
 27 בְּדִבּוּרוֹ, וְעוֹד טַעֲמִים
 28 אַחֵרִים יְדוּעִים לְיֹדְעֵי חָן. – חכמה נסתרה (תורת הקבלה).
 29 וּמוֹדַעַת זֹאת, – וידוע הדבר, כִּי – בבחינת "מלכות", דבר ה',
 30 ישנן דרגות רבות. שכן, יֵשׁ בְּחִינַת וּמְדִינַת "מְלָכוֹת
 31 דְאֲצִילוֹת", – ספירת ה"מלכות" של עולם ה"אצילות", וּבְחִינַת
 32 "מְלָכוֹת דְּבְרִיָּאָה" – ספירת ה"מלכות" של עולם ה"בריאה",
 33 וְכו'. – הרי שבבחינת "דבר ה'" ישנן דרגות רבות, וּפְרִוּשׁ
 34 "מְלָכוֹת דְאֲצִילוֹת", הוא "דְבַר ה'" הַמְּחִיָּה ומהוה נשמות
 35 הַגְּדוֹלוֹת שֶׁהֵן מִבְּחִינַת אֲצִילוֹת, כְּמוֹ נְשִׁמַּת אָדָם הִרְאִישׁוֹן,
 36 שְׁנַאֲמַר בּוֹ²³: "וַיִּפַּח בְּאִפָּיו כּוֹ", – נשמת חיים" – כלומר

22. קהלת ח, ד. 23. בראשית ב, ז. 24. ב"ר רפמ"ו. ובכ"מ. 25. ראה זח"ג רלד, א. ועוד. 26. לשון הכתוב - יתרו כ, ד.

יום רביעי כ"ח תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 278, (אלא שבארצות... עד עמ' קמ, עמהם):

- 1 (אלא שבארצות האמות – בחוץ לארץ, החיות – מ"דבר
2 ה" המחיה שם את העולם, הוא על ידי התלבשות שרים
3 החיצונים הממנים על ע' אמות. דהיינו, שיוֹרֵד נִיצוּץ
4 מ"דבר ה", הנקרא בשם "מלכות דעשיה", – שמ"דבר ה"
5 עצמו בא ניצוץ בלבד,
6 ומאיר על השרים –
7 המלאכים, של מעלה
8 בכחיתת מקור
9 מלמעלה, – והוא מפרש
10 שוב אף אינו מתלבש
11 בהם ממש, אלא נמשך
12 להם חיות מהארה זו
13 שמאיר עליהם מלמעלה
14 בכחיתת מקור.
15 ומתשרים – מהמלאכים,
16 נשפע חיות לאמות,
17 ולבהמות חיות ועופות
18 שבארצותיהם, – בחוץ
19 לארץ; כלומר, בתחילה
20 נשפעת החיות באומות
21 עצמן, "מין המדבר",
22 ולאחר מכן בבהמות
23 וכדומה, מין החי, וְלִמִּין
24 הדומם, לארץ הנשמית,
25 ולשמים הנשמיים שהם
26 הנגלים²⁷ (אלא – קיים
27 הבל בין הנבראים
28 עצמם, ששמים וארץ
29 ובהמות וחיות ועופות
30 מהורים – נשפעים –
31 מקבלים שפעם וחיותם
32 מקליפת נגה, ויבעלי החיים הטמאים ונפשות האמות –
33 מקבלים חיות משאר קליפות). – כמוסבר באריכות בחלק א'
34 של ספר ה"תניא" פרק ו', ההבדל בין קליפת נוגה המעורבת
35 טוב ורע, לבין שאר ג' קליפות הטמאות שכולן רע. והנה,
36 שמים וארץ וכל אשר בהם פארצות האמות – כלם פלא
37 ממש השיבי – נחשבים ככלום, לגבי השרים – המלאכים,
38 שהם חיותם וקיומם, והשרים פלא ממש השיבי – נחשבים
39 ככלום ממש, לגבי החיות הנמשך להם מהניצוץ מ"דבר
40 ה" המאיר עליהם מלמעלה. – באופן של "מקיף", ואף-על-
- 41 פירבן, החיות הנמשך לתוכם – במלאכים ובשרים
42 העליונים, מהארה זו הוא בכחיתת גלות בתוכם, שלבן
43 נקראים – השרים של הגוים, בשם "אלקים אחרים", וקרו
44 ליה: "אלהא דאלתיא"²⁸, – והם קוראים להקדוש-ברוך-הוא
45 האלוהה של האלקיות
46 (כלומר שגם הם נחשבים,
47 לעצמם, כ"אלקים"), שגם
48 הם, הן כחיתת אלקות.
49 – בהרגשתם ובישותם.
50 ולבן – כיוון שהחיות של
51 אומות העולם (וכל אשר
52 ברשותם) היא מההארה
53 האלקית המאירה בשרים
54 העליונים, במילא הם אכן
55 מקבלים חיותם מהם, ולכן
56 הגוים הנשפעים מהם –
57 מהשרים העליונים, הם
58 עובדי עבודה זרה
59 ממש, עד עת קץ, – של
60 הגאולה העתידה, שיכלע
61 המות והסמך-אחרת,
62 – הקליפות, ו"אז אהפך
63 אל עמים בו' לקרא
64 כלם בשם ה"²⁹. – רבנו
65 הזקן חזר כאן למה
66 שהסביר שהניצוץ האלקי
67 המחיה את השרים
68 העליונים, ודרכם את
69 העובדים עבודה זרה, הוא
70 בגלות, ואומר: וְהַחִיּוֹת
71 שֶׁל עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה עַל
72 ידי החיות האלקית, נקרא גם כן בשם "גלות השכינה",
73 מאחר שחיות זה אשר בכחיתת "גלות" בתוכם, – כפי
74 שהוסבר לעיל, הוא מהארה הנמשכת להם מהניצוץ
75 מ"דבר ה" הנקרא בשם "שכינה" – כאמור לעיל ש"דבר
76 ה" נקרא "שכינה" בלשון רבותינו ז"ל. ברם, מתעוררת
77 השאלה: אם כך, הרי שענין הגלות היה תמיד, מאז בריאת
78 העולם עם כל הדברים הטמאים שבו? – מסביר רבנו הזקן
79 בחצאי עיגול: (וגלות זה – הנגרמת בגין חיותן של הקליפות
80 על ידי ניצוץ מ"דבר ה", נמשך מחטא עין הדעת ואילך, –

1 כידוע, שעל ידי חטא עץ הדעת נמשכה חיות לקליפות שלא
 2 היתה להם לפני החטא, אך — והוא בְּחִינַת אַחֲרֵימַל לְבַד
 3 דְּקָדוּשָׁה. — כלומר, הניצוץ הנמשך אז לשרים הוא מבחינת
 4 "אחוריים" בלבד, מהדד
 5 התחתון והחיצוני של
 6 קדושה ואלקות, אֲךָ
 7 כְּשֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל לְבֵין
 8 הָאֲמוֹת, וְאַחֲזִית יִשְׂרָאֵל
 9 וְשָׂרְשָׁם הוּא בְּבַחֲנֵינָת פְּנִים הַעֲלִיּוֹנִים — הפנימיות של
 10 הקדוש-ברוך-הוא, הִנֵּה זֶה הֵיא גְלוֹת שְׁלֵמָה, — שכן, גם
 11 הפנימיות של אלקות נמשכה בשרים של האומות; כמוסבר
 12 בפרוטרוט לעיל ב"אגרת
 13 התשובה" פרק ו', עיין
 14 שם, וְעַל זֶה אָמְרוּ
 15 הַר"ן³⁰: "גָּלוּ לְאֲדָרִים —
 16 שְׂכִינָה עִמָּהם":

אגרת הקדש

בחי' אחוריים לבד קדושה אך כשגלו ישראל לבין
 האומות ואחיות ישראל ושרשם הוא בבחי' פנים
 העליונים הנה זו היא גלות שלימה וע"ז ארו"ל גלו
 לאדום שכינה עמהם):

יום חמישי כ"ט תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמ, והנה אף כי... עד עמ' קמ, האר"י ז"ל:

17 וְהֵנָּה, אֵף כִּי ה' אָחֵד וְשָׂמוּ אֶחָד³¹, דְּהֵינּוּ — ששמו הוא
 18 דְּבוּרוֹ וְ"רוּחַ פִּי" הַמְּכַנֶּה בְּיַד הַקְּדוֹשׁ בְּשֵׁם "שָׂמו" הוּא
 19 יַחֲד וּמְיַחֵד — אֵף-עַל-
 20 פִּיבּוֹ, הַהֲאָרָה
 21 וְהַמְּשַׁכֵּת הַחַיּוֹת
 22 הַנִּמְשָׁכֵת מִ"רוּחַ פִּי" —
 23 יַתְבַּרְךְ מִתְחַלֶּקֶת לְד' —
 24 מִדְּרָגוֹת שׁוֹנוֹת, שֶׁהֵן ד' —
 25 עוֹלָמוֹת:
 26 בְּרִיאָה, יַצִּירָה עֲשִׂיָה —
 27 וְהַשְׁנִיּוֹי — בֵּין אַרְבַּע
 28 הַמְּדֻרְיָגוֹת, הוּא מְחַמֵּת
 29 צְמֻצוּמִים וּמְסַכֵּים
 30 (רְבִים), לְצֻמְצֵם הָאוֹר
 31 וְהַחַיּוֹת וְלַהֲסַתִּירוֹ, שְׁלֵא
 32 יֵהָא מְאִיר כָּל כָּךְ
 33 כְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה כְּמוֹ —
 34 שְׁהוּא מְאִיר כְּעוֹלָם
 35 הָאֲצִילוֹת, וּכְעוֹלָם
 36 הַיַּצִּירָה הוּא — הוּא
 37 וְהַחַיּוֹת מוֹסְתֵרִים עַל יְדֵי צְמֻצוּמִים וּמְסַכֵּים יוֹתֵר וְכוּ'. —
 38 ויותר מכך בעולם ה"עשייה"; אָבָל — למרות כל האמור, אִין
 39 שׁוּם שְׁנוּי חֵס־וְשָׁלוֹם — על ידי הצמצומים והמסכים, כְּעֻצְמוֹת
 40 הַשְּׂכִינָה, שְׁהֵיא "דְּבַר
 41 ה'" וְ"רוּחַ פִּי". וְגַם
 42 בְּבַחֲנֵינָת הַהֲאָרָה
 43 וְהַמְּשַׁכֵּת הַחַיּוֹת, —
 44 הַנִּמְשָׁכֵת מִ"דְּבַר ה'", הִנֵּה
 45 הַהֲאָרָה שְׂבִאֲצִילוֹת
 46 בּוֹקֵעַת הַמְּסַכֵּם
 47 וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּבְרִיאָה, וְכֵן
 48 מְבַרִיאָה לַיַּצִּירָה
 49 וּמַיַּצִּירָה לַעֲשִׂיָה, וְלִבֵּן
 50 אוֹר אִינְדִּיסוֹף בְּרוּךְ-הוּא
 51 שְׂבִאֲצִילוֹת הוּא גַם כֵּן
 52 כְּעֲשִׂיָה — וּיְתִירָה מוֹז
 53 וּכְעוֹלָם הַזֶּה הַחֲמִרִי, עַל
 54 יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ — שֶׁל
 55 "אוֹר אִין סוֹף" כְּמַלְכוּת
 56 דְּבְרִיאָה-יַצִּירָה-עֲשִׂיָה,
 57 כְּמַבְאָר חֶבֶל בְּכַתְּבֵי
 58 הָאֲרִי וְ"ל³³:

יום שישי ל' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמ, והנה נפש האדם... עד עמ' 280, בלא דבור:

59 וְהֵנָּה, נֶפֶשׁ הָאָדָם, —
 60 הַיְהוּדִי, יְדוּעַ לְכָל שְׁהֵיא
 61 כְּלוּלָה מִי' סְפִירוֹת: 20 וְהֵנָּה נֶפֶשׁ הָאָדָם יְדוּעַ לְכָל שְׁהֵיא כְּלוּלָה מִי"ס
 62 חֲכֵמָה-בִּינְהִדְעַת וְכוּ'. — 21
 63 כְּמַבְאָר ב"תניא" חלק א' 22 וַיִּפַח בָּאֵפוֹ כו' מ"מ דרך פרט חב"ד שבנפשו הן
 64 פֶּרַק ג', וְאֵף שְׂבִלָן — כל
 65 עֶשֶׂר הַכּוֹחוֹת שֶׁכַּנְגַד עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, בָּאִים מִ"רוּחַ פִּי" וַיִּתְבַּרְךְ, מְכַלְמָקוֹם — יש קשר בין כל אחד מעשרה הכוחות לבין כל
 66 כְּדְבַתִּיב: — כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: "וַיִּפַח בָּאֵפוֹ כו'", — נִשְׁמַת חַיִּים, אַחַת מֵעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת שֶׁלְמַעַלָּה, דְּרָךְ פֶּרַט — חֲכֵמָה-בִּינְהִדְעַת

30. מגילה כט, ב. מכילתא בא יב, מא. ובכ"מ. 31. זכרי' יד, ט. 32. ראה תקו"ז תכ"ב (סו, ב). 33. ראה ע"ח שמ"ב פ"ד. ובכ"מ.

- 1 שִׁבְנֶפְשׁוֹ הֵן דּוּגְמָא לְחֻכְמָהּ בִּינְהִידְעַת שְׁבִי סְפִירוֹת, - דּוּגְמָא לְדַבּוּר הָעֲלִיּוֹן, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "מַלְכוּת" ו"שְׂכִינָה", 13
 2 שלמעלה, המכנות בשם
 3 "אבא" ו"אמא"; - כמו
 4 שכתוב בוזהר שחכמה
 5 דאצילות נקראת "אבא",²
 6 ו"בינה" נקראת "אימא",³
 7 וספירת ה"דעת" נכללת
 8 בשתייהן, כפי המוסבר
 9 בחסידות, ומדות אהבה
 10 ויראה וכו' שִׁבְנֶפְשׁוֹ -
 11 של יהודי - הן דוגמא למדות שְׁבִי סְפִירוֹת, - דאצילות,
 12 הנקראות בשם "זעיר אנפין"; וכח הדבור שִׁבְנֶפְשׁוֹ
 אגרת הקדש
 דוגמא לחב"ד שבי"ם המכונות בשם או"א ומדות
 אהבה ויראה וכו' שבנפשו הן דוגמא למדות שבי"ם
 הנקראות בשם ז"א וכח הדבור שבנפשו דוגמא לדבור
 העליון הנקרא בשם מלכות ושכינה ולכן כשמדבר
 ד"ת מעורר דבור העליון ליחד השכינה ומשום הכי
 קיי"ל בק"ש ובהמ"ז וד"ת לא יצא בהרהור בלא דבור:
 שמע וברבת המזון ודברי תורה - לא יצא בהרהור בלא
 דבור:

יום שבת קודש א' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 280, והנה זלעו"ז יש... עד עמ' 280, המעלות:

- 25 והנה, - כשם שבקדושה ישנן עשר הספירות ועשרה כוחות
 26 הנפש האלקית, כך גם "זיה לעמת זיה, - עשה האלקים",
 27 שכנגד כל ענין בקדושה ישנה דוגמה בצד הנגדי, ב"סטרא
 28 אחרא", יש עשרה כתרי דמסאבותא³⁵, - עשרה כתרים מן
 29 הטומאה, כשם שישנן
 30 עשר ספירות בקדושה,
 31 ומהן נמשכות נפשות
 32 האמות, גם מן גלילות
 33 מעשר בחינות אלו
 34 ממש. ומודעת זאת
 35 בארץ, - וידוע הדבר על
 36 פני תבל, מה שכתוב
 37 בספר הגלגולים³⁶ על
 38 פסוק³⁷: "אשר שלט
 39 האדם באדם לרע לו",
 40 שהוא סוד גלות
 41 השכינה בתוך הקליפות,
 42 להחיותם ולהשליטם
 43 בזמן הגלות, - זה
 44 משמעות "אשר שלט
 45 האדם באדם", שאדם
 46 בליעל שמהקליפה שולט
 47 באדם שמהקדושה, אבל
 48 הוא "לרע לו" וכו'. -
 49 כפי המוסבר ב"ספר
 50 הגלגולים" שם, שזה כדי
 51 לברר ניצוצי הקדושה מהקליפה. ולכן האמות היו שולטין
 52 על ישראל, להיות נפשות האמות - באות מהקליפות אשר
 השכינה מתלבשת בגלות נלות בתוכם. - כדי שהן תהיינה
 השולטות. ורבנו הזקן מסכם: והנה, אף שזה - אופן התלבשות
 השכינה בגלות בתוך הקליפות, צריך ביאור רחב איך ומה,
 מכל מקום האמת כן הוא. אלא שאף על פי כן, אין
 הקליפות והאמות
 יונקים ומקבלים חיות
 אלא מהארה הנמשכת
 להם מבחינת אחרים
 דקדושה, כמאן דשדי
 פתר בתפיה, - כמי
 שמשליך אל מאחורי
 כתפו (כפי המוסבר
 ב"תניא" חלק א' פרק
 כ"ב). ואף גם זאת - דבר
 זה עצמו בא על ידי
 צמצומים ומסכים רבים
 ועצומים, עד שנתלבשה
 הארה זו בחמירות עולם
 הזה, ומשפעת לאמות
 עשר וכבוד וכל
 הענוגים גשמיים. מה
 שאין בן ישראל, יונקים
 - חיותם, מבחינת פנים
 העליונים, - מהפנימיות
 של הקדוש ברוך הוא,
 כמו שכתוב³⁸: "יאר ה'
 פניו אליך", כל אחד ואחד לפי שרש נשמתו עד רום
 המעלות:
 והנה זלעו"ז יש עשרה כתרי דמסאבותא ומהן
 נמשכות נפשות העו"ג ג"כ כלולות מעשר
 בחי' אלו ממש ומודעת זאת בארץ מ"ש בספר
 הגלגולים ע"פ אשר שלט האדם באדם לרע לו
 שהוא סוד גלות השכינה בתוך הקליפות להחיותם
 ולהשליטם בזמן הגלות אבל הוא לרע לו וכו' ולכן
 העו"ג היו שולטין על ישראל להיות נפשות העו"ג
 מהקליפות אשר השכינה מתלבשת בבחי' גלות
 בתוכם והנה אף שזה צריך ביאור רחב איך ומה
 מ"מ האמת כן הוא אלא שאעפ"כ אין הקליפות
 והעו"ג יונקים ומקבלים חיות אלא מהארה הנמשכת
 להם מבחי' אחריים דקדושה כמאן דשדי בתר
 כתפי' ואף גם זאת ע"י צמצומים ומסכים רבים
 ועצומים עד שנתלבשה הארה זו בחומרות עולם
 הזה ומשפעת לעו"ג עושר וכבוד וכל תענוגים
 גשמיים. משא"כ ישראל יונקים מבחי' פנים העליונים
 כמו"ש יאר ה' פניו אליך כל אחד ואחד לפי שרש
 נשמתו עד רום המעלות:

34. ראה שו"ע אדה"ז ס"ב ס"ג. סקפ"ה ס"ג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב. 35. זח"ג מא, ב. ובכ"מ. 36. פרק ב. 37. קהלת ח, ט. 38. נשא ו, כה.

ה'תש"ד	כה תשרי	יום ראשון	יום ראשון
--------	---------	-----------	------------------

שיעורים. חומש: נח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: קיט, אשרי...מצותך מאד.
 תניא: כה. להבין...לדבר מאומה.

עֲשֶׂרָה נְגוּנִים – מֵהֶם תְּנוּעוֹת בְּלֶבֶד – מִיִּחְסִים לְרַבְּנוּ הַזֶּקֶן שֶׁהוּא בְּעֶצְמוֹ חֶבְרָם.
 הַמִּיִּחְסִים לְרַבְּנוּ הָאֲמָצְעִי, הֵינּוּ שֶׁנִּתְחַבְּרוּ בְּזַמְנּוֹ וְהָיוּ מְנַגְּנִים אוֹתָם לְפָנָיו, אֲבָל לֹא שֶׁהוּא
 מְחַבְּרָם. וְהֵיטֵהָ אֶצְלוֹ קְבוּצַת אֲבָרְכִים מְנַגְּנִים – וַיְדוּעָה בְּשֵׁם "דַּעַם מִיטְעָלְעֵן רַבִּי'ס קֶאפְעֶלְעֶ"
 [= "מִקְהֵלְתוֹ שֶׁל הַרְבֵּי הָאֲמָצְעִי"] – וְנַחֲלָקָה לְשִׁתֵּי פְלָגוֹת: בְּעַלֵּי שִׁיר – בְּפָה, וּבְעַלֵּי זְמֶרָה – בְּכַלִּים
 שׁוֹנִים.

ה'תש"ד	כו תשרי	יום שני	יום שני
--------	---------	---------	----------------

שיעורים. חומש: נח, שני עם פירש"י.
 תהלים: קיט, מה...לא שכחתי.
 תניא: וזהו כי...קלט רוחניית.

הַעֲנִין עַל פְּסוּק "לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נֹצֵב בְּשָׁמַיִם", מְבִיא רַבְּנוּ הַזֶּקֶן (שֶׁעַר הַיְחִוּד וְהָאֲמוּנָה פָּרָק
 א, אֲגֵרֶת הַקִּדְּשׁ כ"ה) בְּשֵׁם הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב, הַגֵּם שֶׁיֵּשׁ עֲנִין זֶה בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
 גַּם בְּ"לְקוּטֵי תוֹרָה" בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "כִּי בְיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר", וְכּוֹנֵה מִיַּחַדַּת בְּזֶה, כִּי בְיּוֹם שְׁנֵי הָיָה
 הַמְאָמָר "יְהִי רְקִיעַ" – שֶׁהוּא הַנֹּצֵב בְּשָׁמַיִם – וְזֶה יְהִיָּה לְזִכְרוֹן עוֹלָם, כִּי בְיּוֹם שְׁנֵי ח"י אֱלוֹל נוֹלַד
 הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב.

ה'תש"ד	כז תשרי	יום שלישי	יום שלישי
--------	---------	-----------	------------------

שיעורים. חומש: נח, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: קכ"ד.
 תניא: והנה נודע . . . 278 לארץ.

הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת מְקִיפּוֹת אֶת חַיֵּי הָאָדָם מִיּוֹם גִּיחוֹ מִבְּטָן אִמּוֹ עַד עֵת פְּקֻדָּתוֹ, וּמְעַמִּידוֹת אוֹתוֹ
 בְּקֶרֶן אוֹרָה בְּשִׁכְלֵי בְרִיא וּבְקִנְיַן מִדּוֹת נְעֻלוֹת וְהִנְהִיגוֹת יְשׁוּרוֹת לֹא רַק בֵּין אָדָם לְמָקוֹם אֲלֵא גַם בֵּין
 אָדָם לְחֶבְרוֹ, כִּי הַמִּתְנַהֵּג עַל פִּי הַתּוֹרָה וְהוֹרָאוֹת חַז"ל הוּא חַי חַיִּים מְאֻשְׁרִים בְּגִשְׁם וּבְרוּחַ.

ה'תש"ד	כח תשרי	יום רביעי	יום רביעי
--------	---------	-----------	------------------

שיעורים. חומש: נח, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: קלה'קלט.
 תניא: (אלא שבארצות . . . עמהם).

"אם בחקתי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם" .. למוד התורה וקיום המצוות הם טבעת הקדושין
 שבהם קדש הקדוש-ברוך-הוא את ישראל להתחייב לזון אותם ולפרנסם.

יום חמישי

יום חמישי

כט תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תניא: והנה . . . האר"י ז"ל.

מְבָרְכִים בְּרַפְתְּ הַקָּשֶׁת, וְלֹא בִישׁ מִפְּקָפְקִים בְּזוּה.

איינער פון די מעזיבוזשער בעלי בתים האָט געהאַט א מחלוקת מיט נאָך א בעל הבית, און זייענדיג אמאָל בא דעם בעש"ט אין שוהל האָט ער געשריען, אַז ער וואָלט זיין בר פלוגתא קורע כדג זיין.

דער בעש"ט האָט געהייסען די תלמידים געבען איינע די אנדערע די הענט, און זיך שטעלען לעבען אים מיט צוגעמאַכטע אויגען. דער בעש"ט האָט ארויפגעלייגט זיין הייליגע הענט אויף די אקסלען פון די צוויי תלמידים, וועלכע זיינען געשטאַנען לעבען אים, פלוצלונג האָבען די תלמידים אָנגעהויבען שרייען פון גרויס שרעק: זיי האָבען געזעהן ווי דער בעל הבית איז קורע כדג זיין בר פלוגתא.

דאָס באַווייזט קלאָהר, אַז פון יעדער כח איז פאראן א פועל דבר: אָדער אין א לבוש חומרי, אָדער א רוחני וואָס מי קאָן אים אָנעמען נאָר מיט העכערע און איידעלערע געפילען.

אַחַד מֵהַבְּעָלֵי בַתִּים שֶׁל הָעִיר מֵעֲזִיבוֹז' הִיָּתָה לוֹ מְרִיבָה עִם עוֹד בְּעַל בֵּית, וּבְהִיּוֹתוֹ פָּעַם אֶצֶל הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הוּא צָעַק, שֶׁהִיא "קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג".

הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב צָוָה אֶת תַּלְמִידָיו לְשַׁלֵּב יָדַיִם כָּל אֶחָד עִם חֲבִירוֹ, וּלְהַתִּיצֵב לְיָדוֹ בְּעֵינַיִם עֲצוּמוֹת. הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב הֵנִיחַ יָדָיו הַקְּדוֹשׁוֹת עַל כַּתְּפֵי שְׁנֵי הַתַּלְמִידִים שֶׁעָמְדוּ בְּסֻמוֹף אֵלָיו. לְפִתַע הִחְלוּ הַתַּלְמִידִים לְצַעֲוֹק מִתּוֹךְ אֵימָה גְּדוֹלָה: הֵם רָאוּ כִּיצַד 'בְּעַל-הַבֵּית' קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג! זֶה מוֹכִיחַ בְּבִרוּר, שֶׁמִּכָּל כַּח יִשְׁנוּ פֶּעַל דְּבָר: אִם בְּלִבוֹשׁ חֲמָרִי, אִו רִוּחָנִי שֶׁאֶפְשָׁר לְתַפְסוֹ רַק בְּחוֹשִׁים נְעֻלִים וְעֵדִינִים יוֹתֵר.

יום שישי

יום ששי

ל תשרי, א דר"ח

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, ששי עם פירש"י.
תהלים: קמה"קנ.
תניא: והנה נפש . . . 280 בלא דבור.

הָלָל: כּוֹפְלִין "הוֹדוּ לַה'" אַחַר כָּל אֶחָד מֵהַג' פְּסוּקִים "יֹאמֵר נָא", וְגַם כְּשֶׁמִתְפַּלְלִים בְּיָחִיד. – "וְאַבְרָהָם זָקֵן גו' זְבַדְיָה יִשְׁמְרֵנִי כו'" – ג' פְּעָמִים.

שבת קודש

שבת

א חשון, שר"ח

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, שביעי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: והנה זלעז"ז . . . המעלות.

בַּמִּנְחָה – וְכֵן בְּשֵׁנֵי וַחֲמִישֵׁי דְשַׁבּוּעַ הֵבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה – קוֹרִין לְיִשְׂרָאֵל מִפְּסוּק וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם גו'. כְּבוֹד קִדְשֵׁת אֲדֹנָי אֲבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] אָמַר לְאֶחָד עַל יַחֲדוּת: מֵאִז שֶׁאִמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ עֲלִי-הַשְּׁלוֹם "לֵךְ לָךְ מֵאַרְצְךָ גו'" וּכְתִיב "וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַגְּבָהָה", הַתְּחִל סוּד הַבְּרוּרִים. וְעַל פִּי גִזְרַת הַשְּׂגָחָה הָעֲלִיוֹנָה הָאָדָם הוֹלֵךְ לְמַסְעָיו בְּמָקוֹם אֲשֶׁר הֵנִיצוּצוֹת הָעָרִיכִים לְהַתְּבַרֵּר עַל יָדוֹ מִחֲפִים לְגַאֲלָתָם.

הַצְדִּיקִים שֶׁהֵם בְּעָלֵי רְאִיָּה, רוֹאִים הֵם בְּאֵיזָה מָקוֹם הַבְּרוּרִים שֶׁלָּהֶם מִחֲכִים לָהֶם וְהוֹלְכִים שָׂמָּה בְּעַצְמָם. וְעַמָּא דְּבַר [=וְהָאֲנָשִׁים חוּץ מֵהֶם], הֵנָּה עֵילַת כָּל הָעֲלוֹת וְסִבַּת כָּל הַסְּבוֹת מִסְּבָב כְּמָה עֲלוֹת וְסִבּוֹת שֶׁיִּבְאוּ לְמָקוֹם הַהוּא, אֲשֶׁר שֵׁם הַטְּלָה עֲלֵיהֶם הַעֲבוּדָה בְּעִבּוּדַת הַבְּרוּרִים.

שכיבה על חצי מיטה

יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"ד

ולהבא, ולענין זה אף כשניטלה הארוכה עדיין היא נחשבת מיטה לקבל טומאה, כי אפשר להשתמש בה באמצעות סמיכה, ואף שהטומאה שהיתה עליה קודם פוקעת, משום שהיא נחשבת כדבר חדש וכבר אין לה צורת מיטה, ולכן הטומאה שחלה עליה כמיטה אינה נמשכת, אך עדיין היא נחשבת כמדרס, כי אפשר לשכב עליה על ידי סמיכה לכותל, ומקבלת טומאה.

ויש מבארים באופן אחר:

לעיל כותב הרמב"ם "ניטלה קצרה" ו"ניטלה ארוכה", ואילו כאן משתמש בלשון "מיטה שנתפרקו אבריה". כלומר: לעיל מדובר שנשברו החלקים, וכאשר נשבר החלק הארוך נחשבת המיטה כשברי כלי הנטהרים מטומאתם, אך כאן מדובר שהתפרקו החלקים, וזו אינה שבירה המטהרת, אלא שאם אינה ראויה למדרס אינה מקבלת טומאה, אך אם ראויה למדרס על ידי סמיכה לכותל, עדיין היא מקבלת טומאה (ראשון לציון סוכה טז, א).

הלכות כלים פרק כו, הלכה יג: מטה שנפרקו איבריה, אם נשברה ארבה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים – הרי אלו מתטמאין, מפני שראויין לסמך בכתל ולישן עליהן. והקשה הראב"ד:

לעיל (הל' ט) כתב הרמב"ם: "מטה שהיתה טמאה מדרס וניטלה קצרה ושתי כרעים, עדיין היא בטומאתה שעדיין צורת המיטה עומדת, ניטלה ארוכה ושתי כרעים – טהורה". הרי שאם ניטלה דופן המיטה הארוכה שוב איננה נטמאת, והרי זו סתירה לדבריו כאן שאפילו כשניטלה הארוכה עדיין טמאה!

ומבאר ה'כסף משנה':

מלשון הרמב"ם לעיל "מטה שהיתה טמאה מדרס וניטלה קצרה... הרי היא בטומאתה", מובן שמדובר על מיטה שכבר נטמאת, והשאלה היא האם הטומאה נשארת או פוקעת ועל כך נאמר שאם ניטלה הארוכה הטומאה פוקעת, אך כאן כתב "הרי אלו מתטמאין", היינו מכאן

חציצה בטבילה

יום שני כ"ו תשרי ה'תשע"ד

ואם היה הדבר החוצץ חופה את כולו, לדעת רב כהנא (יבמות עח, ב) הרי זה חוצץ מן התורה אף על פי שאינו מקפיד עליו. ותמה הגר"ע איגר (מקואות פ"א מ"א) מדוע השמיטו הרמב"ם ושאר הפוסקים הלכה זו?

ואכן, ב'לחם ושמלה' (סי' קצח, שמלה סק"ב) כתב, שכיון שבמקור ההלכה בגמרא (נדה סז, ב) בו נקבעו דיני חציצה בטבילה לא הובאה הלכה זו של רב כהנא - משמע שאין זה להלכה.

ובספר 'גולות עליות' (פ"ט מ"ב פ"א אות ז) ביאר:

בפועל, לא תיתכן מציאות שכל גופו מכוסה ודבוק בדבר שאינו מקפיד עליו ואינו מעוניין להסירו, וכוננת רב כהנא היא שאם דבר מכסה את כולו ובכל זאת האדם טוען שאין הוא מקפיד עליו - אינו נאמן, אלא בוודאי כן מקפיד עליו, ולכן חוצץ מן התורה.

הלכות מקואות פרק א, הלכה יב: דבר תורה: אם היה דבר החוצץ חופה את רב האדם או רב הכלי – לא עלתה להן טבילה. והוא שיקפיד עליו ורוצה להעבירו.

ומה הדין כשהדבר החוצץ חופה את חציו של האדם או הכלי?

יש סוברים כי כיון שאי אפשר לצמצם, היינו שאדם אינו יכול לדייק במדידתו, הרי גם כשהדבר חופה את חציו - חוצץ (אמרי אש יו"ד סי' עה). ולפי זה, לדעת האומרים (תוס' עירובין ה, ב ד"ה וספק) שמדידה בידי אדם כן 'אפשר לצמצם' - במחצה על מחצה אינו חוצץ מן התורה.

אך בשו"ת מהרי"א הלוי (ח"ב סי' סח) כתב כי כיון שדין חציצה נלמד מהפסוק "ורחץ את בשרו במים" (ויקרא טו, טז) - "שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים", הרי לפחות רוב בשרו צריך לגעת במים ('רובו ככולו'), ואם רק חציו נגע במים לא עלתה הטבילה מן התורה.

בין חץ לסתימה

יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"ד

הרי הוא כקטוע, ועליו להיות ראוי לביאת מים. ולפי זה קשה: מדוע חץ התחוב בבשר אינו חוצץ, והרי כעת מקום כניסת החץ מגולה ועליו להיות ראוי לביאת מים? ויש לתרץ:

מקום חיבור האבר נחשב כגלוי כי מאחר שסופו להיקטע הרי הוא נידון מעתה כקטוע, ואם כן כשם שנידון כגלוי על שם שסופו להתגלות, כך יש לדנו כסתום על שם שסופו להיסתם לאחר שהחץ יינטל.

ולפי זה יש לדמות סתימת שן לאבר המדולדל, שאף

הלכות מקואות פרק ב, הלכה ח: חץ התחוב באדם: בְּזֶמַן שְׁהוּא נִרְאָה – חוּצֵץ, וּבְזֶמַן שֶׁאֵינוֹ נִרְאָה – מוּכַל... לכאורה יש ללמוד מהלכה זו, שסתימה בשן אינה מהווה חציצה כיון שאינה בולטת ונראית.

אמנם, מבואר לעיל (ה"ב) שאבר ובשר המדולדלין חוצצין, כי מאחר ונידלדלו הרי הם כגוף זר שנדבק לגוף, וביאר ה'בית יוסף' (יו"ד סי' קצ"ח) כי אף שמלכתחילה מקום החיבור של שני חלקי האבר לא היה מגולה וראוי לביאת מים, אחר שנדלדל האבר ואינו יונק מהגוף ועומד להיקטע

אלא בית הסתרים שנמצא באדם מטבעו ולא 'בית הסתרים' חדש שנוצר אחר כך, אך באבר המדולדל שמקום החתך אינו בית הסתרים אלא מקום גלוי, הרי אף שנוצר באדם אחר כך, עליו לבוא במגע עם המים.

ולפי זה יש לומר שהסתימה אינה חוצצת כיון שהיא מקום בית הסתרים, ומקום הנקב אינו צריך להיות ראוי לביאת מים כי אינו קיים באדם מטבע בריאתו.

(אגרות משה י"ד ח"א סי' צ"ז ע"ד)

שמלכתחילה תוך השן לא היה מגולה, כיון שעתה הוא מגולה ואינו עומד לשוב ולהסתם, עליו להיות ראוי לביאת מים והסתימה נחשבת חציצה.

אך ניתן לחלק בין שתי ההלכות באופן אחר:

באבר המדולדל החתך הוא כלפי חוץ, ואילו בחץ הנקב הוא בתוך הבשר ונחשב כ'בית הסתרים'. והנה, דין 'בית הסתרים' נלמד מריבוי ('ורחץ את כל בשרו') שעליו להיות ראוי לביאת מים (ראה לעיל פ"א ה"ט), ויש לומר שאין לרבות

יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"ד

טבילה בשלג - כיצד?

סאה) יגעו בבשר הטובל, ולכן אפשר לטבול בגלידי השלג אף קודם שהפשירו, אבל בנטילת ידיים, כל מי הנטילה צריכים לבוא על ידיו של הנוטל, ולכן צריך שהשלג (בשיעור רביעית) יפשיר, שאם לא כן רק חלקו יבוא על המים (חיבור לטהרה כלל ב, סע' מו).

אך הרמ"א (י"ד שם סע' ל) הביא שיש אסורים לטבול בשלג "עד שנימוחו ונעשו מים". וסיים - "טוב להחמיר לכתחילה".

וכתב הש"ך (שם) שגם לדעת הרמב"ם, ריסק השלג צריך להיות עד שיהפוך למים, ולא די במעיכת השלג וביטול החללים שבין הגלידים, שכן מוכח מלשון הרמב"ם בהל' שבת (פכ"א ה"ג) "אין מרסקין את השלג כדי שיזובו מימיו", כלומר, ריסק השלג היינו הפיכתו למים הזבים ונשפכים.

הלכות מקואות פרק ז, הלכה ג: מַעְלִין וְלֹא פּוֹסְלִין: הַשֶּׁלֶג... אֶפְלוּ הָבִיא אַרְבָּעִים סָאָה שֶׁלֶג בְּתַחֲלָה וְהִנְחִין בְּעִנְקָה וּרְפָקוּ שָׁם – הָרִי זֶה מְקוּהַ שְׁלֵם וְכִשָּׁר.

כתב ה'בית יוסף' (י"ד סי' ר"א ד"ה ומה שכתב) שריסק השלג שהצריך הרמב"ם היינו רק מיעוץ השלג, כדי לבטל את החללים שבין גלידי השלג, אבל אין צורך להפשיר את השלג עד שיהפך למים.

והקשה עליו הש"ך (י"ד שם ס"ק ע"א) שדבריו סותרים למה שכתב באורח חיים (סי' ק"ט ד"ה כתב), שנוטלים ידיים בשלג רק לאחר ש"ריסקן עד שנעשו מים", וכן פסק בשולחן ערוך (שם סעיף יב)!

ויש ליישב (ע"פ דברי המ"א או"ח שם ס"ק ט"ז):

לדעת ה'בית יוסף' יש הבדל בין טבילה לנטילת ידיים: בטבילה במקוה אין צורך שכל המים (בשיעור ארבעים

יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"ד

שיעור מי מעיין בטבילת אדם

והתוספות רי"ד (חגיגה שם) סובר כשיטת הרמב"ם שמעיין מטהר בכל שהוא גם בטבילת אדם, ואת דברי הגמרא מהם הוכיחו התוספות והרא"ש כנ"ל, פירש שאין המדובר במי מעיין אלא במקוה של מי גשמים שאין בו ארבעים סאה העומד ליד מקוה אחר, שאין לטבול בו כי אין שני המקוואות נחשבים כמחוברים.

וה'תוספות יו"ט' הקשה: שנינו (מקואות פ"ה מ"ז): "גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים", והרי גל שנתלש מן הים דינו כמעיין, ובכל זאת צריך שיהיה בו ארבעים סאה אף לטבילת אדם!

וב'תוספות חדשים' (שם) תירץ: גל שנתלש מן הים ולא ניתק ובפרטים מסוימים דינו כמעיין (ומטהר אף שממיו זוחלין), אינו כמעיין ממש ולכן אינו מטהר אלא בארבעים סאה, אבל מי מעיין ממש מטהרים אדם וכלים גם אם אין בהם ארבעים סאה.

ולהלכה הביא ה'בית יוסף' (שם) את דברי הר"ן (תשובות סי' סו): "הדברים נראים, דאפילו לאדם לא בעי מ' סאה בטבל כמעיין (אלא שיהא גופו עולה בהן הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו) אף על פי כן באיסור כרת ראוי לחוש לדברי המחמירים".

הלכות מקואות פרק ט, הלכה ח: מַה בֵּין מַעְיָן לְמַקְוֵה? הַמַּקְוֵה אֵינוֹ מְטַהֵר אֶלָּא בְּאַרְבָּעִים סָאָה; וְהַמַּעְיָן מְטַהֵר בְּכָל שְׁהוּא.

וכתב ה'כסף משנה' שלדעת הרמב"ם מעיין מטהר בכל שהוא בין בטבילת כלים ובין בטבילת אדם, שהרי דברי הרמב"ם כאן שמעיין אינו צריך שיעור ארבעים סאה, הם בהמשך להלכה קודמת (בהל' ה) שמדובר בהן בטבילת אדם והן בטבילת כלים (וראה ב'בית יוסף' (י"ד ריש סי' רא): 'כל שהוא' לאו דוקא, שהרי כל גוף האדם צריך להתכסות במים, אלא הכוונה שאין צריך במעיין ארבעים סאה אם גוף האדם קטן והמים מכסים את כולו).

אך לדעת התוספות (נידר לה, ב ד"ה בר מההיא) והרא"ש מעיין מטהר בכל שהוא רק בכלים, אבל לטבילת אדם צריך ארבעים סאה גם במעיין, והביאו ראייה מהגמרא (חגיגה כב, א) שמי המקוה צריכים להיות במקום אחד, וגם אם המים הנקווים לחלו ובקעו מהנהר דרך נקבים באדמה, צריך שיהיו ארבעים סאה ואינם מצטרפים ומתחברים לנהר (כי הנקבים קטנים מדי) ומשמע שמדובר במעיין, וכיון שמעיין אינו צריך ארבעים סאה, בהכרח שמדובר בטבילת אדם שלטהרתו צריך ארבעים סאה אף במעיין.

החייב והפטור בשן ורגל

יום שישי ל' תשרי ה'תשע"ד

שבאומרה "ובער בשדה אחר" התורה הגדירה מלכתחילה את חיוב שן ורגל שיהא ברשות הניזק בלבד, ואם באה בהמת המזיק לשם חייבת אבל בכל מקום אחר שאינו רשות הניזק, אפילו כשאין למזיק רשות להיכנס בו ("חצר שאינה של שניהן"), פטורה – כי סוף-סוף אין זה רשות הניזק ("שדה אחר").

על פי זה היה מקום לחייב על שן גם ברשות הרבים, כי בהיותה רשות של כולם וגם לניזק יש רשות להניח בה פירותיו, תיחשב לרשות הניזק. וכלפי טענה זו באה הסברה שבהמת המזיק "יש לה רשות להלך בכאן" ופטורה אבל סיבת הפטור ביסודה, היא (לא בגלל שיש לה רשות להלך, אלא) בגלל שאין זה רשות הניזק ('שדה אחר').

ולפי זה מבאר ה'צמח צדק' שאם החצר 'מיוחדת לבהמה לשניהן והיה רשות לאחד מהן בלבד להכניס לה פירות' הרי זו 'חצר הניזק ממש כיון שמיוחדת לו לבד לפירות', ולכן למרות שיש לה רשות להלך שם – חייבת.

הלכות נזקי ממון פרק א, הלכה ט: **אם היתה מיוחדת לבהמה לשניהן, והיה רשות לאחד מהן בלבד להכניס לה פרות, והזיקה פירותיו – תיב על השן ועל הרגל.**

והקשה ה'צמח צדק' (חי' על הש"ס, ב"ק, סוף"א):

לכאורה, דברי הרמב"ם בהלכה זו סותרים לדבריו בהלכה הקודמת (ה"ח), שטעם הפטור של שן ורגל ברשות הרבים הוא "מפני שיש לה רשות להלך בכאן ודרך הבהמה להלך כדרכה ולאכול ולשבר כדרך הילוכה", שהרי בחצר ש"היתה מיוחדת לבהמה לשניהן" יש לבהמת המזיק רשות להלך, ואם כן מדוע "חייב אף על השן ועל הרגל"? ומיישב:

כתב ה'פולפולא חריפתא' (ב"ק פ"ב סק"א), שהעובדה "שברשות הרבים יש לה רשות להלך" אינה הסיבה לפטור שן ורגל ברשות הרבים, כך שכאשר אין לה רשות להלך חייבת, שהרי ב"חצר שאינה של שניהן לא למזיק ולא לניזק" אין לה רשות להלך ובכל זאת פטורה (לעיל ה"ח), אלא

חלק בארץ, אבל בתנאים...

שבת קודש א' חשון ה'תשע"ד

הרמב"ם בהלכות שכנים (פ"י ה"ז) שאדם יכול ליטע אילן בתוך שדהו אף ששורשיו נכנסים לשטח חברו, אלא שללא התקנה לא יכול היה להביא ביכורים כיון שאין הפירות נחשבים 'מארצך' ולכך הועילה התקנה. וכיון שתקנה זו היא מסוג שונה מקבוצת התקנות הנמנות כאן, לא הביא אותה הרמב"ם כאן (אבן האזל).

ויש מיישבים על פי דיוק לשון הרמב"ם שכאן כתב "עשרה תנאים התנה יהושע ובית דינו בשעה שחילק את הארץ", ואילו בהלכות ביכורים כתב "שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ", הרי שכאן מדובר על תקנות מכוח "הפקר בית דין הפקר" שאינן שייכות לחלוקת הארץ אלא רק נתקנו באותו זמן, ולכן נוהגות אף בחור"ל, אך בתקנה שבהלכות ביכורים אין די בכוח של הפקר ב"ד הפקר שרק נותן זכות לבעל האילן לסמוך לשדה חברו אך כיון שאין לו חלק בקרקע עצמה לא יוכל להביא ביכורים, אלא שהתנאי הוא בעצם חלוקת הארץ שמלכתחילה ניתן לכל אחד חלקו על מנת שיהא לבעל האילן הסמוך לו זכות בקרקע לענין היניקה, ויכול להביא ביכורים מאילן כזה. וכיון שהתקנה בביכורים היא מסוג אחר, לא הזכיר אותה הרמב"ם כאן (משנת יעבץ ח"י"מ ל. ו).

הלכות נזקי ממון פרק ה, הלכה ג: **עשרה תנאים התנה יהושע ובית דינו בשעה שחילק את הארץ...**

בהלכות ביכורים (פ"ב ה"א) מביא הרמב"ם תקנה נוספת המיוחסת ליהושע: הנוטע אילן סמוך לשדה חברו, על אף ששורשיו יונקים מהשדה השנייה, יכול להביא מפירותיו ביכורים. ואף שנאמר "ביכורי אדמתך" ופירות אלו גדלו מכוח הקרקע של חברו, "שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ" שתהא זכות לכל אחד בשדה חברו לעניין זה. ויש לתמוה:

מדוע לא הזכיר הרמב"ם כאן גם תקנה זו בין התנאים שהתנה יהושע? ויש מתרצים:

התקנות שהביא הרמב"ם כאן נוהגות גם בחוץ לארץ, כמבואר להלן (הל' ה'), ואילו התקנה של ביכורים שייכת רק בארץ שהרי אין מביאים ביכורים מחור"ל, ולכן לא הביא הרמב"ם תקנה זו כאן אלא בהלכות ביכורים (מרכבת המשנה הל' ביכורים שם).

ועוד יש מתרצים:

כאן מדובר על תקנות בדברים האסורים מצד הדין, משום גזילה או נזק, והתקנה היתה להתיר אותם, אך לגבי ביכורים אין התקנה באה להתיר איסור גזילה שהרי כתב

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ה תשרי א' מרחשון ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"ד

הלכות כלים

פרק כד

42 העבדנין [מעבדי עורות למכירה], שסתמן למכירה - אין
 43 המחשבה מטמאתן, עד שייעשה בהן מעשה ויכין אותן
 44 למדרס.
 45 ז. אין אדם מטמא במדרס משקב או מרכב שאינו שלו,
 46 שנאמר: "הנוגע במשקבו". גזל משקב ודרס עליו בלא
 47 נגיעה, הרי זה טהור; ואם נתאשו הבעלים, טמא. גנב
 48 משקב, וישב עליו - הרי זה טמא; שחזקתו שנתאשו
 49 הבעלים, שאינן יודעין מי גנבו. ואם ידוע שעדין לא
 50 נתאשו הבעלים, הרי זה טהור. לפיכך, גנב שגנב עור,
 51 וחשב עליו לשכיבה - המחשבה מועלת לו, ומטמא
 52 במדרס; אבל הגזלן - אין מחשבתו מועלת, אלא אם
 53 נתאשו הבעלים.
 54 ח. עור שנטמא במדרס, והתחיל לקרעו רצועות - הרי
 55 הוא בטמאתו, עד שימעטנו פחות פחות מחמשה טפחים.
 56 ט. כל כלי עור שנטמא במדרס הוב, ושנהו לכלי אחר -
 57 אם שנהו מן הפשוט [- כלי ללא בית קיבול] לפשוט, הרי
 58 הוא בטמאתו; שנהו מן הפשוט למקבל, ומן המקבל
 59 לפשוט - טהור. ובבגד, הפל טמא. כיצד? חמת [נד]
 60 שעשיה שטיח, ושטיח שעשיה חמת - טהור; אבל חמת
 61 שנטמאה במדרס, ועשיה תרמל [ילקוט], או תרמל
 62 שעשיה חמת - הרי הן מדרס כשהיו.
 63 י. פר של בגד [- בד] שנטמא במדרס, ועשיה סדין, או
 64 סדין שעשיה פר או פסת, בגד שעשיה מטפחת, או
 65 מטפחת שעשיה פסת - הרי הן מדרס כשהיו.
 66 יא. כלים שעקר עשייתן לקבלה ולמשקב כאחד, כגון
 67 כרים וכסתות והשקין והמצופין [שקים גדולים] - אם
 68 נפחתו - אף על פי שטהרו מלהטמא במת ובשאר
 69 טמאות, מפני שאינן יכולין לקבל, הרי הן מטמאין
 70 במדרס, שעדין הן ראויין למדרס. אבל כלים שעקר
 71 עשייתן לקבלה בלבד, כגון החמת והתרמל - אם היו
 72 גדולים כדי שיהיו ראויין לישוב עליהן - הואיל ויושבין
 73 עליהן מפני גדלן, הרי הם מטמאין במדרס כל זמן שהן
 74 שלמין. נפחתו, ואף על פי שאפשר עדין לישוב עליהן -
 75 הרי אלו אין מטמאין במדרס; שעקר עשייתן לקבלה
 76 בלבד, והואיל ובטלו מקבל, טהרו מלהטמא לא בשאר
 77 טמאות ולא במדרס. וכמה הוא שעוין ויהיו ראויין
 78 למדרס? החמת, שבעה קבין; והילקוט, חמשת קבין;
 79 והקלסטר [שק קטן] שתולין בה השעורין בראש הבהמה,
 80 ארבעת קבין; והקרייתית [שק עור] שמעירין בה המים,
 81 סאה. ופחות מן השעורין האלו - אינן ראויין למדרס,
 82 ואין דרך העם לישוב עליהן. נפחתו, וצרו [- קשר] מקום
 83 הפחת - הרי הן טהורין, וכאלו לא קשר מקום הפחת.
 84 וכל החמתות שנפחתו וצרן - טהורות, חוץ משל
 85 ערביים; מפני שקוף הוא דרךן תמיד לצרן. וחמת חלילין

1 א. אלו עורות מטמאין במדרס: עור שחשב עליו לשטחו
 2 [- לשבת עליו], ועור שמניחין על המטות מלמעלן לישן
 3 עליו, ועור שמניחין על החמור תחת המשאוי, ועור
 4 שמניחין בערס תחת הקטן, ועור הפר, ועור הפסת. וכן
 5 עור שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שיפלו עליו
 6 הפרורין, מפני שהוא נשען עליו ברגלו; ועור שחוגר
 7 החמר עליו, ועור שחוגר נופץ [חובט] הפשתן עליו בעת
 8 שנופץ, ועור שמניח הסבל על כתפו בעת שסובל, ועור
 9 שמניח הרופא על ברקיו בעת שמפיס השחין [פוחח
 10 מוגלה]; מפני שכל אלו העורות, יושב עליהן. וכן עור
 11 הלב של קטן, שיררו יורד עליו כדי שלא יפסיד [יקלקל]
 12 בגדיו; ועור שעשיה להיות נותנו על לבו בעת הקציר
 13 מפני השרב, ועור שלופכין [- כורכים] בו הכסות; ועור
 14 התפור כמו תבה שמניחין בו הגדים - שכל אלו
 15 מתהפכין עליהן [הופכים ויושבים על צידם השני] ונשענין
 16 עליהן.
 17 ב. וכל העורות המטמאות במדרס, אינן מטמאות עד
 18 שיהיו כשעור חמשה טפחים. ואלו עורות שאין מטמאין
 19 במדרס: עור שחוגר סורק הצמר בעת שסורק, ועור
 20 שלופף בו הצמר הסרוק, ועור שלופף בו הארגמן ועור
 21 התפור שמניחין בו הארגמן. וכלן מטמאות בשאר
 22 טמאות.
 23 ג. עור שעשיה חפוי לכלים, טהור מכלום. עשהו חפוי
 24 למשקלת [חוט שבקצהו עופרת המשמש למדידת כתלים] -
 25 מקבל שאר טמאות, שהרי נעשה לקבלה; ואינו מטמא
 26 במדרס.
 27 ד. עור שעשיה לעקבו ולפרסתו [לחלק התחתון של
 28 הרגל] - אם חופה את רב הרגל, מטמא; ואם לאו, טהור.
 29 ה. מנעל שעל האמום [מקום הנחת הנעל בשעת מלאכה]
 30 - אף על פי שעדין לא לבשו אדם, הרי זה מטמא במדרס;
 31 שכבר נגמרה מלאכתו, כמו שבארנו.
 32 ו. כל עור הראוי להטמא במדרס, ואינו חסר מלאכה -
 33 המחשבה מטמאתו; ואם חשב עליו להיות עור שלחן
 34 וכיוצא בו, הרי זה מטמא במדרס. ואם חסר מלאכה -
 35 אין המחשבה מועלת בו, עד שתגמר מלאכתו; חוץ
 36 מהעור שמחפין בו המרכב [- מרכבה] מפני האבק -
 37 שמחשבה מועלת בו, אף על פי שלא נגמרה מלאכתו.
 38 במה דברים אמורים? בעורות בעל הבית; אבל עורות

46 [חזית לנוי] לשער וכיוצא בו, אינו כלי; ולא מקבל
47 טמאה, עד שיחוק [יחקוק] בו.
48 יא. ראשי פלונסות שהן חקוקין [מקום ישיבה] - אם
49 חקקן לדעת, מקבלין טמאה. מצאן חקוקין - אם חשב
50 עליהן, מקבלין טמאה מכאן ולהבא; אם חשב עליהן
51 חרש שוטה וקטן, או אדם שאינן שלו - טהורות. וכן כל
52 כיוצא בהן מדברים שאינן מקבלין טמאה אלא במחשבה;
53 שאין לה מחשבה מועלת, אלא מחשבת בעלים שהן בני
54 דעה.
55 יב. העושה כפה [גוש] מן השאור, ויבשה ויחדה לשיבה
56 - הרי בטלה מתורת אכל, ומטמאה במדרס; שהרי היא
57 משמשת תשמישי העץ.
58 יג. מחצלת הקש, מטמאה במדרס; ומחצלת הקנים ושל
59 חלף [מיו עשב] - טהורה, מפני שאינה ראויה למדרס.
60 ושאר המחצלאות - אם עשאה לשיבה, מקבלת טמאה;
61 עשאה לסכף, טהורה. עשאה סתם - אם היתה גדולה,
62 סתמה לסכף; והקטנה, סתמה לשיבה.
63 יד. ומחצלת שעשה לה קנים לארפה - טמאה מדרס,
64 שעדין ראויה לשיבה; עשאן כמין גם [ג' יוונית],
65 טהורה. עשה קנים לארפה - אם אין בין קנה לחברו
66 ארבעה טפחים, טהורה. נחלקה לארפה, עדין מקבלת
67 טמאה. נחלקה לארפה, ונשתירו בה שלשה מצדנים
68 [קשרים] של ששה טפחים - עדין היא ראויה למדרס,
69 ומטמאה; פחות מכאן, טהורה. וכן אם התיר ראשי
70 מצדנים, טהורה. ואף טמאת מדרס לא מקבל המחצלת,
71 עד שתגמר מלאכתה ותתקנב [יחתוך הבולט בקצוות],
72 כמו שבארנו.
73 טו. תבה שפתחה מלמעלה - טהורה מן המדרס, שאינה
74 ראויה לישב עליה; ומקבלת שאר טמאות. וּשְׁפִתְהָ
75 מצדה - טמאה במדרס ובשאר טמאות.
76 טז. עגלה של קטן - מטמאה במדרס, שהרי נשען עליה.
77 יז. מקל של זקנים - טהור מכלום, שאינו אלא לסייע.
78 יח. סנדל של סדין, והוא סנדל של עץ - מטמא במדרס,
79 מפני שהסיד פעמים מטיל בו עד שמגיע לביתו.
80 יט. קב [רגל תותבת] של קטע [חיגר] שיש בו בית קבול
81 כתיבתו [שארית רגלו] - מטמא בשאר טמאות, מפני בית
82 קבולו, ומטמא במדרס, שהרי נשען עליו.
83 כ. ואלו טמאין משום מרכב: מרדעת של חמור, וּטְפִיטָן
84 של סוס [מקום הנחת רגלי הרוכב], וְכַר הַגָּמֵל, וְאֶפְףָּ שֶׁל
85 נֶאֱקָה [גמל לבן], וְכֹל כְּיוֹצֵא בָהֶן. הַלּוּחֹת שֶׁמִּנְחִין עַל
86 גְּבֵי הַחֲמוֹר, וְאֶחָד כֶּף נוֹתְנִין עָלָיו הַמְשׁוּי - טהורות; וְאִם
87 הִיְתָה רְאוּיָה לְמִרְכָּב, טְמֵאָה.

פָּרֻק כו

88
89 א. כלי עץ הראוי למדרס שקבעו [במסמדים] בכתל בתוף
90 הבגין - קבעו ולא בנה על גביו, או בנה על גביו ולא

1 [כלי זמר מעור] - אינה מתטמא במדרס, שהרי אינה
2 ראויה למדרס.
3 פָּרֻק כה
4 א. כל פשוטי כלי עץ [כלים ללא בית קיבול] העשויין
5 לשיבה או לשיבה או לרכיבה - מטמאין במדרס, כגון
6 המטה והפסא וכיוצא בהן.
7 ב. המטה והכר והפסת של מת, וכסא של כלה, ומשבר
8 של חיה, וכסא של כובס שהוא כורס עליו את הכלים
9 [עושה ערימה], וכסא של [ילד] קטן שיש לו רגלים אף
10 על פי שאין בו גבה טפח - כל אלו מטמאין במדרס.
11 ג. כסא של ברזל שעושיין בבית הפסא, והעור נתון עליו
12 - הרי הוא מטמא במדרס ובשאר טמאות. הפריש העור
13 המחפה על הברזל - העור מטמא במדרס, והברזל מטמא
14 בשאר טמאות, אכל לא במדרס.
15 ד. טרסקל [סל קטן] של גמי וכיוצא בו המחפה בעור,
16 מטמא במדרס ובשאר טמאות; הפריש העור מעליו -
17 העור מטמא במדרס, אכל הטרסקל טהור מכלום, שהרי
18 נעשה כשברי כליים.
19 ה. ספסלין שבמרחץ, ששתי רגליו של ספסל של עץ -
20 מטמא במדרס. היתה אחת של עץ, ואחת של שיש טהור.
21 ו. נסרים של מרחץ ששגמן [החליקס] - טהורין; שאינן
22 עשויין לשיבה, אלא כדי שיהי המים מהלכין תחתיהן.
23 ז. הסל והפלפלה שמלאן תבן או מוכין [אגודות צמר] -
24 אף על פי שהתקינו לשיבתו - אינן מקבלין טמאת
25 מדרס; שאינן ראויין לשיבה. ואם סרגן [תפרס] בגמי או
26 במשיחה על פיהן [שלא יצאו המוכין], הרי אלו מטמאין
27 במדרס.
28 ח. קורת בית הכר [שבה סוחטין הזיתים] שעשה ראשה
29 האחד כסא [חקק מקום ישיבה] - אינו מטמא במדרס,
30 מפני שאומרין לו: [כביכול, לזב שיושב עליה:] 'עמה,
31 ונעשה מלאכתנו' [אין תכליתה לשבת עליה]. אכל אם
32 קבע את הפסא [המוכך] בקורת בית הכר, הפסא מטמא
33 מדרס; ואם דרס הזב על הקורה, לא נטמא הפסא. וכן
34 אם קבע הפסא בקורה גדולה. עשה ראש הקורה הגדולה
35 כסא - אין טמא אלא מקום הפסא בלבד, ושאר הקורה
36 טהורה. וכן הדין בכסא שקבעו בערבה, שהוא טהור.
37 ט. קצת [קצה] הקורה שמתקן אותו המסתת את האבן
38 להיות יושב עליו, הרי מקום ישיבתו מטמא במדרס.
39 מקום ישיבה שאחורי הקרון - טהור, שאינה אלא ישיבת
40 צער.
41 י. ראשי פלונסות [קורות גדולות] שהאמנין יושבין
42 עליהם, ושפיין את האבנים וכיוצא בהן - טהורין. וכן כפת
43 [חתרכת עץ עבה] של תמרה שהוא יושב עליו - אפלו
44 גבה טפח - טהור, שאין זה כלי. וכן בול של עץ - אף
45 על פי שסרקו [צייר ציורים] וכרפמו [צבעו] ועשהו פנים

מתוך מהדורת חזק

ט. מטא שנטלו אַרְכּוֹת [דפנות האורך] שְׁלָה אַחַר
 שְׁנַטְמָאָתָא, וְעָשָׂה לָהּ חֲדָשׁוֹת, וְלֹא שָׁנָה אֶת הַנְּקָבִים
 [חריצים שבהם מונחים הארוכות], וְנִשְׁתַּבְּרוּ הַחֲדָשׁוֹת -
 עֲדִין הִיא בְּטַמְאָתָהּ; וְנִשְׁתַּבְּרוּ הַיְשָׁנוֹת - טְהוֹרָה, שֶׁהִכַּל
 הוֹלֵךְ אַחֵר הַיְשָׁנוֹת.
 י. מטא שְׁהִיתָה טְמֵאָה מְדֻרָס, וְנִשְׁלָה קֶצֶרָה [דופן הרוחב]
 וְשָׂתִי כְרָעִים [רגלי המיטה] - עֲדִין הִיא בְּטַמְאָתָהּ, שְׁעֲדִין
 צוּרַת הַמַּטָּה עוֹמֶדֶת; נִשְׁלָה אַרְכָּהּ וְשָׂתִי כְרָעִים, טְהוֹרָה.
 יא. קֶצֶץ שְׂתִי לְשׁוֹנוֹת שֶׁל מַטָּה [- קרשים שבהם תחובים
 דפנות המיטה] בְּאַלְכֶסֶן [כגון מזרחית דרומית ומערבית
 צפונית], או שְׁקָצִץ שְׂתִי כְרָעִים טַפַּח עַל טַפַּח בְּאַלְכֶסֶן,
 או שְׁמַעֲטָן [קצץ כל רגליה] פְּחוֹת מִטַּפַּח - הָרִי זֶה נִשְׁבְּרָה
 וְטְהוֹרָה. נִשְׁבְּרָה אַרְכָּהּ, וְתִקְנָהּ - עֲדִין הִיא אֵב טְמֵאָה
 כְּשֶׁהִיתָה; נִשְׁבְּרָה הָאֲרָכָה הַשְּׁנִיָּה, וְתִקְנָהּ - טְהוֹרָה מִן
 הַמְדֻרָס, אֲבָל טְמֵאָה מִנְּעַע מְדֻרָס. לֹא הִסְפִּיק לְתַקֵּן אֶת
 הָרֵאוּשָׁנָה עַד שֶׁנִּשְׁבְּרָה הַשְּׁנִיָּה - טְהוֹרָה.
 יב. מטא שְׁהִיתָה טְמֵאָה מְדֻרָס, או בִּשְׂאָר טְמֵאוֹת, וְנִגְנַב
 חֲצִיָּה או אֶבֶד, או שֶׁחֲלָקוּהָ אַחִין או שְׂתַפִּין - הָרִי זֶה
 טְהוֹרָה, שֶׁהָרִי זֶה כְּלִי שֶׁנִּשְׁבַּר. הַחֲזִירוּהָ, מִקְבַּלַת טְמֵאָה
 מִכָּאן וְלִהְבֵּא. לְמָה זֶה דוּמָה? לְעוֹשֶׂה כְּלִי אֶחָד מִשְׁבְּרֵי
 כְּלֵי שְׁנַטְמָא - שֶׁהוּא טְהוֹר, וּמְקַבֵּל טְמֵאָה לִהְבֵּא.
 יג. מטא שְׁנַתְּפַקּוּ אֲבָרֶיהָ - אִם נִשְׁאַרָה אַרְכָּהּ וְשָׂתִי
 כְרָעִים, או קֶצֶרָה וְשָׂתִי כְרָעִים - הָרִי אֵלּוּ מִטְמֵאִין, מִפְּנֵי
 שְׂרָאוּיִין לְסַמְכֵן לְכַתֵּל וְלִישֵׁן עֲלֵיהֶן.
 יד. וּמַטָּה שְׁנַטְמָאָת פְּלָה - אִם הִטְבִּילָה אֲבָרִים אֲבָרִים,
 טְהוֹרָה.
 טו. הַמְפָּרֵק אֶת הַמַּטָּה לְהִטְבִּילָה - הַנוֹגֵעַ בְּחִבְלֶיהָ, טְהוֹר.

יום שני כ"ו תשרי ה'תשע"ד

פֶּרֶק כֵּז

א. שְׁלֹשׁ תְּבוֹת הֵן: תְּבֵיחַ שֶׁפִּתְחָהּ מִצַּדָּהּ, טְמֵאָה מְדֻרָס;
 פִּתְחָהּ מִלְּמַעְלָה, טְמֵאָה טְמֵא מַת; וְהִבְאָה בְּמִדָּה [מחזיקה
 מ' טאה], טְהוֹרָה מְכֻלוּם.
 ב. שְׁלֹשׁ עֲרֻבוֹת [קערות] הֵן: עֲרֻבָה מִשְׁנֵי לְגִין וְעַד תִּשְׁעַת
 קַבִּין שְׁנִסְדָּקָה, טְמֵאָה מְדֻרָס; וְשִׁלְמָה, טְמֵאָה טְמֵא מַת;
 וְהִבְאָה בְּמִדָּה, טְהוֹרָה מְכֻלוּם.
 ג. שְׁלֹשׁ עֲגֻלוֹת הֵן: הַעֲשׂוּיָה בְּקַתְרָה [- כסא], טְמֵאָה
 מְדֻרָס; וְהַעֲשׂוּיָה כְּמַטָּה, טְמֵאָה טְמֵא מַת; וְשֶׁל אֲבָנִים,
 טְהוֹרָה מְכֻלוּם.
 ד. שְׁלֹשָׁה תְּרִיסִין [מגיני מלחמה] הֵן: תְּרִיס הַכְּפוּף, טְמֵא
 מְדֻרָס; וְשִׁמְשֻׁחִין בּוּ בְּקַמְפוּן [- שדה אימונים], טְמֵא
 טְמֵא מַת; וְדִיצַת הַעֲרָבִים [שמשחקין בו הילדים], טְהוֹרָה
 מְכֻלוּם - לְפִי שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה לְצוּרָה בְּלִבָּד, וְאֵינָה מִשְׁמָשִׁי
 אֲדָם, וְכֵל כְּלֵי שְׂאִינוּ מִשְׁמָשִׁי אֲדָם, אֵינּוּ מְקַבֵּל טְמֵאָה
 כָּל עֵקֶר.
 ה. שְׁלֹשָׁה תְּרַבּוּסִין [- משטחים] שֶׁל עוֹר הֵן: שֶׁל סְפָרִים,

1 קֶבְעוּ - עֲדִין הוּא מִטְמֵא בְּמְדֻרָס כְּשֶׁהִיא; קֶבְעוּ בְּמִסְמְרִים
 2 וּבְנֵה עֲלִיו - טְהוֹר. וְכֵן מִפֶּן [מחצלת] שְׁנַתְּנוּ עַל גְּבִי
 3 הַקּוֹרוֹת [מקום יציקת המעטבה] - קֶבְעוּ וְלֹא נִתֵּן עֲלִיו אֶת
 4 הַמַּעֲזִיבָה [שכבת הטיט], או שְׁנַתְּנָן עֲלִיו אֶת הַמַּעֲזִיבָה וְלֹא
 5 קֶבְעוּ - עֲדִין הוּא מִטְמֵא בְּמְדֻרָס; קֶבְעוּ וְנִתְּנָן עֲלִיו אֶת
 6 הַמַּעֲזִיבָה - טְהוֹר.
 7 ב. סִפְסָל שְׁנַטְל אֶחָד מִרְאִשׁוֹ [- רגליו] - עֲדִין הוּא רְאוּי
 8 לְמְדֻרָס; נִטַּל הַשְּׁנִי, טְהוֹר. וְאִם יֵשׁ בּוֹ גְּבֵה טַפַּח, מִטְמֵא
 9 בְּמְדֻרָס.
 10 ג. כִּסָּא שֶׁל פְּלָה שְׁנַטְלוּ חֲפוּיִין [כיסוייו], טְהוֹר; וְאִם לֹא
 11 הָיוּ חֲפוּיִין יוֹצְאִין [בולטים], וְנִטְלוּ - עֲדִין הוּא רְאוּי
 12 לְמְדֻרָס, שֶׁפֶן דְּרָכוֹ לִהְיוֹת מִטְהוֹ עַל צְדוֹ וְיֹשֵׁב עֲלָיו.
 13 ד. כִּסָּא שְׁנַטְלוּ חֲפוּיִין, וְעֲדִין הוּא רְאוּי לִישִׁיבָה - מִטְמֵא;
 14 נִטְלוּ שְׁנַיִם מִחֲפוּיֵיו זֶה בְּצַד זֶה, טְהוֹר.
 15 ה. שְׂדָה [קרון בו שני מפלטי ישיבה] שְׁנַטְל הָעֲלִיּוֹן שְׁלָה
 16 - טְמֵאָה, מִפְּנֵי הַתַּחְתּוֹן שֶׁהוּא רְאוּי לְמְדֻרָס; נִטַּל הַתַּחְתּוֹן
 17 - טְמֵאָה, מִפְּנֵי הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא רְאוּי. נִטְלוּ הָעֲלִיּוֹן וְהַתַּחְתּוֹן
 18 - הָרִי הַדְּפָנִים טְהוֹרִין.
 19 ו. תְּבֵיחַ שֶׁנִּפְתְּחָהּ מִצַּדָּהּ [בדפנה] - מִטְמֵאָה בְּמְדֻרָס
 20 כִּשְׂאָר טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְאוּיָה אֶף לִישִׁיבָה וְהַכֵּל
 21 יוֹשִׁיבֵין עֲלֶיהָ. נִפְתְּחָהּ מִלְּמַעְלָן - טְהוֹרָה מִן הַמְדֻרָס, שֶׁהָרִי
 22 אֵינָה רְאוּיָה לִישִׁיבָה; וּמִתְּמֵאָה בִּשְׂאָר טְמֵאוֹת, שְׁעֲדִין
 23 הִיא מְקַבַּלַת. נִפְתְּחָהּ מִלְּמַטָּן - טְהוֹרָה מִכָּל טְמֵאָה, אֶף
 24 עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לִישִׁב עֲלֶיהָ כִּכְסָא, מִפְּנֵי שֶׁעָקַר מַעֲשִׂיָּהּ
 25 לְקַבְּלָהּ, וְיִכְבֵּר בְּטַל הָעֵקֶר; וְהַמְגוֹרוֹת [מגירות] שְׁלָה
 26 מִטְמֵאוֹת, וְאֵינָן חֲבוּרֵי לָהּ. וְכֵן מִשְׁפַּלַת [סל אשפה]
 27 שֶׁנִּפְתְּחָהּ מִלְּקַבֵּל רְמוּנִים - אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא רְאוּיָה
 28 לְמְדֻרָס, הָרִי הִיא טְהוֹרָה מְכֻלוּם; מִפְּנֵי שֶׁעָקַר מַעֲשִׂיָּהּ
 29 לְקַבְּלָהּ, וְהוֹאִיל וּבְטַל הָעֵקֶר, בְּטַלָּה הַטְּפֵלָה.
 30 ז. עֲרֻבָה שֶׁל עֵץ שֶׁמְגַבְּלִין [מעורבים] בָּהּ הַבְּנָאִין אֶת
 31 הַגְּבִיסִין [- גבס] - אֶף עַל פִּי שֶׁמְקַבַּלַת שְׂאָר טְמֵאוֹת, אֵינָה
 32 מִטְמֵאָה בְּמְדֻרָס. עֲרֻבָה שֶׁל עֵץ שֶׁלְּשִׁין בָּהּ הַבְּצֵק, שֶׁהִיא
 33 מִתְּזַקֶּת מִשְׁנֵי לְגִין וְעַד תִּשְׁעַת קַבִּין, שְׁנִסְדָּקָה עַד שְׂאִינוּ
 34 יָכוֹל לְרַחֵץ בָּהּ רְגְלוֹ אַחַת מִפְּנֵי הַסֶּדֶק - הָרִי זֶה מִטְמֵאָה
 35 בְּמְדֻרָס; שֶׁסְּתַמָּה שֶׁהוּא כּוּפָה אוֹתָהּ וְיֹשֵׁב עֲלֶיהָ [-
 36 מיועדת גם לכך], לְפִי גְדֻלָּה וְסֶדֶק שְׁלָה. הַנִּיחָה בְּגִשְׁמִים
 37 עַד שְׁנַתְּפָחָהּ, וְנִסְתַּם הַסֶּדֶק - אֵינָה מִטְמֵאָה בְּמְדֻרָס, שֶׁהָרִי
 38 הִיא רְאוּיָה לְלוֹשׁ בָּהּ, וְתַחֲלַת מַעֲשִׂיָּהּ לְלוֹשׁ בָּהּ; וּמְקַבַּלַת
 39 שְׂאָר טְמֵאוֹת. חֲזוֹר וְהַנִּיחָה בְּקָדִים [- רוח מזרחית לייבשה],
 40 וְנִפְתַּח הַסֶּדֶק - חֲזוֹרָה לְקַבֵּל טְמֵאָת מְדֻרָס, וְטְהוֹרָה מִשְׂאָר
 41 טְמֵאוֹת.
 42 ח. עֲרֻבָה גְּדוּלָּה שֶׁהִיא מִתְּזַקֶּת יָתֵר עַל תִּשְׁעַת קַבִּין,
 43 שֶׁנִּפְתְּחָהּ מִלְּקַבֵּל רְמוּנִים, וְהִכְיָנָה [התכוון שתשמע -]
 44 לִישִׁיבָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה אֶף מִטְמֵאָת מְדֻרָס עַד שֶׁיִּקְצִיעַ
 45 [יחתוך הקצוות]; שְׂאִין הַמִּחְשָׁבָה מוֹעֲלַת בְּעֲרֻבָה גְּדוּלָּה
 46 שֶׁנִּפְתְּחָהּ, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה. עֲשִׂיָּה אֲבוּס לְבַהֲמָה -
 47 אֶף עַל פִּי שֶׁקִּבְעָהּ בְּכַתֵּל, טְמֵאָה כְּכֵל הַטְּמֵאוֹת.

- 1 טמא מדרס; וְשֵׁל אֲכָלִין שְׂאֻכְלִין עֲלָיו, טמא טמא מת;
 2 וְשֵׁשׁ־טַחֲטִין עֲלָיו הַזֵּיתִים, טהור מכלום - לפי שאינו
 3 ממשמשי אדם.
 4 ו. שלש בסיסות הן: שְׁלֹפְנֵי [- לרגלי] המטה וְשֵׁלֶפְנֵי
 5 הסופרים, טמא מדרס; וְשֵׁל שֶׁלֶחַן, טמא טמא מת; וְשֵׁל
 6 מַגְדָּל [- מתחנית], טהור מכלום - לפי שהוא כמו קצת
 7 המגדל, וצורתו מוכחת עָלָיו.
 8 ז. שלש מטות הן: הַעֲשׂוּיָה לְשִׁכְבָּה, טמא מדרס; וְשֵׁל
 9 זַגְגִין שְׁנוֹתָנִין בֵּה כְּלֵי זְכוּכִית, טמא טמא מת; וְשֵׁל סַרְגִין
 10 [אורגים] שְׁמֶסְרָגִין עֲלֶיהָ אֵת הַסְּבָכוֹת, טהור מכלום -
 11 לפי שאינה ממשמשי אדם.
 12 ח. שלש משפלות [סלים גדולים] הן: שֵׁל זָבֵל, טמא
 13 מדרס; שֵׁל תֵּבֶן, טמא טמא מת; וְהַפְּחֹלֶץ [רשת מחבלים
 14 עבים] שֵׁל גְּמָלִים, טהור מכלום - לפי שהחבלים שלו
 15 קשים ביותר ועבים ואינו ראוי לישב עָלָיו, ועיני שִׁבְכִים
 16 [החלל שבין חבל לחבל] רַחֲבִים הַרְבֵּה וְאִינוֹ רְאוּי לְקַבֵּל
 17 תֵּבֶן וְכִיּוֹצֵא בוֹ, וְנִמְצָא שְׂאִין עֲלָיו תּוֹרֵת כְּלֵי, אֵלָּא חֲבָלִים
 18 בלבד.
 19 ט. שלשה מפצין [מחצלאות] הן: הַעֲשׂוּי לִישִׁבָּה, טמא
 20 מדרס; וְשֵׁל צִבְעִין שְׁמֹנִיחִין בוֹ הַכְּלִים, טמא טמא מת;
 21 וְשֵׁל גְּתוֹת שְׁנוֹתָנִין עֲלָיו עֲנָבִים וּמְחַפִּין [מכסים] בוֹ, טהור
 22 מכלום - שאינן ממשמשי אדם.
 23 י. שלש חמתות [נודות עור] הן, וְשֵׁלֶשָׁה תְּרַמְלִין
 24 [ילקוטים] הן: הַמְּקַבְּלִין כְּשֶׁעוֹר, טמא מדרס; וְכַמָּה
 25 שְׁעוֹרִין? הַחֲמַת אַרְבַּעַת קַבִּין, וְהַתְּרַמֵּל חֲמֵשֶׁת קַבִּין.
 26 וְשֵׁאִינָן מְקַבְּלִין כְּשֶׁעוֹר, טמא מדרס; וְשֵׁל עוֹר הַדָּג,
 27 טהורות מכלום.
 28 יא. שלשה עורות הן: הַעֲשׂוּי לְשִׁטִּחַ, טמא מדרס;
 29 וְהַעֲשׂוּי לְתַכְרִיךְ [לכרוך בו כלים], טמא טמא מת; וְשֵׁל
 30 רְצוּעוֹת וְשֵׁל סַנְדְּלִין, טהור מכלום - לפי שאין עָלָיו צוֹרֵת
 31 כְּלֵי.
 32 יב. שלשה סדינין הן: הַעֲשׂוּי לְשִׁכְבָּה, טמא מדרס;
 33 וְהַעֲשׂוּי לְפִרְכָּת, טמא טמא מת; וְשֵׁל צוֹרוֹת [צוורים]
 34 שְׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ כְּדֵי שִׁתְּלַמֵּד מִמֶּנּוּ הַרוֹקֵם, טהור מכלום -
 35 לפי שאינו ממשמשי אדם.
 36 יג. שלש מטפחות הן: שֵׁל יָדַיִם, טמא מדרס; וְשֵׁל
 37 סְפָרִים, טמא טמא מת; וְשֵׁל תַּכְרִיכֵי הַמַּת וְשֵׁל נְכָלֵי בְּגֵי
 38 לָוִי, טהור מכלום - לפי שאינן ממשמשי אדם.
 39 יד. עור העשוי כמו יד, שְׁמַכְנִיסִין בוֹ הַיָּד וְהָאֲצְבָעוֹת מִפְּנֵי
 40 הַצָּנָה [- כפופת] וְהַזֶּקֶן וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, והוא הַנְּקָרָא
 41 'פְּרָקָלִים'; וְשֵׁלֶשָׁה פְּרָקָלִימִין הן: שֵׁל צִיָּדֵי חִזָּה וְעוֹף,
 42 טמא מדרס - שְׁהָרֵי נִשְׁעָן עֲלָיו; וְשֵׁל חֲגָבִים, טמא טמא
 43 מת - מִפְּנֵי שְׁנוֹתָנִין בוֹ אֵת הַחֲגָבִים; וְשֵׁל קִצְצִין [קוטפי
 44 פירות] שְׁמֻקְצִין בוֹ הַפְּרוֹת, טהור מכלום - לפי שאינו
 45 ממשמשי אדם.
 46 טו. שלש סככות [בגד עבה] הן: שֵׁל יֵלְדָה [שמורידה

פָּרֶק כַּח

- 71
 72 א. כל הכלים שיש להן בית קבול, שנטמאו אַחֲרֵיהֶן
 73 בְּמִשְׁקִין - לא נטמא תוֹכָן לְתַרּוּמָה, ולא הִגְגִיהֶם
 74 [שפתיהם], ולא אֲזִנֵיהֶם [בית יד שלהם], ולא יָדֵיהֶם [כגון
 75 יד מחבת], ולא מקום האֲצָבַע הַשּׁוֹקֵעַ בְּשִׁפְתַּת הַכְּלֵי; נְטֻמָּא
 76 תוֹכוֹ שֵׁל כְּלֵי, נְטֻמָּא כֵּלָן. נָפְלוּ מִשְׁקִין טֻמְאִין עַל כְּנֵי
 77 הַכְּלִים, אוֹ עַל הִגְגֵיהֶם, אוֹ עַל אֲזִנֵיהֶם, אוֹ עַל יָדוֹת הַכְּלִים
 78 הַמְּקַבְּלִין - הָרֵי זֶה מִנְּגָבָן, וְהָאֲזִנִין; וְאִפְלוּ אַחֲרֵי הַכְּלֵי
 79 כְּלוּ, לֹא נְטֻמָּאוּ.
 80 ב. אֶחָד כְּלֵי הַשֶּׁק, כְּגוֹן הַשֶּׁקֶן וְהַמְּרַצוּפִין [שקים גדולים],
 81 אוֹ כְּלֵי הָעוֹר, כְּגוֹן הַכְּרִים וְהַכְּסוֹתוֹת, וְאֶחָד כְּלֵי הָעֵץ, אִפְלוּ
 82 קְפוֹת וּמִשְׁפָּלוֹת [סלים גדולים] - אִם נְטֻמָּאוּ אַחֲרֵיהֶן
 83 בְּמִשְׁקִין, לֹא נְטֻמָּא תוֹכָן.
 84 ג. פְּשׁוּטֵי [- ללא בית קיבול] כְּלֵי שֶׁטֶף [- המיטהרים
 85 בַּמְּקוּוֹה] שְׂאִינָן רְאוּיִין לְמִדְרָס, כְּגוֹן הַשֶּׁלֶחַן וְהַסְּבָלָה שְׂאִין
 86 לָהּ דָּפֶן [מסגרת] - הוֹאִיל וְאִין מְקַבְּלִין טֻמְאָה מִן הַתּוֹרָה
 87 - אִם נְטֻמָּאוּ אַחֲרֵיהֶן בְּמִשְׁקִין, לֹא נְטֻמָּא תוֹכָן. אֲבָל
 88 פְּשׁוּטֵי כְּלֵי שֶׁטֶף הָרְאוּיִין לְמִדְרָס - כְּגוֹן הַמְּטָה, וְהָעוֹר
 89 שִׁשְׁנָיִם עֲלָיו, וְהַכֶּסֶא, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אִין לָהֶן אַחֲרֵיהֶם
 90 וְתוֹף; אֵלָּא בֵּין שְׁנַגְעוּ מִשְׁקִין בָּהֶן מִתּוֹכָן, אוֹ מֵאַחֲרֵיהֶן -
 91 נְטֻמָּא הַכְּלֵי כְּלוּ. וְכֵן מִדּוֹת יַיִן וְשֶׁמֶן, וְיוֹמֵי לִיסְטְרָה [מזוג

46 ג. כל הפלים שנטמאו - יש להן טהרה במקנה, חוץ מפלי
 47 חרש וכלי זכוכית; וכן המפץ [- מחצלת]. וכלי חרש,
 48 נאמר בו "ואתו תשברו" - אין לו טהרה אלא שבינה.
 49 אפלו חפרו בקרקע, ואפלו קבעו במסמר, ואפלו מלאהו
 50 סיד או גבסים [גבס] - הרי הוא כמות שהיה, עד שישבר.
 51 וכלי זכוכית, בכלי חרש עשואם בדרך זה.
 52 ד. המפץ אינו בכלל הפלים המקבלים שאר כל הטמאות;
 53 לפי שאינו פלי קבול, אינו בכלל פלי עץ האמורין בתורה;
 54 והואיל והוא ראוי למשכב, נתרבה לטמאת מדרס [חזב]
 55 בלבד דין תורה; וכיון שאין לו טמאה ולא טהרה בפרוש,
 56 ונתרבה לטמאה - לא יתרבה לטהר במקנה, שאין מטהר
 57 במקנה אלא הפלים האמורין בתורה. ואין למפץ טהרה
 58 אלא קריעתו, עד שישאר פחות מששה טפחים על ששה
 59 טפחים.
 60 ה. הנב - אין לו טהרה אלא במעץ [שמימי זורמין],
 61 שהרי נאמר בו "במים חיים"; אבל הנב והשאר הטמאין,
 62 בין אדם בין פלים - טובלין אף במקנה.
 63 ו. כל חבי טבילות, טבילתן ביום - חוץ מנדה ויולדת,
 64 שטבילתן בלילה, כמו שבארנו בענין נדה. ובעל קרי
 65 טובל והולך כל היום בלו, מתחלת הלילה - שנאמר:
 66 "והיה לפנות ערב, ירחץ במים", מלמד שטובל והולך
 67 מתחלת הלילה עד הערב שמש.
 68 ז. כל הטובל, צריך שיטבל כל גופו כשהוא ערם, בבת
 69 אחת. ואם היה בעל שער, יטביל כל שער ראשו; והרי
 70 הוא כגופו, דין תורה. וכל הטמאין שנטבלו בכגדיהן,
 71 עלתה להן טבילה - מפני שהמים באין בהם [עוברים
 72 דרכם], אינן חוצצין. וכן הנדה שטבלה בכגדיה, מתרת
 73 לבעלה.
 74 ח. כל הטובל צריך להתפונן לטבילה; ואם לא נתפונן,
 75 עלתה לו טבילה לחלין [ולא לקדשים]. אפלו נדה שטבלה
 76 בלא פנוה, כגון שנטבלה לתוך המים או ירדה להקר - הרי
 77 זו מתרת לבעלה; אבל לתרומה וקדשים - אינה טהורה,
 78 עד שתטבל בכונה.
 79 ט. הכופת ידיו ורגליו, וישב לו באמת המים - אם נכנסו
 80 מים דרך בלו, טהור. הקופץ לתוך המקנה, הרי זה מגנה
 81 [- לא נראה שטובל לשם מצווה]. והטובל פעמים במקנה,
 82 הרי זה מגנה [כנ"ל]. והאומר לחברו: 'כבש ידך עלי
 83 במקנה', הרי זה מגנה [כנ"ל].
 84 י. בית הסתרים [מקומות בגוף שאינם נראים] ובית
 85 הקמטים, אינן צריכין שיבואו בהן המים, שנאמר: "וידי
 86 לא שטף במים", אברים הנראין בלבד. ואף על פי כן
 87 צריכין להיות ראויין שיבואו בהן המים, ולא יהיה דבר
 88 חוצץ. לפיכך אמרו חכמים: 'לעולם ילמד אדם בתוך
 89 ביתו, שתהיה אשה מדיחה קמטיה במים ואחר כך
 90 מטבל'. האשה טובלת בדרך גדילתה כאורגת, וכמניקה
 91 את בנה [כעמידתה בעת אריגה או הנקה].
 92 יא. אשה אינה טובלת בנמל, מפני שמתבישת מבני אדם

1 צלייה], ומסגנת של חרדל, ומשמרת של יין - אין להן
 2 אחרים ותוך; אלא אם נפלו משקין על מקצתן, נטמאו
 3 פלן כמו הבגדים.
 4 ד. המרדע, והוא המלמד [מוט הכוונת החרשה] - יש
 5 לשני קצותיו אחרים ותוך. ביצר? נפלו משקין על
 6 התרחור [החלק שנכנס לעומק האדמה] - לא נטמא מן
 7 העץ הסמוך לתרחור אלא שבעה טפחים בלבד, ושאר
 8 העץ טהור; וכן אם נפלו משקין על הדרך [הברוד
 9 החורש], לא נטמא אלא ארבעה טפחים הסמוכין לדרך.
 10 נפלו חוץ לשבעה וחוף לארבעה - הרי זה בכלי קבול
 11 שנגעו משקין באחוריו, ולא נטמא אלא ממקום מגעו
 12 ולחצי.
 13 ה. פיס בתוך פיס, שנטמא אחד מהן במשקין - לא נטמא
 14 חברו. במה דברים אמורים? בשהיו שפוחתיהן שוין. אבל
 15 אם היה החיצון ערוף, ונטמא הפנימי - נטמא החיצון;
 16 נטמא החיצון, לא נטמא הפנימי. ובשרץ - בין כך ובין כך
 17 - אם נטמא אחד מהן, לא נטמא חברו.
 18 ו. החוקק רבע [הקב] וחצי רבע בעץ אחד, ונטמא אחד
 19 מהן במשקין - לא נטמא השני, אף על פי שהן עץ אחד.
 20 ביצר? נגעו משקין טמאין בתוך הרבע - הרבע ואחוריו
 21 טמא, וחצי הרבע ואחוריו טהור; נגע בחצי הרבע מתוכו
 22 - חצי הרבע ואחוריו טמאים, והרבע ואחוריו טהורין.
 23 וכשהוא מטביל, מטביל את הכל. נטמאו אחורי הרבע, או
 24 אחורי חצי הרבע במשקין - הרי אחורי הכל טמא; שאין
 25 חולקין את האחרים.
 26 ז. קמקמוס [קומקום] שהיו אחוריו טמאין, והיה מרתיח
 27 - אין חוששין שטמא יצאו משקין מתוכו ונגעו באחוריו
 28 וחרו לתוכו, אלא הרי המשקין שבתוכו טהורין לתרומה.
 29 בריך רחמנא דסייען
הלכות מקוואות
 30
 31 מצות עשה אחת, והיא שיטבל כל טמא במי מקנה
 32 ואחר כך יטהר. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.
פרק א
 33
 34 א. כל הטמאין - בין אדם, בין פלים, בין שנטמאו
 35 בטמאה חמורה של תורה, בין שנטמאו בטמאה של
 36 דבריהם [מדברנן] - אין להם טהרה, אלא בטבילה במים
 37 הנקוין בקרקע.
 38 ב. כל מקום שנטמא בתורה רחיצת בשר וכבוס בגדים מן
 39 הטמאות, אינן אלא טבילת כל הגוף במקנה; וזה שנאמר
 40 בזב "וידי לא שטף במים", כלומר שיטבל גופו. והוא
 41 הדין לשאר הטמאות, שאם טבל בלו חוץ מראש אצבעו
 42 הקטנה, עדין הוא בטמאתו. וכל הדברים האלה - אף על
 43 פי שהם מפי השמועה [ממשה רבינו], הרי נאמר "במים
 44 יובא וטמא עד הערב"; בנין אב [- לימוד] לכל הטמאים,
 45 שיבואו במים.

46 ד. האגד [תחבושת] שעל גבי המפה, והקשקשין [מתכות]
 47 שעל גבי השָׁבֵר, והשיריים [שרשראות] והנזמים והקטליות
 48 [מחרוזות] והטבעות - בזמן שהן חזקין ודבוקין בבשר,
 49 חוצצין; ובזמן שהן רפין, אינן חוצצין.
 50 ה. חוטי הצמר, וחוטי פשתן, והרצועות שקושרות הנשים
 51 על ראשיהן לנואי - חוצצין, מפני שהן מבדילין בין המים
 52 ובין הגוף. אבל חוטי שער - אין חוצצין, מפני שהמים
 53 באין בהם אף על פי שאינן רפין.
 54 ו. חוטין שבצואר - אין חוצצין, אפלו של פשתן; לפי
 55 שאין אשה חונקת עצמה בהן. אבל חבקיין [תכשיטים]
 56 שבצואר, כגון קטליות וענקים - חוצצין; לפי שהיא
 57 חונקת עצמה בהן, כדי שתראה בעלת בשר.
 58 ז. שער שעל הלב שנתקשר ונעשה קלקין [- סבר]. וכן
 59 קלקי הזנן - חוצצין.
 60 ח. חץ שהוא תחוב באדם - בזמן שהוא נראה, חוצץ;
 61 ובזמן שאינו נראה - טובל ואוכל בתרומתו לערב, אף על
 62 פי שהוא חץ טמא. וכן מי שבלע טבעת טמאה, וטבל -
 63 הרי זה טהור; ואם הקיאה אחר שטבל, נטמא במגעו;
 64 שפך בארנו, שכל הבלועים בגוף החי, אינן מטמאין ולא
 65 מטמאין. נכנסו צורות [רגבי אדמה] וקיסמין בסדקי
 66 רגליו מלמטה, חוצצין.
 67 ט. אספלונית, מלוגמא, ורטיה [מיני תחבושות] שעל בית
 68 הסתרים - חוצצין; אף על פי שאינו צריך שיכנסו המים,
 69 צריכין שיהיו ראויין ולא יהיה עליהן דבר חוצץ, כמו
 70 שבארנו. היתה בו שערה או שתי שערות חוץ למפה
 71 וראשן מדבק למפה, או שהיו מדבקין בטיט או בצואה,
 72 או שהיו בו שתי שערות בריטי עיניו מלמעלה - הרי אלו
 73 חוצצין.
 74 י. לא יטבל אדם בעפר שעל רגליו; ואם טבל, אינו
 75 חוצץ.
 76 יא. האוחז באדם ובכלים, והטבילין - הרי הן בטמאתו,
 77 ואף על פי שרפה ידיו עד שבאו בהן המים; וגזרה, שמא
 78 לא ירפה. ואם הדיח ידיו במים תחלה, עלתה להן טבילה.
 79 יב. המפשלת בנה לאחריה, וטבלה - לא עלתה לה
 80 טבילה; שמא טיט היה ברגלי התינוק או בידו, ונדבק
 81 באשה בשעת טבילה, וחצץ, ואחר שעלתה נפל.
 82 יג. נדה שנתנה שערה בפייה, או שקפצה [הידקה] נדה,
 83 או שקרצה בשפתותיה [הדביקם זו לזו בחזק], או שנמצא
 84 בצק בשפתותיה, או שנמצא עצם בין שניה - כאלו לא
 85 טבלה. וכן שאר הטמאים. נתנה מעות בפייה, ונרדה
 86 וטבלה - טהרה מטמאת נדה, והרי היא טמאה על גב [-
 87 מחמת] רקעה; ונמצאת ראשון לטמאה, כמי שנגע ברק
 88 הנדה. וכן הדין בנב.
 89 יד. ואלו שאין חוצצין באדם: קלקי [סבך שערות] -
 90 הראש ובית השחי ובית הסתרים שבאיש, ולפלוף [ליחה]
 91 שבעין, וגלד שהעלת המפה, ולכלובי צואה שעל בשרו,
 92 וצואה שתחת הצפרן, וצפרן המדלדלת, וכשות הקטן,

1 ואינה טובלת בהגן; ואם הקיף לה מפץ [מחצלת] וכיוצא
 2 בו כדי להצניעה, טובלת בנמל. ולא תטבל על גבי קלי
 3 חרש או סל וכיוצא בהן, מפני שהיא מפחדת ולא תעלה
 4 לה טבילה.
 5 יב. אחד האדם ואחד הכלים, לא יהיה דבר חוצץ בינם
 6 לבין המים; כגון שהיה בצק או טיט מדבק על בשר
 7 האדם או על גוף הפלי - הרי זה טמא כשהיה, ולא עלתה
 8 להם טבילה. דבר תורה, אם היה דבר החוצץ חופה
 9 [מכסה] את רב האדם או רב הפלי - לא עלתה להם
 10 טבילה. והוא שיהיה האדם מקפיד עליו, ורוצה להעבירו;
 11 אבל אם אינו מקפיד עליו, ולא שם אותו על לב בין עבר
 12 בין לא עבר - אינו חוצץ, ואף על פי שהוא חופה את
 13 רבו. וכן אם היה חופה מעוטו - אינו חוצץ, אף על פי
 14 שהוא מקפיד עליו. מדברי סופרים, שכל דבר שהוא
 15 חוצץ - אם היה מקפיד עליו - לא עלתה לו טבילה, אף
 16 על פי שהוא על מעוטו; וגזרה, משום רבו. וכל דבר
 17 החוצץ - אם היה חופה את רבו - לא עלתה לו טבילה,
 18 אף על פי שאינו מקפיד עליו; וגזרה, משום רבו המקפיד
 19 עליו. נמצאת אומר, שאם היה על בשר האדם או על גוף
 20 הפלי דבר מדברים החוצצין, כגון בצק וזפת וכיוצא בהן
 21 - אפלו טפה כתרדל, והוא מקפיד עליה - לא עלתה לו
 22 טבילה; ואם אינו מקפיד עליה - עלתה לו טבילה, אלא
 23 אם כן היה חופה את רב הפלי או רב האדם, כמו
 24 שבארנו.

יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"ד

פרק ב

27 א. אלו חוצצין באדם: לפלוף [ליחת העין] שחוץ לעין
 28 [שנדבקת מחוץ לעין], וגלד [ליחת פצע] שעל גבי המפה,
 29 וסם [חומר רפואי] בש שעל גבי המפה, והרטיה שעליה,
 30 וגלדי צואה שעל בשרו, ובצק או טיט שתחת הצפרן,
 31 והמלמולין [שיירי בצק] שעל הגוף, וטיט הזון [- עבה],
 32 וטיט היוצין [יוצרי כלי חרס], וטיט של דרכים הנמצא
 33 שם תמיד אפלו בימות החמה - כל אלו חוצצין. ושאר כל
 34 הטיט - כשהוא לח - אינו חוצץ, שהרי נמחה במים;
 35 וכשהוא יבש, חוצץ.
 36 ב. הדיו, והדבש, והחלב, והדם, ושרף התות, ושרף
 37 התאנה, ושרף השקמה, ושרף החרוב - יבשין, חוצצין;
 38 לחין, אינן חוצצין. ושאר כל השרפין - בין לחין בין
 39 יבשין, חוצצין. והדם שנסרף [נדבק] בכשר - אפלו לח,
 40 חוצץ. האבר והבשר המדלדלים [נתלשו מהגוף] או לא
 41 נפרדו, חוצצין.
 42 ג. בית הסתרים באשה - חוצץ, עד שתדיח תחלה;
 43 שהוצעה שם תמיד, והאבק מתקבץ וחוצץ. במה דברים
 44 אמורים? בנשואה; אבל בפנויה - הואיל ואינה מקפדת,
 45 אינו חוצץ.

48 כג. מי ששטבל, ועלה, ונמצא עליו דבר חוצץ - אף על
49 פי שנתעסק באותו הזמן כל היום, הרי הוא בטמאתו, עד
50 שיאמר: "יודע אני בודאי שלא היה זה עלי קדם טבילה";
51 הואיל והחזק טמא, העמד טמא על טמאתו, עד שתדע
52 בודאי שטהר.

פרק ג

53 א. ואלו חוצצין בכלים: הזפת, והחמר, וכיוצא בהן.
54 הזפת שבכוס ושבעלוחית - מתוכן [- בתוכו], חוצצין;
55 ומאחוריהן, אינן חוצצין. במה דברים אמורים? מבית
56 האמן; אבל מבעל הבית - בין מתוכן בין מאחוריהן,
57 חוצצין. הזפת שבתמחוי [קערה גדולה] ושבקערה - בין
58 כף ובין כף, בין מבעל הבית בין מבית האמן - חוצצין.
59 ב. המר [מין בושם] והקומוס [אחד ממרכיבי דין] - בין

60 בכוס וצלוחית בין בתמחוי וקערה, בין מבעל הבית בין
61 מבית האמן, בין כף ובין כף - חוצצין. היה זפת או חמר
62 וכיוצא בהן על הטבלה, ועל השלחן, ועל הירגוש [כסא
63 קטן] - אם היו נקיים - חוצצין, מפני שהוא מקפיד עליהן;
64 ועל הבלוסין [מלוכלכים] - אינן חוצצין, מפני שאינו
65 מקפיד עליהן.

66 ג. היו על מטות בעל הבית, חוצצין; ועל של עני, אינן
67 חוצצין. ועל אכף בעל הבית, חוצץ; ועל של זקקין [נודות
68 עור], אינו חוצץ. על המרדעת [- של חמור] משני צדדין
69 [- החציצה היא לכל אורכה], חוצץ.
70

71 ד. היה זפת או חמר וכיוצא בהן על בגדי תלמידי חכמים
72 - אפלו מצד אחד חוצץ, מפני שהן מקפידין על מלבושן
73 להיות נקיי. על בגדי עמי הארץ - משני צדדין, חוצץ;
74 מצד אחד, אינו חוצץ.

75 ה. היו על מטפחות של זפתין, ושל יוצרין, ושל מפסלי
76 אילנות [כורתי ענפים] - אינן חוצצין.

77 ו. טבח שהיה דם על בגדו - אינו חוצץ, מפני שאינו
78 מקפיד.

79 ז. מוכר רכב [- כל דבר שנבלע בבגד] שהיה רכב על
80 בגדו, אינו חוצץ; וכן כל כיוצא בזה. היה הטבח מוכר
81 רכב, והיה על בגדו דם ורכב - הרי זה ספק אם חוצץ,
82 מפני שהם שנים מקפיד, או אינו חוצץ, שהרי מלאכתו
83 היא ואינו מקפיד.

84 ח. היה הזפת או החמר וכיוצא בהן על הסנדל מתוכו -
85 מלמעלה, חוצץ; ומלמטה, אינו חוצץ. על הספסל -
86 מלמעלה או מן הצדדין, חוצץ; מלמטה, אינו חוצץ.

87 ט. לכלוכי צואה שבכסא ושבקתורה המכושין [יבשמים]
88 - בין מתוכן בין מאחוריהן, בין מלמטן בין מן הצדדין -
89 אינן חוצצין, מפני שהמים מעבירין אותם. אבל לכלוכי
90 שמרים שבכוס ושבעלוחית, והמוף שבשיר [תכשיט]
91 ושבוזג [פעמון], והטיט והבצק שעל יד [- קת] הקרדס
92 ושעל יד המגרפה - חוצצין.

93 י. דבר ברור הוא, שכל מקום שאמרנו בזפת ובחמר

1 והוא השער הדק שעל פשו [של ילד קטן] - כל אלו אין
2 חוצצין.

3 טו. שתי שערות או יתר שהיו קשורין כאחת קשר אחד
4 - אינן חוצצין, מפני שהמים באין בהן. ושערה אחת
5 שנגקשרה, חוצצת; והוא, שהיה מקפיד עליה; אבל אם
6 אינו מקפיד עליה, עלתה לו טבילה, עד שהיה רב שערו
7 קשור, נימא נימא בפני עצמה. כזה הורו הגאונים. ויראה
8 לי, ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה,
9 ואינו כגוף בפני עצמו כפי שנאמר 'רב השער'; אלא אף
10 על פי שכל שער ראשו קשור נימא נימא - אם אינו
11 מקפיד עליו, עלתה לו טבילה, אלא אם כן נצטרף לחוצץ
12 אחר על גופו, כמו שבארנו. ואחד הנדה, ואחד שאר
13 הטמאין שיש בראשם שער.

14 טז. תקנת עזרא היא, שהיה האשה חופפת שערה,
15 ואחר כך מטבל; ואם אפשר לה לחף בלילה ותטבל מיד,
16 תכף לחפיפה - הרי זה משבח. ובשעת הדחק, או מפני
17 החלי - חופפת אפלו בערב שבת, וטובלת למוצאי שבת.
18 יז. טבלה ועלתה, ונמצא עליה דבר חוצץ - אם באותו
19 היום שחפפה טבלה, אינה צריכה לחף פעם שניה, אלא
20 חוזרת וטובלת בלבד. ואם לאו, צריכה לחף פעם שניה
21 ולטבל.

22 יח. לא תחף אשה בנתר [אבן חפירה], מפני שהוא מקטף
23 [מנתק] את השער, ולא באהלה [אלוה], מפני שהוא מסרף
24 [- מסבר] את השער; אלא בחמין, ואפלו בחמי חמה [-
25 שמש] - מפני שהחמין מישרין את השער ומסלסלין
26 [מפרידים] אותו. אבל הצונין מקבצין את השער,
27 ומבלבלין אותו ומתקשר.

28 יט. נדה שנתנה תבשיל לבנה, וטבלה - לא עלתה לה
29 טבילה, מפני השמנונית שעל ידה.

30 כ. שרטה בשרה והוציאה דם, וטבלה - בתוף שלשה
31 ימים, אין מקום השריטות חוצץ; לאחר שלשה ימים, הרי
32 מקום השריטות חוצץ, מפני שהדם קופה שם, כגלד שעל
33 גבי המפה. וכן לפלוף שבצעין - אינו חוצץ. אם היה יבש,
34 והוא שהתחיל להוריק [- צבע ירוק], חוצץ בנדה.

35 כא. כחל שבצעין [צבע כחול שנותנת בעין], אינו חוצץ;
36 שעל גבי העין, חוצץ. ואם היו עיניה פורחות [עוצמת
37 ופוחתת תמיד], אף על גבי העין אינו חוצץ.

38 כב. פתחה עיניה ביותר, או שעצמה עיניה ביותר - לא
39 עלתה לה טבילה. במה דברים אמורים? לענין טהרות;
40 אבל להתיירה לבעלה, מתרת. אף על פי שנתנה תבשיל
41 לבנה, או שהיה בה שרט יטש, או שהיה על גב עיניה
42 כחל, ובין פתחה עיניה או עצמה אותן - הרי זו מתרת
43 לבעלה; שכל הדברים האלו וכיוצא בהן אינן אלא
44 מדבריהם, ולענין טהרות גזרו, לענין בעילה לא גזרו. וכל
45 החוצץ בנדה לטהרות - חוצץ בשאר טמאות לענין
46 טהרות, (וחוצץ בנדה בשעת טבילה) וחוצץ בבגד
47 בשעת טבילה.

ראש בזמן שהקציצה דבוקה עם הרצועה בבית הרצועה
 שלה ונתזקה, ותפלה של זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת
 [רצועתו אינה זוח], ואזני החמת [נוד] ואזני התרמל
 [ילקוט], וכל פיוצא באלו מקשרים ותפרים שאינו עתיד
 להתיירן.

כב. ואלו שהן צריכין שיבואו בהן המים: הקשרים
 שבפתחי החלוק שהם צשויין בלולאות, וכן קשרי
 לולאות שבפתח, ושפה של סדין צריך למתח, ותפלה של
 ראש בזמן שאינה רצועה, ושל זרוע בזמן שהיא עולה
 ויורדת, ושני [רצועה] של סנדל, וקשרי נימי הבגדים
 שקשר אותן, וכן כל פיוצא באלו מקומות שהוא עתיד
 לגלותן ולמתחן. הסלין של גת [בית היין] ושל בד [בית
 השמן] - אם היו חזקים, צריך לחטט [לנקותם]; ואם היו
 רפים, צריך לנער. הכר והפסת של עור, צריכים שיבואו
 המים בהן.

כג. פסת עגלה, והפדור, והאמום [עוד ממולא בדים],
 והקמיע, והתפלה - אינן צריכין שיבואו בהן המים
 לחללן. זה הכלל: כל שאין דרכו להקניס ולהוציא, טובל
 סתום.

כד. המטביל בגדים כשהן מכבסין [ועדיין רטובים],
 צריכין שיכנסו בהן המים עד שיבעבעו; הטבילן נגובין,
 עד שיבעבעו וינחו מבבועין.

כה. כל ידות הפלים שהן ארפין יתר מצרפן, ועתיד
 לקרצן - מטבילין עד מקום המדה [- שצריך לה]. ביצד?
 שלשלת דלי גדול [- מידתה -] - ארבעה טפחים, וקטן -
 עשרה; מטביל מן השלשלת עד מדה זו בלבד, והשאר
 טהור.

כו. כלי טמא שנתן בתוכו בלים אחרים, והטביל הכל -
 עלתה להן טבילה, אף על פי שפי הפלי צר ביותר; שהרי
 המים נכנסין לו, ומתוך שעלתה טבילה לכלי הגדול,
 עלתה טבילה לכלים שבתוכו. ואם הטהו על צדו, והטביל
 - לא עלתה להן טבילה, עד שיהיה פיו רחב כשפופרת
 הנוד. וכן אם היה הפלי טהור, ונתן לתוכו בלים טמאים,
 והטבילן - לא עלתה להן טבילה, עד שיהיה פיו רחב
 כשפופרת הנוד. במה דברים אמורים? לתרומה. אבל
 לקדשים - אין מטבילין בלים בתוך בלים טהורין כלל,
 ואפלו היו בסל או בקפה [שק גדול] כמו שבארנו.

פָּרָק ד

א. דין תורה, שכל מים מכנסין, טובלין בהן - שנגמר:
 "מקנה מים", מפל מקום. והוא, שיהיה בהן כדי להעלות
 טבילה בהן לכל גוף האדם בבת אחת; שערו חקמים,
 אמה על אמה ברום שלש אמות; ושעור זה הוא מחזיק
 ארבעים סאה מים, בין שאובין בין שאינן שאובין.
ב. ומדברי סופרים, שהמים השאובין פסולין לטבילה;
 ולא עוד, אלא מקנה מים שאינן שאובין, שנפל לתוכן
 שלשת לגין מים שאובין - פסלו הכל. אף על פי שפסול

וכיוצא בהן שאינן חוצצין בכלים, מפני שאינו מקפיד
 עליהן. לפיכך, אם היה רב הפלי חפוי בזפת או בחמר
 וכיוצא בהן - לא עלתה לו טבילה, כמו שבארנו, אף על
 פי שאינו מקפיד. ואין בדבר זה הפרש בכלי מן הכלים,
 אלא כל הכלים שוין בדבר זה.

יא. כל ידות הפלים שהן חלולין שהכניסן שלא בדרך
 [- והמים לא נכנסים לתוכן], או שהכניסן בדרך ולא מרקן
 [לא הכניסם לגמרי], או שהיו של מתכת ונשברו - לא
 עלתה להן טבילה.

יב. כלי שהפך פיו למטה, והטבילו - כאלו לא טבל,
 מפני שאין המים נכנסין בכלו. היה בו מקום שאינן
 נכנסין בו עד שיטנו - לא עלתה לו טבילה, עד שיטנו על
 צדו.

יג. כלי שהוא צר מכאן ומכאן, ורחב מן האמצע - אינו
 טהור, עד שיטנו על צדו.

יד. צלוחית שפיה שוקע - אינה טהורה, עד שיטנה על
 צדה.

טו. קלמרין [כלי לדיו] - אינה טהורה, עד שיקבנה מצדה
 כדי שיכנסו המים לעקמומית שבה.

טז. בהמה שהיה השיר [תכשיט] עליה רפוי ונטמא,
 מטבילין אותו במקומו [בצווארה].

יז. ולא יטביל את הקמקמוס [קומקום] בפחמין שבו,
 אלא אם בן שפשה.

יח. כלי שהוא מלא משקין, והטבילו - כאלו לא טבל.
 היה מלא מים, והטבילו - הרי המים והפלי טהורין
 כאחת, מפני שהמים יש להן טהרה, כמו שבארנו בטמאת
 אכלין ומשקין. היה הפלי מלא מי רגלים, רואין אותו
 כאלו הן מים. היה בו מי חטאת [- פרה אדומה] - אם
 היה רב הפלי פנוי, כדי שירבו מי מקנה על מי חטאת
 שבתוכו - הרי זה טהור; ואם לאו - צדין הוא בטמאתו,
 וכאלו הן שאר משקין שחוצצין בין גוף הפלי ובין מי
 המקנה.

יט. כלי שתוכו טהור וגבו טמא, והיה מלא יין לכן או
 חלב, והטבילו - הולכין אחר הרב: אם היה רב הפלי
 פנוי, כדי שירבו המים בתוכו - טהור, מפני שטמאתו
 מדבריהם [מדרבנן]. אבל אם היה בו יין אדם או שאר
 משקין, לא עלתה לו טבילה.

כ. לגין [כד] שהוא מלא מים טמאין, ונתן על פיו טיט
 טופח [לח], והיה הטיט שוקע במים, והטבילו - טהור;
 ואם היה טיט היין [עבה] וכיוצא בו, כאלו לא טבל. וכן
 טבעת שנתנה בלבנה של טיט טופח, והטבילה - טהורה;
 ואם היה טיט יון, כאלו לא טבלה.

כא. אלו שאין צריכין שיבואו המים בהן: סתם קשרי
 בגדי עניים; ואם הקפיד עליהן, חוצצין. וקשרי בגדי
 בעלי בתים, סתמן חוצצין; ואם אינו מקפיד על הקשרים,
 אינן חוצצין. וקשרי נימי הבגדים [בשפת הבגד] שנקשרו
 מאליהן, וחקט [- לולאה] הסנדל, ותפלה [תפילין] של

48 עד שיפלו לתוך המקנה מן הפלי; אבל אם נגררו [על
49 הקרוע] המים השאובין חוץ למקנה, ונמשכו ויגרו
50 למקנה - אינן פוסלין המקנה, אלא עד שיהו מחצה
51 למחצה; אבל אם היה רב מן הפשרים, המקנה פשר.
52 כיצד? מקנה שיש בו עשרים סאה ומשהו מים פשרין,
53 והיה ממלא ושואב חוץ למקנה, והמים נמשכין ויורדין
54 למקנה - בין שהיו נמשכין על הקרע, או בתוך הסילון
55 וכיוצא בו מדברים שאינן פוסלין את המקנה - פשר,
56 ואפלו השלימו לאלף סאה; שהשואבה שהמשיכה -
57 שאובין שנגררו למקוה -] פשרה, אם היה שם רב ארבעים
58 סאה מן הפשר. וכן גג שהיה בראשו עשרים סאה ומשהו
59 מי גשמים, ומלא בכתפו ונתן לתוכו פחות מעשרים,
60 שנמצא הכל פסול, ופתח הצנור ומשכו הכל למקום אחד
61 - הרי זה מקנה פשר; שהשואבה שהמשיכה פלה -
62 פשרה, הואיל והיה שם רב פשר. וכיוצא בזה.
63 ט. הרוי מקצת חכמי מערב ואמרו: הואיל ואמרו חכמים
64 'שואבה שהמשיכה פלה טהרה', אין אנו צריכין שיהיו
65 שם רב מים פשרין; וזה שהצריך רב והמשכה, דברי חיד
66 הן, וכבר נדחו, שהרי אמרו בסוף 'שואבה שהמשיכה
67 פלה טהרה'. ולפי דבר זה - אם היה ממלא בכלי ושוף,
68 והמים נזחלין והולכין למקום אחד, הרי זה מקנה פשר.
69 וכן כל אמבטי שבמרחצאות שלנו מקוות פשרין, שהרי
70 כל המים שבהן שאוב שנמשך הוא. ומעולם לא ראינו מי
71 שעשה מעשה בדבר זה.
72 י. מי גשמים ומים שאובין שהיו מתערבין בחרצ, ונמשכין ויורדין לעוקה [גומא] שבחרצ, או שהיו
73 מתערבין על מעלות [מדריגות] המערה, ויורדין למערה -
74 אם רב מן הפשר, פשר; ואם רב מן הפסול, פסול; מחצה
75 למחצה, פסול. אימתי? בזמן שמתערבין עד שלא גיעו
76 למקנה, ונמשכין ויורדין. אבל אם היו הפשרין והפסולין
77 מקלחין לתוך המקנה - אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים
78 סאה מים פשרין עד שלא ירדו לתוכו שלשת לגין מים
79 שאובין, פשר; ואם לאו, פסול.
80

יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"ד

פרק ה

82 א. מקנה שנפלו לו שלשה לגין מים שאובין מפלי אחד,
83 או משנים או משלשה פלים - מצטרפין; והוא, שיתחיל
84 השני עד שלא פסק הראשון. מארבעה פלים, אין
85 מצטרפין. במה דברים אמורים? בזמן שלא נתפנו לרבות;
86 אבל אם נתפנו לרבות את מי המקנה - אפלו נפל משקל
87 דינר בכל שנה, מצטרף לשלשת לגין. ובין שקדמו
88 השאובין את הפשרים, בין שקדמו פשרים את הפסולין, או
89 שהיו השאובין והפשרין נופלין למקנה כאחת - פינן
90 שנפלו שלשת לגין שאובין לתוך ארבעים סאה או לפחות
91 - נפסל הכל ונעשה שאוב.
92

1 מים שאובין מדברי סופרים, למדהו בהקש; שהרי הוא
2 אומר: "אף מעין ובור מקנה מים, יהיה טהור" - המעין
3 אין בו תפוסת - [התערבות] יד אדם כלל, והבור כלו בידי
4 אדם, שהרי פלו מים שאובין; אמרו חכמים: המקנה לא
5 יהיה פלו שאוב פבור, ואינו צריך להיות פלו בידי שמים
6 כמעין, אלא אם יש בו תפוסת יד אדם, פשר.
7 ג. כיצד? המניח קנקנים בראש הגג לנגבן, ויגרו להן
8 גשמים ונתמלאו - אף על פי שהיא עונת הגשמים, הרי
9 זה ישבר הקנקנים או יכפה [יהפוך] אותן, והמים הנקנים
10 פשרים לטבילה, ואף על פי שכל המים האלו היו בכלים,
11 שהרי לא מלאן בידו. לפיכך, אם הגביה הקנקנים, והערה
12 אותן - הרי כל המים שבהן שאובין.
13 ד. המניח פלים תחת הצנור תמיד בכל עת ובכל זמן,
14 אחד פלים גדולים ואחד פלים קטנים, אפלו פלי אבנים
15 וכיוצא בהן מפלים שאינן מקבלין טמאה, ונתמלאו מי
16 גשמים - הרי אלו פסולין. ואם כפינן על פיהן, או שברן
17 - המים הנקוין מהם פשאובין לכל דבר, שהרי לדעתו
18 נתמלאו; שחזקת הצנור קלח מים. ואפלו שכח הכלים
19 תחת הצנור, פסולין - גזרו על השוכח, מפני המניח. וכן
20 המניח את הכלים בחרצ בעת קשור עבים [החטאס] העננים
21 לקראת גשמים, ונתמלאו - המים שבהן פסולין,
22 שהרי לדעתו נתמלאו. וכן גזרו על השוכח בחרצ בשעת
23 קשור עבים, משום מניח. הניחן בחרצ בשעת פזור עבים,
24 ובאו עבים, ונתמלאו - הרי אלו פשרין, כמו שהניחן
25 בראש הגג לנגבן. וכן אם הניחן בשעת קשור עבים,
26 ונתפזרו, וחררו ונתקשרו, ונתמלאו - הרי אלו פשרין. ואם
27 שברן או כפינן, המים הנקוין מהם פשרין.
28 ה. הסיד ששכח עציץ במקנה, ונתמלא מים - אף על פי
29 שלא נשאר במקנה אלא מעט, והרי העציץ יש בו רב
30 המקנה - הרי זה ישבר את העציץ במקומו, ונמצא
31 המקנה פלו פשר. וכן המסדר את הקנקנים בתוך המקנה,
32 כדי לחסמן - [לחלאתם], ונתמלאו מים - אף על פי שבלע
33 המקנה את מימיו, ולא נשאר שם מים כלל אלא מים
34 שבתוך הקנקנים - הרי זה ישבר הקנקנים, והמים הנקוין
35 מהם מקנה פשר.
36 ו. כיצד פוסלין המים השאובין את המקנה בשלשת
37 לגין? שאם היה במקנה פחות מארבעים סאה, ונפלו לו
38 שלשת לגין והשלימהו לארבעים - הרי הכל פסול. אבל
39 מקנה שיש בו ארבעים סאה מים שאינן שאובין, ושואב
40 בכד, ושפף לתוכו כל היום פלו - הרי זה פשר. ולא עוד,
41 אלא מקנה עליון שיש בו ארבעים סאה מים פשרין, והיה
42 ממלא בכלי ונותן לתוכו עד שרבו המים, ויגרו למקנה
43 תחתון ארבעים סאה - הרי התחתון פשר.
44 ז. מקנה שיש בו ארבעים סאה מכוונות - [בדיוק], ונתן
45 לתוכו סאה מים שאובין, ונטל אחר כך ממנו סאה - הרי
46 זה פשר; וכן נותן סאה ונטל סאה, והוא פשר - עד רבו.
47 ח. אין המים השאובין פוסלין את המקנה בשלשת לגין,

מתוך מהדורת חזק

47 שאובין טמאים - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל ממנו
 48 לידים, ופסול להקנות עליו. ירדו גשמים ורבו עליהן -
 49 כשרין לחלה ולתרומה ולידים, ופסולין להקנות עליהן, עד
 50 שיצאו כל המים הראשונים שנעשו בלן כשאובין, ולא
 51 ישאר מהן אלא פחות משלשה לגין. וכן מקנה שיש בו
 52 ארבעים סאה חסר דינר [- כמות מים קטנה], ונפלו לתוכו
 53 שלשת לגין מים שאובין טמאין - הרי זה פסול לחלה
 54 ולתרומה ולטל ממנו לידים, ופסולין להקנות עליהן. נפל
 55 לתוכו פחות משלשת לגין, אפלו בלן טמאין, ואחר כך נפל
 56 לתוכו משקל דינר מי גשמים להשלימו - כשם שטעה
 57 לטבילה, כך טעה לכל דבר.

פָּרָק ו

58
 59 א. כל הפלים המקבלין שהלכו המים עליהן, או שנפלו
 60 לתוכן - הרי אלו שאובין, ופוסלין את המקנה; והוא,
 61 שיעשו לקבלה. אפלו היו בלים שאין מקבלין טמאה, כגון
 62 כלי אבנים וכלי אדמה - הרי אלו פוסלין.
 63 ב. כל כלי שלא נעשה לקבלה [- אין זה תשמישו] - אף
 64 על פי שהוא מקבל, אינו פוסל את המקנה; כגון הסילונות
 65 [- צינורות] שהמים נמשכין בהן - אף על פי שהן רחבין
 66 באמצע ומקבלין - אין פוסלין את המקנה, בין שהיו של
 67 מתכת או של חרש.
 68 ג. השקת [חקיקת מים] שבפסלע - אינה פוסלת את המקנה,
 69 לפי שאינה כלי. אבל כלי שחברו בסלע - פוסל את
 70 המקנה, אף על פי שחברו בסיד. נקבה מלמטה, או מן
 71 הצד כשפופרת הנוד - כשרה, ואינה פוסלת את המקנה.
 72 ד. הלוקח כלי גדול, כגון חבית גדולה או ערבה גדולה,
 73 ונקבו נקב המטהר אותו, וקבעו בארץ, ונעשה מקנה - הרי
 74 זה כשר. וכן אם פקק [- סתם] את הנקב בסיד וקבנו, אינו
 75 פוסל; והמים הנקוין בתוכו, מקנה כשר. סתם הנקב בסיד
 76 ובקבסים - עדין פוסל הוא את המקנה, עד שיקבעו בארץ
 77 או יבנה. ואם הוליכו על גבי הארץ ועל גב הסיד, ומרח
 78 בטיט מן הצדדין - הרי זה כשר.
 79 ה. המניח טבילה תחת הצנור, והרי המים נמשכין על
 80 הטבילה ויורדין למקנה - אם הנה לטבילה דפן [מארבע
 81 צדדיה], הרי זו פוסלת המקנה; ואם לאו, אינה פוסלת.
 82 וקפה תחת הצנור כדי להדיחה - אף על פי שיש לה דפן
 83 - אינה פוסלת, שהרי לא עשיה לקבל.
 84 ו. החוטט [חוקק] בצנור מקום לקבל בו הצרורות [אבנים
 85 קטנות] המתגלגלין במים, כדי שלא ירדו עם המים - אם
 86 היה הצנור של עצו וחרפר בו כל שהוא, פוסל המקנה;
 87 שהרי כל המים שירדין באין מתוך כלי שנעשה לקבלה
 88 - והוא שיקבעו אחר שחקק בו, הואיל והיה עליו תורת
 89 כלי כשהיה תלוש. אבל אם קבעו בקרקע, ואחר כך חקק
 90 בו בית קבול - אינו פוסל. ואם היה צנור של חרש, אינו
 91 פוסל עד שיהיה בחקק כדי לקבל רביעית. אף על פי

1 ב. שנים הפילו זה לג ומחצה, וזה לג ומחצה, והסוחט
 2 כסותו והגביהה [מעל המים], והרי המים שבה נופלין
 3 ממקומות הרבה, וכן המערה מן הצרצור [- כוס שבשפתה
 4 רשת], שמטיל ממקומות הרבה - הרי אלו פוסלין.
 5 ג. המטביל כר או כסת של עור במקנה שיש בו ארבעים
 6 סאה כמנוגות - בין שהגביה שפותיה מן המים, נמצאו
 7 המים שבתוכן שאובין. כיצד יעשה? מטבילין, ומעלה אותן
 8 דרך שוליהן [כשהם הפוכים]. אבל השק והקפה - מטבילין
 9 ומעלה אותן בדרך, ואינו חושש.
 10 ד. מקנה שיש בו שלש גמות של מים שאובין, לג בכל
 11 גמה, ונפל לתוכו מים כשרים - אם ידוע שנפלו לתוכו
 12 ארבעים סאה מים כשרים עד שלא יגיעו לגמה השלישית,
 13 כשר; ואם לאו, פסול.
 14 ה. שני מקנות, אין בכל אחד מהן ארבעים סאה, ונפל לזה
 15 לג ומחצה, ולזה לג ומחצה, ונתערבו שני המקנות -
 16 כשרין; מפני שלא נקרא על אחד מהן שם פסול. אבל
 17 מקנה שאין בו ארבעים סאה, שנפל לתוכו שלשת לגין מים
 18 שאובין, ואחר כך נחלק לשנים, ורבה מים כשרים על כל
 19 אחד מהן - הרי אלו פסולין; שכל המקנה בלו שנפסל
 20 במים שאובין הוא חשוב, וכאלו כל מימיו שאבו בכלי.
 21 ו. בור שהוא מלא מים שאובין, והאמה [תעלת מי גשמים]
 22 נכנסת לו ויוצאה ממנו - לעולם הוא בפסולו, עד שיתחשב
 23 שלא נשאר מן השאובין שהיו בבור שלשת לגין. מקנה
 24 שנפל לתוכו מים שאובין ונפסל, ואחר כך רבה עליו מים
 25 כשרים עד שנמצאו הכשרים ארבעים סאה - הוא בפסולו,
 26 עד שיצאו כל המים שהיו בו, ויפתחו השאובין משלשת
 27 לגין. כיצד? מקנה שיש בו עשרים סאה מי גשמים, ונפל
 28 לתוכו סאה מים שאובים, ואחר כך הרבה עליו מים כשרים
 29 - הרי זה בפסולו, עד שידע שיצאו ממנו עשרים סאה שהיו
 30 בו ונחמשת קבין ויותר מרביע הקב, ולא ישאר מן הכל
 31 שנפסל חוץ מפחות משלשת לגין. וכן אם עשה מקנה שיש
 32 בו ארבעים סאה מים כשרים, וערב אותו עם המקנה הנה
 33 הפסול - טהרו אלו את אלו.
 34 ז. המסנג [מסלק] את הטיט לצדדין, ונמשכו ממנו
 35 שלשת לגין למקנה - הרי זה כשר; הנה תולש הטיט
 36 ומגביהו בדין, והבדילו מן המקנה לצדה, ונמשכו ממנו
 37 שלשת לגין - הרי אלו פסולין.
 38 ח. גיס [- צבא] העובר ממקום למקום, וכן בהמה העוברת
 39 ממקום למקום, וזלפו בידיהם וברגליהם שלשת לגין
 40 למקנה - הרי זה כשר. ולא עוד, אלא אפלו עשו מקנה
 41 בתחלה [- כל המ' טאה מרגליהם] - הרי זה כשר.
 42 ט. מקנה שאין בו ארבעים סאה, ונפל לתוכו פחות
 43 משלשת לגין מים טמאין שאובין - הרי זה כשר לחלה
 44 ולתרומה ולטל מהן לידים, ופסולין להקנות עליהן [-
 45 למקוה]. ירדו עליהן גשמים, ורבו עליהן - הרי אלו
 46 כשרים להקנות עליהן. נפלו לתוכו שלשת לגין מים

צב שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום רביעי כ"ח תשרי - ספר טהרה - הלכות מקוואות

מתוך מהדורת חזק

48 והטובלין טמאין כשהיו; שהרי לא נתעברו ארבעים סאה
49 הכשרים - לפי שאינן זה בצד זה, שהשאוב מבדיל
50 ביניהן.

פרק ז

52 א. אין המקנה נפסל לא בשנוי הריח ולא בשנוי הטעם,
53 אלא בשנוי המראה בלבד. וכל דבר שאין עושין בו מקנה
54 לכתחלה, פוסל את המקנה בשנוי מראה. ביצד? היין או
55 החלב והדבש וכיוצא בהם ממי כל הפרות - אינן פוסלין
56 את המקנה בשלשת לגין, שלא אמרו אלא מים שאובין;
57 ופוסלין בשנוי מראה. אפלו מקנה שיש בו מאה סאה,
58 ונפלו לו לג יין או מי פרות, ושנה מראיו - פסול. וכן
59 מקנה שיש בו עשרים סאה מים כשרים או פחות מזה,
60 ונפל לתוכו סאה יין או מי פרות, ולא שנו את מראיו -
61 הרי אלו כשרים כשהיו, ואין הסאה שנפלה עולה למדת
62 המקנה. ואם נוסף על העשרים, עשרים אחרים מים
63 כשרים - הרי זה מקנה כשר.

64 ב. יש מעלין [- משלימים למ' טאה] את המקנה ולא
65 פוסלין, פוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין.

66 ג. ואלו מעלין ולא פוסלין: השלג, והבדד, והכפור [שלג
67 דק], והגליד [קרח], והמלה, וטיט שגזוק [ר]. ביצד?
68 מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, ונפל לתוכו סאה
69 מאחד מאלו - הרי זה עולה למדתו, והרי המקנה כשר
70 ושלם; ונמצאו מעלין ולא פוסלין. אפלו הביא ארבעים
71 סאה שלג בפתחלה, והניחן בעווקה [- גומא], ורסקו שם -
72 הרי זה כשר.

73 ד. ואלו פוסלין ולא מעלין: מים שאובין בין טהורין בין
74 טמאים, ומי כבשים [כבש בהם מיני מאכל], ומי שלקות
75 [שימשו לבישול], והתמד [מים עם שמרים] שלא החמיץ,
76 והשכר. ביצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר משקל
77 דינר, ונפל מאחד מאלו משקל דינר לתוכן - אינו עולה
78 למידת המקנה, ולא השלימו; ואם נפל מהן שלשת לגין,
79 פוסל את המקנה.

80 ה. ואלו לא פוסלין ולא מעלין: שאר המשקין, ומי פרות,
81 והציר [- של דגים], והמוריס [שומן דג מלוח], והתמד
82 משהחמיץ. ביצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת,
83 ונפל מאחד מאלו סאה לתוכן - לא העלהו, והרי המים
84 כשרים כשהיו; שאין אלו פוסלין, אלא בשנוי מראה, כמו
85 שבארנו.

86 ו. ופעמים שאלו מעלין את המקנה. ביצד? מקנה שיש בו
87 ארבעים סאה, ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו, וחסר ולקח
88 סאה ממנו - הרי הארבעים שנשארו, מקנה כשר.

89 ז. מקנה שהדיח בו סלי זיתים וענבים, ושנו מראיו - כשר.

90 ח. מי הצבע - פוסלין את המקנה בשלשת לגין, ואין
91 פוסלין אותו בשנוי מראיו.

92 ט. מקנה שנפל לתוכו יין או מחל [- זיעת זיתים] או שאר
93 מי פרות, ושנו את מראיו נפסל - ביצד תקנתו? ימתין עד

1 שנתמלא המקום החקוק שבצנור צרורות המתחלתין
2 בתוכו - הרי הוא בפסולו, ואינו כסתום. גרד לתוך המקום
3 שחקק עפר, וסתמו - הרי זה כשר.

4 ז. הספוג והדלי שהיו בהן שלשת לגין מים, ונפלו למקנה
5 - לא פסלוהו; שלא אמרו אלא שלשת לגין שנפלו, לא
6 כלי שנפל ובו מים שאובין.

7 ח. השדה והתבה שבים - אין מטבילין בהן, אלא אם כן
8 היו נקובים כשפופרת הנוד; ואם היו שק או קפה,
9 מטבילין בהן. וכן המניח שק או קפה תחת הצנור, אין
10 המים הנמשכין מהן פוסלין את המקנה.

11 ט. גסטרה [כלי חרט שבור] טמאה שהיא בתוך המקנה,
12 ושפתה למעלה מן המים, והטביל בה פלים - טהרו
13 מטמאתן. אבל כשיגביה אותן מן המים עד שהן באויר
14 הגסטרה, מטמא המים שעל גבן מאויר הגסטרה, וחוזר
15 ומטמא אותן. וכן מעין שהוא יוצא מתחת התנור הטמא,
16 וגרד וטבל לתוכו - הוא טהור, וידי טמאות מאויר
17 התנור, אלא אם כן היו המים למעלה מן התנור ברום
18 ידיו, שנמצא כשטבל - ידיו למעלה מן התנור; שאין כלי
19 הרוש מטהרין במקנה, כמו שבארנו.

20 י. חבית מלאה מים שנפלה ליס, אפלו ליס הגדול -
21 הטובל שם [בחבית], לא עלתה לו טבילה; אי אפשר
22 לשלשת לגין שלא יהי במקום אחד. וכפר של תרומה
23 שנפל לשם - נטמא במים השאובין, שהרי המים עומדין
24 שם. אבל הנקרות וכיוצא בהם - הואיל והן נמשכין, הרי
25 זה טובל שם.

26 יא. מים שאובין שהיו בצד המקנה - אף על פי שהמים
27 נוגעין במי המקנה, לא פסלוהו; מפני שהן במקנה סמוך
28 למקנה. היו השאובין באמצע, פוסלין את המקנה.

29 יב. שתי ברכות זו למעלה מזו, וכתל ביניהן, והעליונה
30 מלאה מים כשרים, והתחתונה מלאה שאובין, ונקב בפתל
31 שבין העליונה לתחתונה - אם יש כנגד הנקב שלשת לגין
32 מים שאובין, נפסלה העליונה; מפני שהנקב כאלו הוא
33 באמצע העליונה, לא בצדה.

34 יג. כמה יהיה בנקב, ויהיה בו שלשת לגין? הכל לפי
35 הברכה: אם היתה הברכה התחתונה ארבעים סאה, צריך
36 שהיה הנקב אחד משלש מאות ועשרים לברכה. היתה
37 עשרים סאה, צריך להיות הנקב אחד ממאה וששים
38 לברכה. וצא וחשב לפי חשבון זה - שהסאה ששת קבין,
39 והקב ארבעת לגין.

40 יד. שלש מקוות זה בצד זה, בכל אחד מהם עשרים סאה
41 מכונות, ואחד מהם שאוב מן הצד, וירדו שלשה וטבלו
42 בשלשופן ונעזרמו המים [עלו על גדותיהם] מפלן ונתעברו
43 מלמעלה - המקוות כשרים, והטובלים טהורים; שהרי
44 נעשה הכל ששים סאה, מהן ארבעים כשרים זה בצד זה,
45 ואין המים השאובים פוסלין מקנה שיש בו ארבעים סאה,
46 כמו שבארנו. היה השאוב באמצע, וירדו וטבלו בהן,
47 ונעזרמו המים ונתעברו המקוות - המקוות כמות שהיו,

מתוך מהדורת חזק

בו; ואינן בגודל, אלא שתי אצבעות ראשונות מן הארבע
 שפס היד. כל שיעמד בשפופרת הנוד [בחלל הנקב] -
 ממצט, ואפלו דברים שהן מבריתו של מים. ספק יש
 בנקב בשפופרת הנוד, ספק שאין בו - אין מצטרפין;
 מפני שעקר הטבילה מן התורה, וכל שעקרו מן התורה,
 אף על פי ששעורו הלכה [למשה מסיני], ספק שעורו
 להחמיר.
 ז. מטהרין את המקוואות העליון מן התחתון, והרחוק מן
 הקרוב. כיצד? מביאין סילון של חרש או של אבר
 [עופרת] וכיוצא בהן, שאין הסילונות פוסלין את המקווא,
 ומניח ידו תחתיו [סותם פתחו התחתון] עד שיהיה מתמלא
 מים, ומושכו ומשיקו, עד שיתערבו המים שבסילון עם
 מי המקווא האחר אפלו כשערה דיו, והרי שני המקוואות
 שהסילון ביניהן כמקווא אחד.
 ח. שלש גמות שבנחל, התחתונה והעליונה של עשרים
 עשרים סאה, ואמצעית של ארבעים, ושטף של גשמים
 עובר בתוך הנחל - אף על פי שהוא נכנס לתוך ויוצא
 מתוכו, אין זה ערוב, ואין מטבילין אלא באמצעית; שאין
 המים הנזחלין מערבין, אלא אם כן עמדו.
 ט. טיט רף שהפך שוחה ושוחה ממנו, הרי זה נמדד
 עם המקווא; הנה עבה עד שאין הפכה שוחה ושוחה
 ממנו, אינו נמדד.
 י. מקווא שיש בו ארבעים סאה מים וטיט, מטבילין בטיט
 ובמים. באיזה טיט מטבילין? בטיט זה הרף, שהמים צפין
 על גביו. היו המים מצד אחד, והטיט הרף מצד אחר -
 מטבילין במים, ואין מטבילין בטיט.
 יא. כל שתחלת בריתו מן המים, כגון יבחושין [תולעים]
 אדמין - מטבילין בו; ומטבילין בעינו של דג [עין כריש]
 שנמחתה במים].
 יב. מקווא שיש בו ארבעים סאה מכונות, ויורד שנים
 וטבלו זה אחר זה - אף על פי שרגליו של ראשון במים,
 הראשון טהור והשני בטמא; שהרי חסרו המים
 מארבעים סאה. הטביל בו תחלה סגוס [בגד צמר] עבה
 וכיוצא בו, והגיבהו - אם היה מקצת הסגוס נוגעת במים,
 הרי הטובל באחרונה טהור; שהרי המים בלן מערבין.
 הטביל בו המטה וכיוצא בה - אף על פי שדחק רגלי
 המטה בטיט עבה שבקרקע המקווא עד שצפו המים עליה
 למעלה, הרי זו טהורה; שהרי לא נטבעו, עד שישטבלו
 במים תחלה. הטביל בו יורה גדולה, הרי זו טמאה
 כשהיתה, מפני שהמים נתזין ויוצאין חוץ למקווא, ונמצא
 חסר מארבעים. כיצד יעשה? מורידה דרך פיה [מזוהר]
 על צידה, והופכה במקווא, ומטבילה; ומעלה אותה דרך
 שוליה [כשהיא הפוכה] - כרי שלא יהיו המים שבתוכה
 שאובין, ויחזורו למקווא ויפסלו אותה.
 יג. מקווא שממיו מרדדין [נמוכים] - כובש [מניח אבנים]
 אפלו [על] חבילי קש וחבילי קנים בתוך המים ומן
 הצדדין, עד שנערמו המים למעלה; ויורד וטובל לתוכו.

שיורדו גשמים, ויחזורו מראוי למראה מים. ואם היה
 במקווא ארבעים סאה מים כשרים - ממלא ושוזב לתוכו,
 עד שיחזור מראוי למראה מים. נפל לתוכו זין או מחל
 וכיוצא בהן, ונשתנה מראה מקצתו - אם אין בו מראה
 מים שלא נשתנה כרי ארבעים סאה, הרי זה לא יטבל בו;
 והטובל במקום שנשתנה, לא עלתה לו טבילה. אפלו חבית
 של זין שנשברה בים הגדול, ומראה אותו מקום כמראה
 זין - הטובל באותו מקום, לא עלתה לו טבילה.
 י. שלשת לגין מים שאובין, שנפל לתוכן אפלו משקל
 דינר זין ושנה מראיהן, והרי מראה הכל מראה זין, ונפלו
 למקווא - לא פסלוהו, אלא אם שנו מראיו.
 יא. שלשת לגין חסר דינר מים שאובין, שנפל לתוכן
 משקל דינר חלב או מי פרות, והרי מראה הכל מראה
 מים, נפלו למקווא - לא פסלוהו; עד שיפלו עליהם
 שלשת לגין מים שאובין שאין בהן תערבת משקה אחר,
 ולא מי פרות.
 יב. מקווא שנשתנה מראה מימיו מחמת עצמו, ולא נפל
 לו דבר - הרי זה כשר; ולא אמרו אלא שנשתנה מחמת
 משקה אחר.

יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"ד

פרק ח

א. כל המערב למקווא [מים הסמוכים למקווא] - הרי הוא
 כמקווא, ומטבילין בו. גמות הסמוכות למי המקווא, ומקום
 רגלי פרסות בהמה שהיו בהן מים - אם היו מערבין עם
 מי המקווא בשפופרת הנוד, מטבילין בהן.
 ב. חררי המערה [ובמערה יש מקווא] וסדקי המערה -
 מטבילין בהן, אף על פי שאין המים שבהן מערבין עם
 מי המקווא אלא בכך שהיא.
 ג. מחט שהיתה נתונה על מעלות [מדריגות] המקווא [חוץ
 למים], והיה מוליף ומביא במים - פינן שעבר עליה הגל,
 טהורה.
 ד. עוקה [חפירה] שבתוף [מתחת] המקווא - אם היתה
 הקרקע המבדלת בין העוקה ובין המקווא בריאה, ויכולה
 להעמיד עצמה - אין מטבילין במים שבעוקה, עד שיהיו
 מערבין עם המקווא בשפופרת הנוד; ואם אינה יכולה
 להעמיד עצמה - אפלו אינן מערבין אלא בכך שהיא,
 מטבילין בה.
 ה. כהל שבין שני מקוואות שנסדק לשתי [מלמעלה למטה],
 מצטרפין; ואם היה בשניהם ארבעים סאה, מטביל בכל
 אחד מהן. ואם נסדק ערב [מימין לשמאל] - אין מצטרפין,
 עד שיהיה במקום אחד כשפופרת הנוד. נפרץ הכתל
 מלמעלה - אם נתערבו המים למעלה מן הכתל קלפת
 השום על רחב שפופרת הנוד, מצטרפין.
 ו. כמה הוא שעור הנקב שהוא בשפופרת הנוד? כרחב
 שתי אצבעות בינוניות של כל אדם, וחזרות [מסתובבות]

פרק ט

47 המים שבשקת ושבו חוץ לשקת פסולין. היו מקצת המים
 48 נמשכין על שפת השקת, אפלו כל שהוא - הרי המים
 49 שחוץ לשקת כשרין; שהמעצן מטהר בכל שהוא. היו
 50 מימיו נמשכין לתוך ברכה שהיא מלאה מים, ונקוין שם
 51 - הרי אותה הברכה כמקנה; הנה יוצא חוץ לברכה - הרי
 52 זה פסול לזבין ולמצרעין ולקדש מי חטאת, עד שידע
 53 שיצאו כל מי המקנה שהיו בתוך הברכה.
 54 י. מעצן שהיו מימיו נמשכין על גבי הפלים שאין להם
 55 בית קבול, כגון שלחן וספסל וכיוצא בהן - הרי זה
 56 כמקנה, ובלבד שלא יטביל (כשהמים) - על גבי הפלים.
 57 יא. מעצן שהיו אמות (תעלות) קטנות נמשכות ממנו,
 58 ורבה עליו מים שאובין לתוך המעצן עד שגברו המים
 59 שבאמות ושטפו - הרי הן כמעצן לכל דבר. היו מימי
 60 המעצן עומדין, ואינן נמשכין, ורבה עליו מים, עד שמשכו
 61 ממנו אמות המים - הרי המים שממשכו שוין למקנה לטהר
 62 באשברן בלבד, ושוין למעצן לטהר בכל שהוא.
 63 יב. כל הימים - מטהרין בזוחלין, ופסולין לזבין
 64 ולמצרעין ולקדש מהן מי חטאת.
 65 יג. המים הזוחלין מן המעצן, הרי הן כמעצן לכל דבר.
 66 והמנטפין מן המעצן (טיפין טיפין) - אף על פי שהן
 67 טורדין (נוטפים ברציפות), הרי הן כמקנה, ואין מטהרין
 68 אלא בארבעים סאה עומדין, ופסולין לזבין ולמצרעין
 69 ולקדש מהן מי חטאת. היו הזוחלין מן המעצן מתערבין
 70 עם הנוטפין ממנו - אם רבו הזוחלין על המנטפין, הרי
 71 הפל כמעצן לכל דבר. ואם רבו הנוטפין על הזוחלין, וכן
 72 אם רבו מי גשמים על מי הנהר - אינן מטהרין בזוחלין,
 73 אלא באשברן; לפיכך, צריך להקריף מפין (מחצלת) וכיוצא
 74 בו באותו הנהר המערב עד שיקוו המים, ויטבל בהן.
 75 יד. נוטפין שעשן זוחלין, כגון שסמך למקום המנטף
 76 טבלה של חרש חלקה, והרי המים נזחלין ויורדין עליה
 77 - הרי אלו כשרין; וכל דבר המקבל טמאה, ואפלו מדברי
 78 סופרים - אין מזחלין בו.
 79 טו. זוחלין שקלחן (שפר אותם) בצלי (קליפין) אגוז -
 80 כשרין כשהיו; שאין עלי האגוז הלח שהוא צובע חשוב
 81 כפלים.
 82 טז. מי גשמים הבאין מן המדרון, והרי הן נזחלין ויורדין
 83 - אף על פי שהיו מתחלחן ועד סופן ארבעים סאה - אין
 84 מטבילין בהן כשהן נזחלין, עד שיקוו ויגווחו באשברן
 85 ארבעים סאה. הרי שהקריף בלים ועשה מהן מחיצות, עד
 86 שנתקבץ ביניהן ארבעים סאה ממים הנזחלין מן הגשמים
 87 - הרי זה טובל בהן; וכלים שעשה מהן הגדר, לא עלתה
 88 להן טבילה.
 89 יז. גל שנתלש מן הים, ונפל על האדם או על הפלים -
 90 אם יש בו ארבעים סאה, הרי אלו טהורין לחלין; שאין
 91 הטובל לחלין צריך פנונה, כמו שבארנו. ואם נתפנו, והיה
 92 מצפה עד שיפול הגל - עלתה לו טבילה לדבר שנתפנו
 93 לו.

1 א. שש מעלות (דרגות טהרה) במקוואות, זו למעלה מזו.
 2 הראשון - מי גבאים (שלוליות), ומי בורות (עגול ועמוק)
 3 שישין (מרובע ארוך וצר) ומערות (בור מקורה), וכיוצא
 4 בהן ממים המכנסין בקרקע. אף על פי שהן שאובין, ואף
 5 על פי שאין בהן ארבעים סאה - הואיל ואינן מטמאין
 6 אלא לרצון (ברצון האדם), כמו שבארנו - הרי הן כחוקת
 7 כשרין, וטהורין לעשות מהן עשה הטבילה לחלה, ולטל
 8 מהן לידים, והוא שיטל מהן בכלי, כמו שיתבאר.
 9 ב. למעלה מהן (- דרגה גבוהה יותר) - מי תמצית
 10 (גשמים הזורמים מההרים) שלא פסקו, אלא צדין
 11 הגשמים יורדין וההרים בצין (מבעבעים), והם נמשכין
 12 ונקוין, ואינן שאובין, אבל אין בהן ארבעים סאה - הרי
 13 הם כשרים לתרומה ולטל מהם לידים, ומטבילין בהן את
 14 המים שנטמאו. פסקו הגשמים ולא פסקו ההרים
 15 מלהזחיל, צדין הם מי תמצית; פסקו ההרים ואינן בצין,
 16 הרי אלו כמי גבאים.
 17 ג. החופר בצד הים ובצד הנהר ובמקום הבצין, הרי הן
 18 כמי תמצית שלא פסקו.
 19 ד. החופר בצד המעצן - כל זמן שהיו באין מחמת
 20 המעצן, אף על פי שפוסקין (- לפעמים) וחוזרין ומושכין
 21 - הרי הם כמי מעצן; פסקו מלהיות מושכין, הרי הן כמי
 22 גבאין.
 23 ה. למעלה מהן - מקנה שיש בו ארבעים סאה מים
 24 שאינן שאובין, שבו טובל כל אדם טמא, חוץ מן הזב
 25 הזכר (שצריך מעיין). ובו מטבילין כל הפלים השמאין,
 26 ואף הדיים שמטבילין אותן לקדש, כמו שבארנו.
 27 ו. למעלה מזה - המעצן שממיו מועטין, והרבו עליו
 28 מים שאובין; שנה למקנה, שאין מטהרין במים הנמשכין
 29 ממנו אלא במים הנקוין ועומדין באשברן (- משקע);
 30 ושנה למעצן, שהוא מטהר בכל שהוא - שהמעצן אין
 31 למימיו שעור, אפלו כל שהן מטהרין.
 32 ז. למעלה מזה - המעצן שלא נתערב בו מים שאובין,
 33 אבל מימיו מפין; כגון שהיו מימיו מרים או מלוחין -
 34 שהרי הוא מטהר בזוחלין, והם המים הנגדרין ונמשכין
 35 מן המעצן.
 36 ח. למעלה מזה - המעצן שממיו מים חיים - שבהם
 37 בלבד טובלין הזבים הזכרים, ומהם לוקחין לטהרת
 38 המצרע, ולקדש מי חטאת. מה בין מעצן למקנה? המקנה
 39 אינו מטהר אלא בארבעים סאה, והמעצן מטהר בכל
 40 שהוא. המקנה אינו מטהר אלא באשברן, אבל המים
 41 הנזחלין ממנו אין מטהרין; והמעצן מטהר בזוחלין.
 42 המקנה, לא תעלה בו טבילה לזבים; והמעצן - אם היו
 43 מימיו מים חיים, הזב טובל בהן.
 44 ט. מעצן שהיו מימיו יוצאין ונמשכין לתוך השקת (כלי
 45 לשתיה), ואחר כך יוצאין מן השקת ונזחלין - הרי כל

מתוך מהדורת חזק

47 הרי ספקו טהור, כמו שבארנו; ואף על פי שנסתפק לו
48 אם טבל או לא טבל, אם שנמצא המקנה חסר לאחר זמן
49 וכיצא בספקות אלו - הרי זה טהור.
50 ז. שני מקוואות, אחד כשר ואחד פסול, וטבל באחד מהן
51 מטמאה חמורה, ועשה טהרות - הרי אלו תלויות [טמאות
52 מספק]. טבל בשני, ועשה טהרות - הראשונות תלויות
53 כשהיו, והשניות טהורות; ואם נגעו אלו באלו -
54 הראשונות תלויות, ושניות ישפרו. וכן אם נטמא באמצע
55 טמאה קלה, וטבל בשני ועשה טהרות. אבל אם טבל
56 באחד מהן מטמאה קלה, ועשה טהרות, ונטמא טמאה
57 חמורה, וטבל בשני ועשה טהרות - הראשונות טהורות,
58 והשניות תלויות; ואם נגעו אלו באלו - ישפרו
59 הראשונות, והשניות תלויות כשהיו. היה באחד מהן
60 ארבעים סאה, ואחד פלו שאוב, וטבלו בהן שנים, אחד
61 מטמאה חמורה ואחד מטמאה קלה, ועשו טהרות -
62 הטובל מטמאה חמורה, טהרותיו תלויות; והטובל מן
63 הקלה, טהרותיו טהורות. היה אחד טמא וירד לטבל,
64 והשני ירד להקר [להתקור] - זה שירד לטבל באחד מהן,
65 טהרותיו תלויות, כמו שבארנו. וזה שירד להקר, טהור
66 כשהיה; שזה ספק מים שאובין הוא, שמא בשאוב טבל
67 כשהקר, ונטמא.
68 ח. שני מקוואות של עשרים עשרים סאה, אחד שאוב ואחד
69 כשר, הקר באחד מהן, ועשה טהרות - הרי אלו טהורות;
70 הקר בשני, ועשה טהרות - הרי אלו ישפרו, שהרי בודאי
71 בא ראשו ורבו במים שאובין [- שטמא מדרבנן], כמו
72 שבארנו.

יום שישי ל' תשרי ה'תשע"ד

פֶּרֶק יא

74 א. כבר בארנו, שנטילת הידים וטבילת ידים, הכל מדברי
75 סופרים; וידיים שצריכות טבילה, אין מטבילין אותן אלא
76 במקנה כשר שיש בו ארבעים סאה, שבמקום שהאדם
77 טובל בו, פלים וידיים טובלין. אבל ידיים שאין צריכות
78 אלא נטילה בלבד - אם הטביל אותן במי מקנה, טהורין.
79 ואם הטביל אותן במים שאובין, בין בכלים בין בקרקעות
80 - לא טהרו ידיו, עד שיפלו המים השאובין מן הפלי על
81 ידיו; שאין נוטלין לידיים אלא מן הפלים ומכח נותן, כמו
82 שבארנו בהלכות ברכות.
83 ב. כל החוצץ בטבילה - חוצץ בידים, בין בטבילתן בין
84 בנטילתן. וכל העולה למדת המקנה פטיט הנרוק [- רך],
85 עולה לשעור הרביעיית שנותלין בה הידיים. וכל הנוטל ידיו,
86 צריך לשפשוף [- ידיו זו בזו].
87 ג. הנוטל ידיו לתרומה - צריך לחזר ולטל פעם שניה במים
88 שניים, כדי להסיר המים שעל גב ידיו; שהרי המים שנטל
89 בהן תחלה, והן הנקראין 'מים ראשונים', נטמאו בידיו.
90 לפיכך, אם נפל של תרומה לתוך המים שנטל בהן ידיו

1 יח. אין מטבילין בגל כשהוא באויר קדם שיפלו על
2 הארץ, אף על פי שיש בו ארבעים סאה - לפי שאין
3 מטבילין בזוחלין, קל וחמר באויר. היו שני ראשי הגל
4 נוגעין בארץ, מטבילין בו; ואין מטבילין בכפה שלו [גג
5 הגל], מפני שהוא באויר.

פֶּרֶק י

7 א. ספק מים שאובין שטהרו חכמים ביצר? מקנה שנסתפק
8 לו אם נפלו לתוכו מים שאובין או לא נפלו, ואפלו יודע
9 בודאי שנפלו, ספק יש בהן שלשת לגין ספק אין בהן,
10 ואפלו יודע בודאי שהיה בהן שלשת לגין, ספק שהיה
11 במקנה שנפלו בו ארבעים סאה ספק שלא היה - הרי זה
12 כשר.
13 ב. שני מקוואות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו
14 - נפלו שלשת לגין מים שאובין לאחד מהן, ואין יודע
15 לאיזו מהן נפלו - ספקו טהור, מפני שיש לו במה יתלה
16 [-אפשר לתלות שנפלו למ' טאה]. היו שניהן פחותין
17 מארבעים סאה, ונפלו לאחד מהן, ואין יודע איזה הוא -
18 כל אחד משניהן פסול, שאין לו במה יתלה; אם לזה
19 נפלו, נפסל, ואם לזה נפלו, נפסל.
20 ג. מקנה שהניחו ריקן, וכא ומצאו מלא - כשר, מפני
21 שזה ספק מים שאובין למקנה זה.
22 ד. צנור שהיה מקלח למקנה, והמכתשת [כלי עם מים]
23 נתונה בצדו - ספק מן הצנור למקנה, ספק מן המכתשת
24 למקנה - הרי זה פסול, מפני שהפסול מוכיח [- נראה
25 לעינינו]; ואם יש במקנה רבו מים כשרים, הרי זה כשר,
26 שזה ספק מים שאובים הוא, שהרי יש שם כשר קבוע.
27 ה. כל המקוואות הנמצאות בארץ העמים - פסולין,
28 שחזקתן שאובין. וכל המקוואות הנמצאות בארץ ישראל
29 במדינות [כרכים] לפנים מן המפתח [- שער העיר] -
30 בחזקת פסולין; שאנשי המדינה מכבסין בהן ומטבילין
31 בהן ומטילין לתוכן מים שאובין תמיד. וכל המקוואות
32 הנמצאות בארץ ישראל חוץ לפתח - בחזקת טהרה,
33 שחזקתו מן הגשמים.
34 ו. הטמא שירד לטבל, ספק טבל ספק לא טבל; ואפלו
35 טבל, ספק יש בו ארבעים סאה ספק שאין בו; שני מקוואות
36 אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו, וטבל באחד מהן
37 ואין יודע באיזה מהן טבל - ספקו טמא; לפי שהטמא
38 בחזקתו, עד שידוע שטבל פראוי. וכן מקנה שנמדד
39 ונמצא חסר, בין שהיה ברשות הרבים בין ברשות היחיד
40 - כל הטהרות שנעשו על גביו [- על סמוך טבילה בו]
41 למפרע טמאות, עד שידוע זמן שנמדד בו והיה שלם.
42 במה דברים אמורים? בשהיתה הטבילה מטמאה חמורה
43 [- אב הטומאה]. אבל אם טבל מטמאה קלה, כגון שאכל
44 אכלין טמאין, או שתה משקין טמאין, או בא ראשו ורבו
45 במים שאובין, או נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין מים
46 שאובין - הואיל ועקר דברים אלו מדבריהן [- מדרבנן],

47 יא. כָּבֵר בְּאֲרָנוּ בְּפֶרֶק שְׂשֵׁי מֵהֶלְכוֹת בְּרֻכוֹת, כָּל מִינֵי הַמַּיִם
48 הַפְּסוּלִין לְנִטְיִילַת יְדֵים וְהַכְּשָׁרִין, וְכָל הַפְּלִים שְׁנוּטְלִין בְּהֵן
49 לְיָדִים וְשֹׁאֵין נוּטְלִין, וְאִיוּ נְתִינָה הִיא מִכַּח נוֹתֵן וּכְשָׁרָה
50 וְאִיוּ נְתִינָה אֵינָה מִכַּח נוֹתֵן וּפְסוּלָה. וְכָל אוֹתֵן הַדְּבָרִים
51 שְׂבֵאֲרָנוּ שֵׁם בְּנִטְיִילַת יְדֵים לְפַת חֲלִין, כִּף הֵן לְתַרְוּמָה. וּכְשֵׁם
52 שְׂכָל סֶפֶק יְדֵים טְהוּרוֹת לְחֲלִין, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ שֵׁם - כִּף הֵן
53 לְתַרְוּמָה, כָּל סֶפֶק יְדֵים טְהוּר.

54 יב. דְּבַר בְּרוּר וְגִלוּי, שֶׁהַטְּמָאוֹת וְהַטְּהוּרוֹת גְּזֵרַת הַפְּתוּב הֵן,
55 וְאֵינֵן מְדַבְּרִים שְׂדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם מְכַרְעֵתָן, וְהָרִי הֵן מְכַלֵּל
56 הַחֲקִים; וְכֵן הַטְּבִילָה מִן הַטְּמָאוֹת, מְכַלֵּל הַחֲקִים הִיא;
57 שְׂאִין הַטְּמָאָה טֵיט אוֹ צוּאָה שֶׁתַּעֲבֹר בְּמַיִם, אֵלָּא גְזֵרַת
58 הַפְּתוּב הִיא, וְהַדְּבָר תְּלוּי בְּכוֹנֵת הַלֵּב; וּלְפִיקָה אָמְרוּ
59 חֲכָמִים: 'טָבֵל וְלֹא הַחֲזוּק [- לא כִּיווּן], כְּאֵלוֹ לֹא טָבֵל'. וְאָף
60 עַל פִּי כֵן, רָמְזוּ יֵשׁ בְּדָבָר: כְּשֵׁם שֶׁהַמְּכַנֵּן לְבוֹ לְטַהַר, בִּינֵן
61 שְׂשָׁבֵל - טְהוּר, וְאָף עַל פִּי שְׂלֵא נִתְחַדֵּשׁ בְּגוּפוֹ דְּבַר, כִּף
62 הַמְּכַנֵּן לְבוֹ לְטַהַר נִפְשׁוֹ מִטְּמָאֹת הַנְּפֻשׁוֹת, שֶׁהֵן מִחֻשְׁבוֹת
63 הָאֵנוֹן וְדַעוֹת הַרְעוֹת - בִּינֵן שֶׁהַסְּפִים בְּלָבוֹ לְפָרֵשׁ מֵאוֹתָן
64 הַעֲצוֹת, וְהַבִּיא נִפְשׁוֹ בְּמֵי הַדַּעוֹת (הַטְּהוּר) - טְהוּר. הָרִי הוּא
65 אוֹמֵר: "וְזָרְקֵתִי עֲלֵיכֶם מֵיִם טְהוּרִים, וְטַהַרְתֶּם; מִכָּל
66 טְמָאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהַר אֶתְכֶם". הַשֵּׁם בְּרַחֲמֵי
67 הַרְבִּים יְטַהַרְנוּ מִכָּל חֲטָא עֲוֹן וְאַשְׁמָה.

68 בְּרִידָה רַחֲמָנָא דְסִיעֵן. נִגְמַר סֶפֶר עֲשִׂירִי וְהוּא סֶפֶר טְהוּרָה.
69 וּמִנֵּן פְּרָקִים שֶׁל סֶפֶר זֶה, מֵאָה וְאַרְבַּעַה וְאַרְבַּעִים, וְאֵלוֹ
70 הֵם: הַלְכוֹת טְמָאוֹת מַת, חֲמֻשָּׁה וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים; הַלְכוֹת
71 פְּרָה אֲדָמָה, חֲמֻשָּׁה עֶשֶׂר פְּרָקִים; הַלְכוֹת טְמָאוֹת צְרַעַת,
72 שְׂשָׁה עֶשֶׂר פְּרָקִים; הַלְכוֹת מִטְּמָאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב,
73 שְׂלֹשָׁה עֶשֶׂר פְּרָקִים; הַלְכוֹת שְׂאֵר אַבוֹת הַטְּמָאוֹת,
74 עֶשְׂרִים פְּרָקִים; הַלְכוֹת טְמָאוֹת אֲכָלִין, שְׂשָׁה עֶשֶׂר
75 פְּרָקִים; הַלְכוֹת פְּלִים, שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים; הַלְכוֹת
76 מְקוּוֹת, אַחַד עֶשֶׂר פְּרָקִים.
77 בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם.
78 הַט לְבִי אֵל עֲדוּתִיךָ, וְאֵל אֵל בְּצַע.

סֶפֶר אַחַד עֶשֶׂר וְהוּא

סֶפֶר נְזִיקִין

81 הַלְכוֹתָיו חֲמֻשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת נְזִקֵי מְמוֹן,
82 הַלְכוֹת גְּנֻבָה, הַלְכוֹת גְּזֵלָה וְאֲבֵדָה, הַלְכוֹת חוֹבֵל וּמִזִּיק,
83 הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׂמִירַת נַפְשׁוֹ.

הַלְכוֹת נְזִיקֵי מְמוֹן

84 יֵשׁ בְּכָלֵלָן אַרְבַּע מְצוּוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) דִּין
85 הַשׁוֹר; (ב) דִּין הַקְּבָעָר; (ג) דִּין הַבּוֹר; (ד) דִּין
86 הַהַקְּבָעָרָה. וּבֵאוּר מְצוּוֹת אֵלוֹ - בְּפְרָקִים אֵלוֹ.
87

1 תַּחֲלָה, נְטֵמָא; וְאֵם נָפֵל לְתוֹךְ הַמַּיִם הַשְּׁנָיִים - מִי נִטְיִילָה
2 שְׁנִיחָה], לֹא נְטֵמָא; וְאֵם נָטַל רֵאשׁוֹנִים וְשְׁנָיִים לְמָקוֹם אַחַד,
3 וְנָפֵל שֵׁם כְּכֹר שֶׁל תְּרוּמָה - נְטֵמָא. נָטַל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים,
4 וְנִמְצָא עַל יְדֵיו דְּבַר חוֹצֵץ, הִסִּירוּ, וְנָטַל אֶת הַשְּׁנָיִים - הָרִי
5 יְדִיו טְמָאוֹת כְּשֶׁהָיוּ, שְׂאִין הַמַּיִם הַשְּׁנָיִים מִטְּהַרִין אֵלָּא
6 הַנִּשְׁאָר מִן הַמַּיִם הָרֵאשׁוֹנִים עַל גְּבֵי יְדָיו.

7 ד. הַיְדֵים מִטְּמָאוֹת וּמִטְּהוּרוֹת עַד הַפְּרָק. בֵּיצֵד? נָטַל אֶת
8 הָרֵאשׁוֹנִים עַד הַפְּרָק, וְנָטַל הַמַּיִם הַשְּׁנָיִים חוּץ לְפְרָק, וְחוּצוֹ
9 מִחוּץ לְפְרָק לְיָדוֹ - הָרִי יָדוֹ טְהוּרָה, שֶׁהַמַּיִם הַשְּׁנָיִים
10 טְהוּרִין. נָטַל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים וְהַשְּׁנָיִים חוּץ לְפְרָק, וְחוּצוֹ לְיָדוֹ
11 - נְטֵמָאוֹת יָדוֹ; שֶׁהַמַּיִם הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁחוּץ לְפְרָק נְטֵמָאוֹ
12 מִחֲמַת יְדָיו, וְאִין הַמַּיִם הַשְּׁנָיִים מִטְּהַרִין מֵיִם שֶׁחוּץ לְפְרָק;
13 לְפִי שֶׁחוּצוֹ הַמַּיִם שֶׁחוּץ לְפְרָק לְיָדוֹ, נְטֵמָאוֹ.

14 ה. נָטַל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים לְיָדוֹ אַחַת, וְנִמְלַךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנָיִים
15 לְשֵׁתֵי יְדָיו [- כְּשֶׁהָיוּ מְחוּבְרוֹת] - יְדֵיו טְמָאוֹת; שֶׁהַשְּׁנָיִים
16 מִטְּמָאוֹת מִחֲמַת הַיָּד שְׂלֵא נָטַלָה בְּמַיִם רֵאשׁוֹנִים, וְחוּצוֹרִין
17 וּמִטְּמָאִין הַיָּד הַשְּׁנִיָּה. נָטַל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים לְשֵׁתֵי יְדָיו, וְנָטַל
18 הַשְּׁנָיִים לְיָדוֹ אַחַת - הָאֶחַת טְהוּרָה. נָטַל יָדוֹ אַחַת, וּפְשָׁפְשָׁה
19 בְּחֻבְרָתָהּ - נְטֵמָאוֹ הַמַּיִם שֶׁעָלְיָה מִחֲמַת חֻבְרָתָהּ שְׂלֵא נָטַלָה,
20 וְחוּצוֹרִין וּמִטְּמָאִין אֶת הַיָּד שֶׁנָּטַלָה. שֶׁפְּשָׁפְשָׁה בְּרֵאשׁוֹ אוֹ
21 בְּפִתְלָה, הָרִי זֶה טְהוּרָה.

22 ו. נָטַל שֵׁתֵי יְדָיו מִשְׂטִיפָה אַחַת - הָרִי אֵלוֹ טְהוּרוֹת, וְאִין
23 אוֹמְרִין שֶׁזֶה כְּנוֹטֵל יָדוֹ אַחַת בְּמַיִם שֶׁיָּרְדוּ מֵעַל יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה;
24 אֲפֵלוֹ אַרְבַּעַה אוֹ חֲמֻשָּׁה [בְּנִי אֲדָם], זֶה בְּצַד זֶה אוֹ זֶה עַל גֵּב
25 זֶה; וּבִלְבָד שֶׁיִּבְאוּ בְּהֵן הַמַּיִם.

26 ז. נָטַל מִקְצַת יָדוֹ, וְחוּצוֹ וְהוֹסִיף וְנָטַל הַנִּשְׁאָר מִן יָדוֹ - הָרִי
27 זֶה טְמָאָה כְּשֶׁהִיָּתָה; וְאֵם עֲדִין יֵשׁ עַל מִקְצַת שֶׁנָּטַל בְּתַחֲלָה,
28 טוֹפַח עַל מִנְתָּה לְהַטְפִּיחַ [הַאֲצַבַּע שְׁתִּיגַע בָּהּ תַּתְּלַחֲלוּחַ] - הָרִי
29 זֶה טְהוּרָה. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּרִים? בְּמַיִם הָרֵאשׁוֹנִים; אֲבָל
30 בְּשְׁנָיִים [נִטְיִילָה שְׁנִיחָה] - נוֹטֵל מִקְצַת יְדָיו, וְחוּצוֹ וּמוֹסִיף עַל
31 מִקְצַתָּן.

32 ח. שְׁעוֹר הַמַּיִם שְׁנוּטְלִין בְּהֵן תַּחֲלָה - רְבִיעִית לְכָל אָדָם
33 וְאָדָם לְשֵׁתֵי הַיְדֵים; אִין פְּחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ
34 בְּנִטְיִילַת יְדֵים לְפַת. אֲבָל מֵיִם שְׁנָיִים - יֵשׁ לְשָׁנִים לְטַל יְדֵיהֶן
35 מִרְבִּיעִית; וּמִחֻצֵי לֵג נוֹתְנִין לְשֵׁלְשָׁה וְלְאַרְבַּעַה; וּמִלֵּג נוֹתְנִין
36 אֲפֵלוֹ לְמֵאָה; שְׂאִין הַמַּיִם הַשְּׁנָיִים לְטַהַר, אֵלָּא לְהַעֲבִיר
37 הַמַּיִם הָרֵאשׁוֹנִים.

38 ט. כָּלִי שֶׁהָיָה בּוֹ רְבִיעִית מֵיִם כְּשֶׁרִים לְנִטְיִילַת יְדֵים, וְנָתַן
39 לְתוֹכָן מֵעֵט מֵיִם הַפְּסוּלִין לְנִטְיִילַת יְדֵים - הָרִי אֵלוֹ כְּשֶׁרִין.
40 נָטַל מִן הַכָּלִי כְּשֶׁעוֹר שְׁנָתַן, וְנִשְׂאָרָה רְבִיעִית בְּלָבֵד כְּשֶׁהִיָּתָה
41 - הָרִי זֶה פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם הַפְּסוּלִין הִשְׁלִימוּ שְׁעוֹר
42 הַרְבִּיעִית.

43 י. כָּל הַמַּיִם הַפְּסוּלִין לְנִטְיִילָה בְּמַיִם הָרֵאשׁוֹנִים, כִּף הֵן
44 פְּסוּלִין בְּמַיִם שְׁנָיִים; וְכָל כָּלִי שְׂאִין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ בְּמַיִם
45 רֵאשׁוֹנִים, כִּף אִין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ מֵיִם שְׁנָיִים. וּכְשֵׁם שֶׁצָּרִיף
46 לְהִיּוֹת הַמַּיִם הָרֵאשׁוֹנִים מִכַּח אָדָם, כִּף הַמַּיִם הַשְּׁנָיִים.

פָּרָק א

47 לְרִשּׁוֹת הַמְזִיק, וְהַזִּיקָתָהּ בְּהִמְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - הֲרִי זֶה
 48 פְּטוּר עַל הַכֹּל; שֶׁהֲרִי הוּא אוֹמֵר לוֹ: 'אֵלּוּ לֹא נִכְנְסָתָ
 49 לְרִשּׁוֹתַי, לֹא הִגִּיעַ לְךָ הַזִּיק, וְהֲרִי מִפְּרֵשׁ בַּתוֹרָה: 'וְיִשְׁלַח
 50 אֶת בְּעִירוֹ, וּבְעֵר בְּשָׂדֶה אַחֵר."
 51 ח. הַזִּיקָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אוֹ בְּחֶצֶר שְׂאִינָה שֶׁל שְׂנֵי־הֵם,
 52 לֹא לַמְזִיק וְלֹא לַנִּזְק, אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁהִיא שֶׁל שְׂנֵי־הֵם, וְהֲרִי
 53 הִיא מִיְחַדָּת לְהַנִּיחַ בָּהּ פְּרוֹת וְלֹהֲכֵנִים לָהּ בְּהִמָּה, כְּגוֹן
 54 הַבְּקָעָה [מִקוּם שְׂדוֹת] וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אִם בְּשָׁן וְרִגְלֵי הַזִּיקָה,
 55 הֲרִי זֶה פְּטוּר, מִפְּנֵי שֵׁישׁ לָהּ רִשּׁוֹת לְהִלָּף בְּכֶאֱזָן, וְדִרְךָ
 56 הַבְּהִמָּה לְהִלָּף בְּדִרְכָּהּ וְלֹאֲכַל וְלִשְׁבֹּר בְּדִרְךָ הַלוֹכָה. וְאִם
 57 נִגְחָה אוֹ נִגְפָה אוֹ רָכְצָה אוֹ בְּצֻטָה אוֹ נִשְׁכָּה - אִם תִּמָּה
 58 הִיא, מִשְׁלֵם חֲצֵי נִזְק; וְאִם מוֹעֲדָתָ, נִזְק שְׁלֵם.
 59 ט. הֵיטָה הַחֶצֶר שֶׁל שְׂנֵי־הֵם מִיְחַדָּת לְפְרוֹת, וְלֹא לְהִכְנִיס
 60 לָהּ בְּהִמָּה, וְהִכְנִיס לָהּ אֶחָד מִן הַשְּׂתַפְּיִן בְּהִמְתּוֹ, וְהַזִּיקָה
 61 - חֵזַב אֶפְלוֹ עַל הַשָּׁן וְעַל הַרְגָּל. וְכֵן אִם הֵיטָה מִיְחַדָּת
 62 לְבַהֲמָה לְשְׂנֵי־הֵם, וְהֵיטָה רִשּׁוֹת לְאֶחָד מֵהֶן בְּלִבָּד לְהִכְנִיס
 63 לָהּ פְּרוֹת, וְהַזִּיקָה פְּרוֹתָיו - חֵזַב אֵף עַל הַשָּׁן וְעַל הַרְגָּל.
 64 י. שְׁלֵשָׁה אַבּוֹת נִזְיָקִין [הַמְפּוֹרָשִׁים בַּתוֹרָה] בְּשׂוֹר - הַקָּרְנִי,
 65 וְהַשָּׁן, וְהַרְגָּל. תּוֹלְדוֹת הַקָּרְנִי [מִזִּיקִים הַדּוּמִים לוֹ] - נְגִיפָה,
 66 נְשִׁיכָה, רְבִיצָה, בְּעִיטָה. תּוֹלְדוֹת הַשָּׁן - אִם נִתְחַכְּכָה בַּחֲתָל
 67 לְהִנְאָתָהּ, וְהַזִּיקָה בַּחֲכוּכָה; וְכֵן אִם טִנְפָה פְּרוֹת [בַּגִּלְגּוּלָה]
 68 לְהִנְאָתָהּ. תּוֹלְדוֹת הַרְגָּל - הַזִּיקָה בְּגוּפָה דֶרֶךְ הַלוֹכָה, אוֹ
 69 שֶׁהַזִּיקָה בְּשַׁעֲרָה דֶרֶךְ הַלוֹכָה, אוֹ שֶׁכִּשְׁפָּשָׁה בְּזִנְבָה, אוֹ
 70 בְּאֶפְסָה שְׁעֵלִיָּה, בְּפִרְמִינָא [רסו] שְׂבִפְיָה, בְּזוּג [פַּעֲמוּן]
 71 שֶׁבְּצוּאָרָה; וְכֵן חֲמוּר שֶׁהַזִּיק בְּמִשְׁאֵוּ בְּשַׁעַת הַלוֹכוֹ, וְעִגְלָה
 72 הַמוֹשְׁכָת שֶׁהַזִּיקָה בְּשַׁעַת מְשִׁכְתָּהּ; כֵּל אֵלּוּ תּוֹלְדוֹת הַרְגָּל
 73 הֵן, וּבְרִשּׁוֹת הַרְבִּים פְּטוּרִין, וּבְרִשּׁוֹת הַנִּזְק מְשֻׁלְּמִין נִזְק
 74 שְׁלֵם.

75 יא. כִּשְׁפָּשָׁה בְּזִנְבָה כִּשְׁפוּשׁ רַב שְׂאִינוֹ דֶרֶכָה תְּמִיד,
 76 וְהַזִּיקָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אוֹ שֶׁכִּשְׁפָּשָׁה בְּגִיד [אִבְר מִינַה]
 77 שֶׁלָּהּ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְהַזִּיקָה - פְּטוּר; וְאִם תִּפְשׁ הַנִּזְק -
 78 גּוֹבָה חֲצֵי נִזְק מִמָּה שֶׁתִּפְשׁ; שֶׁנֶּה דִּבְרַר סֶפֶק הוּא, אִם
 79 אֵלּוּ תּוֹלְדוֹת הַקָּרְנִי שֶׁחֵזַב עֲלֵיהֶם בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אוֹ תּוֹלְדוֹת
 80 הַרְגָּל שֶׁפְּטוּר עֲלֵיהֶם בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

פָּרָק ב

81 א. אֶחָד אַבּוֹת נִזְיָקִין וְאֶחָד תּוֹלְדוֹת - אִם הֵיטָה הָאֵב
 82 מוֹעֵד, תּוֹלְדוֹתוֹ מוֹעֲדָתָ; וְאִם הֵיטָה תָּם, תּוֹלְדוֹתוֹ כְּמוֹהוּ. וְכֵל
 83 אַבּוֹת נִזְיָקִין וְכֵל תּוֹלְדוֹתֵיהֶן, מוֹעֲדִין מִתְחַלְתֵּן הֵן - חוּץ
 84 מִן הַקָּרְנִי וְתּוֹלְדוֹתָיו, שֶׁהֵן תְּמִין מִתְחַלָּה עַד שִׁיּוּעָדוֹ, כְּמוֹ
 85 שֶׁבְּאַרְנוֹ.

86 ב. כֵּל תּוֹלְדָה כְּאֵב שֶׁלָּהּ, חוּץ מִצְּרוּרוֹת [אִבְנִים] הַמְּנַתְּזִין
 87 [מִתְּנוּפְפִים] מִתְּחַלָּה רִגְלֵי הַבְּהִמָּה בְּשַׁעַת הַלוֹכָה; שֶׁאֵף עַל
 88 פִּי שֶׁתּוֹלְדוֹת הַרְגָּל הֵן, וּפְטוּר עֲלֵיהֶן בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים כְּרָגָל,
 89 וְאִם הַזִּיקוֹ בְּרִשּׁוֹת הַנִּזְק מִשְׁלֵם מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו כְּרָגָל
 90 שֶׁהִיא אֵב - אֵף עַל פִּי כֵן, אִינוֹ מִשְׁלֵם אֶלָּא חֲצֵי נִזְק.
 91 ג. בִּיצַד? בְּהִמָּה שֶׁנִּכְסָה לְחֶצֶר הַנִּזְק וְהִלְכָה, וְהָיוּ

1 א. כֵּל נֶפֶשׁ חַיָּה שֶׁהִיא בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁהַזִּיקָה -
 2 הַבְּעֵלִים חֵזְבִין לְשֵׁלֵם, שֶׁהֲרִי מְמוֹנֵם הַזִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי
 3 יִגַּף שׂוֹר אִישׁ אֶת שׂוֹר רֵעֵהוּ"; אֶחָד הַשׂוֹר וְאֶחָד שְׂאֵר
 4 בְּהִמָּה וְחַיָּה וְעוֹף, לֹא דִבְרַר הַכְּתוּב בְּשׂוֹר אֶלָּא בְּהִנָּה
 5 [בְּמִצְוֵי].

6 ב. וְכִמָּה מְשֻׁלֵּם? אִם הַזִּיקָה בְּדָרְכִים שֶׁדִּרְכָּה לְעִשׂוֹתָן
 7 תְּמִיד, כְּמִנְהַג בְּרִיטָה [כַּטְבֵּעַה] - כְּגוֹן בְּהִמָּה שֶׁאֲכָלָה תְּכֵן
 8 אוֹ עֲמִיר [חֲבִילֹת שְׂבִלִים], אוֹ הַזִּיקָה בְּרִגְלָהּ בְּדִרְךָ הַלוֹכָה
 9 - חֵזַב לְשֵׁלֵם נִזְק שְׁלֵם מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִיֵּטֵב
 10 שִׁדְּהוּ וּמִיֵּטֵב כְּרָמוֹ יִשְׁלֵם". וְאִם שָׁנָת וְעֵשֶׂת מַעֲשִׂים שְׂאִין
 11 דֶרֶכָה תְּמִיד לְעִשׂוֹתָם, וְהַזִּיקָה בָּהֶם, כְּגוֹן שׂוֹר שֶׁנִּגְחָה אוֹ
 12 נִשְׁף - חֵזַב לְשֵׁלֵם חֲצֵי נִזְק מִגּוּף הַמְזִיק עֲצָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר:
 13 "וּמְכָרוּ אֶת הַשׂוֹר הַחַי, וְחִצּוּ אֶת כִּסְפוֹ" וְגו'.

14 ג. בִּיצַד? שׂוֹר שֶׁנָּה מֵאָה שֶׁנִּגְחָה לְשׂוֹר שֶׁנָּה עֲשָׂרִים,
 15 וְהַמִּיתוֹ, וְהֲרִי הַנִּבְלָה שֶׁנָּה אַרְבָּעָה - בַּעַל הַשׂוֹר חֵזַב
 16 לְשֵׁלֵם שְׂמוֹנָה, שֶׁהוּא חֲצֵי הַנִּזְק; וְאִינוֹ חֵזַב לְשֵׁלֵם אֶלָּא
 17 מִגּוּף הַשׂוֹר שֶׁהַזִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמְכָרוּ אֶת הַשׂוֹר הַחַי".
 18 לְפִיכָף, אִם הַמִּית שׂוֹר שֶׁנָּה עֲשָׂרִים לְשׂוֹר שֶׁנָּה מֵאֵתִים,
 19 וְהַנִּבְלָה שֶׁנָּה מֵאָה - אִין בַּעַל הַנִּבְלָה יָכוֹל לומר לְבַעַל
 20 הַחַי 'תֵּן לִי חֲמִשִּׁים', אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: 'הֲרִי שׂוֹר שֶׁהַזִּיק
 21 לְפָנָיִךְ, קָחְהוּ וְלָךְ', אֶפְלוֹ אִינוֹ שֶׁנָּה אֶלָּא דִּינָר. וְכֵן כֹּל
 22 פְּיוֹצֵא בְּזָה.

23 ד. הַעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה שֶׁדִּרְכוֹ לְעִשׂוֹתוֹ תְּמִיד, כְּמִנְהַג בְּרִיטוֹ -
 24 הוּא הַנִּקְרָא 'מוֹעֵד'. וְהַמְשַׁנֶּה וְעִשָּׂה מַעֲשֶׂה שְׂאִין דֶּרֶךְ כֵּל
 25 מִינוֹ לְעִשׂוֹת כֵּן תְּמִיד, כְּגוֹן שׂוֹר שֶׁנִּגְחָה אוֹ נִשְׁף - הוּא
 26 הַנִּקְרָא 'תָּם'. וְזֶה הַמְשַׁנֶּה - אִם הַרְגָּל בְּשִׁנוּי פְּעֻמִּים
 27 רַבּוֹת, נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְאוֹתוֹ דְּכָר שֶׁהַרְגָּל כּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ
 28 נוֹדַע כִּי שׂוֹר נִגַּח הוּא".

29 ה. חֲמִשָּׁה מַעֲשִׂים תְּמִים יֵשׁ בְּבַהֲמָה - אִם הוֹעֲדָה לְאֶחָד
 30 מֵהֶן, נַעֲשִׂית מוֹעֲדָתָ לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה; וְאֵלּוּ הֵן: הַבְּהִמָּה
 31 אִינָה מוֹעֲדָתָ מִתְחַלְתָּהּ לֹא לְגַח, וְלֹא לְגַף [לְדַחוּן], וְלֹא
 32 לְשֶׁף, וְלֹא לְרִבֵּץ עַל פְּלִים גְּדוּלִים, וְלֹא לְבַעַט. וְאִם הוֹעֲדָה
 33 לְאֶחָד מֵהֶן, הֲרִי זֶה מוֹעֲדָתָ לוֹ. אֲבָל הַשָּׁן מוֹעֲדָתָ מִתְחַלְתָּהּ
 34 לְאֶכָּל אֶת הָרְאוּי לָהּ, וְהַרְגָּל מוֹעֲדָתָ מִתְחַלְתָּהּ לְשִׁבֹּר בְּדִרְךָ
 35 הַלוֹכָה, וְהַבְּהִמָּה מוֹעֲדָתָ מִתְחַלְתָּהּ לְרִבֵּץ עַל פְּפִין קִטְנִים
 36 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְלִמְעַף אוֹתָן.

37 ו. חֲמִשָּׁה מִינֵי בְּהִמָּה מוֹעֲדִין מִתְחַלְתֵּן בְּרִיטָן לְהַזִּיק,
 38 וְאֶפְלוֹ הֵן בְּנֵי תְּרַבּוֹת [אִינוֹם חִזְקִים]; לְפִיכָף, אִם הַזִּיקוֹ
 39 אוֹ הַמִּיתוֹ בְּנִיחָה אוֹ בְּנִשְׁכָּה וְדִרְסָה [בְּצַפְרֵיִים]
 40 הַקַּדְמִיּוֹת] וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, חֵזַב נִזְק שְׁלֵם. וְאֵלּוּ הֵם: הַזָּאֵב,
 41 וְהָאֵרִי, וְהַדָּב, וְהַנֶּמֶר, וְהַבְּרָדְלִס. וְכֵן הַנְּחַשׁ שֶׁנִּשְׁשָׁף - הֲרִי
 42 זֶה מוֹעֵד, וְאֶפְלוֹ הֵיטָה כֵּן תְּרַבּוֹת.

43 ז. כֵּל מוֹעֵד מִשְׁלֵם נִזְק שְׁלֵם מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו, וְכֵל תָּם
 44 מִשְׁלֵם חֲצֵי נִזְק מִגּוּפוֹ. בְּמָה דְּרָבִים אֲמוּרִים? בְּשִׁנְכִסָּה
 45 הַבְּהִמָּה לְרִשּׁוֹת הַנִּזְק וְהַזִּיקָתָהּ. אֲבָל אִם נִכְסָה הַנִּזְק

48 יג. היו מהדסין על גבי עסה או על גבי פרות, וטנפו או
49 נקרו - משלמין גזק שלם. הזיקו בעפר או בצרורות
50 שהעלו בפיהן, או ברגליהן - משלמין חצי גזק.
יד. היו מחטטין בתבל, ונפסק [נקרע] החבל ונשבר הדלי
51 - משלמין גזק שלם; והוא, שנתגלגל הדלי מחמתן עד
52 שנפל ונשבר. ואם היה על החבל אכל, ובעת אכילתן
53 פסקוהו - משלם גם על החבל גזק שלם.
טו. הפלב והגדי שנקצו מראש הגג ממעלה למטה,
54 ושברו את הכלים - משלמין גזק שלם, מפני שהן מועדין
55 לדבר זה. וכן אם נפלו והזיקו; שעליהן לראש הגג
56 פשיעה; ואף על פי ששפילתן אנס - כל שתחלתו בפשיעה
57 וסופו באנס, חייב.

טז. קפצו ממטה למעלה, משלמין חצי גזק; והוא -
58 שנתלה הגדי ונסרף [בציפורניו בקיר], וקפץ הפלב; אבל
59 אם נסרף הפלב ודלג הגדי, בין ממעלה למטה בין ממטה
60 למעלה - חייבין גזק שלם. וכן תרנגול שדלג, בין ממעלה
61 למטה בין ממטה למעלה - משלם גזק שלם.
יז. כלב שנטל את התרבה [עוגה עם גחלים], והלף לו
62 לגדיש - אם הניחה בגדיש ואכל את החלה, והדליק את
63 הגדיש - על החלה ועל מקום התרבה משלם גזק שלם,
64 ועל שאר הגדיש - חצי גזק. ואם היה מגרר את החלה
65 על הגדיש, והולף ושורף - משלם על התרבה גזק שלם,
66 ועל מקום הגחלת חצי גזק, ועל שאר הגדיש פטור.

יח. במה דברים אמורים? בששמר בעל הגחלת את אשו
67 וסתם את הדלת, ויבא הפלב וחתר ונטל את התרבה מעל
68 האש. אבל אם לא שמר אשו - בעל האש חייב על שרפת
69 הגדיש, ובעל הפלב חייב על אכילת התרבה ועל מקומה.
יט. המשסה פלבו של חבירו באחד [באדם אחד] - פטור
70 מדיני אדם, וחייב בדיני שמים. ובעל הפלב חייב חצי גזק;
71 שפיון שהוא יודע, שאם עוררו את פלבו להזיק - נושא,
72 לא היה לו להניחו. ואם שסה בעצמו [על עצמו], בעל
73 הפלב פטור; שכל המשסה, ויבא אחר ושנה בו - פטור.
כ. שתי פרות ברשות הרבים, אחת רבוצה ואחת מהלכת,
74 ובעטה מהלכת ברבוצה - חייב חצי גזק; שאף על פי
75 שדרכה להלף עליה, אין דרכה לבעט בה.

יום שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"ד

פָּרָק ג

א. בהקמה מועדת לאכל פרות או ירקות וכיוצא בהן.
76 לפיכך, אם נקנסה לרשות הנזק, ואכלה דברים שדרכה
77 לאכל אותן - משלם גזק שלם, שנאמר: "ובער בשדה
78 אחר - מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם". ואם אכלה אותן
79 ברשות הרבים - פטור; ואם נהנת - משלם מה שנהנת,
80 לא מה שהזיקה.
ב. כיצד? נכנסה לרשות הנזק, ואכלה משמין או לוט
81 וכיוצא בהן בשנה דינר - משלם דינר. ואם אכלה אותן

1 צרורות מנתזין מתחת רגליה, ושברו את הכלים - משלם
2 חצי גזק מן הנפשה שבנכסיו; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה
3 [ממשה מסיני] הוא.
ד. וכן אם היתה מהלכת ברשות הרבים, ונתזו צרורות
4 מתחת רגליה לרשות הנזק, ושברו את הכלים - משלם
5 חצי גזק. דרסה על הפלי ברשות הנזק ושברתו, ונפל על
6 פלי אחר ושברו - על הראשון משלם גזק שלם, ועל
7 האחרון חצי גזק.

ה. היתה מהלכת ברשות הרבים, ובעטה והתיזה צרורות
8 והזיקו ברשות הרבים - פטור. ואם תפש הנזק רביע גזק,
9 אין מוציאין מידו; שהדבר ספק הוא - שמא שנוי הוא
10 ואינו תולדת רגל, שהרי בעטה.
ו. בעטה בארץ ברשות הנזק, והתיזה צרורות מחמת
11 הבעטה, והזיקו שם - חייב לשלם רביע גזק, שזה שנוי
12 הוא בהתנתות הצרורות; ואם תפש הנזק חצי גזק, אין
13 מוציאין מידו. ואפלו היתה מהלכת במקום שאי אפשר
14 לה שלא תתיו, ובעטה והתיזה - משלם רביע גזק; ואם
15 תפש הנזק חצי גזק, אין מוציאין מידו.

ז. כל המשלם גזק שלם - הרי התשלומין ממון שהוא
16 חייב לשלמו, כמי שלזה מחברו ממון שהוא חייב לשלם.
17 וכל המשלם חצי גזק - הרי התשלומין קנס, חוץ מחצי
18 גזק של צרורות שהוא הלכה, כמו שבארנו.
ח. זה הפלל: כל המשלם מה שהזיק, הרי זה ממון; וכל
19 המשלם יתר או פחות, כגון תשלומי כפל או חצי גזק,
20 הרי היתר על הקרן או הפחות - קנס. ואין חייבין קנס
21 אלא על פי עדים; אבל המודה בכל קנס מן הקנסות,
22 פטור.

ט. תרנגול שהושיט ראשו לאויר פלי זכוכית, ותקע בו
23 [בקולו] ושברו - אם היו בתוכו תבלין וכיוצא בהן,
24 שהושיט ראשו כדי לאכלן, על התבלין משלם גזק שלם,
25 ועל הפלי משלם חצי גזק, כחצי גזק צרורות, שכן הוא
26 דרכו. ואם היה הפלי ריקן - הרי זה משנה, ומשלם חצי
27 גזק בכל הקנסות.

י. וכן סוס שצנף וחתור שצנף [השמיעו קולם], ושברו את
28 הכלים - משלם חצי גזק. התרנגולין, מועדין להלף כדרךן
29 ולשבר. היה חוט או רצועה קשור ברגליהן, ונסתבר עלי
30 באותו החוט, ונתגלגל ונשבר - משלם חצי גזק. במה
31 דברים אמורים? בשקשרן אדם. אבל אם נקשר ברגליהן
32 מאליו, בעל התרנגולין פטור; ואם היו לחוט בעלים, ולא
33 היה החוט הפקר - בעל החוט חייב חצי גזק, שהרי הוא
34 כבוד המתגלגל [מכשול נייד].

יא. הצינע בעל החוט את החוט, והדסו [קיצצו]
35 התרנגולים עליו והוציאיהו, ונקשר ברגליהן, ושברו בו
36 את הכלים - אף בעל החוט פטור, שהרי אנוס הוא.
יב. תרנגולין שהיו מפרחין ממקום למקום, ושברו את
37 הכלים - אם כבנפיהן שברו, משלם גזק שלם; ואם ברוח
38 שבכנפיהן, משלם חצי גזק.

48 מעל גבי חבית - משלם מה שהזיקה; שגבי [הגב של]
 49 חבית פתח פתח הנזק הוא חשוב.
 50 יא. בהמה שהחלקה באבן או בכימי רגליה, ונפלה לגנה,
 51 ונחבטה על גבי פרות וירקות, או שאכלה - משלם מה
 52 שנגננה; אפלו הלכה מערונה לערונה, ואפלו נשארה שם
 53 כל היום בלו - אינו משלם אלא מה שנגננה. ומה הנזה
 54 [הנאה] יש לה בחביטתה? שהרי מצאה מקום רך, ולא
 55 נתרסקו אבריה. אבל אם ירדה כדרכה ואכלה, משלם מה
 56 שהזיקה; ואפלו טנפה פרות במי לדה - משלם מה
 57 שהזיקה, מפני שתחלתו בפשיעה. וכן אם דחפה חביתה
 58 ונפלה - משלם מה שהזיקה, מפני שהיה לו להעבירן
 59 אחת אחת, כדי שלא ידחפו זו את זו.
 60 יב. החלקה, ונפלה, ויצאת, וחררה לגנה - אף על פי
 61 שחררה שלא לרעת הבעלים, משלם מה שהזיקה; מפני
 62 שהיה לו לשמרה שלא תחור - שהדבר ידוע שפיון
 63 שידעה דרך הגנה, הרי היא חוזרת מאליה.
 64 יג. הקדר [מוכר קדירות] שהכניס קדרותיו לחצר בעל
 65 הבית שלא ברשות, ושברתן בהמתו של בעל הבית -
 66 פטור. ואם הזקה בהן, בעל הקדרות חייב; ואם הכניס
 67 ברשות, פטור. ואם קבל עליו בעל הבית לשמר את
 68 הקדרות, בעל הבית חייב.
 69 יד. וכן אם הכניס פרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות,
 70 ואכלתן בהמתו של בעל הבית - פטור. ואם החלקה בהן,
 71 והזקה - בעל הפרות חייב; ואם הכניס ברשות, פטור. ואם
 72 קבל עליו בעל הבית לשמר את הפרות, בעל הבית חייב.
 73 הכניסן שלא ברשות, ואכלתן בהמתו של בעל הבית,
 74 והזקה באכילתן - בעל הפרות פטור, מפני שהיה לה שלא
 75 תאכל. ואם הכניסן ברשות, והניחו בעל החצר את זה
 76 [שקיבל רשות] לשמרו, ואכלתן בהמתו של בעל הבית,
 77 והזקה באכילתן - בעל הפרות חייב; שפיון שראה בהמה
 78 אוכלת דברים המזיקין לה והניחה - חייב, שהרי אין בעלי
 79 החצר מצויין שם להעביר בהמה מהן. ומעשה באשה
 80 שגונסה לאפות בתנור בבית שכנותיה, והניחו אותה,
 81 ונתעלמו כדי שלא יביטו בה בעת לישתה ואפיתה, ובה
 82 עז של בעל הבית, ואכל את הבצק ומת; וחיובה חכמים
 83 לשלם דמיו. וכן כל פיוצא בזה.
 84 טו. המגדיש [עושה גדיש] בתוך שדה חברו שלא
 85 ברשות, ואכלתן בהמתו של בעל השדה - פטור. ואם
 86 החלקה בהן, והזקה - בעל הפרות חייב. אכלתן, והזקה
 87 באכילתן - פטור. ואם הגדיש ברשות - בעל השדה חייב,
 88 אף על פי שלא קבל עליו לשמר; שהשומר בגננות [בעל
 89 השדה] - פיון שאמר לו 'הגדש בכאן', כמי שאמר לו
 90 'הגדש', ואני אשמר לך' הוא חשוב.

פרק ד

91
 92 א. הכונס צאן לדיר, ונעל בפניהן בדתל שייכולה לעמד
 93 ברוח מצויה, ויצאת והזיקה - פטור. ואם אין הדלת

1 ברשות הרבים, ונהנת - רואין אותן פאלו הן שעורים או
 2 עמיר [חבילת שיבילים], ומשלם דמי עמיר או דמי שעורים
 3 בזול.
 4 ג. אכלה אכלים הרעים [מזיקים] לה, כגון שאכלה חטין
 5 - הואיל ולא נהנת, פטור. אכלה אכלין שאין דרכה
 6 לאכלן, כגון שאכלה כסות או בלים - בין ברשות הנזק,
 7 בין ברשות הרבים - משלם חצי נזק; שזה שנוי הוא,
 8 ודרך בני אדם להניח כסותם וכליהם ברשות הרבים עד
 9 שינוחו מעט.
 10 ד. בהמה שהיתה עומדת ברשות הנזק, ותלשה פרות
 11 מרשות הרבים, ואכלתן ברשות הנזק - הרי הדבר ספק.
 12 לפיכך, אינה משלמת אלא מה שנגננה; ואם תפש הנזק
 13 במה שהזיקתו - אין מוציאין מידו, שהרי ברשותו אכלה.
 14 ה. קלב שגונס לחצר, ונטל פת או בשר, והוציאן לרשות
 15 הרבים או לחצר אחרת, ואכלן שם - משלם מה שנגננה.
 16 אכלן בשדה של בעל החצר - משלם נזק שלם פאלו
 17 אכלם בתוך החצר, שהרי ברשות הנזק אכלן. וכן כל
 18 פיוצא בזה.
 19 ו. בהמה שאכלה אכלין שאין דרכה לאכלן, אבל אוכלת
 20 היא אותן על ידי הדחק [בקושי] - כגון פרה שאכלה
 21 שעורים, וחמור שאכל פרישין [מאכל פרה] או דגים,
 22 וחריר שאכל חתיכת בשר, וקלב שלקק את השמן, ותתול
 23 שאכל תמרים, וכן כל פיוצא באלו - אם אכלה ברשות
 24 הנזק, משלם נזק שלם. וברשות הרבים, פטור; ואם נהנת,
 25 משלם מה שנגננה.
 26 ז. חיה שגונסה לרשות הנזק, וטרפה ואכלה בהמה או
 27 בשר - משלם נזק שלם, שזה הוא דרכה. אבל קלב שאכל
 28 כבשים קטנים, או תתול שאכל תרנגולים גדולים - הרי
 29 זה שנוי, ומשלם חצי נזק.
 30 ח. סל שיש בו לחם, ונכנס חמור ושבד הסל ואכל הלחם
 31 - משלם על הסל ועל הלחם נזק שלם, שזה הוא דרכו.
 32 וכן שעיר עזים שראה לפת וכיוצא בו על פי החבית,
 33 ונסתבף בחבית ואכל את הלפת ושבד את החבית -
 34 משלם על שניהם נזק שלם; כשם שדרכו לאכל, כך דרכו
 35 להתלות בכלים ולעלות כדי לאכל. וכן כל פיוצא בזה.
 36 אבל אם נכנס החמור, ואכל את הלחם, ואחר כך שבד
 37 את הסל - משלם על הלחם נזק שלם, ועל הסל חצי נזק.
 38 וכן כל פיוצא בזה.
 39 ט. בהמה שאכלה מתוך הרחבה [בשוק], בין דרך
 40 הליכתה בין שעמדה ואכלה - משלם מה שנגננה; ואפלו
 41 חזרה על צדי [פיונות] הרחבה ואכלה אותן. אבל אם
 42 הניחה את הרחבה, והלכה ועמדה בצדי הרחבה ואכלה
 43 - משלם מה שהזיקה. אכלה מפתח התנוה, משלם מה
 44 שנגננה; מתוך התנוה, משלם מה שהזיקה.
 45 י. היתה מהלכת ברשות הרבים, ופשטה צוארה ואכלה
 46 מעל גבי חביתה, ואפלו עמדה - משלם מה שנגננה, שכן
 47 דרך הבהמות לאכל זו מעל גבי זו. ואם קפצה ואכלה

48 לְשֵׁלֶם לַנֶּזֶק, שֶׁהַשּׁוֹמֵר שֶׁמָּסַר לְשׁוֹמֵר חֵיב; וְהָרִי הַנֶּזֶק אֹמֵר
 49 לוֹ: 'לְמָה לֹא שָׁמַרְתָּ אֶתָּה בְּעֶצְמְךָ וּמִסַּרְתָּ לְאַחַר? שְׁלֵם לִי
 50 אֶתָּה, וְלֶךְ עֲשֵׂה דִין עִם הַשּׁוֹמֵר שֶׁמָּסַרְתָּ לוֹ אֶתָּה'. מִסַּרְה
 51 הַשּׁוֹמֵר לְבָנוּ, אוֹ לְבֶן בֵּיתוֹ, אוֹ לְמַסְעָדוֹ [לְעוֹדוֹר] - נִכְנָסוּ
 52 תַּחַת הַשּׁוֹמֵר, וְחֵיבִין.
 53 **יב.** כָּל שׁוֹמֵר שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשֵׁלֶם, וְאִין לוֹ, וְהִיָּה הַמְּזִיק תָּם,
 54 שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק מִגּוֹפּוֹ - הָרִי הַנֶּזֶק מִשְׁתַּלֵּם מִן
 55 הַבְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה, וְיִשְׁאַר דְּמֵי מַה שֶׁנֶּבְּהָ הַנֶּזֶק חֹב עַל
 56 הַשּׁוֹמֵר לְבַעַל הַבְּהֵמָה.
 57 **יג.** כָּל בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה פְּרוֹת מִחֲבָרִין, מִשְׁעָרִין מַה
 58 שֶׁהִזִּיקָה בְּשָׂשִׂים, וּמְשַׁלֵּם זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשֵׁלֶם, בֵּין הַבְּעָלִים
 59 בֵּין הַשּׁוֹמְרִים. בְּיַצֵּד? הָרִי שֶׁאֶכְלָה בֵּית סָאָה, שְׁמִין שְׂשִׂים
 60 בֵּית סָאָה בְּאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה פְּמָה הִיָּה שְׁוָה, וְכַמָּה הוּא שְׁוָה
 61 עִתָּה אַחַר שֶׁנִּפְסְדָה בּוֹ הַסָּאָה, וּמְשַׁלֵּם הַשָּׂאָר. וְכֵן אִם
 62 אֶכְלָה קֹב אוֹ רַבַּע, אֶפְלוּ קָלַח [גַּבְעוּל] אֶחָד - שְׁמִין אוֹתוֹ
 63 בְּשָׂשִׂים.
 64 **יד.** אֶכְלָה פְּרוֹת גְּמוּרִין [בְּשִׁלִּים] שְׁאִין צְרִיכִים לְקַרְקַע,
 65 מְשַׁלֵּם דְּמֵי פְּרוֹת גְּמוּרִין בְּשְׁוִיָּהֶן: אִם סָאָה, דְּמֵי סָאָה;
 66 וְאִם סַאֲתִים, דְּמֵי סַאֲתִים. הָרִי שֶׁאֶכְלָה פְּרוֹת דְּקָל אֶחָד,
 67 וְכֵן הַקּוֹצֵץ פְּרוֹת דְּקָל חֲבָרוֹ וְאֶכְלָן - אִם הִיָּה דְּקָל רוּמֵי
 68 וְכִיּוּצָא בּוֹ, שְׁאִין הַתְּמָרִים שְׁלוֹ יְפוֹת - מִשְׁעָרִין אוֹתוֹ
 69 בְּשָׂשִׂים עַל גַּב הַקְּרָקַע; וְאִם דְּקָל פְּרָסִי הוּא וְכִיּוּצָא בּוֹ,
 70 שֶׁהַתְּמָרִים שְׁלוֹ יְפוֹת בְּיוֹתֵר - מִשְׁעָרִין הַדְּקָל בְּפָנָי עֲצָמוֹ
 71 כַּמָּה הִיָּה שְׁוָה, וְכַמָּה הוּא שְׁוָה עִתָּה.

פָּרָק ה'

72 **א.** בְּהֵמָה שֶׁהִיָּתָה רוּעָה, וּפְרָשָׁה [עֲצָרָה לְנוּח] וְנִכְנָסָה
 73 בְּשָׂדוֹת וּבְכַרְמִים - אִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא הִזִּיקָה, מִתְרִין
 74 בְּבַעְלֵיהָ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים. אִם לֹא שָׁמַר בְּהֵמָתוֹ, וְלֹא מִנְעָה
 75 מִלְתַּעוֹת - יֵשׁ רְשׁוּת לְבַעַל הַשָּׂדֶה לְשַׁחַט אוֹתָהּ שְׁחִיטָה
 76 כְּשָׂדֶה, וְאוֹמֵר לְבַעְלֵיהָ: 'בּוֹאוּ וּמְכַרוּ בְּשׁוֹר שְׁלָכְם'; מִפְּנֵי
 77 שְׂאִסוּר לְאָדָם לְהִזִּיק וּלְשֵׁלֶם מִה שֶׁהִזִּיק; אֶפְלוּ לְגֵרָם
 78 הַנֶּזֶק אִסוּר.
 79 **ב.** לְפִיכָף, אִסְרוּ חֲכָמִים לְגַדֵּל בְּהֵמָה דְּקָה וְחִיָּה דְּקָה
 80 בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם הַשָּׂדוֹת וְהַכַּרְמִים, אֲלֵא בְּיַעֲרִים
 81 וּבְמַדְבָּרוֹת שְׁבָאָרֵץ יִשְׂרָאֵל. וּמַגְדִּילִין בְּסוּרְיָה בְּכָל מָקוֹם.
 82 **ג.** עֲשֵׂרָה תְּנָאִים הַתְּנָה הַזֶּשֶׁע וּבֵית דִּינֵוּ בְּשַׁעַת שְׁחֵלֶק
 83 אֶת הָאֶרֶץ, וְאֵלוּ הֵן: (א) הַתְּנָה שְׁמָרְעִין בְּהֵמָה דְּקָה
 84 בְּיַעֲרִים שְׂאִילְגִיָּהֶן גָּסִין, אֲבָל אִין מְרַעִין שֵׁם בְּהֵמָה גָּסָה.
 85 וְיַעַר שְׂאִילְגִיָּו דְּקִין, אִין מְרַעִין בּוֹ לֹא גָּסָה וְלֹא דְּקָה אֲלֵא
 86 מִדַּעַת בְּעָלָיו. (ב) וְכֵן הַתְּנָה, שֶׁהִיָּתָה כָּל אָדָם מִתֵּר לְלַקֵּט
 87 עֲצִים מִשָּׂדֶה חֲבָרוֹ; וְהוּא, שֶׁהִיָּה עֲצִים פְּחוּתִים [זוּלִים]
 88 וּקְרוּבִים לְהִיּוֹת קוֹצִים, כַּגּוֹן הַיִּזְמָא וְהַגָּא [קוֹצִים
 89 וּבְרַקְנִים]. וְהוּא, שֶׁהִיָּה מִחֲבָרִין וְלַחִין; וּבִלְבָד שְׁלֵא
 90 יִשְׂרָשׁ [יעקור]. אֲבָל שְׂאָר עֲצִים אִסוּר. (ג) וְכֵן הַתְּנָה,
 91 שֶׁהִיָּתָה כָּל אָדָם מִתֵּר לְלַקֵּט עֲשָׂבִים הַעוֹלִין מֵאֲלֵיָּהֶן בְּכָל
 92 מָקוֹם, חוּץ מִשָּׂדֶה תַּלְתָּן [מִין קַטְנִיּוֹת] שְׁזָרְעָה לְבְּהֵמָה.

1 יְכוּלָה לְעַמֵּד בְּרוּחַ מְצוּיָה, אוֹ שֶׁהִי פְתִילֵי הַדִּיר רְעוּעִין -
 2 הָרִי לֹא נֶעַל בְּפִנְיָהֶן כְּרָאוּי; וְאִם יִצְאָת וְהִזִּיקָה, חֵיב.
 3 וְאֶפְלוּ חֲתָרָה [פִּרְצָה] וְיִצְאָת, וְאֶפְלוּ נִפְרָצָה מְחִיצָה
 4 בְּלִילָה, אוֹ פְרָצוּהָ לְסֻטִים - בַּעַל הַצֶּאֱן חֵיב. הִיָּתָה מְחִיצָה
 5 בְּרִיאָה [חֻזְקָה], וְנִפְרָצָה בְּלִילָה, אוֹ שֶׁפְּרָצוּהָ לְסֻטִים,
 6 וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה - פְּטוּר. הוֹצִיאוּהָ לְסֻטִים, וְהִזִּיקָה -
 7 הַלְסֻטִים חֵיבִים.
 8 **ב.** הַפּוֹרֵץ גָּדַר לְפָנָי בְּהֵמַת חֲבָרוֹ, וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה - אִם
 9 הִיָּה גָּדַר חֻזַּק וּבְרִיא, חֵיב; וְאִם הִיָּה כְּתֵל רְעוּעַ - פְּטוּר
 10 מִדִּינֵי אָדָם, וְחֵיב מִדִּינֵי שָׁמַיִם. וְכֵן הַנּוֹתֵן סֶם הַמּוֹת לְפָנָי
 11 בְּהֵמַת חֲבָרוֹ - פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם, וְחֵיב מִדִּינֵי שָׁמַיִם.
 12 **ג.** הַמְּעַמִּיד בְּהֵמַת חֲבָרוֹ עַל גַּבֵּי קָמָתוֹ שֶׁל חֲבָרוֹ -
 13 הַמְּעַמִּיד חֵיב לְשֵׁלֶם מִה שֶׁהִזִּיקָה. וְכֵן אִם הִפִּישָׁה [הַכָּה]
 14 עַד שֶׁהִלְכָה לְקַמַת חֲבָרוֹ, וְהִזִּיקָה - זֶה שֶׁהִפִּישָׁה חֵיב.
 15 **ד.** הַמּוֹסֵר בְּהֵמָתוֹ לְשׁוֹמֵר חֲנָם, אוֹ לְנוֹשֵׂא [שׁוֹמֵר] שְׂכָר,
 16 אוֹ לְשׁוֹכֵר, אוֹ לְשׁוֹאֵל - נִכְנָסוּ תַּחַת הַבְּעָלִים; וְאִם הִזִּיקָה,
 17 הַשּׁוֹמֵר חֵיב. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שְׁלֵא שְׁמַרוּהָ
 18 כְּלָל. אֲבָל אִם שְׁמַרוּהָ שְׁמִירָה מְעַלְהָ כְּרָאוּי, וְיִצְאָת
 19 וְהִזִּיקָה - הַשּׁוֹמְרִים פְּטוּרִין, וְהַבְּעָלִים חֵיבִין (אֶפְלוּ
 20 הַמִּיתָה אֶת הָאָדָם). שְׁמַרוּהָ שְׁמִירָה פְּחוּתָה - אִם שׁוֹמֵר
 21 חֲנָם הוּא, פְּטוּר; וְאִם שׁוֹמֵר שְׂכָר אוֹ שׁוֹכֵר אוֹ שׁוֹאֵל הֵן,
 22 חֵיבִין.
 23 **ה.** הַנִּיחָה בַּחֲמָה - אֶפְלוּ חֲתָרָה וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה, חֵיב זֶה
 24 שֶׁהִנִּיחָה שָׁם; שְׁפִינִין שֶׁהִנִּיחָה בַּחֲמָה - הָרִי הִיא מְצַטְעָרַת
 25 וּבוֹרַחַת, וְעוֹשָׂה כָּל שְׂאֵפְשָׁר לָהּ לַעֲשׂוֹת.
 26 **ו.** מִסֵּר בְּהֵמָתוֹ לְחַרְשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן - אִף עַל פִּי שֶׁהִיָּה הַשּׁוֹר
 27 קָשׁוּר, הַבְּעָלִים חֵיבִין; שְׁדַרְכוּ שֶׁל שׁוֹר וְכִיּוּצָא בּוֹ לְהַתִּיר
 28 הַקָּשׁוּר, וְלִצְאָת וְלְהִזִּיק. אֶפְלוּ שְׁמִירָה שְׁמִירָה מְעַלְהָ,
 29 וְחֲתָרָה וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה - הַבְּעָלִים חֵיבִין.
 30 **ז.** מִסֵּר שׁוֹרוֹ לְחַמְשָׁה, וּפְשַׁע בּוֹ אֶחָד מֵהֶן, וְיִצָּא וְהִזִּיק -
 31 אִם אִינוּ מִשְׁתַּמֵּר אֲלֵא בְּחַמְשָׁתָן, זֶה שֶׁפְּשַׁע בּוֹ חֵיב; וְאִם
 32 מִשְׁתַּמֵּר בְּשָׂאָרֵן [עִ"ו הַשַּׂרָר], אֵלוּ הַנּוֹשְׂאִין חֵיבִין.
 33 **ח.** שְׂאֵלוֹ בְּחֻזְקַת תָּם, וְנִמְצָא מוֹעֵד - אִם יָדַע הַשׁוֹאֵל שֶׁהוּא
 34 נִגְחָן, הַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין חֲצֵי נֶזֶק, שְׂכַל מָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ,
 35 הָרִי שֵׁם בְּעָלָיו עָלָיו; וְהַשׁוֹאֵל מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק - שֶׁאֶפְלוּ הִיָּה
 36 תָּם כְּשֶׁעָלָה [כַּחוֹ שַׁעֲלָה] בְּדַעְתּוֹ, חֲצֵי נֶזֶק הִיָּה מְשַׁלֵּם,
 37 שֶׁהָרִי יָדַע שֶׁהוּא נִגְחָן. וְאִם לֹא יָדַע הַשׁוֹאֵל שֶׁהוּא נִגְחָן -
 38 אִין הַשׁוֹאֵל חֵיב כְּלוּם, וְהַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שְׁלֵם.
 39 **ט.** שְׂאֵלוֹ כְּשֶׁהוּא תָּם, וְהוֹעֵד בְּבֵית הַשׁוֹאֵל, וְהַחֲזִירוֹ
 40 לְבַעְלָיו - חֻזַּר לְתַמּוּתוֹ; הוֹאִיל וְנִשְׁתַּנְּתַת רְשׁוּתוֹ, בְּטֻלָה
 41 הַהַעֲדָה; וְהַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין חֲצֵי נֶזֶק, וְהַשׁוֹאֵל פְּטוּר, שֶׁהָרִי
 42 הַחֲזִירוֹ.
 43 **י.** שׁוֹמֵר שֶׁקָּבַל עָלָיו שְׁמִירַת גּוֹף הַבְּהֵמָה בְּלִבָּד, אֲבָל לֹא
 44 שְׁמִירַת נְזִיקָה, וְהִזִּיקָה - פְּטוּר מְלִשְׁלֵם, וְהַבְּעָלִים חֵיבִים.
 45 קָבַל שְׁמִירַת נְזִיקָה, וְהִזִּיקָה - חֵיב הַשּׁוֹמֵר; וְאִם הִזִּיקָה -
 46 פְּטוּר, וְהַבְּעָלִים עוֹשִׂין דִּין עִם הַמְּזִיק.
 47 **יא.** מִסֵּר הַשּׁוֹמֵר לְשׁוֹמֵר אַחַר - הַשּׁוֹמֵר הַרְּאוּשׁוֹן חֵיב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ה תשרי - ספר הקרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קא

מתוך מהדורת חזק

26 על המזר, או שהיה בתוך התחום - מביאו לבית
27 התקברות.
28 ד. שלמה תקן, שהיה עובדי דרכים מתרין בימות החמה
29 להלף בשבילין שיש להן בעלים, עד שתתיר רביעה שניה
30 [הגשם השני].
31 ה. ותקנות אלו נוקטות בכל מקום, אפלו בחוצה לארץ.
32 ו. ומשירד הטל בבבל, אסור להלף בשבילין שיש להם
33 בעלים.
34 ז. אף על פי שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל,
35 מתיר לשהותה קדם לרגל שלשים יום, וקדם למשתה בנו
36 שלשים יום, והטבח לוקח ומשקה עד שישחט מעט
37 מעט; ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר, אלא כל המשקה
38 - משקה בתוך ביתו, כדי שלא תזיק.
39 ח. וכבר עשו בכל בארץ ישראל לאסור בה גדולי בהמה
40 דקה ותיה דקה, מפני שהיו רב השדות והפרמים שם
41 באותן הימים של ישראל.
42 ט. וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום, ולא את
43 הקלב אלא אם פן היה קשור בשלשלת. אבל מגדל הוא
44 כלבים בעיר הסמוכה לספר, ביום קושרו ובלילה מתירו.
45 ואמרו חכמים: ארור מגדל כלבים וחזירים, מפני שהזקן
46 מרבה ומצוי.
47 י. רועה שעשה תשובה - אין מחיבין אותו למכר מיד,
48 אלא מוכר על יד על יד [מתטע מעט]. וכן מי שנפלו לו
49 כלבים וחזירים בירשה - אין מחיבין אותו למכר מיד,
50 אלא מוכר מעט מעט.

1 (ד) וכן התנה, שהיה כל אדם קוטם [קוצץ ענף ל] נטיעה
2 בכל מקום, חוץ מגרופיות של זית; ואינו קוטם מן
3 האילנות אלא בזית וכביצה. ובקנים ובגפנים מן הפקק
4 [קשר הקרוב לגזע] ולמעלה; ובשאר האילן - מחבו
5 [תוכו] של אילן, לא מחדו [ראשו]. וכשהתיר לקטם, לא
6 התיר אלא מחדש שאינו עושה פרות, אבל לא משן
7 שעושה פרות. ואינו קוטם אלא ממקום שאינו רואה פני
8 חמה. (ה) וכן התנה, שהמעין היוצא מתחלה [לראשונה]
9 - בני אותה העיר שיצא בגבולם מסתפקין ממנו, אף על
10 פי שאין עקרו בחלקם; ואין לאחרים להסתפק עמהם
11 ממנו. (ו) וכן התנה, שהיה כל אדם מתיר לצוד דגים
12 מים טבירי; והוא, שיצוד בחכה בלבד; אבל לא פרש
13 קלע [רשת] ויעמיד ספינה שם, אלא בני השבט שהגיע
14 אותו הים בחלקו [נפתלי]. (ז) וכן התנה, שכל אדם
15 שצריך לנקבו - מסתלק מן הדרך ונכנס אחורי הגדר
16 שפגע בו ונפנה שם, ואפלו בשדה מלאה פרסם [פרח
17 יקר]; ונוטל משם צרור, ומקנח. (ח) וכן התנה, שכל
18 התועה בין הפרמים וכיוצא בהן - מפסג [כורת זמורות
19 המפריעות] ועולה מפסג יורד, עד שיצא לדרך. (ט) וכן
20 התנה, שבזמן שיירבה השיט בדרך הרבים או נקיעי
21 [שלוליות] מים - יש לעובדי דרכים להסתלק לצדדי
22 הדרך ומחליכין שם, אף על פי שהן מהלכין בדרך שיש
23 לה בעלים. (י) וכן התנה, שמת מצוה קונה מקומו, ונקבר
24 במקום שימצא בו; והוא, שלא יהיה מטל על המצר
25 [הדרך], ולא בתוך תחום המדינה [העיר]; אבל אם נמצא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ה תשרי - א' מרחשון ה'תשע"ד

64 וטעון נסכים כנסכי אשם מצרע; וצריך המצרע אשם אחר
65 להכשירו.
66 ג. הקדים [שחיתת] תטאתו לאשמו - לא יהיה אחד ממרס
67 [מערבב] בדמה [שלא ייקרש, ובינתיים ישחטו האשם],
68 אלא תעבר צורתה [תתעפש או תיפסל בלינה], ותצא לבית
69 השרפה.
70 ד. יש לאדם להביא אשמו היום, ולגו [לוג השמן] אחר
71 עשרה ימים; ואם רצה לשנות הלג לאשם מצרע אחר -
72 משנה, אף על פי שקדש בכלי. חסר הלג עד שלא יצק
73 [לכף הכהן], זמלאני; חסר מאחר שיצק, יביא אחר
74 בתחלה.
75 ה. יצק מן השמן לכפו, והתחיל להזות, ונשפף הלג -
76 אם עד שלא גמר מתן שבע [הזיות] נשפף הלג - יביא
77 אחר, ויתחיל במתן שבע; גמר מתן שבע ונשפף הלג -
78 יביא אחר, ויתחיל לכתחלה בבהונות; התחיל בבהונות,

51 יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"ד
52 הלכות מחסרי כפרה
53 פרק ה
54 א. איזה הוא תנוף און? זה גדר האמצעי [הבשר הקשה
55 שבפנים האון]. נתן על צדי הבהונות [בצידי הציפורן],
56 כשר; נתן על צדי צדיהן [בצד שכנגד הציפורן], פסול. בין
57 שנתן השמן על דם האשם עצמו מלמעלה [כשר, ואין
58 הדם חוצץ], בין שנתן בצד הדם - אפלו נתקנח הדם קדם
59 שיתן השמן - נותן השמן על הבהונות, שנאמר: "על
60 מקום דם האשם". אין לו בהן יד ימנית, או בהן רגל
61 ימנית, או שאין לו און ימנית - אין לו טהרה עולמית.
62 ב. אשם מצרע ששחטו שלא לשמו [כגון לשם עולה], או
63 שלא נתן מדמו על גבי בהונות - הרי זה עולה למזבח,

מתוך מהדורת חזק

45 על כל בהמה ובהמה שמייר, שנגמר: "לא יחליפנו, ולא
 46 ימיר אתו"; ואף על פי שלא עשה מעשה. מפי השמועה
 47 [מסורת ממש רבינו] למדו, שכל מצות לא תעשה שאין
 48 בה מעשה, אין לוקין עליה - חוץ מנשבע, וממיר, ומקלל
 49 את חברו בשם [ה']; שלשה לאוין אלו - אי אפשר שיהיה
 50 בהן מעשה כלל, ולוקין עליהן. ולמה לוקין על התמורה,
 51 והרי לאו שבה נתק [סמוך] לעשה [ואין לוקין עליו],
 52 שהרי נאמר: "ואם המיר ימיר . . והנה הוא ותמורתו יהיה
 53 קדש" - מפני שיש בה עשה, ושני לאוין; ועוד, שאין לאו
 54 שבה שנה לעשה [בכל המקרים], שהצבור והשפתין אין
 55 עושין תמורה, אם המירו - אף על פי שהן מזהרין שלא
 56 ימירו. נמצאת אומר, שהיחיד שהמיר - הרי התמורה
 57 קדש, ואפלו המיר בשבת [למרות שאין מקדישים בשבת];
 58 ולוקה ארבעים. ואחד מן השפתין שהמיר, או מי שהמיר
 59 בקרבן מקרבנות הצבור - הואיל ויש לו בהם שפלות,
 60 הרי זה לוקה; ואין התמורה קדש.
 61 ב. אחד הממיר בזדון או שהמיר בשגגה - הרי זה עושה
 62 תמורה [- שגם החולין נהיה קדוש], ולוקה. כיצד? המתכנן
 63 לומר: 'הרי זו תמורת עולה שיש לי', ואמר: 'הרי זו
 64 תמורת שלמים שיש לי' - הרי זו תמורה, ולוקה. אבל אם
 65 דמה שמתר להמיר, והמיר, או שאמר: 'אכנס לבית זה
 66 ואמיר מדעתי' [במזיד], ונכנס ושכח והמיר שלא מדעתו
 67 - הרי זו תמורה, ואינו לוקה עליה.
 68 ג. אין אדם ממיר בהמתו [- לא חלים דיני תמורה] בקרבן
 69 שאינו שלו; ואם אמר בעל הקרבן: 'כל הרוצה להמיר
 70 בבקמתי יבוא וימיר' - הרי זה ממיר בה. המיר קרבנו
 71 בבקמה שאינה שלו - אינה תמורה; שאין אדם מקדיש
 72 דבר שאינו שלו.
 73 ד. המתכפר - הוא שעושה תמורה, אבל לא המקדיש.
 74 כיצד? הקדיש בהמה שיתכפר בה חברו, כגון שהקדיש
 75 קרבנות נזיר שיתכפר בהם פלוני הנזיר - אותו הנזיר, הוא
 76 שעושה בהן תמורה; אבל לא זה שהקדיש, לפי שאינן
 77 שלו.
 78 ה. היושב ממיר. הניח בהמה לשני בניו, ומת - הרי זו
 79 קרבה; ואין ממירין בה, שהרי הן בה שתפין, והשתפין
 80 אין עושין תמורה, כמו שבארנו.
 81 ו. אין קדשי גוים עושין תמורה, מן התורה; אבל מדברי
 82 סופרים, שהגוי שהמיר, הרי זו תמורה. הקדיש הגוי
 83 בהמה שיתכפר בה ישראל, והמיר בה הגוי - הרי זו ספק
 84 תמורה.
 85 ז. אחד אנשים ואחד נשים - אם המירו, עושין תמורה.
 86 ח. קטן שהגיע לעונת נדרים [בו י"ב] שהמיר - אף על
 87 פי שאינו לוקה, יש בו ספק אם עושה תמורה או אינו
 88 עושה.
 89 ט. אין הכהנים ממירין בחטאת ובאשם [שקיבלו
 90 להקריב] - שאף על פי שהן שלחן [- לאכילה], אין זוכין
 91 בהן מחיים; שאין להן בפשר, עד שיזרק הדם. ואין

1 ונשפך הלג קדם שיגמר - יביא אחר, ויתחיל לכתחלה
 2 בבהונות. גמר הבהונות, ואחר כך נשפך הלג, קדם שיתן
 3 שאר השמן שבכפו על ראש המטהר - אינו צריך להביא
 4 לג אחר; שמתנת הראש אינה מעכבת - שנגמר: "והנותר
 5 בשמן", "וימתר השמן".
 6 ו. הקדים מתן השמן למתן הדם - ימלא הלג שמן, ויחזר
 7 ויתן השמן אחר הדם; הקדים מתן השמן על הבהונות
 8 למתן שבע [ההזיות כנגד קודש הקדשים] - ימלא הלג,
 9 ויחזר ויתן על הבהונות אחר מתן שבע, שנגמר: "זאת
 10 תהיה תורת המצרע", שתהיה כל תורתו על הסדר.
 11 ז. נתן שבע המתנות שלא לשמן [לא לשם מצורע זה] -
 12 לא הרצה, והכשר המצרע.
 13 ח. מצרע שנתנגע אחר שהביא אשמו, צריך קרבן אחר
 14 לצרעת שניה; וכן אם הביא אשמו, ונתנגע, והביא אשמו,
 15 ונתנגע - צריך קרבן על כל אחת ואחת. אבל אם נתנגע,
 16 ונתרפא, והביא צפרים, וחזר ונתנגע, ונתרפא, והביא
 17 צפרים - קרבן אחד לכלו.
 18 ט. מצרע שהביא קרבן עני, והעשיר, או עשיר והעני,
 19 קדם שיקריב קרבנותיו - הכל הולך אחר האשם: אם היה
 20 בשעת שחיטת האשם עשיר, ישלים קרבן עשיר; ואם
 21 היה עני, ישלים קרבן עני.
 22 י. שני מצרעין שנתערבו קרבנותיהן, ונזרק דם אחת
 23 משתי החטאות שלהן, ואחר כך מת אחד מן המצרעים -
 24 כיצד עושה זה המצרע החי? להביא חטאת בהמה, אינו
 25 יכול - שמה זו שנוזק דמה חטאתו היא, ואין מביאין
 26 חטאת בהמה על הספק; ולהביא חטאת העוף, אינו יכול
 27 - שעשיר שהביא קרבן עני, לא יצא. וכיצד יעשה? יכתב
 28 כל נכסיו לאחר, ונמצא עני, ויביא חטאת העוף מספק,
 29 ולא תאכל, כמו שבארנו; ונמצא אוכל בקדשים.
 30 יא. עשיר שאמר: 'קרבנו של מצרע זה עלי', והנה
 31 המצרע עני - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי
 32 יד הנזדר משגת. ועני שאמר: 'קרבנו של מצרע זה עלי',
 33 והנה המצרע עשיר - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר,
 34 שהרי זה [הנזדר] (הנזדר) חייב בקרבנות עשיר.
 35 בריך רחמנא דסייען

יום שני כ"ו תשרי ה'תשע"ד

הלכות תמורה

37
 38 יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות עשה, ושתיים
 39 מצוות לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) שלא ימיר;
 40 (ב) שתהיה התמורה קדש, אם המיר; (ג) שלא ישגה
 41 הקדשים מקדשה לקדשה. ובאור מצוות אלו - בפירקים
 42 אלו.
 43 פרק א
 44 א. כל הממיר [החליף בהמת חולין בבהמת קודש] - לוקה

מתוך מהדורת חזק

48 אינו לזקה. מה בין אלו לבעל מום? בעל מום, יש במינו
 49 קרבן; אלו, אין במינו קרבן.
 50 יח. הרובע [שור שבא על אשה] והנרבע [בהמה שבא
 51 עליה אדם] - הרי הן כבעל מום, ועושין תמורה; וכן כל
 52 פיוצא בהן.
 53 יט. בהמה שחצתה קדש וחצתה חל [כגון של שותפים
 54 ואחד הקדיש חלקו] - לא עושה תמורה, ולא נעשית
 55 תמורה.
 56 כ. כל החטאות שדינן שמימותו [כגון שמתו בעלי הקרבן],
 57 אינן עושין תמורה; וכל חטאת שדינה שתדעה עד שיפול
 58 בה מום ותמכר, עושה תמורה.
 59 כא. המפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו -
 60 עושה תמורה, ואף על פי שאינן ראויין לקרב; הואיל
 61 וקרדו לקדשת דמים, ויהי הן תמימין - וקרדו לקדשת
 62 הגוף. אבל המפריש שעיר לחטאתו, ונשיא שהפריש
 63 שעירה לחטאתו, וכהן גדול שהפריש פרה לחטאתו [שכל
 64 אלו לא הפרישו קרבן הראוי להם] - אינן עושין תמורה;
 65 שכל המשנה בחטאת - לא נתקדשה כלל, ואפלו קדשת
 66 דמים, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"ד

פרק ב

68 א. התמורה - היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת חלין
 69 שיש לו: 'הרי זו תחת זו', או 'הרי זו תליפת זו'; ואין
 70 צריך לומר, אם אמר: 'הרי זו תחת חטאת זו', או 'תחת
 71 עולה זו' - שהיא תמורה. וכן אם אמר: 'הרי זו תחת
 72 חטאת שיש לי בתוך הבית', או 'תחת עולה שיש לי
 73 במקום פלוני' - הרי זו תמורה; והוא שיש לו. אבל אם
 74 אמר על בהמת חלין: 'הרי זו תחת עולה', או 'הרי זו
 75 תחת חטאת' - לא אמר פלוס; וכן אם אמר: 'הרי זו
 76 מחללת על זו', אינה תמורה.
 77 ב. היו לפניו שתי בהמות, אחת חלין ואחת הקדש שנפל
 78 בה מום, הניח ידו על בהמת חלין ואמר: 'הרי זו תחת
 79 זו' - הרי זו תמורה, ולוקה; הניח ידו על בהמת הקדש
 80 ואמר: 'הרי זו תחת זו' - הרי זה חללה על בהמת החלין,
 81 ואין זו תמורה אלא כפודה בעלת מום בזה הבהמה.
 82 ג. היו לפניו שלש בהמות קדשי מזבח, ואחת מהן בעלת
 83 מום שהרי היא עומדת לפדיון, ושלש בהמות תמימות
 84 חלין, ואמר: 'הרי אלו תחת אלו' - הרי שפטים מן החלין
 85 תחת שפטים התמימות, ותמורתן תמורה, ולוקה עליהן
 86 שפטים. והבהמה השלישית - היא תחת בעלת מום
 87 שנתחללה עליה, ולחללה נתפנו ולא להמיר בה; שפיון
 88 שיש לפניו דרך אסור, והיא התמורה, ודרך הותר, והוא
 89 החלול - חזקה היא, שאין אדם מניח הותר ועושה
 90 האסור; ולפיכך אינו לוקה שלש מלקיות. וכן אם אמר:
 91 'עשר בהמות אלו תחת עשר בהמות אלו', ואחת מהן

1 הפהנים ממירין בכור - שאף על פי שהוא זוכה בו
 2 מתיים, אינו זוכה בו מתחלה; שהרי תחלתו, בבית
 3 ישראל הוא. אבל הבעלים שהמירו בכור כל זמן שהוא
 4 בביהם - עושין תמורה; וכן כהן שהמיר בכור שנולד
 5 לו, לא בכור שלקח מישראל - הרי זו תמורה.
 6 י. אילו של כהן גדול [שמקריבו ביום כיפור] עושה
 7 תמורה; אבל פרו אינו עושה תמורה, אף על פי שהוא
 8 משלו - הואיל ואחיו הפהנים מתפריין בו, הרי הן
 9 כשפתין בו.
 10 יא. העופות והמנחות - אינן עושין תמורה, שלא נאמר
 11 אלא "בהמה".
 12 יב. קרבנות בדיק הבית [שנתרתו על מנת שיימכרו ודמיהם
 13 יהיו להחזקת המקדש] - אינן עושין תמורה, שנאמר
 14 במעשר: "לא יבקר בין טוב לרע, ולא ימירו". והלא
 15 המעשר בכלל כל הקדשים היה, ולמה יצא? ללמד על
 16 הפלל [לשאר הקרבנות]: מה מעשר קרבן יחיד - יצאו
 17 קרבנות צבור, וכן השתפין. מה מעשר קרבן מזבח - יצאו
 18 קדשי בדיק הבית. מה מעשר בהמה הקש למעשר דגן,
 19 שאין תביין בו אלא ישראל ולא גוים - יצאו קרבנות
 20 גוים, שאין עושין תמורה, כמו שבארנו.
 21 יג. המקדיש בעלת מום קבוע, אינה עושה תמורה - מפני
 22 שלא נתקדש גופה קדוש גמור, ואינה אלא קדשת דמים;
 23 אבל המקדיש בעלת מום עובר, או שהקדיש תמימה
 24 ואחר כך נולד [נהיה] לה מום קבוע - הרי זו עושה
 25 תמורה.
 26 יד. אחד הממיר תמים בבעל מום, או בעל מום בתמים,
 27 או שהמיר בקר בצאן, או צאן בכקר, או כבשים בעזים,
 28 או עזים בכבשים, או נקבות בזכרים, או זכרים בנקבות,
 29 או שהמיר אחד במאה, או מאה באחד, בין בבת אחת,
 30 בין בזה אחר זה - הרי אלו תמורה, ולוקה כמגין בהמהות
 31 שהמיר.
 32 טו. אין התמורה עושה תמורה, ולא ולד בהמת התקדש
 33 עושה תמורה, שנאמר: "והיה הוא ותמורתו" - "הוא",
 34 ולא ולדו; "ותמורתו", ולא תמורת תמורתו. אבל הממיר
 35 בבהמה, וחזר והמיר בה, וחזר והמיר - אפלו אלה, בלן
 36 תמורה; ולוקה על כל אחד ואחד, כמו שבארנו.
 37 טז. אין ממירין אברים או עפרים בשלמים, ולא שלמים
 38 בהן. ביצר? האומר: 'רגלה של בהמה זו', או 'ידה, תחת
 39 עולה זו', או שאמר: 'עבר בהמה זו תחת עולה זו' - אינה
 40 תמורה. וכן האומר: 'בהמה זו תחת ידה' או 'רגלה של
 41 עולה זו', או שאמר: 'בהמה זו תחת עברה של חטאת זו'
 42 - אינה תמורה.
 43 יז. הממיר בכלאים [נולד מגדי וכבשה], או בטרפה [חולה
 44 בחולי הממית], ויוצא דפן [נולד בניתוח קיסרין], או
 45 בטמטום [סתום ואין מינו ניכר] ואנדרגיס [יש בו סימני
 46 זכר ונקבה] - אין הקדשה חלה עליהן, ויהי זה כמו
 47 שהמיר בגמל או בתמור, לפי שאין במינו קרבן; ולפיכך

קד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד'ה' כ"ח כ"ט תשרי - ספר הקרבנות - הלכות תמורה

מתוך מהדורת חזק

46 ואחר כך נולד בה מום קבוע ונפדית, והמיר בה אחר
47 שנפדית (בבהמת חוליו) - הרי זו (החוליו) תמורה. ואינה
48 קרבה ואינה נפדית, אלא מניחה עד שתמות; אינה קרבה,
49 מפני שבאה מלח קדשה דחוייה (שהראשונה נפדתה כבר);
50 ואינה נפדית, שאין בלח קדשה להפש פדיונה (לקדש
51 את המעות).

ה. כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין מתחלקין - הרי
אלו פדוי; ואינן יוצאין לחלין לכל דבר, כדי שיהיו מתרין
בגנה ועבודה אחר פדיונן - שהקדשה חלה בתמורה על
בעלת מום קבוע, שגאמר: "או רע בטוב" - ו"רע" האמור
כאן, הוא בעל מום וכיוצא בו שאינו ראוי לקרבן, ואף
על פי כן פתויב בו: "יהיה קדש".

ו. עולה שנתערכה בדבחים (שלמים), והמיר באחד מן
התערכות - הרי זה מביא בהמה אחרת, ואומר: 'אם
תמורת עולה היא זו, הרי בהמה זו שלמים; ואם תמורת
שלמים היא זו, הרי בהמה זו עולה'; ונמצאת בהמה
שהביא עם התמורה, כעולה ושלמים שנתערכו זה בזה
(וירעו עד שיפול בהם מום). חזר והמיר באחת משתייהן,
ואין ידוע באיזה מהן המיר - מביא זבח (בהמת חוליו)
אחר מתוך ביתו, ואומר על התמורה השניה: 'אם תמורת
תמורה היא זו, הרי זה שהביא חלין; ואם תמורת עולה
או שלמים היא, הרי זה שהביא עולה או שלמים'; והרי
זה שהביא עם התמורה השניה, קיבוח ותמורה שנתערכו
זה בזה. ויבקר בארנו דין התערכת בהלכות פסולי
המקדשין.

ז. שלמים שנתערכו בכבוד או במעשר, והמיר באחד מהן
- הרי זה לא יקרב; אלא ירעה עד שיפל בו מום, ויאכל
כבכור או כמעשר, כמו שבארנו.

יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"ד

פרק ד

א. פיצד דין ולדות הקדשים? ולד שלמים, וולד תמורת
שלמים - הרי אלו פשלים, והן עצמן פשלים לכל דבר.
וכן ולד התודה, וולד תמורתה - הרי אלו יקרבו כתודה,
אלא שאין טעונין לחם; שאין מביאין לחם אלא עם
התודה עצמה, שגאמר: "על זבח התודה" - עליו, ולא על
ולדה ולא על תמורתה, כמו שבארנו. במה דברים
אמורים? בולדות עצמן; אבל ולדי ולדות, אינם קרבים -
שמתוך מעשיו נפר שהוא משהה אותן לגדל מהן עדרים
עדרים, ולפיכך קונסין אותו ולא יקריבם.

ב. ולד החטאת - זמות, ואין צריך לומר ולד תמורתה.
ג. השוחט את החטאת, ומצא בה (בבטנה) בן ארבעה חי
- הרי זה נאכל כבשר החטאת; שולדי הקדשים, במעי
אמן הם קדושים.

ד. ולד תמורת העולה, וולד ולדה עד סוף העולם - הרי
אלו כעולה, והן עצמן יקרבו עולה. הפריש נקבה לעולתו

1 בעלת מום - אינו לוקה אלא תשע מלקיות; שהבהמה
2 העשירית - לחללה נתפנו, ולא להמיר בה; שאף על פי
3 שהחזק זה במלקיות הרבה, הואיל ויש שם דרך התר,
4 אינו מניח דבר התר, ועושה האסור. שתי בהמות של
5 הקדש, ואחת מהן בעלת מום, ושתי בהמות של חלין,
6 ואחת מהן בעלת מום, ואמר: 'הרי אלו פחת אלו' - הרי
7 התמימה תמורת התמימה, ולוקה אחת, ובעלת המום
8 מחלקת על בעלת המום; שאינו מניח התר, ועושה
9 האסור.

ד. האומר: 'הרי זו תמורת עולה ושלמים' - דבריו קמיין,
ותמכר, ויביא בחצי דמיה תמורת עולה, ובחצי דמיה
12 תמורת שלמים. אמר: 'הרי זו תמורת עולה ותמורת
13 שלמים' - אם לכך נתפנו מתחלה, דבריו קמיין; ואם לא
14 נתפנו בתחלה אלא לתמורת עולה, וחזר ואמר: 'ותמורת
15 שלמים' - אף על פי שחזר בתוך כדי דבור - אין תופשין
16 אלא לשון ראשון, והרי היא תמורת עולה בלבד.

יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"ד

פרק ג

א. פיצד דין התמורה לקרב? תמורת העולה, תקרב
עולה; ואם הייתה תמורתה נקבה, או בעלת מום - תרעה
21 הנקבה עד שיפל בה מום, ותמכר, ויביא בדמיה עולה.
22 תמורת החטאת, תמות כמו שבארנו בפסולי המקדשין.
23 תמורת האשם - תרעה עד שיפל בה מום, ויפלו דמיה
24 לנדבה. תמורת השלמים, כשלמים לכל דבר - טעונה
25 סמיכה (סמיכת ידיים לפני השחיטה), ונסכים, ותנופת חזה
26 ושוך. תמורת התודה, כתודה, אלא שאינה טעונה לחם
27 (שמביאים עם התודה), כמו שבארנו בהלכות פסולי
28 המקדשין. תמורת הפסח - אם המיר בו קדם חצות יום
29 ארבעה עשר, אין תמורתו קרבה, אלא תרעה עד שיפל
30 בה מום, ויביא בדמיה שלמים; ואם המיר בו אחר חצות,
31 הרי התמורה עצמה תקרב שלמים. תמורת הבכור
32 והמעשר - אינן קרבין לעולם, שגאמר בבכור: "לה'
33 הוא"; מפני השמועה (מסורת מנשה רבינו) למדו, הוא
34 קרב, ואין תמורתו קרבה; ודין המעשר, כבכור. תמורתן
35 תרעה עד שיפל בה מום, ותאכל.

ב. תמורת הבכור, לפניהם; ותמורת המעשר, לבעלים.
37 וכשם שאין פודין בכור ומעשר שגפול בהן מום, כמו
38 שבארנו בהלכות אסורי מזבח - כך אין פודין תמורתן.
ג. בהמה שהקדישה חצייה עולה וחצייה שלמים, תמורתה
40 פמוה; וכן כל בהמת הקדש שאינה קרבה מפני תחלת
41 הקדשה, הרי תמורתה כמורה. אמר: 'חצי בהמה זו תמורה
42 וחצייה עולה', הרי זו תקרב עולה; 'חצייה עולה וחצייה
43 מעשר', תקרב עולה; 'חצייה תמורה וחצייה מעשר' - הרי
44 זו ספק, ואינה קרבה.

ד. המקדיש בעלת מום עובר, ואין צריך לומר תמימה,

47 לה' בכהמה לא יקדיש איש אתו" - משׁיבכר, אי אתה
 48 מקדישו; אכל אתה מקדישו בבטן. לפיכך יש לו לומר:
 49 'מה שבמעיה של מבפרת זו, אם הוא זכר, הרי זו עולה';
 50 אכל אינו יכול לומר: 'זבחי שלמים' - שאינו מפקיע אותו
 51 מקדשתו, כדי להנות בו. ואם אמר עם יציאת רב ראשו:
 52 'הנה עולה' - הרי זה בכור, ואינו עולה.
 53 יג. ואין מצרימין על בהמת הקדש להקדיש עברה קדשה
 54 אחרת, אלא הרי הוא בקדשת אמו - שולדות הקדשים,
 55 ממעי אמן הם קדושים, כמו שבארנו; והרי כל עבר מהם
 56 בקדשת אמו, ואינו יכול לשנותו בבטן כדרך שעושה
 57 בכור - שהבכור, ביציאתו הוא שמתקדש. אף על פי
 58 שכל חקי התורה גזרות הן, כמו שבארנו בסוף מעילה,
 59 ראוי להתבונן בהן; וכל שאתה יכול לת לו טעם, תן לו
 60 טעם. הרי אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הבין
 61 רב הטעמים של כל חקי התורה. יראה לי, שנה שאמר
 62 הפתוב: 'הנה הוא ותמורתו ינה קדש', כענין שאמר:
 63 'ואם המקדיש יגאל את ביתו, ויסף חמישית כסף ערכך
 64 עליו'. ירדה תורה לסוף מחשבת האדם, וקצת יצרו הרע
 65 - שטבעו של אדם נוטה להרבות קנינו ולחוס על ממונו,
 66 ואף על פי שגדר הקדוש, אפשר שחזר בו ונחם, ויפדה
 67 בפחות משויו; אמרה תורה: אם פדה לעצמו, יוסיף
 68 חמש. וכן אם הקדיש בהמה קדשת הגוף, שמא יחזר בו;
 69 וכיון שאינו יכול לפדותה, יחליפנה בפחותה ממנה, ואם
 70 תתן לו רשות להחליף הרע בפה, יחליף היפה ברע,
 71 ויאמר: 'טוב הוא'. לפיכך, סתם הפתוב בפניו שלא
 72 יחליף, וקנסו אם החליף, ואמר: 'הנה הוא ותמורתו
 73 ינה קדש'. וכל אלו הדברים - כדי לכך את יצרו ולתקן
 74 דעותיו. ורב דיני התורה, אינם אלא עצות מרחוק מגדול
 75 העצה, לתקן הדעות ולישר כל המעשים; וכן הוא אומר:
 76 "הלא כתבתי לך שלישים במעצות ודעת, להודיעך קשט
 77 אמרי אמת, להשיב אברים אמת לשלחיד".
 78 בריך ותמנא דסיעין. נגמר ספר תשיעי, בעזרת שדי.
 79 ומנין פרקים של ספר זה, חמשה וארבעים: הלכות
 80 קרבן פסח, עשרה פרקים; הלכות חגיגה, שלשה
 81 פרקים; הלכות בכורות, שמונה פרקים; הלכות שגגות,
 82 חמשה עשר פרקים; הלכות מחסרי כפרה, חמשה
 83 פרקים; הלכות תמורה, ארבעה פרקים.

84 בשם ה' אל עולם.
 85 לב טהור ברא לי אלהים, ורות נכון חדש בקרבי.

יום שישי ל' תשרי ה'תשע"ד

87 **ספר עשירי והוא ספר טהרה**
 88 הלכותיו שמונה, וזה הוא סדורן: הלכות טמאת מת,

1 [ולא זכר, כדון עולה], וילדה - אף על פי שילדה זכר -
 2 ירעה עד שיפיל בו מום, ויביא בדמיו עולה.
 3 ה. ולד תמורת האשם, וילד וילדה עד סוף העולם - ירעו
 4 עד שיפיל בהם מום, וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה; ואם
 5 ילדה זכר אחר שהקריב אשמו, הילד עצמו יקרב עולה.
 6 הפריש נקבה לאשמו [ולא זכר, כדון אשם], וילדה -
 7 תרעה היא ובה עד שיפיל בהן מום, וימכרו ויביא בדמי
 8 שניהם אשמו; ואם כבר הקריב אשמו, יפלו דמיהן
 9 לנדבה. כבר בארנו במעשה הקרבנות, שכל מקום שאנו
 10 אומרים: 'יפלו לנדבה' - הוא שימתן המעות לשופרות
 11 [קופות] שהיו במקדש, שבארנו כמה הן בשקלים; ובית
 12 דין מקריבין באותן המעות עולות נדבה, ונספיהן משל
 13 צבור, ואינן טעונין סמיכה [סמיכת ידיים]. אכל מקום
 14 שנאמר: 'הוא עצמו יקרב עולה', או 'יביא בדמיו עולה'
 15 - הרי זו טעונה סמיכה, ונספיה משלו.
 16 ו. ולד המעשר, וילד תמורת המעשר, וילד תמורת
 17 הבכור, וילדי וילדותיהן עד סוף העולם - הרי אלו לא
 18 יקרבו; אלא ירעו עד שיפיל בהן מום, ויאכלו בככור
 19 וכמעשר שפיל בהן מום. וילדות תמורת הבכור, לפנה;
 20 וילדות מעשר ותמורתו, לבעליו.
 21 ז. ולד תמורת הפסח, בתמורת הפסח: אם היתה אמו
 22 קרבה שלמים, וילדה יקרב שלמים; ואם הנה דינה
 23 שתמכר, ויביא בדמיה שלמים - אף וילדה נמכר, ויביא
 24 בדמיו שלמים. הפריש נקבה לפסחו וילדה, או שהפרישה
 25 מעברת - היא וילדה ירעו עד שיפיל בהן מום, ויביא
 26 בדמיהן פסח; ואם נשארה נקבה זו עד אחר הפסח, או
 27 שילדה אחר הפסח - תרעה היא וילדה עד שיפיל בהן
 28 מום, ויביא בדמיהן שלמים.
 29 ח. וילדות הקדשים שיצאו דרך דפן [בניתוח], או שילדו
 30 טמטום [סתום ואין ניכר מינו] ואנדרגניס [יש בו סימני זכר
 31 ונקבה], וכלאים [נולד מעו וכבשה], וטרפה [חולה בחולי
 32 שומית] - הרי אלו יפדו, ויביא בדמיהן קרבן הראוי
 33 להביא בדמי ולד של זו.
 34 ט. ולד בעלת מום - הרי הוא פולד התמימה לכל דבר,
 35 ויקרב כראוי לו.
 36 י. קדשים שהפילו נפל או שליה [כיס שהעובר מונח בו]
 37 - יקברו, והרי הן אסורין בהנה.
 38 יא. המשנה את הקדשים מקדשה לקדשה, עובר בלא
 39 תעשה, שנאמר בככור: "לא יקדיש איש אתו", שלא
 40 יעשנו עולה או שלמים; והוא הדין לשאר הקדשים, שאין
 41 משנין אותם מקדשה לקדשה אחרת - אהד קדשי מזבח,
 42 ואהד קדשי בך הבית. ביצד? אם הקדיש לברך [החוקת]
 43 ההיכל, לא ישנה לברך המזבח; וכן כל פיוצא בזה. ואין
 44 לוקין על לאו זה.
 45 יב. ביצד מצרימין על הבכור, להקדישו למזבח הקדש
 46 אחר? מקדישו בבטן קדם שילד, שנאמר: "אשר יבכר

מתוך מהדורת חזק

46 מטמא פלים; וְכֹל שְׂאִינוּ מְטַמָּא אָדָם בְּמַגַּע, אִינוּ מְטַמָּא
47 פלים (ואין אדם וכלים מקבלים טמאה אלא מאב
48 הטמאה).

49 ו. טמאת משא האמורה בכל מקום, בין בַּמַּת בין בַּשָּׂאָר
50 כל המטמאים במשא - הוא שִׂישָׁא הָאָדָם הַטְּמָאָה, אף על
51 פי שלא נגע בה; אֲפֹלוּ הָיָה בֵּינוּ לְבִינָה אָבָן - וּנְשֹׂאָה,
52 נְטָמָא. וְאֶחָד הַנוֹשֵׂא עַל רֹאשׁוֹ, או על יָדוֹ, או על שָׂאָר
53 גופו, וְאֶחָד הַנוֹשֵׂא הוא בעצמו, או שֹׁנֵשֵׂאָה אַחַר וְהִנִּיחָה
54 לְמַעַלָּה מִזָּה [- על גבו] - הוֹאִיל וְנִשְׂאָת עָלָיו מִכָּל מְקוֹם,
55 נְטָמָא. וְאֲפֹלוּ הָיְתָה הַטְּמָאָה תְלוּיָהּ בַּחוּט, או בְּשַׁעֲרָה,
56 וְתִלָּה הַחוּט בְּיָדוֹ, וְהִגְבִּייה הַטְּמָאָה כֹּל שֶׁהוּא - הָרִי זֶה
57 נושא, וְנְטָמָא.

58 ז. מסיט [- מצי], בְּכָלל נושא הוא; וְכֹל דְּבָר שֶׁמְטַמָּא
59 בְּמִשָּׂא, מְטַמָּא בְּהֶסֶט. בִּיצַד? קוֹרָה שֶׁהִיא מְנַחַת עַל הַכֶּתֵל,
60 וְעַל צֵדָה מַת או נְבִלָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְכֹא הַשְּׁהוּר לְקִצָּה
61 הַקּוֹרָה הַשְּׁנִי, וְהִנִּירוֹ - בִּיּוֹן שֶׁהֵנִיד אֶת הַטְּמָאָה שֶׁבִקְצָה
62 הַשְּׁנִי, טמא משום נושא; ואין צריך לומר, אם מִשָּׂף אֶת
63 הַקִּצָּה הַשְּׁנִי כְּנִגְד הָאֶרֶץ, עַד שֶׁהִגְבִּייה הַטְּמָאָה או שְׁנִירוֹ
64 הַטְּמָאָה עַל הָאֶרֶץ - שִׁדָּה נושא וְדֹאֵי. וְזוֹ וְכֹל כִּיּוֹצֵא בָּהּ,
65 היא טמאת הסט האמורה בכל מקום.

66 ח. הנושא בתוף בית הסתרים [מקומות מוסתרים בגוף] -
67 נְטָמָא. שָׂאָף עַל פִּי שְׂאִין הַנְּגִיעָה שֶׁם נְגִיעָה, הַנוֹשֵׂא שֶׁם
68 נושא הוא, אֵלָא אם כֵּן נְבִלָּעָה הַטְּמָאָה בַּתוֹף מְעִיר;
69 שְׂמַאֲחַר שֶׁהִגִּיעָה לַתוֹף בְּטֵנוֹ, אִינוּ לֹא נוֹגַע וְלֹא נוֹשֵׂא. וְאִם
70 טַבַּל - טְהוֹר, וְאָף עַל פִּי שֶׁהַטְּמָאָה בַּתוֹף מְעִיר.

71 ט. אין מתטמא במשא אלא האדם בלבד, לא הפלים.
72 בִּיצַד? הָרִי שֶׁהָיָה מְנַח עַל יָדוֹ עֲשָׂרָה פִּלִּים, זֶה עַל גְּבִי זֶה,
73 וְהַנְּבִלָּה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ בְּכָלִי הַעֲלִיּוֹן - הָאָדָם טמא משום נושא
74 נְבִלָּה, וְהַפִּלִּים שְׂעַל יָדָיו בְּלֶם טְהוֹרִים, חוץ מְכָלִי הַעֲלִיּוֹן,
75 שֶׁנִּגְעָה בּוֹ הַטְּמָאָה. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

76 י. טמאת אהל - אינה בשאר טמאות, אלא בַּמַּת בְּלִבְד.
77 וְבֵין שֶׁהָאֵהִיל הָאָדָם או הַכֶּלִי, אֲפֹלוּ מַחֲט שֶׁהָאֵהִילָה עַל
78 הַמַּת, או שֶׁהָאֵהִיל הַמַּת עַל הָאָדָם או עַל הַכֶּלִי, או שֶׁהָיָה
79 הַמַּת עִם הָאָדָם או עִם הַפִּלִּים תַּחַת אֵהֶל אֶחָד - הָרִי אֵלוֹ
80 טמאים.

81 יא. וְטַמְאָת אֵהֶל הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - הוּא שֶׁתְּטַמָּא
82 אוֹתָהּ טַמְאָה אֶת הָאָדָם או אֶת הַפִּלִּים, בְּאֲחַת מִשְׁלֹשָׁה
83 דְּרָכִים. אֶחָד הַבָּא בְּלוֹ לְאֵהֶל הַמַּת, או הַבָּא מִקְצָתוֹ - הָרִי
84 זֶה נְטָמָא בְּאֵהֶל; אֲפֹלוּ הַכְּנִיס יָדוֹ, או רֹאשׁוֹ אֲצַבְעוֹתָיו, או
85 חֲטָמוֹ לְאֵהֶל הַמַּת - הָרִי זֶה נְטָמָא בְּלוֹ. נִגַּע בְּמִשְׁקוֹף, וְצָרַף
86 [- חִיבַר] יָדוֹ עִם הַמִּשְׁקוֹף - נְטָמָא, וְכֹאֵלוּ בָּא מִקְצָתוֹ. נִגַּע
87 בְּאַסְקָפָה [מפתח] - מִטְּפַח וְלִמְטָן קְרוּב לְאֶרֶץ, טְהוֹר;
88 וּמִטְּפַח וְלִמְעָלָן, טמא. וְיִרְאָה לִי, שֶׁדְּבָר זֶה מִדְּבָרֵיהֶם [-
89 מדרבנן].

90 יב. אֶחָד הַמַּת מִיִּשְׂרָאֵל או מִן הַגּוֹיִם - מְטַמָּא בְּמַגַּע
91 וּבְמִשָּׂא.

92 יג. ואין הגוי מטמא באהל. וְדָבָר זֶה - קִבְּלָה הוּא [ממשה

1 הַלְכוֹת פָּרָה אֲדָמָה, הַלְכוֹת טַמְאָת צְרַעַת, הַלְכוֹת
2 מְטַמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, הַלְכוֹת שָׂאָר אַבּוֹת הַטְּמָאוֹת,
3 הַלְכוֹת טַמְאָת אֲכָלִין, הַלְכוֹת פִּלִּים, הַלְכוֹת מְקוּוֹת.

הַלְכוֹת טַמְאָת מַת

4
5 מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין טַמְאָת מַת. וּבִאֹר מְצוּה זֶה -
6 בְּפָרָקִים אֵלוֹ.

פָּרָק א

8 א. הַמַּת מְטַמָּא בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא וּבְאֵהֶל, טַמְאָת שְׂבָעָה;
9 וְטַמְאָת מַגַּע וְאֵהֶל, מִפְּרָשִׁין בַּתוֹרָה - שֶׁנֶּאֱמַר: "הַנִּגַּע בְּמַת,
10 לְכֹל נֶפֶשׁ אָדָם - וְטַמָּא שְׂבָעַת יָמִים", וְנֶאֱמַר: "כֹּל הַבָּא אֶל
11 הָאֵהֶל וְכֹל אֲשֶׁר בְּאֵהֶל, יִטַּמָּא שְׂבָעַת יָמִים".

12 ב. טמאת משא, מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו]; וְקָל
13 וְחֹמֶר הַדְּבָרִים: אִם נְבִלָּה שֶׁהִיא טַמְאָת עָרֵב [- על הערב]
14 וְאִינָה מְטַמְאָה בְּאֵהֶל מְטַמְאָה בְּמִשָּׂא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִנְשֵׂא
15 אֶת נְבִלָתָם" - הַמַּת, לֹא כֹל שְׂבָעָן?! וּמָה נְבִלָּה שֶׁמִּגְעָה
16 טַמְאָת עָרֵב, מִשָּׂאָה טַמְאָת עָרֵב - אִף הַמַּת שֶׁמִּגְעוּ טַמְאָת
17 שְׂבָעָה, מִשָּׂאוֹ טַמְאָת שְׂבָעָה. אִין טַמְאָת מִשָּׂא בְּמַת מִדְּבָרֵי
18 סוּפְרִים, אֵלָא דִּין תּוֹרָה. וְיִרְאָה לִי, שֶׁשֶּׁתַּק מִמִּנְהַ הַכְּתוּב [-
19 מלכותבה בפירושו], כְּדָרַךְ שֶׁשֶּׁתַּק מְאֹסוֹר [לבוא על -] הַבַּת,
20 לְפִי שֶׁאֲסוֹר בְּפִרוּשׁ אֲפֹלוּ בַת הַבַּת, וְשֶׁתַּק מְאֹסוֹר אֲכִילַת
21 בְּשׂוֹר בְּחֵלֶב, לְפִי שֶׁאֲסוֹר בְּפִרוּשׁ אֲפֹלוּ בְּשׂוּלֹ - כִּף שֶׁתַּק
22 מְטַמְאָת מִשָּׂא בְּמַת, לְפִי שֶׁטַּמָּא בְּפִרוּשׁ אֲפֹלוּ טַמְאָת אֵהֶלוּ,
23 וְכֹל שְׂבָעָן מִשָּׂאוֹ.

24 ג. טמאת מגע האמורה בכל מקום, בין בַּמַּת בין בַּשָּׂאָר
25 הַמְטַמְאִים - הוּא שִׂינַע הָאָדָם בְּכִשְׂרוֹ בְּטַמְאָה עֲצָמָה; בֵּין
26 בְּיָדוֹ, בֵּין בְּרַגְלוֹ, או בַּשָּׂאָר גּוּפוֹ, אֲפֹלוּ בְּלִשׁוֹנוֹ - הָרִי זֶה
27 טמא. וְכֵן יִרְאָה לִי, שֶׁאִם נִגַּע בְּצַפְרָנוֹ או בְּשֵׁנוֹ - נְטָמָא;
28 בֵּיּוֹן שֶׁהֵם מְחַבְרִים לְגוּף, הָרִי הֵם כְּגוּף. אֲבָל אִם תַּחַב אָדָם
29 טַמְאָה בְּכוֹשׁ [- מקל], וְהַכְּנִיסָה לַתוֹף גְּרוֹנוֹ שֶׁל אָדָם טְהוֹר,
30 וְלֹא נִגְעָה בְּלִשׁוֹנוֹ, או שֶׁהַכְּנִיסָה לַתוֹף מְעִי הָאִשָּׁה מִלְּמִשָּׂא,
31 וְלֹא נִגְעָה בְּכִשְׂרָה - לֹא נְטָמָא הַבּוֹלַע מִשׁוּם נוֹגַע, שֶׁהָרִי
32 לֹא נִגַּע; שֶׁנִּגְיַעַת פָּנִים, אִינָה נְגִיעָה.

33 ד. קרום שעל המכה, הָרִי הוּא כְּעוֹר הַבָּשָׂר לְעִנְיָן מַגַּע
34 טַמְאָוֹת. וְכִשׁוֹת [- שער דק] שֶׁל קָטָן, אִינָן כְּעוֹר הַבָּשָׂר.
35 בִּיצַד? מִי שֶׁנִּגְעָה טַמְאָה בְּקָרוֹם מִכְּתוֹ - נְטָמָא, כֹּאֵלוּ נִגְעָה
36 בְּעוֹרוֹ; נִגְעָה בְּשַׁעַר הַדֶּק שְׂעַל בְּשׂוֹר הַקָּטָן, לֹא נְטָמָא. וְכֵן
37 אָדָם טמא שֶׁהִיָּתָה בּוֹ מִכָּה, וְנִגַּע הַשְּׁהוּר בְּקָרוֹם מִכְּתוֹ
38 הַטְּמָא - נְטָמָא; אִם הָיָה קָטָן טמא, וְנִגַּע הַשְּׁהוּר בְּכִשׁוֹת
39 שְׂלוֹ - לֹא נְטָמָא; בֵּין בְּטַמְאָת מַת, בֵּין בַּשָּׂאָר הַטַּמְאָוֹת. וְכֵן
40 לְכֹלכֵּי צוּאָה וְיִטִּי, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן מִדְּבָרִים שֶׁחוֹצְצִין עַל
41 הַגּוּף - אִינָם כְּעוֹר הַבָּשָׂר, לֹא לְטַמָּא וְלֹא לְהַתְּטַמָּא.

42 ה. כֶּשֶׂם שֶׁאָדָם מִתְּטַמָּא בְּנִגְיַעְתּוֹ בְּטַמְאָה, כִּף הַפִּלִּים;
43 שֶׁכֵּלֵן מִתְּטַמְאִין בְּנִגְיַעַת הַטַּמְאָה בָּהֶן, חוץ מְכָלִי חֶרֶשׁ -
44 שְׂאִינוּ מִתְּטַמָּא אֵלָא מְאֹוִרוֹ בְּלִבְד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת
45 פִּלִּים. וְזֶה כָּלֵל גְּדוֹל בְּטַמְאָוֹת: כֹּל הַמְטַמָּא אָדָם בְּמַגַּע,

46 בְּשֵׁיהֶּה הָאָבֶר שְׁלֵם כְּבָרִיתוֹ, בֶּשֶׁר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת -
 47 שְׁנֹאֲמָר: "אוּ בְעֵצִים אָדָם", עֵצִים שְׁהוּא כְּאָדָם: מַה אָדָם,
 48 בֶּשֶׁר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת - אִף אָבֶר מִן הַחֵי, עַד שִׁיְהִיָּה
 49 כְּבָרִיתוֹ, בֶּשֶׁר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת. אָבֶל הַפְּלִיָּה וְהַלְשׁוֹן וְכִיּוֹצֵא
 50 בְּהֵן - אִף עַל פִּי שֶׁהֵן אָבֶר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - הוֹאִיל וְאִין בְּהֵן
 51 עֵצִים, הָרִי הֵן כְּשֶׁאֵר הַבֶּשֶׂר. חֶסֶר מִן הָעֵצִים שֶׁל אָבֶר כֹּל
 52 שְׁהוּא - הָרִי הָאָבֶר כְּלוּ טְהוֹר. חֶסֶר מִבֶּשֶׂרוֹ - אִם נִשְׂאָר
 53 עֲלָיו בֶּשֶׁר שְׂרָאִי לְעֹלוֹת בּוֹ אַרוּכָה (להתורפא) בְּחֵי,
 54 וְיִתְרַפֵּא וְיִשְׁלֵם [יתחמלא בשר] - הָרִי זֶה מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ
 55 וּבְמִשָּׂא וּבִאֲהֵל; וְאִם לֹא - מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא, וְאִינוֹ
 56 מְטַמֵּא בִּאֲהֵל. וּבֶשֶׁר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי, טְהוֹר; וְכֵן עֵצִים בְּלֹא
 57 בֶּשֶׁר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי, טְהוֹר.
 58 ד. אָבֶר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמֵּת, מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וּבִאֲהֵל
 59 כְּמֵת; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה שְׁלֵם כְּבָרִיתוֹ, בֶּשֶׁר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת.
 60 חֶסֶר עֲצָמוֹ [- עצם שלוו] - אִם נִשְׂאָר עֲלָיו בֶּשֶׁר בְּזֵית, מְטַמֵּא
 61 מְטַמֵּא כְּמֵת שְׁלֵם. חֶסֶר הַבֶּשֶׂר - אִם נִשְׂאָר עֲלָיו כְּדִי
 62 לְעֹלוֹת אַרוּכָה בְּחֵי, מְטַמֵּא כְּמֵת שְׁלֵם; וְאִם לֹא, הָרִי הוּא
 63 כְּשֶׁאֵר עֲצָמוֹת הַמֵּתִים שְׂאִין עֲלֵיהֶן בֶּשֶׂר.
 64 ה. מִחַ שְׁבִתוֹף הָעֵצִים, הָרִי הוּא מְעֵלָה אַרוּכָה מִבְּחוּץ
 65 [גורם רפואה לבשר שעל העצם]. לְפִיכָף, קוֹלִית [- עצם
 66 הִירָר] הַמֵּת, וְהוּא הָעֵצִים הַסְּתוּם מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו - אִם יֵשׁ
 67 בְּתוֹכָהּ מִחַ כְּדִי לְעֹלוֹת אַרוּכָה, הָרִי זֶה כְּמֵת שְׁלֵם; הִיָּה
 68 כֶּה מִחַ הַמִּתְדַּגֵּד [- אינו מחובר לעצם] - אִם יֵשׁ בּוֹ בְּזֵית,
 69 הָרִי זֶה מְטַמֵּא בִּאֲהֵל. אִף עַל פִּי שֶׁהָעֵצִים סְתוּם מִכֹּל
 70 צְדָדָיו, טְמֵאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה בּוֹקֵעַת וְיִוֹרְדַת כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר;
 71 שְׁהַמֵּחַ, כְּבֶשֶׂר לְכֹל דְּבָר.
 72 ו. הָאָבֶר וְהַבֶּשֶׂר הַמְדוֹלְדָּלִין בְּאָדָם - אִף עַל פִּי שְׂאִין
 73 זְכוּלִין לְחֹזֵר וְלַחֲיוֹת, טְהוֹרִים. מֵת הָאָדָם, הָרִי הַבֶּשֶׂר
 74 טְהוֹר; וְהָאָבֶר מְטַמֵּא מִשׁוּם אָבֶר מִן הַחֵי, וְאִינוֹ מְטַמֵּא
 75 מִשׁוּם אָבֶר מִן הַמֵּת. מַה בֵּין אָבֶר מִן הַחֵי, לְאָבֶר מִן
 76 הַמֵּת? אָבֶר מִן הַחֵי - בֶּשֶׁר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְעֵצִים הַפּוֹרֵשׁ
 77 מִמֶּנּוּ, טְהוֹרִים. אָבֶר מִן הַמֵּת - בֶּשֶׁר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְעֵצִים
 78 הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, כְּפּוֹרְשֵׁין מִן הַמֵּת הַשְּׁלֵם; וּמְטַמֵּאִין
 79 בְּשִׁעוּרֵין.
 80 ז. וּבֵין אָבֶר מִן הַחֵי, בֵּין אָבֶר מִן הַמֵּת - אִין לְהֵם שְׁעוֹר
 81 [לטמא]. אָמְרוּ חֲכָמִים: מֵאֲתִים וְאֲרַבְעִים וּשְׁמוֹנֶה אָבָרִים
 82 יֵשׁ בְּאִישׁ, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן בֶּשֶׁר וְגִידִים וְעֵצִים; וְאִין
 83 הַשְּׁנַיִם מִן הַמִּנְיָן. וּבִאֲשֵׁר, מֵאֲתִים וְאֶחָד וּתְמִשִּׁים. כֹּל
 84 אָבֶר מֵהֶם שֶׁפָּרַשׁ כְּבָרִיתוֹ, בֵּין מִן הַחֵי בֵּין מִן הַמֵּת -
 85 מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וּבִאֲהֵל; חוּץ מִשְׁלִשָּׁה אָבָרִים יְתוֹרוֹת
 86 שְׂבִאֲשָׁה, שְׂאִינָן מְטַמֵּאִין בִּאֲהֵל. וְכֵן אֲצַבֵּעַ יְתֵרָה [שישית]
 87 שֵׁישׁ כֶּה עֵצִים, וְאִין כֶּה צַפְרָן - אִם נִסְפְּרַת [- נמצאת
 88 בשורת האצבעות] עַל גַּב הַיָּד, עוֹלָה לְמִנְיָן רַב הָאָבָרִים.
 89 וְאִם אֵינָה נִסְפְּרַת - מְטַמֵּאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא, וְאֵינָה מְטַמֵּאָה
 90 בִּאֲהֵל; וְטַמֵּאָתָה מִדְּבָרֵיהֶם. וְאִם הִיָּה כֶּה צַפְרָן, הָרִי הִיא
 91 כְּשֶׁאֵר הָאָבָרִים. וּמִפְּנֵי מַה גָּזְרוּ טְמֵאָה עַל אֲצַבֵּעַ שְׂאִינָה
 92 נִסְפְּרַת? גָּזְרָה מִשׁוּם הַנִּסְפְּרַת. וְלָמָּה לֹא טְמֵאוּהָ בִּאֲהֵל?

1 רבינו]; וְהָרִי הוּא אוֹמֵר בְּמִלְחַמַת מְדִין: "וְכֹל נִגַע
 2 בְּחֵלְל", וְלֹא הַזְּכִיר שֵׁם אֲהֵל. וְכֵן הַגּוֹי, אִינוֹ נִעְשֶׂה טְמֵא
 3 מֵת; אֲלֵא גוֹי שְׁנֹגַע בְּמֵת, אוּ נִשְׂאוּ, אוּ הֶאֱהִיל עֲלָיו - הָרִי
 4 הוּא כְּמִי שְׁלֹא נִגַע. הֵא לָמָּה זֶה דוּמָה? לְכַהֵמָה שְׁנֹגַעַה
 5 בְּמֵת אוּ הֶאֱהִילָה עַל הַמֵּת. וְלֹא בְּטַמְאָת הַמֵּת בְּלִבָּר, אֲלֵא
 6 בְּכֹל הַטְּמֵאוֹת כְּלָן - אִין הַגּוֹיִם וְלֹא הַבְּהֵמָה מִתְטַמֵּאִין
 7 בְּהֵן.
 8 יד. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שִׁיְהוּ הַגּוֹיִם כְּזָבִים לְכֹל דְּבָרֵיהֶם.
 9 וְאִין לָף כְּכֹל מִיָּנִי נִפְשׁ תְּחִה מַה שְׁמִתְטַמֵּא וְהוּא חֵי, אוּ
 10 מְטַמֵּא וְהוּא חֵי - חוּץ מִן הָאָדָם בְּלִבָּר; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה
 11 יִשְׂרָאֵלִי. אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן - מִתְטַמֵּאִין בְּכֹל הַטְּמֵאוֹת.
 12 אֲפִלוּ בְּטַמְאָת הַמֵּת, שְׁנֹאֲמָר כֶּה: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא" -
 13 אֶחָד הָאִישׁ כֶּה, וְאֶחָד הַקָּטָן; שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר שֵׁם: "וְעַל
 14 (כֹּל) הַנְּפֻשׁוֹת אֲשֶׁר הִיוּ שֵׁם". אֲפִלוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ שְׁנֹגַע, אוּ
 15 נִשָּׂא, אוּ הֶאֱהִיל הַמֵּת עֲלָיו - נְטֵמָא, וְהָרִי הוּא טְמֵא מֵת;
 16 וְהוּא, שְׁנוֹלָד לְתַשְׁעָה [חודשי הריון]; אָבֶל בֶּן שְׁמוֹנֶה - הָרִי
 17 הוּא כְּאָבֶר, וְאִינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה.
 18 טו. הַמֵּת אִינוֹ מְטַמֵּא, עַד שֶׁתִּצָּא נִפְשׁוֹ; אֲפִלוּ מְגִיד [- גורם
 19 חתורן], אוּ גוֹסֵס, אֲפִלוּ נִשְׁחַטוּ בּוֹ שְׁנֵי הַסִּימָנִין - אִינוֹ
 20 מְטַמֵּא, עַד שֶׁתִּצָּא נִפְשׁוֹ, שְׁנֹאֲמָר: "בְּנִפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר
 21 יָמוּת". נִשְׁבְּרָה מִפְּרָקָתוֹ רַב בֶּשֶׂר עֲמָה, אוּ שְׁנֹקְרַע כְּדָג
 22 מִגְּבוּ, אוּ שֶׁהִתְזָ רֵאשׁוֹ, אוּ שְׁנִחְתַּף לְשֵׁנֵי חֲלָקִים כְּבָטְנוֹ -
 23 הָרִי זֶה מְטַמֵּא, אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין הוּא מִרְפָּרְף [מפרפר]
 24 בְּאֶחָד מֵאָבָרָיו.
 25 יום שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"ד
 26 פֶּרֶק ב
 27 א. הַנֶּפֶל [- נולד מת באמצע הריונו] - אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין
 28 לֹא נִתְקַשְּׂרוּ אָבָרָיו בְּגִידֵין - מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וּבִאֲהֵל,
 29 כְּאָדָם גְּדוֹל שְׁמֵת, שְׁנֹאֲמָר: "הַנֶּגַע בְּמֵת, לְכֹל נִפְשׁ אָדָם".
 30 וְכֵן כְּזֵית מִבֶּשֶׂר הַמֵּת, בֵּין לַח בֵּין יָבֵשׁ כְּתָרֵשׁ - מְטַמֵּא
 31 כְּמֵת שְׁלֵם. וְהַנֶּפֶל - כְּבֶשֶׂר, וּמְטַמֵּא בְּזֵית. אֵיזָה הוּא
 32 נֶפֶל? זֶה הַבֶּשֶׂר שְׁנֹמּוֹחַ וְנִעְשֶׂה לַחַה סְרוּחָה; וְהוּא,
 33 שֶׁתְּקַרֵּשׁ אוֹתָהּ הַלַּחַה הַנִּמְצָאָת מִן הַמֵּת - שְׂאֵם קְרִשָּׁה,
 34 כִּידוּעַ שֶׁהִיא מִבֶּשֶׂרוֹ; וְאִם לֹא קְרִשָּׁה, אֵינָה מְטַמֵּאָה -
 35 שְׂמָא כִּיחֹ וְנִיעֵו הוּא.
 36 ב. אִף עַל פִּי שֶׁשִׁעוּרֵין כְּלָן, הִלְכָה לְמִשָּׁה מִסִּינֵי הַם,
 37 אָמְרוּ חֲכָמִים: 'תְּחַלַּת בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם כְּזֵית, וְלִפְיָכָף שְׁעוֹר
 38 טְמֵאָת בֶּשֶׂרוֹ כְּזֵית'.
 39 ג. אָבֶר שְׁנִחְתַּף מִן הָאָדָם הַחֵי - הָרִי הוּא כְּמֵת שְׁלֵם,
 40 מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וּבִאֲהֵל, אֲפִלוּ אָבֶר קָטָן שֶׁל קָטָן בֶּן
 41 יוֹמוֹ; שֶׁהָאָבָרִים - אִין לְהֵן שְׁעוֹר, שְׁנֹאֲמָר: "וְכֹל אֲשֶׁר יָגַע
 42 עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה, בְּחֵלְל חֲרָב אוּ כְּמֵת וְכוּ'", וְהַדְּבָר יוֹדֵעַ
 43 שְׂדֵין חֵלְל חֲרָב, כְּדִין חֵלְל אָבֶן אוּ חֵלְל שְׂאֵר דְּבָרִים; וּמִפִּי
 44 הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוּ, שְׁלֹא כֶּה זֶה, אֲלֵא לְטַמֵּא נֹגַע בְּאָבֶר
 45 שֶׁפִּלְטוֹ [- כרתה אותו] הַחֲרָב. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים?

קח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש א' מרחשון - ספר טהרה - הלכות טומאת מת

מתוך מהדורת חזק

40 וכמה שעורו? רביעית. ואפלו תמצית הדם [- טבעת
 41 שסביב הדם הקרוש] - כל זמן שיש בו אדמומית, מטמא
 42 באהל כמת.
 43 יג. דם החי, אפלו דם נחירה [- הריגה] - הרי זה טהור,
 44 כל זמן שהוא חי. נתערב הדם שיצא ממנו באחרונה
 45 סמוך למיתה, עם הדם שיצא ממנו אחר שמת, וכל
 46 התערבת רביעית, ואין ידוע כמה יצא מחיים וכמה יצא
 47 מאחר מיתה - אפלו חצי רביעית מחיים, וחצי אחר
 48 מיתה - הרי זה נקרא 'דם תבושה', ומטמא במשא ובמגע
 49 ובאהל; אלא שטמאתו מדברי סופרים.
 50 יד. הרוג שהיה משל על המטה, ודמו מנשף כשהוא חי
 51 ויורד לגמה, ומת, והרי הדם מנשף אחר מותו ויורד
 52 לאותה גמה - הרי כל הדם שבה טהור; שטפה טפה
 53 ראשונה ראשונה [- אחת אחת], בטלה בדם שיצא מחיים.
 54 יצא ממנו רביעית דם בלבד, וספק בלה מחיים ספק בלה
 55 לאחר מיתה - הרי זו ספק טמאה, כשאר הספקות;
 56 והנוגע בה ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור,
 57 כמו שיתבאר במקומו.
 58 טו. הקבר - כל זמן שהטמאה בתוכו, מטמא במגע
 59 ובאהל כמת, דין תורה, שנאמר: "או כמת, או בעצם
 60 אדם, או בקבר". ואחד הנוגע בגגו של קבר, או הנוגע
 61 בכתליו; והוא, שיהיה בנוי וסתום, ואחר כך יהיה בלו
 62 מטמא במגע ובאהל. אבל המעמיד פלים או אבנים
 63 וכיוצא בהן בצדי המת, וכסה עליו מלמעלה בכלים או
 64 באבנים וכיוצא בהן - זה הפסוי המשל מלמעלה, נקרא
 65 'גולל'; ואלו הצדדין המעמידין את הגולל שהוא נשען
 66 עליהן, נקראין 'דופק'. ושניהם, הגולל או הדופק -
 67 מטמאין במגע ובאהל כקבר, וטמאתם מדברי סופרים;
 68 ואינו מטמאין במשא. לפיכך, אם גר את הגולל בחבלים
 69 עד שפסה בו המת, או גררו ושטמו מעל המת, או שגרר
 70 הדופק עד שהעמיד עליו הגולל, או שקטו בחבלים
 71 מתחת הגולל - הרי זה טהור. ודברים שסומכין את
 72 הדופק, והן הנקראין 'דופק דופקין' - הרי הן טהורין.
 73 טז. שדה שנתרש בה הקבר, ואברו עצמות המת בעפרה
 74 - היא הנקראת 'בית הפרס'. ועפרה מטמא במגע ובמשא,
 75 שמא יש בו עצם כשעורה; ואינה מטמאה באהל. וכן כל
 76 ארצות העמים - עפרן מטמא במגע ובמשא, מפני
 77 העצמות שאין נזהרין בהן; וטמאת בית הפרס וארץ
 78 העמים - מדברי סופרים, כמו שיתבאר.

1 עשו לה הפר, כדי להודיע שטמאתה מדבריהם משום
 2 גזרה - כדי שלא ישפרו על טמאתה תרומה וקדשים.
 3 ח. עצמות המת שאין עליהן בשר - אם נפרת בהן צורת
 4 עצמות האדם, הרי אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל
 5 כמת שלם; שאני קורא בהם "עצם אדם". ואלו הן
 6 העצמות שהן מטמאין כמת: השדרה, והגלגלת, ורב
 7 בנגנו, ורב מנגנו. השדרה כיצד? שדרה השלמה, הרי היא
 8 כמת שלם; ואם חסרה אפלו חליה אחת משמונה עשרה
 9 חליות, הרי היא כשאר העצמות. הגלגלת כיצד? גלגלת
 10 שהיא שלמה, הרי היא כמת; ואם חסרה כסלע, הרי היא
 11 כשאר העצמות. היו בה נקבים קטנים, כלן מצטרפין
 12 לכסלע. כל בנגנו של אדם - הוא שתי השוקים, והירכיים,
 13 והצלעות, והשדרה. ורב בנגנו של מת, הרי הוא כמת
 14 שלם; כיצד? כגון שתי שוקיו ונרף אחת. אם חסר רב
 15 בנגנו כל שהוא, הרי הן כשאר העצמות. רב מנגנו כיצד?
 16 רב מנגן עצמות המת, כגון שהיו מאה חמשה ועשרים
 17 עצם - הרי אלו כמת שלם; היו מאה ארבעה ועשרים,
 18 הרי הן כשאר העצמות. אף על פי שהיה אדם זה יתר
 19 באבריו, או חסר באבריו - אין משגיחין אלא על מנגן
 20 רב כל אדם; אלא אם כן היתה אצבע שיש בה צפרן, או
 21 שהיתה נספרת על גב היד - שהיא עולה למנגן, כמו
 22 שבארנו.
 23 ט. שאר עצמות המת שאין בהן רב מנגן, ולא רב בנגן,
 24 ולא שדרה שלמה, ולא גלגלת שלמה - אם היה בהן רבע
 25 הקב, הרי אלו מטמאין כמת במגע ובמשא ובאהל; היו
 26 פחות מרבע הקב, אפלו עצם כשעורה - מטמא במגע
 27 ובמשא, ואינו מטמא באהל.
 28 י. היה עצם אחר - אפלו יש בו רבע - הרי זה מטמא
 29 במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל. טמאת עצם אחר,
 30 הלכה מפני הקבלה; לפי שנאמר: "[ועל] (כל) הנוגע
 31 בעצם" - למדו מפני השמועה, אפלו עצם כשעורה,
 32 מטמא במגע ובמשא; ולפי שטמאתו הלכה [נמשה
 33 רבינו] - הרי הוא דין תורה, ולא מדברי סופרים.
 34 יא. מת שהרקיבו עצמותיו בקבר, ונעשה רקב - מלא
 35 חפנים מאותו רקב, מטמא במשא ובאהל כמת. ואינו
 36 מטמא במגע - לפי שאי אפשר לגע בכלו, שהרי אינו
 37 גוף אחד; ואפלו גבלו [ערבו] במים, אינו חבור.
 38 יב. דם המת, מטמא כמת במגע ובמשא ובאהל -
 39 שנאמר: "בגפוש האדם", ונאמר: "כי הדם הוא הנפש".

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ה תשרי – א' מרחשון ה'תשע"ד

מִצְוָה זו (הלכות מקוואות). וּמִתְנַאֲיָהּ, שֶׁהֵזַב בְּלִבְד יְהִיּוּ
הַמַּיִם שִׁיטְהָר בָּהֶם נוֹבְעִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בּוֹ הַכֹּתוּב: **40**
"בְּמַיִם חַיִּים" (שם, יג). וְאֵין הַכְּנָה בְּאִמְרָנוּ שֶׁהִטְבִּילָהּ **41**
מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁכָּל-טָמֵא חֵיב לְטָבּוֹל בְּהַכְרַח, כְּדָרָף **42**
שֶׁכָּל-הַמִּתְעַשֵּׂף בְּטִלִית חֵיב לַעֲשׂוֹת צִיצִית, אוֹ שֶׁכָּל-מִי **43**
שִׁישׁ לוֹ בֵּית חֵיב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה — אֲלֵא כְּנִתִי בְּכָף **44**
לְדִין טְבִילָה שֶׁאֲנִי נִצְטָוִינוּ שֶׁכָּל-הַרוֹצֵה לְהִטְהָר **45**
מִטְּמֵאוֹ לֹא יִתְכַן דְּבָר זֶה אֲלֵא בְּטְבִילָה בְּמַיִם, וְאִז **46**
יִטְהַר. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פֵּרֶשֶׁת אַחֲרֵי מוֹת): **"וְרַחֵץ בְּמַיִם,** **47**
יְכוּל גְּזֵרַת מְלָךְ (הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹלֵא טַעַם) תִּלְמוּד **48**
לוֹמֵר: וְאַחַר יָבֵא אֶל הַמִּתְנַה — מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה." הֲרִיחֵהוּ **49**
רוֹמֵז לְכָלל הַזֶּה שֶׁבְּאַרְתֵּי לֶף: שֶׁזֶּה דִין בְּלִבְד לְמִי **50**
שֶׁרוֹצֵה לְהִטְהָר שִׁיעֲשֶׂה-כֶּף — וְדִין זֶה הוּא הַמִּצְוָה; **51**
אֲבָל לֹא שֶׁנִּחְיָבֵהוּ טְבִילָה דְּוָקָא, אֲלֵא הַרוֹצֵה לְהִשְׁאָר **52**
בְּטְמֵאוֹ וְלֹא יִכְנַס לְמִתְנַה שְׂכִינָה (מַעוֹרַת יִשְׂרָאֵל שַׁבִּית **53**
הַמְקַדֵּשׁ וּלְפָנִים) אֵינָה זְמַן — רִשְׁאֵי. וְיִכְבֵּר בְּאַר סִפְרָ **54**
הָאֲמַת ("סִפְרָ הַתּוֹרָה") שֶׁכָּל-מִי שֶׁנִּטְמָא וְטָבַל שֶׁהוּא **55**
טְהוֹר, אֲלֵא שֶׁאֵין טְהוֹרָתוֹ שְׁלֵמָה עַד שִׁיעֲרִיב שְׁמִשׁוֹ **56**
(שֶׁתִּשְׁקַע הַשֶּׁמֶשׁ בַּיּוֹם הַטְּבִילָה). וְכֵן כָּא גַם בְּפִרוּשׁ **57**
הַמְקַבֵּל, שֶׁצָּרִיף לְטָבַל וְגוֹפּוֹ עָרוֹם נוֹגַע בְּשִׁטַּח הַמַּיִם. **58**
אֲמָרוּ (עִירוּבֵין ד:): **"כָּל-בְּשָׂרוֹ — שְׁלֵא יִהְיֶה דְּבָר חוֹצֵץ** **59**
בֵּינוּ וּבֵין הַמַּיִם." הִנֵּה נִתְבָּאָר לֶף, שֶׁמִּצְוָה זוֹ — וְהִיא **60**
מִצְוַת טְבִילָה — כּוֹלְלַת דִּינֵי הַמִּקְוָה וְדִינֵי הַחִיצִיָּה **61**
וְדִינֵי טְבּוֹל יוֹם (זֶה שֶׁטָּבַל וְעִדִּיין לֹא הִעֲרִיב — שִׁקְעָה — **62**
שִׁמְשׁוֹ). וּמִצְוָה זוֹ מְבַאֲרֶת בְּמִסְכַּת מְקַנְאוֹת וּבְמִסְכַּת **63**
טְבּוֹל יוֹם. **64**

יום שישי ל' תשרי ה'תשע"ד

מצות עשה קט. רלז.
המצוה הק"ט נדפסה ביום הקודם.
המצוה הרל"ז — הצווי שנצטוינו לדרון בדין השור,
והוא אמרו ותעלה: "וכי יגח שור וגו'" (שמות כא, כח),
"וכי יגוף שור-איש את-שור רעהו" (שם, לה). וכבר
נתבארו הלכות דין זה בששת הפסקים הראשונים
(מבבא קמא).

יום שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"ד

מצות עשה רמ.
המצוה המשלימה מאתים וארבעים — הצווי
שנצטוינו בדין ההבצר (שביערו בהמותיו, והזיקו שדות
אחרים), והוא אמרו ותעלה: "כי יבצר-איש שדה או-
כרם וגו'" (שמות כב, ד). וכבר נתבארו הלכות דין זה
בכללותו בפסק ב' ופסק ו' (מבבא קמא ופסק ה' מגטין.

יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"ד

מצות עשה צו.
המצוה הצ"ו — הצווי שנצטוינו להיות הנבלה
מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת גבלה וכל-דיניה. והנני
מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל
מה-שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים
פל-מין ומין מן-הטמאות כמצות עשה, אין ענינו שאנו
חייבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזוהרים
מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה,
אלא זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או
שדבר זה מטמא באופן פנה, למי שנגע בו — מצות
עשה, כלומר: דין זה שנצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו
אומרים שהנוגע בדבר פלוני באופן פנה נטמא; ואם הוא
במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר
של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון
ספרא (פרשת שמיני): "ובנבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח)
— "יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה ארבעים? תלמוד
לומר: "ולאֵלה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם רצה אדם
נבלה ילף ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובנבלתם לא
תגעו", הא כיצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא
— הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע
בזה נטמא ונעשה טמא וחיב בכל-חייבי הטמאים:
לצאת חוץ למתנה שכינה (מעורת ישראל שבמקדש
ופנימה) ושללא לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה —
וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או
אם היה בקרבתו באופן כף. וזכור ענין זה בכל-מין ממיני
הטמאה.

יום שני כ"ו תשרי ה'תשע"ד

יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"ד

יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"ד

יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"ד

מצות עשה קט.
המצוה הק"ט — הצווי שנצטוינו לטבול במי מקוה
ואז נטהר מכל-מין ממיני הטמאה שנטמאנו בו, והוא
אמרו ותעלה: "ורחץ במים את-כל-בשרו" (ויקרא טו,
טז), וקא בפקלה (ספרא פרשת מצורע): "מים שכל-בשרו
עולה בהם והוא שעור מקוה", אלֵא אם היו מים
נובעים (ממעין), שלֵהם אין שעור, כמו שיִתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת

מלכים א כא י"ו

י והושיבו שנים אנשים בני־בליעל נגדו ויעדהו לאמור ברכת אלהים ומלך והוציאהו וסקלהו וימת: יא ויעשו אנשי עירו הזקנים והחרים אשר הישבים בעירו כאשר שלחה אליהם איזבל כאשר כתוב בספרים אשר שלחה אליהם: יב קראו צום והשיבו את־נבות בראש העם: יג ויבאו שני האנשים בני־בליעל וישבו נגדו ויעדהו אנשי הבליעל את־נבות נגד העם לאמור ברוך נבות אלהים ומלך ויצאהו מחוץ לעיר ויסקלהו באבנים וימת: יד וישלחו אל־איזבל לאמור סקל נבות וימת: טו ויהי פשמע איזבל פייסקל נבות וימת ותאמר איזבל אל־אחאב קום רש את־ברם ונבות היוזעאלי אשר מאן לתת־לך בכסף כי אין נבות חי פימת: טז ויהי פשמע אחאב כי מת נבות ויקם אחאב לרדת אל־ברם נבות היוזעאלי לרשתו: יז ויהי דברי־יהוה אל־אליהו התשפי לאמר: יח קום יד לקראת אחאב מלך־ישראל אשר בשמרון הנה בכרם נבות אשר־ירד שם לרשתו: יט ודברת אליו לאמור פה אמר יהוה הרצחת וגם־ירשת ודברת אליו לאמור פה אמר יהוה במקום אשר לקחו הפלבים את־דם נבות ילקו הפלבים את־דמך גם־אתה: כ ויאמר אחאב אל־אליהו המצאתני איבי ויאמר מצאתי יען התמכרתי לעשות הרע בעיני יהוה: כא הנני (מבי) מביא אליך רעה ובערתי אחר־יך והכרתי לאחאב משתין בקור ועצור ועזוב בישראל: כב ונתתי את־ביתך כבית ירבעם בן־נבט וכבית בעשא בן־אחיה אל־הפעם אשר הכעסת ותחטא את־ישראל: כג וגם־לאיזבל דבר יהוה לאמר הפלבים יאכלו את־איזבל בחל יזרעאל: כד המת לאחאב בעיר יאכלו הפלבים והמת בשדה יאכלו עוף השמים: כה רק לא־היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני יהוה אשר־הסתה אתו איזבל אשתו: כו ויתעב מאד ללכת אחרי הגללים ככל אשר עשו האמורי אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל:

רש"י

(יג) ברוך נבות. חילוף של קללה, ותרגום: גדיף נבות קדם ה' ומלכא לט: (טו) קום רש. יש מחכמים אומרים: הרוגי מלכות נכסיהם למלך, ויש מהן אומרים: בן אחי אביו היה, ואותו ואת בניו הרג, וראוי ליורשו (סנהדרין מה ב): (כ) התמכר. מכרת את עצמך להכעיס את בוראך. התמכר כמו (דברים כח סח): והתמכרתם שם לאויביכם: (כג) בחל יזרעאל. בבקעת יזרעאל, בחל, תרגומו של גיא:

מצודת דוד

(י) בני בליעל. כי כשרים לא יעידו שקר: ויעידהו. יעידו עליו, וחזו ופירש על נבות: ברכת. הוא כנוי הקללה: אלהים ומלך. להגדיל הקצף, לסקלו מהר: (טו) קום רש. כי הרוגי מלכות, נכסיהן למלך (סנהדרין מה ב): (יט) הרצחת. כי מדעתו עשתה איזבל, ולזה אמר לו, היתכן שרצחת את נבות כאויב,

וגם ירשת אותו כקרוב אהוב: גם אתה. בא כפול לתוספת ביאור: (כ) המצאתני אויבי. אתה אויבי, וכי מצאת אותי חייב ואשם בדבר זה כאומר הלא איזבל עשתה זאת, ולא אני וחשב לכחש בפני הנביא, כאילו לא נעשתה מדעתו: מצאתי. רצה לומר: הן מצאתי אותך חייב בדבר, כי ידעתי אשר נעשתה מדעתך. התמכר. מרוב השתדלותו בעבירות, חשבו כאילו מכר עצמו לעשות הרע: (כא) ובערתי. אפנה אחר־יך, לבל ישאר שארית מה: משתין בקיר. זה הזכר, כי עושה קלוח מה שאין כן הנקבה: עצור. העושר הכנוס בבית: ועזוב. המקנה הנעזב בשדה: בישראל. רצה לומר: בפרסום רב, למען יוסרו הכל: (כה) רק לא היה וכר'. רוצה לומר: הסיבה שהרשיע אחאב מכולם, רק באה בעבור אשר הסיתה אותו איזבל אשתו: (כו) ויתעב מאד. עשה מעשים תעובים, ללכת אחר העבודת גלולים כאנשי האמורי:

מצודת ציון

(טו) רש. מלשון ירושה: מאן. לא רצה: (יט) לקחו. ענין לחיכה, כמו (שופטים ז ה) אשר ילק בלשונו: (כג) בחל. היא חומה נמוכה, כמו (שמואל ב כ טו) ותעמוד בחל: (כה) הסתה. ענין פתוי: (כו) הוריש. גירש:

תהלים צו יב-יג.

יב יַעֲלוּ שְׂדֵי וְכָל-אֲשֶׁר-בּוֹ אֵז יִרְנְנוּ בְּלִעְצֵי-יַעַר: יג לִפְנֵי יְהוָה | לִי כָּא כִּי כָּא לְשֹׁפֵט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט-תְּבַל
בְּצַדֵּק וְעַמִּים בְּאֲמוֹנָתוֹ:

תהלים צז א-יב.

א יְהוָה מֶלֶךְ תִּגְלַת הָאָרֶץ יִשְׁמְחוּ אֵימִים רַבִּים: ב עֲנַן וְעֶרְפֶּל סָבִיבוֹ צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מִכּוֹן כְּסָאוֹ: ג אֲשֶׁר
לִפְנֵינוּ תִלְךְ וּתְלַחֵט סָבִיב צְרִיו: ד הַאֲיִרוֹ בְּרָקִיו תְּבַל רֵאֲתָהּ וּתְחַל הָאָרֶץ: ה הָרִים בְּדוֹנָג נִמְסוּ מִלִּפְנֵי
יְהוָה מִלִּפְנֵי אֲדוֹן כָּל-הָאָרֶץ: ו הַגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צֶדֶק וְרָאוּ כָּל-הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ: ז יִבְשׁוּ | כָּל-עֲבָדֵי פֶסֶל
הַמֵּתְהַלְלִים בְּאֵלִילִים הַשִּׁתְּחוּ-לוֹ כָּל-אֱלֹהִים: ח שְׁמֹעָה וּתְשַׁמַּח | צִיּוֹן וּתְגַלְגַּל בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן
מִשְׁפָּטֶיךָ יְהוָה: ט בִּירֵאֲתָהּ יְהוָה עֲלִיּוֹן עַל-כָּל-הָאָרֶץ מֵאֵד נְעִלִית עַל-כָּל-אֱלֹהִים: י אַהֲבֵי יְהוָה שְׂנְאוֹ
רַע שֹׁמֵר נִפְשׁוֹת חֲסִידָיו מִיַּד רָשָׁעִים וַיְצִילֵם: יא אֹרֶז וְרַע לְצַדִּיק וְלִישָׁרִי לֵב שְׁמָחָה: יב שְׁמָחוּ צַדִּיקִים
בַּיהוָה וְהוֹדוּ לְזִכְרֵךְ קִדְשׁוֹ:

רש"י

(יב) כל עצי יער. כל שלטוני האומות: (א) ה' מלך. (יחזקאל לה) כשמוח כל הארץ שממה אעשה לך, על עמלק נתנבא כן: (ג) אש לפניו תלך. במלחמת גוג ומגוג דכתיב במלחמתו (שם לה) ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפריית: (ד) ברקיו. זהרוריו, לשון למען היה לה ברק מורטה (יחזקאל כא): ותחל. ביום ההוא יהיה רעש גדול על אדמת ישראל ורעשו מפניו דגי הים: ותחל. לשון חיל כילודה (מיכה ד): (ה) כדונג נמסו. דכתיב ונהרסו ההרים ונפלו המדרגות: כדונג. כשעוה: (ז) יבשו כל עובדי פסל. דכתיב (ישעיה ב) והאלילים כליל יחלוף: המתהללים. המתפארים לע"ג: (ח) משפטיך. נקמתך: (יא) אור זרוע לצדיק. זריעה ממש מוכנת לצמוח להם:

מצודת ציון

(יב) יעלו. ישמח: שדי. כמו שדה: (ב) וערפל. הוא עב הענן: (ג) ותלטה. ענין להב ושריפה כמו אש לוחט (לקמן קד): צריו. אויביו: (ד) ותחל. מלשון חלחלה: (ה) כדונג. כשעוה: נמסו. ענין התכה והמגה: (ז) המתהללים. מלשון הלול ושבח: (ח) בנות יהודה. כפרי יהודה כמו קנת ואת בנותיה (במדבר לב): (ט) נעלית. מל' מעלה ושבח:

(ד) האירו. הברקים יהיו גדולים עד שיאירו לכל העולם: ראתה. כשתראה הארץ להב הברקים אז תחיל ותרעד: (ה) הרים. הוא מושל על אנשים הגבוהים הגאים: (ו) השמים. מלאכי השמים יספרו צדקו שעשה לישראל: (ז) המתהללים. המשבחים את עצמם בעבודת גלולים שלהם והמה אלילים מבלי תועלת: כל אלהים. צבא השמים הנעבדים לאלהים הם ישתחוו לה: על כי עשה משפט בעובדיהם: (ח) שמעה. כאשר תשמע ציון נקמות האויב אז תשמח: למען משפטיך. בעבור עשיית משפטיך: (ט) נעלית. אתה מעולה ומשובח על כל אלהים הם צבא השמים הנעבדים לאלהות: (י) אוהבי. אתם אוהבי ה' שנאו עושי הרע ולא תפחדו מהם כי הנה ה' שומר נפשות חסידיו ויצילם מיד הרשעים ההם: (יא) לצדיק. לצורך הצדיק יש אור זרוע ר"ל כמו הזורע דבר מה הנה יותר תוציא השדה ממה שזרע כן הרבה שכר מוכן לצדיק יותר מאלו קבל שכרו מיד: ולישרי לב שמחה. לישרי לב זרוע שמחה וכפל הדבר במ"ש: (יב) בה'. במשענת ה': לזכר. לזכרון שם קדשו:

יהל אור

יא אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה. רבות בראשית א' ע"פ והוא גלי עמיקתא ומסתריתא ידע מה בחשוכא אלו מעשיהן של רשעים שנאמר והי' במחשך מעשיהם ישע"י סי' כ"ט. ונהורא עמי' שרא אלו מעשיהן של צדיקין דכתיב ואורח צדיקים כאור נוגה במשלי סי' ד' ואומר אור זרוע לצדיק. א"ר אבא סרוגניא ונהורא עמיה שרא זה מלך המשיח שנאמר קומי אורי וגו' בישע"י סי' סמ"ך. ועיין ברבות בא פט"ו ע"פ שלח אורך ואמתך. בתלים סי' מ"ג. משמע שהם משה ואהרן. והנה ואמתך

נ' דזהו משה כמ"ש ברבות שמות פרשה ה' ע"פ חסד ואמת נפגשו ואמת זה משה א"כ לפ"ז אורך זה אהרן כי אהרן אותיות נראה ע"ד באורך נראה אור וכמ"ש תומיך ואוריך לאיש חסידיך וע"ש שהי' מדליק הנרות בכל יום בהיכל. וע' ברבות בהעלותך פט"ו דרס"ד א' מענין שלח אורך ואמתך. ובילקוט סוף תרי עשר דפ"ח ע"ד ע"פ הנני שולח לכם את אליהו הנביא משמע אורך זהו משיח וכנ"ל ואמתך זהו אליהו דאיתא שם אליהו הרי אחד והשני הן עברי בחייה והוא ענין הנה ישכיל עברי כו':

זו הוא הנה אומר: האב זוכה לבן בנוי, ובכח, ובעשר, ובחכמה, ובשנים, ובמספר הדורות לפניו, והוא הקץ, שנאמר (ישעיה מא, ד): "קרא הדורות מראש"; אף על פי שנאמר (בראשית טו, יג): "ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה", ונאמר (שם שם, טו): "ודור רביעי ישוּבו הנה".

י אף הוא הנה אומר חמשה דברים של שנים עשר חדש: משפט דור המבול שנים עשר חדש; משפט איוב שנים עשר חדש; משפט המצרים שנים עשר חדש; משפט גוג ומגוג לעתיד לבא שנים עשר חדש; משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש, שנאמר (ישעיה סו, כג): "והיה מדיי-חדש בחדשו", רבי יוחנן בן נורי אומר: מן הפסח ועד העצרת, שנאמר (שם): "ומדי שבת בשבתו".

פירוש ברטנורא

מטמא אפילו משום כלי קיבול. והלכה כחכמים:

ט האב זוכה לבן וכו'. לפי שקרוב טבע הן להיות דומה לטבע האב, והנוי והכח והחכמה והשנים אדם זוכה בהן מתחלת יצירתו כפי טבעו, והעושר אדם מורישו לבנו. וחכמה דאמרינן הכא, היא הסכרא הישרה, והיא באדם כפי טבעו. והשנים, אריכות הימים. ולי נראה, שאם אדם זוכה הוויין ליה בנים נאים בעלי כח בעלי חכמה עשירים ומאריכי ימים: ובמספר הדורות לפניו. פעמים שהקב"ה מבטיח לאב לעשות טובה לזרעו שליש או לדור רביעי, והאב זכה לאותו הדור שתבוא להם אותה הטובה: הוא הקץ. שקצב הקב"ה לאותו דבר שיהיה לזמן פלוני ולדור פלוני. כמו ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ודור רביעי ישוּבו הנה, הרי מספר הדורות שהוא דור רביעי הוא הקץ של ארבע מאות שנה:

י שנאמר והיה מדי חודש בחדשו. כשיבא חודש באותו החודש שמת בו, יצא מניהם ויבא להשתחוו לפני ה': שנאמר ומדי שבת בשבתו. כלומר לאחר שיהיה בנייהם כל כך ימים כמו שיש מיום ראשון של פסח דאיקרי שבת דכתבי (ויקרא כ"ג) וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' עד עצרת שהוא

משניות מבוארות – קהתי

זכות האב מועילה לצאצאיו אחרי מספר דורות, והוא הקץ – ויש "קץ" לדבר, שאם אמנם זכות האב אינה מועילה לבניו או לנכדיו, הרי סוף סוף בא הדור שזוכה בזכות זו, שנאמר: "קרא הדורות מראש" – כלומר שהקב"ה קובע מראש גורלם של דורות; אף על פי שנאמר: "ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה" – וזכותו של אברהם אבינו לא הצילה את זרעו מגלות מצרים, אבל בא הקץ, ונאמר – ועליו נאמר לאברהם אבינו: "ודור רביעי ישוּבו הנה" – ובזכות הבטחה זו נאלו ישראל ממצרים. ויש גורסים: "מספר דורות לפניו הוא הקץ". ומפרשים זה כענין מיוחד, שאינו קשור עם הענין הקודם (עיינו במפרשים).

בעל "תורה תמימה" כותב: הרבה באורים נאמרו באגדה זו. ולי נראה שהזכייה במספר הדורות היא מעין הזכיות האחרות האמורות במשנה, שהאב זוכה לבן בנוי ובכוחו ובעושר ובחכמה; ורוצה לומר, שכשם שאם האב הוא בעל תואר, גבור, עשיר או חכם, הוא מוריש יזוה על הרוב לבנו, כך אם היה האב ממשפחה מיוחדת, הוא מוריש זכות היחס לבנו ולבני בניו שיתייחסו אחריו. ומביא ראיה מפסוק זה, שאף על פי ששיעבוד ישראל תלה הקב"ה במספר שנים, ארבע מאות שנה, אבל לכשיבוא קץ הגאולה יזכירם הקב"ה לא במספר גבול השנים, רק בזכות אבותיהם, וכמו שכתוב: "ודור רביעי ישוּבו הנה" – הנה תלה הגאולה במספר הדורות ולא במספר שנים. ולפי הבאור הזה הרי זו זכות מעין הזכויות הקודמות.

באור משנה י

במשנה הקודמת למדנו מאמרו של רבי עקיבא על חמישה דברים שהאב זוכה לבן. משנתנו מביאה מאמר נוסף של רבי עקיבא באגדה על חמישה דברים.

אף הוא – רבי עקיבא – הנה אומר חמשה דברים של שנים עשר חדש – כלומר מנה חמישה דברים שתקופתם שנים עשר חודש: א. משפט דור המבול שנים עשר חדש – היינו שנה שלמה, שנאמר (בראשית, יא): "בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחודש השני בשבעה עשר יום לחודש. ביום הזה נבקעו כל מעינות התהום רבה", ונאמר (בראשית, יג-יד): "ויהי באחת ושש מאות שנה... בחודש השני בשבעה ועשרים יום לחודש יבשה הארץ"; נוספו עליהם אחד עשר יום ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה. ב. משפט איוב שנים עשר חדש – דבר זה נרש בסדר עולם פרק ג מן הכתוב (איוב, ז, ג): "כן הנחלתי לי ירחי שוא, ולילות עמל מנו לי", פירוש: "ירחי שוא" הם ימות הקיץ שהם ארוכים, כמו שכתוב (דברים כא, ג): "ירח ימים"; ו"לילות עמל" אלו לילות החורף שהם ארוכים, כלומר גם הימים הארוכים וגם הלילות הארוכים היו לי לשוא ועמל; "מנו לי" – במניינם נמסרו לי, שלא חסרתי אחד מהם; ומה לילות החורף מנו,

שאינו לה שולים, ומחובר הוא בטיט על גבי קרקע, ורצפת הקרקע היא תחתיתו של התנור. ואם נטמא התנור, אין לו תקנה אלא נתיצה, שנאמר (ויקרא יא, לח): "תנור וכירים יותץ טמאים הם". שברי התנור, לאחר שנתצוהו, יוצאים מטומאתם ונעשים טהורים, שכן שבירתם היא טהרתם. במסכת כלים (פרק ה משהו ז) מבואר, אילו שברים של התנור המנותץ טהורים, ואילו עדיין טמאים. בענין זה אמר רבי עקיבא: שיירי תנור, ארבעה – שאם נשתיר, מהתנור שנטמא, שבר שהוא גבוה ארבעה טפחים (36 ט"מ בערך). עדיין הוא טמא; או אם נהרס תנור טהור, ונשאר ממנו שבר שהוא גבוה ארבעה טפחים, הרי הוא מקבל טומאה כמו תנור שלם; שְׁהִיּוּ אֲוֹמְרִים: שְׁלֵשָׁה – שבתחילה היו חכמים אומרים, שאם נשתיר מהתנור שבר שגבוהו אפילו שלושה טפחים עדיין נשאר טמא, או מקבל טומאה, כפי שבארנו לעיל, ובא רבי עקיבא ואמר, שאין טומאה לשיירי התנור שנהרס, אלא אם כן גבהם ארבעה טפחים; וְהוֹדוּ לוֹ – והסכימו החכמים לרבי רבי עקיבא. וְעַל אֲחַד לֹא הוֹדוּ לוֹ – חכמים: עַל פֶּסֶא שְׁנִטְלוּ שְׁנַיִם מִחֻפוּיָו זֶה בְּצַד זֶה – כבר בארנו (לעיל א, יא), שטבלת המושב והמשענת וכן כל שאר החלקים של הכסא – מלבד ה"מלבן" שהוא המסגרת והרגלים – נקראים "חיפויים"; ומדובר כאן על כסא שניטלו שניים מחיפוייו, היינו שניטלו שני קרשים ממושב הכסא ולא נשאר בו אלא קרש אחד, שְׁרַבֵי עֲקִיבָא מְטַמָּא – לפי שעדיין שם כלי עליו, הואיל ואפשר להשתמש בו ככלי קיבול, וְחֻקֵּימִים מְטַהְרִין – שהואיל ואינו ראוי עוד לישיבה, אינו אלא שבר כלי, ואינו מקבל טומאה.

באור משנה ט

משנה זו ממיכה בדברים שאמר רבי עקיבא, והיא עוסקת בדברי אגדה.

הוא הנה אומר – רבי עקיבא היה אומר: האב זוכה לבן בנוי, ובכח, ובעשר, ובחכמה, ובשנים – כלומר שעל פי רוב דומה הבן לאביו בטבעו ובתכונותיו, ואם זכה האב בנוי, היינו ביופי ובחן, בנוח גופני, בחכמה – בשכל ישר, בשנים – באריכות ימים, אף הבן זוכה לרוב דברים הללו בזכות אביו; כן זוכה הבן בעושר. על ידי שממונו ונכסיו של אביו נופלים לו בירושה. וכן בחכמה זוכה הבן לרוב הודות לאביו, שלימדו וחינכו וכיוצא בדרך הנכונה. ובמספר הדורות לפניו, והוא הקץ – רבים ושונים הם הפירושים לפיסקה קשה זו; ולפי הרב מברטנורא ואחרים כוונת הדברים היא, שלפעמים

פ ר ק ש ל י ש י

א פל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית – רבי דוסא בן הרפנים מטהר, וחכמים מטמאין. פיצד? הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבלה או נושאן; ובמת, הנוגע בכחצי זית, ומאהיל על פחצי זית; או נוגע בכחצי זית, וכחצי זית מאהיל עליו; ומאהיל על פחצי זית, וכחצי זית מאהיל עליו ועל פחצי זית – רבי דוסא בן הרפנים מטהר, וחכמים מטמאין. אבל הנוגע בכחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי

פירוש ברטנורה

ממחרת השבת השביעית, יצא מניהם ויבא להשתחוות:

א כל המטמאין באהל. כגון המת והנצל ומלוא תרוד רב, וכל אותן השנוין ריש פרק ב' דאהלות: שנחלקו. שיעוריהן לחצאים: והכניסן. כשהן מחולקין: לתוך הבית. דהיינו לתוך אוהל אחד: רבי דוסא בן הרפנים מטהר. דסבר לא מצטרפי לכשיעור: הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבלה. פתח באהל ומפרש נבילה, לומר לך רבי היכי דסבירא ליה לר' דוסא שאין מצטרפין לטומאת אוהל. הכי נמי סבירא ליה שאין מצטרפין טומאת מנע ומשא. בין במת בין בנבילה: הנוגע בחצי זית ומאהיל על חצי זית. שהמאהיל על המת טמא כאילו היה עם המת באוהל. וכל הנך מאהיל דרישא, בטומאת רצועה איירי, שאין בין הטומאה ובין האוהל פתח טפה, ומשום הכי חכמים מטמאים, דאוהל כי האי, נגיעה היא. וסיפא דתנן אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו וכו' דמדודו רבנן דמהור, מיידי כשיש פתח טפה בין הטומאה ובין האוהל, דבהא מדודו רבנן דאין מצטרפין, דנגיעה ואוהל שני שמות הן, וכל

משניות מבוארות – קהתי

השרדה, הגולגולת, רובע הקב של עצמות ועוד, שדינם כמת שלם, ומטמאים בכל שלוש הטומאות הללו. וטומאת האוהל מטמאה בשלוש דרכים: א. כל הנמצא עם המת באוהל אחד, כגון שנג אחד מאהיל על המת ועל אדם או כלים או אוכלים, שטומאת המת מתפשטת בכל האוהל ומטמאה כל מה שבתוכו; ב. אם המת נמצא ממעל לאדם או לכלים, והמת מאהיל עליהם, שטומאת המת יורדת ומטמאה כל מה שכנגדה למטה; ג. אם האדם או הכלי נמצאים ממעל למת, והם מאהילים על המת, שטומאת המת עולה ומטמאה כל מה שכנגדה למעלה. כשם שהאוהל מביא את הטומאה על מה שבתוכו, כך הוא מפסיק וחוצץ בפני הטומאה, שלא יטמא כל שחוצה לו. ברם, אינו נקרא "אוהל" להביא את הטומאה ולחצוץ בפניה, אלא אם כן לפחות ארכו טפה ורחבו טפה וגובהו טפה (שחלל האוהל הוא טפח מעוקב). אבל אם אין באוהל המת חלל של טפח על טפח, אין האוהל חוצץ בפני הטומאה, והיא נקראת "טומאה רצוצה" (טומאה שאין לה רוח), שאינה מתפשטת לצדדין, אלא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ומטמאה כל מה שכנגדה למעלה או למטה ממנה. – משנתנו שניה כולה במסכת אהלות (פרק ג משנה א), והיא דנה בשיעור טומאה, כגון כזית בשר מן המת, שנחלק לשני חצאי השיעור, אם מצטרפים הם לשיעור אחד, ונחלקו בזה רבי דוסא וחכמים. ואמנם "בשני שמות", היינו בשתי טומאות שונות, כגון חצי שיעור במגע וחצי שיעור במשא, הכל מודים שאין מצטרפים. לא נחלקו אלא בטומאה אחת, כגון שנגע אדם בשני החצאים, או נשא את שניהם, או האהיל עליהם, כפי שיבואר.

פל המטמאין באהל – שנפרטו במסכת אהלות (כפי שהוזכרו לעיל). שנחלקו – שיעוריהם, כגון כזית מן המת שנחלק לשני חצאי זיתים, והכניסן – כשהם מחולקים, לתוך הבית – דהיינו לתוך אוהל אחד, רבי דוסא בן הרפנים מטהר – מה שבתוך הבית, לפי ששני חצאי השיעור אינם מצטרפים לשיעור אחד, כדי לטמא באוהל. וחכמים מטמאין – כל מה שבתוך הבית, מפני שהאוהל מצרפם לשיעור אחד, ויש כאן טומאת אוהל. פיצד? הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבלה – משנתנו באה לבאר, שמחלוקת רבי דוסא וחכמים איננה דווקא בטומאת אוהל, אלא אף בשאר הטומאות, כגון בנבילה שכזית ממנה מטמא במגע ובמשא, ואם נוגע אדם בשני חצאי זיתים מן הנבילה, או נושאן – אף על פי שאינו נוגע בהם; ובמת – בבשר של המת, שכזית ממנו מטמא אף באוהל, הנוגע בכחצי זית, ומאהיל על פחצי זית – כגון שידו האחת נוגעת בכחצי זית מן המת, וידו השנייה מאהילה על חצי זית אחר; או נוגע בכחצי זית, וכחצי זית מאהיל עליו – כגון שכחצי זית תחוב בכותל, והאדם עומד תחתיו; ומאהיל – או שאדם מאהיל על פחצי זית, ומאהיל על פחצי זית, וכחצי זית מאהיל על פחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית – רבי דוסא בן הרפנים מטהר – שאין שני חצאי זיתים מצטרפים לכזית אחד, לא במגע ולא במשא ולא באוהל. וחכמים מטמאין – שכן המגע בשניהם, או המשא או האוהל, מצרפם לשיעור אחד; ואף הנוגע בכחצי זית ומאהיל על חצי זית, או שכחצי זית ומאהיל עליו, טמא הוא לדעת חכמים, שסבורים

אף ימי הקיץ מנו; נמצא משפט איוב שנים עשר חודש (הראב"ד): ג. משפט המצריים שנים עשר חודש – בסדר עולם (שם) דורשים זה מן הכתוב (שמות ה, יב): "ויפיץ העם בכל ארץ מצרים לקושש קש לתבן" – אימתי הקש מצוי שם? באייר, והם יצאו בניסן, מכאן שלקו המצריים עשר מכות כל שנים עשר חודש. ד. משפט גוג ומגוג לעתיד לבא שנים עשר חודש – "גוג" הוא שם של מלך, שעתידי להלחם עם ישראל באחרית הימים; "מגוג" הוא שם ארצו. בנבואת יחזקאל (פרקים לח-ט) מתוארת מלחמת ה' ב"גוג ארץ המגוג": אחרי שישראל יקובץ מארצות פיזוריו וישב לבטח בארצו, יבוא גוג עם עמים רבים מירכתי צפון ויעלה על ישראל לשלול שלל ולבזו בו. אז יצא ה' עצמו למלחמה נגד גוג וישפוט אותו "בדבר וברם", וימטיר עליו "גשם שוטף ואבני אלגביש, אש וגופרית", ושמו של ה' יתגדל ויתקדש לעיני גויים רבים. משפט זה של גוג מאריך המגוג יימשך, לדעת רבי עקיבא, שנים עשר חודש; ומבואר בסדר עולם, שלא ייגפו בבת אחת אלא יהיו נימוקים והולכים במשך שנים עשר חודש, שנאמר (ישעיה יח, ו): "זקן עליו העיט וכל בהמת הארץ עליו תחורף" – קיץ וחורף, הרי שנה שלמה; ה. משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חודש, שנאמר: "וְהָיָה מִדֵּי-חַדְשׁ בְּחַדְשׁוֹ" – ומפרש רבי עקיבא, מחודש זה עד לאותו החודש בשנה האחרת, היינו שנים עשר חודש, יהיה משפטו של הרשע בגיהנם, שהרי כתוב אחר כך (בסוף פרק טו): "ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים", ומכאן שמדובר שם במשפט רשעים, ועל כך אומר הכתוב: "והיה מדי חודש בחדשו" – כשיחזור אותו החודש, לאחר שעברו עליו שנים עשר חודש בגיהנם – "יבוא כל בשר להשתחוות לפני...". – שיתכפרו לו חטאיו ויבוא להשתחוות לפני ה'. אמנם אותם הרשעים שכפרו בעיקר ושיש בידם חילול השם, עליהם נאמר: "תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה"... אבל שאר הרשעים, אין משפטם בגיהנם אלא שנים עשר חודש. רבי יוחנן בן גוריון אומר: מן הפסח ועד העצרת – כלומר שיש רשעים שאינם נידונים אלא כמספר הימים שבין חג הפסח לחג השבועות (יתוספות יום טוב), שנאמר (שם): "וימדי שבת קשבתו" – ומפרש רבי יוחנן בן גוריון: מיום ראשון של פסח שנקרא "שבת", שנאמר (ויקרא כג, טו): "וספרתם לכם ממחרת השבת", עד חג השבועות, שכתוב בו (שם שם, טז): "ענד ממחרת השבת השביעית". וזהו שכתוב "בשבתו", שיום טוב של עצרת תלוי ביום טוב של פסח, מה שאין כן בשאר המועדים (הראב"ד).

ב א ו ר מ ש נ ה א

שש המשניות הראשונות בפרק ג (א-ו) עוסקות בעשר מחלוקות של רבי דוסא בן הרפנים וחכמים. לענין משנתנו יש להקדים, שמת מטמא במגע, ובמשא, ובאוהל. במסכת אהלות (פרק ג משנה א) נימנו חלקים מן המת, כגון כזית בשר,

מסכת עדויות פרק שלישי משנה ג

קטו

זית; או מאהיל על פחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית – טהור. אמר רבי מאיר: אף בזה רבי דוסא מטהר, וחקמים מטמאין; הכל טמא, חוץ מן המנוע עם המשא, והמשא עם האהל. זה הכלל: כל שהוא משם אחד – טמא; משני שמות – טהור.

ב אכל פרוה אינו מצטרף; דברי רבי דוסא בן הרבינס. וחקמים אומרים: מצטרף. מחללין מעשר שני על אסימון; דברי רבי דוסא. וחקמים אומרים: אין מחללין. מטבילין ידים לחטאת; דברי רבי דוסא. וחקמים אומרים: אם נטמאו ידיו – נטמא גופו.

ג מעי אבטיח וקניבת ירק של תרומה – רבי דוסא מתיר לזרים, וחקמים אוסרין. תמש חלות גזוזות מנה מנה

פירוש ברטנורא

שהן משני שמות אין מצטרפין. ור' דוסא סבר דאפילו בטומאה רצוצה אין מצטרפין: אמר רבי מאיר וכו'. ר' מאיר פליג אתנא קמא דאמר דכשיש פותח טפח בין הטומאה והאהיל מודו רבנן דטהור ואין מצטרפין, ואמר איהו דאף בוו פלוגי רבנן על ר' דוסא ואמרי דנגיעה ואיהל חד שמא הוא, הלכך מצטרפין לכשיעור ומטמאין. ואין הלכה כר' מאיר: חוץ מן המנוע עם המשא. כגון שנגע בחצי זית והסיט חצי זית: והמשא עם האהל. שהסיט חצי זית והאהיל על חצי זית: משם אחד. כגון כנגע ומגע, משא ומשא, אהל ואהל:

ב אוכל פרוה. כגון צבור של אגוזים בטונים ושקדים, שכשהן נפרדים זה מזה אין בהם כביצה שהוא שיעור טומאת אוכלים לטמא אחרים: אינו מצטרף. ואם הן טמאים ונגעו בהן טהרות כשהן צבורין אינן מצטרפין זה עם זה לטמא טהרות, כיון שאין בכל אחד מהן בפני עצמו כשיעור טומאת אוכלין: אסימון. עשוי כמדת המטבע היוצא, אלא שעדיין לא טבעו עליו צורה. ואין פודין בו מעשר שני, דכתיב (דברים י"ד) וצרת הכסף בידך, דבר שיש עליו צורה: מטבילין ידים לחטאת. מי שנגע באוכלין ומשקין טמאים וכיוצא בהן מדברים שמטמאין את הידים ואין מטמאין כל הגוף, הרי זה מטביל ידיו בלבד, וכשר ליגע במי חטאת ולהוות מאפר הפרה על הטמא: אם נטמאו ידיו נטמא גופו. וצריך טבילה לכל הגוף, דמעלה עשו במי חטאת שאם נטמאו ידיו נטמא גופו, משא"כ בתרומה וקדשים:

ג מעי אבטיח. הורעונים והמשקה שבתוך האבטיח: וקניבת ירק. עליו מעופשים שמסירים מן הירק: מנה ומנה ופרפ. כל אחת מנה וחצי. ובציר מהכי

משניות מבוארות – קהתי

– לשיעור טומאה; דברי רבי דוסא בן הרבינס – שכן אוכל טמא אינו מטמא אלא אם כן יש בו כשיעור ביצה, וסובר רבי דוסא, שאם אין בכל חתיכה נפרדת כשיעור זה, אף על פי שהאוכל מכונס במקום אחד ויש בכלו כשיעור ביצה, אינו מצטרף לטמא אוכלים אחרים. וחקמים אומרים: מצטרף – לשיעור של כביצה, ומטמא אוכלים אחרים, יש מפרשים, שמדובר כאן באוכל פרוה הנמצא בתוך משקה, ובכגון זה סוברים חכמים שמצטרף (הראב"ד לפי משנה טהרות ח, ח). מחללין מעשר שני על אסימון – מותר לפדות פירות מעשר שני על מטבע שאין עליו צורה, דברי רבי דוסא – שכתוב בפרדיון מעשר שני (דברים יד, כה): "וצרת הכסף בידך", דורש רבי דוסא: לרבות כל דבר הנצטרך ביד, ואפילו אסימון. וחקמים אומרים: אין מחללין – מעשר שני על אסימון, שדורשים הם: "וצרת הכסף" – דבר שיש עליו צורה. במסכת מעשר שני שניה הלכה זו בסתם משנה (פוקא או משנה ב) כדברי חכמים. מטבילין ידים לחטאת – מי שנטמא ידיו, כגון שנגעו באוכלים ומשקים טמאים, שלא נטמא גופו, מאחר שאין אדם מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, אבל ידיו טמאות מדברי סופרים, הריהו מטביל ידיו במקוה של ארבעים סאה, ואז מותר לו לנגוע במי חטאת, היינו במי אפר הפרה האדומה, ולהזות מהם על הטמא (הפרה האדומה נקראת "חטאת", שכתוב בה "חטאת היא" – במדבר יט, ט): דברי רבי דוסא – שכן גם לאכילת קדשים מטבילים את הידים, וסובר רבי דוסא שדינם של מי חטאת כדין קדשים, שדי בטבילת ידים בלבד. וחקמים אומרים: אם נטמאו ידיו, נטמא גופו – מעלה עשו חכמים במי חטאת, שאם נטמאו ידיו טמא כל גופו, וכולו צריך טבילה. וכך שנינו בסתם משנה (חגיגה ב, ה): "נוטלים לידים לחולין (למי שאוכל חולין בטהרה), ולמעשר (שני), ולתרומה ולקודש מטבילין; ולחטאת. אם נטמאו ידיו נטמא גופו".

ב אור משנה ג

מעי אבטיח – הגרעונים והמשקה שבתוך האבטיח, וקניבת ירק – העלים המיותרים שחותרים מן הירק ומשליכים אותם, של תרומה – האבטיח והירק הם של תרומה, רבי דוסא מתיר לזרים – אף זרים, שאינם כהנים, מותרים באכילתם של מעי האבטיח וקניבת הירק, לפי שאינם חשובים אוכל, ולא חלה עליהם קדושת תרומה. וחקמים

הם, שהמאהיל על הטומאה או שהטומאה מאהילה עליו, הטומאה עולה או יורדת אליו, והרי הוא כנוגע בה. – לפי רוב המפרשים מדובר כאן ב"טומאה רצוצה" (גמרא חולין קכה, ב), שהואיל וטומאה זו בוקעת ועולה בוקעת ויורדת (כמו שבארנו בהקדמה), הרי זו כטומאת מגע. מכל מקום יש כאן "אוהל נגיעה" ו"מגע" בשני כחצאי הזיתים, ולכן מצטרפים הם לשיעור אחד. אכל המנוע בפחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית – כגון שנמצא עם כחצי זית של מת תחת קרש אחד המאהיל עליו; או מאהיל על פחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית – אף שיש כאן אוהל ואהל, מודים חכמים שהוא טהור – שהנוגע בכחצי זית, וכן המאהיל על כחצי זית (כפי שבארנו לעיל) טומאת נגיעה היא, ואילו "דבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית" – טומאת "אהל המשכה" היא, שכן האוהל ממשיך אליו הטומאה, ואינו כנוגע בטומאה. – ולפי רוב המפרשים (שהזכרנו לעיל), כוונת הפיסקה הזאת לאוהל שיש בו חלל של טפח על טפח ("פוחח טפח"). היינו טומאה שאינה רצוצה, שטומאת אוהל היא. מכל מקום יש כאן מגע ואוהל שהם שני שמות, ובכגון זה אף חכמים סוברים, שאין שני כחצאי זיתים מצטרפים. אמר רבי מאיר: אף בזה רבי דוסא מטהר, וחקמים מטמאין – וסובר רבי מאיר: כל טומאת אוהל, לדעת חכמים, כאילו האוהל מלא טומאה, וכל מה שבתוכו כאילו נוגע בטומאה; ומכאן, מסיים רבי מאיר: הכל טמא – כלומר שאף מגע ואוהל הם משם אחד ("מגע") ומצטרפים הם שני כחצאי זיתים לשיעור אחד לטומאה, חוץ מן המנוע עם המשא – הנוגע בכחצי זית ונושא כחצי זית אחר שאינו נוגע בו, והמשא עם האהל – שנושא כחצי זית ומאהיל על כחצי זית אחר, שבכגון זה אין שני כחצאי זיתים מצטרפים. זה הכלל: כל שהוא משם אחד – מגע ומגע, משא ומשא, אהל ואהל, טמא – שמצטרפים שני כחצאי הזיתים לשיעור אחד; אבל כל שהוא משני שמות – משני סוגי טומאה, כמבואר לעיל, טהור – שאינם מצטרפים לשיעור טומאה.

ב אור משנה ב

אכל פרוה – אוכל המורכב מחתיכות נפרדות, או המפורר לפירורים שאין בכל חתיכה כשיעור טומאת אוכלים לטמא אחרים, אינו מצטרף

וּפְרָם – חֵיבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגֶּזֶז; דְּבָרֵי רַבִּי דוֹסָא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: הִמָּשׁ רַחֲלוֹת פֶּלֶל שֶׁהֵן.
 ד' פֶּלֶל הַחוּצָלוֹת טְמֵאוֹת טְמֵא מֵת; דְּבָרֵי רַבִּי דוֹסָא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: מְדַרְס. פֶּלֶל הַקְּלִיעוֹת טְהוֹרוֹת, חוּץ מִשָּׁל
 גְּלַגְלוֹן; דְּבָרֵי רַבִּי דוֹסָא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: פֶּלֶם טְמֵאוֹת, חוּץ מִשָּׁל צִמְרִים.
 ה' הַקְּלַע שְׁבִית קְבוֹל שְׁלֵה אָרוֹג – מְמַאָה. וְשֵׁל עוֹר – רַבִּי דוֹסָא בֶּן הַרְפִּינָס מְטַהֵר, וְחֻכְמִים מְטַמְּאִין. נִפְסַק
 בֵּית אֶצְבַּע שְׁלֵה – טְהוֹרָה; בֵּית הַפְּקִיעַ שְׁלֵה – מְמַאָה.
 ו' הַשְּׁבוּיָה אוֹכֶלֶת בְּתוֹמָה; דְּבָרֵי רַבִּי דוֹסָא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: יֵשׁ שְׁבוּיָה אוֹכֶלֶת, וְיֵשׁ שְׁבוּיָה שְׂאִינָה אוֹכֶלֶת.

פירוש ברטנורא

לא חשיב גז, שזו פחות שבניווט: כל שהן. לאו דוקא. דבפחות משישים סלעים לא מחייבו רבנן בראשית הגז. אלא משום דרבי דוסא יתיב שיעורא רבה, קרי תנא לשיעורא וטמא דרבנן כל שהן. והסלע משקלו כ"ד מעים, ומשקל כל מעה ט"ז גרעיני שיעורה:

ד' חיצולות. מחצלאות עשויות מגמי וכיוצא בו, ויש להם שפה סביב: **טמאות טמא מת.** שהרי יש להן בית קבול. אבל לא טומאת משכב ומושב, לפי שאין ראיות לשכיבה ולא לשיבת: **וחכמים אומרים מדרס.** דהוּו נמי לשכיבה: **הקליעות.** חוטין מעשה עבות: **טהורות.** שאינן חשובות אריג ואין זה בגד: **חוץ משל גלגילון.** הקליעות של אבנט שחוגרים בו, שבגד הוא חשוב: **כולם טמאות.** דכולם חשובים בגד, חוץ מן הקליעה שעושים מוכרי הצמר לקשור בה אגודות של צמר:

ה' קלע. שזורקים בו האבנים. כמה דאת אמר (שופטים ט) קלע באבן. (שמואל א כ"ה) יקלענה בתוך כף הקלע: **בית קיבול שלה.** המקום שמשמין בו האבן שרוצים להשליך: **בית אצבע שלה.** כמין נקב קטן שמכניסין בו האצבע: **בית הפקיע.** הבית יד שאוהו בו כשמסבב הקלע באויר ורוצה להפקיע ולהשליך האבן:

משניות מבוארות – קהתי

ומיטמאות במדרס. **פֶּלֶל הַקְּלִיעוֹת** – חוטים שנקלעו ונשזרו לכעין רשתות, **טְהוֹרוֹת** – אינן מקבלות טומאה, שהואיל ועשויות הן חורים חורים, אין עליהן תורת בגד, **חוץ משל גְּלַגְלוֹן** – אבנט קלוע, שחוגר בו את בגדו, ודינו כבגד לקבל טומאה (נראה שנקרא האבנט "גלגילון" על שם שמוגלגל אותו על גופו – **מלאכת שלמה**: **דְּבָרֵי רַבִּי דוֹסָא** – הסובר, שכל הקליעות אינן בכלל "בגד", ואינן נטמאות. **וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: פֶּלֶם טְמֵאוֹת** – כל הקליעות מקבלות טומאה, שכולן בכלל "בגד" הן, **חוץ מִשָּׁל צִמְרִים** – חוץ מקליעות של מוכרי צמר, שכן מוכרי צמר קושרים בהן את אגודות הצמר, והרי הן כחבלים בלבד. ויש מפרשים, שמוכרי צמר עושים קליעות להכניס בהן הצמר, שלא יתפזר, והואיל ועשויות חורים גדולים הרבה, אינן חשובות בגד (הראב"ד), ולכן אף לדעת חכמים אינן נטמאות.

באור משנה ה

משנה זו מסיפה לעסוק בטומאת כלים.

הַקְּלַע – שזורקים בה אבנים למרחק, **שְׁבִית קְבוֹל שְׁלֵה** – המקום ששמים בו את האבן לקליעה, **אָרוֹג** – מחוטים של פשתים, **טְמַאָה** – כלומר שהקלע נחשבת כלי ומקבלת טומאה לדברי הכל. **וְשֵׁל עוֹר** – אבל אם בית הקיבול עשוי עור, **רַבִּי דוֹסָא בֶּן הַרְפִּינָס מְטַהֵר** – שאין עור מקבל טומאה אלא אם כן יש בו שיעור של חמישה טפחים על חמישה טפחים, ואין תשיש הקלע עושה אותה כלי, שהואיל ואינה עשויה אלא לזרוק בה אבנים, הרי זה כמקל בלבד, ולפיכך הקלע אינה מקבלת טומאה. **וְחֻכְמִים מְטַמְּאִין** – שלדעתם, הקלע כשלעצמה כלי הוא, ומקבלת טומאה. **נִפְסַק בֵּית אֶצְבַּע שְׁלֵה** – נפסק הנקב שמכניסים בו את האצבע בשעת הקליעה, **טְהוֹרָה** – שהואיל והקלע אינה ראויה יותר לתשישה, שוב אינה מקבלת טומאה. **בֵּית הַפְּקִיעַ שְׁלֵה** – היינו הרצועה שהקלע אוהו בידו בשעה שמסבב את הקלע באויר, כדי שהאבן תיזרק למרחק, וכשמציאה מידו נזרקת האבן מהקלע, ואם רצועה זו נפסקה, **טְמַאָה** – שעדיין לא יצאה הקלע מכלל תשישה, הואיל ויש בה בית האצבע, ולכן מקבלת טומאה.

הערה: נקטנו לשון נקבה ביחס לשם "קלע", כפי לשון המשנה.

באור משנה ו

משנתנו המסיימת את המחלוקת של רבי דוסא וחכמים, עוסקת באשת כהן שהיתה שבויה לבין הגויים, ויש חשש עליה שמא נבעלה לנכרי ופוסלה מלאכול בתרומה. **הַשְּׁבוּיָה** – אשת כהן, שהיתה שבויה ונפרתה, **אוֹכֶלֶת בְּתוֹמָה**

אוֹפְרִין – שאף עליהם חלה קדושת תרומה, ולכן אסורים לזרים. **הִמָּשׁ רַחֲלוֹת גְּזוֹזוֹת מְנָה מְנָה וּפְרָס, חֵיבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגֶּזֶז; דְּבָרֵי רַבִּי דוֹסָא** – כתוב בתורה (דברים יח, ד): "וראשית גז צאנך, תתן לו" (לכהן); ושנינו (חולין יא, א-ב): "ראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלות, ואינו נוהג אלא במרובה. וכמה הוא מרובה? בית שמאי אומרים: שתי רחלות, בית הלל אומרים: חמש". ואומר רבי דוסא, שאף חמש רחלות אינן חייבות ב"ראשית הגז" אלא אם כן גזוזות מנה מנה ופרס. היינו שגיזת כל אחת מהן משקלה מנה וחצי, שהם מאה וחמישים דינר (600 גרם בערך). פחות מכאן לא חשוב "גז". **וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: הִמָּשׁ רַחֲלוֹת פֶּלֶל שֶׁהֵן** – כל גיזה שלהן חייבת ב"ראשית הגז" לכהן. – אף מחלוקת זו של רבי דוסא וחכמים שנייה שם (חולין יא, ב), ובגמרא (חולין קלח, ב) מבואר, שאף לדעת חכמים לא "כל שהן" ממש, אלא צריך שגיזת כל אחת מהן, משקלה יהא לפחות שנים עשר סלעים, שהם ששים סלע לחמש הרחלות; ולמה אמרו "כל שהן"? לפי שרבי דוסא אמר שיעור גדול, ולעומת שיעורו נקטה המשנה בשיעור הקטן שנתנו חכמים לשון "כל שהן" (ברטנורא).

באור משנה ד

משנתנו ממשיכה במחלוקת רבי דוסא וחכמים, והיא עוסקת בעניני טומאה. **פֶּלֶל הַחוּצָלוֹת** – מחצלות, שהן עשויות מקלעת של קני קש או גומא, ויש להן שפה סביב, **טְמֵאוֹת טְמֵא מֵת** – אם נגעו במת או בטמא מת, הרי הן טמאות, שהואיל ויש להן בית קבול על ידי השפה, תורת כלי עליהן, והן מקבלות טומאה; **דְּבָרֵי רַבִּי דוֹסָא** – הסובר, שנטמאות הן בטומאת מת וכן בטומאות אחרות, אבל לא בטומאת מדרס, אם ישב או שכב או עמד עליהן הזב, לפי שאינן מיוחדות לשכיבה או לשיבה (בענין "מדרס" עיין הקדמתנו לבאור המשנה א, יא). **וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: מְדַרְס** – בגמרא (סוכה כ, א) מבואר: אף מדרס, שכל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת; וסוברים חכמים שמקבלות החיצולות אף טומאת מדרס, הואיל וראויות הן לשכיבה. כן אמרו בגמרא (שם): "לא נחלקו רבי דוסא וחכמים על מחצלות של אושא שהן טמאות (אף מדרס, שמייוחדות לשכיבה הן – רש"י). ושל טבריא שהן טהורות (שהמחצלות בטבריא קשות הן. ואין לך אדם שוכב עליהן – רש"י). על מה נחלקו? על שאר מקומות, רבי דוסא סובר: הואיל ורוכב בני אדם אינם רגילים לייחדן לשיבה או לשכיבה, דינן כמחצלות של טבריא, ואינן מקבלות טומאת מדרס; וחכמים סוברים: הואיל ולפעמים יושבים או שוכבים עליהם, דינן כמחצלות של אושא,

ביצד? האשה שאמרה: נשבית ומהורה אני – אוכלת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר; ואם יש עדים שנשבית, והיא אומרת: מהורה אני – אינה אוכלת.

ז ארבעה ספקות רבי יהושע מטמא, וחכמים מטהרין. ביצד? הטמא עומד ומהורה עובר, הטהור עומד ומהטמא עובר, מטמא ברשות היחיד ומהורה ברשות הרבים, מהרה ברשות היחיד ומטמא ברשות הרבים; ספק נגע, ספק לא נגע, ספק האהיל ספק לא האהיל, ספק הסיט, ספק לא הסיט – רבי יהושע מטמא, וחכמים מטהרין.

ח שלשה דברים רבי צדוק מטמא, וחכמים מטהרין: מסמר השלחני, וארון של גרוסות, ומסמר של אבן שעות – רבי צדוק מטמא, וחכמים מטהרין.

פירוש ברטנורה

ו השבויה. אשת כהן שנשכחה: אוכלת בתרומה. ולא חיישין שמה הנכרי בא עליה ועשאה זונה ופסלה מן התרומה: שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. כשם שהאמינה כשאמרה נשכחתי, כך יש להאמינה כשאמרה ומהורה אני:

ז הטמא עומד. מצורע עומד תחת האהיל או תחת האילן; ומהורה עובר. דרך שם. ספק נגע ספק לא נגע, או ספק האהיל האילן והאהיל על שניהם ונטמא הטהור, ספק לא האהיל ולא נטמא, הרי ספק אחד. או שהיה הטהור עומד והמצורע עובר, זה ספק שני: טומאה ברשות היחיד וטהרה ברשות הרבים. כגון תנות הפתוחה לרשות הרבים ספק נכנס ספק לא נכנס: או שטהרה ברשות היחיד והטומאה ברשות הרבים. הרי שני ספקות אחרות: רבי יהושע מטמא. דסבר הואיל ורשות היחיד משותפת בספק טומאה זו, הרי ספק טומאה ברשות היחיד וספיקו טמא: וחכמים מטהרין. דסברי הואיל וספק טומאה ברשות הרבים משותפת בה, הרי ספק טומאה ברשות הרבים וספיקו טהור. ואין הלכה כרבי יהושע:

ח ממכר השולחני. שהשולחני תולה בו כף המאונים. ורבותינו פירשו, מסמר קבועה בעמוד שלפני השולחני להעמיד בו תריסי החנות. ומטהרין רבנן משום דתשמישו עם הקרקע: אבן שיש בה קיום ורשומים עליהם שמות השעות ותחוב בה מסמר ובו מכוונים את השעות. וקורין לו בלע"ז אירלי"ן, ובערבי אלבלאט"ה: וארון של גרוסות. העושים גרוסים של פול ברחיים שלהם, יש להן כמין ארון של עץ: ר' צדוק מטמא אותו ארון, דתורת כלי עליו:

משניות מבוארות – קהתי

ונגע אדם טהור באחד מהם או נשא אחד מהם, ואינו יודע איזה מהם נגע או נשא, אם הדבר הטמא או הדבר הטהור. ד. טהרה ברשות היחיד וטהרה ברשות הרבים – כלומר שהיה להיפך, הדבר הטהור ברשות היחיד, וסמוך לו ברשות הרבים היה דבר טמא כיוצא בו, והתעסק אדם באחד הדברים, ואינו יודע באיזה מהם, והספקות הם: ספק נגע – בדבר הטמא, ספק לא נגע – בו; ספק האהיל – האילן על המצורע ועל הטהור, ספק לא האהיל – עליהם, ספק הסיט – כלומר נענע או נשא הטהור דבר טמא, ספק לא הסיט – דבר טמא, רבי יהושע מטמא – בכל הספקות הללו, הואיל ורשות היחיד משותפת בהם, מחמיר רבי יהושע ומטמא, כדן ספק טומאה ברשות היחיד שספקו טמא. וחכמים מטהרין – שסוברים הם, הואיל ויש כאן גם ספק טומאה ברשות הרבים, לפיכך יש להקל כדן ספק טומאה ברשות הרבים בלבד שספקו טהור.

בארנו את המשנה לפי הרמב"ם. ברם יש מקשים על פירוש זה, ומפרשים בדרכים אחרות (הראב"ד: הרא"ש: ור"ש).

ב אור משנה ח

משנתנו שנויה במסכת כלים (פרק יב משנה ה), והיא עוסקת בשלושה דברים, שלדעת רבי צדוק כלים הם, ולדעת חכמים אין עליהם תורת כלי. שלשה דברים – המנויים להלן במשנתנו, רבי צדוק מטמא – שהוא סובר, שמקבלים טומאה, וחכמים מטהרין – שלדעתם, אינם מקבלים טומאה: מסמר השלחני – השולחני מחליף ופורט מטבעות, ויש לו מסמר בתיבתו שתולה בו את המאוננים (דנב"ש); ויש מפרשים: דרך שולחני פותח חנותו ומוריד את הדלת על גבי ספסלים לפני החנות ועליו הוא נותן את מעותיו, ונועץ מסמר בשולחן (היינו בדלת) כדי שלא ימוט (דנב"ש). וארון של גרוסות – ארון של מוכרי גריסים, והיינו פולים טחונים, והיו מוליכים אותו לשוק על גבי עגלה; רבי צדוק סובר, שארון זה כלי בפני עצמו הוא, ואף כשאינו לו עדיין עגלה, כלי גמור הוא ומקבל טומאה. וחכמים סוברים, כיון שצריך להושיבו על עגלה, כל זמן שלא תוקנה לו העגלה, לא נגמרה מלאכתו, ואינו מקבל טומאה; ויש מפרשים: מסמר הארון של גרוסות, היינו המסמר שמחזק בו את הארון בעגלה, כשמוליכו לשוק (עיין דנב"ש; יתפורת ישראלי). לפי פירוש זה עוסקת משנתנו בשלושה מיני מסמרים: מסמר השולחני, ומסמר הארון של גרוסות. ומסמר של אבן

– ואין חוששים שמה נבעלה לנכרי ונפסלה מלאכול בתרומה, דבר רבי דוסא – הסובע, ששבויה שנפדתה, הרי היא בקדושתה, שאין הנכרים נוהגים הפקר בשבויות לאנסן בבעלה. וחכמים אומרים: יש שבויה אוכלת – בתרומה, ויש שבויה שאינה אוכלת – בתרומה. ביצד – כלומר איזו אוכלת ואיזו אינה אוכלת? האשה שאמרה: נשבית ומהורה אני – שלא נבעלתי לנכרי, אוכלת – בתרומה, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר – מי שאסר דבר על ידי עדותו, נאמן בהמשך עדותו להתיר את הדבר, כלומר מאחר שרק מפיה נודע לנו שהיתה שבויה, נאמנת היא לומר שהיא טהורה, ולכן אוכלת בתרומה. ואם יש עדים שנשכחה – אבל אם עדים העידו עליה שהיתה שבויה, והיא אומרת: אמנם נשכחתי, אבל מהורה אני – שלא נבעלתי, אינה אוכלת – בתרומה, שלדעת חכמים סתם שבויה בחזקת שנטמאה היא (עיין כתובות ב, ח).

ב אור משנה ז

לביאור משנתנו יש להקדים שני דברים: א. מצורע מוחלט ומוסגר מטמא בביאתו לאהיל את כל מה שבאוהל, ובין אדם בין כלים הנמצאים באוהל עם המצורע, אף על פי שהמצורע לא נגע בהם, נטמאים ונעשים ראשון לטומאה. כמה דברים אמורים? כשהמצורע עמד תחת האוהל, אבל אם רק עבר תחת האוהל, אינו מטמא באוהל. ברם, אם עמד המצורע תחת האוהל, ועבר טהור תחת אוהל זה, הרי הוא טמא (דנב"ש ה' טומאת צרעת י, יב). ב. ספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור, וספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא. משנתנו דנה בספק טומאה, שספקו קשור ברשות הרבים וברשות היחיד כאחד. – המשנה שנויה כולה במסכת טהרות (פרק ו משנה ב).

ארבעה ספקות – של טומאה, רבי יהושע מטמא – אותם, וחכמים מטהרין – ספקות אלו. ביצד – כלומר אילו הם הספקות הללו? א. הטמא עומד – המצורע עומד תחת אוהל, כגון תחת אילן שענפיו עושים תחתם "אוהל", ומהורה עובר – על ידי אילן זה, ויש ספק אם עבר תחת האילן ונטמא באוהל שעמד בו המצורע, אם לא עבר תחת האילן, ולא היה עם המצורע תחת אוהל אחד. ב. מהורה עומד – תחת האילן, ומהטמא עובר – והמצורע עבר תחת האילן, ויש ספק אם המצורע עמד לרגע תחת האילן וטימא את הטהור שהיה עמו תחת האילן, או שהמצורע לא עמד אלא עבר ולא נטמא הטהור שעמד שם. ג. מטמא ברשות היחיד וטהרה ברשות הרבים – הריב"ם – היה דבר טמא, המטמא במגע או במשא, ברשות היחיד, ודבר טהור כיוצא בו ברשות הרבים, הסמוך לאותה רשות היחיד,

ט ארבעה דברים רבן גמליאל מטמא, וְחַכְמֵי מַטְהֵרִין: בְּסוּי טְנֵי שֶׁל מִתְכוֹת שֶׁל בְּעֵלֵי בָתִּים, וְתִלּוּי הַמַּגְרָדוֹת, וְגִלְמֵי פְּלֵי מִתְכוֹת, וְטַבָּלָא שֶׁנַּחֲלָקָה לְשָׁנִים. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל, בְּטַבָּלָא שֶׁנַּחֲלָקָה לְשָׁנִים, אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן – הַגְּדוֹל טָמֵא, וְהַקָּטָן טָהוֹר.

פירוש ברטנורא

והחכמים מטהרין. דכלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו עשוי למלטל. ורבי צדוק סבר, פעמים מתקנים אותו למלטלו. ואין הלכה כרבי צדוק: ט טני. כלי של מתכת שבעלי בתים משימים בו גרוטאות ושברי כלי מתכות. ורבן גמליאל מטמא הכיסוי, דסבר הוא נמי חשוב כלי, משום דכיסוי נמי יש לו בית קיבול. וחכמים מטהרין, דסברי כיון דלא נעשה אלא לכסות אינו חשוב כלי: ותלוי המגדרות. מסמרים שתולים בהם המגדרות בבתי מרחצאות, והנכנסים שם כל אחד לוקח מגדרת ומגרד בה רגליו וגופו: וגלמלי כלי מתכות. שצריכים לשוף לגרד להקיש בקורנם, או שמחוסר אונג או אוזן, אינו מטמאם לדברי חכמים עד שתגמר מלאכתן: טבלא שנחלקה לשנים. מבלא של חרס שיש בה לבובין, ונעשית שתי חתיכות שוות שאין אחת מהן גדולה מחברתה, בהא פליגי רבן גמליאל והחכמים. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

וְתִלּוּי הַמַּגְרָדוֹת – "מגדרות" מין מסרק של ברזל, שהיו משתמשים בו לגרד את הגוף בבית המרחץ. ואמנם המגדרת כשלעצמה לדברי הכל מקבלת טומאה, לא נחלקו אלא בתלוי המגדרת, והיא שרשרת קטנה של מתכת שתולים בה את המגדרת, שלדעת רבן גמליאל אף התלוי כלי הוא ומקבל טומאה, ולדעת חכמים אינו נחשב כלי ואינו מקבל טומאה. וְגִלְמֵי פְּלֵי מִתְכוֹת – כלי מתכת שעדיין לא נגמרה מלאכתם, וטעונים עדיין שפשוף, גירוד, החלקה וכיוצא בזה; רבן גמליאל סובר שהואיל ועיקר מלאכתם נגמרה, תורת כלי עליהם לקבל טומאה; וחכמים סוברים, שכל זמן שלא נגמרה כל מלאכתם, אינם מקבלים טומאה. וְטַבָּלָא שֶׁנַּחֲלָקָה לְשָׁנִים – טבלא של חרס שיש לה מסגרת סביב, אם נחלקה לשני חלקים שונים, לדעת רבן גמליאל כל חלק כלי הוא ומקבל טומאה; ולדעת חכמים, שברי כלי הם ואינם מקבלים טומאה. אלו הם ארבעת הדברים, שרבן גמליאל מטמא וחכמים מטהרין. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל, בְּטַבָּלָא שֶׁנַּחֲלָקָה לְשָׁנִים, אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן – שנשברה לשתי חתיכות, ואחת מהן גדולה בהרבה מחברתה, הַגְּדוֹל – החלק הגדול, טָמֵא – שעדיין תורת כלי עליו, וְהַקָּטָן טָהוֹר – אף לדעת רבן גמליאל.

שְׁעוֹת – אבן המשמשת שעון שמש, שבמרכזה תקוע מסמר, ולפי תנועת צלו על לוח האבן, נרשמים קוים סביבו בעיגול, שמשמנים אותם במספרים המכוונים לשעות היום, – ובכל אלו רבני צדוק מטמא – שלדעתו, המסמרים הללו חשובים כלים ומקבלים טומאה. וְחַכְמֵי מַטְהֵרִין – שסוברים הם, שאין על המסמרים תורת כלי, ואינם מקבלים טומאה. הלכה כחכמים.

באור משנה ט

משנה זו שנויה במסכת כלים, אחרי המשנה הקודמת (כלים יב, ו), והיא ממיכה בדברים, שנחלקו בהם תנאים, אם תורת כלי עליהם אם לאו. ארבעה דברים רבן גמליאל מטמא, וְחַכְמֵי מַטְהֵרִין – ואלו הם: בְּסוּי טְנֵי שֶׁל מִתְכוֹת שֶׁל בְּעֵלֵי בָתִּים – "טני" הוא כלי גדול העשוי כטנא, ויש הבדל בין כיסוי הטני של בעלי בתים, היינו אנשים סתם, ובין כיסוי הטני של רופאים, שכן הרופאים משתמשים הרבה בכיסוי הטני לצרכיהם השונים, ולדברי הכל מקבל טומאה; אבל בכיסוי הטני של בעלי בתים נחלקו רבן גמליאל וחכמים, שרבן גמליאל סובר, והואיל ויש לו בית קיבול ואפשר להשתמש בו לצרכים שונים, הרי הוא חשוב כלי ומקבל טומאה. וחכמים סוברים, שהואיל ואינו אלא כיסוי, דינו ככל הכיסויים ואינו מקבל טומאה.

אגרות קודש

ב"ה, א' מ"ח, תשי"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ח תשרי עם המצורף אליו. ומובנת הפליאה והתמי"י שהוא מדוכא וכו', בה בשעה אשר השגחה העליונה זיכתו והצלחתו לעבוד בעבודת הקדש, עניני צעירי אגו"ח ובנקודה הפנימית הפצת המעינות חוצה. והרי ידוע פסק תורתנו כל המקבל עליו וכו'. ויהי רצון שבקרוב ממש יבשר טוב בטוב הנראה והנגלה, בכל הענינים אודותם כותב.

והרי נמצאים אנו למחרתו של חדש השביעי, שכשמו - כל ימי החדש בכלל זה, ודרשו רז"ל שמושבע הוא בכל טוב, והוא חדש הכללי - שנמשכים עניניו על כל השנה, ובלבד שתהיינה התומ"צ, הצנור והכלים להמשכת וקבלת ברכות והשפעות השי"ת.

וק"ל.

בברכה לבשו"ט,

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

נו עמוד ב. מקשה הגמרא: **וְהִשְׁתָּא דְאִמְרִינָן לְרַבִּי יְהוּדָה שְׂסוּבַר שְׁאִין פְּרִירָה, הָא פְּתִיבָה אִית לִיה שְׂאִפְשֵׁר לְסוּמוֹן עַל כֵּךְ בְּכַדִּי שְׂלָא יִטְעוּ, אִם כֵּן, יוֹם הַכְּפּוּרִים** ששנינו במשנה (לעיל נג): שלרבי יהודה לא היה אלא פן אחד להניח עליו את המזרק עם הדם, **נְמִי נְעֵבִיד תְּרִי** - נעשה שני כנים וְנִכְתּוּב עַל־יְהוּדָה איזה לדם הפר ואיזה לדם השעיר, ולא יבוא לטעות וליטול תחילה את דם השעיר. מתרצת הגמרא: **מִשּׁוּם חוֹלְשָׁא דְכִתְּוִן גְּדוּל מַחְמַת הַצּוּם וְכַל הַעֲבוּדוֹת בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, לָאוּ אֲדַעְתִּיהּ** - אינו נותן לבו לעיין בכתיבה.

מוכיחה הגמרא: **דְּאִי לֹא תִימָא הָכִי** - שאם לא תאמר כטעם זה, יש לשאול, מדוע לא נעשה שני כנים, ואף **בְּלֹא פְּתִיבָה** על כל פן למה הוא משמש **נְמִי** לא יטעה, שהרי **הָאִי** - דם הפר **נְפִישׁ - מְרובה, וְהָאִי** - דם השעיר **זוּמְרָ - מועט, ולא יבוא לטעות, ובהכרח שחששו משום חולשת הכהן גדול שיטעה אף בזה. וְכִי תִימָא** לדחות הראיה לסברא זו, שאין לסמוך על ההפרש שבין כמות הדמים כיון שאפשר **שְׂלָא מְקַבִּיל לִיה מְדַם הַפֶּר אֶת כּוֹלֵיהּ** - כל הדם, ואם כן יהיו דם הפר ודם השעיר שבמזרק שוים, **וְהָאִמְרַן רַב יְהוּדָה, הַשּׁוֹחֵט צְרִיךְ שֵׁיִקְבֵּל אֶת כָּל דְּמוֹ שְׂל פֶּר, שְׂנַיָאִמַר (ויקרא ד כ) 'וְאֵת כָּל דָּם הַפֶּר יִשְׁפֹּךְ אֶל יָסוֹד (המזבח) [מִזְבַּח הָעוֹלֹת]**, ואם כן בהכרח שדם הפר היה מרובה מדם השעיר, ומכל מקום סבר רבי

והשתא דאמרת. טעמא דר' יהודה בקני חובה משום דברירה לית ליה אבל כתיבה אית ליה: **יוֹם הַכְּפּוּרִים**. דקאמר לא היה שם אלא כן אחד ליעביד תרי וכו': **לָאוּ אֲדַעְתִּיהּ**. לעיוני בכתיבה: **דָּם הַפֶּר סוּמְק כְּדַאמְרִין בְּאִידֵךְ פִּירְקִין (דף מ"ה)**. שדומה לדם הפרים: **הווא**. שליח צבור דנחית קמיה דרבא והיה אומר סדר יום הכפורים בתפלה כמו שאנו אומרים: **הווא כְּרַבְנָן**. דאמרת כן השני: **וְהווא כְּרַבִּי יְהוּדָה**. דאמרת נטל תחילה ואחר כך הניח אלמא לא היה כן שני להניחו לכך הוצרך ליטול תחילה:

יהודה שמפני הטעות היו עושים רק כן אחד במקדש, הרי מוכח שמפני חולשת הכהן גדול חששו שיטעה גם במקום שיש היכר. **וְכִי תִימָא** לדחות שאף אם אכן קיבל את כל דמו של הפר, עדיין יש לחוש לטעות, וזאת משום **דִּילְמָא מִשְׁתַּפִּיךְ מִיְנֵיהּ** - שמא ישפך מדם הפר ואז תהא כמות דם הפר שווה לדם השעיר. אין חשש זה נכון, שהרי מכל מקום חלוק דם הפר מדם השעיר, **דְּהָאִי** - דם השעיר **חִינֵךְ** - הדם צלול שאינו אדום גמור **וְהָאִי** - דם הפר **סוּמְק** - אדום גמור. **אֲלָא** בהכרח הטעם שלרבי יהודה לא היו שני כנים מפני שחוששו שמשום **חוֹלְשָׁא דְכִתְּוִן גְּדוּל לָאוּ אֲדַעְתִּיהּ** ויטעה, **הָכִא נְמִי** הטעם שלא סמכו בזה על כתיבה הוא שמשום **חוֹלְשָׁא דְכִתְּוִן גְּדוּל לָאוּ אֲדַעְתִּיהּ**.

הווא הַנְּחִית - ירד לפני התיבה, להיות שליח ציבור קמיה דרבא - לפני רבא, וכשהיו אומרים ביום הכיפורים את סדר העבודה, טעה השליח ציבור ואמר, **יֵצֵא וְהִנִּיחוּ עַל פִּנּוֹ שְׂנֵי שְׂבִיבֵיכֶל, נְטַל דָּם הַפֶּר וְהִנִּיחַ דָּם הַשְּׁעִיר**, ונשמע מדבריו שאף רבנן שהיו שני כנים בהיכל, היה נוטל את דם הפר לפני שהיה מניח את דם השעיר. אמר ליה רבא, כיצד אמרת **תְּרִי פְּרָפְנָן** שהיו שני כנים במקדש, ו**תְּרִי פְּרָפְנָן** שהיה נוטל את דם הפר ואחר כך מניח את דם השעיר ומשמע שלא היה כן שני ולכן מתחילה נטל ורק אחר כך הניח, **אִימָא** - תאמר **הַנְּחִית דָּם הַשְּׁעִיר וְנְטַל דָּם הַפֶּר**, וכדברי רבנן שהיה מניח תחילה את דם השעיר, והטעם לכך, בכדי שתהיה ידו הימנית פנויה לקבל את דם הפר, שאם יצטרך ליטול דם הפר כשדם השעיר עדיין בידו נמצא שצריך לקבל ביד שמאל.

שנינו במשנה: נטל דם הפר וכו' **וְהָזָה מִמֶּנּוּ עַל הַפְּרִכָּת בְּגִיד אַרְזֵן מִבְּחוּץ. תָּנוּ רַבְּנָן**, נאמר בתורה לאחר סדר ההזאות מדם הפר והשעיר בקדש הקדשים (ויקרא טז טז), **וְכַפֵּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאוֹת בְּנִי יִשְׂרָאֵל וּמִפְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד**. מבררת הברייתא: **מָה תִלְמוּד לּוֹמֵר** - מה באה ללמדנו תיבת 'יעשה', שלכאורה היה די לומר וכן לאהל מועד. מבאר הברייתא: תיבת 'יעשה' באה ללמדנו שיש להקיש את ההזאות שבהיכל להזאות שבקדש הקדשים, ולומר, **בְּשֵׁם שְׂמִינָה לְפָנֵי לְפָנִים** - בקודש הקדשים, **כִּף מִזָּה בְּהִיבֵל**, שהוקשו ההזאות זה לזה והם שוים בכל דיניהם, **מָה לְפָנֵי לְפָנִים** מזה הכהן גדול **אֶחָת לְמַעְלָה וְשִׁבְעָה לְמַטָּה מְדָם הַפֶּר, כִּף מִזָּה בְּהִיבֵל** אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר, **וּכְשֵׁם שְׂלִפְנֵי לְפָנִים** מזה הכהן גדול **אֶחָת לְמַעְלָה וְשִׁבְעָה לְמַטָּה מְדָם הַשְּׁעִיר, כִּף מִזָּה בְּהִיבֵל** אחת למעלה ושבע למטה מדם השעיר. הברייתא ממשיכה לדרוש את המשך הפסוק: נאמר (שם) **וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד הַשֶּׁבֶן אֶתֶם בְּתוֹךְ מִטְּמֵאוֹתָם**. למדנו מפסוק זה **שֶׁאֵפִילוּ בְּשַׁעַת שִׁשְׁרָאֵל חוֹטֵאִים וְהֵן מִטְּמֵאִים** בטומאת עוונותיהם, אין הקב"ה עוזבם ו**שְׂכִינָה עִמָּהֶם**.

50 תאכלו כאן דבר מה, כדי שתצאו ידי חובתכם בקידוש שקידשתי,
 51 דילמא אדאוליתו לאוישפיזא מתעקרא לכו שרנא – שמא עד שתלכו
 52 ותגיעו למקום אכסנייתכם יכבה שם הנר, ולא מקדש לכו – ולא
 53 תוכלו לקדש ולאכול סעודתכם בבית האבילה שלכם משום שאין
 54 דרך לאכול בלא נר, ואפילו לא תחששו לכך ותלכו לישון בלא
 55 לאכול, ותהיו סבורים שיצאתם ידי חובת קידוש בקידוש
 56 ששמעתם כאן, בקידושיא דהכא לא נפקיתו – בקידוש ששמעתם
 57 כאן לא תצאו ידי חובתכם אם לא תטעמו כלום, משום דאין קידוש
 58 אלא במקום סעודה.
 59 מקשה הגמרא על דברי אביי: איני – האם נהג רבה כשמואל,
 60 והאמר אפי, כל מיילי דמר הוה עביד דרב – בכל דבריו של רבה,
 61 בדברים שנחלקו רב ושמואל, היה נוהג כדעת רב, לבר מהני תלת
 62 – חוץ משלשה דברים אלו, דעביד – שהיה נוהג בהם כשמואל,
 63 ואלו הם: א. נחלקו רב ושמואל (מנחות מא), אם מותר להתיר חוטי
 64 ציצית הקשורים בטלית אחת על מנת לקשרם בטלית אחרת, רב
 65 אוסר, ושמואל מתיר. ונהג רבה כדעת שמואל שמתירין חוטי
 66 ציצית מפני אחר וקושרים אותם לכהן אחר. ב. נחלקו רב ושמואל
 67 (שבת כב), אם מותר להדליק נר חנוכה מנר חנוכה אחר, רב אוסר,
 68 ושמואל מתיר. ואף בזה נהג רבה כדעת שמואל שפדליקין מנר
 69 לנר, ואינו צריך להדליק מנר שאינו של חנוכה. ג. עוד נחלקו רב
 70 ושמואל (שם), לדעת רב הלכה כרבי יהודה (ביצה כג) שדבר שאינו
 71 מתכוין אסור, כלומר, שאסור לעשות מלאכה מותרת אם על ידי
 72 כך תיעשה מלאכה אסורה אף שאינו מתכוין למלאכה האסורה,
 73 ואילו לדעת שמואל הלכה כרבי שמעון (שם) שמתיר. ואף בזה נהג
 74 רבה כשמואל שהלכה כרבי שמעון שמתיר. ומה שמתיר שמואל
 75 מתכוין, דתניא, רבי שמעון אומר, גזר ארם משה פסא ופסל על
 76 גבי קרקע בשפת, אף אם על ידי כך נעשה חריץ בקרקע, ובלבד
 77 שלא יתבונן לעשות חריץ, משום שסובר רבי שמעון שדבר שאינו
 78 מתכוין מותר. ואם כן קשה, כיון שבכל דבריו נהג רבה כרב, מפני
 79 מה הצריך קידוש במקום סעודה כשמואל.
 80 מתרצת הגמרא: ביאור דברי אביי שרבה היה נוהג תמיד כרב,
 81 הוא שדווקא בחומרי דרב הוה עביד – במקום שרב מחמיר היה
 82 רבה נוהג כדעתו, לבד משלושת הדברים שהוזכרו לעיל שהיה
 83 מיקל כשמואל, אבל פקולי דרב – במקום שרב מיקל לא הוה עביד
 84 – לא היה נוהג כדעתו. וכיון שכאן רב מיקל לומר שאף אם קידש
 85 שלא במקום סעודתו יצא ידי חובתו, לכך היה רבה נוהג להחמיר
 86 כשמואל.
 87 חזרת הגמרא לענין השומעים קידוש בבית הכנסת, ומביאה דעה
 88 נוספת: ורבי יוחנן אמר, השומעים קידוש בבית הכנסת, יצאו ידי
 89 חובתם כרב, ואף ידי ברכת הליו נמי יצאו, אם שתו מן היין בבית
 90 הכנסת, ואם רוצים לשתות יין בביתם אינם צריכים לברך עליו
 91 בשנית, שיון שדעתם לשתות בביתם, אין יציאתם מבית הכנסת
 92 נחשבת היסח הדעת.
 93 מבארת הגמרא את טעם רבי יוחנן, שיצאו ידי ברכת היין: ואורא
 94 רבי יוחנן למעמיה – ודבר זה שאמר רבי יוחנן, שאף ידי ברכת היין
 95 יצאו, לשיטתו אמר זאת, דאמר רבי יוחנן בר אבאי אמר רבי פדת
 96 אמר רבי יוחנן, אהד שינוי יין – דין אחד הוא אם שינה את היין,
 97 כגון שבירך על יין מחבית אחת ושתה, ואחר כך הביאו לפניו יין
 98 מחבית אחרת שטעמו שונה, ורוצה לשתות ממנו,

1 אף ידי חובת קידוש לא יצאו, כיון שאינם סועדים בבית הכנסת,
 2 ולדעת שמואל צריך לקדש במקום הסעודה, כמבואר להלן, על
 3 כן צריכים לקדש בביתם בשנית.
 4 שואלת הגמרא על דברי רב: אלא לדעת רב, שיצא השומע ידי
 5 חובתו בקידוש ששמע בבית הכנסת, למה ליה לקדושי בביתיה –
 6 מפני מה צריך לחזור ולקדש בביתו. משיבה הגמרא: לכך חזר
 7 ומקדש בביתו, כדי להוציא ידי חובת קידוש את בניו ויבני ביתו
 8 שלא שמעו קידוש בבית הכנסת.
 9 שואלת הגמרא אף על דברי שמואל: ולדעת שמואל, מאחר שאין
 10 הציבור יוצאים ידי חובתם במה שמקדשים בבית הכנסת, למה לי
 11 לקדושי בני בנישתיא – מפני מה צריך לקדש בבית הכנסת. משיבה
 12 הגמרא: לכך מקדשים בבית הכנסת כדי לאפוקי – להוציא את
 13 האורחים ידי חובתן, דאכלו ושתו ונגו [ישנים] בני בנישתיא,
 14 ועבורם הקידוש בבית הכנסת הוא במקום סעודתם.
 15 מבארת הגמרא טעמו של שמואל, שאין יוצאים ידי חובה בקידוש
 16 שבבית הכנסת: ואורא שמואל למעמיה – ודבר זה שאמר שמואל,
 17 שאין יוצאים ידי חובת קידוש בקידוש שבבית הכנסת, לשיטתו
 18 אמרו, דאמר שמואל, אין מקיימים מצות קידוש אלא במקום
 19 הסעודה, ואם קידש ולא אכל באותו מקום, לא יצא ידי חובת
 20 קידוש.
 21 הגמרא דנה כדעת שמואל: סבור מינה – מדברי שמואל שאותם
 22 המקדשים בבית הכנסת ואוכלים בביתם לא יצאו ידי חובת קידוש
 23 משום שאינו במקום סעודה, היו סבורים התלמידים בני הישיבה
 24 ללמוד, הני מיילי – שדברים אלו, שצריך לחזור ולקדש אם שינה
 25 מקומו אחר הקידוש לסעוד במקום אחר, אינם אלא אם שינה
 26 מקומו ועבר מבית שקידש בו לבית אחר לאכול בו, אכל אם עבר
 27 במקום למקום פחד ביהא – בבית אחד, כגון שקידש בבית ועלה
 28 לסעוד בעלייתו, לא צריך לחזור ולקדש, משום שנחשב כקידוש
 29 במקום הסעודה. אמר להו רב ענן בר תחליפא לתלמידים, אין
 30 הדבר כן, שהרי יומניו סניאין הוה קאימנא קמיה דשמואל – פעמים
 31 רבות הייתי עומד בשבת לפני שמואל, ובהגיע זמן הסעודה, נחית
 32 מאורא לארעא – ירד מגג הבית לארץ ולמקום הסעודה, והדר
 33 מקדש – ולאחר מכן קידש, משום שלדעתו נחשב שינוי מקום
 34 אפילו ממקום למקום בבית אחד, ולכך לא קידש בגג הבית כיון
 35 שלא היה במקום הסעודה.
 36 מביאה הגמרא דעת אמוראים נוספים הסוברים כשמואל, שאין
 37 קידוש אלא במקום סעודה: ואף רב הונא סבר שאין קידוש אלא
 38 במקום סעודה. מביאה הגמרא מעשה להוכיח שכן דעת רב הונא:
 39 דרב הונא קדיש, ואיתעקרא ליה שרנא – ואחר שקידש קודם
 40 שאכל נפל נרו וכבה, ולא יכול היה לאכול שם בחשיכה, וענני
 41 ליה למניה לבי ננייה דרבה פריה – והעלו לו כלי סעודתו לבית
 42 חופת רבה ננו, דהוה שרנא – ששם בבית המשתה היו נרות
 43 דולקים, וקדיש שם בשנית, ומעים מידי – ואכל שם דבר מה. אלא
 44 קסבר – מוכח מכך שרב הונא קידש בשנית, שסובר, שאין קידוש
 45 אלא במקום סעודה, ולכך לא יצא ידי חובתו בקידוש הראשון.
 46 אמורא נוסף הסובר כן: ואף רבה סבר, שאין קידוש אלא במקום
 47 סעודה. מוכיחה הגמרא שכן דעת רבה: דאמר אבאי, כי הוינא בי
 48 מר – כאשר הייתי בביתו של רבה, בי הוה מקדש – כאשר היה
 49 מקדש בשבת, והיינו רוצים ללכת לבתינו, אמר לן מעימו מידי –

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
קכא תוספות רש"י

1 **אף** ידי קידוש לא יצאו – דאין קידוש אלא במקום סעודה, משום דכתיב: "וקראת לשבת
2 עונג", כלומר, במקום קריאת קידוש שם תוא עונג.
3 **ולשמואל** למה לי לקדושי בני כנישתא – לרב צריך לקדושי בני כנישתא להוציא כל
4 אותם שאין להם בני בית שלא יצטרכו לקדש בביתם.

5 **דאכלו** ושתי ונגו בני כנישתא – ואם תאמר:
6 והא אמרינן בפרק "בני העיר" (מגילה
7 כח,א): בתי כנסיות אין אוכלין בהן ואין שותין
8 בהן? אף על גב דאכליה ושתייה של מצוה מותר,
9 כדאמרין בירושלמי שהיו אוכלים שם בקדוש
10 החדש, וגם עכשיו נוהגין לשתות כוס הבדלה
11 וברית מילה – מכל מקום שאינה של מצוה ושינה
12 אסורו ואפילו בשל בבל אין אוכלין בהן. דקאמר
13 התם: רבינא רב אדא בר אהבה שלא היו רוצים
14 ליכנס בבית הכנסת מפני הגשמיים אי לא משום
15 דשמעתא בעיא צלותא. והא דקאמר התם: בתי
16 כנסיות של בבל על תנאי עשיות – היינו לאחר
17 שחירבו שאין נוהגין בהן קדושה. ויש לומר: דלא
18 דוקא בני כנישתא, אלא חדרים שהיו סמוכין
19 לבית הכנסת קרי בני כנישתא ומשם היו שומעים
20 הקידוש. ולפי מה שפירשתי: דממקום למקום בחד
21 בית כשדעתו לאכול במקום אחר יש קידוש בו
22 אתי שפיר.

23 **אכל** במקום למקום בחד ביתא – פירוש: מחדר
24 לבית או מבית לעליה כמו מאגירא
25 לארעא, אבל מפניה לפניה יש קדוש, כי היכי
26 דלא חשוב שינוי מקום בסמוך. ולקמן גבי שינוי
27 מקום דקאמר לא שנו אלא מבית לבית. ומיהו שני
28 מקומות בחד בית קרי ליה מבית לבית. ומיהו יש
29 ספרים גרסיי הכא מפניה לפניה בו.
30 **טעימו** מיד – נראה דהיינו טעימת לחם,
31 כדאמרין בפרק שלישי דשבעות (כב,ב):
32 כדאמרי אינישי ניטעום מידי ואולי ואכלי ושתי.
33 ואם מועיל מיני תרגימא להשלים שלש סעודות
34 שבת כמו בסוכה – היינו דוקא בסעודה שלישית.
35 אבל לא בסעודת ערבית ושחרית שהם עיקר כבוד
36 שבת. **ובקידושא** דהבא לא נפקתו – ומה
37 שלא היה מקפיד על סעודת שבת שלא לאכול
38 בלא נר כדפירש בקונטרס – היינו משום שיוכלו
39 לעשות למחר שלש סעודות, או שמא יוכלו
40 לאכול במקום שיש שם נר ואין יין.
41 **מתירין** מנגד לבגד – ואף על גב דשמואל
42 אית ליה בפרק "התכלת" (מנחות מא,א): כלי
43 קופסא דחיבין בציצית – מודה אם אין ציצית לכל בגדיי שיתיר ציצית מנגד שמנגיעו ליתן
44 בבגד שרוצה ללבש ותהא המצוה עליו.

45 **והלכת** כר' שמעון בגרייה – קשה: תיפוק ליה משום רבי יוחנן סבר כר' שמעון, דפריך
46 בכמה דוכתי (שבת פא,ב). והא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ותני: נזיר חופף
47 ומפספס בו, אלמא סבירא ליה דרבר שאין מתכוין מותר! יש לומר: שמא רבי יוחנן לא סבר
48 לה כותיה בגרייה, לפי שקרוב לעשות חריץ ודמי לפסיק רישיה.

49 **ורבי** יוחנן אמר אף ידי יין יצאו – ומיירי ששתו בבית הכנסת, אף על גב דלענין קידוש
50 יצאו בשמינה כדפירשתי לעיל – לענין יין לא פטר אלא אם כן שתהו דהוי הפסק, כדאמרין
51 בפרק "ביצד מברכין" (ברכות מא,א) גבי המוציא שאם הפסיק שתיין לחזור ולברך,
52 **שינוי** יין אין צריך לברך – מיהו "הטוב והמטיב" צריך לברך כדאמרין ב"הרואה" (לכ,ב)
53 נט,ב). ופירש רבינו שמואל בן מאיר: דדוקא היכא דמשובח מן הראשון, וכן בהלכות גדולות
54 וכן משמע בירושלמי דסוף "ביצד מברכין", דקאמר: אבא בר רב הונא אמר יין חדש וישן
55 צריך לברך, שינוי יין אין צריך לברך, שינוי מקום צריך לברך, היסח הדעת כמו שהוא שינוי
56 מקום. משמע שרוצה למחר דין חדש וישן צריך לברך לפי שדשיש טוב מן החדש, אבל שינוי
57 יין סתם אין צריך לברך כיון שאין ידוע שהשני משובח, מיהו, עובדא דבשר הני פליגי עליה,
58 דקאמר דעל כל חבית וחבית מברך, מנה דיהו מברך? ואמר רבי יצחק בשם רבי "ברוך... הטוב
59 והמטיב". משמע בכל ענין, אפילו מטבא לכישיא. מיהו יש לדחות, שהיה מברך לפי שלא
60 היה מכירו, אבל אם ידוע שהשני גרוע – לא. ונראה דאפילו השני גרוע – מברך, דעל ריבוי ינות הוא מברך, ובלבד שלא יהיה האחרון יתר מעדאי, שאין יכולין לשתותו אלא מודחק.
61 וצריך לברך "הטוב והמטיב" בין בשעת סעודה בין שלא בשעת סעודה, ויחד אין צריך לברך אי ליכא אחרינא בהדיה כדמוכח ב"הרואה" (שם). ודוקא ביין מברכין, לפי שיוכלו כרמיחין
62 ברמיחין של ישראל, ו"הטוב" שלא השריחו, והמטיב" שניתנו לקבורה ועינין תוספות ברכות נט,ב דיברו התחיל "הטוב".

1 קידוש אלא במקום סעודה – ואם קידוש ולא סעד – לא יצא ידי קידוש. ממקום למקום
2 – מבית לעליה לא צריך לחזור ולקדש, אם קידוש שבת בבית והלך לאכול בעליה. דילמא
3 **מתקראת** לבו שמואל – ולא תאכלו. ואפילו אתם הולכים לישן בלא אכילה – בקידושא
4 דהבא לא נפקיתו ידי קידוש (היום), דאין קידוש בו. כל מילי דמר – רבה. כחומריו דרב
5 הוה עביד – בר מהני תלת דעביד לקולא
6 כשמואל. בקוליה דרב – כגון קידוש – לא עביד.
7 הכי גרסינן: ורבי יוחנן אמר אף ידי יין נמי יצאו.
8 **אחד שינוי יין** – שהביאו לו יין מחבית אחרת.
9 אינו

רשב"ם

1 **אף** ידי קידוש לא יצאו – כדפירשין טעמיה
2 לקמיה – אין קידוש אלא במקום סעודה,
3 דכתיב (ישעיה נח): "וקראת לשבת עונג"
4 במקום שאתה קורא לשבת. כלומר, קרייה
5 דקידוש – שם תהא עונג. ומרש הוא. אי נמי:
6 סברא היא, מדאיבעי קידוש על היין. כדחגיגא
7 לקמן (קא,א): וזכרהו על היין – מסתמא על
8 היין שבשעת סעודה הוקבע דחשיב. אין קידוש
9 אלא במקום סעודה – ואם קידוש ולא סעד
10 באותו מקום – לא יצא ידי קידוש. הני מילי
11 – דאין קידוש אלא במקום סעודה – אלא
12 מבית לבית. אבל ממקום למקום, מבית לעליה
13 – אינו צריך לחזור ולקדש. איתקרא ליה
14 **שרנא** – נפל הגר וכבה קודם שאכל. לבי נגנא
15 דרבה בריה – בית חופת בנו. שהיו שם נרות
16 דולקין בבית המשתה. מר – רבה. כי הוה
17 מקדש – ואנו רוצין היינו ליפטר משם ולילך
18 לביתנו. דילמא איתקרא לבו שרנא – ולא
19 תאכלו. ואפילו אותה הולכין לישן בלא אכילה
20 – בקידוש דהבא לא נפקיתו ידי קידוש בו. כל
21 מילי דמר – רבה. מתירין מנגד לבגד – מתירין
22 ציצית של טלית זו ונותנין אותם לטלית אחרת.
23 מדילקין – מנר תנוכה לנר אחרת של תנוכה,
24 ואין צריך להדליק נר אחרת שאינה של
25 תנוכה. והלכה כרבי שמעון בגרייה – גורר
26 אדם מטה בלא וטסל בו, דדבר שאין מתכוין
27 מותר. והני שלשה מילי פלוגתא דרב ושמואל
28 ב"במה מדילקין" (שבת כב,א), וכולהו עביד
29 רבה כשמואל דמיקל. והבא, אמאי עביד
30 כשמואל להצריך קידוש במקום סעודה? והואיל
31 ובכל מילי עביד כרב, בר מהני תלת! ומשני –
32 כחומריו דרב עביד – בר מהני תלת דעביד כשמואל לקולא. וכגון קידוש, דקולי דרב –
33 לא עביד. ואף על גב דתניא (עירובין ו,ב): ועושה כחומי בית שמאי, בקוליהון
34 וכחומריון בו – הא קיימא לך. הני מילי היכא דסרתן אהדדי. כגון: כמה חסרון בשדרה
35 בו, ואמר שמואל: וכן לטריפה. דחומרא דהתם – קולא הוא הבא, וקולא דהתם –
36 חומרא הוא הבא. ומהכא שמעינן דהלכתא כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה.
37 והמקדש לאחרי חוץ מביתו – נראה בעיני שאין צריך לסעדו, שם, שאפילו לא סעד
38 שם – יצאו בני אותו הבית, דלדידהו הוי מקום סעודה. הכי גרסינן: ורבי יוחנן אמר אף
39 ידי יין נמי יצאו – שאין צריך לחזור ולברך על היין שבתוך הסעודה, שהרי לא הסיח
40 דעתו ביציאתו מבית הכנסת, שעדיין דעתו לאכול ולשתות בביתו. **אחד שינוי יין** –
41 שהביאו לו יין מחבית אחרת ויש לו טעם משונה או גרוע או משובח – שינוי יין –
42 לברך שנית על היין, אבל "הטוב והמטיב" מיהת מברך אם משובח מן הראשון.
43 כדאמרין ב"הרואה" (ברכות נט,ב). אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן: אף על פי שאמרנו
44 שינוי יין אין צריך לברך – אבל אומר הטוב והמטיב. ושינוי יין – היינו מחבית אחרת.
45 כדאמרין בברכות ירושלמי בפרק "ביצד": על כל חבית וחבית שהיה פותח – היה
46 מברך עליה, ומה היה מברך? אמר רבי יצחק בשם רבי – אומר: "ברוך... הטוב
47 והמטיב".

ואחד

היה מכירו, אבל אם ידוע שהשני גרוע – לא. ונראה דאפילו השני גרוע – מברך, דעל ריבוי ינות הוא מברך, ובלבד שלא יהיה האחרון יתר מעדאי, שאין יכולין לשתותו אלא מודחק.
וצריך לברך "הטוב והמטיב" בין בשעת סעודה בין שלא בשעת סעודה, ויחד אין צריך לברך אי ליכא אחרינא בהדיה כדמוכח ב"הרואה" (שם). ודוקא ביין מברכין, לפי שיוכלו כרמיחין
ברמיחין של ישראל, ו"הטוב" שלא השריחו, והמטיב" שניתנו לקבורה ועינין תוספות ברכות נט,ב דיברו התחיל "הטוב".

אלא דברים שאין טענין ברכה לאחריהם במקומן – פירש רבינו שמואל בן מאיר: כגון מים ופירות שאין צריכין אחריהם ברכה חשובה מעין שלש. ומהאי טעמא אין צריך לברך במקומן, הלכך עמידתו זו היא גמר סעודתו, והך – סעודה אחריית היא, וצריך לברך בתחלה. אבל דברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן, כגון יין וכל שבעה מינין – לקביעא קמא הדר. והא דתנן בברכות (גא.א): מי שאכל ושכח ולא בירך לכתחלה צריך לברך במקומן – בכל שבעה מינים מיירי, וברייתא דמייתי בסמוך לא גרסינן "לשתות יין" מומדקדק הגמרא דאיירי בדברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן, מדקתני "עקרין" ולא דייק מדקתני יין שהוא משבעה מינין. אבל בברייתא דתניא כוותיה דרב חסדא גרסינן "יין". ומיהו קשה: דאי היה יין בכלל דברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן, אם כן אמאי איתתב ר' יוחנן לעיל? דרבי יוחנן איירי בין דאמאי דקאמר ר' יוחנן אף ידי יין נמי יצאו קאמר, ואודא ר' יוחנן לטעמיה דאמר שנינו מקום אין צריך לברך, וברייתא איירי – בדברים שאין טענין ברכה לאחריהם במקומן. ועוד: דאם כן פליג רב חסדא ארב ושמואל דאמרי לעיל: ידי יין לא יצאו. ולבארה משמע דלא פליג אלא עם רב ששת! עוד קשה: דאמר בירושלמי סוף פרק "כיצד מברכין": היה אוכל במזרח של תאנה ובא לו במערב צריך לברך, אלמא: בשבעה מינין נמי שנינו מקום צריך לברך. ודוחק לומר דאתא כרב ששת שאין הלכה כמותו! לכך נראה דין וכל שבעה מינין לא הוו בכלל דברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן, אלא פת וכל מיני פת שמברכין עליו "המוציא", או שמא כל מיני מזונות שיש בהם מחמשה מינין הוו בכלל דברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן, ולהאי פירוש נמי לא גרסינן בברייתא ובסמוך "לשתות יין" ולא בדתניא כוותיה דרב חסדא, דפת או בחמשה מינין מיירי, מדקתני "עקרין" וכן הלכה בכל דבר חוץ מפת ומיני מזונות שהם מחמשת מינין אין צריך ברכה אחריהם במקומן, ושנינו מקום צריך לברך בהם. ושנינו מקום היינו אפילו בחד בית כמו מאינרא, לאירעא אין מזרח לבית אבל מניה לפינה לא. ולכל הפירושים: אם הלך באמצע סעודה למקום אחר – יכול לשתות יין או מים בלא ברכה, בדיון שהוא בתוך הסעודה לקביעה קמא הדר. **בשהו** יוצאין טענין ברכה למפרע כו' – משמע, היכא דאיכא היסח הדעת לא טגי

ואחד שינוי מקום - אין צריך לברך. מיתבי: שינוי מקום - צריך לברך; שינוי יין - אין צריך לברך. תיובתא דרבי יוחנן תיובתא. יתיב רב אידי בר אבין קמיה דרב חסדא, ויתיב רב חסדא וקאמר משמיה דרב הונא: הא דאמרנן שינוי מקום צריך לברך - לא שנו אלא מביית לבית, אבל במקום למקום - לא. אמר ליה רב אידי בר אבין: הכי תנינא ליה במתניתא דבי רב הונא, ואמרי ליה: במתניתא דבי רב הונא פותיה. ואלא רב הונא מתניתא קא משמע לן? רב הונא מתניתא לא שמיע ליה. ותו, יתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה: הא דאמרנן שינוי מקום צריך לברך - לא אמרנן אלא בדברים שאין טענין ברכה לאחריהם במקומן, אבל דברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן - אין צריך לברך. מאי טעמא? לקביעא קמא הדר. ורב ששת אמר: אחד זה ואחד זה צריך לברך. מיתבי: בני חבורה שהיו מסובין לשתות, ועקרו רגליהו לצאת לקראת חתן או לקראת פלה, פשהו יוצאין - אין טענין ברכה למפרע; פשהו חוזרין - אין טענין ברכה למפרע. במה דברים אמורים - שהניחו שם יין או חולה. אבל לא הניחו שם לא יין ולא חולה, פשהו יוצאין - טענין ברכה למפרע; פשהו חוזרין - טענין ברכה למפרע. עקרו רגליהו" - מפלל דבדברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן, ועממא דהניחו שם יין או חולה, הוא דכשהו יוצאין - אין טענין ברכה למפרע, וכשהו חוזרין - אין טענין ברכה למפרע, אבל לא הניחו שם יין או חולה, פשהו יוצאין - טענין ברכה למפרע, וכשהו חוזרין - אין טענין ברכה למפרע. קאשי לרב חסדא: אמר רב נתנן בר יצחק: מאן

שיאין טענין ברכה חשובה בפני עצמם אלא "ברא נפש רבות", הלכך אינו צריך לברך במקומן אחריה, דודאי, כיון דעמד והלך במקום אחר – עמידתו זו היא גמר סעודתו, והך סעודה אחריית היא וצריך לברך בתחלה. אבל דברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן – כלומר, ברכה חשובה בפני עצמו (והלכך) צריכין במקומן. כגון שבעת המינין דאית בהו ברכה אחת מעין שלש, הואיל ולא בירך אחריה, והלך במקום אחר לסעוד – על דעת קביעת הראשונה הלך, לברך ברכה אחת על שתיקה, ולפנין נמי אינו צריך לחזור ולברך – מהכא שמעין. והא דתנן (ברכות גא.ב), מי שאכל ושכח ולא בירך בית שמאי אמרין כי' ושמינין מינה דלכתחלה צריך לברך במקומן – בשבעת המינין מיירי, דאיכא כעין ברכת המזון ברכה אריכתא וחשיבותא מעין שלש. לקביעה קמא הדר – כלומר, על דעת סעודה הראשונה הוא אוכל בכשיו לסיים סעודתו. ואם תאמר: אמאי איתבינא לרבי יוחנן מתוך ברייתא תיובתא? האי איכא לתרוצי: ברייתא כרב חסדא בשאיין טענין ברכה לאחריהם במקומן, וכל דבר הנאכל קאמר, מדלא פירש שהאמורא

יש לו לפרש דבדיו יותר מן הברייתא. ועוד: יודעין היו האמוראין שהשיבו מהדיא ברייתא לרבי יוחנן דבכל מקום קאמר רבי יוחנן: שנינו מקום אינו צריך לברך, אבל הברייתא שקדמה להם הרבה, יש להם לפרש כן וכן. אחד זה ואחד זה – בין שטענין ברכה לאחריהם במקומן, בין שאיין טענין ברכה לאחריהם במקומן, והואיל ולא בירך אחריה, והלך במקום אחר לסעוד – על דעת קביעת הראשונה הלך, לברך ברכה אחת על שתיקה, ולפנין נמי אינו צריך לחזור ולברך – מהכא שמעין. והא דתנן (ברכות גא.ב), מי שאכל ושכח ולא בירך בית שמאי אמרין כי' ושמינין מינה דלכתחלה צריך לברך במקומן – בשבעת המינין מיירי, דאיכא כעין ברכת המזון ברכה אריכתא וחשיבותא מעין שלש. לקביעה קמא הדר – כלומר, על דעת סעודה הראשונה הוא אוכל בכשיו לסיים סעודתו. ואם תאמר: אמאי איתבינא לרבי יוחנן מתוך ברייתא תיובתא? האי איכא לתרוצי: ברייתא כרב חסדא בשאיין טענין ברכה לאחריהם במקומן, וכל דבר הנאכל קאמר, מדלא פירש שהאמורא

אינו צריך לברך – שניה על היין. במקום למקום – מבית לעליה. בדברים שאין טענין ברכה לאחריהם – כגון מים או פירות. שאין טענין ברכה חשובה בפני עצמן כגון (שבעת המינים) דודאי כיון דעמד והלך למקום אחר – עמידתו זו היא גמר סעודתו והך סעודה אחריית היא וצריך לברך בתחלה. אבל דברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן, כגון יין וכל שבעה מינין – לקביעא קמא הדר. והא דתנן בברכות (גא.א): מי שאכל ושכח ולא בירך לכתחלה צריך לברך במקומן – בכל שבעה מינים מיירי, וברייתא דמייתי בסמוך לא גרסינן "לשתות יין" מומדקדק הגמרא דאיירי בדברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן, מדקתני "עקרין" ולא דייק מדקתני יין שהוא משבעה מינין. אבל בברייתא דתניא כוותיה דרב חסדא גרסינן "יין". ומיהו קשה: דאי היה יין בכלל דברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן, אם כן אמאי איתתב ר' יוחנן לעיל? דרבי יוחנן איירי בין דאמאי דקאמר ר' יוחנן אף ידי יין נמי יצאו קאמר, ואודא ר' יוחנן לטעמיה דאמר שנינו מקום אין צריך לברך, וברייתא איירי – בדברים שאין טענין ברכה לאחריהם במקומן. ועוד: דאם כן פליג רב חסדא ארב ושמואל דאמרי לעיל: ידי יין לא יצאו. ולבארה משמע דלא פליג אלא עם רב ששת! עוד קשה: דאמר בירושלמי סוף פרק "כיצד מברכין": היה אוכל במזרח של תאנה ובא לו במערב צריך לברך, אלמא: בשבעה מינין נמי שנינו מקום צריך לברך. ודוחק לומר דאתא כרב ששת שאין הלכה כמותו! לכך נראה דין וכל שבעה מינין לא הוו בכלל דברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן, אלא פת וכל מיני פת שמברכין עליו "המוציא", או שמא כל מיני מזונות שיש בהם מחמשה מינין הוו בכלל דברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן, ולהאי פירוש נמי לא גרסינן בברייתא ובסמוך "לשתות יין" ולא בדתניא כוותיה דרב חסדא, דפת או בחמשה מינין מיירי, מדקתני "עקרין" וכן הלכה בכל דבר חוץ מפת ומיני מזונות שהם מחמשת מינין אין צריך ברכה אחריהם במקומן, ושנינו מקום צריך לברך בהם. ושנינו מקום היינו אפילו בחד בית כמו מאינרא, לאירעא אין מזרח לבית אבל מניה לפינה לא. ולכל הפירושים: אם הלך באמצע סעודה למקום אחר – יכול לשתות יין או מים בלא ברכה, בדיון שהוא בתוך הסעודה לקביעה קמא הדר. **בשהו** יוצאין טענין ברכה למפרע כו' – משמע, היכא דאיכא היסח הדעת לא טגי

ואחד שינוי מקום - אין צריך לברך. מיתבי: שינוי מקום - צריך לברך; שינוי יין - אין צריך לברך. תיובתא דרבי יוחנן תיובתא. יתיב רב אידי בר אבין קמיה דרב חסדא, ויתיב רב חסדא וקאמר משמיה דרב הונא: הא דאמרנן שינוי מקום צריך לברך - לא שנו אלא מביית לבית, אבל במקום למקום - לא. אמר ליה רב אידי בר אבין: הכי תנינא ליה במתניתא דבי רב הונא, ואמרי ליה: במתניתא דבי רב הונא פותיה. ואלא רב הונא מתניתא קא משמע לן? רב הונא מתניתא לא שמיע ליה. ותו, יתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה: הא דאמרנן שינוי מקום צריך לברך - לא אמרנן אלא בדברים שאין טענין ברכה לאחריהם במקומן, אבל דברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן - אין צריך לברך. מאי טעמא? לקביעא קמא הדר. ורב ששת אמר: אחד זה ואחד זה צריך לברך. מיתבי: בני חבורה שהיו מסובין לשתות, ועקרו רגליהו לצאת לקראת חתן או לקראת פלה, פשהו יוצאין - אין טענין ברכה למפרע; פשהו חוזרין - אין טענין ברכה למפרע. במה דברים אמורים - שהניחו שם יין או חולה. אבל לא הניחו שם לא יין ולא חולה, פשהו יוצאין - טענין ברכה למפרע; פשהו חוזרין - טענין ברכה למפרע. עקרו רגליהו" - מפלל דבדברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן, ועממא דהניחו שם יין או חולה, הוא דכשהו יוצאין - אין טענין ברכה למפרע, וכשהו חוזרין - אין טענין ברכה למפרע, אבל לא הניחו שם יין או חולה, פשהו יוצאין - טענין ברכה למפרע, וכשהו חוזרין - אין טענין ברכה למפרע. קאשי לרב חסדא: אמר רב נתנן בר יצחק: מאן

מאן

רשב"ם

ואחד שינוי מקום – לכל דבר הנאכל, אם אבל ממנו במקום זה, וחזור ואוכל במקום אחר – אינו צריך לברך שניה, וכגון שלא היה לו היסח הדעת ביניהם. שינוי מקום צריך לברך – כרב ושמואל דאמרי: ידי יין לא יצאו, ותיובתא דרבי יוחנן. הכי גרסינן במתניתא דבי רב הונא כוותיק. ותו יתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה. ולא גרסינן: "מתניתין אתא לאשמועינן" ושיבש גמור היא, שכן הוא שיטת הגמרא להשמיענו האמור דבר הנמשך בברייתא. ודימנין שאין הכל בקאיין בברייתא וגם האמורא עצמו, וימנין דלא ידע לה להדיא ברייתא עד דמייתי ליה סיעתא מיניה. ולפי שראו דיתוב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה, וטעו לומר: מכלל שחור בו ממה שאמר למעלה משמיה דרב הונא, והנידו בספרי קושיא זו, ואינה, אלא שני דברים אמר רב חסדא בהדיא ברייתא: חודא משמיה דרב הונא, וחודא משמיה דנפשיה. בדברים שאיין טענין ברכה לאחריהם במקומן – כגון: מים או פירות

שיאין טענין ברכה חשובה בפני עצמם אלא "ברא נפש רבות", הלכך אינו צריך לברך במקומן אחריה, דודאי, כיון דעמד והלך במקום אחר – עמידתו זו היא גמר סעודתו, והך סעודה אחריית היא וצריך לברך בתחלה. אבל דברים הטענין ברכה לאחריהם במקומן – כלומר, ברכה חשובה בפני עצמו (והלכך) צריכין במקומן. כגון שבעת המינין דאית בהו ברכה אחת מעין שלש, הואיל ולא בירך אחריה, והלך במקום אחר לסעוד – על דעת קביעת הראשונה הלך, לברך ברכה אחת על שתיקה, ולפנין נמי אינו צריך לחזור ולברך – מהכא שמעין. והא דתנן (ברכות גא.ב), מי שאכל ושכח ולא בירך בית שמאי אמרין כי' ושמינין מינה דלכתחלה צריך לברך במקומן – בשבעת המינין מיירי, דאיכא כעין ברכת המזון ברכה אריכתא וחשיבותא מעין שלש. לקביעה קמא הדר – כלומר, על דעת סעודה הראשונה הוא אוכל בכשיו לסיים סעודתו. ואם תאמר: אמאי איתבינא לרבי יוחנן מתוך ברייתא תיובתא? האי איכא לתרוצי: ברייתא כרב חסדא בשאיין טענין ברכה לאחריהם במקומן, וכל דבר הנאכל קאמר, מדלא פירש שהאמורא

44 עליהם ברכה אחרונה דווקא במקום שאכלם, כגון שבעת המינים,
 45 והוא משום שיש להם ברכה אחרונה חשובה לעצמם, ברכת מעין
 46 שלש, אם אכלם ושינה את מקומו קודם שבירך ברכה אחרונה
 47 ורוצה לאכול במקום השני, אין צריך לברך ברכה ראשונה בשנית.
 48 מאי מעמא – מהו הטעם, משום דלְקַיְבָעָא קמא הדר – כיון שהלך
 49 לאכול במקום אחר ולא בירך ברכה אחרונה, מוכח שעל דעת
 50 קביעות סעודתו הראשונה הלך, ובכוונתו להמשיך סעודתו
 51 הראשונה במקום השני ולברך ברכה אחרונה על שתיקה, ועל כן
 52 אינו צריך לברך ברכה ראשונה בשנית.
 53 ורב יששת אמר, אחרי זה ואחרי זה – בין דברים הטעונים ברכה
 54 לאחריהם במקומם, ובין דברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם
 55 במקומם ושאינם משבעת המינים, אם שינה מקומו בתוך אכילתם
 56 ורוצה להמשיך לאכול, צריך לברך ברכה ראשונה בשנית.
 57 מקשה הגמרא: מיתבי – הקשו בני הישיבה על דברי רבי יוחנן,
 58 ששינו בברייתא, בני הבירה שהיו מסובין לשתות, ועקרו רגליהן
 59 ממקומם לצאת לקראת חתן או לקראת פלה ללוותם ולשמחם,
 60 כשהיו יוצאים ממקומם אין טעוניהן לברך ברכה למפרע – ברכה
 61 אחרונה קודם יציאתם, כיון שעתידים לחזור למקומם, ובשעת
 62 חזרתן למקומם ורוצים להמשיך באכילתם, אין טעוניהן לברך
 63 בשנית ברכה לבתחלה – ברכה ראשונה. מבארת הברייתא, פמה
 64 דברים אמורים, שאינם צריכים לברך ברכה אחרונה קודם יציאתם
 65 וברכה ראשונה אחר חזרתם, באופן שלא יצאו כולם אלא הניחו
 66 שם במקום אכילתם, אדם וכן או חולה שלא יצא אתם לקראת
 67 החתן או הכלה, אבל אם יצאו כולם ולא הניחו שם לא וכן ולא
 68 חולה, כשהיו יוצאים הם טעוניהן לברך ברכה למפרע, ובשעת חזרתן
 69 הם טעוניהן לברך בשנית ברכה לבתחלה קודם שימשיכו לאכול.
 70 מדייקת הגמרא בלשון הברייתא: מדקתני 'עקרו רגליהן' שמשמע
 71 שמיהרו לצאת, משמע שדווקא משום שמהירו לצאת לקראת
 72 חתן או כלה יצאו בלא לברך ברכה אחרונה, אבל בלא זה היו
 73 מברכים ברכה אחרונה במקומם קודם שיצאו, מפלל – משמע
 74 מזה, דבדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומם עסקינן – הברייתא
 75 עוסקת, וימעמא – וטעם הברייתא, שרק משום דהניחו שם וכן או
 76 חולה, שלא יצאו כולם, הדין הוא דכשהיו יוצאים אין הם טעוניהן
 77 לברך ברכה למפרע, ובשעת חזרתן אין הם טעוניהן לברך ברכה
 78 לבתחלה, אבל אם לא הניחו שם וכן או חולה, אזי יהיה הדין
 79 שבהם יוצאים הם טעוניהן לברך ברכה למפרע, ובשעת חזרתן הם
 80 טעוניהן לברך ברכה לבתחלה. אם כן קשיא לרב חסדא, הסובר
 81 שבדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם אין שינוי מקום
 82 מחייב לברך ברכה ראשונה בשנית, אפילו כשהמשיך לאכול
 83 במקום אחר, ובברייתא מוכח שאף בדברים הטעונים ברכה
 84 לאחריהם במקומם, שינוי המקום מחייב לברך ברכה ראשונה
 85 בשנית אפילו חזרו למקומם הראשון.
 86 מתרצת הגמרא: אמר רב תחנן בר יצחק,

1 ואחד שינוי מקום – ודין אחד הוא אם בירך על מאכל ואכל במקום
 2 אחד, ואחר כך שינה מקומו ורוצה לאכול במקום אחר, ולא הסיח
 3 דעתו מלאכול בינתים, שבשניהם אין צריך לברך בשנית ברכה
 4 ראשונה, וזהו כשיטתו במה שאמר שהשותים מיין הקידוש בבית
 5 הכנסת אינם צריכים לברך בשנית ברכה ראשונה על הדין
 6 ששותים בביתם.
 7 מקשה הגמרא: מיתבי – הקשו בני הישיבה על דברי רבי יוחנן,
 8 שינו בברייתא, שינוי מקום בתוך אכילתו גורם שצריך לברך
 9 ברכה ראשונה בשנית, אבל שינוי ממין וין אחד למין יין אחר אין
 10 גורם שצריך לשוב ולברך ברכה ראשונה בשנית. הרי מפורש
 11 בברייתא כדעת רב ושמואל הסוברים שצריך לברך בשנית אחר
 12 שינוי מקום, וקשה על רבי יוחנן הסובר שאין מברכים בשנית אחר
 13 שינוי מקום.
 14 אומרת הגמרא: תיובתא – לכאורה דבר זה הוא פירכא דרבי יוחנן
 15 – לדברי רבי יוחנן. מסיקה הגמרא: תיובתא – אכן פירכא היא,
 16 ונדהו דבריו.
 17 הגמרא דנה בדיני שינוי מקום בברכות: יתיב – ישב) רב אידי בר
 18 אבין קמיה – לפני) דרב חסדא, ויתבי רב חסדא וקאמר – והיה
 19 אומר) משמיה דרב הונא, הא דאמרת – המבואר בברייתא לעיל,
 20 ששינוי מקום בתוך אכילתו גורם שצריך לברך בשנית, לא שנו כן
 21 אלא כאשר שינה מקומו מבת לבית, אבל אם שינה מקומו במקום
 22 למקום בבית אחד, כגון שבירך ואכל בבית ועלה לעלייתו, לא –
 23 אינו צריך לברך בשנית. אמר ליה רב אידי בר אבין לרב חסדא,
 24 הכי תנינא ליה – כדברים אלו שינו בברייתא דבי רב הונא –
 25 בברייתא השנויה בבית מדרשו של רב הונא, ואמרי ליה – ויש
 26 אומרים ששינו כן בברייתא דבי רב הונא – בברייתא השנויה
 27 בבית מדרשו של בר הונא, כוונתו – כדברך בשם רב הונא.
 28 שואלת הגמרא: ואלא רב הונא מתניתא קא משמע לן – וכי רב
 29 הונא מלמדנו דבר השנוי כבר בברייתא, ומה מוסיף הוא על
 30 דבריה. משיבה הגמרא: רב הונא מתניתא לא שמייע ליה – רב הונא
 31 לא היה יודע ברייתא זו, ולכך אמר דבר השנוי כבר בברייתא.
 32 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים, על אלו דברים צריך לחזור
 33 ולברך אחרי שינוי מקום: ותו יתיב – ושוב ישב) רב חסדא וקאמר
 34 משמיה דנפשיה – והיה אומר בשם עצמו, הא דאמרת – המבואר
 35 לעיל בברייתא ששינוי מקום בתוך אכילתו גורם שצריך לברך
 36 בשנית, לא אמרן – אין הדברים אמורים אלא בדברים שאין טעוניהן
 37 ברכה לאחריהן במקומם – דברים שאין צריך לברך עליהם ברכה
 38 אחרונה דווקא במקום שאכלם, כגון מים ופירות, משום שאין להם
 39 ברכה אחרונה מיוחדת אלא ברכת בורא נפשות, ולכך כיון שאינו
 40 צריך לשוב למקום אכילתו כדי לברך, אם הלך למקום אחר אחרי
 41 שאכל נחשב שינוי המקום לגמר הסעודה, וכששוב אוכל הדין
 42 סעודה אחרת היא, וצריך לברך שם ברכה ראשונה בשנית, אבל
 43 דברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומם – דברים שצריך לברך

מכתב כללי

ולהעיר שלמרות שבדרך כלל עשיית חשבון-צדק בנפשו של אדם ו"סך הכל" וכו' מתאימה להיות בהתבודדות בינו לבין עצמו – הרי במקרה זה – כדאי דוקא שהדבר ייעשה בהתאסף רבים יחדיו, שאז יש לזה גם התוקף המיוחד של החלטות הצבור וזכות הצבור, כמוסבר בהרחבה בקונטרס "החלצו מכם אנשים", ולעשותו אכן באופן שכל אחד יהיה יהודי של "החלצו מאתכם", איש או אשה, ומתוך התוועדות – ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם.

קונטרס החלצו: נדפס בסה"מ תרנ"ט פ"ז. וראה גם שם פ"ז.

ומתוך התוועדות: ראה דברי אדמו"ר הזקן – נדפס בקובץ מכתבים לתהלים אהל יוסף יצחק ע"י 199.

ויעשו... שלם: תפלת ר"ה ויוהכ"פ. וראה אוה"ת להצ"צ בא ע"י שו"ת.

1 מֵאֵן תֵּנָא – מי הוא התנא ששנה ברייתא זו העוסקת בענין עֲקוּרוֹת
 2 – בדין מי שעקר ממקומו קודם ברכה אחרונה, שמבואר בה שאף
 3 בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם צריך לברך ברכה
 4 ראשונה בשנית אחר שינוי מקום, רַבִּי יְהוּדָה הוּא, דְּתֵנִיא בְּבֵרִיתָא
 5 אַחֲרָה, חֲבָרִים שְׁהָיוּ מְסוּבִין לֵאכּוּל, וְעָקְרוּ רְגְלֵיהֶם לִילָף לְבֵית
 6 הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, בְּשָׁה יוֹצְאִין מִמְּקוֹמָם אִין הֵם
 7 מְעוּנִין לְבִרְךָ בְּרָכָה לְמַפְרַע – ברכה אחרונה קודם שיצאו, וְכִשְׁהָיוּ
 8 חוֹזְרִין לְמִקְוָמָם וְרוּצִים לְהִמְשִׁיךְ בִּאֲכִילָתָם אִין הֵם מְעוּנִין לְבִרְךָ
 9 בְּרָכָה לְבִתְחִלָּה – ברכה ראשונה. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּפָה דְּבָרִים
 10 אֲמוּרִים שְׂאִינִם טַעוּנִים בְּרָכָה אַחֲרֹנָה קוּדָם יִצְאָתָם וּבְרָכָה
 11 רֵאשׁוֹנָה לְאַחַר חוֹרְתָם, בְּזִמְן שְׁהֵנִיחוּ שָׁם – במקום אכילתם מְקַצֵּת
 12 מִן הַחֲבָרִים שְׂלָא יִצְאוּ, אֲבָל אִם לֹא הֵנִיחוּ שָׁם מְקַצֵּת חֲבָרִים, בְּשָׁה
 13 יוֹצְאִין הֵם מְעוּנִין לְבִרְךָ בְּרָכָה לְמַפְרַע קוּדָם יִצְאָתָם, וְכִשְׁהָיוּ חוֹזְרִין
 14 הֵם מְעוּנִין לְבִרְךָ בְּרָכָה לְבִתְחִלָּה קוּדָם שִׁמְשִׁיכוּ בִּאֲכִילָתָם, וְכִיּוֹן
 15 שְׁעַל דְּבָרֵי חֲכָמִים בְּבֵרִיתָא נִקְט רַבִּי יְהוּדָה בְּלִשׁוֹנוֹ 'בְּמַה דְּבָרִים
 16 אֲמוּרִים', מִשְׁמַע מִכְּ שַׁחֲכָמִים חוֹלְקִים עַל דְּבָרָיו וְסוֹבְרִים שְׂאִף
 17 בְּאֹפֶן שִׁיִּצְאוּ כּוֹלֵם וְלֹא הֵנִיחוּ שָׁם מְקַצֵּת חֲבָרִים, כְּשַׁחְזוּרִים אִינִם
 18 צְרִיכִים לְבִרְךָ בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה בְּשֵׁנִית קוּדָם שִׁמְשִׁיכוּ בִּאֲכִילָתָם,
 19 וְאִם כֵּן הִבְרִיתָא לְעִיל (קכ) שִׁמְבּוּאָר בַּה שְׂאִם לֹא הֵנִיחוּ זְקָן אוֹ
 20 חוּלָה וְיִצְאוּ, כְּשַׁחְזוּרִים צְרִיכִים לְבִרְךָ בְּשֵׁנִית בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה,
 21 כְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה הִיא שְׁנוּיָה, וּמְמִילָא אִין לְהַקְשׁוֹת מִמֶּנָּה עַל רַב
 22 חֲסָדָא מְשׁוּם שְׂאֲמַר אַת דְּבָרָיו כְּדַעַת חֲכָמִים.
 23 מְדִיִּיקָתָּה גִּגְמָרָא אַת דְּבָרֵי הִבְרִיתָא וּמִקְשָׁה עַל דַּעַת רַבִּי יוֹחָנָן:
 24 אֲלֵא מְעָמָא – הטעם שחכמים חולקים על דעת רבי יהודה הוא
 25 מְשׁוּם דְּבְּדָבָרִים הַמְּעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בְּמִקְוָמָן אֲנּוּ עוֹסְקִים, שְׁהָרִי
 26 שְׁנִינּוּ 'עָקְרוּ' כְּדִיּוֹק גִּגְמָרָא לְעִיל (קכ), מְשׁוּם כִּךְ סוֹבְרִים חֲכָמִים
 27 דְּבְּשָׁה יוֹצְאִין אִין מְעוּנִין בְּרָכָה לְמַפְרַע קוּדָם שִׁיִּצְאוּ, וְכִשְׁהָיוּ חוֹזְרִין,
 28 אִין מְעוּנִין בְּרָכָה לְבִתְחִלָּה קוּדָם שִׁמְשִׁיכוּ בִּאֲכִילָתָם, כִּיּוֹן שְׂאִין
 29 יִצְאָתָם נִחְשַׁבְתָּ לְגַמְרָה הַסְּעוּדָה, אֲלֵא מִמְשִׁיכִים סְעוּדָתָם בְּמִקְוָם
 30 אַחַר, אֲבָל בְּדָבָרִים שְׂאִין מְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן בְּמִקְוָמָן, שְׁבָהִם
 31 הִבְרִיתָא אִינְהָ עוֹסְקָתָ, לֹא יִהְיֶה הַדִּין כֵּן, אֲלֵא בּוּזָה יוֹדוּ חֲכָמִים
 32 לְרַבִּי יְהוּדָה, וְאֲפִילוּ לְרַבָּנָן, כִּיּוֹן שִׁשִּׁינּוּ הַחֲבָרִים אַת מְקוּמָם, בְּשָׁה
 33 יוֹצְאִין הֵם מְעוּנִין לְבִרְךָ בְּרָכָה לְמַפְרַע – ברכה אחרונה קודם
 34 שִׁיִּצְאוּ, וְכִשְׁהָיוּ חוֹזְרִין הֵם מְעוּנִין לְבִרְךָ בְּרָכָה לְבִתְחִלָּה – ברכה
 35 רֵאשׁוֹנָה קוּדָם שִׁמְשִׁיכוּ בִּאֲכִילָתָם, כִּיּוֹן שִׁיִּצְאָתָם נִחְשַׁבְתָּ לְגַמְרָה
 36 הַסְּעוּדָה וְכַעַת הִיא סְעוּדָה חֲדָשָׁה. לִמָּא תִּיְהִי תִּיּוֹבְתָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן
 37 – הָאֵם נִאֲמַר שְׁבֵרִיתָא זֹו הִיא פִּירְכָא לְדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן (לְעִיל קכ),
 38 הַסּוֹבֵר שֶׁהִמְשִׁינָה מְקוּמוֹ בְּתוֹךְ סְעוּדָתוֹ אִינוּ צְרִיךְ לְבִרְךָ בְּשֵׁנִית,
 39 וְלֹא חֵילַק בֵּין דְּבָרִים הַטַּעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בְּמִקְוָמָם לְבִין
 40 דְּבָרִים שְׂאִינִם טַעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בְּמִקְוָמָם.
 41 שׁוֹאֵלָתָה גִּגְמָרָא עַל הַמְּקָשׁ: וְלֹא מִי אֲוִתְבִּינִיָּה תְּדָא וְיִמְנָא – וכי לא
 42 דְּחִינוּ אַת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן כְּבַר פַּעַם אַחַת לְעִיל (קכ), וְמַה תּוֹעַלְתָּ
 43 תְּהִיָּה אִם אָף מִכָּאן יִדְחוּ דְּבָרָיו. מְשִׁיבָה גִּגְמָרָא: נִימָא מְהָא נְמִי

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד מ"ח, תשי"כ
ברוקלין.

שלום וברכה!

... ולכתבו בצער ע"ד יחס פלוני ופלוני לענינים דתיים, אף שצריך הי' להיות בהיפך וכו', - הנה כנראה שזהו אחד מהענינים שלא חל בהם שינוי משנים שעברו וגם מהדור שלפני דורנו ושלפניו, וכידוע מסיפורי העסקנים בימים ההם, ואף שמוכן שזוהי רק חצי נחמה ואפשר עוד פחות מזה, הנה מאידך גיסא כמו שסו"ס דידן נצח אז בעבר, בודאי שכן יהי' גם עתה, אף שחבל שצריך לנצל כחות בהני"ל (מלחמה בהרע) בה בשעה שהיו יכולים בכחות אלו ובמרץ זה לפעול בהקו דועשה טוב...

בברכת הצלחה רבה בעבודתו בקדש מתוך בריאות הנכונה שמחה וטוב לבב.

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קכה רש"י

1 מאן תנא — להך ברייתא דקתני: אף על גב דדברים הטעונין ברכה לאחריהן
2 צריך לברך — רבי יהודה היא. הברים שהיו פסובין ועקרו כו' — ולא גרסינן
3 "לשתות יין". ומקשינן: אלא מעמא דברברים הטעונין ברכה לאחריהם — משום
4 הכי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה. הא דברבים שאין טעונין ברכה לאחריהן —
5 אפילו רבנן מודו דצריך לברך פעם אחרת
6 בתחלה. לימא תיהו תיובתא דרבי יוחנן —
7 דאמר לעיל: שינוי מקום אין צריך לברך,
8 ולא מפליג בין דברים הטעונין לדברים שאינן
9 טעונין. לא אוהבניה חדא זימנא — לעיל.
10 הכי גרסינן: תניא כוותיה דרב הסדא הברים
11 שהיו פסובין לשתות יין כו' — היינו כרב חסדא
12 דאמר: דברים שטעונין ברכה לאחריהן אין
13 צריך לברך. והא הדיא מסייעא לרב חסדא,
14 מדקתני "יין", אבל בהדיא דלעיל, לא תנא יין
15 בהדיא: ואומר עליו קידוש היום — באמצע
16 סעודתו. ושני — מיד אומר עליו ברכת המזון
17 ומפסיק כדאמר רבי יהודה לעיל. ומיהו, הואיל
18 והגיע עונת קידוש צריך לקדש תחלה. לא
19 גרסינן: ראשון אומר עליו ברכת המזון שני
20 אומר עליו קדושת היום.
גמרו

רשב"ם

1 מאן תנא עקינות — מאן תנא להך ברייתא
2 דקתני: אף על גב דדברים הטעונין ברכה
3 לאחריהן במקומן צריך לברך — רבי יהודה
4 היא. הכי גרסינן: הברים שהיו פסובין ועקרו
5 רגליהם כו' — ולא גרסינן "לשתות יין". אמר
6 רבי יהודה כמה דברים אמורים כו' —
7 ממכלל דרבנן פליגי עליה ברישא. דאף על
8 גב דלא הניחו שם מקצת חברים — אין
9 צריך לברך, כרב חסדא דאמר רבי יוחנן
10 בעירובין בפרק חלוץ (פ.א.) כל מקום שאמר
11 רבי יהודה "במה" — לחלוץ, "אימת" —
12 לפרש דברי חכמים בא. ומקשינן אלא מעמא
13 דדברבים הטעונין ברכה לאחריהן — משום
14 הכי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה, הא
15 דברבים שאין טעונין — אפילו רבנן מודו
16 דצריך לברך פעם אחרת בתחלה. לימא
17 תיהו תיובתא דרבי יוחנן — דאמר לעיל:
18 שינוי מקום אין צריך לברך, ולא מפליג בין דברים הטעונין לדברים שאינן טעונין.
19 לא אוהבניה חדא זימנא — לעיל. נימא תיהו תיובתא נמי מאה — שאם יבא
20 אדם ויתרץ להך קמייתא או ישבש אותה על ידי ברייתות אחרות, נותביה מאה.
21 להודיעך כחו דרבי יהודה כו' — כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע כו', אבל בשאר
22 דברים לא היה יכול לומר טעונין ברכה למפרע כו', דהא אין צריכין ברכה לאחריהן
23 במקומן. וליכא לאקשויה: אדרבה לישמעינן דברים שאין צריכין ברכה לאחריהם
24 במקומן, להודיעך כחן דרבנן דמקילין כל כך שאפילו (הם) ועליהן אין צריכין לברך.
25 ומשום דכח היתרא עדיף אין לומר כך, דאין כחן כח וחשיבותא אם אין מצריכין לברך, דסברא הוא דכיון שלא היה היסט הדעת בינתים, למה יחזור ויברך? אבל כח דרבי
26 יהודה עדיף טפי שמחמיר שתי חומרות על דברי חכמים, דלא מיבעיא דברים שאין צריכין ברכה לאחריהן במקומן שחייב (אחריהם) לברך אף על פי שחביריו פוטרין, אפילו
27 דברים הצריכין ברכה אחריהן במקומן נמי דחייב, הלכך הכא כח דאיסורא עדיף. הכי גרסינן תניא כוותיה דרב חסדא הברים שהיו פסובין לשתות יין כו' — היינו כרב
28 חסדא דאמר: דברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן — אין צריך לברך. והא בהדיא מסייעא לרב חסדא. מדקתני "יין" אבל בהדיא מסייעא לרב חסדא. דאמר: מיהו שמהדרין
29 משמעתי: שינוי יין אין צריך לברך ברכת חוין, אבל מברך "הטוב והמטיב". שינוי מקום בשבעת המינין שטעונין ברכה לאחריהן במקומן מעין שלש, כגון אוכל בבית זה חוור
30 ואכל בבית אחר קודם שבירך אחריהן, או שאכל בבית זה והלך לשוק חוור וגמר סעודתו בבית אחר — בכל אלו אין צריך לחזור ולברך תחלה דלקיבעיה קמא הדר דהא
31 תניא כוותיה דרב חסדא, אבל שאר פירות ומשקין שאינן משבעת המינין, שאינן צריכין ברכה לאחריהן במקומן, ואכל בבית זה חוור ואכל בבית אחר — צריך לברך תחילה,
32 אבל מפניה לפניה בבית אחר — אין צריך לברך כדתיא במתניתא דבי רב הניק. ומשום דקבעי למיתני "ועקרו רגליהן כדי לילך לבית המדרש" — הלכך נקט הברים תלמידי
33 חכמים. הכי גרסינן: תנו רבנן בני חבורה שהיו מסובין וקידש עליהן היום מביאין לו כוס של יין ואומר עליו קדושת היום באמצע סעודתו והשני מיד אומר עליו ברכת המזון
34 ומפסיק כדאמר רבי יהודה לעיל ומיהו הואיל והגיע שעת קידוש צריך לקדש תחלה. לשון אחר גרסינן: ראשון אומר עליו ברכת המזון, שני אומר עליו קידוש היום ובתוספתא
35 דברכות מוכח כלשון ראשון. רבי יוסי אומר אוכלין והולכין — עד שתגמר סעודתן, אי נמי: והלכין ואוכלין משתחשך ורבי יוסי לטעמיה דלדידיה אין מפסיקין כלל.
גמרו

1 לברך — היינו לפניו ולא למפרע. וכן פירש רבינו שמואל בן מאיר ורבינו גנאל לקמן (ק.ג.ב):
2 איתסר לנו למישתי עד דברכותיו "בורא פרי הגפן", ואף על פי שלא היה יודע אם רוצים
3 לשתות בלא ברכה — מכל מקום היה מורה להם שלא ישתו בלא ברכתו. וכן נראה עיקר,
4 דהא בפרק "כל הבשר" (חולין ק"ב.) אמר: השמש מברך על כל פרוסה ופרוסה לפי שמסיח
5 דעתו, ולא משמע שיצטרך בכל פעם לברך ברכת
6 המזון, ועוד, דלקמן גבי חד בריך ואכסא קמא
7 ואכסא דברכתא "בורא פרי הגפן", ומייתי ראיא
8 מהב וניברך דאסור למישתי עד שיברך, ואי
9 "בורא פרי הגפן" — מייתי שפיר, אבל אי אסור
10 למישתי עד שיברך ברכת המזון — מנא ליה
11 דאחר ברכת המזון יצטרך לברך "בורא פרי
12 הגפן"? אף על פי שיש לדחות דמוכח שפיר, דאי
13 אחר ברכת המזון אין מברך "בורא פרי הגפן" דלא
14 הוי הפסק — בהב וניברך אמאי אתסר למישתי?
15 אבל לא משמע הכי, מדלא פירש עד דברכותיו
16 ברכת המזון "בורא פרי הגפן". וסברא הוא: כיון
17 סגי וניברך הוי הפסק כאילו כבר בירכו — סגי
18 בברכת "בורא פרי הגפן" כמו אחר ברכת המזון.
19 הא דתניא בתוספתא דברכות: בעל הבית שהיה
20 מסיב ואוכל, קראו חבירו לדבר עמו אין צריך
21 לברך כו'. הפליג — צריך ברכה למפרע, וששהו
22 חחר — צריך ברכה לכתחלה, לאו כשחור טעון
23 ברכה למפרע, אלא כשרוצה לצאת, ומיירי
24 שקרא להפליג ומברך שנא דברישית.
25 ותדע, דאמר בפרק שלישי דיומא (ל.א.): דיבר עם
26 חבירו והפליג — טעון נטילת ידים, ומשמע דהוא
27 הדין ברכת המוציא, אבל ברכת המזון לא קאמר
28 דצריך, ומיירי שלא ידע מתחלה שפיליג. ואין
29 הלכה כאותן ברייתות אלא אפילו ברכה —
30 לכתחלה לא צריך, דקיימא לן כרב חסדא דאמר
31 לקיבעיה קמא הדר, והנהו ברייתות והדיא
32 דתוספתא אתו כרבי יהודה.
33 ועקרו רגליהם לילך לבית הכנסת כו' — מכאן
34 משמע שאם שכח להפליג ונזכר
35 באמצע סעודה והתפלל, שאינו צריך ברכה
36 אפילו לכתחלה. ומה שהביא הרב ר' יום טוב
37 ראיא מפרק "כיסוי הדים" (חולין פ"א.) דאמר:
38 משתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר, שצריך
39 לברך ברכת המזון וליטול ידיו — אינה ראיא,
40 דדוקא גבי ברכת המזון אמרינן הכי, דהוי הפסק
41 וגמר סעודה, אבל תפלה אף על גב דמיכל וצלויה בהדי הדדי לא אפשר, אין בכך כלום.
42 **תניא** כוותיה דרב חסדא — פירש רבינו שמואל בן מאיר: הא דלא מייתי כרב חסדא
43 מרבנן דר' יהודה, משום דבהדיא לא קתני בהדיא יין, וזה פירש לפי שיטתו דגרסינן
44 הבא "יין", ויש לומר: משום הכי לא מייתי סיעעתא מינה, משום דאיכא דאמרי בסנהדרין
45 (כהא.) דבמה נמי לפרש, ואף על גב דחזור מייתי ראיא לרב חסדא. דטעמא דשינוי מקום
46 דצריך לברך משום שעמידתו ממקומו היא גמר אכילתו, והוא הדין נמי חור.
הכי

1 ומהו דכח היתרא עדיף אין לומר כך, דאין כחן כח וחשיבותא אם אין מצריכין לברך, דסברא הוא דכיון שלא היה היסט הדעת בינתים, למה יחזור ויברך? אבל כח דרבי
2 יהודה עדיף טפי שמחמיר שתי חומרות על דברי חכמים, דלא מיבעיא דברים שאין צריכין ברכה לאחריהן במקומן שחייב (אחריהם) לברך אף על פי שחביריו פוטרין, אפילו
3 דברים הצריכין ברכה אחריהן במקומן נמי דחייב, הלכך הכא כח דאיסורא עדיף. הכי גרסינן תניא כוותיה דרב חסדא הברים שהיו פסובין לשתות יין כו' — היינו כרב
4 חסדא דאמר: דברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן — אין צריך לברך. והא בהדיא מסייעא לרב חסדא. מדקתני "יין" אבל בהדיא מסייעא לרב חסדא. דאמר: מיהו שמהדרין
5 משמעתי: שינוי יין אין צריך לברך ברכת חוין, אבל מברך "הטוב והמטיב". שינוי מקום בשבעת המינין שטעונין ברכה לאחריהן במקומן מעין שלש, כגון אוכל בבית זה חוור
6 ואכל בבית אחר קודם שבירך אחריהן, או שאכל בבית זה והלך לשוק חוור וגמר סעודתו בבית אחר — בכל אלו אין צריך לחזור ולברך תחלה דלקיבעיה קמא הדר דהא
7 תניא כוותיה דרב חסדא, אבל שאר פירות ומשקין שאינן משבעת המינין, שאינן צריכין ברכה לאחריהן במקומן, ואכל בבית זה חוור ואכל בבית אחר — צריך לברך תחילה,
8 אבל מפניה לפניה בבית אחר — אין צריך לברך כדתיא במתניתא דבי רב הניק. ומשום דקבעי למיתני "ועקרו רגליהן כדי לילך לבית המדרש" — הלכך נקט הברים תלמידי
9 חכמים. הכי גרסינן: תנו רבנן בני חבורה שהיו מסובין וקידש עליהן היום מביאין לו כוס של יין ואומר עליו קדושת היום באמצע סעודתו והשני מיד אומר עליו ברכת המזון
10 ומפסיק כדאמר רבי יהודה לעיל ומיהו הואיל והגיע שעת קידוש צריך לקדש תחלה. לשון אחר גרסינן: ראשון אומר עליו ברכת המזון, שני אומר עליו קידוש היום ובתוספתא
11 דברכות מוכח כלשון ראשון. רבי יוסי אומר אוכלין והולכין — עד שתגמר סעודתן, אי נמי: והלכין ואוכלין משתחשך ורבי יוסי לטעמיה דלדידיה אין מפסיקין כלל.
גמרו

הכי גרסינן: ראשון אומר עליו ברכת המזון - להפסיק, והשני אומר עליו קידוש היום
 1 סמוך לסעודת שבת. ולגירסא זו אתי שפיר הא דמשמע לעיל (קב, ושם) דמפסיק לר'
 2 יהודה בעקירת שלחן קודם קידוש, לפי שהיו רגילין לעקור שלחן לפני ברכת המזון. אבל
 3 ספרים גרסו "ראשון אומר עליו קידוש היום" וטעמא שאינו יכול לטעום מכות ברכת המזון
 4 בלא קידוש - קשה, מנא ליה לעיל דמפסיק
 5 להבי יהודה בעקירת שלחן קודם קידוש? והא
 6 דקתני בתוספתא דברכות: "אורחין שהיו מסובין
 7 אצל בעל הבית וקדש עליהן היום עקרו עם
 8 חשיכה לבית המדרש חזרו ומוזו להם את הכוס
 9 ואומר עליו קידוש, דברי רבי יהודה" וברכת המזון
 10 לא מזכיר כלל - היינו משום דמתחלה עשו
 11 ברכת המזון קודם יציאתם לעשות הפסק בין
 12 סעודת חול לסעודת שבת, ולכך נמי עשו עקירה
 13 לבית המדרש. ונימריננהו לתרויהו אחד
 14 כסא - לר' יוסי פריך, כיון תרויהו אסעודת
 15 שבת קאתו כדפרישית לעיל (קא, דהך סעודה
 16 עולה לו לסעודת שבת הוה ליה למימר תרויהו
 17 אחד כסא. אבל לר' יהודה לא פריך, כיון דברכת
 18 המזון קודם חול קודש על סעודה הבאה, אין
 19 לומר שניהם על כוס אחד. שאין אומרים שתי
 20 קדושות על כוס אחד - ויש נהגין בחופה מטעם
 21 זה שלא לומר שבע ברכות על כוס ברכת המזון
 22 אלא מביאין כוס אחר ואין מברכין על השני
 23 "בורא פרי הגפן" כיון שכבר בירך על כוס ברכת
 24 המזון, כי אין נבול לברך פעמים. אך רבינו משולם
 25 היה אומר הבל על כוס אחד, ולא דמי לברכת
 26 המזון וקידוש דתרי מילי ניהו כדאמרין בסמוך,
 27 אבל הכא חדא מלתא היא דברכת המזון גורם
 28 לברכת נישואין, וברכת אירוסין ונישואין נהו
 29 לומר על שתי כוסות, וטעמא - דרגילין על כוס זה, כדאמר בכתובות (ז, ב): מברכין ברכת
 30 האירוסין בבית אירוסין וברכת חתנים בבית חתנים, ועוד נהגו לקרות כתובה ביתנים והוי
 31 הפסק, ולכך מתחבטין, ולכך צריך שתי כוסות.

מיתבי הנכנס לביתו - היה מצי למיפך ממיתנין ד"אלו דברים" (ברכות נא, ב)

דמיתני בסמוך: "בית שמאי אומר: נר ומזון ובשמים והבדלה" כי אלא פריך
 32 מברייתא משום דבעי לשנויי: אין לו שאני, כדקתני בברייתא "אין לו אלא כוס אחד" כי
 33 ודרך התלמוד להקשות במקום שמוצא להרץ בפשיטות. מניחו לאחר המזון - הקשה
 34 הרב ר' נסים: איך יאכל קודם הבדלה? הא אמרינן לקמן: אסור לאדם שיטעום בלום קודם
 35 שיבדיל! ואמימר נמי בת טוה, כדאמר לקמן (קא, ותיירי): דהבא מיירי שכאכל מבעוד יום
 36 עד שרייבת יחד עם דמפסיקין להבדלה לשמואל לכל שכן לר' יהודה דממזיר טפי.
 37 ור' ברייתא מוקי לה בסמוך בבית שמאי ואלביא רדבי יהודה. הא דקאמר מניחו לאחר
 38 המזון - לא שמוחר לאכול, אלא כלומר כשיפסיק סעודתו וברכת המזון אז יבדיל. וקשה:
 39 דלשון "הנכנס לביתו" משמע שלא התחיל לאכול מבעוד יום! ועוד הקשה מורי הרב ר'
 40 יחיאל: דלקמן (קב, ב) אמרינן על דף ברייתא "שמע מינה טעם מבידיל" ולפירוש רבינו נסים
 41 דמיירי באכל מבעוד יום - אין להוכיח כלום! אלא יש לומר: דודאי בחנם - אין לו לאכול
 42 קודם הבדלה, אבל כשאין לו אלא כוס אחד - מותר לאכול קודם הבדלה, כדי לעשות על
 43 הכוס שברכת המזון. דאיתא ליה ואמר רב יקנ"ה - פירש בקנטרס: דסלקא דעתך דביום טוב
 44 ראשון של פסח מיירי, דאית ליה כוסות טובא, כדתנן (לעיל ז, ב): לא יפתחו לו מארבע
 45 כוסות. וקשה: דהא כל ארבע כוסות צריכי כל חד למילתיה, ועוד: דבסמוך דפריך מיקנהו,
 46 לימא דבשמיני של חג מיירי דאיכא זמן ואביל ושתה כל מה דהוה ליה. ועוד: דאיכיל כל
 47 מה דהוה ליה - לשון אבילה לא היה לו להיכיר באנסות. לכך נראה לפירוש: רביום טוב
 48 ראשון מסתמא אדם מכין הרבה, ובשמיני של חג נמי שהוה רגל בפני עצמו רגילין להכין
 49 הרבה, כדתנן (חולין פג, א). ורבע פריקם בשנה צריך הטבח להודיע אמה ממרתו לשחות,
 50 וחשיב יום טוב האחרון של חג. אמר יקנ"ה - ומה שאין מזכיר בשמים, פירש רבינו
 51 שמואל בן מאיר: דטעם בשמים משום איבוד נשמה יתירה, וביום טוב נמי איכא נשמה
 52 יתירה. וקשה: דאם כן במוצאי יום טוב אמאי לא תקינו בשמים? לכך נראה דביום טוב ליכא
 53 נשמה יתירה. והבא אין מזכיר בשמים - משום דשמחת יום טוב ואבילה ושתיה מועיל כמו
 54 בשמים. ויש טעמיה לא בובניה, וזה הטעם נכון ועיקר. יקנ"ה - יין ברישא, ואם תאמר:
 55 אמאי לא תקינו נמי בברכת המזון יין ברישא כמו בכל מקום? ולכא למימר דפטר ליה יין
 56 שבתוך הסעודה, דכיון דאמר "הב ונברך" איתסר למישהו: ויש לומר: דברכת המזון בלא ליה
 57 נמר סעודה ומפסיק לכל מה שלפניו, כדאמר לקמן (קג, ב) דברכת המזון עקר דעתיה מלתיא, וצריך לברך אכסא דברכתא אף על גב דבירך אכסא קמא, והשתא הכוס בידו ודעתו לשנותו
 58 אחר כך אפילו הכי הוה הפסק. לכך תיקנו לברך איין אחר ברכת המזון, שאם יברך קודם - יצטרך לברך שנית.

נמרו - סעודתן. אומר עליו בו' - רבי יוסי קאמר לה. משלשלן - עד לאחר המזון.
 1 אלמא אמרינן שתי ברכות על כוס אחד הבדלה וברכת המזון. ואמר רב יקנ"ה -
 2 כדמפרש, בשביעי עסקינן ובשביעי ליכא זמן. ומכל מקום עסקינן מינה קידוש והבדלה
 3 על כוס אחד. ומשנינן מרלא קאמר זמן - בשביעי של פסח עסקינן. דשמא עני הוא ואין
 4 לו אלא כוס אחת. והא יום ראשון דאית ליה -
 5 דאפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מארבע
 6 כוסות. קידוש והבדלה חדא מלתא היא -
 7 דתרויהו משום קדושת כוסות ניהו, ובהבדלה
 8 עצמו הוא מזכיר קדושת יום טוב דהמבדיל בין
 9 קדש לקדש קא מברך.

הכי

רשב"ם
 נמרו - סעודתן. כוס ראשון אומר עליו ברכת
 1 המזון בו' - רבי יוסי קאמר לה, ורבותא הוא
 2 שאינו צריך לקדש מיד אלא יגמור סעודתו
 3 ויברך ברכת המזון, ואחר כך יקדש. ומיהו, אם
 4 פרס מפה וקידש מודה רבי יוסי דכל שכן
 5 דשפיר טפי. דאי לא תימא הכי, אלא דוקא
 6 קאמר רבי יוסי ראשון מברך עליו ברכת המזון,
 7 אם כן שמואל דאמר כמאן? (לעיל קא, א).
 8 ולימריננהו תרויהו אחד כסא - קידוש היום
 9 וברכת המזון. ולרבי יוסי קא פריך, דאילו לרבי
 10 יהודה, כיון דמפסיקין וצריך עקירת שלחן -
 11 צריך שני כוסות. שני קדושות - ברכת המזון
 12 וקרא קדושה כקידוש היום, כלומר שתי מצות.
 13 חבילות חבילות - דמיהו עליה כמשו. מברך
 14 על היין - תחלה, לפי שהוה תדיר ותדיר
 15 קודם. על המאור ועל הבשמים - בבית שמאי
 16 מוקמינן לה במסכת ברכות בפרק "אלו דברים"
 17 (נב, א), דאמר: מאור ברישא ואחר כך בשמים והבדלה לבסוף. לפי שאלו הראשונות
 18 יצרות וברכת הבדלה ארוכה, לפיכך אומרה לבסוף. משלשלן - לשון שלשלת,
 19 שמחברים יחד עם ברכת המזון. אלמא אמרינן שתי ברכות על כוס אחד, הבדלה וברכת
 20 המזון. [אין לו שאני] - דלית ליה יין לשני כוסות, ואנן בדאית ליה עסקינן. אחר השבת
 21 - מוצאי השבת. דאית ליה וקאמר רב יקנ"ה - קא סלקא דעתך: ביום טוב הראשון
 22 של פסח שחל להיות אחר השבת עסקינן, דאית ליה כוסות הרבה. דתנן לעיל (ז, ב):
 23 אפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מארבע כוסות ואמר רב יקנ"ה, אלמא קידוש
 24 והבדלה על כוס אחד מצי אמר. ומשני מרלא אמר רב יקנ"ה? אלמא בשביעי של פסח
 25 עסקינן - דשמא עני הוא ואין לו אלא כוס אחד. וטעמיה דרב לקמיה אפרשנו במקומו,
 26 וכן דרבא דאביי. והא יום טוב ראשון דאית ליה - דאפילו עני שבשיראל לא יפתחו
 27 לו מארבע כוסות. קידושה והבדלה חדא מילתא היא - תרויהו משום קדושת ימים
 28 טובים ניהו, ובהבדלה עצמה הוא מזכיר קדושת יום טוב, ד"המבדיל בין קדש לקדש"
 29 מברך. גופא יום טוב שחל להיות אחר השבת - צריך להבדיל ולקדש. ומשמע שאם
 30 לא היה יום טוב - לא היו חולקין האמוראין הללו, אלא כולי עלמא מודה: יין מאור
 31 והבדלה. והשתא דאיכא קדושת היום - פליגי, ולפיכך צריך ליתן טעם לכל דבריהם
 32 ולומר שהקידוש גורם לשנות את הסדר מכמות שרגיל. רב אמר יקנ"ה - סבירא ליה:
 33 קדושת היום עדיפא מהבדלה. אי נמי: דכי מבדיל ברישא מיחזי דהוי עליה קדושת
 34 היום כמשו, ולפיכך יין קודם לקידוש בבית הלל (ברכות נא, ב) דתדיר ושאינו תדיר
 35 תדיר קודם. ואחר הקידוש נר והבדלה כשאר מוצאי שבתות שהנר קודם להבדלה.
 36 ושמואל אמר יקנ"ה - שמואל סבירא ליה הבדלה קודם לקידוש, כדמפרש טעמא
 37 לקמיה: משל דרבי יהושע בן גוניא, למה הדיב דומה? למלך שיצא ואפרסו נכנס,
 38 מלזין את המלך השבת - להבדיל, ואחר כך יוצאין לקראת אפרסו - לקראת יום
 39 טוב לקדשו. ועל מלתיה דשמואל אמר לה בהדיא בברכות בירושלמי ב"אלו דברים":
 40 רבי גוניא אמר יקנ"ה, ואחי רבי גוניא דשמואל. דאמר רבי גוניא בשם שמואל: משל
 41 למלך שיצא ומלשון נכנס, מלזין את המלך ואחר כך מכניסין את השלטון, הלכך יין
 42 תחלה ואחר כך מאור, ואחר כך הבדלה, דכיון דהבדלה קודם לקידוש - יעשה כל
 43 סדר הבדלה כיון מוצאי שבתות דעלמא ואחר כך יקדש, ומה שאין נותנין האמוראין
 44 סימן לבשמים - לפי שאין מברכין על הבשמים ביום טוב, שהיי ביום טוב יש לנו
 45 נשמה יתירה כשבת.

ורבה

נמרו - סעודתן. כוס ראשון אומר עליו ברכת
 1 המזון בו' - רבי יוסי קאמר לה, ורבותא הוא
 2 שאינו צריך לקדש מיד אלא יגמור סעודתו
 3 ויברך ברכת המזון, ואחר כך יקדש. ומיהו, אם
 4 פרס מפה וקידש מודה רבי יוסי דכל שכן
 5 דשפיר טפי. דאי לא תימא הכי, אלא דוקא
 6 קאמר רבי יוסי ראשון מברך עליו ברכת המזון,
 7 אם כן שמואל דאמר כמאן? (לעיל קא, א).
 8 ולימריננהו תרויהו אחד כסא - קידוש היום
 9 וברכת המזון. ולרבי יוסי קא פריך, דאילו לרבי
 10 יהודה, כיון דמפסיקין וצריך עקירת שלחן -
 11 צריך שני כוסות. שני קדושות - ברכת המזון
 12 וקרא קדושה כקידוש היום, כלומר שתי מצות.
 13 חבילות חבילות - דמיהו עליה כמשו. מברך
 14 על היין - תחלה, לפי שהוה תדיר ותדיר
 15 קודם. על המאור ועל הבשמים - בבית שמאי
 16 מוקמינן לה במסכת ברכות בפרק "אלו דברים"
 17 (נב, א), דאמר: מאור ברישא ואחר כך בשמים והבדלה לבסוף. לפי שאלו הראשונות
 18 יצרות וברכת הבדלה ארוכה, לפיכך אומרה לבסוף. משלשלן - לשון שלשלת,
 19 שמחברים יחד עם ברכת המזון. אלמא אמרינן שתי ברכות על כוס אחד, הבדלה וברכת
 20 המזון. [אין לו שאני] - דלית ליה יין לשני כוסות, ואנן בדאית ליה עסקינן. אחר השבת
 21 - מוצאי השבת. דאית ליה וקאמר רב יקנ"ה - קא סלקא דעתך: ביום טוב הראשון
 22 של פסח שחל להיות אחר השבת עסקינן, דאית ליה כוסות הרבה. דתנן לעיל (ז, ב):
 23 אפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מארבע כוסות ואמר רב יקנ"ה, אלמא קידוש
 24 והבדלה על כוס אחד מצי אמר. ומשני מרלא אמר רב יקנ"ה? אלמא בשביעי של פסח
 25 עסקינן - דשמא עני הוא ואין לו אלא כוס אחד. וטעמיה דרב לקמיה אפרשנו במקומו,
 26 וכן דרבא דאביי. והא יום טוב ראשון דאית ליה - דאפילו עני שבשיראל לא יפתחו
 27 לו מארבע כוסות. קידושה והבדלה חדא מילתא היא - תרויהו משום קדושת ימים
 28 טובים ניהו, ובהבדלה עצמה הוא מזכיר קדושת יום טוב, ד"המבדיל בין קדש לקדש"
 29 מברך. גופא יום טוב שחל להיות אחר השבת - צריך להבדיל ולקדש. ומשמע שאם
 30 לא היה יום טוב - לא היו חולקין האמוראין הללו, אלא כולי עלמא מודה: יין מאור
 31 והבדלה. והשתא דאיכא קדושת היום - פליגי, ולפיכך צריך ליתן טעם לכל דבריהם
 32 ולומר שהקידוש גורם לשנות את הסדר מכמות שרגיל. רב אמר יקנ"ה - סבירא ליה:
 33 קדושת היום עדיפא מהבדלה. אי נמי: דכי מבדיל ברישא מיחזי דהוי עליה קדושת
 34 היום כמשו, ולפיכך יין קודם לקידוש בבית הלל (ברכות נא, ב) דתדיר ושאינו תדיר
 35 תדיר קודם. ואחר הקידוש נר והבדלה כשאר מוצאי שבתות שהנר קודם להבדלה.
 36 ושמואל אמר יקנ"ה - שמואל סבירא ליה הבדלה קודם לקידוש, כדמפרש טעמא
 37 לקמיה: משל דרבי יהושע בן גוניא, למה הדיב דומה? למלך שיצא ואפרסו נכנס,
 38 מלזין את המלך השבת - להבדיל, ואחר כך יוצאין לקראת אפרסו - לקראת יום
 39 טוב לקדשו. ועל מלתיה דשמואל אמר לה בהדיא בברכות בירושלמי ב"אלו דברים":
 40 רבי גוניא אמר יקנ"ה, ואחי רבי גוניא דשמואל. דאמר רבי גוניא בשם שמואל: משל
 41 למלך שיצא ומלשון נכנס, מלזין את המלך ואחר כך מכניסין את השלטון, הלכך יין
 42 תחלה ואחר כך מאור, ואחר כך הבדלה, דכיון דהבדלה קודם לקידוש - יעשה כל
 43 סדר הבדלה כיון מוצאי שבתות דעלמא ואחר כך יקדש, ומה שאין נותנין האמוראין
 44 סימן לבשמים - לפי שאין מברכין על הבשמים ביום טוב, שהיי ביום טוב יש לנו
 45 נשמה יתירה כשבת.

ורבה

נמרו - סעודתן. כוס ראשון אומר עליו ברכת
 1 המזון בו' - רבי יוסי קאמר לה, ורבותא הוא
 2 שאינו צריך לקדש מיד אלא יגמור סעודתו
 3 ויברך ברכת המזון, ואחר כך יקדש. ומיהו, אם
 4 פרס מפה וקידש מודה רבי יוסי דכל שכן
 5 דשפיר טפי. דאי לא תימא הכי, אלא דוקא
 6 קאמר רבי יוסי ראשון מברך עליו ברכת המזון,
 7 אם כן שמואל דאמר כמאן? (לעיל קא, א).
 8 ולימריננהו תרויהו אחד כסא - קידוש היום
 9 וברכת המזון. ולרבי יוסי קא פריך, דאילו לרבי
 10 יהודה, כיון דמפסיקין וצריך עקירת שלחן -
 11 צריך שני כוסות. שני קדושות - ברכת המזון
 12 וקרא קדושה כקידוש היום, כלומר שתי מצות.
 13 חבילות חבילות - דמיהו עליה כמשו. מברך
 14 על היין - תחלה, לפי שהוה תדיר ותדיר
 15 קודם. על המאור ועל הבשמים - בבית שמאי
 16 מוקמינן לה במסכת ברכות בפרק "אלו דברים"
 17 (נב, א), דאמר: מאור ברישא ואחר כך בשמים והבדלה לבסוף. לפי שאלו הראשונות
 18 יצרות וברכת הבדלה ארוכה, לפיכך אומרה לבסוף. משלשלן - לשון שלשלת,
 19 שמחברים יחד עם ברכת המזון. אלמא אמרינן שתי ברכות על כוס אחד, הבדלה וברכת
 20 המזון. [אין לו שאני] - דלית ליה יין לשני כוסות, ואנן בדאית ליה עסקינן. אחר השבת
 21 - מוצאי השבת. דאית ליה וקאמר רב יקנ"ה - קא סלקא דעתך: ביום טוב הראשון
 22 של פסח שחל להיות אחר השבת עסקינן, דאית ליה כוסות הרבה. דתנן לעיל (ז, ב):
 23 אפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מארבע כוסות ואמר רב יקנ"ה, אלמא קידוש
 24 והבדלה על כוס אחד מצי אמר. ומשני מרלא אמר רב יקנ"ה? אלמא בשביעי של פסח
 25 עסקינן - דשמא עני הוא ואין לו אלא כוס אחד. וטעמיה דרב לקמיה אפרשנו במקומו,
 26 וכן דרבא דאביי. והא יום טוב ראשון דאית ליה - דאפילו עני שבשיראל לא יפתחו
 27 לו מארבע כוסות. קידושה והבדלה חדא מילתא היא - תרויהו משום קדושת ימים
 28 טובים ניהו, ובהבדלה עצמה הוא מזכיר קדושת יום טוב, ד"המבדיל בין קדש לקדש"
 29 מברך. גופא יום טוב שחל להיות אחר השבת - צריך להבדיל ולקדש. ומשמע שאם
 30 לא היה יום טוב - לא היו חולקין האמוראין הללו, אלא כולי עלמא מודה: יין מאור
 31 והבדלה. והשתא דאיכא קדושת היום - פליגי, ולפיכך צריך ליתן טעם לכל דבריהם
 32 ולומר שהקידוש גורם לשנות את הסדר מכמות שרגיל. רב אמר יקנ"ה - סבירא ליה:
 33 קדושת היום עדיפא מהבדלה. אי נמי: דכי מבדיל ברישא מיחזי דהוי עליה קדושת
 34 היום כמשו, ולפיכך יין קודם לקידוש בבית הלל (ברכות נא, ב) דתדיר ושאינו תדיר
 35 תדיר קודם. ואחר הקידוש נר והבדלה כשאר מוצאי שבתות שהנר קודם להבדלה.
 36 ושמואל אמר יקנ"ה - שמואל סבירא ליה הבדלה קודם לקידוש, כדמפרש טעמא
 37 לקמיה: משל דרבי יהושע בן גוניא, למה הדיב דומה? למלך שיצא ואפרסו נכנס,
 38 מלזין את המלך השבת - להבדיל, ואחר כך יוצאין לקראת אפרסו - לקראת יום
 39 טוב לקדשו. ועל מלתיה דשמואל אמר לה בהדיא בברכות בירושלמי ב"אלו דברים":
 40 רבי גוניא אמר יקנ"ה, ואחי רבי גוניא דשמואל. דאמר רבי גוניא בשם שמואל: משל
 41 למלך שיצא ומלשון נכנס, מלזין את המלך ואחר כך מכניסין את השלטון, הלכך יין
 42 תחלה ואחר כך מאור, ואחר כך הבדלה, דכיון דהבדלה קודם לקידוש - יעשה כל
 43 סדר הבדלה כיון מוצאי שבתות דעלמא ואחר כך יקדש, ומה שאין נותנין האמוראין
 44 סימן לבשמים - לפי שאין מברכין על הבשמים ביום טוב, שהיי ביום טוב יש לנו
 45 נשמה יתירה כשבת.

ורבה

נמרו - סעודתן. כוס ראשון אומר עליו ברכת
 1 המזון בו' - רבי יוסי קאמר לה, ורבותא הוא
 2 שאינו צריך לקדש מיד אלא יגמור סעודתו
 3 ויברך ברכת המזון, ואחר כך יקדש. ומיהו, אם
 4 פרס מפה וקידש מודה רבי יוסי דכל שכן
 5 דשפיר טפי. דאי לא תימא הכי, אלא דוקא
 6 קאמר רבי יוסי ראשון מברך עליו ברכת המזון,
 7 אם כן שמואל דאמר כמאן? (לעיל קא, א).
 8 ולימריננהו תרויהו אחד כסא - קידוש היום
 9 וברכת המזון. ולרבי יוסי קא פריך, דאילו לרבי
 10 יהודה, כיון דמפסיקין וצריך עקירת שלחן -
 11 צריך שני כוסות. שני קדושות - ברכת המזון
 12 וקרא קדושה כקידוש היום, כלומר שתי מצות.
 13 חבילות חבילות - דמיהו עליה כמשו. מברך
 14 על היין - תחלה, לפי שהוה תדיר ותדיר
 15 קודם. על המאור ועל הבשמים - בבית שמאי
 16 מוקמינן לה במסכת ברכות בפרק "אלו דברים"
 17 (נב, א), דאמר: מאור ברישא ואחר כך בשמים והבדלה לבסוף. לפי שאלו הראשונות
 18 יצרות וברכת הבדלה ארוכה, לפיכך אומרה לבסוף. משלשלן - לשון שלשלת,
 19 שמחברים יחד עם ברכת המזון. אלמא אמרינן שתי ברכות על כוס אחד, הבדלה וברכת
 20 המזון. [אין לו שאני] - דלית ליה יין לשני כוסות, ואנן בדאית ליה עסקינן. אחר השבת
 21 - מוצאי השבת. דאית ליה וקאמר רב יקנ"ה - קא סלקא דעתך: ביום טוב הראשון
 22 של פסח שחל להיות אחר השבת עסקינן, דאית ליה כוסות הרבה. דתנן לעיל (ז, ב):
 23 אפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מארבע כוסות ואמר רב יקנ"ה, אלמא קידוש
 24 והבדלה על כוס אחד מצי אמר. ומשני מרלא אמר רב יקנ"ה? אלמא בשביעי של פסח
 25 עסקינן - דשמא עני הוא ואין לו אלא כוס אחד. וטעמיה דרב לקמיה אפרשנו במקומו,
 26 וכן דרבא דאביי. והא יום טוב ראשון דאית ליה - דאפילו עני שבשיראל לא יפתחו
 27 לו מארבע כוסות. קידושה והבדלה חדא מילתא היא - תרויהו משום קדושת ימים
 28 טובים ניהו, ובהבדלה עצמה הוא מזכיר קדושת יום טוב, ד"המבדיל בין קדש לקדש"
 29 מברך. גופא יום טוב שחל להיות אחר השבת - צריך להבדיל ולקדש. ומשמע שאם
 30 לא היה יום טוב - לא היו חולקין האמוראין הללו, אלא כולי עלמא מודה: יין מאור
 31 והבדלה. והשתא דאיכא קדושת היום - פליגי, ולפיכך צריך ליתן טעם לכל דבריהם
 32 ולומר שהקידוש גורם לשנות את הסדר מכמות שרגיל. רב אמר יקנ"ה - סבירא ליה:
 33 קדושת היום עדיפא מהבדלה. אי נמי: דכי מבדיל ברישא מיחזי דהוי עליה קדושת
 34 היום כמשו, ולפיכך יין קודם לקידוש בבית הלל (ברכות נא, ב) דתדיר ושאינו תדיר
 35 תדיר קודם. ואחר הקידוש נר והבדלה כשאר מוצאי שבתות שהנר קודם להבדלה.
 36 ושמואל אמר יקנ"ה - שמואל סבירא ליה הבדלה קודם לקידוש, כדמפרש טעמא
 37 לקמיה: משל דרבי יהושע בן גוניא, למה הדיב דומה? למלך שיצא ואפרסו נכנס,
 38 מלזין את המלך השבת - להבדיל, ואחר כך יוצאין לקראת אפרסו - לקראת יום
 39 טוב לקדשו. ועל מלתיה דשמואל אמר לה בהדיא בברכות בירושלמי ב"אלו דברים":
 40 רבי גוניא אמר יקנ"ה, ואחי רבי גוניא דשמואל. דאמר רבי גוניא בשם שמואל: משל
 41 למלך שיצא ומלשון נכנס, מלזין את המלך ואחר כך מכניסין את השלטון, הלכך יין
 42 תחלה ואחר כך מאור, ואחר כך הבדלה, דכיון דהבדלה קודם לקידוש - יעשה כל
 43 סדר הבדלה כיון מוצאי שבתות דעלמא ואחר כך יקדש, ומה שאין נותנין האמוראין
 44 סימן לבשמים - לפי שאין מברכין על הבשמים ביום טוב, שהיי ביום טוב יש לנו
 45 נשמה יתירה כשבת.

ורבה

פסחים דף קב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קצו

דברי רב ששת.
מתרצת הגמרא: אָמַרְי – אמרו בני הישיבה, מָלְאָ אָמַר רב שצריך
לברך אף ברכת זמן – ברכת שהחיינו, מְבַלְל – משמע מזה
דְּבִשְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח עֶסְקִינוּ, שהוא היום טוב היחידי שאין אומרים
בו ברכת שהחיינו, ואפשר שהוא עני, דְּכַל מַאי דְּהוּא לִיה – שכל
אוכלים ומשקים שהכין לימי הפסח אָבִיל לִיה – אבלם בימי הפסח
שקדמו לו, וְלִית לִיה – וכעת אין לו יין לשני כוסות, ולא נותר לו
אלא יין לכוס אחד, ולכך אומר קידוש והבדלה על כוס אחד.
ממשיכה הגמרא להקשות: וְהָא יוֹם טוֹב רַאשׁוֹן דְּוָדַאי אִית לִיה –
יש לו יין לשני כוסות, ואפילו הוא עני, וְאָמַר אָבִי שאם חל
במוצאי שבת מקדש ומבדיל על כוס אחד, וסדר הברכות הוא
יקו"ה – יין, קידוש, זמן, נר, הבדלה, וְרַבָּא אָמַר, סדר הברכות הוא
יקנה"ז – יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן. וכיון שהזכירו האמוראים
את ברכת הזמן, בהכרח שעוסקים ביום טוב ראשון, ומבואר
בדבריהם, שאומר שתי קדושות, קידוש והבדלה על כוס אחד, אף
שיש לו שני כוסות, וחוזרת הקושיא על דברי רב ששת.
מתרצת הגמרא: אָלְא באמת אף כשיש לו יין לשני כוסות אומר
קידוש והבדלה על כוס אחד, משום שהבדלה קידוש דְּרַא מִלְתָּא
הִיא – דבר אחד הם, ואינם נחשבים שתי קדושות, משום ששניהם
נאמרים משום קדושת ימים טובים, שאף בהבדלה מזכיר את
קדושת יום טוב, ולכך אומרים שניהם על כוס אחד אף אם יש לו
שני כוסות, אבל בְּרַבְת הַמְזוֹן וְקִידוּש תְּרֵי מִלֵּי נִינְהוּ – שני דברים
הם, ולכך אמר רב ששת שאין לומר את שניהם על כוס אחד, אלא
יש לומר כל אחד על כוס בפני עצמו.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לגבי סדר קידוש והבדלה ביום
טוב שחל במוצאי שבת: גּוֹפָא – נשוב למימרא שהובאה לעיל
ונבאר אותה. יוֹם טוֹב שְׁחַל לְהִיֹּת אַחַר הַשֶּׁבֶת – במוצאי שבת,
וצריך עתה לקדש את יום טוב בכניסתו, ולהבדיל על הכוס בצאת
השבת. נחלקו אמוראים בסדר הברכות, רַב אָמַר יקנה"ה – יין,
קידוש, נר, הבדלה. דהיינו, תחילה יברך על היין 'בורא פרי הגפן',
שכן ברכת היין לעולם קודמת לברכות הקידוש וההבדלה, ולאחר
מכן יקדש את יום טוב בכניסתו, לפי שדעת רב היא שברכת קידוש
קודמת לברכת הבדלה, ואחר כך יברך על הנר 'בורא מאורי
האש', ויאמר ברכת 'המבדיל', כמו בשאר מוצאי שבתות שברכת
הנר קודמת לברכת ההבדלה.
וְשָׂמּוּאֵל אָמַר ינה"ק – יין, נר, הבדלה, קידוש. שכן הוא סובר
שברכת הבדלה קודמת לברכת קידוש, ועל כן אומרים תחילה את
סדר ההבדלה שבכל מוצאי שבת ויין, נר, וברכת המבדיל, ולאחר
מכן מוסיפים את ברכת הקידוש.

מוסיף רבי יוסי ומבאר: אחר שגָמְרוּ סעודתם, מביאים למברך שני
כוסות של יין, הַכּוֹס הַרַאשׁוֹן מְבַרְךְ עָלָיו בְּרַבְת הַמְזוֹן, והכוס הַשֵּׁנִי
אֹמַר עָלָיו קְדוּשַׁת הַיּוֹם, ואין צריך לאכול סעודה נוספת לכבוד
שבת אחר הקידוש.
הגמרא דנה בדברי רבי יוסי. שואלת הגמרא: אָמַאי – מפני מה
מחלק רבי יוסי את הברכות לשני כוסות, כוס אחד לברכת המזון
וכוס אחד לברכת קידוש, וְנִימְרִינְהוּ לְתַרְוִינְהוּ אַחְרָא בְּקָא –
שיאמר את שתי הברכות על כוס אחד.
משביחה הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב שֶׁשֶׁת, לכך אין לומר ברכת
המזון וקידוש על כוס אחד, משום שאין אומרים שְׁתֵי קְדוּשׁוֹת,
כלומר שתי מצוות, כגון ברכת המזון וקידוש, עַל כּוֹס אֶחָד.
מבררת הגמרא: מַאי טַעְמָא אין אומרים שתי קדושות על כוס
אחד. מבארת הגמרא: אָמַר רַב נַחְמָן פְּרִ יִצְחָק, לְפִי שְׁאִין עוֹשִׂין את
הַמְצוֹת אגודות יחד כְּתְּכִילוֹת תְּכִילוֹת, משום שנראה בכך
שהמצוות הן כמשא עליו.
מקשה הגמרא על תשובת רב ששת: וְלֹא – וכי אין אומרים שתי
קדושות על כוס אחד, וְהָא תִּנְיָא – והלא שנינו בברייתא, הַנְּכַנְס
לְבֵיתוֹ בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת, ובא להבדיל על הכוס, מְבַרְךְ עַל הַיַּיִן תחילה
ברכת 'בורא פרי הגפן', ועדיין אינו שותהו, וְאַחַר כֵּךְ מְבַרְךְ עַל
הַמְאֹד – על הנר ברכת 'בורא מאורי האש', וְאַחַר כֵּךְ מְבַרְךְ עַל
הַשְּׂמִימִים ברכת 'בורא מיני בשמים', וְאַחַר כֵּךְ אֹמַר את ברכת
הַתְּבַדְּלָה עַל הַכּוֹס, ושותהו. מוסיפה הברייתא: וְאִם אֵין לוֹ אֶלְא
כּוֹס אֶחָד שֶׁל יַיִן, לא יברך עליו מיד, אלא מְנַיְחוּ לְאַחַר הַמְזוֹן –
משאיר את הכוס עד אחרי שיאכל, וְשֶׁשֶׁלְשָׁן – מחבר כששלטת
את כל הברכות פּוֹלֵן לְאַחֲרָיו – לאחר ברכת המזון, כלומר, אומר
ברכת המזון על הכוס, ואחר כך אומר עליו את כל ברכות
ההבדלה ושותה את הכוס, ועל ידי כך נמצא שבירך ברכת המזון
והבדיל על הכוס. הרי שמבואר בברייתא, שאם אין לו אלא כוס
אחד אומר עליו שתי קדושות, דהיינו ברכת המזון והבדלה, ושלא
כדברי רב ששת.
מתרצת הגמרא: אֵין לוֹ אֶלְא כּוֹס יַיִן אֶחָד שְׁאֵנִי – שונה הדין בזה,
ובאופן זה יכול לומר שתי קדושות על כוס אחד, אבל אם יש לו
יין לשני כוסות, אין לו לומר שתי קדושות על כוס אחד.
ממשיכה הגמרא ומקשה: וְהָא יוֹם טוֹב שְׁחַל לְהִיֹּת אַחַר הַשֶּׁבֶת –
במוצאי שבת, שצריך לומר גם הבדלה על השבת וגם קידוש על
היום טוב, וביום טוב ראשון של פסח בהכרח דְּאִית לִיה – שיש לו
הרבה כוסות, וְאָמַר רַב שמקדש ומבדיל על כוס אחד, וסדר
הברכות הוא יקנה"ה – יין, קידוש, נר, הבדלה. מבואר, שאף כאשר
יש לו שני כוסות אומר קידוש והבדלה על כוס אחד, וקשה על

אגרות קודש

ב"ה, חיי"ח מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נ"נ מלאכתו מלאכת שמים מו"ה אברהם מרדכי שמואל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מט"ו מ"ח, בו כותב ר"פ מענייני הפצת המעינות, ויהי רצון שיתוסף
בהפעולות האמורות כהנה וכהנה בתוככי שאר פעולות להפצת היהדות המסורתית, שבד"מ יתוסף
כהנה וכהנה בעניינים הגשמיים בפרט שבהשתלשלות מלמעלה למטה הוא בגשמיות כ"פ ככה בערך
הרוחניות, וכידוע הדוגמא אשר בהקרבת עוף אחד ע"ג המזבח נעשית עליית עולמות עליונים ונמשכת
ברכה רבה בענייני האדם.

ובפרט אשר השנה היא שנת המאתים להסתלקות הילולא של הבעש"ט עת וזמן מסוגל להפצת
המעיינות ועד שיגיעו גם חוצה.

בברכה לבשו"ט.

56 תחילה, וְהָרַךְ אֶפְשָׁמִים – ורק לאחר מכן מברכים על הבשמים,
 57 ומדוע הקדמת את ברכת הבשמים לברכת הנר.
 58 מבררת הגמרא: וּמַאי הָיָא – והיכן מצינו את דבריהם של בית
 59 שמאי ובית הלל. מבארת הגמרא: דְתַנּוּ – שכן שנינו במסכת
 60 ברכות (כס), לגבי אדם שאין לו אלא כוס יין אחת, והוא צריך גם
 61 להבדיל בה וגם לברך עליה ברכת המזון, שנחלקו בית שמאי ובית
 62 הלל כיצד יאמר את סדר הברכות. בֵּית שְׁמַאי אומרים, סדר
 63 הברכות כך הוא, נְרַ, וּבְרַכְתּוּן הַמְּזוּן, וְהַבְּרָכָה. וּבֵית הִלֵּל
 64 אומרים, יברך כסדר הוזה, נְרַ, וּבְשָׁמִים, וּבְרַכְתּוּן הַמְּזוּן, וְהַבְּרָכָה.
 65 ומתבאר מדברי המשנה, שבין בית שמאי ובין בית הלל מודים
 66 שברכת הנר קודמת לברכת הבשמים, ולא נחלקו אלא לגבי ברכת
 67 המזון, אם קודמת היא לבשמים או לא, ולפיכך תמה רב הונא בר
 68 יהודה על רבא, שהקדים את ברכת הבשמים לברכת הנר.
 69 הגמרא מביאה את תשובת רבא לקושיא זו: עֵינֵי רַבָּא בְּתַרְיָה – ענה
 70 רבא אחר דברי רב הונא בר יהודה, וְאָמַר לוֹ כִּךְ, מִשְׁנֵה זֶה שֶׁאֵתָּה
 71 שוּנֵה דְבָרֵי רַבִּי מֵאִיר הִיא, שֶׁכֵּךְ שָׁנָה אֵת מַחְלוקַת בֵּית שְׁמַאי וּבֵית
 72 הִלֵּל. אֲבָל רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שְׁלֵא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הִלֵּל עַל
 73 הַמְּזוּן שֶׁהוּא בְּתַחֲלָה – שמברכים עליו בתחילה, וְעַל הַבְּרָכָה שֶׁהִיא
 74 בְּסוּף כֹּל הַבְּרֻכּוֹת, עַל מֵה נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הִלֵּל, עַל בְּרַכַּת
 75 הַמְּאֹר וְעַל בְּרַכַּת הַבְּשָׁמִים, שְׁבֵית שְׁמַאי אומרים, מִבְּרַךְ תְּחִילָה עַל
 76 הַמְּאֹר וְאַחַר כֵּךְ עַל הַבְּשָׁמִים, וּבֵית הִלֵּל אומרים, מִבְּרַךְ תְּחִילָה
 77 עַל הַבְּשָׁמִים וְאַחַר כֵּךְ עַל הַמְּאֹר. וְאָמַר עַל כֵּךְ רַבִּי יוֹחָנָן, נִהְיֵה עָם
 78 לַהֲלַכָּה בְּדַעַת בֵּית הִלֵּל, וְאֵלֵיכָּא – וכפי שיטתו דְרַבִּי יְהוּדָה,
 79 דְהֵינּוּ, שֶׁמִּבְרֻכִים כְּסֹדֵר הַזֶּה, מְזוּן, בְּשָׁמִים, נָר וְהַבְּרָכָה. וְנִמְצָא,
 80 שֶׁיֵּשׁ לַהֲקִידִים אֵת בְּרַכַּת הַבְּשָׁמִים לְבְּרַכַּת הַנֵּר.
 81 הגמרא מביאה מעשה נוסף באמורא שנודמן לבית רבא, ועוברת
 82 לדון בענין ברכה ראשונה על כוס יין של ברכת המזון: רַב יַעֲקֹב בְּרַ
 83 אָבָא אֵיכְלָע – וְנִדְמָן לְבִי – ולביתו של רַבָּא בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. תְּנִיחָה –
 84 ראהו רב יעקב לרבא, דְבִרְיָךְ – שֶׁבִירַךְ בְּרַכַּת 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן'
 85 אֲבָבָא קָמָא – על כוס ראשון של יין ששתה, ולאחר סיום הסעודה
 86 וּבְרַכַּת הַמְּזוּן תְּרַד בְּרִיךְ – חזר רבא וּבִירַךְ 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן' אֲבָבָא
 87 דְבִרְבֵּי קָמָא – על כוס היין שֶׁבִירַךְ עליה ברכת המזון, וְאִישְׁתִּי – ושְׁתָּה
 88 לאותה הכוס. אָמַר לִיה רַב יַעֲקֹב לְרַבָּא, לְמַה לָּךְ בּוֹלִי הָיָא – מדוע
 89 צִירַךְ אֵתָּה לְכֹל זֶה, לְבִירַךְ 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן' כִּמְהָ פְּעֻמִּים, הָא בְּרִיךְ
 90 לָן מִרְיָא וְיִמְנָא – הרי כבר ברכת פעם אחת, וּבְרַכָּה זֶה פּוֹטֵרַת
 91 אֶף אֵת כּוֹס הַיַּיִן שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוּן.
 92 אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב יַעֲקֹב, בִּי הוֹיֵנָּה בִּי רִישׁ גְּלוּתָא חֲבִי עֲבָרִינָּה –
 93 כשהיינו בביתו של ראש הגולה כך עשינו, שֶׁבְּרַכְנוּ 'בּוֹרָא פְּרִי
 94 הַגֶּפֶן' עַל כֹּל כּוֹס שֶׁל יַיִן שֶׁהוּגְשָׁה לְפָנֵינוּ.
 95 אָמַר לִיה רַב יַעֲקֹב לְרַבָּא, תִּינַח בִּי רִישׁ גְּלוּתָא דְחֲבִי [עֲבָרִינָּה]
 96 – מיושב הדבר שהיינו עושים כן בבית ראש הגולה, דְפִסְקִי מִיַּתִּי
 97 לָן פִּסְקִי לֹא מִיַּתִּי לָן – לפי שמוסקים היינו מתחילה, בְּשַׁעָה
 98 שֶׁהִבִּיאֵנוּ לָנוּ כּוֹס אֶחָד שֶׁל יַיִן, אִם יִבִּיאֵנוּ לָנוּ לְאַחַר מִכֵּן כּוֹס נּוֹסֵפֶת,
 99 וְלִפְיֵכֶךְ כֹּאשֶׁר בְּרַכְנוּ עַל הַכּוֹס הַרְאִשׁוֹנָה לֹא נִתְכוּוֹנוּ לְפִטּוֹר
 100 בְּבִרְכָּה זֶה כּוֹס אַחֲרָת, וְעַל כֵּן הוּצַרְכְנוּ לְחַזּוֹר וּלְבִירַךְ עַל כֹּל כּוֹס
 101 וְכוּס. אֲבָל הָבָא – כאן, הָא מְנַח פִּסְקָא קָמָן וְדַעְתָּן עֵילוּיָה – הרי
 102 מוֹנַחַת הַכּוֹס לְפָנֵינוּ וְדַעְתָּנוּ עֲלֵיהָ, שֶׁכֵּבֵר מִתְחִילָה כִּשְׁבֻרַת עַל
 103 הַכּוֹס הַרְאִשׁוֹנָה יוֹדֵעַ הֵייתָ שְׁתָּשָׁתָה לְאַחַר הַסַּעוּדָה כּוֹס שֶׁל בְּרַכַּת
 104 הַמְּזוּן, וְנִתְכוּוֹנַת לְפּוֹטֵרָה בְּבִרְכָּה הַרְאִשׁוֹנָה, וְאִם כֵּן מִדּוּעַ הוּצַרְכַת
 105 לְשׁוֹב וּלְבִירַךְ עֲלֵיהָ 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן'.
 106 ומזמנת קושיא זו השיב רבא לרב יעקב טעם אחר. אָמַר לִיה רַבָּא,
 107 אָנָּה עֲבָרִי – אני נהגתי בזה בְּתַלְמִידֵי דְרַבִּי. שֶׁכֵּן מַעֲשֵׂה הַדֵּי, דְרַבִּי
 108 בְּרִזְנָא וְרַב תְּנַנְאֵל תְּלַמְדֵי דְרַבִּי הוּוּ יְתִבִי בְּסַעוּדָתָא – יושבים היו
 109 בסעודה,

1 וְרַבָּה אָמַר, 'הֵינֵךְ' – ייין, 'הַבְּרָכָה', נְרַ, 'קִידוּשׁ'. לְפִי שֶׁהוּא סוֹבֵר
 2 כְּשִׁמוּאֵל, שִׁישׁ לַהֲקִידִים אֵת בְּרַכַּת הַהַבְּדֵלָה לְבְּרַכַּת הַקִּידוּשׁ, אֶךְ
 3 מֵאִידֵךְ הוּא סוֹבֵר שֶׁאֵין רְאוּי לְסַמּוֹךְ אוֹתוֹן יְחִידִי, שֶׁכֵּן סוֹתוּרוֹת הֵן
 4 זֶה לְזֶה, וְעַל כֵּן קִבַּע בִּינֵיהֶם אֵת בְּרַכַּת 'מֵאוּרֵי הָאֵשׁ'. וּבְרַכַּת הַיַּיִן
 5 רֵאשׁוֹנָה לְדַעְתּוֹ מִשּׁוּם שֶׁהוּא 'תִּדְרִי'.
 6 וְלִי אָמַר, קִינ"ה – 'קִידוּשׁ', נְרַ, 'יַיִן', 'הַבְּרָכָה'. שֶׁכֵּן הוּא סוֹבֵר
 7 כִּבְב, שֶׁקִּידוּשׁ קוֹדֵם לְהַבְּדֵלָה, אֶךְ נִחְלַק עֲלָיו לְגַבִּי בְּרַכַּת הַיַּיִן,
 8 וְסוֹבֵר שִׁישׁ לְסַמּוֹךְ אוֹתָהּ לְבְּרַכַּת הַהַבְּדֵלָה, שֶׁאִם לֹא כֵּן אֵין נִרְאָה
 9 הַדֵּבֵר שֶׁמְבַדֵּל עַל הַיַּיִן.
 10 וְרַבִּנּוּן אָמַר, קִינ"ה – 'קִידוּשׁ', 'יַיִן', נְרַ, 'הַבְּרָכָה'. וְסוֹבְרִים כִּבְב,
 11 שֶׁקִּידוּשׁ קוֹדֵם לְהַבְּדֵלָה, וְכוּלֵּי, שִׁישׁ לְסַמּוֹךְ אֵת בְּרַכַּת הַיַּיִן לְבְּרַכַּת
 12 הַהַבְּדֵלָה, אֲלֵא שֶׁהֵם סוֹבְרִים שִׁישׁ לַהֲקִידִים אֵת בְּרַכַּת הַנֵּר לְבְּרַכַּת
 13 הַהַבְּדֵלָה, כִּמּוֹ כֹּכֵל מוּצָאֵי שַׁבָּת, וְלִפְיֵכֶךְ קִבַּעוּ תְּחִילָה אֵת בְּרַכַּת
 14 הַקִּידוּשׁ, וְלֹא־חֲרִיָּה סֹדֵר הַבְּרָכָה הַרְגִיל, יַיִן, נָר וְהַבְּרָכָה.
 15 מִרְיָה דְרַבָּנָא אָמַר, נְקו"ה – נְרַ, 'קִידוּשׁ', 'יַיִן', 'הַבְּרָכָה'. וְטַעֲמֹה,
 16 שִׁישׁ לַהֲקִידִים קִידוּשׁ הַהַבְּדֵלָה, כִּבְב, וְכֵן צִירַךְ לְסַמּוֹךְ אֵת בְּרַכַּת
 17 הַיַּיִן לְהַבְּדֵלָה, כְּלוּי, אֶךְ הוּא סוֹבֵר שִׁישׁ לַהֲקִידִים אֵת בְּרַכַּת הַנֵּר
 18 לְכֹל הַבְּרֻכּוֹת, לְפִי שֶׁהוּא נִהְיֵה מְמַנּוּ תְּחִילָה.
 19 מִרְיָא אָמַר מְשָׁמִיָּה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, נִי"ה"ק – נְרַ, 'יַיִן', 'הַבְּרָכָה',
 20 'קִידוּשׁ'. שֶׁהַבְּדֵלָה קוֹדֶמַת לְקִידוּשׁ, כְּשִׁמוּאֵל, וְהַיַּיִן קוֹדֵם לְהֵם
 21 שֶׁהוּא 'תִּדְרִי'.
 22 שְׁלַח לִיָּה אֲבוֹתָ – [אֲבוֹתָ] דְשִׁמוּאֵל לְרַבִּי, וְלְמַדְנֵי רַבִּינוּ, סֹדֵר הַבְּרָכּוֹת
 23 הָיָא – כִּיִּצֵּד מְבַדִּילִים בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּמוּצָאֵי שַׁבָּת. שְׁלַח לִיָּה רַבִּי,
 24 כֵּךְ אָמַר רַבִּי יְשִׁמְעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵף, שְׁאָמַר מִשּׁוּם אֲבִיו, שְׁאָמַר מִשּׁוּם
 25 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן תַּנְיִינָה, נִי"ה"ק – נְרַ, 'הַבְּרָכָה', 'יַיִן', 'קִידוּשׁ'. שֶׁכֵּן הוּא
 26 סוֹבֵר שֶׁהַבְּדֵלָה קוֹדֶמַת לְקִידוּשׁ, וְדַעְתּוֹ הִיא שִׁישׁ לְקִבּוּעַ אֵת בְּרַכַּת
 27 הַיַּיִן בֵּין הַבְּדֵלָה לְקִידוּשׁ מֵאֲחַר וְהוּא נִתְקַן עַל שְׁנֵיהֶם, אֲבָל בְּרַכַּת
 28 הַנֵּר נִיתַן לְאוֹמְרָה אֶף בְּלֹא כּוֹס.
 29 הַגְּמָרָא מְבֹאֵרַת אֵת טַעַם הַסוֹבְרִים שֶׁבְּרַכַּת הַבְּדֵלָה קוֹדֶמַת
 30 לְבְּרַכַּת הַקִּידוּשׁ: אָמַר רַבִּי תַנְיִנָא, מְשָׁל – מִשּׁוּלִים דְּבִרְיֵי דְרַבִּי
 31 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן תַּנְיִינָה, הַסוֹבֵר שֶׁהַבְּדֵלָה קוֹדֶמַת לְקִידוּשׁ. לְמַלְךְ שְׁיִזְבָּא מִן
 32 הַעִיר, וְזֹאֲתָהּ שַׁעָה אֲפִרְבּוּס – [שָׂר] נִכְנָם לַעִיר, אוֹי בְּנֵי הַעִיר
 33 מְלֻוִּיִן תְּחִילָה אֵת הַמְּלָךְ, וְאַחַר כֵּךְ הֵם יוֹצֵאִים לְקִרְיַת הָאֲפִרְבּוּס
 34 לְקַבֵּל פְּנִיָו. כֵּךְ יִשְׁלַח אֵת הַמְּלִיחַם תְּחִילָה אֵת שַׁבָּת הַמְּלַכָּה בְּבִרְכַת
 35 הַבְּדֵלָה, וְלֹא־אֲחַר מִכָּן מְקַבְּלִים אֵת הַיּוֹם טוֹב בְּבִרְכַת הַקִּידוּשׁ.
 36 הַגְּמָרָא מְבֹאֵרַת מַה יֵּהֵא הַדִּין לְשִׁיטַת רַב כְּשִׁמוּסִיפִים בְּרַכַּת 'זִמְן':
 37 מַאי תֵּי עֲלָה – מַה יֵּהֵא עֲלֵיהָ, כְּלוֹמֵר, מַה יֵּהֵא הַדִּין לְשִׁיטַת רַב
 38 הַסוֹבֵר 'קִינ"ה', בְּאוֹפֵן שְׁמוּסִיפִים גַּם אֵת בְּרַכַּת 'זִמְן' [שֶׁהֵינְנוּ],
 39 הֵיכֵן יֵשׁ הַדּוּסִיף אוֹתָהּ.
 40 מְבִיאָה הַגְּמָרָא מַחְלוקַת אֲמוּרָאִים בַּעֲנֵין זֶה: אֲבִי אָמַר, יְקוּנ"ה –
 41 'יַיִן', 'קִידוּשׁ', 'זִמְן', נְרַ, 'הַבְּרָכָה'. וְטַעֲמֹה, שֶׁמֵּאֲחַר וּמִתְחִיל לְקַדֵּשׁ
 42 יֵשׁ לוֹ לְגַמּוֹר אֵת כֹּל כֵּן עֵינֵי הַקִּידוּשׁ עַד סוּפֹה, וּבְרַכַּת הַזִּמְן' אַחַר
 43 הַקִּידוּשׁ הִיא נִמְשַׁכַּת, שֶׁהִיא קְדוּשַׁת הַיּוֹם הִיא גּוֹרֵמַת לְבְּרַכַת
 44 הַזִּמְן', אֲבָל הַהַבְּדֵלָה אֵינָה גּוֹרֵמַת לְזוֹמֵר בְּרַכָּה זֶה.
 45 וְרַבָּא אָמַר, יְקנ"ה – 'יַיִן', 'קִידוּשׁ', נְרַ, 'הַבְּרָכָה', 'זִמְן'. וְטַעֲמֹה,
 46 שֶׁכְּשֶׁם שֶׁבְּקִידוּשׁ סַתֵּם אוֹמְרִים אֵת בְּרַכַּת הַזִּמְן' לְבִסּוּף, כֵּךְ יֵשׁ
 47 לְאוֹמְרָה אֶף כֵּן בְּסוּף כֹּל הַבְּרֻכּוֹת, אַחַר בְּרֻכּוֹת הַנֵּר וְהַהַבְּדֵלָה.
 48 מְסִיקָה הַגְּמָרָא: וְהִילְכָתָּא – וְהִלְכָה בְּדַבְרֵי רַבָּא.
 49 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה בַעֲנֵין סֹדֵר בְּרֻכּוֹת הַבְּדֵלָה שֶׁכֵּבֵל מוּצָאֵי
 50 שַׁבָּת: רַב הוּנָא בְּרַ יְהוּדָה אֵיכְלָע – וְנִדְמָן לְבִי – ולביתו רַבָּא בְּמוּצָאֵי
 51 שַׁבָּת, אֵייתוּ לְקַמְיָיהוּ – הִבִּיאֵנוּ לְפָנֵיהֶם מְאֹר – [נָר] וּבְשָׁמִים
 52 לְהַבְּדֵלָה. בְּרִיךְ רַבָּא אֲבָשָׁמִים בְּרִישָׁא – בִּירַךְ רַבָּא עַל הַבְּשָׁמִים
 53 תְּחִילָה, וְהָדָר אֲמָאוֹר – וְאַחַר כֵּךְ בִּירַךְ עַל הַנֵּר. אָמַר לִיה רַב הוּנָא
 54 בְּרַ יְהוּדָה לְרַבָּא, לְאַחַר שֶׁגִּמַּר אֵת הַהַבְּדֵלָה, וְהָא – [וְהִירַן] בֵּין בֵּית
 55 שְׁמַאי וּבֵין בֵּית הִלֵּל סוֹבְרִים שֶׁמִּבְרֻכִים עַל הַמְּאֹר בְּרִישָׁא –

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קכט רש"י

1 הכי גרסינן שאמר משום רבי יהושע בן חנניה נה"ק. הכי גרסינן משל דרבי יהושע כו'.
2 והלכתא כרבא – דקדושה והדר אבדלתא. דכי מבדיל ברישא – מיחוי עליה קדושת
3 שבת כמשאוי. נר ומוזן בשמים והבדלה – היכא דאין לו אלא כוס אחת. על המוזן שהוא
4 בתחלה – כיון דגמר סעודתו – בההוא איחייב ברישא, ואין מעבירים על המצות. אכסא
5 קמא – כשמתחיל לשנות על המזון שבתלתא.
6 והרי בריך – "בורא פרי הגפן" אכסא דברכת
7 המזון כמו שאנו עושין בכל סעודה וסעודה,
8 ובשאר סעודות עסקינן דלאו במוצאי שבת. לא
9 הוי ידעיתו אי משקו לכו בתר כסא קמא אי לא,
10 ומשום הכי בעיתו למיהדר וברוכי.
11 קאי

1 **רשב"ם**
2 ורבה אמר ר' יחנן – סבירא ליה כרב דמשוי
3 מאור בין קידוש להבדלה שאין נכון בעיניו של
4 רבה לסמוך הבדלה לקידוש, שזה מכחיש כחו
5 של זה, הקידוש עושהו קודש והבדלה עושהו
6 קודש קל, וסבירא ליה כשמואל דהבדלה קודם
7 לקידוש. ומיהו יין בראש כולן, דתדיר קודם,
8 והכי נמי בברכות ירושלמי: יום טוב שחל להיות
9 במוצאי שבת רבי יוחנן אמר קני"ה, רבי חנינא
10 אמר ינה"ק, וכו' רב אמר ינה"ק, מסתברא דלוי
11 דאמר מעין שניה, ונראה לי דהכא גרסינן [ומי]
12 ולוי אמר ינה"ק רבה אמר קני"ה שכן דרך
13 האמוראין, רב ולוי ושמואל חברים הם ורבה
14 אחריהן. קני"ה – סבירא ליה דקידוש קודם
15 להבדלה כרב, ולמה אינו רוצה לומר יין
16 ברישא? לפי שאנו רואים שמתחיל על
17 היין הואיל ומרחיק הבדלה מעל ברכת היין,
18 והרי עיקר הבדלה לא תיקנו אלא על היין, אבל
19 קידוש אפילו על הפת יכול לקדש, כדלקמן
20 (קוב). הלכך קידוש ברישא, והדר מאור, לפי
21 שאנו רוצין לסמוך יין להבדלה, והבדלה על
22 בריך לבסוף תהיה כשאר כל מוצאי שבתות,
23 והאי מוקדים יין מקמי מאור כשאר מוצאי
24 שבתות – שאם כן היה נראה על הקידוש ולא
25 על הבדלה, אבל במוצאי שבתות דעלמא,
26 דליכא קידוש – מקדמי ליה. קני"ה – סבירא
27 ליה כרב דקידוש קודם להבדלה, ורוצה נמי
28 לסמוך יין להבדלה טפי מקידוש, הלכך קידוש
29 ברישא והדר כל סדר הבדלה של סדר כל
30 מוצאי שבת, דהוי: יין מאור והבדלה, אי נמי,
31 רוצין להבדיל בין קידוש להבדלה בכל היכולת.
32 נקי"ה – קידוש קודם להבדלה כרב, ויין נמי
33 רוצה לסמוך להבדלה כמו שפירשתי, הלכך
34 נקי"ה בעינן, ומאור משוי ברישא מקמי קידוש, דהא כל מוצאי שבת קודם להבדלה לפי
35 שנתנה בו תחלה – הכי נמי קודם לקידוש שהרי נתנה בו תחלה, והרי אי אפשר לאומרו
36 בין יין להבדלה כיון שאר מוצאי שבת שהיין קודם לו בשביל שתידי, דאם כן יש כאן
37 הפסק בין יין להבדלה. הכי גרסינן: **שאמר** [משום] רבי יהושע בן חנניה נה"ק – וטעמא
38 כדמפרש לקמן והבדלה קודם לקידוש, והלכך בו תחלה לפי שרוצה ליתן יין סמוך
39 להבדלה ולקידוש ששניהן נתקנו על היין. אבל מאור אומרו בלא יין אם אין לו
40 כוס. הכי גרסינן: **משל דרבי יהושע בן חנניה כו'** – אביי ורבה סבירא להו כרב
41 דאמר קני"ה, ובזמן הזה דפליגי: אביי סבירא ליה: קני"ה – מאור שמתחיל לקדש
42 יגמור כל הקידוש ויאמר זמן, שאם אין כאן קידוש – אין כאן זמן, אבל הבדלה
43 אינה גורמת לומר זמן, ורבה סבירא ליה: מה מציעו בכל מקום זמן לבסוף – הכא
44 נמי זמן לבסוף, וטעמא של דבר דזמן אומרו אפילו בשוק ועיקרו אינו על הכוס הלכך אומר לבסוף. והלכתא כרבא – דקדושה והדר אבדלתא, וכי מבדיל
45 ברישא מיחוי דהוי עליה קדושת שבת כמשוי. רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא – במוצאי שבת של חול. בריך אכשמים ברישא – כמנהגו שלנו. אמר ליה – רב
46 הונא לרבא, לאחר שגמר הבדלה. והא בין בית שמאי כו', ו"לא פליגי" לא גרסינן. נר ומוזן בשמים והבדלה – היכא דאין לו אלא כוס אחד. זו דברי רבי מאיר – דהכי
47 הו תני לפלוניתיהו דבית שמאי ובית הלל הסתם מתניתין רבי מאיר. על המוזן שהוא בתחלה – דכיון דגמר סעודתו – בההוא מחייב ברישא ואין מעבירין על המצות, ואמר
48 רבי יוחנן נהגו כו', רבי יעקב בר אבא איקלע לבי רבא – שבת היה כדאמרינן לקמיה: כי מטא לאבדולי כו', אלמא דמעיקרא סעודת שבת ביום היו אובליין. **אכסא דברכתא**
49 – ברכת המזון בריך עליו לבסוף "בורא פרי הגפן" כמו שאנו עושין. לא הוי ידעיתו אי משקו לכו תו בתר כסא קמא אי לא, וכי ברכתו אקמא, לא הוה דעתיכו אכסא
50 אחריתא והוה ליה כל חד כתחלת סעודתו, ומשום הכי בעיתו למיהדר וברוכי.

דברים הרגילים לבא אחר הסעודה כגון תאנים וענבים, אפילו באים בתוך הסעודה, צריכין
ברכה לפניהם ולאחריהם — אין נראה פירוש זה. כדמפרש שם. ועוד: דלא דמי לתאנים
וענבים. דין חשיב בא מחמת הסעודה ולא צריך לברך אחריו לכולי עלמא. ואף על גב דאמר
הבם: שאלו את בן זומא מפני מה אמרו דברים הבאין מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין

טעון ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם? מפני שפת
פותרת, אי הכי יין נפטר! פירוש: ואנן תנן
הביאו להם יין תוך המזון כל אחד מברך לעצמו
ומשני: שאני יין הואיל וקובע ברכה לעצמו —
התם לא מיירי אלא בברכה שלפניו, אבל לענין
ברכה שלאחריו — לא אשכחן דחשיב, ואין מנהג
לברך אחר תוך הסעודה. ואפילו יין דלאחר
הסעודה — נראה שאין צריך לברך אחריו,
דלעולם חשוב מחמת הסעודה. והא דקאמר:
דברים הבאים אחר הסעודה צריכין ברכה
לפניהם ואחריהם? היינו חוץ מין, ומיהו אנו אין
אנו מסלקין דינו מפת עד ברכת המזון, והכל קרוי
"תוך הסעודה" ואין שום דבר טעון ברכה אחריו,
דברכת אחר המזון פטר. ובמי התבנים היו מסיחין מן
הפת בעקירת שלחן קודם ברכת המזון. ואז היו
רגלין לשנות יין ולאכול פירות.

ביון דאמר הב וניברך איתסר למשתי — ואם
תאמר: בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות
22 מז,א) גבי ינאי מלכא כו' דקאמר: מאן חיבי לן
גבא דמברך לן דהוי הב וניברך חיבי נצטרף תו
עמור ר' שמעון בן שטוח? הא אמרינן לעיל בההוא
פרקין (מז,א): דרב ושמואל הוו יתבי בסעודתא,
על ואתא רב שימי בר חייא, הוה קנסרהב ואכיל,
אמור ליה: מאי דעתך אלצטרופי? בהון אנן
אכילינן? אלמא כיון דגמרו מלאכול תו לא
מצטרפי? ויש לומר: בלאו הכי אמרינן התם הוא
דעבד לגרמיה, שהוציאם אף על פי שלא אבל
כוית דגן.

ברוך אבל כסא וכסא — אחריו לא היה מברך,
דברכת המזון פותרת. והא דשינוי מקום
צריך לברך — היינו דוקא לפניו ולא לאחרי
כדפירשתי לעיל. **רב** אשי בריך אבסא קמא ותו
לא בריך — אף על גב דברכת המזון טעונה כוס —
לא היה מברך, ובירושלמי נמי קאמר דאם התחיל
לסעוד עברש שבת מבעוד יום — אין צריך
בקידוש לברך "בורא פרי הגפן", משמע דכל דבר

מצוה הטעון כוס אין צריך לברך "בורא פרי הגפן" היכא דלא הוי הפסק. ואם תאמר: אם כן
אמאי מברכין בכוס שני שאחר הגדה "בורא פרי הגפן"? אפילו תהא הגדה טעונה כוס — אין
צריך לברך דלא הוי הפסק, כדאמר הבאי! ויש לומר: הדגדה והלילא נמי הוי הפסק. ואף על
גב דבין ראשון לשני אם רצה לשנות ישתה — מכיון דהתחיל אשך גאלנו אסור לשנות.
והוי כמו ברכת המזון דנסיקין הכא דצריך לברך. ומכל מקום חשיב קידוש מניקום סעודה,
דלענין זה לא חשיבא הגדה הפסק, ולמאי דפירשית דהווי הגדה הפסק צריך לברך אחר
ירקות "בורא נפשתי", וגם נראה לברך אחר כל ארבע כוסות "על הגפן חוץ מכוס שני
הסמך לסעודה. וגם אחר שתי כוסות של אירוסין ונשואין נראה דצריך לברך אחר כל אחד
על הגפן.

וקאמר רב יקנ"ה — פירש בקונטרס: דייק מללא מצריך לברך תרי זימני "בורא פרי
הגפן" חד אקידוש וחד אהבדלה, אלמא לא הוי קידוש הפסק, והוא הדין נמי
ברכת המזון. וקשה: דאין יברך פעמים "בורא פרי הגפן" על כוס אחת וזה לא מצנינו רנאה:
דייק מללא תיקנו יין כוסה פעמים "בורא פרי הגפן" על כוס אחת וזה לא מצנינו רנאה:
ולא היא כו' — והכי מסקינן דמברכין אבסא דברכתא. וקשה: דאמרינן ביבסייה הדים
(חולין פז,א) דכוס של ברכה אתה שותה או ארבעים הזבים אתה נוטל. והשתא
האיכא תמישים והזבים בשביל ברכת "בורא פרי הגפן"! ויש לומר: דהתם לא נקט תמישים
משום דרב אשי דרב בריך אבסא דברכתא. ועוד: פעמים מברכין ברכת המזון בלא כוס.
ומר

קאי עלייהו — משמש עלייהו. הב וניברך — ברכת המזון, והדר אמליכו ואמרו:
הב ברישא ונישתי. כיון דאמריהו הב וניברך — ברכת המזון, אסחיתו דעתיכו
משתיה, ואסור למשתי עד לאחר ברכת המזון. אלמא, ברכת המזון אסודי דעתא,
הוא וצריך לחזור ולברך. ואמר רב יקנ"ה — ולא בעי לברכי ברכת הדין תרי זימני,
חדא אקידוש וחדא אהבדלה. והוא הדין לתרי

כסי דקידוש היום וברכת המזון. כי **מטא** — רבא
לאבדולי במוצאי שבת, ולעיל קאי, אלא אנב
גרא איתניהו להנך תרתי עובדי, ועובדא
ראשונה בשבת הוה. קא מתלי **נורא בשרגא** —
מדליק אבוקה בנר. **אמר** ליה — רב יעקב בר
אבא: למא ליה למר כולי גמא, הא איכא
שרגא. **אדעתיה דנפשיה** — כלומר, מעצמו,
אשר לא צויתו. **על שבע** — מפרש להו
לקמיה.

והא

רשב"ם

קאי עלייהו — משמש עליהן, "הווא עומד
עליהם" (בראשית יח). מתרגמינן: והוא משמש.
אסור לבו למשתי — אלמא, ברכת המזון
אסודי דעתא והוא וצריך לחזור ולברך לאחר
ברכת המזון. והכי נהגינן. ואף על גב דשמעינן
מהכא דברכת המזון אפסוקי סעודתא הוא, לא
בעי ברובי על היין לאחרי מיקמי דנברך ברכת
המזון, לפי שברכת המזון פותרת, והשתא,
אחת מעין שלש סגי להו כל שכן שלש ברכות
עצמן ובהלכות גדולות נמי כתב דלא בעי
לברוכי ברכת היין לאחרי עד לאחר ברכת
המזון. הווי יתבי בסעודתא — דחול. על כל כסא
וכסא — על כל פעם שדיה שותה בתוך המזון.
ואבסא דבתרא — ברכת המזון כסריא ליה
כרבא דברך נמי לעיל אבסא קמא ואבסא
דברכתא. נמלך **אני** — בכוס שני נמלכתי
לשותה. שכבר הווי לי היסח הדעת משותיתי
כוס ראשון, וכן כל פעם ופעם ששותיתי —
נמלכתי. כתלמידי דרב — כי ההוא עובדא
דלעיל, דילין רבא מיניה, דמיבעי לברוכי
אבסא דברכתא, אף על פי שכבר בריך איין
בשתוך המזון. לית הלכתא כתלמידי דרב —
כלומר כעובדא דתלמידי דרב לעיל דברכת
המזון לאו אסודי דעתא הוא. ואף על גב דאמר:

והא

"הב וניברך" — שרי למשתי ואפילו הכי לית הילכתא כרב אשי דקמו להו רבא ומר
זוטרא בחד שיטתא, וצריך לחזור ולברך על היין של ברכת המזון "בורא פרי הגפן"
כמנהג שלנו. וכיון דאמר "הב וניברך" אסור למשתי עד לאחר ברכת המזון. ועוד:
מדקא מיייתי רב אשי סיעתא ממילתיה דרב, להקשות על תלמידי דרב להבחישי מדברי
רב רבן, וקא מהדר גמרא: "זלא היא" — מכלל דלית הילכתא כרב אשי. ואמר רב יקנ"ה
— ולא בעי לברוכי ברכת "בורא פרי הגפן" תרי זימני, חד אקידוש, וחד אהבדלה. והוא
הדין לתרי כסי דקידוש היום, וברכת המזון. וקשיא לרב ייבא כסא דאמר להו: הכי אמר
רב הב וניברך אסור לבו למשתי, דאם כן — קשיא דרב אדרב. **כא** — גבי יקנ"ה לא
עקר דעתיה ממשתיא, שעדיין לא שתה וכל דעתו לשנות. ונראה לי דלא גרסינן: כולוהו
חדא ברכתא אריכתא נינהו, שריבי לשון שלא לצורך הוא שכבר פירש טעמו יפה, משום
דלא עקר דעתו ממשתיא שעדיין לא שתה וכל דעתו לשנות. כי **מטא רבא לאבדולי**
— לעיל קאי, אהא דרב יעקב בר אבא איקלע לבי רבא, וההוא עובדא בסעודת שבת
אוקימנא לעיל משום הא מילתא דהכא דמשמע למוצאי שבת אחתיל רבא לברך ברכת
הבדלה, ואגב גרא איתיה להא עובדא, דאמימר ומר זוטרא אית ליה דרבא ורב אשי לית
ליה. וליכא לפרושי אההוא עובדא קמא דרב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא, איתיה
לקמיהו כסא דאבדלתא וברך מאור ובשמים, דלא שייך למימר כי מטא לאבדולי קם
שמעיה וכו' והרי כבר אמרנו שדיה מנדיל ובירך כבר אבשמים ואמאור. ועוד, הא דרב
יעקב בר אבא אמאי מפסיק בינתים. **קם שמעיה** — דרבא אדליק אבוקה בשרגא. **אמר**

ליה — רבי יעקב בר אבא לרבא: לאחר שהבדיל, למא ליה למר דבעיד כולי האי, הא איכא שרגא. ודעתיה דנפשיה — מעצמו, אשר לא צויתו. והא דקאמר ליה רבא — לא גרסינן,
דהא רבא עצמו הוא דקא מהדר לרב יעקב בר אבא. הכי גרסינן: חמבריל בין קודש לחול בין אור לחושך זו היא הבדלתו בו! — ולא היה אומר יותר. על שבע — מפרש להו לקמיה.
והא

פסחים דף קג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלא

47 להבדלה, ואין צריך לברך 'בורא פרי הגפן' שתי פעמים. ויש
 48 ללמוד משם, שכשם שסובר רב שברכת הקידוש אינה מפסקת בין
 49 ברכת 'בורא פרי הגפן' לברכת הבדלה, כך ברכת המזון אינה
 50 מפסקת את הברכות שצריך מקודם לכן, ועל כן המברך 'בורא פרי
 51 הגפן' בתוך הסעודה אינו צריך לשוב ולברך אחר ברכת המזון.
 52 הגמרא דוחה את דברי רב אשי: ולא היא – אין לדמות הדינים זה
 53 לזה, משום דהתם – שם, גבי 'הב לך ונברך', עקר דעתייה ממשתייה
 54 – עקר האומר את דעתו מלשנות עוד, ולפיכך הוא צריך לשוב
 55 ולברך 'בורא פרי הגפן' אחר ברכת המזון, אבל התם – כאן, לגבי
 56 יום טוב שחל במוצאי שבת, לא עקר דעתייה ממשתייה – לא עקר
 57 המקדש את דעתו מלשנות, שהרי עדיין לא שתה, ודעתו לשנות
 58 בסיום כל הברכות, ועל כן אינו צריך לברך 'בורא פרי הגפן' שתי
 59 פעמים.
 60 הגמרא שבה למעשה של רב יעקב בר אבא (לעיל ע"א), שנזמן
 61 בשבת לביתו של רבא, וחזרת לדון בענין הבדלה: כי קמא
 62 לאבדולי – כאשר יצאה השבת והגיע זמן ההבדלה, קם שמעיה –
 63 קם שמשו של רבא, ואדליק אבוקה משרבא – והדליק אבוקה מנר
 64 שעמד שם, לצורך ברכת 'בורא מאורי האש'.
 65 אמר ליה רב יעקב לרבא, לאחר גמר ההבדלה, למה לך בולי האי
 66 – מדוע צריך אתה לכל זה, להדליק אבוקה מן הנר, הא מנהא
 67 שרבא – הרי מונח הנר לפניך, ויכול אתה לברך עליו ברכת 'בורא
 68 מאורי האש'.
 69 אמר ליה רבא לרב יעקב, שמעא מדעתייה דנפשיה קא עביד –
 70 השמש מדעת עצמו עשה כן, ולא צויתיו לעשות זאת.
 71 אמר ליה רב יעקב לרבא, אי לא שמיע ליה מיניה דמר, לא הוה עביד
 72 – אם לא שמעו השמש ממך שיש מצוה לברך על אבוקה, לא
 73 היה עושה כן מדעתו.
 74 אמר ליה רבא לרב יעקב, לא קבר ליה מר – וכי אין אתה סובר
 75 שהדלקת אבוקה לצורך הבדלה היא מצוה מן המצוות.
 76 הגמרא ממשיכה לבאר את הנהגתו של רבא בסדר ההבדלה,
 77 באותו מעשה עם רב יעקב בר אבא: פתח רבא בברכת ההבדלה,
 78 ואמר 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קודש לחול,
 79 בין אור לחשך, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי
 80 המעשה, ברוך אתה ה' המבדיל בין קודש לחול'.
 81 אמר ליה רב יעקב לרבא לאחר גמר ההבדלה, למה לך בולי האי
 82 – מדוע צריך אתה לכל זה, לומר בברכה זו ארבעה ענינים של
 83 'הבדלה', והאמר [והרי אמר] רב יהודה אמר [בשם] רב, המבדיל
 84 בין קודש לחול' זו היא הבדלתו של רבי יהודה הנשיא, ולא היה
 85 אומר יותר מכך.
 86 אמר ליה רבא לרב יעקב, אנא כהא סבידא לי – אני סובר כשיטה
 87 זו, דאמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא, תפוחת – הממעט לומר
 88 עניני 'הבדלה' בברכת ההבדלה, לא יפחות משלש 'הבדלות',
 89 ותפוסף – המרבה ב'הבדלות', לא יוסף על שבע 'הבדלות'.
 90 ושיטה זו חולקת על רבי יהודה הנשיא, וסוברת שאין די לומר רק
 91 'המבדיל בין קודש לחול'.
 92 אמר ליה רב יעקב לרבא,

1 קאי עלייהו – עמד עליהם לשמשם רב יבא סבא. אמרו ליה רב
 2 ברונא ורב חננאל לרב יבא סבא, הב לך וניברך – מזוג לנו כוס יין
 3 ונברך עליה ברכת המזון. לפוף – לבסוף חזרו בהם מכוונתם לברך
 4 עתה ברכת המזון, ואמרו ליה לרב יבא סבא הב לך ונישתי – מזוג
 5 לנו כוס יין ונשתה. אמר להו רב יבא סבא, הכי [כך] אמר רב, בין
 6 דאמריהו הב לך וניברך – מאחר ואמרתם 'מזוג לנו יין ונברך',
 7 איתקרא לכו למישיתי – נאסרה עליכם מעתה השתייה, עד
 8 שתברכו תחילה ברכת המזון. מאי מעמא – ומה הוא טעמו של
 9 דבר, משום דאפחיתו דעתיכו – משעה שנתתם דעתכם לברך
 10 ברכת המזון הסחתם דעתכם מלאכול ולשתות עוד.
 11 מתבאר ממעשה זה, שברכת המזון מסיחה את הדעת מהסעודה,
 12 וצריך לחזור ולברך לאחריה אם רוצה לאכול או לשתות, ומטעם
 13 זה נהג רבא לשוב ולברך 'בורא פרי הגפן' אחר ברכת המזון, אף
 14 שכבר בירך מקודם לכן על היין ששתהו.
 15 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה: אמימר ומר זוטרא ורב אשי
 16 הוו יתבי בפעודה – יושבים היו בסעודה, בימות החול, וקאי עלייהו
 17 – ועמד עליהם לשמשם רב אחא בריה [בנו] דרבא. ונחלקו
 18 אמוראים אלו בהנהגתם לגבי הברכה על כוסות היין ששתו.
 19 אמימר, בריך על כל קסא וקסא – בירך 'בורא פרי הגפן' בכל פעם
 20 ששתה יין, אפילו באמצע הסעודה, ומר זוטרא, בריך אקסא קמא
 21 ואקסא פתרא – בירך רק על הכוס הראשונה והאחרונה, דהיינו,
 22 זו שלאחר ברכת המזון, רב אשי, בריך אקסא קמא ותו לא בריך –
 23 בירך על הכוס הראשונה בלבד, ושוב לא בירך כלל.
 24 אמר להו [להם] רב אחא בר רבא, אנן קמאן נעביד – אנו כשיטת
 25 מי נעשה, מאחר שכל אחד מכם נוהג באופן אחר.
 26 ומכיון ששאל מהם כיצד היא ההלכה, ביאר לו כל אחד
 27 מהאמוראים את טעם הנהגתו: אמימר אמר, טעם הדבר שאני
 28 מברך על כל כוס, לפי שבכל פעם שאני שותה נמלך אנא –
 29 מתייעץ אני בדעתי לשתות. כלומר, מתחילה כששתיתי כוס אחת
 30 הסחתי דעתי מלשתות עוד, ולאחר מכן חזרתי בי, ונתייעצתי
 31 בליבי לשתות כוס אחת נוספת, ועל כן חזרתי וברכתי עליה, ושוב
 32 הסחתי דעתי מלשתות עוד, וחזרתי ונמלכתי לשוב ולשתות, ולכן
 33 הצרכתי לברך על כל כוס.
 34 מר זוטרא אמר, אנא דעברי – אני שברכתי על הכוס הראשונה
 35 והאחרונה, נהגתי גדעת תלמידי רב, שמהנהגתם למדתי שצריך
 36 לחזור ולברך על כוס של ברכת המזון, אף שכבר ברכתי מתחילה
 37 על היין שבתוך המזון.
 38 ורב אשי אמר, טעם הדבר שנהגתי לברך על כוס ראשונה בלבד,
 39 ולא חזרתי לברך על היין שאחר ברכת המזון כשיטתם של
 40 תלמידי רב, לפי שאני סובר דלית הילכתא – שאין הלכה בתלמידי
 41 דרב, ולא אמר רב דין זה מעולם, אלא הוא סובר שהמברך ברכת
 42 המזון אינו מסיח דעתו מלשתות. והראיה לכך היא, דהא – שהרי
 43 מצינו מחולקת אמוראים (לעיל קב) לגבי סדר הברכות בקידוש
 44 והבדלה של יום טוב שקל להיות אחר השבת, ואמר בזה רב, ססדר
 45 הברכות הוא יקנה – יין, קידוש, צר', 'הבדלה'. דהיינו, שמברך
 46 בתחילה 'בורא פרי הגפן', וברכה זו מועילה הן לקידוש והן

58 קדושים'. מבארת הגמרא: תנא זה הוא רבי מנחם בר סימאי. ואמאי
 59 קרו ליה – ומדוע קראו לו 'בגן של קדושים', משום דלא איסתכל
 60 בצורךתא דיוזא – שלא היה מסתכל בצורה החקוקה על המטבעות.
 61 שלח (ליה) [להן] – לבני הישיבה, רב שמואל בר אידי, הנניא אחי
 62 אומר, שיש לומר רק 'הבדלה' אחת.
 63 ומסיקה הגמרא: ולית הלבנתא פנותיה – ואין הלכה כמותו, אלא
 64 צריך לומר לפחות שלש הבדלות.
 65 הגמרא מביאה מימרא בענין ה'הבדלות' הנאמרות בברכת
 66 הבדלה: אמר רבי יהושע בן לוי, הפקדיל צריך שיאמר מעין
 67 ה'הבדלות' הנאמרות בתורה. כלומר, שכאשר הוא מזכיר בברכתו
 68 עניני 'הבדלות', לא יזכיר אלא את הענינים שנאמר עליהם לשון
 69 'הבדלה' בתורה.
 70 הגמרא מקשה על דברי רבי יהושע בן לוי: מיתכי – הקשו בני
 71 הישיבה. שנינו בברייתא, פיר שבוע הבדלות הנאמרות בברכת
 72 הבדלה, היאך – כיצד, אומר הפקדיל בין קודש לחול, בין אור
 73 לחושך, בין ישראל לעמים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה, בין
 74 טמא לקודש, בין הים לחרבה – ליבשה, בין מים העליונים – שמעל
 75 לרקיע למים התחתונים – שמתחת לרקיע, בין פהנים ללויים
 76 וישראלים. וחותם את הברכה בפירוש ראשית, כלומר, אומר
 77 בחתימתו 'ברוך אתה ה' סודר בראשית'. לפי שבמוצאי שבת
 78 התחיל הקדוש ברוך הוא לסדר את מעשה בראשית. ואחרים
 79 אומרים, שחותם הברכה ב'יוצר בראשית'. רבי יוסי ברבי יהודה
 80 אומר, חותם 'ברוך אתה ה' מקדש ישראל', שמכל עולמו שיצר
 81 במעשה בראשית, לא קידש הבורא אלא את ישראל.
 82 עתה מפרשת הגמרא כיצד יש להוכיח מן הברייתא שלא כדברי
 83 רבי יהושע בן לוי: ואם איתא – ואם אמת הדבר, שאין מזכירים
 84 אלא ענינים שנאמר עליהם בתורה לשון 'הבדלה' הא – הרי 'בין
 85 הים לחרבה' לא פתיבא ביה הבדלה בתורה, ואף על פי כן מזכירים
 86 זאת בסדר ה'הבדלות'.
 87 מתרצת הגמרא: סמי – הסר מפאן את התיבות 'בין הים לחרבה'.
 88 כלומר, יש לשנות את גירסת הברייתא, ולמחוק את ענין ההבדלה
 89 בין הים לחרבה, שלא נזכר עליו בתורה לשון הבדלה.
 90 שבה הגמרא ומקשה: אי הכי – אם כן, שיש למחוק את 'בין הים
 91 לחרבה', נמצא שחסרנו ממנין שבע 'הבדלות', שהרי 'בין יום
 92 השביעי לששת ימי המעשה' נמי – גם כן אינו מן המנין, לפי שמעין
 93 חתימה הוא, בצד הדין – ונחסר בכך עוד אחד מן המנין, ומעתה
 94 ליבא שבוע – אין אתה מוצא שבע 'הבדלות', אלא שש בלבד.
 95 מתרצת הגמרא: אמר – אמרו בני הישיבה, הבדלת 'בין פהנים
 96 לויים וישראלים' תרי מילי גינהו – שתי 'הבדלות' יש בה, האחת,
 97 הבדלה בין לויים לישראלים, שהובדלו הלויים מתוך כל ישראל,
 98 דתכיב – שכן נאמר בהם (דברים יח) 'בעת ההיא הפדיל ה' את שבט
 99 הלוי', וההבדלה השניה היא בין הפהנים ללויים, שהובדלו הבהנים
 100 מתוך שבט לוי, דתכיב – שכן נאמר בהם (דברי הימים א' כג יא) 'בני
 101 עמרם אהרן ופשה, ויגדל אהרן להקדישו קדש קדשים'.
 102 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד יש לחתום למעשה
 103 בברכת ההבדלה: מבררת הגמרא: מתם מאי חתים – כיצד
 104 חותמים את ברכת ההבדלה. מבארת הגמרא: רב אמר, חותם
 105 'ברוך אתה ה' מקדש ישראל', כשיטת רבי יוסי ברבי יהודה
 106 שהובאה לעיל בברייתא. ושמואל אמר, חותם 'ברוך אתה ה',
 107 הפקדיל בין קודש לחול.
 108 אמרית הגמרא: לייט עלה – מקלל היה אפוי, ואיתימא – ויש
 109 אמורים שהיה זה רב יוסף, אהא דרב – את הנוהג כדעת רב,
 110 לחתום 'מקדש ישראל'.
 111 הגמרא מביאה שיטה נוספת בענין זה: תנא – שנו בברייתא משמיה
 112 ו-משמו) דרבי יהושע בן חנניא, כל החותם בברכת הבדלה גם
 113 'מקדש ישראל' וגם 'הפקדיל בין קודש לחול', מאריכין לו ימיו
 114 ושנותיו.

1 והאמר לא תלתא אמר ולא שבוע אמר – והרי לא אמרת שלש
 2 'הבדלות', ואף לא שבע, אלא ארבע, ומה ראית לעשות כן.
 3 אמר ליה רבא רב יעקב, איבא – באמת אמרתי רק שלש
 4 'הבדלות', ומה שהוספת לומר 'בין יום השביעי לששת ימי
 5 המעשה', אין זה ממנין ה'הבדלות', אלא הוספה זו מעין ענין
 6 החתימה של הברכה היא, שמאחר וחותמים בה 'המבדיל בין קודש
 7 לחול' יש להוסיף בסמוך לטיוס הברכה את ענין ההבדלה בין יום
 8 השבת לששת ימי המעשה. ואמר – שהרי כך אמר רב יהודה אמר
 9 שמואל, הפקדיל צריך שיאמר מעין ענין החתימה של הברכה סמוך
 10 לחתימתו.
 11 הגמרא מביאה דעה החולקת על שמואל: ופוקדיתאי אמרי – ובני
 12 פומבדיתא אמרו, צריך שיאמר מעין פתיחתן – מעין הענין שבו
 13 פותחת הברכה, סמוך לחתימתן – בסמוך לטיומה, ולא מעין הענין
 14 שבו חותמת הברכה.
 15 מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מהו ההבדל בין שמואל לבני
 16 פומבדיתא, הרי גם בפתיחה וגם בחתימה של ברכת הבדלה
 17 אומרים 'המבדיל בין קודש לחול', וכן הוא ברוב הברכות,
 18 שפתיחתן וחתימתן מענין אחד, ונמצא שאין חילוק בין אם
 19 אומרים בסוף הברכה מעין הפתיחה ובין אם אומרים מעין
 20 החתימה.
 21 מבארת הגמרא: איבא בינייהו – יש הבדל ביניהם לגבי יום טוב
 22 שקל להיות אחר השבת – במוצאי שבת, שאז פתיחת ברכת
 23 הבדלה היא 'ברוך אתה וכו' המבדיל בין קודש לחול', כמו בשאר
 24 מוצאי שבתות, אבל חתימת הברכה עוסקת בענין אחר, דתתמינן
 25 – שחותמים בה 'המבדיל בין קודש לקודש'. ונמצא, שלפאן דאמר
 26 – לדעת הסובר שיש לומר בברכות מעין ענין פתיחתן בסמוך
 27 לחתימתן, לא בעי למימר – אין צריך להוסיף ולומר קודם חתימת
 28 הברכה 'בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הפקדיל', אלא די
 29 להזכיר הבדלה 'בין יום השביעי לששת ימי המעשה', כמו בכל
 30 מוצאי שבת, שהיא מעין הפתיחה, ומאן דאמר – ולדעת הסובר
 31 שיש להזכיר בברכות מעין ענין חתימתן בסמוך לחתימתן, בעי
 32 למימר – צריך להוסיף ולומר לקראת סיום הברכה 'בין קדושת
 33 שבת לקדושת יום טוב הפקדיל', כדי להזכיר הבדלה בין קודש
 34 לקודש בסמוך לחתימת הברכה.
 35 הגמרא שבה לעסוק במימרא של רבי אושעיא, בענין מספר
 36 ה'הבדלות' שיש להזכיר בכל מוצאי שבת: גופא – נשוב לעצם
 37 דברי רבי אושעיא שהובאו לעיל, ונבאר אותם. אמר רבי אלעזר
 38 אמר רבי אושעיא, פחות – הממעט להזכיר עניני 'הבדלה'
 39 בברכת ההבדלה, לא יפחות משלש 'הבדלות', והמסופך – המרבה,
 40 לא יוסיף על שבוע הבדלות.
 41 מיתכי – הקשו בני הישיבה. שנינו בברייתא, אומר אדם 'הבדלות'
 42 במוצאי שבתות, ובמוצאי ימים טובים, ובמוצאי יום הכפורים,
 43 ובמוצאי שבת ליום טוב – כשיוצאת שבת ונכנס יום טוב, ובמוצאי
 44 יום טוב לחולו של מועד – כשיוצא יום טוב ונכנס חול המועד, אמר
 45 לא במוצאי יום טוב לשבת – אין אומרים הבדלה כשיוצא יום טוב
 46 ונכנסת שבת.
 47 ומפרשת הברייתא את מנין ה'הבדלות' שיש להזכיר בברכת
 48 הבדלה: הגיל – זה שבקי באמירת כמה עניני הבדלה, אומר
 49 תרבה 'הבדלות', וזה שאינו גיל בהן, אומר רק 'הבדלה' אחת.
 50 מבואר אם כן מדברי הברייתא, שלא כדעת רבי אושעיא, הסובר
 51 שאין לפחות משלש 'הבדלות'.
 52 מתרצת הגמרא: תנאי היא – דין זה במחלוקת תנאים הוא עומד.
 53 דאמר רבי יוחנן, אותו תנא המכונה בגן של קדושים' אומר, שיש
 54 לומר רק 'הבדלה' אחת, אבל תנאים אחרים שהיו בדורו נחלקו
 55 עליו, ונתנו העם על פיהם לומר 'שלש' 'הבדלות'. ורבי אושעיא
 56 סובר כדעת תנאים אלו.
 57 מבררת הגמרא: מאן ניהו – מי הוא התנא המכונה בגן של

1 **ולית** הלכתא כוותיה — וטעמא: לפי שאין חותמין בשתיים. וברייאת סברה (כר) וכמאן
 2 דאמר בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות מט.א) חותמין בשתיים. ופירש רבינו שמואל בן
 3 מאיר: הדלכה כשמואל דחתיים "בין קודש לחול". מחדתמין במוצאי שבת ליום טוב "בין
 4 קודש לקדש" סוף פרק קמא דחולין (כרב) — שמע מינה במוצאי שבת דחול חותמין "בין
 5 קודש לחול".

6 **כל** הברכות פותח בברוך וחותם בברוך —
 7 ותימא: ברכה ר'אלהי נשמה" אמאי לא
 8 פותחת ב"ברוך"? דהא מעיקרא לא הוות סמוכה
 9 לחבירתה, כדאמרין פירות במכות (ט.ב.) כי מתער
 10 אמר "אלהי נשמה!" וכן קשה: מ'אתה הוא עד
 11 שלא נברא העולם" ר'תפת הדרך" שחותם ואינו
 12 פותח ב"ברוך". ויש לומר: לפי שאין ברכות אלא
 13 שבח ותפלה בעלמא. וברכה שאחר מגילה —
 14 נראה דחותמין "ברוך אתה ה' האל הנפרע לעמו
 15 ישראל מכל צידים האל המושע" שהיא ארוכה, וכן
 16 ולא דמיא לברכת פירות ופירות שחן קצרות. וכן
 17 יש בירושלמי דמגילה ובגמרא דידן (כא.ב.)
 18 בספרים ישנים דחותם בה ב"ברוך האל הנפרע"
 19 כו'. וברכה ד'ברא נפשות רבות' חותם
 20 בירושלמי "ברוך אתה ה' חי העולמים".
 21 **חויץ** מברכה הסמוכה לחבירתה — פירוש: לפי
 22 שחתם בראשונה, אין צריך לפתח השניה
 23 ב"ברוך". וברכה שלאחר הפטרה דצדור כל
 24 העולמים" עד "שכל דבריו האמת והצדק" ויש
 25 הפסק במחזורים, ומתחיל "נאמן אתה הוא" ואין
 26 שם ברכה לא בתנימת הראשונה. ולא בפתיחת השניה. ונראה, דכולה ברכה אחת היא.

27 דכולה משתעיא בנאמנות ובאמיתות המוקם. ומה שיש הפסק במחזורים — לפי שהיו
 28 רגילים כל הציבור להפסיק שם ולומר שבח, כדאמר במסכת סופרים (פרק שלשה עשר
 29 הלכה י.) וכן משמע דהם דברכה אחת היא. דקאמר: דמפסיד מברך שבע ברכות כנגד
 30 שבעה קרואים. פירוש: בקריאת התורה בתחלה וסוף ואחת לפני הפטרה וארבע אחריה —
 31 דרי שבע. ושבע ברכות של נישואין "שהכל ברא לכבודך" ויציר האדם" ו'אשר יצר את
 32 האדם" כו' שפותחין ב"ברוך", פירש רש"י בכתובות (מ.א) ד'שהכל ברא לכבודך' נתקנה
 33 לאסיפת העם והיה ראוי לאמורה משעת אסיפה, והיא ברכה בפני עצמה. וכן "יציר האדם"
 34 לא היתה צריכה, שהרי יאמר "אשר יצר" אחריה, אלא לחזקר שתי יצירות תיקנה,
 35 והקיימה לאשר יצר והרי היא כמו לעצמה. ו'אשר ברא' שפותח ב"ברוך" — לפי שאומר
 36 אותה לבדה כשאין פנים חדשות. ורבינו תם אומר: ד'שהכל ברא לכבודך' ויציר האדם
 37 לכך פותח ב"ברוך" בלא חתימה, שהם קצרות כמו ברכת פירות ומצות, ופתיחתן זו היא
 38 חתימתן. וב'אשר יצר את האדם' צריך לפתח ב"ברוך", שאם לא היה פותח היה נראה הכל
 39 ברכה אחת. וברכת 'לעסוק דבריו תורה' ו'הערב נא' — אומר שהיא ברכה אחת, כיון שאין
 40 פותח הערב נא ב"ברוך". והבדלה נמי שפותח ב"ברוך", אף על פי שסמוכה לברכת מאור
 41 — משום שלא תראה ברכה אחת. ומיזו בירושלמי פריך: והרי הבדלה! ומשני: רבי הוה
 42 מפורץ. ואם תאמר: "ההלוך" שאחר הלל, ו'יראו עינינו' ו'ישתבח' למנה אין פותח בן
 43 ב"ברוך"? ויש לומר: ד'ההלוך' היא סמוכה לברכה ד'לקרוא את ההלל', ו'יראו עינינו'
 44 ל'השכיבו', ו'ישתבח' ל'בירך שאמר', ולא היה הפסוקים הפסק, כמו ברכה אחרונה
 45 שבקריאת שמע דלא היו קריאת שמע הפסק, ואם כן נראה שאין להפסיק בין "ברוך שאמר"

46 ל'ישתבח'. ומיזו קשה: מ'ההלוך' דלילי פסח דאין מברכין "לקרוא את ההלל!" לכך נראה: דברכה שאחר פסוקים אין צריך פתיחה, שבלא פתיחה ניכרת התחלה. ובירושלמי (דברכות
 47 פרק ראשון) פריך: והרי גאלוה? פירוש: "אשר גאלנו" דסמוכה לברכה דקריאת הלל! ומשני: שנייא היא, הלל אם שמע בבית הכנסת יצא. פירוש: שהיו קורין הלל בלילי פסח בבית הכנסת.
 48 כדאייתא במסכת סופרים (פרק עשרים הלכה ט.) התיב ר' אלעזר בר ר' יוסי והרי סופיה? פירש רבינו שמואל בר ר' שמעיה: סופה — סוף ברכה ד'אשר גאלנו' שחותם ב"ברוך" והיא כולה
 49 הדואה. ומשני: שתיים הן, אחת להבא ואחת לשעבר, פירוש, שתי גאלות: "אשר גאלנו" — גאלה ולשעבר, וגאלה להבא — "שמחים בבנין עירך", ולכך חותם ב"ברוך" דאין כולה הדואה,
 50 דיש בה הפסק ותפלה שגאל אותנו. ופריך מהבדלה דפרשית לעיל, ופריך: והרי "נברך" פירוש: שנים הוא שובלנו משל" כו' דהיא ברכה בפני עצמה, כדאמרין בפרק "שלשה שאכלו"
 51 (ברכות מט.א.) ומתחיל ברכת הון ב"ברוך" אף על פי שסמוכה לנברך! ומשני: שנייא היא שאם היו שנים אוכלים אין אומר "נברך". ופריך: והרי "חזן" פירוש: שאומר אריכתא דמאי. ויש פותח
 52 ב"ברוך", אף על פי שפעמים אינה סמוכה לברכת הון, כשרצו השנים לזמן והשלישי מפסיק לרב ששת עד הון צריך לשמוע והלכה כרב ששת באיסורי, וכשיגמור סודתו קאמר התם בסוף
 53 שמעתא דרבנן אמרי יחזור למקום שפסק, קשיאו ועוד פריך: והרי "הטוב והמטיב"? פירוש: בברכת המזון דסמוכה לחברתה ופותחת ב"ברוך"! שנייא: ביבנה תיקנה. ופריך: והרי קידוש?
 54 פירוש: דסמוכה ל'ברא פרי הגפן' ופותחין ב"ברוך"! שנייא היא, שאם היה אוכל מבעוד יום עד שיקדש היום אינו מברך "בורא פרי הגפן". ופריך: והרי סופה של קידוש שחותמת ב"ברוך"?
 55 וסלקא דעתך דכולה הודאה היא, והיא כברכת פירות ומצות. אמר ר' יונה: טופס ברכה כך היא. דאמר ר' יודן מטבע קצר פותח ב"ברוך" ואינו חותם ב"ברוך", מטבע ארוך פותח ב"ברוך"
 56 חותם ב"ברוך", פירוש: וקידוש הוא מטבע ארוך. ויש הפסק שאומר "כי הוא יום תורה למקראי קודש" — ולכך חותם ב"ברוך". **המטב** והמטיב פותח ואינו חותם ב"ברוך" — ואם תאמר:
 57 והלא אמרו היא? ועוד: דרבינו שם פירש שלש גמולות, ולכך חותם, כמו שלש מלכות דאמר בברכות (מט.א.) וכן ואין חותם ב"ברוך". ויש לומר: שאין זה אריכות,
 58 אלא שמכיר שם שמים בהרבה לשונות: מלכנו, יצרנו, קדושנו, קדוש יעקב, רוענו, כו' ואין ראוי לחתום ב"ברוך".

1 **המבדיל** בין קודש לחול — ותו לא אמר בה שאר הבדלות ולא חתם בה. היא נרמא ליה
 2 לבר — שלא הלכת אתה בעצמך. וברכת המצות — כגון "להתעטף בציצית" ו"על נטילת
 3 לולב". וברכה הסמוכה לחברתה — כגון אותם של שמונה עשרה. וברכה אחרונה
 4 שבקריית שמע — אף על פי שאין ברכה אחרת למעלה הימנה, שהתחיל בה ב"ברוך".
 5 יש מהן — מאלו שהוכרנו, שפותח בהן ב"ברוך"
 6 ואינו חותם ב"ברוך", כגון ברכת פירות ומצות.
 7 ויש מהן שחותם ואינו פותח — כגון ברכה
 8 הסמוכה לחבירתה, שהרי פוטרנה ראשונה
 9 שנפתחה ב"ברוך". **הטוב והמטיב** — אף על גב
 10 דסמוכה לחבירתה, שהרי התחיל בברכת המזון
 11 ב"ברוך", משום דברכה באנפי נפשה איתקן
 12 משום הרוגי ביתר, וכולה הודאה כברכת
 13 הפירות ומצות.

1 **ולית הלכתא כוותיה** — אלא כרב יהודה.
 2 ומדהתם במוצאי שבת ליום טוב — חתמין "בין
 3 קדש לקדש", הכא במוצאי שבת לחול —
 4 חתמין "בין קדש לחול", כך נראה בעיני, דאי
 5 לא תימא הכי, שמואל דאמר כמאן? ואנן היכי
 6 קיימנן כוותיה כדלקמן. ולית הלכתא כוותיה —
 7 כרבי יהושע בן חנינה, לפי שאין חותמין
 8 בשתיים, בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות מט.א)
 9 אלא, כשמואל דהא ליימי עלה דרב. ויל אמטי
 10 ליה — לעולא, ובעלילה זו תראה היאך מבדיל. המבדיל בין קדש לחול — הוא דאמר,
 11 ותו לא. אמר ליה — רב יהודה לרב יצחק בריה. סררותיה דבר — כעס עליו על שלא
 12 הלך הוא בעצמו. דלא תינמר שמעתייה מפומיה — דרב יצחק, אלא מפומיה דאביי.
 13 ואמרין (בממות צו.א.) כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמעתי מפיו ודבבתי
 14 בקבר. ברכת המצות — כגון "להתעטף בציצית" ו"על נטילת לולב", וטעמו של דבר לפי
 15 שאין בהן ריבוי דברים. וברכה הסמוכה לחבירתה — כגון אותן של שמונה עשרה ברכות.
 16 וברכה אחרונה שבקריית שמע — אף על פי שאין ברכה אחרת למעלה הימנה שהתחיל
 17 בה ב"ברוך", שהרי הפסיק קריית שמע — אף על פי כן אינו מתחיל בה ב"ברוך". וחשבין
 18 לה "ברכה הסמוכה לחבירתה" לאותה שלפני קריאת שמע, שהרי מחובר "אמת ויציב"
 19 על סופו של קריאת שמע. וכדאמרין בברכות (יד.ב.) שצריך לסמוך "אמת ויציב" אחר
 20 "אני ה' אלהיכם" כדכתיב "זה" אלהים אמרת הלכך כחרא ברכתא אריכתא דמאי. יש
 21 — מאלו שהוכרנו שפותח בהן ב"ברוך" ואינו חותם, כגון ברכת פירות ומצות. יש מהן
 22 — שחותמין ואינו פותח, כגון ברכה הסמוכה לחבירתה שהרי פוטרנה הראשונה
 23 שנפתחה ב"ברוך". וברכת הטוב והמטיב — דברכת המזון, אף על גב דסמוכה לחבירתה.
 24 שהרי התחיל בברכת המזון — אף על פי כן פותח בה ב"ברוך" משום דברכה באנפי נפשה
 25 איתקן משום הרוגי ביתר שניתנו לקבורה. "הטוב" — שלא הסיחור, "והמטיב" — שנתנו
 26 לקבורה, אבל אנו מאריכין בה קצת כדי לומר בה שלש מלכיות, כדמפרש בפרק "שלשה
 27 שאכלו" (שם מט.א.) הלכך כולה חרא הודאה היא כברכת הפירות וכברכת המצות ולא
 28 בעיא חתימה.

1 **ולית הלכתא כוותיה** — אלא כרב יהודה.
 2 ומדהתם במוצאי שבת ליום טוב — חתמין "בין
 3 קדש לקדש", הכא במוצאי שבת לחול —
 4 חתמין "בין קדש לחול", כך נראה בעיני, דאי
 5 לא תימא הכי, שמואל דאמר כמאן? ואנן היכי
 6 קיימנן כוותיה כדלקמן. ולית הלכתא כוותיה —
 7 כרבי יהושע בן חנינה, לפי שאין חותמין
 8 בשתיים, בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות מט.א)
 9 אלא, כשמואל דהא ליימי עלה דרב. ויל אמטי
 10 ליה — לעולא, ובעלילה זו תראה היאך מבדיל. המבדיל בין קדש לחול — הוא דאמר,
 11 ותו לא. אמר ליה — רב יהודה לרב יצחק בריה. סררותיה דבר — כעס עליו על שלא
 12 הלך הוא בעצמו. דלא תינמר שמעתייה מפומיה — דרב יצחק, אלא מפומיה דאביי.
 13 ואמרין (בממות צו.א.) כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמעתי מפיו ודבבתי
 14 בקבר. ברכת המצות — כגון "להתעטף בציצית" ו"על נטילת לולב", וטעמו של דבר לפי
 15 שאין בהן ריבוי דברים. וברכה הסמוכה לחבירתה — כגון אותן של שמונה עשרה ברכות.
 16 וברכה אחרונה שבקריית שמע — אף על פי שאין ברכה אחרת למעלה הימנה שהתחיל
 17 בה ב"ברוך", שהרי הפסיק קריית שמע — אף על פי כן אינו מתחיל בה ב"ברוך". וחשבין
 18 לה "ברכה הסמוכה לחבירתה" לאותה שלפני קריאת שמע, שהרי מחובר "אמת ויציב"
 19 על סופו של קריאת שמע. וכדאמרין בברכות (יד.ב.) שצריך לסמוך "אמת ויציב" אחר
 20 "אני ה' אלהיכם" כדכתיב "זה" אלהים אמרת הלכך כחרא ברכתא אריכתא דמאי. יש
 21 — מאלו שהוכרנו שפותח בהן ב"ברוך" ואינו חותם, כגון ברכת פירות ומצות. יש מהן
 22 — שחותמין ואינו פותח, כגון ברכה הסמוכה לחבירתה שהרי פוטרנה הראשונה
 23 שנפתחה ב"ברוך". וברכת הטוב והמטיב — דברכת המזון, אף על גב דסמוכה לחבירתה.
 24 שהרי התחיל בברכת המזון — אף על פי כן פותח בה ב"ברוך" משום דברכה באנפי נפשה
 25 איתקן משום הרוגי ביתר שניתנו לקבורה. "הטוב" — שלא הסיחור, "והמטיב" — שנתנו
 26 לקבורה, אבל אנו מאריכין בה קצת כדי לומר בה שלש מלכיות, כדמפרש בפרק "שלשה
 27 שאכלו" (שם מט.א.) הלכך כולה חרא הודאה היא כברכת הפירות וכברכת המצות ולא
 28 בעיא חתימה.

1 **ולית הלכתא כוותיה** — אלא כרב יהודה.
 2 ומדהתם במוצאי שבת ליום טוב — חתמין "בין
 3 קדש לקדש", הכא במוצאי שבת לחול —
 4 חתמין "בין קדש לחול", כך נראה בעיני, דאי
 5 לא תימא הכי, שמואל דאמר כמאן? ואנן היכי
 6 קיימנן כוותיה כדלקמן. ולית הלכתא כוותיה —
 7 כרבי יהושע בן חנינה, לפי שאין חותמין
 8 בשתיים, בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות מט.א)
 9 אלא, כשמואל דהא ליימי עלה דרב. ויל אמטי
 10 ליה — לעולא, ובעלילה זו תראה היאך מבדיל. המבדיל בין קדש לחול — הוא דאמר,
 11 ותו לא. אמר ליה — רב יהודה לרב יצחק בריה. סררותיה דבר — כעס עליו על שלא
 12 הלך הוא בעצמו. דלא תינמר שמעתייה מפומיה — דרב יצחק, אלא מפומיה דאביי.
 13 ואמרין (בממות צו.א.) כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמעתי מפיו ודבבתי
 14 בקבר. ברכת המצות — כגון "להתעטף בציצית" ו"על נטילת לולב", וטעמו של דבר לפי
 15 שאין בהן ריבוי דברים. וברכה הסמוכה לחבירתה — כגון אותן של שמונה עשרה ברכות.
 16 וברכה אחרונה שבקריית שמע — אף על פי שאין ברכה אחרת למעלה הימנה שהתחיל
 17 בה ב"ברוך", שהרי הפסיק קריית שמע — אף על פי כן אינו מתחיל בה ב"ברוך". וחשבין
 18 לה "ברכה הסמוכה לחבירתה" לאותה שלפני קריאת שמע, שהרי מחובר "אמת ויציב"
 19 על סופו של קריאת שמע. וכדאמרין בברכות (יד.ב.) שצריך לסמוך "אמת ויציב" אחר
 20 "אני ה' אלהיכם" כדכתיב "זה" אלהים אמרת הלכך כחרא ברכתא אריכתא דמאי. יש
 21 — מאלו שהוכרנו שפותח בהן ב"ברוך" ואינו חותם, כגון ברכת פירות ומצות. יש מהן
 22 — שחותמין ואינו פותח, כגון ברכה הסמוכה לחבירתה שהרי פוטרנה הראשונה
 23 שנפתחה ב"ברוך". וברכת הטוב והמטיב — דברכת המזון, אף על גב דסמוכה לחבירתה.
 24 שהרי התחיל בברכת המזון — אף על פי כן פותח בה ב"ברוך" משום דברכה באנפי נפשה
 25 איתקן משום הרוגי ביתר שניתנו לקבורה. "הטוב" — שלא הסיחור, "והמטיב" — שנתנו
 26 לקבורה, אבל אנו מאריכין בה קצת כדי לומר בה שלש מלכיות, כדמפרש בפרק "שלשה
 27 שאכלו" (שם מט.א.) הלכך כולה חרא הודאה היא כברכת הפירות וכברכת המצות ולא
 28 בעיא חתימה.

1 **ולית הלכתא כוותיה** — אלא כרב יהודה.
 2 ומדהתם במוצאי שבת ליום טוב — חתמין "בין
 3 קדש לקדש", הכא במוצאי שבת לחול —
 4 חתמין "בין קדש לחול", כך נראה בעיני, דאי
 5 לא תימא הכי, שמואל דאמר כמאן? ואנן היכי
 6 קיימנן כוותיה כדלקמן. ולית הלכתא כוותיה —
 7 כרבי יהושע בן חנינה, לפי שאין חותמין
 8 בשתיים, בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות מט.א)
 9 אלא, כשמואל דהא ליימי עלה דרב. ויל אמטי
 10 ליה — לעולא, ובעלילה זו תראה היאך מבדיל. המבדיל בין קדש לחול — הוא דאמר,
 11 ותו לא. אמר ליה — רב יהודה לרב יצחק בריה. סררותיה דבר — כעס עליו על שלא
 12 הלך הוא בעצמו. דלא תינמר שמעתייה מפומיה — דרב יצחק, אלא מפומיה דאביי.
 13 ואמרין (בממות צו.א.) כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמעתי מפיו ודבבתי
 14 בקבר. ברכת המצות — כגון "להתעטף בציצית" ו"על נטילת לולב", וטעמו של דבר לפי
 15 שאין בהן ריבוי דברים. וברכה הסמוכה לחבירתה — כגון אותן של שמונה עשרה ברכות.
 16 וברכה אחרונה שבקריית שמע — אף על פי שאין ברכה אחרת למעלה הימנה שהתחיל
 17 בה ב"ברוך", שהרי הפסיק קריית שמע — אף על פי כן אינו מתחיל בה ב"ברוך". וחשבין
 18 לה "ברכה הסמוכה לחבירתה" לאותה שלפני קריאת שמע, שהרי מחובר "אמת ויציב"
 19 על סופו של קריאת שמע. וכדאמרין בברכות (יד.ב.) שצריך לסמוך "אמת ויציב" אחר
 20 "אני ה' אלהיכם" כדכתיב "זה" אלהים אמרת הלכך כחרא ברכתא אריכתא דמאי. יש
 21 — מאלו שהוכרנו שפותח בהן ב"ברוך" ואינו חותם, כגון ברכת פירות ומצות. יש מהן
 22 — שחותמין ואינו פותח, כגון ברכה הסמוכה לחבירתה שהרי פוטרנה הראשונה
 23 שנפתחה ב"ברוך". וברכת הטוב והמטיב — דברכת המזון, אף על גב דסמוכה לחבירתה.
 24 שהרי התחיל בברכת המזון — אף על פי כן פותח בה ב"ברוך" משום דברכה באנפי נפשה
 25 איתקן משום הרוגי ביתר שניתנו לקבורה. "הטוב" — שלא הסיחור, "והמטיב" — שנתנו
 26 לקבורה, אבל אנו מאריכין בה קצת כדי לומר בה שלש מלכיות, כדמפרש בפרק "שלשה
 27 שאכלו" (שם מט.א.) הלכך כולה חרא הודאה היא כברכת הפירות וכברכת המצות ולא
 28 בעיא חתימה.

קשיא

פסחים דף קד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלה

1 מסיקה הגמרא: ולית הלכתא בנותיה – אין הלכה כרבי יהושע בן
 2 חנניא, לפי שאין חותמים ברכה בשני ענינים שונים, אלא כדעת
 3 שמואל, שחותמים רק ב'רוך המבדיל בין קודש לחול'.
 4 הגמרא מביאה מעשה בענין ברכת הבדלה: עולא איקלע [נזדמן]
 5 לפומבדיתא ושבת שם. במוצאי שבת אמר ליה רב יהודה לרב יצחק
 6 בריה [בנו], זיל אממי ליה בלבלה דפירי – לך הבא לו [לעולא]
 7 סל מלא פירות, וקוי היכי אבדיל – ועל ידי כן תראה כיצד הוא
 8 אומר את ברכת ההבדלה. לא אול – לא הלך רב יצחק עצמו
 9 לעולא, אלא שדר ליה לאפיי – שלח את אביי לשם. כי אתא אפיי
 10 – כאשר שב אביי מהליכתו לעולא, אמר ליה רב יצחק, היכי אמר
 11 – כיצד אמר עולא את ברכת ההבדלה. אמר ליה אביי, ב'רוך
 12 המבדיל בין קודש לחול' אמר עולא, ותו לא – ולא יותר מזה. אתא
 13 לקמיה דאבה – בא רב יצחק לפני רב יהודה אביי, אמר ליה רב
 14 יהודה, היכי אמר – כיצד אמר עולא את ברכת ההבדלה. אמר ליה
 15 רב יצחק, אנה לא אול – אני לא הלכתי בעצמי לעולא, אלא אנה
 16 שדריתיה לאפיי – אני שלחתי את אביי, ואמר לי שכך אמר עולא,
 17 ב'רוך המבדיל בין קודש לחול'. כעס רב יהודה על רב יצחק בנו על
 18 אשר לא הלך בעצמו, ואמר ליה, רבך רבנתי דמר וקריתיה דמר

המשך מעמוד כט

לקוטי שיחות – פרשת נח

1 וב' ענינים אלו, הם שני אופנים בעבודת ה':
 2 תכלית העבודה תורה ומצוות היא לעשות "צהר"
 3 לתיבה – להכניס ולגלות אור אלקי בעולם; וזה
 4 יכול להיות בב' אופנים:
 5 הדרך הראשונה היא לעשות "חלון". והיינו, כי
 6 באמת ישנו אור האלקות בעולם, וכידוע³⁰ שהבעלי
 7 עסקים יכולים לראות השגחה פרטית בעניני
 8 העולם שלהם, ועוד יותר מאלו הנמצאים כל
 9 ימיהם בד' אמות של תורה ותפלה. אלא שבכדי
 10 להגיע לזה, צריכים להסיר ההעלם והסתור שישנו
 11 על האור האלקי – להסיר את לבוש "הטבע",
 12 שהוא הסתר על אלקותו יתברך שלמעלה מהטבע.
 13 וזוהי מדריגה הראשונה בעבודת האדם, לעשות
 14 "חלון" בהמחיצה וההסתור ד"טבע", שיאיר בעולם
 15 אור האלקי שלמעלה מהטבע.

16 ואחר שכבר נעשה ה"חלון" במחיצה של
 17 "הטבע", שמאיר בעולם האור שלמעלה מהטבע.
 18 הרי זה נתינת כח להאדם, להתעלות ולהגיע
 19 למדריגה ואופן נעלה יותר בעבודת ה': "ויש
 20 אומרים – אלו שכבר עשו החלון – אבן טובה
 21 המאירה להם" – היינו לא רק שמסירים ההעלם
 22 והסתור דלבושי הטבע, אלא שמהפכים הטבע עד
 23 שנעשה הוא עצמו ענין של אור וגילוי³¹ – "אבן
 24 (עצמה – נעשית אבן) טובה³² המאירה להם".

(משיחת שבת פרשת נח, תשל"א)

31 וע"ד ב' האופנים בכיורו ה"חשך": הסרת החשך שלא יסתיר על האור, או שהחשך עצמו נהפך לאור (ראה בארוכה ד"ה צהר תעשה לתבה תרצ"ה).

32 וזהו היוקר (לקו"ת נשא כג, ג. ראה כז, ב. ועוד). ולהעיר מהפ"ב "מעשים טובים" (תוי"א מג"א בתחלתו).

30 היום יום ז' תשרי (ע' צג).

54 ודין זה ששבת אינה קובעת להבדלה, אין זה אלא לענין מיפסק
 55 דלא מפסקינן – לענין הפסקה שאם התחיל סעודה בשבת אין צריך
 56 להפסיק כדי להבדיל, אבל אתחילי – להתחיל סעודה במוצאי
 57 שבת לפני שהבדיל לא מתחילינן – אסור להתחיל.
 58 ומיפסק נמי – וזה שאם התחיל סעודתו אין צריך להפסיק
 59 להבדלה, לא אמרן אלא באכילה, אבל בשתייה לא נאמר דין זה,
 60 משום ששתייה אינה חשובה, ואם היה שותה מבעוד יום צריך
 61 להפסיק לשתות משחשיכה ולהבדיל.
 62 ושתייה – ודין זה שאין להתחיל בשתייה קודם שיבדיל נמי לא אמרן
 63 אלא בחמרא ושיכרא – ביין ושיכר, אבל מיא [מים] לית לן בה –
 64 אין לנו ביום דין זה ומותר אף להתחיל לשתות מים אף אחר
 65 שחשיכה קודם שיבדיל.
 66 ופליגא דרב הונא – ועל דין זה שמותר לשתות מים קודם הבדלה
 67 מצינו שחולק רב הונא, דרב הונא חזייה ליהווא נכרא – רב הונא
 68 ראה אדם אחד דשתייה מיא – ששתה מים במוצאי שבת אחר
 69 חשיכה קודם תבדלה. אמר ליה, לא מיסתפי מר – וכי אינך מתיירא
 70 ממחלת האספירה, דתניא משמיה דרבי עקיבא, כל הפועם בלום
 71 במוצאי שבת קודם שיבדיל, נענש שתהיה מיתתו באספירה. הרי
 72 שסובר רב הונא שאף מים אין לשתות אחר חשיכה קודם הבדלה.
 73 הגמרא מביאה דעה נוספת החולקת על רב הונא: רבנן דבי רב אשי
 74 – התלמידים בבית מדרשו של רב אשי, לא קפדי אמיא – לא היו
 75 מקפידים שלא לשתות מים קודם הבדלה, שסברו שהדבר מותר.
 76 הגמרא דנה עד מתי יכול לקדש קידוש של ליל שבת. מסתפקת
 77 הגמרא: כעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק, מי שלא קידש בערב
 78 שבת [בליל שבת], מהו דינו, האם נאמר שיקדש והולך כל היום
 79 כולו עד מוצאי שבת, או לא.
 80 משיבה הגמרא: אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבינא, מדאמר רבני
 81 רבי תימא, שמי שלא הבדיל במוצאי שבת מקביל והולך כל השבת
 82 כולו – כל השבוע עד יום רביעי, הכא נמי – כמו כן יש לתמוד
 83 שאף כאן לענין קידוש, מי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל
 84 היום כולו.
 85 מקשה הגמרא: איתבייה, שנינו בברייתא, לילי שבת ולילי יום טוב,
 86 יש בהן קדושה על הכוס – יש לקדש בהם על כוס יין, ויש לומר
 87 בהן תוקפה [שמוכירים את היום] בברכת המזון, רצה והחליצנו
 88 בשבת, ויעלה ויבוא ביום טוב. אבל שבת יוום טוב ביום, אין בהם
 89 קדושה על הכוס, ויש לומר בהן תוקפה בברכת המזון. מסיימת
 90 הגמרא את הקושיא: ואי סלקא דעתך – ואם עלה בדעתך שמי
 91 שלא קידש בערב שבת דינו שמקדש והולך כל היום כולו, אם כן
 92 שבת יוום טוב נמי משפחת להו – גם שייך למצוא דיש בהן
 93 קדושה על הכוס, כגון באופן דאי לא קידש מאורתא – שאם לא
 94 קידש בלילה שמקדש למחר ביום, ומכך שפסקה הברייתא שאין
 95 בשבת יום טוב ביום קידוש מוכח שאם לא קידש בלילה אינו יכול
 96 לקדש ביום.
 97 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבינא, אין להוכיח
 98 מן הברייתא שאין כלל אפשרות לקדש ביום, משום דאי לא קתני
 99 – אין התנא שונה בזה הברייתא אופן שאינו מצוי כגון אם אירע
 100 שלא קידש בליל שבת, אמנם יש לומר שאם אירע שלא קידש
 101 בליל שבת מקדש והולך כל היום.
 102 מוסיפה הגמרא להקשות: איתבייה, שנינו בברייתא, כבוד יום
 103 [יום השבת] וכבוד לילה [ליל שבת], כבוד יום קודם. כגון שיש
 104 לו יין או מיני מגדים המספיקים לסעודה אחת בלבד, יניח היין
 105 ומיני המגדים ליום השבת. ולענין קידוש אם אין לו אלא בום יין
 106 אחר, אומר עליו בליל שבת

1 קשיא לעילא – דברי הברייתא קשים הם לשיטת עולא, שפתח את
 2 ברכת הבדלה ב'ברוך המבדיל', אך לא חתם בה מאומה.
 3 מתרצת הגמרא: אמר לך עולא – יכול עולא לתרץ לך על קושיא
 4 זו, ולומר דהא נמי בברכת המצות דמיא – שאף ברכת הבדלה
 5 דומה לברכת המצות, שאין חותמים בה ב'ברוך', שהרי ברכת
 6 המצות מיא מעמא – מה הוא הטעם שאין חותמים בה, משום דענין
 7 אחד של הודאה לה' היא, ואין בה הפסק של ענינים אחרים, הא נמי
 8 – אף ברכת הבדלה ענין אחד של הודאה היא, ואין מפסיקים בה
 9 בדברי תחינה או ריצוי, ועל כן אינה צריכה חתימה.
 10 בעל (ק). נתבאר שחולקו רבי יהודה ורבי יוסי בהתחיל לאכול
 11 סעודה בערב שבת והיה אוכל והולך עד הלילה, אם צריך
 12 להפסיק סעודתו בכניסת השבת. רבי יהודה סובר שמפסיקים
 13 מלאכול ועוקרים את השולחן, ומקדשים קידוש היום. ורבי יוסי
 14 סובר שאין צריך להפסיק אלא ממשיך סעודתו ולאחר שגומר
 15 מברך ברכת המזון ומקדש קידוש היום. ואמר שמואל, אין הלכה
 16 לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי, אלא פורס מפה על המאכל
 17 באמצע הסעודה ומקדש קידוש היום, וחוזר ואוכל וגומר סעודתו.
 18 הגמרא מביאה מעשה בענין זה שאכלו סעודה בערב שבת וקידש
 19 היום באמצע: רב הונא בר שלמיא ותלמידי דרב הווי נתיב בסעודתא
 20 – היו יושבים בסעודה בערב שבת והאריכו בה עד שחשיכה, וקאי
 21 עליהו – והיה עומד עליהם ומשמשם רב הונא סבא. אמרו ליה
 22 רב הונא בר שלמיא ותלמידי רב לרב הונא סבא, זיל חזי אי
 23 מקדיש יומא – לך וראה אם כבר שקעה חמה ונכנסה שבת, שאם
 24 אכן שקעה חמה נפסיק את סעודת החול בעקירת השולחן,
 25 וניכפיעה לשבתא – ונקבע את סעודתינו לשם סעודת שבת.
 26 אמר להו – אמר להם רב הונא סבא, אף אם אכן שקעה חמה
 27 לא צריכיתו – אינכם צריכים להפסיק את הסעודה בעקירת
 28 השולחן כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שבת, משום
 29 דשבתא קבעה נפשה – השבת עצמה קובעת את הסעודה לשם
 30 סעודת שבת, שכיון שהשבת אוסרת לאכול מעת כניסתה עד
 31 שיקדשו, וזו עצמו ההפסק וההבדלה בין סעודת החול לסעודת
 32 השבת, ומשום כן די לכם לפרוס מפה ולקדש.
 33 ומוכיח רב הונא סבא כדבריו: דאמר רב, בשם שהשבת קובעת
 34 למעשה, שאכילת ארעי בשבת נחשבת כקבע לענין חיוב מעשרות,
 35 שאסור לאכול בשבת פירות שלא עישרם אף אותם המותרים
 36 באכילת ארעי בחול, ואפילו אם התחיל לאכול בערב שבת
 37 אכילת ארעי מפירות טבל ובאמצע אכילתו נכנסה שבת, לא
 38 יגמור. כך שבת קובעת לקידוש, שאף אם התחיל לאכול בחול אין
 39 המשך הסעודה בשבת נחשבת סעודת חול כי אם סעודת שבת
 40 ואסור לטעום כלום משחשיכה עד שיפרוס מפה ויקדש. הרי מוכח
 41 מדברי רב, שמשחשיכה נחשבת כל אכילה כסעודת שבת מאליה,
 42 ואין צריך להפסיק בעקירת שולחן כדי לקבוע את הסעודה
 43 לסעודת שבת.
 44 הגמרא דנה בדברי רב: כבוד מינה – מדברי רב היו סבורים
 45 התלמידים, כי היכי – כשם שכניסת השבת קבעה לקידוש, שאם
 46 היו אוכלים בערב שבת והגיע בין השמשות של שבת אסורים
 47 להמשיך באכילתם עד שיקדשו, כך יציאת השבת קבעה להבדלה,
 48 שאם היו אוכלים בשבת והגיע הלילה אסורים להמשיך באכילתם
 49 עד שיבדילו. אמר להו רב עמרם לתלמידים, היכי אמר רב, לקידוש
 50 קובעת השבת, ולא להבדלה קובעת, שכיון שהתחיל לאכול בשבת
 51 מבעוד יום, כבוד השבת הוא שיגמור סעודתו אף לאחר שהחשיך,
 52 ורק אחרי שיגמור סעודתו יבדיל.
 53 ומסייגת הגמרא דין זה ששבת אינה קובעת להבדלה: והני מילי –

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קלז רש"י

1 קשיא לעילא — לפירוש הקונטרס דפירש לעיל דלא אמר אלא "המבדיל בין קודש לחול"
 2 ותו לא, קשה: מאי סלקא דעתך דמקשה? הא פשיטא דלברכת הפירות דמיא, דאין
 3 לך קצרה יותר מזה ועוד: לימא דסבר עולא בר יהודה הנשיא, דמשמע נמי דלא היה חתים,
 4 ונראה: דעולא אמר נמי כל שאר הברכות ואי שתיק בלא חתימה, וסלקא דעתך דמקשה: כיון
 5 דארוכה היא קצת — הוה ליה למיכתב ב"ברוך",
 6 מידי דהוה אקידוש שחומתין בה אף על גב
 7 דהודאה היא, כיון שיש בה אריכות קצת, ומשני:
 8 דדמיא שפיר לברכת פירות, וכן משמע, דרב
 9 יהודה לא היה שואל אלא לידע אם יתחם או
 10 כרב או כשמואל.

11 **בך** קובעת לקידוש — שאסור לאכול בלא
 12 קידוש, אפילו התחיל לאכול מבעוד יום, והכי נמי
 13 קובעת למעשר אפילו התחיל לאכול עראי
 14 מבעוד יום, כדאמרין בסוף "המביא כדי יין"
 15 (ביצה לה, א). היה אוכל באשכול חושבה לו שבת
 16 רבי אליעזר אומר יגמור רבי יהושע אומר לא
 17 יגמור. **והני** מייל דאכול ושיתו מיעקבי —
 18 משמע שהיו אוכלים בשבת סמוך לחשיכה,
 19 ותימה: שלא נהגו לאכול בין מנחה למעריב? וגם
 20 רבינו חם כעס על רבינו משולם שהנהיג לאכול
 21 בין מנחה למעריב, דאמר במדרש: השתה מים
 22 בשבת בין השמשות, גזל את קרובי המתים.
 23 וכתב: שפעם אחת אירע מעשה בלותר ובא ליד
 24 סכנה, ובקושי התירו ערב יום הכפורים לאכול
 25 אתר וידיו משום שכרות. וגם תשעה באב שחל
 26 להיות בשבת ונדחה, התירו בקוש, ויש לדחות:
 27 דמיירי הכא שהתחילו בהיתר ובאמצע סעודה
 28 התפללו מנחה, והיבא להתחילו בהיתר מותר
 29 להשלים. **אבל** לשתיה מפסיקין — פירוש:
 30 שתיה בלא סעודה, דאין בה קביעות, ולכך
 31 מפסיקין.

32 **לא** קפדי אמאי — ובריתא דכל הטועם מיתתו
 33 באסכרה — לא מוקמי אמאי, ומיתתו
 34 באסכרה, מדה כנגד מדה, הוא משביע גרונו —
 35 יונק, ואסכרה במקום חנק, כדאמרין (כתובות
 36 ל, ב): מי שנתחייב חנק — או טובע בנהר או מת
 37 בסורנו, והיינו אסכרה, שמע

על הכוס, ויש בהן הזכרה בברכת המזון, ואי סלקא דעתך: מי שלא קידש בערב שבת
מקדש והולך כל היום כולו, שבת ויום טוב נמי משפחת להו, דיש בהן קדושה על
הכוס, דאי לא קידש מאורתא - מקדש למחר! אמר ליה: "דאי" לא קתני, איתביה:
כבוד יום וכבוד לילה - כבוד יום קודם, ואם אין לו אלא כוס אחד, - אומר עליו
קידוש

בשם דמאחר שהיא אסורת לעיל לאכול מעתה בלא קידוש, אין לך הפסק גדול מזה, ומעצמה סעודת שבת חשיבא נבדלת מסעודת חול, ודי לכם בפריסת מפה וקידוש. כשם
 שקובעת למעשר — פירוש, אבלת עראי דשבת חשבי אותה קבע למעשר במסכת ביצה (לד, ב). משום דהוי עונג, אפילו סעודת כל שהוא דידה — קבע הוא, ואין אוכלין
 בשבת אפילו עראי מתבואה שלא נגמרה מלאכתה למעשר, אלא אם כן עישר מערב שבת. קובעת לקידוש — שאסור לטעום עד שיקדש, אלמא משחשיבה היא חשובה
 אבלת שבת מאליה. כך קובעת להבדלה — כך יציאתה קובעת להבדלה, שאם יושבין על השלחן וחשיבה במוצאי שבת, אסור לאכול עד שיבדילו. ואף על פי שלא
 הפסיקו סעודתן, פורס מפה ומבדיל, שיציאת שבת אסורתן באכילה וקובעתן להבדלה. הבדלה אינה קובעת — דכיון שהתחילו בסעודת שבת מבעוד יום, זהו כבוד שבת
 שיהא גומר סעודתו אף לאחר שהחשך, ולאחר שגמר סעודתו יבדיל. והני מיילי — דהבדלה אינה קובעת — לאפסוקי סעודתא, אבל לאתחולי — לא מתחלינן. והני מיילי
 21 — דלא מפסיקי — לאכילה, אבל לשתיה — לאו דבר חשוב הוא ומפסיק ומבדיל. ולא אמרין — אתחולי לא — אלא חמרא ושיכרא, אבל מיא — לית לן בה. לא קפדי
 22 אמאי — קמי הבדלה, אבל קמי קידושא, שפדי, משום כבוד שבת. והכי הלכתא. ושמעונו נמי שאם היו סועדים בשבת והחשך, גומיין כל סעודתן ומומנין ואחר כך
 23 מבדילין. מבדיל והולך כל השבת כולו — עד רביעי בשבת כדלקמן. הוכרה בברכת המזון — "יצה והחליצנו", וכיום טוב "יעלה ויבא". שבת ויום טוב — הימים ולא
 24 הלילות. אין בהן קדושה על הכוס — כי אם "בורא פרי הגפן" לבר. דאי לא קתני — התנא לא בא להורות לנו דין אדם הפושע או שאירע לו מקרה ולא קיים דברי
 25 חכמים. כבוד יום וכבוד לילה — אם אין לו יין הרבה לסעודה או מיני מגדים — יניחם עד היום.

קידוש

1 קשיא לעילא — שפתח ב"ברוך" ולא חתם. הודאה היא — ואין בה הפסק דבר אחר לא
 2 הפסק תחנה ולא הפסק ריצוי, הלכך בפתיחתן סגי. ולא דמו לברכת קידוש שצריך לספר
 3 בשבח שבת, וברכת "יוצר אור" שיש בה הפסק תחנה כגון "ברחמיך הרבים" וברכת אבות
 4 יש בה רצוי, לפיכך צריך לפתוח ולסיים בשבח של מקום. הווי יתבי כסעודתא —
 5 בערב שבת, והאירכו בה עד שחשיכה.

6 **קשיא לעילא! אמר לך עולא: הא נמי בברכת המצות**
דמיא. ברכת המצות מאי טעמא? משום דהוהיא
היא, הא נמי - הודאה היא. רב הנניא בר שלמיא
ותלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא, וקאי עליהו
רב המנונא סבא. אמרו ליה: זיל חזי אי מקדיש
יומא נפסיק, וניקבעיה לשפחא. אמר להו: לא
צריכותו, שפחא קבעה נפשה. דאמר רב: פשם
שהשפת קובעת למעשר - פך שפת קובעת
לקידוש. סבור מונה: פי חיכי דקבעה לקידוש
- פך קבעה להבדלה. אמר להו רב עמרם,
הכי אמר רב: לקידוש קובעת, ולא להבדלה
קובעת. והני מיילי - לעגון מיפסק, דלא מפסקינן, אכל
אתחולי - לא מתחלינן, ומיפסק נמי לא אמרין אלא
באכילה, אבל בשתיה - לא, ושתיה נמי לא אמרין
אלא בחמרא ושיכרא, אבל מיא - לית לן בה. ופליגא
דרב הונא. רב הונא חזייה לההוא גברא דשתה מיא
קודם הבדלה. אמר ליה: לא מיסתפי מר מאספרה?
דתנא משמיה דרבי עקיבא: פל הטועם כלום קודם
שיבדיל - מיתתו באספרה. רבנן דבי רב אשי לא
קפדי אמאי. בעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק:
מי שלא קידש בערב שבת מהו שיקדש והולך כל
היום כולו? אמר ליה: מדאמרי בני רבי חייא: מי
שלא הבדיל במוצאי שבת - מבדיל והולך כל השבת
כולו, הכא נמי: מי שלא קידש בערב שבת - מקדש
והולך כל היום כולו. איתביה: לילי שבת ולילי יום
טוב - יש בהן קדושה על הכוס, ויש בהן הזכרה
בברכת המזון. שבת ויום טוב - אין בהם קדושה

רשב"ם

1 קשיא לעילא — שפתח ב"ברוך" ולא חתם
 2 ב"ברוך". הא נמי הודאה היא — ואין בה
 3 הפסק דבר אחר, לא הפסק תחנה ולא הפסק
 4 רצוי. הלכך, בפתיחתן סגי. ולא דמי לברכת
 5 קידוש שצריך לספר בשבח שבת, וברכת
 6 "יוצר אור" שיש בה הפסק תחנה, כגון
 7 "ברחמיך הרבים רחם עלינו" וברכת אבות יש
 8 בה דברי רצוי וצריך לפתוח ולסיים בשבח
 9 של מקום. הווי יתבי כסעודתא — ערב שבת,
 10 והאירכו בה עד שחשיכה. ונפסיק — בעיקרת
 11 שלחן. וניקבעיה — לסעודתינו. כשבתא —
 12 לשם שבת. לא צריכותו — להפסיק בעיקרת
 13 שלחן, כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת
 14 שבת. דשבת היא קבעה נפשה — לסעודתה.

15 דמאחר שהיא אסורת לעיל לאכול מעתה בלא קידוש, אין לך הפסק גדול מזה, ומעצמה סעודת שבת חשיבא נבדלת מסעודת חול, ודי לכם בפריסת מפה וקידוש. כשם
 שקובעת למעשר — פירוש, אבלת עראי דשבת חשבי אותה קבע למעשר במסכת ביצה (לד, ב). משום דהוי עונג, אפילו סעודת כל שהוא דידה — קבע הוא, ואין אוכלין
 בשבת אפילו עראי מתבואה שלא נגמרה מלאכתה למעשר, אלא אם כן עישר מערב שבת. קובעת לקידוש — שאסור לטעום עד שיקדש, אלמא משחשיבה היא חשובה
 אבלת שבת מאליה. כך קובעת להבדלה — כך יציאתה קובעת להבדלה, שאם יושבין על השלחן וחשיבה במוצאי שבת, אסור לאכול עד שיבדילו. ואף על פי שלא
 הפסיקו סעודתן, פורס מפה ומבדיל, שיציאת שבת אסורתן באכילה וקובעתן להבדלה. הבדלה אינה קובעת — דכיון שהתחילו בסעודת שבת מבעוד יום, זהו כבוד שבת
 שיהא גומר סעודתו אף לאחר שהחשך, ולאחר שגמר סעודתו יבדיל. והני מיילי — דהבדלה אינה קובעת — לאפסוקי סעודתא, אבל לאתחולי — לא מתחלינן. והני מיילי
 21 — דלא מפסיקי — לאכילה, אבל לשתיה — לאו דבר חשוב הוא ומפסיק ומבדיל. ולא אמרין — אתחולי לא — אלא חמרא ושיכרא, אבל מיא — לית לן בה. לא קפדי
 22 אמאי — קמי הבדלה, אבל קמי קידושא, שפדי, משום כבוד שבת. והכי הלכתא. ושמעונו נמי שאם היו סועדים בשבת והחשך, גומיין כל סעודתן ומומנין ואחר כך
 23 מבדילין. מבדיל והולך כל השבת כולו — עד רביעי בשבת כדלקמן. הוכרה בברכת המזון — "יצה והחליצנו", וכיום טוב "יעלה ויבא". שבת ויום טוב — הימים ולא
 24 הלילות. אין בהן קדושה על הכוס — כי אם "בורא פרי הגפן" לבר. דאי לא קתני — התנא לא בא להורות לנו דין אדם הפושע או שאירע לו מקרה ולא קיים דברי
 25 חכמים. כבוד יום וכבוד לילה — אם אין לו יין הרבה לסעודה או מיני מגדים — יניחם עד היום.

שמע מינה תמני – תימה: דהוה מצי למימר תשע, שמע מינה: שמונת לאכול קודם הברכה כשאין לו אלא כוס אחד. ולפירוש רבינו ניסים דמיידי כשהתחיל לאכול מבעוד יום – נחא, אך קשה על פירושו כדפרישתי לעיל.

שמע מינה המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס – ואם תאמר: בפרק "אין עומדין" (ברכות לגב), דאמר ליה רבינא לרבא:

הלכתא מאי? אמר ליה: בקידושא, מה קידושא בתפלה ועל הכוס – אף הברכה. אמאי לא פשטי ליה ממרייתא דרבא? ויש לומר: משום דאיכא ברייתא התם שסוברת שאין צריך להבדיל בשניהם, דקתני: המבדיל בן וכו' ינחו לו ברכות על ראשו. והכא דמשמע ליה דודאי הבדיל בתפלה, אף על גב דאיכא דלא מבדיל, מדאמר המבדיל בזה ובהו כו' – משום דרוב בני אדם מבדילים בתפלה.

שמע מינה ברכה טעונה כוס – קצת משמע דאפילו ביחוד טעונה כוס, ד"הנכנס" משמע שהוא יחיד. וכן משמע לקמן (קידוב), דתנן: שליש אומר עליו ברכת המזון, וקאמר בגמרא: שמע מינה ברכת המזון טעונה כוס, וארבעה כוסות תיקנו אפילו ביחיד. מיהו, יש לדחות: משום דברכת המזון טעונה כוס בשלשה – תיקנו בפסח אפילו ביחוד כוס לברכת המזון, דאי בשום פעם אינה צריכה מה ענין כוס בברכת המזון? הוה להם לתקן שיר לבוס שלישו והעולם אין נהוגין לברך ברכת המזון על הכוס אלא בשלשה. ורבינו שלמה בן רבינו מאיר אומר להטעין כוס אפילו ביחוד, וכן מוכח במדרש שודר טוב על קרא "שני רשעים שברת". ועוד מוכח מורי הרב ר' יודאל טעונה כוס אפילו ביחוד, דאי אינה טעונה כוס – למה מניחו אתר המזון? יבדיל

לפני המזון ויאלץ כל אחד בעצמו, ואו לא תהא טעונה כוס! ואם תאמר: לרבן גמליאל דאמר ב"ביצד מברכין" (ברכות מדא), דכל שבעה מינין טעונין שלש ברכות, דהיינו ברכת המזון, ואם יצטרך כוס – גם אותו כוס יצטרך כוס אחר, אם כן לא יפטר לעולם! ויש לומר: דלא תקנו כוס אלא אתר סעודת להם. ולהלכות גדולות שאין לברך "על הגפן" אתר ברכת המזון, אתי נמי שפיר. ונראה דכן הלכה דברכת המזון טעונה כוס. וב"אלו דברים" (שם נבא), דאיכא ברייתא דסברה אינה טעונה – מוקי לה התם כתנאי אליבא דבית שמאי. **ושמע מינה** כוס על ברכה צריך שיעור – פירושו: מראינו מחלקו לשתי כוסות. ותימה: דהא מדקתני "אין אלא כוס אחד" משמע דאין לו כלי אחר, דהכי אמרינן בברכות ב"אלו דברים" (גם זה שם). דקאמר התם: וסברי בית שמאי ברכת המזון טעונה כוס? והתנן: בא להם יין אחר המזון ואין לו אלא כוס אחד מברך על היין ואחר כך מברך על המזון! מאי לאו, דמברך עליה ושתי ליה מיד. לא, דמברך ומנח ליה ולא שתי ומניחו לברכת המזון. והאמר מר: המברך צריך שיטעום – דטעים ליה בידיה. שניח מעט מן היין בידו וישתה ולא יטעום. ומיידי שאין שם רביעית בעצמו. משמע מדמוקי לה בטעום ליה בידיה ולא קאמר שניח היתר מרביעית בכלי אחר, משום דקתני אין לו אלא כוס אחד – היינו אין לו אלא כלי אחד. ויש לומר: דהתם בין מיידי דאיכא טפי מרביעית, אם כן אין לו אלא כוס אחד היינו על כרחך כלי אחד. דאי לענין דליכא שני רביעית קאמר – הלא אין צריך שיעור לברך על היין לשתות, דאפילו אמשדו מברך שלא יחנה בלא ברכה, והרי יכול לברך ולשתות העודף על הרביעית ורביעית הנשאר יניח לברכת המזון! אלא אין לו אלא כלי אחד קאמר. אבל הכא אין לו אלא כוס אחד – אין נראה דכלי אחד קאמר, דהא "הנכנס לביתו" קתני שלא התחיל לאכול, ואי אפשר שלא ימצא כלי אחר דמסתמא לא מיידי בגבאר ערטיילאי, הלכך על כרחך לענין דאין לו שני שיעורין קאמר. ובברכות מיידי בבא להם יין על השלחן, אפשר שאין לו על השלחן אלא כלי אחד. **ושמע מינה** טעם מבדיל – ולא יתחנן עד למחר קודם אכילה. **שמע מינה** טעמו פגמו – נראה דסלקא דעתך דאיכא טפי מרביעית ומשום דליכא שתי רביעית קרי ליה כוס אחד. והשתא מוכח שפיר דטעמו פגמו אף על גב דכוס של ברכה צריך שיעור, דהוה דצריך שיעור יטעום מלא לוגמיה היתר על הרביעית והרביעית יניח לברכת המזון. ורב אשי דהו מיידי דליכא שיעור טעימה יתיר מרביעית דאם טעמו חסר שיעורו. ומיהו קשה: היכי מוכח טעמו פגמו מדלא טעם העודף? אבתי תיקשי ליה אמאי לא טעים ליה בידיה או בכלי אחר כדאמר ב"אלו דברים"? ויש לומר: בכוס חובה כגון הברכה וברכת המזון קידוש – צריך לשתות מכוס שיש בו רביעית, הלכך לא אפשר למיטעם בידיה או בכלי אחר, אבל בברכות דלא מיידי בכוס חובה – אפשר לתקן על ידי דטעים ליה בידיה. **ושמע**

ולא אמרינן חביבה מצוה בשעתה – דלא מבדיל מקמי סעודתא דהוי שעת הברכה. לא חבימא אגא – דלא אמנא ליה אנא מדעתאי ליה אנא חביבה מצוה בשעתה. ולא חוואה אגא – מגיד: ולא אמנא ליה משמיה דגבאר יודאיה. אלא נגמרא אגא – כך שמעתי בישיבה. וסדרנא אגא – מסדר שמועות לפני רבותי תמיד. עיולי יומא – מחבבינא ליה ועבדינן קידוש מאורתא, כי היכי דלנקיטה עילון

הייא. אפוקי יומא – כגון אבדלתא. מאחרין ליה – היכא דאין לו אלא כוס אחד עד לאחר המזון. שמע מינה המבדיל בתפלה בו' – דקתני: הנכנס לביתו במוצאי שבת מבדיל, אף על גב דסתם בני אדם מבדילין בתפלה. **ושמע מינה** ברכה טעונה כוס – ברכת המזון. **ושמע מינה** – (ברכת המזון) [כוס] של ברכה צריך שיעור, דאי לא צריך שיעור – ליחלקיה לתרי. **ושמע מינה** צריך המברך שיטעום – דאי לא טעים ליה – ליברך עליה תרי זימני. **ושמע מינה** טעמו פגמו – כבר מברכת המזון. [ואליבא]

רשב"ם

קידוש היום – קידוש הלילה שמקדשין את היום על הכוס בלילה, קודם לכבוד יום. שלא ישתה אותו באמצע סעודה, אלא יקדש בו בלילה קודם אכילה. ולעביד ביה תרתי – קידוש היום, והו נמי כבוד היום קצת אף על פי שאינה בתוך הסעודה. חביבה מצוה בשעתה – דאמר ב"אלו דברים" (שם כל סחא), שהרי הקטר חלבים ודברים כשרים על הלילה ואין ממתנין להם בשבת עד שתחשך, שנאמר (במדבר ח') "ועלת שבת בשבת", הלכך יקדש בו בלילה ולא יתחנן בו עד מחר. ופי אמרינן – גבי ברכה, חביבה מצוה בשעתה. **ושמשלן** בולן

לאחריו – לאחר ברכת המזון, יין נר בשמים והבדלה, כבית שמאי אליבא דרבי יחזקיה, דהכי מפרשינן לקמיה. ולא אמר חביבה מצוה בשעתה. דלא מבדיל מקמי מזון, דהויא שעת הברכה. לא חבימא אגא – לא אמנא לה מדעתאי, ליה חביבה מצוה בשעתה. ולא חוואה אגא – מגיד: ולא אמנא לה משמיה דגבאר יודאיה. אלא נגמרא אגא – כך שמעתי בישיבה. וסדרנא אגא – מסדר שמועות לפני רבותי, כך מפרש רבינו שלמה. ובתלמודי רבינו יצחק כתב, הכי גרסינן: לא חבימא ולא נגמרא אגא, אלא מסדרנא אגא. ונראה לי פירוש הדבר כן: לא חבימא אגא – לומר מה שאמרתי מעצמי: מקדש וחולך כל היום כולו, וגם לתרין: חביבה מצוה בשעתה, ולא נגמרא אגא – לא למדתי דבר לו מרבותי בסדר קידוש, אלא סדרנא אגא – כל סודי ברכות קידוש והבדלה, נתתי לב בון לברר את כולן, לא נתישבתי עד שמעמתי על עיקרן ועל סדרן להורות לעולם כן. עיולי יומא – מחבבינן ליה ועבדינן קידושא מאורתא, כי היכי דלנקיטי עילון הייא, דחביבה מצוה בשעתה, ורזיין מקדימין למצוה. אפוקי יומא – כגון הברכה, מאחרין ליה. היכא דאשכחן שום עלילה לאחוריה. כגון היכא דאין לו אלא כוס אחד, דמאחרין ליה עד לאחר המזון. שמע מינה המבדיל בתפלה בו' – דקתני: הנכנס לביתו במוצאי שבת – מבדיל. ואף על גב דסתם בני אדם מבדילין בתפלה. שמע מינה ברכה טעונה כוס – ברכת המזון. **ושמע מינה** כוס של ברכה צריך שיעור – רביעית לוג. דאי לא תמא הכי, דצריך שיעור, לחלקיה לתרי. **ושמע מינה** המברך צריך שיטעום – או הוא או אחד מן השומעים, ובשתיית אחד מוח – יצאו בולן, כדאמר בעירובין בפרק "בכל מערבין" (מב), דאמר התם, ליברך עליה ולינחיה: ומשני: המברך צריך שיטעום. וליחביה לינוקא: לית הלכתא כרב אחא בר יעקב, דאתי למיטרך, וביום הכפורים קאי. **ושמע מינה** – דהמברך צריך שיטעום בכתחלה, ואם לא טעם כי אם אחד מוח – יצאו בולן ידי חובתן. אבל אין מברכין על הכוס אם לא ישתה אחד ממנו, ואפילו בשתיית תינוק שפיר דמי. וממרייתא זו שמעינן דצריך שיטעום, דאי לא טעים ליה, ליברך עליה תרי זימני, הברכה בשעתה, בלא שתייה. וברכת המזון בשעתה וישתה. **ושמע מינה** טעמו פגמו – לברכת המזון, מדלא מבדיל ברישא קודם אכילה ושותה ומשייר המותר לברכת המזון. **ושמע מינה** טעם מבדיל – אף על פי שאכל – מבדיל, ולא יתחנן עד למחר קודם אכילה, דאיכא למאן דאמר לקמן (קוב), טעם אינו מבדיל, הכא לא גרסינן: טעם אינו מקדש. **ושמע**

פסחים דף קה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלט

42 ידי ההבדלה, עֵוֹלֵי יוֹמָא – הכנסת יום השבת על ידי הקידוש, כָּל
 43 כְּמָה דְמְקַדְמֵינָא לִיה – כל מה שאנו יכולים להקדימה עֲדִיף,
 44 וּמְהַבְרִינָא לִיה – ומשום שחביבה מצוה בשעתה וזרזים מקדימים
 45 למצוות אנו מעדיפים לקדש בלילה כדי שתבוא עלינו השבת
 46 מהרה, אבל אֲפֻנְיָ יוֹמָא – להוציא את יום השבת על ידי הבדלה,
 47 מְאֻחְרֵינָא לִיה – אנו מאחרים על ידי כל סיבה שאנו יכולים למצוא,
 48 כִּי הֵיכֵי דְלֵא לִיהוּי עֲלֵן כְּמוֹנָא – כדי שלא תהיה השבת עלינו
 49 כמשא שאנו ממזריים לפורקה, ומשום כך אין אומרים חביבה
 50 מצוה בשעתה לגבי הבדלה, ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו עד
 51 לאחר המזון ומשלשֵׁלן כולן לאחריו.
 52 הגמרא לומדת הלכות רבות מהברייתא של הנכנס לביתו במוצאי
 53 שבת: שְׁמַע מִיָּמָה מִיָּהָא מְתִיבָא – יש ללמוד מזו הברייתא תְּמַנֵּי –
 54 שמונה הלכות.
 55 א. שְׁמַע מִיָּמָה, הַמְבַדֵּיל בְּתַפְלָה שאמר 'אתה חוננתנו' בברכת 'חונן
 56 הדעת', צְרִיף שְׂבִיבֵיל אף על הַפּוֹס ולא די במה שהבדיל בתפילתו,
 57 שמבואר בברייתא שהנכנס לביתו במוצאי שבת אחר שהתפלל
 58 צריך להבדיל על הכוס, וסתם בני אדם מבדילים בתפילה.
 59 ב. וְשַׁמְעַ מִיָּמָה, בְּרַכָּה – ברכת המזון מְעוֹנָה פּוֹס – יש לברכה על
 60 כוס יין, כמבואר בברייתא שאם יש לו רק כוס אחד אין לו להבדיל
 61 מיד אלא ימתין עד לאחר סעודתו, כדי שיוכל לברך ברכת המזון
 62 על הכוס.
 63 ג. וְשַׁמְעַ מִיָּמָה, פּוֹס שֶׁל בְּרַכָּה צְרִיף שִׁיְהִיָּהּ בּו שִׁיעוֹר רביעית הלוה,
 64 ואם אין בו שיעור אינו יכול לברך עליו ברכה הטעונה כוס,
 65 כמבואר בברייתא שאם אין לו אלא כוס אחד, יש להותירו לאחר
 66 הסעודה ולא להבדיל עליו מיד, ואם אינו צריך שיעור מדוע אינו
 67 יכול לחלקו לשנים, מחצה להבדלה ומחצה לברכת המזון, אלא
 68 ודאי כוס של ברכה צריך שיעור.
 69 ד. וְשַׁמְעַ מִיָּמָה, הַמְבַרְךָ ברכה על כוס, צְרִיף שְׁיִמְעוּם מִן היין, ואם
 70 לא טעם לא יצא ידי חובה, שאם אינו צריך לטעום, מפני מה
 71 מבואר בברייתא שאם יש לו רק כוס אחד אינו יכול להבדיל עליו
 72 מיד אלא צריך להותירו לאחר הסעודה, והרי יכול להבדיל קודם
 73 הסעודה ולא לטעום מן הכוס, ואחר כך יאכל הסעודה ויברך על
 74 אותו הכוס ברכת המזון.
 75 ה. וְשַׁמְעַ מִיָּמָה, מְעָמוּ פְּנָמוּ – אם טעם מהכוס פגמו ואינו ראוי עוד
 76 לומר עליו ברכה הטעונה כוס, שאם לא כן, מפני מה מבואר
 77 בברייתא שאם יש לו רק כוס אחד אינו יכול להבדיל עליו מיד
 78 אלא צריך להותירו לאחר הסעודה, והרי יכול להבדיל קודם
 79 שיאכל, ולטעום מעט מן היין, ואחר הסעודה יברך עליו ברכת
 80 המזון.
 81 ו. וְשַׁמְעַ מִיָּמָה, אף אם טעם מאכל קודם הבדלה מְבַדֵּיל ואינו צריך
 82 להמתין מלהבדיל עד למחר קודם שיאכל.

1 קידוש היום, כלומר אומר עליו את הקידוש שאומרים בלילה
 2 שמקדשים את יום השבת, ולא ינחנו למחר ליום, מְפַנֵּי שְׁקִידוּשׁ
 3 היום – מה שמקדשים את יום השבת בלילה שבת על הכוס קוֹדֵם
 4 לְכַבוֹד יוֹם – לשתיית יין ביום בתוך הסעודה שהוא מכבוד היום
 5 (וכבוד לֵילָה – ולשתיית יין או שאר מיני מגדים בתוך הסעודה
 6 בלילה).
 7 מסיימת הגמרא את הקושיא: וְאִם אֵיתָא – ואם אכן מי שלא קידש
 8 בלילה שבת מקדש למחר ביום השבת, מדוע כשיש לו רק כוס אחד
 9 מקדש עליו בלילה, לִישְׁבְּקָהּ – ינחנו עד לְמַחֵר ביום השבת,
 10 וְלִיעֲבִיד בִּיה תְּרַתֵּי – ויקיים בו את שתי המצוות, גם קידוש היום
 11 וגם כבוד היום שעדיף הוא מכבוד הלילה וכמבואר.
 12 מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רב נחמן בר יצחק לרבינא, אף שמי
 13 שלא קידש בלילה יכול לקדש ביום, מכל מקום חֲבִיבָה מְצוּה
 14 בְּשַׁעֲתָהּ – חביב הדבר למחר לקיים המצוה בשעתה, לכך מוטב
 15 למחר לקדש את השבת בלילה שבת ולא להמתין למחר, אף
 16 שלמחר יוכל לקיים מלבד מצוה זו אף מצות כבוד יום.
 17 תמזהה הגמרא על תירוצו של רב נחמן בר יצחק: וְמִי אֲמַרִּינָא לענין
 18 ברכה שחֲבִיבָה מְצוּה בְּשַׁעֲתָהּ, וְהָא תִּנְיָא, הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ בְּמוֹצָאֵי
 19 שַׁבָּת ובא להבדיל על הכוס, מְבַרְךָ עַל הַיַּיִן תְּחִילָה ברכת 'בורא
 20 פרי הגפן', ואחר כך מברך עַל הַמָּאוֹר – על הנר ברכת 'בורא מאורי
 21 האש' וְעַל הַבְּשָׂמִים ברכת 'בורא מיני בשמים', וְאַחַר כֵּן אֹמֵר את
 22 ברכת ההבדלה עַל הַפּוֹס. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא פּוֹס יין אֶחָד, וכדי
 23 שבסעודה שיאכל במוצאי שבת יוכל לברך ברכת המזון על הכוס,
 24 לא יבדיל כעת על היין, אלא מְנִיחוֹ עַד לְאַחַר הַמְּזוֹן – לאחר
 25 הסעודה, וּמְשַׁלְּשֵׁן כּוֹלֵן לְאַחְרָיו – מחבר את כל ברכות ההבדלה
 26 יחד עם ברכת המזון, דהיינו מברך ברכת המזון על הכוס, ואחר
 27 כך מברך עליו את כל ברכות ההבדלה. מסיימת הגמרא את
 28 הקושיא: על כל פנים מבואר בברייתא שכאשר אין לו אלא כוס
 29 אחד מבדיל אחר הסעודה, וְלֵא אֲמַרִּינָא שמשום שחֲבִיבָה מְצוּה
 30 בְּשַׁעֲתָהּ יש להבדיל מיד במוצאי שבת קודם הסעודה, וקשה לרב
 31 נחמן בר יצחק הסובר שאף לענין ברכה אומרים חביבה מצוה
 32 בשעתה.
 33 מבארת הגמרא: אָמַר לִיה רב נחמן בר יצחק לרבינא, אֲנָא לֵא
 34 הַבְּיָמָה אֲנָא – אינני חכם שאומר סברא זו שחביבה מצוה
 35 בשעתה מדעתי, וְלֵא חוֹנָא אֲנָא – אינני מגיד שאומר סברא זו
 36 נבואה, וְלֵא יְהִדְוָה אֲנָא – ולא אמרתייה בשם דעת יחיד, אֶלָּא
 37 גְּמַרְנָא – כך שמעתי בשיבה וסְדַרְנָא אֲנָא – ומסדר אני שמועותי
 38 לפני רבותי, וְבֵן מוֹרִין כְּבִי מְדַרְשָׁא פְּנוּתִי – וכך מורים בבית
 39 המדרש כמותי שחביבה מצוה בשעתה, ומכל מקום לענין הבדלה
 40 כל מה שאפשר לאחרו עדיף דְשָׂאנִי לֵן בֵּן עֵוֹלֵי יוֹמָא לְאַפְּנֵי יוֹמָא
 41 – ישנו חילוק בין הכנסת יום השבת על ידי הקידוש להוצאתו על

אגרות קודש

ב"ה, י"ט מ"ח, תש"ח

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ בעל מדות מו"ה חיים שאול שי

שלום וברכה!

... במ"ש אודות העזר הדרוש בהנהלת הישיבה אחי תמימים - כבר מלתי אמורה זה כ"פ, אם
 בפירוש או ברמז שקוף, אשר אין עליו להניח אפילו חלק מזכותו בהנהלת הישיבה הקי' כמובן וגם
 פשוט, אלא שעליו להשתדל שהענינים הטכניים יתנהלו ע"י אחרים דוקא וקי"ל - ע"י השגחתו באופן
 דמרחף ולכלל היותר דנכנס ויוצא. ועד"ז הוא גם בהנוגע להשגיח על הכתות, וכשיסדר שכל פרטי
 הענינים, בהנוגע לפועל, יעשו ע"י אחרים רק שיקבל הוא דו"ח וכו' - בודאי שיתוסף בחשק ורצון שלו
 ובבריאות גם כפשוטה, ויוכל להקדיש כל מרצו להתפתחות הישיבה. ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

49 וזכרהו על תנין בְּבִינֵיהֶם – בכניסת השבת, דהיינו בקידוש הלילה.
 50 ועדיין אין לי – אין אני יודע דין קידוש אֶלָּא בְּלִילָה, בְּיוֹם מַנִּין,
 51 תְּלַמּוּד לְזִמְרָא לְזִמְרָא יוֹם הַשֶּׁבֶת, ויש לרבות מתיבתא 'יום' גם את
 52 קידוש היום, אף שאינו עיקר בקידוש הלילה.
 53 הגמרא מבררת את נוסח ברכת קידוש היום: בְּיוֹם מַאי מְבָרְךְ – איזו
 54 ברכה מברכים בקידוש היום. אָמַר רַב יְהוּדָה, 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן'.
 55 כלומר, אין אומרים ברכה על הקידוש כלל, אלא מברכים 'בורא
 56 פרי הגפן' על כוס יין ושותים.
 57 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: רַב אֲשִׁי אִיקְלַע [גודמן] לְעִיר
 58 מְחוּזָא, אָמְרוּ לֵיהּ – אמרו לו בני העיר ביום השבת, לִיקְדִישׁ לָן מַר
 59 – יקדש לנו הרב 'קידושא רבא' – קידוש גדול. הֲבֵן לֵיהּ – נתנו לו
 60 כוס יין לקדש עליה. סָבַר – חשב רב אשי, מַאי נִיהוּ – מה היא
 61 כוונתם שאקדש להם 'קידושא רבא', אָמַר לעצמו, מְבָרְךְ – הרי כל
 62 הַבְּרִיכוֹת בּוֹזֵן של קידוש על היין 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן' אָמְרוּ בְּרִישָׁא –
 63 פותחות הן בברכת 'בורא פרי הגפן', ולפיכך אָמַר על הכוס ברכת
 64 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן', וְאָגִיד בֵּיהּ – והאריך בה, כדי לראות אם ימהר
 65 אחד מן המסובים להכין עצמו לשתות, ובכך יבין שאין הם
 66 מברכים עוד ברכה בקידוש זה. ואכן חֲזוּתָא – ראה רב אשי לְהַוּא
 67 סָבָא – לזקן אחד, דְּגִחִין וְשָׁתִי – שהתכוּפף לשתות מכוס שהיתה
 68 לפניו. קָרַי אֲנִיפְשִׁיהּ – קרא רב אשי על עצמו את המקרא (קהלת ב'
 69 יד) 'הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֵאשׁוֹ'.
 70 הגמרא מבארת דין מי שלא הבדיל במוצאי שבת: אָמְרוּ בְּנֵי רַבִּי
 71 הֵיזְא, מִי שְׁלָא הִבְדִּיל בְּמוּצְאֵי שַׁבַּת מְבָרְךְ וְהוֹלֵךְ בְּכָל הַשַּׁבָּת
 72 [ו-השבוע] בּוֹלוּ.
 73 מבררת הגמרא: וְעַד כְּמָה – עד איזה יום ניתן עוד להבדיל. אָמַר
 74 רַבִּי זִרְא, עַד יוֹם רְבִיעֵי שַׁבָּת. דהיינו, בימי ראשון שני ושלישי,
 75 שהם נידונים אחר השבת שעברה, אבל מיום רביעי ואילך נגריים
 76 הימים אחר השבת הבאה, ושוב אי אפשר להשלים בהם את
 77 הבדלת השבת שעברה.
 78 כִּי הָא – וכמו שמצינו דין זה לגבי ענין אחר, דִּי תִּיב [שישב] רַבִּי
 79 זִרְא קְמִיהּ [לפניו] דְּרַב אָפִי, וְאָמְרוּ לֵיהּ – ויש אומרים שישב רב אפי
 80 קְמִיהּ דְּרַבִּי יוֹהֲנָן, וְתִיב וְקָאָמַר – וישב רב אפי ואמר דין זה, לְעֵנֵן
 81 דִּין גִּיטִין, תְּדָא בְּשַׁבָּתָא תְּרִי וְתִלְתָּא – יום ראשון בשבוע, וכן יום
 82 שני ושלישי, בְּתַר שַׁבָּתָא – נמשכים אחר השבת שעברה, ולפיכך
 83 אם אמר אדם לאשתו 'הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתיים זו
 84 אחר השבת', אם נתנה לו עד סוף יום שלישי הרי זו מגורשת, אבל
 85 אם נתנה לו מיום רביעי ואילך אינה מגורשת. ואילו אֲרִבְעָ וְחֲמִישָׁא
 86 וּמַעְלֵי יוֹמָא – יום רביעי וחמישי ושישי, קְמִי שַׁבָּתָא – נמשכים אחר
 87 השבת העתידה לבוא. ולפיכך אם אמר אדם לאשתו 'על מנת
 88 שתתני לי קודם השבת', ונתנה אותם ביום רביעי או חמישי או
 89 שישי הרי זו מגורשת.
 90 אָמַר רַב יַעֲקֹב פְּרִי אִדִּי, אֶבֶל לֹא מְבָרְךְ עַל הָאוֹר – על האש. דהיינו,
 91 אף שניתן להשלים את ההבדלה עד ליום רביעי, מכל מקום אין
 92 לברך ברכת 'בורא מאורי האש' אלא במוצאי שבת בלבד,
 93 והמבדיל בימים שלאחר מכן אינו מברך ברכה זו.
 94 הגמרא מבררת דין המפסיק בקידוש בין נטילת ידיים לסעודה: אָמַר
 95 רַב בְּרִינְא אָמַר רַב,

1 ז. וְשָׁמַע מִינֵהּ, אָמַר שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת, כלומר שתי מצוות הטעונות
 2 כוס, כגון ברכת המזון והבדלה, עַל כּוֹס אֶחָד, אם אין לו אלא כוס
 3 אחד, אף שכאשר יש לו שני כוסות, מבואר בגמרא לעיל (קב):
 4 שאין לומר שתי קדושות על כוס אחד.
 5 ח. וְשָׁמַע מִינֵהּ, שְׁשִׁיטת ברייתא זו כְּבִית שְׁמַאי הִיא וְאֶלְפִיא דְּרַבִּי
 6 יְהוּדָה שְׁבִיאָר שלבית שמאי מברכים על הנר תחילה ואחר כך על
 7 הבשמים ולבית הלל תחילה על הבשמים ואחר כך על הנר.
 8 רב אשי אינו מונה אלא שבע הלכות הנלמדות מן הברייתא: רַב
 9 אֲשִׁי אָמַר, אין ללמוד מן הברייתא אלא שבע הלכות, משום ששני
 10 הדינים טְעָמוֹ פְּנִימִי, וְכּוֹס שֶׁל בְּרַכָּה צְרִיךְ שִׁיעוּר, תְּדָא מִילְתָּא הִיא
 11 – דבר אחד הם, וְהִכֵּי קָאָמַר, מַאי טְעָמָא טְעָמוֹ פְּנִימִי – מהו הטעם
 12 שאם טעמו לכוס של הבדלה פגמו ושוב אינו ראוי לברכת המזון,
 13 שעל כן מבואר בברייתא שכשאין לו אלא כוס אחד אינו מבדיל
 14 על הכוס קודם שיאכל כיון שיכרח לטעום ממנו ושוב לא יוכל
 15 לברך עליו ברכת המזון אלא מניחו לאחר הסעודה כדי לברך
 16 ברכת המזון ולהבדיל על אותו הכוס. מְשוּם דְּכּוֹס שֶׁל בְּרַכָּה צְרִיךְ
 17 שִׁיעוּר, וכיון שטעם מן הכוס נחסר מן השיעור. אכן אם היה הכוס
 18 גדול, ובטעימתו לא נחסר משיעור רביעי, אין הכוס הפגם
 19 בטעימה זו. נמצא שאין ללמוד מן הברייתא אלא שכוס של ברכה
 20 צריך שיעור'.
 21 הגמרא מביאה דעות שונות באיזה אופן נעשה היין פגום: רַבִּי יַעֲקֹב
 22 בְּרִי אִדִּי קָפִיד אֲחֻצְבָּא פְּנִימָא – הקפיד אף על כד של יין פגום,
 23 כלומר שאם שתה אדם מכד של יין שוב לא היה מברך על היין
 24 שבכד. רַב אִדִּי בְּרִי שִׁישָׁא קָפִיד אֲכָפָא פְּנִימָא – הקפיד דווקא אם
 25 שתה אדם מן הכוס עצמו, אבל אם שתה מן הכד לא הקפיד. מַר
 26 בְּרִי רַב אֲשִׁי קָפִיד אֶפִּילוּ אֲחֵבְרָא פְּנִימָתָא – הקפיד אפילו שתה
 27 אדם מחבית של יין שוב לא היה מברך על היין שבחבית.
 28 הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מן המקרא את חובת הקידוש
 29 בלילה וביום: תָּנוּ רַבָּנֵן, נֹאמַר בכתוב (שמות כח) 'זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת
 30 לְקַדְּשׁוֹ, ויש לדרוש את המקרא כך, 'זָכוֹרְהוּ עַל תֵּינִין'. כלומר, שיש
 31 לקדש את השבת בהזכרת ברכה על כוס של יין. אִין לִי – ועדיין
 32 אין אני יודע את חובת הקידוש אֶלָּא בְּיוֹם, שהרי נאמר בפסוק
 33 'זָכוֹר אֶת יוֹם', אך קידוש בְּלִילָה מַנִּין יש ללמוד. תְּלַמּוּד לְזִמְרָא לְזִמְרָא
 34 אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, ומתיבתא 'לקדשו' יש לרבות את קידוש
 35 הלילה, שהוא בזמן שמתקדש יום השבת בכניסתו.
 36 הגמרא מקשה על כך שתי קדושות: שנינו בברייתא 'בְּלִילָה מַנִּין'.
 37 כלומר, שפשוט הדבר שיש לדרוש את עיקר הכתוב על קידוש
 38 היום, אלא שיש לברר מהיכן לומדים שיש חיוב קידוש אף בלילה.
 39 ועל כך יש לתמוה, אֲדַרְבֵּהּ, הרי עִיקַר קְדוּשָׁא בְּלִילָה הוּא (קְדִישׁ)
 40 – עיקר מצות קידוש בלילה היא, שכן מתיבתא 'לקדשו' יש ללמוד
 41 דְּבִי קְדִישׁ תְּחִלַּת יוֹמָא בְּעֵי לְקִדְּוִישִׁי – שהשעה שבה מתקדש היום
 42 בכניסתו היא הראויה לקדש על הכוס.
 43 וְתוּ – ועוד יש להקשות, על מה ששנינו בברייתא 'בְּלִילָה מַנִּין',
 44 תְּלַמּוּד לְזִמְרָא לְזִמְרָא יוֹם, שהרי התנא מִיתֵדַר אֶלְוִילָה – מחזור אחר
 45 דרשה לרבות את קידוש הלילה, וְקָא נָסִיב לֵיהּ קְרָא דִּימָמָא –
 46 וכיצד הוא מביא על כך מקרא העוסק בקידוש היום.
 47 מתרצת הגמרא: הִכִּי קָאָמַר – כך יש לגרס בדברי הברייתא, נאמר
 48 בכתוב 'זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, ויש ללמוד מכך שצריך להיות

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קמא רש"י

1 [ואליבא דרבי יהודה – דאמר: מאור ואחר כך בשמים. משום דכוס של ברכה טעון
2 שיעור – אבל אי היה טפי מכשיעור טעמו לא פגמו. קפיד – לקדוש והבדלה
3 וברכת המזון, אבל אם בא לשתות מכוס פגום, מברך עליו ברכת היין. לקדשו –
4 משמע: משעה שמתקדש היום. אין לי אלא ביום – לקמן פרקי: אדרבה! עיקר קדושת
5 בלילה הוא, דכניסתו היא קדושתו. קידושא
6 רבא – בורא פרי הגפן, ואחבי קרי ליה קידושא
7 רבה דאכולהו קידוש אמרי לה. ואגיד ביה –
8 האריך בו. עד רביעי בשבת – אבל מרביעי
9 ולהלן – גבי שבת הבא מתחשב. לענין גיטין –
10 אמר לה. הרי זה גיטך על מנת שתתני לי
11 מאתים זוז אחר השבת, או שאמר: קודם השבת
12 תתני לי. אבל לא על האור – אם לא בירך
13 בורא מאורי האש במוצאי שבת – שוב אינו
14 מברך.

1 **ושמע מינה:** אומר שתי קדושות על כוס אחד – ובשאן לו כדאמר לעיל (ק.ב).
2 **משום** דכוס של ברכה צריך שיעור – רב אשי לא פליג אמאוראי דבסמך,
3 ואית ליה שפיר טעמו פגמו, אלא דמחא ליבא למישמע מינה קאמר.
4 **קפיד** אכסא פגימא – פירש רבינו שמואל בן מאיר: דקפיד לכתחלה דוקא, ואם אין לו
5 אלא פגום – יקדש עליו. ותימה: אם כן איך
6 התירו לאכול קודם הבדלה משום קפידא
7 דפגימה? מיהו, ראי רבינו שמואל בן מאיר לסמוך
8 עליו בשעת הדחק.
9 **זוכרהו** על היין – דחזרה תביע על היין:
10 "זכרו כיון לבנון" (תושע יד), "זכירה
11 דודיך מיין" (שיר א) הואי זכירה היינו קידוש,
12 ד"ויכולו" לא מציעו על הכוס אלא בתפלה
13 כדאמר בשבת (ק.ט.ב). ולא ניתקו על הכוס אלא
14 להוציא בניו ובני ביתו. ומה שרגילין לומר ויכולו
15 אחר התפלה בקול רם – היינו משום יום טוב
16 שהא להווי בשבת שנתמפלגין "אתה בחרתני"
17 ואין אומר "ויכולו" בתפלה, ותקנו נמי לומר בכל
18 שבתות שלא לחלק בין שבת לשבת. ונראה
19 דקידוש על היין אסמכתא היא. והא דאמר בימי
20 שמת" (ברכות כ.ב). גיטין חייבות קידוש היום
21 דבר תורה – היינו דוקא קידוש היום, אבל על
22 היין לא היא אלא מדרבנן כדמשמע בריש נזיר
23 (ג.ב). דאמר: "מיין ושכר יז" לאסור יין מצוה
24 כיון הדרשו, ופריך מאי ניהו קידושא והבדלה, –
25 מושבע ועומד מהר סיני הוא, דאיצטרך קרא
26 למיסרי? אלא, כי הא דאמר רבא: שבועה שאסחה
27 חזור ואמר הריני נזיר – איצטרך קרא דנזירות
28 חל עליו אף על פי שמושבע ועומד הוא. ועוד:
29 מציעו למימר דקידוש על היין דבר תורה, אבל הא
30 דאמר המברך צריך שיעטעם זהו חזון המברך.
31 **הוה** גחון ושתי – ואם תאמר: דבפרק "שלשה
32 שאכלו" (ברכות מ.א) אמרינן "אין המסובין
33 רשאין לטעום עד שיעטעם המברך"? וש לומר:
34 דהיינו דוקא ב"דמוציא" שצריך לאכול כדאמרין
35 בפרק "ראוהו בית דין" (ראש השנה כט.ב), לא
36 יפרסו אדם פרוסה לאורחין אלא אם כן אוכל
37 עמוך, הלכך צריך להמתין עד שיעטעם המברך.
38 אבל קידוש שאין חובה לשתות להמברך – אין
39 צריך להמתין. ומיהו בירושלמי דברכות, אמר ר'
40 אבא בשם רב: מסובין אסורין לטעום עד שיעטעם
41 המברך, ר' יחזשע בן לוי אמר: שותין אף על פי
42 שלא שתה. ולא פליגי: מה דאמר ר' אבהו –
43 כשהיו בולין וקוקין לכוס אחד, מה דאמר ר' יהושע
44 – כשיש לכל אחד כוסו בידו. ומשמע נמי: אם אין
45 כוסו בידו, אפילו שפך מכוס ברכה לכוסות אחרים – אין להם לטעום עד שיעטעם המברך,
46 אבל כשיש לכל אחד כוס – אין צריך להמתין ולכך הוה גחון ושתי. ומכאן יש להוכיח שאין
47 צריך לשפך מכוס של ברכה לשאר כוסות, ומיהו היבא דפגימא – צריך לשפך ממנו לשאר
48 כוסות כדי שישתו כולם מכוס שאינו פגום, אף על גב דשתיה לא מעבבא, כדאמרין בפרק
49 "בכל מערבין" (עירובין מ.ב). וגם ב"דמוציא" יש להוכיח מירושלמי, אם יש לכל אחד כוסו
50 – אין צריך להמתין ואוכל כל אחד משלו. והא דאמר: טול ברוך (ברכות מ.א), ואמרין נמי
51 (שם מ.א): בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה. דמשמע שאין אוכלין אלא מה שמחלק
52 להם – מיירי בשאין כבר לפני כל אחד. אי נמי: בשבת, ובגן שאין להם לחם משנה דאו
53 צריכין לאכול מבצעתו.

1 **ושמע מינה** אומרים שתי קדושות על כוס אחד
2 – היבא דלית ליה אלא כוס אחד כי הבא.
3 אף על גב דאמר לעיל (ק.ב.ב) אין אומרים
4 שתי קדושות על כוס אחד, היבא דלית ליה
5 שאני. כדמהרצ"ג: לעיל. ושפעת מינה בית
6 שמאי היא ואליבא דרבי יהודה – דאמר לעיל:
7 מאור ואחר כך בשמים, דאילו לבית הלל
8 ברישא בשמים, ואחר כך מאור. והא ליבא
9 למימר, רבי מאיר ואליבא דבית הלל, כדאמר
10 לעיל: ובית הלל אומרים נר ובשמים מזון
11 והבדלה. ועני רבא: זו דברי רבי מאיר הוא,
12 דהכי נמי פריכין בברכות פרק "אלו דברים"
13 (נבא), ומשני: לא סלקא דעתך מדרקתני
14 ומשלתין לאחד המזון, מאן שמעת ליה דאית
15 ליה האי סברא דמזון ברישא – רבי יהודה.
16 כדאמר לעיל: רבי יהודה אומר לא נחלקו
17 בית שמאי ובית הלל על המזון שבתחלה ועל
18 הבדלה שבסוף כו' אלמא רבי יהודה היא
19 ואליבא דבית שמאי. דאילו רבי מאיר נמי
20 תנא לה משלתין לאחד המזון? דלדידיה
21 מאור ברישא בין לבית שמאי בין לבית הלל.
22 ולא מזון. כדאמר לעיל: זו דברי רבי מאיר.
23 משום דכוס של ברכה צריך שיעור – אבל אי
24 הוה טפי מכשיעור וטעמו לא פגמו. קפיד
25 **אכסא פגימא** – לקדוש והבדלה ולברכת
26 המזון ולכל ברכות שתקנו לסדרן על היין,
27 שלא יברך על כוס פגום. אבל אם רוצה
28 לשתות יין, צריך לברך "בורא פרי הגפן",
29 שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה ומיהו אם אין לו אלא יין פגום מקדש
30 עליו, ד"קפיד" לכתחלה משמע. **אפילו אהבימא** – חבית קטנת. אבל אם חבית
31 של עץ גדולה – אין לקפיד. הכי גרסינן: תנו רבנן "זכור את יום השבת לקדשו"
32 וזכרהו על היין אין לי אלא ביום בלילה מניין? תלמוד לומר: "זכור את יום השבת",
33 בלילה מניין? אדרבא, עיקר קידושא בליליא הוא דכי קדיש יומא בעיא לקדושי
34 ותו, בלילה מניין? תלמוד לומר: "זכור את יום השבת" תנא מהדר אלילא ונסיב לה
35 קרא ליממא הכי קאמר: "זכור את יום השבת לקדשו" וזכרהו על היין בכניסתו אין
36 לי אלא בלילה כו'. לקדשו – משמע בשעה שמתקדש היום. אין לי אלא ביום –
37 ולקמן פרקי: אדרבה, עיקר קידושא בליליא הוא קדושתו. הכי קאמר ב' – אף על
38 גב דאין לפרש לשון השנוי בברייתא בענין זה אלא על ידי שאנו מסרסין אותה
39 למפרע – אפילו הכי לא שייך למימר חסורי מיחסרא, שהרי אין חסר ממנה כלום אלא ששנויה למפרע בדמקום שהיה לו לומר: "אין לי אלא בלילה, ביום מניין" טעה התנא
40 בשמועתה, ושנה: "אין לי אלא ביום, בלילה מניין" הלכך לא שייך למימר חסורי מיחסרא. **ביום מאי מברך** – דאי אמרת קידוש מרישא. התניא: שבת ויום טוב אין בהן קדושה על
41 הכוס. **אמר רב יהודה "בורא פרי הגפן"** – אתאי כסא דחרמא וברוכי ומשתי, משום כבוד שבת לחלק בין מרת שבת למרת חול, שהוא ענין שיר, שאין אומרים שירה אלא על היין.
42 והכי מפרש בשאלתות דרב אחאי בפרשת "וישמע יתרו", קידושא רבה – "בורא פרי הגפן", וקרי ליה קידושא רבא דאכולהו קאמרי ליה. ואגיד ביה – האריך בו לדעת אם
43 יסרדהו אחד מהם לשתות. ובכך יבין ד"בורא פרי הגפן" רגילין לומר ותו לה. שאם לא כן, היה אומר לו ולקדשו קידוש גדול של לילה כמנהגו. עד רביעי בשבת – ולא עד בכלל.
44 אבל מרביעי ואילך, גבי שבת הבאה מתחשב. לענין גיטין – אם אמר לה: "הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז אחר השבת", או: "על מנת שתתני לי קודם השבת", **אבל לא**
45 **על האור** – אם לא בירך על הנר "בורא מאורי האש" במוצאי שבת שוב אינו מברך, כך נראה לי טעם הדבר כדתיבא ב"מקום שנהגו" (נ.א.) אין מברכין בו אלא בליל מוצאי
46 שבת הואיל ותחלת ברייתו הוא.

הנוטל

1 **למפרע** – אפילו הכי לא שייך למימר חסורי מיחסרא, שהרי אין חסר ממנה כלום אלא ששנויה למפרע בדמקום שהיה לו לומר: "אין לי אלא בלילה, ביום מניין" טעה התנא
2 בשמועתה, ושנה: "אין לי אלא ביום, בלילה מניין" הלכך לא שייך למימר חסורי מיחסרא. **ביום מאי מברך** – דאי אמרת קידוש מרישא. התניא: שבת ויום טוב אין בהן קדושה על
3 הכוס. **אמר רב יהודה "בורא פרי הגפן"** – אתאי כסא דחרמא וברוכי ומשתי, משום כבוד שבת לחלק בין מרת שבת למרת חול, שהוא ענין שיר, שאין אומרים שירה אלא על היין.
4 והכי מפרש בשאלתות דרב אחאי בפרשת "וישמע יתרו", קידושא רבה – "בורא פרי הגפן", וקרי ליה קידושא רבא דאכולהו קאמרי ליה. ואגיד ביה – האריך בו לדעת אם
5 יסרדהו אחד מהם לשתות. ובכך יבין ד"בורא פרי הגפן" רגילין לומר ותו לה. שאם לא כן, היה אומר לו ולקדשו קידוש גדול של לילה כמנהגו. עד רביעי בשבת – ולא עד בכלל.
6 אבל מרביעי ואילך, גבי שבת הבאה מתחשב. לענין גיטין – אם אמר לה: "הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז אחר השבת", או: "על מנת שתתני לי קודם השבת", **אבל לא**
7 **על האור** – אם לא בירך על הנר "בורא מאורי האש" במוצאי שבת שוב אינו מברך, כך נראה לי טעם הדבר כדתיבא ב"מקום שנהגו" (נ.א.) אין מברכין בו אלא בליל מוצאי
8 שבת הואיל ותחלת ברייתו הוא.

1 **הנוטל** ידיו לא יקדש — פירש רבינו שמואל בן מאיר ובסדר דרב עמרם: משום היסח
2 הדעת. וקשה: והא רב גופיה קאמר בפרק "כל הבשר" (חולין קו,ב): נוטל אדם ידיו
3 שחרית ומתנה עליהם כל היום! ויש לומר: ודנאי לא מהני אלא היכא דלא שכחו מיא כגון
4 שאין לו מים בסמוך או יש לו וצריך לדברים אחרים, אבל היכא דשכחו מיא ויש לו בסמוך
5 — לא יועיל תנאי, כדמשמע להם דקאמר, אמר
6 להו רבא להנחו בני פקתא דערבות: כגון אתון
7 דלא שכחו לכו מיא, משו ידייכו מצפרא ואתנו
8 עליהו כולי יומא. איכא דאמרי בשעת החדק
9 ופליגא דרב, ואיכא דאמרי אף שלא בשעת החדק
10 דהיינו דרב, משמע דרב נמי איירי בלא שכחו
11 מיא, כדקאמר: כגון אתון דלא שכחו לכו מיא,
12 וקאמר דהיינו דרב, והדר ר' אילחנן מפרש: נוטל —
13 לא יקדש משום ומיחו בנוטל ידיו לפירות דהרי
14 זה מגסי הרוח. **וימנין** סגיאין הוה קאימנא
15 קמיה דרב כו' — השתא מסיק דקדוש לא הוה
16 היסח הדעת. וכן תאמר: דברק "אלו דברים"
17 (ברכות נא,א) אמרי בית הלל: מוזגין את הבוס
18 ואחר כך נוטלין לידים, ומפרש טעמא משום
19 דתבץ לנטילת ידים סעודה, וכי מוזגת הבוס הוי
20 טפי היסח הדעת מקדושו? ויש לומר: דשאני
21 מוזגא שהיא בחמץ וצריך דקדוק שלא יחסר
22 ושלא יותר והוי טפי היסח (הדעת) מקדושו.
23 ורבינו הם פירש: דהתם איירי בחלל ויש לחוש
24 שאם יטול קודם מוזגא שיעסוק בשאר דברים ולא

25 יאכל לאלתר ולא אדעתיה, אבל בשבת אין לחוש שפילגא לחבר אחר שהשלחן ערוך ויאכל
26 מיה. **מקדש** אריפאתא — פירש רבינו שמואל בן מאיר: שהיה מקדש על הפת במקום יין,
27 ואם בן היה נוטל תחלה ולא הוי קידוש הפסק. וקשה לרבינו תם: דקידוש על הפת דהוי לא
28 הוי הפסק, שהקידוש הוא לאחר "המוציא" והוי כמו גביל לתורי דלא הוי הפסק בין ברכה
29 לאכילה, וכל שכן דלענין נטילה לא הוי הפסק. אבל במקדש על היין, שהוא קודם המוציא,
30 היה הפסק בין נטילה לאכילה: ומיהו יש ליישב פירושו: דפעמים היה דעתו לקדש אריפאתא
31 והיה נוטל ואחר כך לפעמים היה נמלך והוה מקדש אחמרא והיה סומך על אותה נטילה.
32 ואין להקשות לרבינו שמואל בן מאיר: דהא משמע לקמן דאין מברלין על הפת, מדאמימר
33 בת סוטה, ואם בן כל שכן דאין מקדשין על הפת דקידוש תמור מהבדלה כדאמרין לעיל
34 (קה"א) דקובעת לקידוש ולא להבדלה, ולקמן אמרין: סבור מינה קידושי הוא דלא מקדשין
35 הא אברולי מברלינן — דאינה קשיא, דאיכא טעמא: דכין שמצוה לסעוד סעודת שבת —
36 שייך קידוש על הפת, אבל הבדלה אין ענינה אצל פת אלא דוקא על היין דשייך בכל דבר
37 הודאה ושידה. מכל מקום נראה ולרבינו תם דאין מקדשין על הפת כולל, והכא הכי פירושו:
38 הנוטל ידיו לא יקדש — משום דסבירא ליה רב יצחק דלא יקדוש שלא במקום סעודה וחישינן
39 שמא פילגי וילך לחוץ. אמר ליה רב יצחק כו' וימנין דחביבא ליה ריפאתא ומקדש אריפאתא,
40 כלומר: הוה מקדש אדמורא על דעת לאכול מיד ריפאתא והוה נוטל מיד ידיו קודם קידוש ולא
41 דמי למוזגת הבוס כדפרשית לעיל, וימנין דחביבא ליה חמרא הוה מקדש אחמרא שלא
42 במקום ריפאתא, דהיינו סעודה, דסבירא ליה דיש קידוש שלא במקום סעודה, ומאן דסבר אין
43 קידוש אלא במקום סעודה — כל שכן דנטול ידיו ומקדש, דלא הוי היסח, ובירושלמי
44 דברכות גבי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל מברך על היום ואחר כך מברך על היין, מירושלמי
45 ואין מקדשין בלא יין, אמר רבי יוסי ברבי בון: הויגין תמן מקום שאין יין שלחן צבור יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע חזות ב'מקדש ישראל יום השבת', משמע שאין מקדשין
46 על הפת. וצריך עיון אם מקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה כמו שמברלין. וכולה שמעתי דאסרה לקדושי אישכרא איכא לאוקמי בשאנו חמר מדינה. ותדע, מדקאמר רב כסם
47 שאין מקדשין בן אין מברלין, ובחמר מדינה פשיטא דמברלין. ולקמן נמי, דאמר: אין מקדשין בלא יין, וכן הוה דירושלמי שהבאתי, איכא לאוקמא דלא אתי למעוטי אלא כשאנו חמר
48 מדינה: ואי מקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה אתי שפיר ביום טוב שאחר השבת שיעשו יקנה"ז על השכר, אבל אי אין — מקדשין על השכר. ולרבינו שמואל בן מאיר שאומר לקדש
49 על הפת, תימה: איך יעשו חצי יקנה"ז על הפת וחצי על השכר? ומיהו בסדר דרב עמרם יש: אף על גב דאין מברלין על הפת — ביום טוב שחל במוציא שבת מברלין כיון דקידוש עיקר,
50 כדפסקין יקנה"ז, ומקדשין על הפת — נעשה הבדלה טפילה לה ומברלין על הפת עם הקידוש. וכוס ברכת המזון נראה דמברכין על השכר היכא דהוי חמר מדינה, דהא אפילו הבדלה דטעונה
51 כוס לכולי עלמא מברלין — כל שכן ברכת המזון דאיכא ברייתא ב"אלו דברים" (ברכות נב,א) שסוברת דאינה טעונה כוס. ועוד, דאמרין בשמעתין: אין אומרים הבא כוס של ברכה. פירושו:
52 לברך ברכת המזון, אלא על היין, דהני מילי — דלא קבע סעודתיה עליו, אבל קבע סעודתיה עליו, לית לן בה, משמע: דאם קבע סעודתו עליו שמברכין עליו ברכת המזון, וכל שכן
53 אם הוא חמר מדינה. מיהו רבינו שמואל בן מאיר מוחקו מן הספרים. מסקנא דמילתא: מברלין על השכר אם הוא חמר מדינה ולא על הפת, ולרבינו תם אין מקדשין נמי על הפת. אך יש
54 להסתפק אם מקדשין על השכר. **מעם** אינו מקדש — פירושו: עד למחר קודם אכילה. ואם תאמר: למאי דפירשתי לעיל אף ידי יין יצאו — כששתה בבית הבנסת, אם בן איך יקדש שוב
55 בביתו? ויש לומר: דלא מיקרי 'מעם' כיון שלא טעמו אלא מכוס של ברכה. **אישתלי** וטעים מיד — מה שמקשים: השתא בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה — יש
56 לומר: דהכא שהמאכל מותר אלא שהשעה אסורה אין שייך להקשות. ובמקום אחר מפורש (יטא,ו). **שבקיה** כרביה סבירא ליה — פירש בקונטרס: רב, דרב הונא משמיה דרב הוה
57 אמר שמענתיה, ותימה: דרב אסי נמי תלמידו של רב והלשון משמע כרביה ולא רביה. אלא נראה: "כרביה" כרב הונא (ובדאמרו בפרק שני דקדושין (מוא), דרב רימיה תלמידו של רב הונא,
58 דקאמר: ופסק דרבי תלמיד. ואף על גב דרב רימיה בר אבא תלמיד חבר דרב הוה בריה "תפלת אשחר" (ברכות כז,ב), דקאמר ליה: מ ברלתי, ולא קאמר ליה מר. בברכות גרסין ברוב ספרים
59 רב רימיה ובקדושין רבי רימיה.

1 נטל ידיו לא יקדש — דקידושא מפסיק בין נטילה לאכילה, והוי כהיסח הדעת, ובעי
2 נטילה אחרייתו בחר קידושא. **דחביבא** ליה ריפאתא — שהיה רעב מקדש אריפאתא,
3 אלמא לא בעי נטילה אחרייתו, אלא מעיקרא משי ואכל נהמא דקידושא. **דחביבא**
4 ליה חמרא — שהיה צמא. **מעם** — אם אבל, שוב אינו מקדש כל הלילה. **אישתלי** —
5 רב רימיה. **אמרה** ליה דביתוהו — דרב אסי לרב
6 אסי. והא מר לא עביד הכי — דאמר רב אסי:
7 טעם אינו מבריל. **כרביה** — כרב. דרב הונא
8 משמיה דרב הוה אמר שמענתיה.
9 כל

רשב"ם

1 נטל ידיו לא יקדש — אלא אחר יקדש, והוא
2 יצא ידי חובתו בשמיעה ושתייה. דאין כאן
3 היסח הדעת מאחר שהוא עצמו אינו מברך,
4 אבל הוא עצמו לא יקדש אם נטל ידיו כדי
5 שיאכל על סמך נטילה דלפני קידוש. דקידוש
6 מפסיק בין נטילה לאכילה, והוי כהיסח הדעת
7 ובעי נטילה אחרייתו בחר קידושא. דתבץ
8 לנטילת ידים — סעודה. ובשביל קידוש לא
9 בעי נטילה, דהנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי
10 הרוח. והא קא משמע לן: דנטילה שלפני
11 קידוש אינה עולה לו. לפיכך יקדש תחלה
12 ואחר כך נוטל ידיו. וכל שכן דהנוטל ידיו לא
13 יבדיל, דהא אפילו קידוש דבמקום סעודה
14 הוא, ואיכא למימר דליכא היסח הדעת,
15 אפילו הכי אין יכול לסמוך על נטילה דלפני קידוש. והא דקאמר: "נטל לא יקדש"
16 ולא אמר: "מקדש וחזר ונטול ידיו", היינו משום דלא בעינן נטילת ידים תרי וימני,
17 דחזיא מינייהו ברכה לבטלה. הלכך לא יקדש הוא אבל חבירו יקדש לו. **דחביבא**
18 ליה ריפאתא — שהיה רעב מקדש אריפאתא, אלמא לא בעי נטילה אחרייתו אלא
19 מעיקרא משי ידיה ואכל נהמא דקידוש. אלמא, קידוש שלאחר נטילה לא חשיב
20 היסח הדעת. וכן הילכתא. דמי שנטל ידיו קודם קידוש אין צריך לחזור ולנטילן אחר
21 קידוש, ולא אפליגו רבנן בין מקדש אריפאתא למקדש אחמרא, מדלא קא מהדר ליה לרב
22 יצחק בר שמואל מידי, ומיהו דלכתחלה מוזגין ואחר כך נוטלין לידים, בבית הלל במסכת
23 ברכות (נא,ב). ומורב שמעינן שמקדשין על הפת ואומר "ויכולו" ומברך "המוציא" ואינו
24 אוכל, גם לא יפירוס עד שיקדש אחרי כן, ודוקא קידוש אבל הבדלה אינה אלא על הבוס
25 של יין, כדאמרין (שם לג,א): העשירו — קבעוה על הבוס. ומי שאין לו כוס ביום במקום
26 שרגילין לשתות יין אל יבדיל על הפת, ודי לו בהבדלת תפלה. ובסדר רב עמרם. **מעם**
27 — אם אבל — ולא יקדש כל הלילה. אלא למחר קודם סעודה. **איני אמר מעם מבריל** —
28 ואף על גב דלגבי קידוש אמניא: טעם אינו מקדש, בהבדלה אין להחמיר כל כך. **אשתלי**
29 — רב רימיה. **אמרה** ליה דביתוהו — דרב אסי. **והא מר לא עביד הכי** — דאמר רב אסי:
30 טעם אינו מבריל. **אמר** ליה — רב אסי. שבקיה כרביה כבידא ליה — דסבירא ליה כרב
31 רב הונא משמיה דרב היה אומר, וכך פירש רש"י.

כל

1 הַנּוֹמֵל יָדְיוֹ לְסַעוּדָה קוֹדֵם קִידוּשׁ, לֹא יִקְדָּשׁ עַל הַיַּיִן אַחַר הַנְּטִילָה,
 2 מֵאַחַר וְהַקִּידוּשׁ מִפְּסִיק בֵּין נְטִילָה לְאַכִּילָה, וְהָרִי זֶה כְּהִיסָח הַדַּעַת.
 3 אֲלֵא אָדָם אַחַר יִקְדָּשׁ, וְהוּא יִצָּא יְדֵי חוּבְתוֹ בְּשִׁמְעֵהָ וְשִׁתֶּיהָ. [וְכֵן
 4 אָמַר רַב אֱדָא בְּרַ אֲהֵבָה אָמַר רַב, נְטִיל יָדְיוֹ לֹא יִקְדָּשׁ].
 5 אָמַר לְהוּ רַב יִצְחָק בְּרַ שְׁמוּאֵל בְּרַ מְרִתָּא לְרַב בְּרוּנָא וּלְרַב אַדָּא בְּרַ
 6 אַהֲבָה, אָפְתִי לֹא נָח נַפְשִׁיהָ דְרַב שְׁכַחְנִינְהוּ לְשִׁמְעֵתָתֶיהָ – עַד יַיִן לֹא
 7 נִפְטַר רַב מִן הָעוֹלָם וְכֹבֵר שְׂכָחוֹנוֹ אֵת הַהִלְכוֹת שְׁלִימָד לֵנוּ. וְזִמְנִין
 8 סְגִיָּאִין הָנָה קְאִימְנָא קְמִיתָ דְרַב – הָרִי פִּעְמִים רַבּוֹת הֵייתִי עוֹמֵד לִפְנֵי
 9 רַב בְּשַׁעַת הַקִּידוּשׁ, וְנוֹכַחְתִּי לְרֵאוֹת דְּוִימְנִין דְּחִבְיָא עָלַיהָ דִּיפְתָא
 10 מְקַדָּשׁ אֲרִיפְתָּא – שְׁפַעְמִים שְׁהִיתָה הַפֶּת חֲבִיבָה לוֹ, כְּשֶׁהָיָה רַעֲב,
 11 הִיָּה מְקַדָּשׁ עֲלֵיהָ, וְזִמְנִין דְּחִבְיָא לֵיהָ הַמְרָא מְקַדָּשׁ אַחֲמָרָא –
 12 וּפְעַמִּים שְׁהִיָּה הַיַּיִן חֲבִיב לוֹ, כְּשֶׁהָיָה צְמָא, וְקִידָשׁ עֲלֵיו. וּמֵאַחַר
 13 שְׁלַפְעַמִּים הִיָּה מְקַדָּשׁ עַל הַפֶּת, יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּךְ שְׁמוֹתָ לִיטוּל
 14 יָדִים קוֹדֵם קִידוּשׁ, וְאִין בְּכַךְ הִיסָח הַדַּעַת בֵּין נְטִילָה לְאַכִּילָה,
 15 שְׁהָרִי הַמְקַדָּשׁ עַל הַפֶּת בַּחֲכָרָה צָרִיךְ לִיטוּל יָדְיוֹ תַחִילָה.
 16 הַגְּמָרָא מְבֹאֲרַת אֵת דִּינוֹ שֶׁל הַטּוֹעֵם קוֹדֵם קִידוּשׁ אוֹ הַבְּדִלָּה: אָמַר
 17 רַב הוֹנָא אָמַר רַב, אָדָם שֶׁמְעָם דְּבַר מֵאֲכָל קוֹדֵם קִידוּשׁ הַלִּילָה,
 18 אִפִּילוּ אִם טַעַם רַק דְּבַר מוֹעֵט וּבִשְׁגָגָה, שׁוֹב אֵינּוּ מְקַדָּשׁ בְּאוֹתוֹ
 19 הַלִּילָה, אֲלֵא רַק לְמַחֵר קוֹדֵם סַעוּדָה.

המשך מעמוד ג

ג. והטעם בזה שצריך לב' ענינים אלו (ואינו מספיק אחד מהם), כי צריך לפעול ב' ענינים: א) להמשיך ההמשכה ממקורה. ב) שההמשכה תגיע למטה, לעוה"ז הגשמי. ולכן צריך ב' הענינים הנ"ל: א) ביטול במציאות. ב) פעולה גשמיית.

ויובן זה בהקדים המבואר בחסידות¹⁰³ עה"פ¹⁰⁴ "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך", שיש ב' בחי' חותם, חותם שוקע וחותם בולט. וכמו שבגשמיות הנה כאשר חותמים בחותם בולט על השעוה נעשה בה שיקוע, וכאשר מניחים חותם שוקע נעשה שם בליטה. כמו"כ בעבודה הרוחנית, כאשר עבודת האדם היא בחותם בולט, שהו"ע האהבה כרשפי אש בבחי' רצוא ויציאה מגדר הכלים, הנה עי"ז נמשך מלמעלה בחי' חותם שוקע, שהם האורות השקועים ומלוכשים בכלים, בחי' אור דסדר השתלשלות. וכאשר עבודתו היא בבחי' חותם שוקע, שהו"ע אהבה כמים ובחי' שוב שמצד הביטול, עי"ז נעשה כלי להמשכת חותם בולט, שהם האורות שבולטים ולמעלה מהכלים, בחי' האור שלמעלה מהשתלשלות.

היינו, שע"י ענין הביטול נמשך אור שלמעלה מהשתלשלות, ובכדי שהמשכה זו תומשך בעולם העשי', צריך שזה יתבטא במעשה בפועל, והוא כאשר האדם נותן בפועל ממש צדקה למאן דלית ל' מגרמי'. ועי"ז נמנע יניקה לחיצונים, כי המשכת הגילוי היא רק במקום שיש כלים לגילוי זה. וכמ"ש¹⁰⁵ "וילבש צדקה כשריון", שע"י נתינת צדקה נעשה "שריון" להגן מהחיצונים¹⁰⁶.

ובפרטיות, מצד אחד ה"שריון" הוא לבוש שמכסה את האדם המוגבל, ומצד שני יש בו נקבים שפתוחים לחוץ ומכוסים ע"י הקשקשים. וכמו"כ פעולת הצדקה, מצד אחד היא ממשיכה גילוי אור שלמעלה מסדר השתלשלות בתוך סדר השתלשלות כנ"ל (ס"א), בדוגמת לבוש שמקיף את האדם. ומצד שני הגילוי הוא באופן שסותם את הנקבים, שההמשכה תהי' רק במקום הראוי, בקדושה דוקא (מחמת ענין הביטול כנ"ל).

(103) לקו"ת שה"ש מה, א ואילך.
 (104) שה"ש ח, ו.
 (105) ישע"י נט, יז.
 (106) בהבא לקמן – ראה אגה"ק ס"ג ד"ה וילבש צדקה כשריון.

קמד פסחים דף קן עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

לרבי, אָמַר, מִיָּפְרֵן וּמִפְּיִים – משקה זה שגורם לצער הגוף, וכי ראוי
הוא לפייס ולרצות לקדוש ברוך הוא על ידי אמירת קידוש עליו.
הגמרא מביאה מילות של אמוראים בענין הרחקה משתיית
שיכר: אָמַר רב יוסף, אָדוּר כְּרָבִים – אנדור בפני אנשים רבים,
שהוא נדר שאין לו הפרה, וְלֹא אִישְׁתִּי שִׁיכְרָא – שלא אשתה
שיכר.
אָמַר רבא, אִישְׁתִּי מִי זִרְיוֹן – מעדיף אני לשתות מים ששורים בהם
פשתן, שהם סרוחים ביותר, וְלֹא אִישְׁתִּי שִׁיכְרָא – ולא לשתות
שיכר.
ועוד אָמַר רבא, תִּיהִי שְׁקִיּוּתִיהִי שִׁיכְרָא – תהיה שתייתו שיכר, מֵאֵן
דְּמִקְדֵּשׁ אִישִׁיכְרָא – למי שמקדש על השיכר. כלומר, אדם שמקדש
על שיכר אף כשיש יין בביתו יענש מן השמים מדה כנגד מדה,
שלא תשיג ידו לקנות יין ויזכר לשתות רק שיכר.
הגמרא מביאה מעשה שאירע עם רב בענין קידוש על שיכר: רב,
אִשְׁכְּחִיהִי רב הונא – מצאו רב הונא לרב, דְּקָדֵישׁ אִישִׁיכְרָא – שהיה
מקדש על שיכר, אף שהיה יין בעירו, לפי שהיה השיכר חביב
עליו. אָמַר ליה – אמר לו רב הונא לרב, שְׂרִי אֶפְסָא לְמִקְנֵי אִיסְתִּירִי
מִשִׁיכְרָא – התחיל אבא להרויח מעות מן השיכר. כלומר, מאחר
והתחלת לעסוק בעשיית שיכר, והנך משתכר בו, לפיכך חביב הוא
בעיניך לקדש עליו.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת אם שיכר ראוי ל'כוס של ברכה':
תְּנוּ רַבָּנַן, אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלְאָ עַל תַּיִן, וְאֵין מְכַרְבִּין אֶלְאָ עַל תַּיִן.
סברה הגמרא, שכונות הברייתא היא שאין מברכים ברכה
ראשונה אלא על תיין. ועל כן היא מקשה: אֵמָּו אִישִׁיכְרָא וְאֵמָּו מִי
לֹא מְכַרְבִּין עֲלֵיהּ – האם אין מברכים על שיכר ומים קודם
שתייתם? שְׁהַבֵּל נִתְּהִי כְּבָרְדוּ.
אָמַר אַבְבִּי, הֲכִי קְאָמְרִי – כך כוונת הברייתא לומר, אֵין אִזְמִירִים הָבָא
כּוּס שֶׁל כְּרָבָה לְכַרְךָ עֲלֵיו בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן אֶלְאָ עַל תַּיִן, ולא על שיכר
או מים.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בדיני קידוש: תְּנוּ רַבָּנַן, אֵין
מְקַדְּשִׁין עַל הַשְּׂכָר, מִשּׁוּם (וּמִשּׁוּם שֶׁל) רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר רַבִּי שְׁמַעוֹן
אָמְרוּ, מְקַדְּשִׁין אֵף עַל הַשִּׁיכָר.
דין נוסף: מְטַעֲמֵי תַּיִן כֵּל שָׁהוּא. כלומר, די בכך שיטעם המקדש
'משוה' מכוס של קידוש. רַבִּי יוֹסֵף בַּר יוֹהָנָן אָמַר, צָרִיךְ שִׁישְׁתָּה
מְלֵא לִזְמָמָא, דהיינו, שיהא פיו מלא ביין.
עוד בענין שתיית מלא לוגמיו: אָמַר רב הונא אָמַר רב, וְכֵן תַּנִּי
(וְשֵׁנָה בְּרִייתָא) רַב גִּידֵל דְּמֵן (וּמִמְקוֹם שֶׁשְׂמוֹ) נִרְשֵׁי, הַמְקַדֵּשׁ וְטַעַם
מְלֵא לִזְמָמָא יִצְאָ, וְאֵם לֹא – אם לא טעם כשיעור זה, לֹא יִצְאָ.
אָמַר רב נחמן בַּר יִצְחָק אֵנָּה תַּנִּינָא לָהּ – אני שניתני ברייתא זו בשמו
של רב גידול, אך לא בשם גידול בַּר מְנַשֵּׁיא וְלֹא בשם גִּידוּל בַּר
מְנַיִמִי, אֶלְאָ בשם רב גידול סְתָמָא. כלומר, אין אני יודע איזה רב
גידול שנה ברייתא זו.
מבירת הגמרא: לְמֵאָּ נִפְקָא מִיָּנָה – מה חילוק יש בדבר, לידע
איזה רב גידול שנה ברייתא זו. מבארת הגמרא: לְמִיָּנָא דִּידִיהּ
אֲדִידִיהּ – להקשות משמועה אחת של רב גידול על שמועה אחרת
שלו. שאילו היינו יודעים מי הוא ששנה ברייתא זו יכולים היינו
להקשות עליו משמועה אחרת שאמר, אך מאחר ואין יודעים זאת
אי אפשר להקשות.
שינוי במשנה: ערב פסחים פְּמוּךְ לְמִנְחָה לא יאכל אדם עד
שתחשך.
הגמרא מסתפקת באיזו 'מנחה' עוסקת המשנה: אִיבְעִיא לָהּ –
נסתפקו בני הישיבה, האם פְּמוּךְ לִזְמַן מְנַחָה גְּדוּלָה' תִּנּוּ – שנינו
במשנה, שאסור לקבוע סעודה על הפת, דהיינו מחצות היום
והלאה, שהוא סוף שעה שישית ותחילת שביעית, או דִּילְמָא – או
שמא פְּמוּךְ לִזְמַן מְנַחָה קְמַנָה' תִּנּוּ – שנינו במשנה, דהיינו, מסוף
שעה תשיעית של היום ותחילת שעה עשירית.
הגמרא מבארת את צדדי הספק: האם פְּמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוּלָה' תִּנּוּ –
שינוי במשנה שלא לקבוע סעודה על הפת, וְטַעַם הַאיסור הוא
מִשּׁוּם הַקְּרַבְתָּ קֶרֶבן בִּזְמַנָּה, שחששו חכמים שאם יקבע אדם
סעודה על הפת סמוך לזמן מנחה גדולה דִּילְמָא אֵתִי לְמִיָּשֵׁךְ –
שמא יבוא להימשך בסעודתו,

הגמרא מביאה פסקי הלכה בדיני קידוש והבדלה: אָמַר רבא,
הִלְבְּתָא – נוקטים אנו להלכה, שאדם שטַעַם קודם קידוש רשאי
להיות מְקַדֵּשׁ לאחר מכן, וכן אדם שטַעַם קודם הבדלה מְקַדֵּיל
לאחר האכילה. וְמִי שֶׁלֹּא קִדְּשׁ בְּעֶרְבּ (בלי ל) שָׁבֵת, רשאי להיות
מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ במשך כָּל הַיּוֹם כּוֹלוֹ, עַד מוֹצָאֵי שָׁבֵת. וְמִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל
כְּמוֹצָאֵי שָׁבֵת, מְבָדִיל וְהוֹלֵךְ במשך כָּל הַשָּׁבֵת (וְהַשְּׁבוּעַ) כּוֹלוֹ, עַד
יום רביעי.
הגמרא מביאה לשון אחר בדברי רבא: אָמַיְמַר, פְּתַח לָהּ לְהָא
שְׁמַע מִיָּנָה – היה אומר את פסק ההלכה משמו
של רבא בלשון זה. אָמַר רבא, הִלְבְּתָא מִי שְׁטַעַם קודם קידוש
רשאי להיות מְקַדֵּשׁ לאחר מכן, וְמִי שְׁטַעַם קודם הבדלה רשאי
להיות מְבָדִיל. מִי שֶׁלֹּא קִדְּשׁ עֶרְבּ שָׁבֵת, מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ במשך כָּל
הַיּוֹם כּוֹלוֹ. מִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל כְּמוֹצָאֵי שָׁבֵת, מְבָדִיל וְהוֹלֵךְ במשך כָּל
הַיּוֹם שְׁלֹאֲתָרְיוֹ כּוֹלוֹ. כלומר, לפי לשון זה שאמר אמימר, לא התיר
רבא להשלים את ההבדלה במשך כל השבוע (דהיינו עד יום
רביעי), אלא רק ביום ראשון לבדו.
הגמרא מביאה מעשה בענין הבדלה על 'חמר מדינה': אָמְרִי לִיה
(וְאִמְרוּ לוֹ) מִרְיָא וְיָמַר קְשִׁישָׁא בְּרִיהּ (וּבְנִיּוֹ) דְּרַב הִסְדָּא לְרַב
אִשִּׁי, וְיָמַנָא הִדָּא אִיקְלַע אִמְיָמַר לְאַתְרִין – פעם אחת נודמן אמימר
למקומנו, וְלֹא הָוָה לָן חִמְרָא – ולא היה לנו יין להבדלה. אִייתִינָא
לִיה שִׁיכְרָא וְלֹא אֶבְדִּיל – הבאנו לו שיכר, ולא רצה להבדיל עליו,
וְכַתְּ מוֹת – והלך לישון כשהוא מעונה בלא אכילה. לְמַתָּר – ביום
ראשון, מְרַחֵמָא וְאִייתִינָא לִיה חִמְרָא – טרחנו והבאנו לו יין, וְאֶבְדִּיל
וְטַעַם מִיָּדִי – והבדיל עליו, ולאחר מכן טעם דבר מה. לְשִׁנְהָ
אחזרת תו אִיקְלַע לְאַתְרִין – שוב הודמן אמימר למקומנו, ואף
הפעם לא הָוָה לָן חִמְרָא אִייתִינָא שִׁיכְרָא – לא היה לנו יין להבדלה
והבאנו שיכר. אָמַר אמימר, אִי הֲכִי – אם כן, שלעולם אין היין
מצוי בעיר הזאת אלא השיכר, נמצא שהשיכר חִמְר מְדִינָה הוּא –
כיון של מדינה זו הוא נידון, אֶבְדִּיל וְטַעַם מִיָּדִי – הבדיל על השיכר
וטעם דבר מה.
שְׁמַע מִיָּנָה תֵּלֵת – ויש ללמוד ממעשה זה שלשה דינים: האחד,
שְׁמַע מִיָּנָה שֶׁהַמְבָדִיל בְּתַפְלָה באמירת 'אתה חוננתנו' צָרִיךְ שִׁיבְדִיל
גַּם עַל הַכּוּס, שהרי אמימר הבדיל בתפילה, ואף על פי כן רצה
להבדיל על הכוס. הדין השני שיש ללמוד ממעשה זה, וְשְׁמַע מִיָּנָה
אִסוּר לֹא לְאָרֶם שִׁיאָבֵל קוֹדֵם שִׁיבְדִיל, ולפיכך לן אמימר כשהוא
מעונה. והשלישי, וְשְׁמַע מִיָּנָה מִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל כְּמוֹצָאֵי שָׁבֵת מְבָדִיל
וְהוֹלֵךְ במשך כָּל הַשָּׁבֵת (וְהַשְּׁבוּעַ) כּוֹלוֹ, שהרי אמימר לא הבדיל
במוצאי שבת, והשלים את ההבדלה למחרת.
הגמרא דנה בענין קידוש והבדלה על שיכר: בְּעָא מִיָּנָה (וְשֶׁאֵל)
רַב הוֹנָא מִרַב הִסְדָּא, מַהוּ לְקַדְּשֵׁי אִישִׁיכְרָא – האם מותר לקדש על
שיכר העשוי מתמרים, במקום שאין היין מצוי.
אָמַר לו רב חסדא, הַשְּׁתָא – מעתה יש לתמוה, וְמַה פְּרִיזוּמָא –
שיכר העשוי מעשורים, וְהָאֵינִי – ושיכר העשוי מתאנים, וְאֵמְנִי –
ושיכר העשוי מפירות הסנה, כגון תותים, שהם משובחים יותר
משיכר העשוי מתמרים, בְּעָעֵא מִיָּנָה – ששאלתי מִרַב אם מותר
לקדש עליהם. וְרַב שֶׁאֵל זֹאת מְרַבֵּי חֵיָא, וְרַבִּי חֵיָא שֶׁאֵל זֹאת
מְרַבֵּי, וְלֹא פָּשַׁט לִיה רַבִּי אֵת הַסֵּפֶק, דהיינו, שלא התיר לו לקדש
עליהם, שִׁיכְרָא – סתם שיכר העשוי מן התמרים, מִבְּעָיָא – האם
צריך לומר שאין מקדשים עליו.
כְּבוֹר מִיָּנָה – סברו התלמידים ששמעו דין זה ממנו, קְדוּשִׁי הוּא דְּלֹא
מְקַדְּשִׁין עֲלֵיהּ – שרק קידוש אין עושים על השיכר, אֶבְל אֶבְדִּיל
מְבָדִילִין – מותר להבדיל עליו. אָמַר לָהּ (וְלֵהֶם) רַב הִסְדָּא, הֲכִי
(וְכֵן) אָמַר רַב, כְּשֶׁם שְׁאֵין מְקַדְּשִׁין עֲלֵיו – על השיכר, כֵּךְ אֵין
מְבָדִילִין עֲלֵיו. אִיתְמַר נָמִי – וכן נאמר בבית המדרש, אָמַר רַב
תַּחְלִיפָא בַר אֲבִימִי אָמַר שְׁמוּאֵל, כְּשֶׁם שְׁאֵין מְקַדְּשִׁין עֲלֵיו כֵּךְ אֵין
מְבָדִילִין עֲלֵיו.
הגמרא מביאה מעשה בענין קידוש על שיכר: לְוִי שְׁדַר לִיה (וְשֶׁלֹּא)
לוֹ לְרַבִּי שִׁיכְרָא בַר תַּלְמִיר מְנִי – שיכר שנעשה על ידי כתישת
שלש עשרה ערימות של תמרים. מְעַמִּיָּה – טעם רבי לשיכר זה,
הָוָה כְּסִים מוֹבָא – והיה טעמו ערב לו ביותר. אָמַר רַבִּי, שיכר כְּגוֹן
זֶה רָאוּי לְקַדֵּשׁ עֲלֵיו בשבת, וְלוֹמַר עֲלֵיו כֵּל שִׁירוֹת וְתוֹשָׁבְחוֹת
שְׁבָעוּלָם. בְּלִילִיא צְעָרִיהּ – בלילה גרמה שתיית השיכר צער הגוף

פרק עשירי – ערבי פסחים דף קז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קמ"ה רש"י

1 כל השבת — כדאמרן לעיל עד יום רביעי. פירווא — שבר שעורים בלשון לעו
 2 ברי"ש. ותאיני — שבר תאנים. ואסני — שבר תותים. שיכרא — שבר תמרים. בר
 3 תליסר מגני — שנתנו מים על התמרים ואחר שזבו נתן על תמרים אחרים, וכן הביא
 4 תמרים עד שלשה עשר פעמים. מייסרן ומפיים — מצערין, ובשעת שהיה מפיסין הן,
 5 כלומר טובים הן וראוי לומר עליהן קידוש
 6 והבדלה. ארוח ברבים — נדר שאין לו הפרה. מי
 7 זוריון — מי משרת הפשתן. שרי ליה אבא —
 8 התחלה לעשות שבר ולהשתכר בו מערב, לכך
 9 הוא יפה בעיניך ומקדש אתה עליו. כוס של
 10 בריכה — ברכת המזון. מפעמת יין בכל שהוא —
 11 אותה טעימה שאמרה המברך צריך שיטעום —
 12 בכל שהוא. מנחה גדולה — (משבע) שעות
 13 ומחצה ולמעלה זמן הקרבת תמיד כשאתה בא
 14 להקדימו. ומשום פסח — שמוא ישב בסעודה
 15 וימנע ויפגע מעשות פסח.

רשב"ם

1 כל השבת כולה — כדאמרן לעיל. עד יום
 2 רביעי, והכי קיימא לן כרבא דאמר: טעם
 3 מקדש. ואם שכח ולא קידש — מקדש למחר
 4 כל היום כולו. וכן טעם מבדיל, ואם לא הבדיל
 5 — מבדיל והולך עד יום רביעי. ובת שוית —
 6 לן מעונה שלא אבל וקרא הוא בדניאל. חמר
 7 מדינה — אין אין אחר בעיר הוית כי אם שבר,
 8 הלכך מבדילין בו וכן הלכה. אבל מים לא
 9 איקרו חמר מדינה, ואין מבדילין על המים
 10 אפילו היבא דליכא שבר ויין. שמעת מינה
 11 תלה — שלשה דברים בסודי הבדלה, ואף על
 12 גב דשמעינן מינה דמבדילין על חמר מדינה אף
 13 על פי שאינו יין, לא חשיב, דלא איירי אלא
 14 בסדר הבדלה. אי נמי, מילתא דפשיטא הוא,
 15 דכין דאין יין אחר בעיר — טוב לו שיבדיל על
 16 השבר משלא יבדיל כלל. מהו לקדושי אשכרא
 17 — במקום שאין יין. פירווא — שבר שעורים.
 18 ותאיני — שבר תאנים. ואסני — שעורים שבר
 19 מפיי סנה, כגון תותין והללו חשובים יותר
 20 מסתם שבר שלחם שהיה של תמרים. אבל
 21 אבדולי מבדילין — אליבא דרב. תליסר מגני
 22 — שנתנו המים על התמרים ואחר כך נותנן על
 23 תמרים אחרים, וכן הביא אחרים עד שלש
 24 עשרה פעמים. ר"מגני נראה שהוא לשון "אשר
 25 מגן צריך בידך" (בראשית יד) ומתרגמין "מסך"
 26 והוא לשון מסר, כך השיכרא היה כותש גם כן
 27 ומשבר התמרים חרשים שלש עשרה פעמים.
 28 צעריה — שלשול, חמרים משלשלין
 29 כדאמרין בכתובות (יב.) מייסרן ומפיים —
 30 בתמיה, וכי מי שמעצור ראוי הוא לפייס ולרצות
 31 להקדוש ברוך הוא ולומר עליו קידוש? ארוח
 32 ברבים — נדר שאין לו הפרה. מי זוריון — מי
 33 משרת פשתן. תיהו שקיותיה שיכרא — עני
 34 יידיה, שלא יוכל לקנות יין, מדה כנגד מדה.
 35 מקדש אשיכרא — ואף על פי שהיה יין בעירה,
 36 וטעמו משום דחביב ליה, כדאמר לעיל: זמנן דחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא. שרי ליה אבא —
 37 התחיל לעשות שבר ולהשתכר בו, ויפה בעיניך, ומקדש אתה עליו. ואין מברכין
 38 — ברכת המזון בדמפרש לקמן. כוס של בריכה — ברכת המזון; הני מילי דלא קבע עליה, אבל קבע עליה — לית לן בה, לא גרסינן כלל. מפעמת יין כל שהוא — אותה טעימה
 39 שאמרה המברך צריך שיטעום, אותה טעימה די בכל שהוא. וטעם מלא לונמא יצא ואם לאו לא יצא — והכי הילכתא. והוא שלא טעם אחד מכל המסובין, אבל טעם אחד מהם,
 40 יצאו כולן ידי הובתן ואף על פי שלא טעמו. אמר רב נתמן בר יצחק אנא תנינא לה — להדיא מתנינא משמיה דרב גידל (דמגוש) אבל אינו מזכיר מי הוא, שמוא גידול בר
 41 מנשיא, או גידול דמן גרש. מנחה גדולה — משש שעות ומחצה ולמעלה. והיינו זמן עשיית תמיד הערב כשאתה בא להקדימו, כגון בערב הפסח שחל להיות בערב שבת
 שנשחט בשש ומחצה והפסח אחריו, כדאמרין בתמיד נשחט" (לעיל נח.א.) ומשום פסח — שמוא ישב בסעודה ויפגע מעשות פסח.

1 וארתי לאימנועי מפסח - ואפילו אחר שיעשה פסח אסור כדי שלא ימהר לאכול ויעשה
2 פסח שלא כראוי. **דילמא** אתי למיכל אכילה גסה - ואינה אכילה, כדאמרין
3 בפרק בתרא דיומא (פ.ב.) האוכל אכילה גסה ביום הכפורים - פטור. וקשה: דאמרין בניו
4 (כג.א) גבי פסח זה שאכלו אכילה גסה "ופושעים ישכלו בם". ופרקי: רשע קרית ליה? נהי

5 דלא עבדי מצוה מן המנוחר, פסח מיהא קא עבדו!
6 ואומר רבינו תם, דתרי גוויי אכילה גסה: אחת
7 שנפשו קצה מלאכול - ועל אותה פטור ביום
8 הכפורים, ויש אכילה גסה שאינו מתאוה לאכול,
9 אך יש בה טעם. והא דפסח נאכל על השבע -
10 היינו שמתאוה לאכול קצת. ועוד יש לומר: דאין
11 לו לקרותו רשע כיון שקיים מצות פסח אף על פי
12 שלא קיים מצות אכילה, דאכילת פסחים לא
13 מבעבא. ומה שפירש רבינו שמואל בן מאיר דנקט
14 מצה משום דשייכא אפילו בזמן הזה דליכא פסח
15 - לא נהירא. דאפילו הוי טעמא משום פסח,
16 אסור בזמן הזה כדמובח בסמוך גבי רב ששת

17 דהוה יתיב כולי יומא וימא תבעינא. ופירוש אור
18 עיקר, שפירש דנקט מצה דבאכילה מועטת הוי
19 אכילה גסה. **אפילו** אגריפס המלך - פירש
20 רבינו שמואל בן מאיר: מלך כשר ומבני חשמונאי
21 היה. ולא דק, בדסוסה (מ.א.א) אמרין כשהגיע
22 למקרב אחך תשים עלך מלך" זלגו עיניו
23 דמעות.

24 **שחיה** רגיל לאכול בתשע שעות - יש
25 מפרשים: לפי שדרך מלכים לעמוד בשלש שעות,
26 והיה מתנהג כחלמדי חכם לאכול בשעה ששת
27 אחרי קומנו. ואין נראה: דאם כן היה ליה למימר
28 תשע שעות לאגריפס כשש שעות לחלמדי חכם.
29 **מיני** תרגימא - פירש רבינו שמואל בן מאיר:
30 פירות אחרך תשים עלך מלך" זלגו עיניו
31 בתוספתא ד"ריבד מברכין": הביאו לפניו מיני

32 תרגימא מברך "בורא מיני מזונות" ואין מברכין "בורא מיני מזונות" אלא על חמשת מינים.
33 ומיהו בפרק בתרא דיומא (ע.ט.ב.) איכא חד שניא דמשני: ואיבעית אימא. מאי מיני תרגימא
34 - פרי. **נירו** לכס נם - פירש רבינו שמואל בן מאיר: דעל ידי החרישה מקבלת הוריעה
35 - הכי נמי על ידי אכילת תרגימא יאכל מצה. מיהו חרישה חריעה תרי מילי ניהו, ולא דמי
36 לשתי אכילות. ונראה שזה הפסוק מושל הוא, כענין זה דכתיב (ירמיה ד.) "אם תשוב ישראל
37 נאם ה' אלי תשוב אם חסיר שקיצי" וגו', פירושו: לאחר שחסירו שקיצים - אז תשובו אלי,
38 וכל זמן ששקיצים עמכם ונתייאשתם ממני - לא תוכלו לשוב, "כי בה אמר ה'... נירו לכס
39 ניר ואל תורעו אל קוצים" כן זמן שהקוצים בתוכו - אינה מועלת זריעתה כלום, והכי נמי
40 מיידי ובר דלבר כשאכל קצת לבו נמשך יותר, אבל כשלא אכל כלל ונתיאש - אין לבו
41 נמשך אחר אכילה והוי כוורק אבן לחמת.

1 **וארתי לאימנועי מלמיעבד פסחא. או דילמא**
2 **סמוך למנחה קמנה תנן, ומשום מצה דילמא**
3 **אתי למיכלה למצה אכילה גסה. אמר רבינא,**
4 **תא שמע: אפילו אגריפס המלך שהוא רגיל**
5 **לאכול בתשע שעות - אותו היום לא יאכל**
6 **עד שתחשך. אי אמרת בשלמא סמוך למנחה**
7 **קמנה תנן - היינו רבותיה דאגריפס, אלא אי**
8 **אמרת סמוך למנחה גדולה תנן - מאי רבותיה**
9 **דאגריפס? חל איפור עליה מעיקרא! אלא סמוך**
10 **למנחה קמנה תנן - סוף סוף, מאי רבותיה**
11 **דאגריפס? הא קמניא ליה זמן איפורא! מהו**
12 **דתיקא: תשע שעות לאגריפס פארבע שעות דידן**
13 **דמי, קא משמע לן. אמר רבי יוסי: אבל מטביל**
14 **הוא במיני תרגימא. רבי יצחק מטביל בירקי. תניא**
15 **נמי הכי: השמש מטביל בבני מעין ונותנו לפני**
16 **האורחים. ואף על פי שאין ראיה לדבר - זכר לדבר,**
17 **שנאמר: "נירו לכס ניר ואל תורעו אל קוצים". רבא**
18 **הוה שתי תמרא בולי מעלי יומא דפיסחא, פי הכי**
19 **דינוריה לליביה, דגיכול מצה טפי לאורתא. אמר**
20 **רבא: מנא אמינא לה דתמרא מינר גירי - דתנן:**
21 **בן**

1 **בן**
2 **בן**
3 **בן**
4 **בן**
5 **בן**
6 **בן**
7 **בן**
8 **בן**
9 **בן**
10 **בן**
11 **בן**
12 **בן**
13 **בן**
14 **בן**
15 **בן**
16 **בן**
17 **בן**
18 **בן**
19 **בן**
20 **בן**
21 **בן**
22 **בן**
23 **בן**
24 **בן**
25 **בן**
26 **בן**
27 **בן**
28 **בן**
29 **בן**
30 **בן**
31 **בן**
32 **בן**
33 **בן**
34 **בן**
35 **בן**
36 **בן**

1 ואין כאן לחוש אלא משום מצה שלא יאכלנה אכילה גסה. ונתי נמי דמשום פסח
2 איכא למיחש לאכילה גסה, דאף על גב דהוא נאכל על השובע, אכילה גסה מיהא
3 אינה אכילה, ובקדשים מוזק הוא דחשבין ליה ביבמות (מ.א.) אלא משום דלגבי לחם
4 הוא אכילה גסה, באכילה מועטת נקט מצה. אי נמי, רבותא קאמר והכי קאמר: או
5 דילמא סמוך למנחה קטנה ואפילו בזמן דליכא פסח, דליכא למיחש לעשייתו ולא
6 לאכילתו, משום אכילת מצה מיהא איכא דלא ליהוי אכילה גסה חיישין. **אגריפס**
7 **המלך** - מלך כשר היה ממלכי חשמונאי, ולא היה אוכל עד שעה תשע, רבותיה
8 **דאגריפס** - אלא רבותא דקתני באגריפס: דאף על גב דעדיין
9 לא אכל, ומן איסורא לא מטא אבתי בשעה תשיעית עד לאחר תשעה, אפילו הכי
10 לא יאכל משום דמשיך ליה עד זמן איסור ויתענה ולא יאכל. **אלא אי אמרת** -
11 ממנחה גדולה ולמעלה אסור, מאי "אפילו אגריפס" הא מטא כבר זמן איסוריה משש
12 שעות ומחצה ואילך, וצריכה למימר דאסור? בתמיה, דאטו משום דלא אכל בעי למיעבד איסורא? כדבעין למימר לקמן לא גרס ליה. **סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא**
13 **מטא ליה עדין איסוריה** - קודם שיגמור סעודתו. דאפילו רבי יוסי דפליג בהפסקת ערב הפסח בריש פירקא, ואמר שלא להפסיק מאחר שהתחיל לאכול בהיתר, הא מודי
14 דאסור, דמעיקרא לדעת כן היה אוכל בתשע שעות שגמר סעודתו בתוך זמן איסוריה וכמתחיל לאכול אחר זמן איסורו דמי ואסיר. מהו דתימא תשע דאגריפס כארבע לדידן
15 דמי - דכיון דלמוד לאכול בתשע שעות כארבע שעות לדידן דמי, ויאכל גם הוא מצה לתיאבוק, גם הוא מכותינו שאוכלין כארבע שעות ביום, והלכך הואיל ואבתי לא מטא זמן
16 איסורא נישרי לאכול בתחלת תשיעית, אף על פי שתמשך סעודתו לאחר תשע, קא משמע לן דאסור לאכול. אבל אי הוה תנינן "סמוך למנחה גדולה" ליכא רבותא כלל, ולא הוה
17 שייך למיתני "אפילו" דכיון דטעמא משום דילמא אתו לאימנועי מפסח, ולא משום אכילה גסה דמצה, ליכא למימר הכי: מהו דתימא תשיעית לאגריפס כרביעית לדידן דמי, הלכך
18 שמעינן מינה דמנחה קטנה תנן. **מטביל ואוכל** - מן המנחה ולמעלה. תרגימא - פירות ובשר בלא לחם. והא דנקט "מטביל" שכל מאכלם על ידי טיבול. **בירקא** - היה אוכל ירק מן
19 המנחה ולמעלה לפי שאינו משובע, ונראה בעיני דמגרר ליכא למיכל, ואכל מצה לתיאבוק יותר, ולפיכך היה אוכל וירקו ולא היה נוהג כן כי אם ערב הפסח כדי להמשיך ולאכול
20 בלילה, כדאמרין במסכת שבת בפרק "תולין" (קמ"ג) אמר רב חסדא: ברי בר לא ליכול ירקא משום דמגררי ליכא בו, וכדאמר נמי בסמוך. רבא הוי שתי חמרא במעלי יומא דפסחא
21 כי היכי דנגריר לליביה, ודברים הללו, כגון מיני תרגימא וירקות ממשכיין את הלב לאכול, כדמובח נמי ברבות (מ.ב.א.) שדחי רגילין לאכול פרפרת קודם אכילת הפת לגרר את
22 הלב, דנתנו: בירך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת, אלמא דפרפרת קודם לפת. **תניא נמי הכי** - דאנוכלין מיני תרגימא ערב הפסח כדי להמשיך
23 את הלב. **השמש מטביל בבני מעים** - כלומר, בבני מעים של בהמות הנשחטות לסעודת יום טוב, וגם נותן מהם לפני האורחין המנויין יחד על הפסח, כדי שיאכלו מצה ופסח
24 לתיאבוק, ובערב הפסח קאי בתוספתא דפסחים. ואפילו מן המנחה ולמעלה, דלעיל מינה תניא: ערב פסח סמוך למנחה לא יאכל בו, **ואף על פי שאין ראיה לדבר** - דאכילה
25 מושבת אכילה, וזכר לדבר יש קצת, דכתיב: "נירו לכס ניר" הראה לנו הנביא דוגמא שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הוריעה, ואם אינה חרושה אינה מקבלת הוריעה. אף
26 אדם האוכל דברים שאין משיבין את האדם פותחים בני מעים. ומרחיבין אותן, ויקבל המאכל של סעודה אחרי כן לתיאבוק. כך נראה בעיני שיטה זו ועיקרה. ורבינו שלמה
27 זקני פירשה כן: בני מעים - הואיל ועסוק בסעודה יכול הוא לאכול בני מעים, מה שדרך השמש לאכול רשאי הוא לעשות כן מן המנחה ולמעלה, דהואיל ועסוק בהן מצערי
28 ליה אי לא אכיל ואי אכיל לא משבעי ליה. **נירו לכס ניר** - כשאתם טורחים ודוגמא שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הוריעה, ואם אינה חרושה אינה מקבלת הוריעה. אף
29 ליה, ולא נהירא. עוד יש לחוש אחר ואין בו ממש.
30 ליה.

1 **רשב"ם**
2 **או דילמא סמוך למנחה קמנה** - והיינו בגמרא
3 דהקרבת תמיד של כל השנה כשהוא מאוחר,
4 דהשתא משום אימנועי מפסח ליכא, דערב
5 הפסח היה התמיד קרב בשמונה ומחצה והפסח
6 אחריו מיד, לפיכך אם בא לאכול סמוך למנחה
7 קטנה, דהיינו בגמרא תשעה ובר נשחט הפסח.
8 ואין כאן לחוש אלא משום מצה שלא יאכלנה אכילה גסה. ונתי נמי דמשום פסח
9 איכא למיחש לאכילה גסה, דאף על גב דהוא נאכל על השובע, אכילה גסה מיהא
10 אינה אכילה, ובקדשים מוזק הוא דחשבין ליה ביבמות (מ.א.) אלא משום דלגבי לחם
11 הוא אכילה גסה, באכילה מועטת נקט מצה. אי נמי, רבותא קאמר והכי קאמר: או
12 דילמא סמוך למנחה קטנה ואפילו בזמן דליכא פסח, דליכא למיחש לעשייתו ולא
13 לאכילתו, משום אכילת מצה מיהא איכא דלא ליהוי אכילה גסה חיישין. **אגריפס**
14 **המלך** - מלך כשר היה ממלכי חשמונאי, ולא היה אוכל עד שעה תשע, רבותיה
15 **דאגריפס** - אלא רבותא דקתני באגריפס: דאף על גב דעדיין
16 לא אכל, ומן איסורא לא מטא אבתי בשעה תשיעית עד לאחר תשעה, אפילו הכי
17 לא יאכל משום דמשיך ליה עד זמן איסור ויתענה ולא יאכל. **אלא אי אמרת** -
18 ממנחה גדולה ולמעלה אסור, מאי "אפילו אגריפס" הא מטא כבר זמן איסוריה משש
19 שעות ומחצה ואילך, וצריכה למימר דאסור? בתמיה, דאטו משום דלא אכל בעי למיעבד איסורא? כדבעין למימר לקמן לא גרס ליה. **סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא**
20 **מטא ליה עדין איסוריה** - קודם שיגמור סעודתו. דאפילו רבי יוסי דפליג בהפסקת ערב הפסח בריש פירקא, ואמר שלא להפסיק מאחר שהתחיל לאכול בהיתר, הא מודי
21 דאסור, דמעיקרא לדעת כן היה אוכל בתשע שעות שגמר סעודתו בתוך זמן איסוריה וכמתחיל לאכול אחר זמן איסורו דמי ואסיר. מהו דתימא תשע דאגריפס כארבע לדידן
22 דמי - דכיון דלמוד לאכול בתשע שעות כארבע שעות לדידן דמי, ויאכל גם הוא מצה לתיאבוק, גם הוא מכותינו שאוכלין כארבע שעות ביום, והלכך הואיל ואבתי לא מטא זמן
23 איסורא נישרי לאכול בתחלת תשיעית, אף על פי שתמשך סעודתו לאחר תשע, קא משמע לן דאסור לאכול. אבל אי הוה תנינן "סמוך למנחה גדולה" ליכא רבותא כלל, ולא הוה
24 שייך למיתני "אפילו" דכיון דטעמא משום דילמא אתו לאימנועי מפסח, ולא משום אכילה גסה דמצה, ליכא למימר הכי: מהו דתימא תשיעית לאגריפס כרביעית לדידן דמי, הלכך
25 שמעינן מינה דמנחה קטנה תנן. **מטביל ואוכל** - מן המנחה ולמעלה. תרגימא - פירות ובשר בלא לחם. והא דנקט "מטביל" שכל מאכלם על ידי טיבול. **בירקא** - היה אוכל ירק מן
26 המנחה ולמעלה לפי שאינו משובע, ונראה בעיני דמגרר ליכא למיכל, ואכל מצה לתיאבוק יותר, ולפיכך היה אוכל וירקו ולא היה נוהג כן כי אם ערב הפסח כדי להמשיך ולאכול
27 בלילה, כדאמרין במסכת שבת בפרק "תולין" (קמ"ג) אמר רב חסדא: ברי בר לא ליכול ירקא משום דמגררי ליכא בו, וכדאמר נמי בסמוך. רבא הוי שתי חמרא במעלי יומא דפסחא
28 כי היכי דנגריר לליביה, ודברים הללו, כגון מיני תרגימא וירקות ממשכיין את הלב לאכול, כדמובח נמי ברבות (מ.ב.א.) שדחי רגילין לאכול פרפרת קודם אכילת הפת לגרר את
29 הלב, דנתנו: בירך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת, אלמא דפרפרת קודם לפת. **תניא נמי הכי** - דאנוכלין מיני תרגימא ערב הפסח כדי להמשיך
30 את הלב. **השמש מטביל בבני מעים** - כלומר, בבני מעים של בהמות הנשחטות לסעודת יום טוב, וגם נותן מהם לפני האורחין המנויין יחד על הפסח, כדי שיאכלו מצה ופסח
31 לתיאבוק, ובערב הפסח קאי בתוספתא דפסחים. ואפילו מן המנחה ולמעלה, דלעיל מינה תניא: ערב פסח סמוך למנחה לא יאכל בו, **ואף על פי שאין ראיה לדבר** - דאכילה
32 מושבת אכילה, וזכר לדבר יש קצת, דכתיב: "נירו לכס ניר" הראה לנו הנביא דוגמא שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הוריעה, ואם אינה חרושה אינה מקבלת הוריעה. אף
33 אדם האוכל דברים שאין משיבין את האדם פותחים בני מעים. ומרחיבין אותן, ויקבל המאכל של סעודה אחרי כן לתיאבוק. כך נראה בעיני שיטה זו ועיקרה. ורבינו שלמה
34 זקני פירשה כן: בני מעים - הואיל ועסוק בסעודה יכול הוא לאכול בני מעים, מה שדרך השמש לאכול רשאי הוא לעשות כן מן המנחה ולמעלה, דהואיל ועסוק בהן מצערי
35 ליה אי לא אכיל ואי אכיל לא משבעי ליה. **נירו לכס ניר** - כשאתם טורחים ודוגמא שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הוריעה, ואם אינה חרושה אינה מקבלת הוריעה. אף
36 ליה, ולא נהירא. עוד יש לחוש אחר ואין בו ממש.
37 ליה.

1 **או דילמא סמוך למנחה קמנה** - והיינו בגמרא
2 דהקרבת תמיד של כל השנה כשהוא מאוחר,
3 דהשתא משום אימנועי מפסח ליכא, דערב
4 הפסח היה התמיד קרב בשמונה ומחצה והפסח
5 אחריו מיד, לפיכך אם בא לאכול סמוך למנחה
6 קטנה, דהיינו בגמרא תשעה ובר נשחט הפסח.
7 ואין כאן לחוש אלא משום מצה שלא יאכלנה אכילה גסה. ונתי נמי דמשום פסח
8 איכא למיחש לאכילה גסה, דאף על גב דהוא נאכל על השובע, אכילה גסה מיהא
9 אינה אכילה, ובקדשים מוזק הוא דחשבין ליה ביבמות (מ.א.) אלא משום דלגבי לחם
10 הוא אכילה גסה, באכילה מועטת נקט מצה. אי נמי, רבותא קאמר והכי קאמר: או
11 דילמא סמוך למנחה קטנה ואפילו בזמן דליכא פסח, דליכא למיחש לעשייתו ולא
12 לאכילתו, משום אכילת מצה מיהא איכא דלא ליהוי אכילה גסה חיישין. **אגריפס**
13 **המלך** - מלך כשר היה ממלכי חשמונאי, ולא היה אוכל עד שעה תשע, רבותיה
14 **דאגריפס** - אלא רבותא דקתני באגריפס: דאף על גב דעדיין
15 לא אכל, ומן איסורא לא מטא אבתי בשעה תשיעית עד לאחר תשעה, אפילו הכי
16 לא יאכל משום דמשיך ליה עד זמן איסור ויתענה ולא יאכל. **אלא אי אמרת** -
17 ממנחה גדולה ולמעלה אסור, מאי "אפילו אגריפס" הא מטא כבר זמן איסוריה משש
18 שעות ומחצה ואילך, וצריכה למימר דאסור? בתמיה, דאטו משום דלא אכל בעי למיעבד איסורא? כדבעין למימר לקמן לא גרס ליה. **סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא**
19 **מטא ליה עדין איסוריה** - קודם שיגמור סעודתו. דאפילו רבי יוסי דפליג בהפסקת ערב הפסח בריש פירקא, ואמר שלא להפסיק מאחר שהתחיל לאכול בהיתר, הא מודי
20 דאסור, דמעיקרא לדעת כן היה אוכל בתשע שעות שגמר סעודתו בתוך זמן איסוריה וכמתחיל לאכול אחר זמן איסורו דמי ואסיר. מהו דתימא תשע דאגריפס כארבע לדידן
21 דמי - דכיון דלמוד לאכול בתשע שעות כארבע שעות לדידן דמי, ויאכל גם הוא מצה לתיאבוק, גם הוא מכותינו שאוכלין כארבע שעות ביום, והלכך הואיל ואבתי לא מטא זמן
22 איסורא נישרי לאכול בתחלת תשיעית, אף על פי שתמשך סעודתו לאחר תשע, קא משמע לן דאסור לאכול. אבל אי הוה תנינן "סמוך למנחה גדולה" ליכא רבותא כלל, ולא הוה
23 שייך למיתני "אפילו" דכיון דטעמא משום דילמא אתו לאימנועי מפסח, ולא משום אכילה גסה דמצה, ליכא למימר הכי: מהו דתימא תשיעית לאגריפס כרביעית לדידן דמי, הלכך
24 שמעינן מינה דמנחה קטנה תנן. **מטביל ואוכל** - מן המנחה ולמעלה. תרגימא - פירות ובשר בלא לחם. והא דנקט "מטביל" שכל מאכלם על ידי טיבול. **בירקא** - היה אוכל ירק מן
25 המנחה ולמעלה לפי שאינו משובע, ונראה בעיני דמגרר ליכא למיכל, ואכל מצה לתיאבוק יותר, ולפיכך היה אוכל וירקו ולא היה נוהג כן כי אם ערב הפסח כדי להמשיך ולאכול
26 בלילה, כדאמרין במסכת שבת בפרק "תולין" (קמ"ג) אמר רב חסדא: ברי בר לא ליכול ירקא משום דמגררי ליכא בו, וכדאמר נמי בסמוך. רבא הוי שתי חמרא במעלי יומא דפסחא
27 כי היכי דנגריר לליביה, ודברים הללו, כגון מיני תרגימא וירקות ממשכיין את הלב לאכול, כדמובח נמי ברבות (מ.ב.א.) שדחי רגילין לאכול פרפרת קודם אכילת הפת לגרר את
28 הלב, דנתנו: בירך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת, אלמא דפרפרת קודם לפת. **תניא נמי הכי** - דאנוכלין מיני תרגימא ערב הפסח כדי להמשיך
29 את הלב. **השמש מטביל בבני מעים** - כלומר, בבני מעים של בהמות הנשחטות לסעודת יום טוב, וגם נותן מהם לפני האורחין המנויין יחד על הפסח, כדי שיאכלו מצה ופסח
30 לתיאבוק, ובערב הפסח קאי בתוספתא דפסחים. ואפילו מן המנחה ולמעלה, דלעיל מינה תניא: ערב פסח סמוך למנחה לא יאכל בו, **ואף על פי שאין ראיה לדבר** - דאכילה
31 מושבת אכילה, וזכר לדבר יש קצת, דכתיב: "נירו לכס ניר" הראה לנו הנביא דוגמא שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הוריעה, ואם אינה חרושה אינה מקבלת הוריעה. אף
32 אדם האוכל דברים שאין משיבין את האדם פותחים בני מעים. ומרחיבין אותן, ויקבל המאכל של סעודה אחרי כן לתיאבוק. כך נראה בעיני שיטה זו ועיקרה. ורבינו שלמה
33 זקני פירשה כן: בני מעים - הואיל ועסוק בסעודה יכול הוא לאכול בני מעים, מה שדרך השמש לאכול רשאי הוא לעשות כן מן המנחה ולמעלה, דהואיל ועסוק בהן מצערי
34 ליה אי לא אכיל ואי אכיל לא משבעי ליה. **נירו לכס ניר** - כשאתם טורחים ודוגמא שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הוריעה, ואם אינה חרושה אינה מקבלת הוריעה. אף
35 ליה, ולא נהירא. עוד יש לחוש אחר ואין בו ממש.
36 ליה.

1 **או דילמא סמוך למנחה קמנה** - והיינו בגמרא
2 דהקרבת תמיד של כל השנה כשהוא מאוחר,
3 דהשתא משום אימנועי מפסח ליכא, דערב
4 הפסח היה התמיד קרב בשמונה ומחצה והפסח
5 אחריו מיד, לפיכך אם בא לאכול סמוך למנחה
6 קטנה, דהיינו בגמרא תשעה ובר נשחט הפסח.
7 ואין כאן לחוש אלא משום מצה שלא יאכלנה אכילה גסה. ונתי נמי דמשום פסח
8 איכא למיחש לאכילה גסה, דאף על גב דהוא נאכל על השובע, אכילה גסה מיהא
9 אינה אכילה, ובקדשים מוזק הוא דחשבין ליה ביבמות (מ.א.) אלא משום דלגבי לחם
10 הוא אכילה גסה, באכילה מועטת נקט מצה. אי נמי, רבותא קאמר והכי קאמר: או
11 דילמא סמוך למנחה קטנה ואפילו בזמן דליכא פסח, דליכא למיחש לעשייתו ולא
12 לאכילתו, משום אכילת מצה מיהא איכא דלא ליהוי אכילה גסה חיישין. **אגריפס**
13 **המלך** - מלך כשר היה ממלכי חשמונאי, ולא היה אוכל עד שעה תשע, רבותיה
14 **דאגריפס** - אלא רבותא דקתני באגריפס: דאף על גב דעדיין
15 לא אכל, ומן איסורא לא מטא אבתי בשעה תשיעית עד לאחר תשעה, אפילו הכי
16 לא יאכל משום דמשיך ליה עד זמן איסור ויתענה ולא יאכל. **אלא אי אמרת** -
17 ממנחה גדולה ולמעלה אסור, מאי "אפילו אגריפס" הא מטא כבר זמן איסוריה משש
18 שעות ומחצה ואילך, וצריכה למימר דאסור? בתמיה, דאטו משום דלא אכל בעי למיעבד איסורא? כדבעין למימר לקמן לא גרס ליה. **סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא**
19 **מטא ליה עדין איסוריה** - קודם שיגמור סעודתו. דאפילו רבי יוסי דפליג בהפסקת ערב הפסח בריש פירקא, ואמר שלא להפסיק מאחר שהתחיל לאכול בהיתר, הא מודי
20 דאסור, דמעיקרא לדעת כן היה אוכל בתשע שעות שגמר סעודתו בתוך זמן איסוריה וכמתחיל לאכול אחר זמן איסורו דמי ואסיר. מהו דתימא תשע דאגריפס כארבע לדידן
21 דמי - דכיון דלמוד לאכול בתשע שעות כארבע שעות לדידן דמי, ויאכל גם הוא מצה לתיאבוק, גם הוא מכותינו שאוכלין כארבע שעות ביום, והלכך הואיל ואבתי לא מטא זמן
22 איסורא נישרי לאכול בתחלת תשיעית, אף על פי שתמשך סעודתו לאחר תשע, קא משמע לן דאסור לאכול. אבל אי הוה תנינן "סמוך למנחה גדולה" ליכא רבותא כלל, ולא הוה
23 שייך למיתני "אפילו" דכיון דטעמא משום דילמא אתו לאימנועי מפסח, ולא משום אכילה גסה דמצה, ליכא למימר הכי: מהו דתימא תשיעית לאגריפס כרביעית לדידן דמי, הלכך
24 שמעינן מינה דמנחה קטנה תנן. **מטביל ואוכל** - מן המנחה ולמעלה. תרגימא - פירות ובשר בלא לחם. והא דנקט "מטביל" שכל מאכלם על ידי טיבול. **בירקא** - היה אוכל ירק מן
25 המנחה ולמעלה לפי שאינו משובע, ונראה בעיני דמגרר ליכא למיכל, ואכל מצה לתיאבוק יותר, ולפיכך היה אוכל וירקו ולא היה נוהג כן כי אם ערב הפסח כדי להמשיך ולאכול
26 בלילה, כדאמרין במסכת שבת בפרק "תולין" (קמ"ג) אמר רב חסדא: ברי בר לא ליכול ירקא משום דמגררי ליכא בו, וכדאמר נמי בסמוך. רבא הוי שתי חמרא במעלי יומא דפסחא
27 כי היכי דנגריר לליביה, ודברים הללו, כגון מיני תרגימא וירקות ממשכיין את הלב לאכול, כדמובח נמי ברבות (מ.ב.א.) שדחי רגילין לאכול פרפרת קודם אכילת הפת לגרר את
28 הלב, דנתנו: בירך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת, אלמא דפרפרת קודם לפת. **תניא נמי הכי** - דאנוכלין מיני תרגימא ערב הפסח כדי להמשיך
29 את הלב. **השמש מטביל בבני מעים** - כלומר, בבני מעים של בהמות הנשחטות לסעודת יום טוב, וגם נותן מהם לפני האורחין המנויין יחד על הפסח, כדי שיאכלו מצה ופסח
30 לתיאבוק, ובערב הפסח קאי בתוספתא דפסחים. ואפילו מן המנחה ולמעלה, דלעיל מינה תניא: ערב פסח סמוך למנחה לא יאכל בו, **ואף על פי שאין ראיה לדבר** - דאכילה
31 מושבת אכילה, וזכר לדבר יש קצת, דכתיב: "נירו לכס ניר" הראה לנו הנביא דוגמא שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הוריעה, ואם אינה חרושה אינה מקבלת הוריעה. אף
32 אדם האוכל דברים שאין משיבין את האדם פותחים בני מעים. ומרחיבין אותן, ויקבל המאכל של סעודה אחרי כן לתיאבוק. כך נראה בעיני שיטה זו ועיקרה. ורבינו שלמה
33 זקני פירשה כן: בני מעים - הואיל ועסוק בסעודה יכול הוא לאכול בני מעים, מה שדרך השמש לאכול רשאי הוא לעשות כן מן המנחה ולמעלה, דהואיל ועסוק בהן מצערי
34 ליה אי לא אכיל ואי אכיל לא משבעי ליה. **נירו לכס ניר** - כשאתם טורחים ודוגמא שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הוריעה, ואם אינה חרושה אינה מקבלת הוריעה. אף
35 ליה, ולא נהירא. עוד יש לחוש אחר ואין בו ממש.
36 ליה.

1 **או דילמא סמוך למנחה קמנה** - והיינו בגמרא
2 דהקרבת תמיד של כל השנה כשהוא מאוחר,
3 דהשתא משום אימנועי מפסח ליכא, דערב
4 הפסח היה התמיד קרב בשמונה ומחצה והפסח
5 אחריו מיד, לפיכך אם בא לאכול סמוך למנחה
6 קטנה, דהיינו בגמרא תשעה ובר נשחט הפסח.
7 ואין כאן לחוש אלא משום מצה שלא יאכלנה אכילה גסה. ונתי נמי דמשום פסח
8 איכא למיחש לאכילה גסה, דאף על גב דהוא נאכל על השובע, אכילה גסה מיהא
9 אינה אכילה, ובקדשים מוזק הוא דחשבין ליה ביבמות (מ.א.) אלא משום דלגבי לחם
10 הוא אכילה גסה, באכילה מועטת נקט מצה. אי נמי, רבותא קאמר והכי קאמר: או
11 דילמא סמוך למנחה קטנה ואפילו בזמן דליכא פסח, דליכא למיחש לעשייתו ולא
12 לאכילתו, משום אכילת מצה מיהא איכא דלא ליהוי אכילה גסה חיישין. **אגריפס**
13 **המלך** - מלך כשר היה ממלכי חשמונאי, ולא היה אוכל עד שעה תשע, רבותיה
14 **דאגריפס** - אלא רבותא דקתני באגריפס: דאף על גב דעדיין
15 לא אכל, ומן איסורא לא מטא אבתי בשעה תשיעית עד לאחר תשעה, אפילו הכי
16 לא יאכל משום דמשיך ליה עד זמן איסור ויתענה ולא יאכל. **אלא אי אמרת** -
17 ממנחה גדולה ולמעלה אסור, מאי "אפילו אגריפס" הא מטא כבר זמן איסוריה משש
18 שעות ומחצה ואילך, וצריכה למימר דאסור? בתמיה, דאטו משום דלא אכל בעי למיעבד איסורא? כדבעין למימר לקמן לא גרס ליה. **סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא**
19 **מטא ליה עדין איסוריה** - קודם שיגמור סעודתו. דאפילו רבי יוסי דפליג בהפסקת ערב הפסח בריש פירקא, ואמר שלא להפסיק מאחר שהתחיל לאכול בהיתר, הא מודי
20 דאסור, דמעיקרא לדעת כן היה אוכל בתשע שעות שגמר סעודתו בתוך זמן איסוריה וכמתחיל לאכול אחר זמן איסורו דמי ואסיר. מהו דתימא תשע דאגריפס כארבע לדידן
21 דמי - דכיון דלמוד לאכול בתשע שעות כארבע שעות לדידן דמי, ויאכל גם הוא מצה לתיאבוק, גם הוא מכותינו שאוכלין כארבע שעות ביום, והלכך הואיל ואבתי לא מטא זמן
22 איסורא נישרי לאכול בתחלת תשיעית, אף על פי שתמשך סעודתו לאחר תשע, קא משמע לן דאסור לאכול. אבל אי הוה תנינן "סמוך למנחה גדולה" ליכא רבותא כלל, ולא הוה
23 שייך למיתני "אפילו" דכיון דטעמא משום דילמא אתו לאימנועי מפסח, ולא משום אכילה גסה דמצה, ליכא למימר הכי: מהו דתימא תשיעית לאגריפס כרביעית לדידן דמי, הלכך
24 שמעינן מינה דמנחה קטנה תנן. **מטביל ואוכל** - מן המנחה ולמעלה. תרגימא - פירות ובשר בלא לחם. והא דנקט "מטביל" שכל מאכלם על ידי טיבול. **בירקא** - היה אוכל ירק מן
25 המנחה ולמעלה לפי שאינו משובע, ונראה בעיני דמגרר ליכא למיכל, ואכל מצה לתיאבוק יותר, ולפיכך היה אוכל וירקו ולא היה נוהג כן כי אם ערב הפסח כדי להמשיך ולאכול
26 בלילה, כדאמרין במסכת שבת בפרק "תולין" (קמ"ג) אמר רב חסדא: ברי בר לא ליכול ירקא משום דמגררי ליכא

פסחים דף קז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמז

39 כְּאַרְבַּע שָׁעוֹת דִּין דְּמִי – שִׁישׁ לְדַמּוֹת אֶת אֲכִילַת אַגְרִיפָּס בְּשֶׁעָה
 40 תְּשִׁיעִית לְאֲכִילָה שֶׁלָּנוּ בְּשֶׁעָה רְבִיעִית, דְּהֵינּוּ, כִּשְׁם שֶׁאֵנוּ רְשָׁאִים
 41 לְאֲכֹל בְּעֶרֶב פֶּסַח בְּשֶׁעָה רְבִיעִית שֶׁל הַיּוֹם, כִּפִּי רְגִילוֹתֵינוּ בְּכָל
 42 יוֹם, וְאִין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמִּחַמַּת כֵּן לֹא נֹאכֵל מִצֵּה לְתִיאֲבוֹן בְּעֶרֶב, כִּךְ
 43 יֵהָא אַגְרִיפָּס רְשָׁאִי לְאֲכֹל בְּשֶׁעָה תְּשִׁיעִית, כִּפִּי רְגִילוֹתוֹ בְּכָל יוֹם,
 44 שְׁהֵי אִין זֶה מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ בְּכָל יוֹם לְאֲכֹל בְּעֶרֶב לְתִיאֲבוֹן, קָא מְשַׁמְעַ
 45 לָן – לְפִיכֵךְ הוֹצֵרְכָה הַבְּרִייתָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁאִין הֲדִין כֵּן, אֲלֵא
 46 אֲפִילוֹ אַגְרִיפָּס אֵינוּ רְשָׁאִי לְאֲכֹל בְּעֶרֶב פֶּסַח עַד שֶׁתַּחֲשֵׁר.
 47 הַגְּמָרָא מְפָרֶשֶׁת דְּבָרִים הַמוֹתְרִים בְּאֲכִילָה בְּעֶרֶב פֶּסַח: אָמַר רַבִּי
 48 (יֹסִי) [אֶסִּין], אֵף עַל פִּי שְׁאִין אָדָם רְשָׁאִי לְקַבֹּעַ סְעוּדָתוֹ עַל הַפֶּתַח
 49 בְּעֶרֶב פֶּסַח סוֹמֵךְ לְמַנְחָה, אָכַל מְטַבֵּיל הוּא וְאוֹכֵל עַל יַדֵּי טִיבּוֹלן
 50 בְּמֵינֵי תְּרִינְיָמָא, כְּלוֹמַר, רְשָׁאִי הוּא לְאֲכֹל מִן הַמַּנְחָה וְהֵלֵאָה פִּירוֹת
 51 וּבִשֶׁר בְּלֹא לַחֵם.
 52 רַבִּי יִצְחָק מְטַבֵּיל בְּרִבְּוִי – הֵיחָא אוֹכֵל יִרְקוֹת מִן הַמַּנְחָה וְהֵלֵאָה, לְפִי
 53 שְׁאִינֵם מְשִׁבְעִים, אֲלֵא גּוֹרְרִים תְּאוֹת הַמֵּאכֵל.
 54 תְּנִינָא נְמִי הֵבִי – וְאֵכֵן שְׁנִינוּ כֵּן בְּבְרִייתָא, שְׁמוֹתָר לְאָדָם לְאֲכֹל מִן
 55 הַמַּנְחָה וּלְמַעְלָה מֵינִי תְּרִינְיָמָא, כְּדִי לְמַשׁוֹךְ הַלֵּב לְסְעוּדַת הָעֶרֶב,
 56 הַשְּׂמֵשׁ מְטַבֵּיל בְּכֵינֵי מְעִינֵי – רְשָׁאִי לְאֲכֹל בְּעֶרֶב פֶּסַח מִן הַמַּנְחָה
 57 וּלְמַעְלָה בְּנֵי מְעִינֵם, שֶׁל בְּהַמּוֹת שֶׁנִּשְׁחַטוּ לְצוֹרֵךְ סְעוּדַת יוֹם טוֹב,
 58 וְנִזְתָּנָן – וְאֵף נֹתָן מֵהֶם לְפִנֵּי הָאוֹרְחִים הַמְּנוּיִים עִמּוֹ עַל הַפֶּסַח, כְּדִי
 59 שִׁיאֲכֹלוּ בְּעֶרֶב מִצֵּה וּפֶסַח לְתִיאֲבוֹן. וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין רְחֵיָה גְּמוּרָה
 60 לְדַבְּרֵי, שֶׁאֲכִילָה מִבִּיאָה תִּיאֲבוֹן לְאֲכִילָה נּוֹסֶפֶת, מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ וְכִר
 61 לְדַבְּרֵי – קִצַּת רֵאִיָּה, שְׁנֵאמַר (ירמיה ד א) 'נִירוּ לָכֶם נִיר וְאֵל תִּזְרְעוּ אֵל
 62 קוֹצִים' – חִירְשׁוּ אֶת הָאֲדָמָה תְּחִילָה לְהַמִּית הַשּׁוֹרְשִׁים, כְּדִי שֶׁלֹּא
 63 תִּזְרְעוּ לְאַחַר מִכֵּן עַל קוֹצִים. וְיֵשׁ לְהֵבִיא דּוּגְמָא מִמִּקְרָא זֶה,
 64 שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהַחֲרִישָׁה נִצְרַכְתָּ כְּדִי שֶׁתּוֹכֵל הָאֲדָמָה לְקַבֵּל לְאַחַר מִכֵּן
 65 אֶת הַזְּרִיעָה, וְאֵם אִין הַקְּרַקַּע חֲרוּשָׁה אֵינָה מְקַבֶּלֶת הַזֶּרַע, כִּךְ
 66 אֲכִילַת דְּבָרִים שְׁאִינֵם מְשִׁבְעִים גּוֹרֶמֶת לְפִתִּיחַת הַמְּעִיִּים
 67 וְהַרְחַבְתֶּם, וְעַל יַדֵּי כֵּן מְקַבֵּל הָאָדָם לְאַחַר מִכֵּן אֶת מֵאֲכִילֵי הַסְּעוּדָה
 68 לְתִיאֲבוֹן.
 69 הַגְּמָרָא מְבִיאָה הַנְּהַגְתּוֹ שֶׁל רַבָּא בְּעֶרֶב פֶּסַח: רַבָּא הָוָה שְׁתֵּי הַמְּרָא
 70 בּוֹלֵי מְעָלֵי יוֹמָא דְּפִיֶּסְחָא – הֵיחָא שׁוֹתָה יֵין בְּכָל הַיּוֹם שֶׁל עֶרֶב פֶּסַח,
 71 כִּי חֵיבֵי דְּנִיגְרִיָּה לְלִיבֵיהּ – כְּדִי שֶׁשְׁתִּיתִּי הֵיין תְּגַרּוּר אֶת תִּיאֲבוֹן
 72 לִיבִי, דְּנִיכּוֹל מִצֵּה מְפִי לְאוֹרְחָא – וְעַל יַדֵּי כֵּן יִאֲכֹל אֶת הַמִּצֵּה יוֹתֵר
 73 בְּתִיאֲבוֹן.
 74 אָמַר רַבָּא, מְנָא אֲמִינָא לָהּ – מִנֵּן לְמַדְתִּי לּוֹמַר דְּבַר זֶה, דְּחַמְרָא
 75 מֵינְרָא גְּרִיר – שֶׁשְׁתִּיהָ [מְרֻבָּח] שֶׁל יֵין גּוֹרֶרֶת אֶת הַתִּיאֲבוֹן, דְּתֵנָן –
 76 שֶׁכֵּךְ שְׁנִינוּ (לְקַמֵּן קוּיָה).

1 וְאֵתִי לְאִימְנוּעֵי מְלִמְיָעֵבֵד פֶּסְחָא – וְיּוֹבֵא לְהִדְמֵנָע מַלְעָשׁוֹת פֶּסַח. אוֹ
 2 דִּילְמָא – אוֹ שְׁמָא סְמוּךְ לְזִמְנָן מְנַחָה קְמַנָּה תֵּנָן, וּמְשׁוּם אֲכִילַת מְצֵה,
 3 לְפִי שֶׁחֲשָׁשׁוּ חֲכָמִים שֶׁאֵם יִקְבַּע אָדָם סְעוּדָתוֹ סוֹמֵךְ לְזִמְנָן מְנַחָה
 4 קִטְנָה דִּילְמָא אֵתִי לְמִיבְלָה לְמִצֵּה – שְׁמָא יּוֹבֵא לְאֲכֹל אֶת הַמִּצֵּה
 5 אֲכִילָה גְּסָה, דְּהֵינּוּ, שִׁיאֲכֵל הֶרְבֵּה בְּעֶרֶב פֶּסַח, עַד שֶׁלֹּא יוֹכֵל
 6 לְאֲכֹל אֶת הַמִּצֵּה בְּעֶרֶב אֲלֵא בְּקוּשִׁי, וְאֲכִילָה כְּזוֹ אִין עֲלֵיהּ שֶׁם
 7 'אֲכִילָה', וְנִמְצָא שְׁאִינוּ מְקִיִּים מִצְּוֹת אֲכִילַת מִצֵּה.
 8 הַגְּמָרָא פּוֹשְׁטָת אֶת הַסֵּפֶק מְבְרִייתָא: אָמַר רַבִּינָא, תָּא שְׁמַע – בּוֹא
 9 וְשִׁמַּע רְאִיהּ לְפִשְׁטֵי הַסֵּפֶק. שְׁנִינוּ בְּבְרִייתָא: אֲפִילוֹ אַגְרִיפָּס הִתְּלַף,
 10 שְׁהוּא רְגִיל לְאֲכֹל סְעוּדָה רְאִשׁוֹנָה בְּיוֹם בְּתִשְׁעֵי שָׁעוֹת – בְּשֶׁעָה
 11 תְּשִׁיעִית שֶׁל הַיּוֹם, מִכָּל מְקוֹם אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל עֶרֶב פֶּסַח לֹא יִאֲכֹל
 12 סְעוּדָה עַד שֶׁתַּחֲשֵׁר.
 13 וּמִבְּאֵר רַבִּינָא כִּיֵּצֵד יֵשׁ לְפִשְׁטֵי מִכֵּךְ אֶת הַסֵּפֶק: אִי אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא
 14 – דְּבַרֵי הַבְּרִייתָא מְבּוֹאֲרִים הֵם, אִם תִּאֲמַר שֶׁסְּמוּךְ לְמַנְחָה קְמַנָּה
 15 תֵּנָן – שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, כְּלוֹמַר, שֶׁהָאִיסוּר לְקַבֹּעַ סְעוּדָה בְּעֶרֶב פֶּסַח
 16 הוּא רַק מִסּוּף שֶׁעָה תְּשִׁיעִית, דְּהֵינּוּ רְבוּתִיהּ דְּאַגְרִיפָּס – שׁוּדָה הוּא
 17 הַחֲדוּשׁ שֶׁנִּקְטָה הַבְּרִייתָא לְגַבֵּי אַגְרִיפָּס, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁהִידָה נּוֹדָג
 18 לְהַתְּחִיל סְעוּדָתוֹ בְּתַחֲלִילת הַשֶּׁעָה הַתְּשִׁיעִית, קוֹדֵם זְמַן הָאִיסוּר,
 19 מִכָּל מְקוֹם אִיסוּר לוֹ לְאֲכֹל בְּעֶרֶב פֶּסַח, מֵאַחַר וְזִידִיהּ נִמְשָׁךְ
 20 בְּסְעוּדָתוֹ אַחַר הַשֶּׁעָה הַתְּשִׁיעִית, וְאֵז יַחּוּל עֲלֵיו אִיסוּר אֲכִילָה.
 21 אֲלֵא אִי אָמַרְתָּ – אֲבַל אִם תִּאֲמַר, סְמוּךְ לְמַנְחָה גְּדוּלָה תֵּנָן – שְׁנִינוּ
 22 בְּמִשְׁנָה, כְּלוֹמַר, שֶׁזְּמַן אִיסוּר אֲכִילָה בְּעֶרֶב פֶּסַח מִתְּחִיל כְּבַר מִסּוּף
 23 שֶׁעָה יִשִּׁית, אִם כֵּן, מֵאִי רְבוּתִיהּ דְּאַגְרִיפָּס – מַדָּה הוּא הַחֲדוּשׁ
 24 שֶׁנִּקְטָה הַבְּרִייתָא לְגַבֵּי אַגְרִיפָּס, שְׁאֵף הוּא נֹאסֵר בְּאֲכִילָה, הֵרִי חָל
 25 אִיסוּר עֲלֵיהּ מְעַקְרָא – כְּבַר חַל עֲלֵיו אִיסוּר אֲכִילָה מִסּוּף שֶׁעָה
 26 יִשִּׁית, וּפְשׁוּט הֵדְרַב שְׁבַהֲגִיעַ זְמַן סְעוּדָתוֹ בְּשֶׁעָה תְּשִׁיעִית אִיסוּר
 27 לוֹ לְאֲכֹל, וְכִי מְשׁוּם שֶׁלֹּא אֲכֵל עַד עֵתָה סְבוּרִים הֵינּוּ לְהַתְּחִיר לוֹ
 28 אִיסוּר אֲכִילָה בְּעֶרֶב פֶּסַח.
 29 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: אֲלֵא מֵאִי – מַדָּה כּוּוֹנְתָךְ לְהוֹכִיחַ מִכֵּךְ, שֶׁסְּמוּךְ
 30 לְמַנְחָה קְמַנָּה תֵּנָן – שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא נֹאסְרָה הָאֲכִילָה
 31 בְּעֶרֶב פֶּסַח אֲלֵא מִסּוּף שֶׁעָה תְּשִׁיעִית, סוּף סוּף מֵאִי רְבוּתִיהּ
 32 דְּאַגְרִיפָּס – מִכָּל מְקוֹם עֲדִיין יֵשׁ לְתַמּוּדָה מַדָּה הוּא הַחֲדוּשׁ שֶׁנִּאֲמַר
 33 בְּבְרִייתָא לְגַבֵּי אַגְרִיפָּס, שֶׁאִיסוּר לוֹ לְהַתְּחִיל סְעוּדָתוֹ בְּשֶׁעָה
 34 תְּשִׁיעִית, תָּא מְטַיָּא לִיהּ זְמַן אִיסוּרָא – הֵרִי מְגִיעַ אֵלָיו זְמַן הָאִיסוּר.
 35 כְּלוֹמַר, שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתְּחִיל אֶת סְעוּדָתוֹ קוֹדֵם זְמַן הָאִיסוּר,
 36 מִכָּל מְקוֹם מֵאַחַר וְדַעְתּוֹ לְהַמְשִׁיךְ בְּסְעוּדָתוֹ אֵף בּוֹזֵם הָאִיסוּר
 37 פְּשׁוּט הֵדְרַב שֶׁאִיסוּר לוֹ לְהַתְּחִיל הַסְּעוּדָה.
 38 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: מַהוּ דְּתִימָא – שְׁמָא תִּאֲמַר, תִּשְׁעֵי שָׁעוֹת לְאַגְרִיפָּס

אגרות קודש

ב"ה, א' מ"ח, תשי"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מז"ך תשרי... ואין על זה כל קושיא.

לפלא שכותבת אודות לימודה בשטח האמור ואינה מזכירה אודות הלימוד העיקרי של כל אחד ואחת מישראל, הוא לימוד תורתנו הקי' תורת חיים, שתוכן שם זה כפשוטו, הוראה בחיים, והכוונה לחיי היום יומים, לדעת את המעשה אשר יעשו ואלה אשר לא תעשינה, ובפרט שהרי נמצאת היא בארץ אשר גם אומות העולם קורין לה בשם ארץ הקדושה ונאמר ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, שמזה מובן שהזהירות בקיום המצות צריך להיות בארץ זו פי כמה וכמה ובטח תמלא על דבר זה בהזדמנות הבאה.

בברכת הצלחה בלימוד ובהנהגה מתאימה לבת ישראל שכל אחת מהן נקראת בת שרה רבקה

רחל ולאה.

ובברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ה הניח גר על גבי טבלא מבְעוֹד יום וְשֶׁכַח לְסַלְקוּ מִמֶּנָּה קִדְּם שְׁחֻשְׁכָּה וְנִצְרָכָה לוֹ הַטְּבֵלָא לְטַלְטְלָה
- 2 וְלֵהֲשַׁתְּמוּשׁ בָּהּ בְּשֶׁבֶת מְנַעַר אֶת הַטְּבֵלָא וְהִנֵּר נּוֹפֵל מֵעֲלֵיהָ עַל הָאָרֶץ וּמִטְּלַלְטָלָה לְכָל מְקוֹם שִׁירְצָה
- 3 וּבְלִבְדָּ שְׂלֵא יִתְבּוֹיֵן לְכַבּוֹת הִנֵּר בְּנַעוֹר זֶה³⁰ וְאִם אִם נִכְבָּה מֵאֵלָיו עַל יְדֵי נְפִילָתוֹ אֵין בְּכַד כְּלוּם שְׂדָבֵר
- 4 שְׂאִינוּ מִתְבּוֹיֵן הוּא וְאֵין פֶּאן פְּסִיק רִישֵׁיה שְׂאֲפֻשֵׁר שְׂלֵא יִכְבָּה עַל יְדֵי כָּד.
- 5 בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁבֶר כְּלָה הַשְּׂמֹן מִהִנֵּר וְלֹא נִשְׂאָר בּוֹ רַק פְּתִילָה דּוֹלְקָת אוֹ שֶׁהוּא גֵר שֶׁל שְׁעוּה
- 6 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ³¹ אֲבָל גֵּר שֵׁישׁ בּוֹ שְׂמֹן אֲסוּר לְנַעַר הַטְּבֵלָא לְהַפִּילוֹ מֵעֲלֵיהָ לְפִי שְׂאִי אֲפֻשֵׁר שְׂלֵא יִתְקַרֵב הַשְּׂמֹן
- 7 קֶצֶת אֶל הַפְּתִילָה וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם מִבְּעִיר אוֹ יִתְרַחֵק קֶצֶת מִמֶּנּוּ וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם מִכְּבָה וְכָל שְׂפֵן אִם יִשְׂפָד
- 8 מִמֶּנּוּ קֶצֶת³².
- 9 וּמִכָּל מְקוֹם מִתֵּר לִזְמַר לְנִכְרֵי לְנַעֲרָה שְׂפָל פְּסִיק רִישֵׁיה מִתֵּר עַל יְדֵי נִכְרֵי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִימָן רנ"ג³³
- 10 וּלְפִיכָד אִף בְּנֵר שֶׁל שְׁעוּה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ טוֹב שְׂלֵא יַעֲשֶׂה הַיִּשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ אֲלֵא עַל יְדֵי נִכְרֵי³⁴ אִם אֲפֻשֵׁר בְּקַל
- 11 לְמִצָּא נִכְרֵי אוֹ שְׂאֵין צְרִיךְ לְטַבֵּלָא כָּל כָּד.
- 12 וְאִם צְרִיךְ לְמְקוֹם הַטְּבֵלָא יִכָּל לְטַלְטְלָה עִם הִנֵּר שְׁעֲלֵיהָ אֲפֵלוֹ הוּא שֶׁל שְׂמֹן³⁵ לְאִיזָה מְקוֹם שִׁירְצָה כְּמוֹ
- 13 שִׁיתְבָּאָר בְּסִימָן ש"מ³⁶:

חלק ב סימן רעו, שלא לגרום כבוי הנר סעיף ה

הלכתא רבנא

יב] על ידי נכרי - אשה המדליקה נרות שבת אינה צריכה ליתן הגפרור שבידה לנכרי, וכן אינה צריכה להניחו בנחת באופן שלא יכבה³⁴.
 יג] של שמן - שאין כאן משום מכבה או מבעיר, שהרי אינו מנערה, אך יטלטלה בנחת באופן שלא יגרום להבערה וכיבוי³⁵.

ציונים והוספות

- 30) עד"ז בסימן רסה ס"ה: מותר ליתן כלי בשבת תחת נר של שְׁעוּה או של חלב הדולק לקבל בו את הנר אם יפול שאין כאן ביטול כלי מהיכנו כיון שאפשר לנער הנר מהכלי מיד שיפול שמה ולטלטל הכלי אח"כ כמו שירצה שאין איסור לנער הנר משום איסור כיבוי או הבערה כמו שיתבאר בסי' רע"ז.
- 31) ראה לעיל על סעיף ג לענין פתיל צף ונרות שבימינו.
- 32) עד"ז סימן רסה ס"א: שנמצא מכהה אור הנר בשעת נטילתו ויש בזה משום מכבה לדברי הכל.
- 33) סעיף י: ומכל מקום מותר לומר לנכרי . . . ואף שכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור לומר לנכרי לעשותו מכל מקום כאן שהאיסור נעשה מאליו בלא מתכוין והישראל אינו אומר לו כלל לעשותו אלא שולחו לעשות דבר המותר

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ה וכן סכין של שחיטה ושל מילה ואיזמל של ספרים
 - 2 וסכין של סופרים שמתקנין בו הקולמוסים כיון
 - 3 שמקפידים שלא להשתמש בהם תשמיש אחר המותר בשבת
 - 4 אסור לטלטלם אפילו לצורך גופם ומקומם ואפילו אם
 - 5 הסכין הזה תחוב בנדן עם סכינים אחרים אין אומרים שמן
 - 6 הסתם אין מקפיד עליו כלל הואיל ותחבו בנדן עם שאר
 - 7 סכינים.
- 8 ומכל מקום אין איסור אלא להוציא סכין זה מהנדן או
 9 לטלטל הנדן עם סכין זה לאחר שהוציא מתוכו שאר
 10 הסכינים אבל בעוד ששאר הסכינים בתוכו מותר לטלטלו
 11 אע"פ שסכין זה ג"כ בתוכו והוא שאי אפשר לנער סכין זה
 12 מהנדן או שיש חשש הפסד אם ינעורנו או שצריך למקום
 13 הנדן כמו שיתבאר בסי' ש"ט וש"י בשאר כלי שהוא בסיס
 14 לאיסור ולהיתר עיין שם הטעם לכל זה:

32 שיתבאר בסי' של"ט וכן כל כיוצא בזה הוא מוקצה מחמת
 33 גופו ואסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו.
 34 אבל מאכלות האסורות באכילה ומותרות בהנאה שיכול
 35 להאכילן לכלבים אם הן מוכנין ועומדים להאכילן לכלבים
 36 כגון נבלות וטרפות וכיוצא בהן מותר לטלטלן כשאר
 37 מאכלי בהמה ואם אינן עומדים לכלבים מחמת איסורן מפני
 38 שאין איסורן אלא בשבת כגון משקין שזבו מן הפירות
 39 מאליהן בשבת שאסורים בשתיה בו ביום בלבד וכן ביצה
 40 שנולדה בשבת שאסורה באכילה בו ביום בלבד וכן חלב
 41 שנחלב בשבת שאסור בו ביום בלבד וכן כל כיוצא בהם
 42 אע"פ שיכול להאכילם לכלבים מכל מקום כיון שאינן
 43 עומדים לכך אלא לאכילת אדם במוצאי שבת אסור לטלטלן
 44 אפילו לצורך גופן ומקומן.
 45 אבל דבר שאיסור אכילתו הוא גם בחול אע"פ שיש לו
 46 היתר לאחר זמן כגון החדש מותר לטלטלו אפילו בארץ
 47 ישראל שכיון שנמשך זמן איסורו הרבה הרי הוא עומד גם
 48 בתוך הזמן להאכילו לבהמות ולמכרו לנכרים:
 49 ויש עוד מין מוקצה באוכלים ומשקים בשבת ויו"ט והוא
 50 מוקצה מחמת מצוה שיתבאר בסי' תרל"ח ותקי"ד.
 51 מחמת גופו ומוקצה מחמת איסור הנאה או אכילה ומוקצה
 52 מחמת מצוה ומוקצה מחמת שהיה אסור בבין השמשות
 53 שיתבאר בסי' ש"י:
 54 יא כל דבר שיש עליו תורת כלי אפילו אם הוא גדול וכבד
 55 הרבה לא נתבטל שם כלי ממנו לא מחמת גדלו ולא
 56 מחמת כבדו והוא הדין לאבן גדולה או קורה גדולה אפילו
 57 מיטלטלת בעשרה בני אדם אם יש תורת כלי עליה כגון
 58 שיחדה לטלטלה לאיזה תשמיש וע"ד שיתבאר מותר
 59 לטלטלה בשבת:
 חלק ב סימן שח דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת סעיפים
 ה"א

1 וכן קורנס שדכין בו בשמים במקומות שמקפידים עליו
 2 שלא להשתמש בו תשמיש אחר שלא יתלכלך הרי זה
 3 מוקצה מחמת חסרון כיס אבל במקומות שאין מקפידים
 4 עליו מותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו כשאר כלי
 5 שמלאכתו לאיסור כמו שיתבאר וכן נייר חלק העומד
 6 לכתובה הוא מוקצה מחמת חסרון כיס שמקפיד עליו שלא
 7 להשתמש עליו שום תשמיש שלא יתלכלך ועוד שכיון
 8 שמקפיד עליו שלא להשתמש בו אין עליו תורת כלי כלל
 9 כמו שיתבאר:
 10 ז נמצאת למד ששלשה מיני מוקצה הם בכלים שנים
 11 מותרים בטלטול והשלישי אסור מוקצה מחמת מיאוס
 12 ומוקצה מחמת שהקצה אותו מלהשתמש מותרים ומוקצה
 13 מחמת חסרון כיס אסור ויש עוד מין מוקצה רביעי והוא
 14 דבר שהיה מוקצה מחמת איסור בבין השמשות והלך לו
 15 האיסור בשבת ויש בדבר זה להקל ולהחמיר ויתבאר זה
 16 בסי' ש"י:
 17 ח וכל זה בדבר שיש תורת כלי עליו אבל כל דבר שאין
 18 תורת כלי עליו ואינו מאכל אדם ולא מאכל בהמה כגון
 19 אבנים ומעות ועצים וקנים וקורות ועפר וחול וקמח ועיסה
 20 (של ישראל אבל של נכרי יש מתירים כמו שיתבאר בסי'
 21 ש"י) והמת ובעלי חיים וכל כיוצא בדברים אלו ואפילו דבר
 22 שהוא ראוי להשתמש בו איזה תשמיש המותר בשבת כגון
 23 אבנים שראויין לפצוע בהן אגוזים וצורות שראויות לכסות
 24 בהן כלים וכל כיוצא בהם כיון שאין תורת כלי עליהם אסור
 25 לטלטלם אפילו לצורך גופם ומקומם אלא על פי הדרכים
 26 שיתבארו וזהו הנקרא מוקצה מחמת גופו:
 27 ט ובכלל מוקצה זה הוא כל מאכלות האסורות בהנאה
 28 שאינו יכול להאכילן אפילו לכלבים ואפילו אין איסורן
 29 אלא מדברי סופרים כגון סתם יינם וכיוצא בו ואפילו אין
 30 איסורן אלא בו ביום בלבד כגון טבל שיכול לתקנו במוצאי
 31 שבת ולאכלו אלא שבשבת אסור לתקנו מדברי סופרים כמו

לקוטי תורה

12 בדיו כתובות על ספר, ואיך הוא דבוק על ידי זה עם
 13 הקב"ה, "סתומו דכל סתימין"?
 14 - על זה ממשין:]
 15 שאותיות התורה מלובש בהם התפשטות
 16 והארה ממנו ית'.
 17 בתוך האותיות הגשמיות של התורה מלובש
 18 "אור אין סוף ב"ה" (אור והתפשטות של קדושתו
 19 ית'), ולכן על ידי התורה מתדבק האדם עם
 20 הקב"ה.
 21 פירוש:

1 וזהו ודברת בם כו'.
 2 מיד לאחר "ואהבת את ה' וגו'" נאמר "ודברת
 3 בם וגו'", ובדברי תורה הכתוב מדבר. לפי פשוטו,
 4 הקשר של שני הענינים הסמוכים זה לזה הוא,
 5 דכאשר אוהבים את ה' מקיימים את רצונו ית'
 6 בלימוד התורה וקיום המצוות; אך התוכן הפנימי
 7 בזה הוא - שהדרך היחידה לרוות צמאון נפשו
 8 שחפצה ומשתוקקת לדבקה בו ית' ("ואהבת גו'"),
 9 היא על ידי עסק התורה וקיום מצוותי'.
 10 [אך כיצד יוצרת התורה דביקות עם הקב"ה - והרי
 11 האדם הגשמי הקורא בתורה, קורא אותיות גשמיות,

- 1 מבואר בזהר ד"אורייתא וקוב"ה כולא חד",
 2 שהתורה איננה "בריאה" של הקב"ה ומציאות בפני
 3 עצמה אלא היא "חכמתו ורצונו של הקב"ה" שהן
 4 אחד עם הקב"ה בכבודו ובעצמו; אלא שהתורה
 5 "נסעה וירדה" . ממדרגה למדרגה . עד
 6 שנתלכשה בדברים גשמיים וענייני עולם הזה .
 7 ובצורפי אותיות גשמיות בדיו על הספר", ולכן,
 8 כשאדם עוסק בתורה ובמצוות הרי "אור ה' ממש"
 9 מקיף את נפש האדם "מראשה ועד רגלה" ומתקשר
 10 עם "הקב"ה ממש דאורייתא וקב"ה כולא חד".
- 11 [ואין להקשות, כיצד ניתן להבין שהגם שאורו ית'
 12 מתלבש "בדברים תחתונים גשמיים" ובאותיות
 13 גשמיות - מכל מקום לא נגרע ממעלתה וקדושתה (עד
 14 שהעוסק בתורה ומצוות גשמיות מתדבק על ידה עם
 15 הקב"ה עצמו, "סתימו דכל סתימין")?
 16 - כי זהו:]
- 17 כמשל כח הצומח ואותיות המחשבה הנ"ל.
 18 כבר הובא לעיל המשל מכח הצומח, שהארה
 19 רוחנית המתפשטת מכח הצומח "נתעבה ונתגשמה
 20 כל כך עד שנעשה ממנה פרי גשמי"; ועוד משל -
 21 מאותיות המחשבה שהן הארות רוחניות
 22 המתפשטות מן הנפש עצמה, אלא שהתפשטות זו
 23 מצטיירת באותיות (אף שמהות הנפש עצמה היא
 24 למעלה מגדר אותיות).
- 25 ושני משלים אלו הם דוגמא להארה
 26 והתפשטות ממקור רוחני, שמכל מקום יורדת
 27 לבחינה גשמית.
- 28 וכך הוא בענייננו: התורה היא אמנם גילוי אורו
 29 ית', להיותה "חכמתו ורצונו של הקב"ה", ומכל
 30 מקום היא יורדת ומתפשטת למטה עד שמתלכשת
 31 באותיות גשמיות.
- 32 כמ"ש במן כי טל אורות טלך, ונתנשם עד
 33 שדכו במדוכה וכו'.
 34 ידוע אשר כל הענינים האמורים במן נמצאים
 35 גם בתורה, כי כשם שהמן הי' לחם מן השמים, כך
 36 התורה נקראת לחם וניתנה לישראל מן השמים.
- 37 וכך הוא בענין המבואר לעיל אודות האותיות
 38 הגשמיות של התורה - שהן דבר ה' ממש, אלא
 39 שירדו ונתלכשו באותיות גשמיות בדיו על הספר -
 40 שאותו הדבר ממש מצינו גם במן:
- 41 הטעם הפנימי לכך שהמן ירד ביחד עם הטל
 42 כמ"ש "ותעל שכבת הטל", הוא לפי ש"המן הוא
 43 בחינת טל", כי המן "הי' מבחי' טל העליון", שעל
 44 זה נאמר "כי טל אורות טליך", היינו ש"שורש"
 45 המן הוא אורות עליונים רוחניים; אלא שהאורות
 46 הללו ירדו למטה ובאו בהגשמה בצורת לחם גשמי
 47 עד שהי' צורך ב"דכו במדוכה", אך גם כפי שבא
 48 בצורת לחם גשמי, נשאר המן במהותו ומעלתו
 49 העצמית, אורות עליונים רוחניים.
- 50 וכן הוא גם באותיות התורה, שהן "התפשטות
 51 והארה ממנו ית'", ו"מוצא פי הוי"ו" כפי שירד
 52 ונתלכש באותיות גשמיות.
- 53 וזהו [פירושו] "ותורה אור", שהיא הארה מאין
 54 סוף ברוך הוא.
 55 הפירוש הפנימי ב"תורה אור" הוא [לא רק
 56 שהתורה מאירה את האדם ונותנת לו זכויות, אלא]
 57 שהתורה היא אורו של הקב"ה, וגם כפי שנתלכשה
 58 באותיות גשמיות וענייני עולם הזה נשארה במעלתה
 59 שהיא אורו של הקב"ה ויש בה "התגלות אלקות".
- 60 [והנה, על פי כל הנ"ל מובן היטב ההבדל בין
 61 תפלה לתורה המובא בתחילת המאמר - דתפלה היא
 62 "מדת לילה" ותורה היא "מדת יום", שכן, בתפלה
 63 האדם אמנם מתעורר באהבת ה' וחפץ ומשתוקק
 64 להיות דבוק באלקות, אבל עדיין אין האור האלקי
 65 מאיר בנפשו, שהרי "לית מחשבה תפיסא ביי" כנ"ל,
 66 ונמצא שהוא עדיין במצב של חשך והעלם, "מדת
 67 לילה"; משא"כ התורה היא "מדת יום", לפי שעל ידי
 68 התורה - "תורה אור" - מאיר אור אין סוף ב"ה בנפש
 69 האדם, ועל ידה הוא זוכה להדבק בהקב"ה באמת,
 70 מאחר שאורייתא וקוב"ה כולא חד.
- 71 - ועל פי המבואר בפרק זה בענין העבודה השייכת
 72 לכל א' וא' מישראל, היינו התעוררות האהבה לה'
 73 והדביקות בה' על ידי עסק התורה והמצוות - ישוב
 74 לתרץ את השאלה שבתחילת המאמר, "איך יגיע כל
 75 אדם" לשמחה אמיתית בעבודת ה', שלכאורה זוהי
 76 מדריגת הצדיקים.
- 77 וזהו שממשוך:]
- 78 ואי לזאת יהיה השמחה גדולה בעסק התורה
 79 והמצוות, כי בזה ירוה צמאוננו מה שחפץ
 80 ומשתוקק לדבקה בו יתברך.

21 על בחינת שמחה זו, לשמוח באור ה' המאיר
22 בקרבו על ידי לימוד התורה וקיום המצוות - שבזה
23 מרווה את צמאון נפשו המשתוקקת לקרבת ה' -
24 נאמר "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה
25 וגו'", פירוש, "שתהא השמחה על ידי עבודה,
26 דהיינו בתורה ומצוות, שעל ידי זה מרווה
27 צמאוננו".

28 ושמחה כזו נדרשת מכל אחד ואחד, וכל אדם
29 יוכל להגיע אליה, כי מאחר שמרגיש בנפשו צמאון
30 לאלקות הרי כאשר הוא מרווה צמאון זה, בהכרח
31 שיבוא לשמחת הנפש.

32 [משא"כ מדריגת השמחה באלקות של צדיקים
33 ("שמחו צדיקים בה'") היא מדריגה גבוהה ביותר
34 בשמחה - והיא השמחה מהאהבה רבה שלהם לה'
35 (מדריגה הא' הנ"ל), ש"אין בה שום מבוקש",
36 היינו ללא שום רצון וחפץ לעצמו, אלא כל
37 עבודתם היא רק ל"צורך גבוה", ולכן שמחתם היא
38 בה' ("שמחו צדיקים בה'"), "מצד ה' עצמו, היינו
39 לא מצד הגילוי בנפשו כי אם השמחה והעונג מצד
40 אלקות עצמו"].

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק ד

1 עד כאן נתבאר שעניינה של עבודת התפלה
2 הוא לעורר באדם תשוקה וצמאון לדבקה בו ית',
3 ועל ידי עסק התורה והמצוות זוכה האדם לידבק
4 בהקב"ה בפועל. ונמצא, שבעסק התורה והמצוות
5 מרווה האדם את צמאון נפשו.

6 ומזה מובן גודל השמחה שאדם יכול להרגיש
7 בעסקו בתורה ובמצוות, לפי שאם בשעת התפלה
8 אכן הרגיש בנפשו צמאון ותשוקה עזה לאלקות,
9 הרי צמאון זה יביא אותו לכך שמיד אחר התפלה
10 יעסוק בלימוד התורה וקיום מצוותי' ("ודברת במ
11 וגו'"), כדי להתדבק בפועל באור אין סוף ב"ה
12 המלוכש בתורה;

13 ואור וגילוי זה של "תורה אור" גורם שמחה
14 גדולה בנפשו, מאחר שעל ידי זה מרווה את צמאון
15 נפשו החפיצה ומשתוקקת לדבקה בו יתברך, כמים
16 קרים על נפש עייפה.

17 ועל זה נאמר תחת אשר לא עבדת בו' בשמחה
18 ובטוב לבב, כי בחינת שמחה זו מהעבודה
19 בתורה ומצות, שבוה מרוה צמאוננו, יוכל כל
20 אדם להגיע אליה, ובנ"ל.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

11 יתרון מעלת ההארה הבאה שם מן האבוקה הגדולה
12 להיותה באה מהארת אור גדול במקומו עכ"פ. שמאחר
13 שכתה של האבוקה גדול כ"כ להאיר למרחוק. הגם
14 שהארתה שם מעט הוא אבל מזה ניכר ונראה מעלת
15 אור האבוקה במקומו שהוא גדול מאד שאם היה אור
16 אבוקה קטנה במקומה לא היה מגיע במקום הרחוק
17 שום האר' כלל וכלל. רק במקומה תאיר אורה בלבד
18 אבל ברחוק מקום לא ניכר אור' כלל. כי אין התפשטות
19 ההארה מגיע למקום הרחוק רק מן אור האבוקה
20 הגדול' דוקא משא"כ אבוקה קטנה במקומה כו' :

שער הפורים

1 (לג) אך הנה שרש ענין הכלל הזה יובן ע"פ שלשה
2 משלים גשמיים. הא' ממשל האבוקה
3 הגדולה ביותר שתאיר למרחוק מאד כפי ערך גודלה
4 כמו האבוקות והמדורות הגדולות שמאירין למרחוק ב'
5 או ג' פרסאות וכה"ג. והנה אנו רואים שהגם שהארה
6 של האבוקה הגדולה מאירה למרחוק לא תאיר שם
7 בתוקף האור רק הארה מועטת ביותר מפני עוצם
8 הרחוק שרחוק ממקום האבוקה והמדורה כמו לערך
9 פרסה ויותר. ואם היה מדליק אבוקה קטנה באותו
10 מקום הרחוק היה מאיר שם הרבה יותר. אך מ"מ בזאת

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

1 ראו כי ה' נתן לכם השבת, איתא במד"ר אר"י כל
2 עיסקא דשבתא כפול עומרו כפול שני עומרים
3 לגולגולת, קרבנו כפול וביום השבת שני כבשים כו',
4 זכור ושמור בדיבור א' נאמרו, אף שירו כפול מזמור
5 שיר כו'. ולהבין זה י"ל מקודם מ"ש החדש הזה לכם
6 ראש חדשים, ואיתא במד"ר ע"ז שמהחדש הזה תזכו
7 לכם, לכל בחי' לכם, והי' לכם לציצית, אני הוי'
8 אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מא"מ להיות לכם
9 לאלקי, ביום השמע"צ תהי' לכם, אך אשר יעשה לכל
10 נפש הוא לבדו יעשה לכם, שבת שבתון הוא לכם כו'.
11 ולכאורה אינו מובן זה כלל. והענין הוא דהנה החדש
12 הזה לכם ארוז"ל מלמד שנתקשה משה בקידוש החדש
13 עד שהראהו הקדב"ה ואמר כזה ראה וקדש. והנה
14 להבין למה נתקשה משה בקידוש החדש כו'. הענין
15 הוא דהנה איתא בגמרא וברבות שאלה מטרוניתא אחת

16 לר"י בששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ כו'
17 ואח"כ מאי קאי עביד, אמר לה מזווג זיווגים, אמרה
18 לו מאי האי רבותי' אף אני יכול לעשות כן, אמר לה
19 אם קלה היא בעיניך קשה היא לפני הקדב"ה כקריעת
20 ים סוף, ולכאורה אינו מובן דבר זה כלל מה קשה כ"כ
21 לזווגם וגם מה שאמר קרי"ס, מה קשה כ"כ קרי"ס
22 כי קרי"ס הוא יש מיש, וכמ"ש בתניא שיותר פלא הוא
23 בריאת יש מאין, שהוא מאין ממש משא"כ קרי"ס הוא
24 רק יש מיש שהמים נצבו כמו נד, אך מ"מ הוא יש מיש
25 כו', אך הבריאה הי' מאין ואפס המוחלט ממש, והנה
26 על הבריאה כתי' לא בעמל ולא ביגיעה ברא את
27 העולם כ"א במאמר פיו כו', וקרי"ס שהוא יש מיש
28 הוא קשה לפני הקדב"ה, אך הענין הוא דהנה הבריאה
29 נק' יש מאין ולכאור' אינו מובן שהרי כתי' כי ממך הכל
30 ואיך נק' הבריאה יש מאין כו'.

ראו כי ה'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, הנה ארוז"ל במד"ר פ'
2 ויקרא פ"ב כל מקום שנא' לי אינו זו לא
3 בעוה"ז ולא בעוה"ב וחשיב המקדש שנא' ועשו לי
4 מקדש, הקרבנות להקריב לי, ישראל וארשתין לי,
5 והיינו כי באצ"י יש חו"ג, ולכן מצד מדת הגבורה יקרא
6 שתתעכב ותמנע ההשפעה שלא יומשך לעולם, אבל
7 בע"ק לית שמאלא לכן משם נמשך לעולם, וזהו כל
8 מקום שנא' לי שרומז לע"ק אינו זו לעולם לפי שלית
9 שמאלא בהאי עתיקא. וצ"ל הלא עכשיו ליכא מקדש
10 וקרבנות, ובמתנות כהונה שם פי' הגם שכעת ליכא
11 בהמ"ק וקרבנות מ"מ כל הני דחשיב כולם עומדי'
12 עדיין, וצ"ל זה.
13 והענין יובן ע"פ משנ"ת בלק"ת פ' עקב בד"ה ולהבין
14 שורש טעם, מנ"ל דברכת הארץ בזמה"ז
15 דאורייתא הלא הארץ אינה תח"י ישראל, והיינו כי
16 הארץ העליונה ברוחניות ניתנה לאברהם ולזרעו אחריו
17 עד עולם, וזהו שנק' ארץ כנען ל' הכנעה ול' סוחר ותגר

18 כמ"ש אשר גו' כנעניה נכבדי ארץ, ופי' ל' סוחר שיש
19 בזה שני בחי' משיכה וכסף, משיכה הוא בחי' העלאות
20 מלמטלמ"ע ע"י שיתבונן שנשמה שנתת בי אתה בראת
21 ואתה יצרת ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה לי
22 לע"ל, ואי לזאת גם עכשיו ימאוס בחיי נפשו להיות
23 בטל ונכלל ביחודו ית', וז"ע משיכה בחי' העלאה מטורי
24 דפרודא לבחי' יחוד עליון, וכסף הוא אור האהבה
25 עליונה שנמשך ע"י העלאה זו שז"ע בחי' כסף מל'
26 נכסוף נכספתי ל' כיסוף ואהבה, וז"ע ת' עלמין דכסופין
27 דירתין צדיקייא לע"ל שהם מבחי' תענוג עליון, שכ"ז
28 הוא בחי' ארץ כנען ל' סוחר ותגר. וא"כ ישנה בחי' ארץ
29 כנען ברוחניות גם עכשיו. וזהו כי לי כל הארץ, כי דור
30 הולך ודור בא, פי' ע"ס נק' דור דור, אבל הארץ לעולם
31 עומדת בחי' מל', ע' בז"ג פ' בראשית עמוד קנ"ג וע'
32 קע"ג, ובזח"ג בר"מ פנחס דרי"ו ע"ב, ובפ' עקב בר"מ
33 דרע"ג א'. ובמד"ר פי' דור הולך על המלכיות שאינה
34 נוגעת בחברתה כו'. והיינו שכ"מ שנא' לי אינו זו.

ועשו לי מקדש

בס"ד. (ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

32 ואין הכוונה כאן על עומק ופנימיות השכל - כלומר,
 33 לא מתכוונים שיש אצל המשפיע עומק נעלם שלא נמסר
 34 בשכל, שכאילו לא גילה את כל עומקו ופנימיותו. אין
 35 הענין כן. כי אם על השכל המושג ומובן בהענין שאצל
 36 המשפיע מאיר בהפרטים ריבוי אור ובעילוי המדרגות
 37 ואצל המקבל אין האור בריבוי ובעילוי כל כך כמו אצל
 38 המשפיע כו'. כלומר אף שהמשפיע מסר את הכל
 39 לתלמיד, אף על פי כן, באותם דברים שמסר וגילה, הרי
 40 יש הפרש בין האופן שהמשפיע רואה את זה לאיך
 41 שהמקבל רואה את זה.
 42 וכמו שאחד ראה איזה שהוא מאורע ומתאר את זה
 43 לשני עם כל הפרטים שבזה, הנה גם אחרי שמסר לשני
 44 את כל הפרטים כולם, ולא החסיר פרט אחד ממה
 45 שראה, הרי המוחשיות של הענין יותר חזקה אצל
 46 המספר שראה בעצמו את המאורע מאשר אצל השומע,
 47 כי המשפיע ראה את הדבר באופן שלם, הכל כאחד,
 48 ואילו המקבל שומע את זה מתוך הפרטים, ולכן כמה
 49 שישגי את הפרטים ויודע על ידם את הענין בכללותו
 50 זה לא יהיה אותו דבר כפי שזה אצל המשפיע.
 51 ובדוגמת ההמשך של תער"ב, הנה גם אחרי שאדם למד
 52 את כל המשך המאמרים שבתער"ב עם כל הפרטים,
 53 הנה זה לא יהיה באותו אופן של ידיעה וראיה כמו
 54 שרואה את זה הרבי הרש"ב. ולא רק בגלל טעמים
 55 עצמיים של רבי וחסיד וכו', אלא בגלל שאצלנו הידיעה
 56 הכללית מגיעה מאוסף הפרטים, ואילו אצל הרבי נ"ע
 57 קדמה ההשגה הכללית של הענין ודביקותו באור
 58 וההפשטה של השגות עמוקות אלו ומשם הגיע לפרטים
 59 ולבושי ההשגה. עד כאן הוא המשל.

1 והנה יש הבדל בין המשפיע למקבל, גם כאשר יבואו
 2 כל הפרטים - כלומר, אחרי שהמקבל ילמד את כל
 3 הפרטים כולם, הגם שאז יודע גם המקבל את הענין
 4 שבלי בכללותו ומאיר אצלו הענין הכללי בהפרטים,
 5 מכל מקום יש בזה הפרש גדול מכמו שהיה בשכל
 6 המשפיע קודם ההשפעה לכמו שהוא אצל המקבל, -
 7 וזה דבר שזקוק להבהרה, כי לכאורה כל עוד לא יודע
 8 המקבל את כל הפרטים הרי ברור שיש לו נחיתות מול
 9 המשפיע היודע את כל הפרטים, אבל לאחר שגם
 10 המקבל קלט את כל הפרטים, למה שלא יוכל להבין את
 11 הענין בכללותו כמו שהוא אצל המשפיע?
 12 הנה על זה מבאר הרבי נ"ע: דהרי גבי המשפיע היו
 13 הפרטים בבחינת הרקות והרוחניות בבחינת הפשטה ועל
 14 כן מאיר אצלו דקות הענין ואור רב בהפרטים, - כלומר
 15 אצל המשפיע זה הגיע "מלמעלה למטה" הוא השיג את
 16 הענין בכללותו, ומשם זה עבר לפרטים. כפי הסדר
 17 בהשכלת ענין חדש, שמדרגת החכמה, שהיא הפשטת
 18 הענין, הרי זה יורד לפרטים, שזוהי דרגת הבינה. וכפי
 19 שמסופר⁶² על הרבי נ"ע בעל המשך זה, שבהתבוננות
 20 של כמה שעות (במדינת צרפת) הניח את היסודות לכל
 21 המשך זה, ואחר כך זה התלבש בכל הפרטים
 22 במאמרים, במשלים, ובלבושים שונים.
 23 מה שאין כן גבי המקבל שהפרטים אצלו בבחינת
 24 הלבשה בלבושי השגה - שזה כנזכר לעיל בחינת הבינה,
 25 על כן גם כשמקבל כל הפרטים ומאיר אצלו הענין בהם
 26 אין זה בבחינת דקות ובריבוי אור כל כך כו', - כלומר,
 27 כיון שהמקבל משיג את הענין הכללי מתוך הפרטים,
 28 ובצירוף פרט אחרי פרט הוא מגיע לענין הכללי, הרי
 29 זה יהיה באופן נמוך יותר, ובדגש יותר על הפרטים ועל
 30 ההשגה, החלק הגלוי של השכל, ולא על העומק
 31 וההפשטה⁶³.

שבת פרשת שלח תער"ב

הוא בחינת תלמיד אל מול הספר. אבל כאשר מדובר על דבר שהמשפיע השיג בשכלו ומסר זאת לתלמיד. הרי גם אחרי שיקלוט התלמיד את הפרטים, כיון שאצלו זה התחיל מהפרטים, ומשם הגיע לענין הכללי, הדגש אצלו הוא על לבושי ההשגה ולא על מהות הפשטת הענין, כפי שזה אצל המשפיע.

62. ראה השיחה שנדפסה בתחילת ספר זה.
 63. אלא שיש להדגיש כאן, שמדובר על משפיע ומקבל אמיתיים. כי אם גם המשפיע קרא את הדברים מתוך ספר, ואחרי זה מלמד אותם למישהו אחר, הרי בהחלט יתכן שלאחר זמן מסויים, ידע התלמיד כמו רבו, ואף יותר מכך. כי גם המשפיע

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ט

מציאות הונו' ביראת שמים, ומתנהגים בהנהגה טובה
 וישרה בנתינת צדקה בממונם וגופם בטרחא גדולה
 בשביל לומדי תורה, ואם פן הרי חכמה ותשובה
 ומעשים טובים [הם] שני ענינים⁵, דחכמה הוא הנקרא
 בלשון העולם "קלוג"⁶, ותשובה ומעשים טובים הוא
 הנקרא בלשון העולם "פרום"⁷, והם שני ענינים
 מבדלים זה מזה, דמשפן החכמה הוא במח שבראש,
 ומשפן המדות הם בלב, ולכן הרי יכול להיות שיהיה
 חכם בחכמת התורה ואינו עוסק בהתעסקות בתשובה
 ומעשים טובים ויכול להיות עוסק ביראת שמים, והינו
 שמהדר במצנה ומתעסק בזכופו וברור מדותיו להיות
 לבו טוב לבריות כו' ואינו חכם בחכמת התורה, ואיך
 אומר דתכלית החכמה עקרה של תורה הוא תשובה
 ומעשים טובים. ובאמת הגה במעלה הרי חכמה גבוהה
 במעלה ממעשה, דחכמה היא ראשית העשר ספירות
 דאצילות, ומעשה היא בחינת סוף כל דרגין דאצילות,
 וגם בכחות הנפש הרי כח החכמה הוא ראשית כל
 הכחות, וכח המעשה הוא כח היותר אחרון בכחות
 הנפש, ואיך הוא זה דהתכלית והעליה של הכח היותר
 עליון הוא דקא על ידי כח היותר תחתון, וביותר אינו
 מוכן דחכמה בלא מעשה אין לה קיום, וכמאמר⁶ "כל
 שחכמתו מרבה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת", ומעשה
 בלא חכמה כמו אנשים פשוטים גבוהים במעלת המדות
 קצור. תכלית חכמה – תשובה ומעשים טובים. יבאר
 דתשובה ומעשים טובים אינו תלוי בהבנה
 שכלית, וישנם אנשים פשוטים גבוהים במעלת המדות
 טובות ויראי אלקים באמירת תהלים בתם לכב,
 ועוסקים בצדקה בממונם וגופם, וחכמה גבוהה במעלה
 ממעשה, ואיך יהי' העלוי של הכח היותר נעלה על ידי
 כח היותר תחתון.

שבת פרשת וישלח (תרפ"ט) בסעודת שבע ברכות

1 "מרגלא¹ בפומיה דרבא², תכלית חכמה – תשובה
 2 ומעשים טובים כו', שפאמר²: 'ראשית
 3 חכמה יראת הונו', שכל טוב לכל עושיהם', ללומדיהם
 4 לא נאמר אלא לעושיהם" (ברכות דף יז עמוד א). והנה
 5 חכמה היא תורה, ופרש רש"י: "תכלית חכמה – עקרה
 6 של תורה שיהא עמה תשובה ומעשים טובים".
 7 ולכאורה אינו מוכן, הרי תורה עקרה ידיעה והשגה
 8 שהיא ענין החכמה, ולזאת מצות למוד התורה שלומד
 9 על בריו בטעם וסבא שכלית, ולכן הגה יודעי התורה
 10 נקראים בשם תלמידי חכמים שהם מקבלים מן
 11 החכמה³, ותשובה ומעשים טובים הלא אינם תלויים
 12 בהבנה והשגה שכלית כלל, וכמו שאנו רואים במוחש
 13 דחכמה אנשים פשוטים שאינם בעלי ידיעה והשכלה
 14 כלל, והם גבוהים במעלת המדות טובות, והם אלה
 15 שלבכם זך, ובעלי לב בשר, שמתעוררים בתשובה
 16 ודמעתם על לחים, שבוכים במר נפשם בתשובה
 17 וחרטה גמורה על כל דבר לא טוב, וכמו שאנו רואים
 18 במוחש דאמירת תהלים שלהם הוא בהרגש פנימי
 19 ובלב נשבר, נשבר ונדכא ממש, ואף גם אם לא ידע
 20 מאי קאמר², הרי נפשו ישפך לפני הונו' בהתעוררות
 21 עצומה, שהיא יודע שהיא איש פשוט ומשום זה הוא
 22 שפל בעיני עצמו, והינו שידע ערכו שאינו בעל
 23 השכלה והבנה בידיעת התורה, לכן הוא בטל אל יודעי
 24 תורה, ועם זה הוא יודע שבוחן לבות הונו' וקרוב הונו'
 25 לכל קוראיו⁴, לזאת הגה לפני הונו' השומע תפלת כל
 26 פה ישפך את נפשו, ולפניו יגיד צרתו בתחנונים
 27 ובבקשה מקירות לבו, ואמרו רבותינו ז"ל (סוטה דף ה
 28 עמוד א) "אמר ר' חזקיה אין תפלתו של אדם נשמעת
 29 אלא אם פן משים לבו כבשר" (שהוא רף ולא כאבן
 30 שהיא קשה, רש"י), וכן בקיים המצות הרי הם מקימי

(2) תהלים קיא, י.

(3) ראה ערכי הכינויים (לבעל מח"ס סדר הדורות) ערך תלמיד
 חכם. וראה הקדמת החוות דעת לפירושו לשו"ע י"ד בתחילתו.

(4) תהלים קמה, יח.

(5) ספר השיחות תורת שלום הנ"ל הערה 1.

(6) אבות פ"ג מ"י.

(* נדפס בקונטרס "דרושי חנוכה" – ספר המאמרים קונטרסים
 ח"א עמ' 56 ואילך, ספר המאמרים תרפ"ט עמ' 107 ואילך.
 1) להתחלת המאמר – ראה שיחת יום שמח"ת תרע"ג (ספר
 השיחות תורת שלום ס"ע 158 ואילך). פרק ב ואילך מיוסד על
 ד"ה ויאמר וגו' לך תרס"ו (המשך תרס"ו ע' נד"סא).
 לכמה ענינים המבוארים בהמאמר – ראה ד"ה מרגלא בפומי'
 דרבא תשכ"ט. תש"מ. תשמ"ו.

37 רוסיא, וימלאו את ידי לעבוד הלאה בהדרכים
38 והנתיבות אשר אמצא טובת הענין, והענין של הועידה
39 נגמר בכי טוב.

40 בהיותו אז במאסקווא, ובעת ביקורי אצל בא כח
41 הדזונט הד"ר ראזין, הרצאתי לפניו השקפתי בענין
42 תמיכת העוסקים במלאכת יד, וכה הלהבתי את לבבו
43 אז, עד כי אמר לי, כי יתן לי עשרת אלפים שקל על
44 ענין הזה, רק בתנאי אשר אנכי ארכז בפטרסבורג
45 ארטעל [בית חורשת] של עובדים במלאכת יד,
46 באישור הממשלה, וכאשר יהי מאושר, אז יתן
47 הסכום הנ"ל.

48 בבואי לליענינגראעד קראתי אחד עו"ד מר
49 פינקעל, ומלאתי ידי א' ממכירי להעריך ספר תקנות
50 ובמשך שלשה שבועות נתאשר הארטעל, והודעתי
51 להד"ר ראזין ומה מאד נבהלתי לשמוע, המענה של
52 הד"ר ראזין, כי אחרי רוב הכתבים והאגרות הבאים
53 אליו... כי כל עבודתי היא בשיטה מפלגתית חסידיים
54 וחסידי חב"ד בדוקא, ע"כ הנהו ממהר להודיעני כי
55 הבטחתו דבר עזרה בתמיכת יד בטלה היא וכי גם
56 התמיכה לתורה לא יוסיף ובהטעמה פוליטית הגיד
57 למשולחי אם אבוא אליו יכבד עליו ביקורי וכי בעוד
58 ימים אחדים נוסע הוא לחו"ל ע"כ ההתראות מותרת
59 היא ודעתו בכל האמור מוחלטת היא.

60 בעת ההיא מקבל הנני ידיעות מאת הביורא
61 [המשרד] בניוארק אשר הרבה מכתבים באים... אשר
62 בלתי נוחים המה מהנהגתי, שהם דברים סותרים
63 להחלטות אשר קבלו בעת הועידה, - כי בכל ענין
64 הייתי שולח להם העתקות החלטות, וכן העתק
65 ההרצאות וחשובני הפעולות - ודעת לנבון נקל להבין
66 עד כמה פעלה עלי הידיעות האלו מבית ומבחוץ,
67 ונוסף על כולם הפחד מהגפא"ו, והידיעות השונות
68 מהמכ"ע כי כל מלמד נסתר הנמצא הוא בא כחו של
69 הרעקציאנער הליובאוויצי אשר בהיותו נער ואברך
70 לחם עם הבונד עוד ועוד, ועתה יושב בטבור
71 ליענינגראד ועוסק בקאנטער-ראוואלוציע ומדוע
72 הגפא"ו אינה לוקחת האמצעים הדרושים למורד כזה.

מכתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ט"ו חשון תרפ"ח

1 במשך ימי שבתי במאסקווא - וביותר בכפר
2 מסביב למאסקווא, מטעם המובן - הכינותי לי תירוץ,
3 והכשר על נסיעתי, וקבלתי הצעה כתובה וחתומה
4 מאת בתי כנסיות אחדים במאסקווא אשר הם
5 מבקשים אותי לבוא אליהם בתור רב.

6 בי"א לחודש ניסן בשעה החמישית אחרי
7 הצהריים הנני בא לרוסטוב, ובשעה הששית באים
8 אלי, ואנשי חיל סובבים את בית דירתתי, ועושים
9 חיפוש גדול, ושאלות ארוכות והחיפוש נגמר בשעה
10 הרביעית לילה ומציעים לי ללכת לבית האסורים,
11 אמנם מר גאלדענברג הנ"ל פעל אשר לא יאסרו
12 אותי, וכבד הדבר להאריך בכל מה שעבר עלי, אך
13 אחרי רוב יגיעה והשתדלות במשך יותר על ששה
14 שבועות פעלתי באם שאעזוב את רוסטוב מעצמי אז
15 מניחים הם אותי. ואסע לפטרבורג, ושבוע אחת קודם
16 חג השבועות בשנת תרפ"ד הנני בא אני, ובתי שיינא
17 ת' לפטרבורג⁷ וב"ב שי' מחכים ברוסטוב, עד אשר
18 אשיג מעון, וגמ"ח במה להוביל את חפצי, והעתקת
19 ב"ב יחיו אל גלות חדש.

20 והעבודה הולכת לה לפי ענינה, ובלתי מתחשבת
21 עם מצבי הפרטי ועניני הפרטים, וכמובן אשר היא
22 נעשית בחשאי ובכמה סייגים אשר לא יוכלו למצוא
23 עלי שום עון אשר חטאתי, והיעווסעקציע מעוררת
24 עלי בלבולים שונים ומשונים, והגפא"ו שומרת את
25 עקבי, וכל צעדי ספורים ומנוים.

26 בחסדי השי"ת השגתי לי מעון, ואביא ב"ב יחיו גם
27 מזכירי הגלויים והנסתרים באו אתי עמי, והעבודה
28 נמשכת והולכת לה באורחה הראוי, וכה עבדתי עד
29 חורף תרפ"ה. בחדש שבט קראתי אסיפת חברי ועד
30 הרבנים הנ"ל למאסקווא, והרצאתי לפניהם חשבון
31 הפעולות דשנת תרפ"ד מחצית תרפ"ה, ובעת ההיא
32 כבר עמדתי ביחוסים גדולים ורחבים - לפי ערך - עם
33 ח' הדזונט, והקופה שלנו קיבלה אז תמיכה בערך אלף
34 וה' מאות שקל לחודש.

35 הרצאתי נשאה חן בעיני הקוראים, ויחליטו
36 לבחור בי בתור יושב ראש הועד הרבני דמדינת

רשימת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ*

(* הערות באותיות א"ב הם מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ. הערות הממוספרות הם של המו"ל.

ג

- 1 חסידות חב"ד – חכמה בינה דעת*, היא תורה שלמה ערוכה במדעים שכלים ומסודרת
2 בהבנות מוחשים ומעוטרת בפעולות ומעשים², בסור מרע ועשה טוב בשלשת לבושי הנפש,
3 מחשבה דיבור ומעשה.
4 שם תורה הוא שם התואר להוראה במדע ובחכמה ודרכי הנהגה בכל מקצעות החיים, מיום
5 היות האדם על הארץ, עד יומו האחרון, תעודתו בחיים, וחובותיו לאלקים, לדתו ולתורתו לבני
6 ביתו לעמו לחבריו ולהעולם.
7 התורה מראה לדעת בשכלים מדעים וסברות מוחשיות בטעמים ונימוקים מה שצריכים
8 לעשות וטעמי הדבר הנעשה ואופן המעשה בכל פרטיו ודקדוקיו.
9 תורת החסידות גם היא כלולה משתי נקודות והם מדע ופועל הנקראים בלשון החסידות
10 השכלה ועבודה.
11 השכלה הוא תואר כללי למדע המתחלק לשלשה ענפי מדע, חכמה בינה דעת, כלומר כל
12 ענין וענין מדעי יש בו שלשה אלה, חכמה היא נקודת ההמצאה של המדע ההוא, בינה היא
13 הבנת נקודת ההמצאה להסבירה במופתי דוגמא ומשל, ודעת היא ההעמקה וההסתכלות בקשר
14 הנקודה וההבנה¹ ואמיתתן².

- א) שלשה מושגים מיוחדים באופנים שונים בכח השכל הרוחני.
ב) אשר זה מאמת שכלו.
ג) בכחות הנפש יש כחות חושים ולבושים.
ד) כל אחת משלשה חב"ד כלולה מחב"ד המשלימים.
ה) כי ישנן סיבות שיהי' מדע מחוכם ובלתי אמיתי.

אגרות קודש

- 10 היושב אהל, כי ברכת השם תעשיר, ואדם מה הוא. ומלבד
11 זה שצריכים לשמור דת ישראל בשמירת השבת והמועד
12 וכו', הנה עוד זאת כי צריכים להפריש מעשר (הוא חלק
13 עשירי מריוח נקי לאחר ניכוי הוצאת העסק) מכל ריוח
14 אשר הקב"ה נותן. וכה הוא מאמר האל יתברך, עשר
15 תעשר, עשר (תן מעשר) בשביל שתתעשר, ואז והרקתי
16 לכם ברכה עד בלי די. וכל אחד מישראל מחוייב לחזק ידי
17 לומדי תורה, בלי הבדל כלל מאיזה מפלגה, חסיד ושאינו
18 חסיד, על כל ישראל כאיש אחד החוב להחזיק חדרי
19 ישראל, תלמוד־תורה, וישיבה, בטרחתו ובממונו כפי
20 יכולתו, אין חפשי מזה. והשי"ת יתן לו הצלחה ופרנסה
21 טובה ויחזק בריאותו ובריאות הוריו יחיו.
22 בשם.
- ב"ה ג' ה' כסלו, רפ"ב
מו"ה זלמן שי'
שלום וברכה
- 1 במענה על מכתבו מהי מ"ח. באם שאינו מוכרח
2 להיות על משרה, מצד איזה טעם שיהי', טוב הדבר לפניו
3 לעזוב המשרה לגמרי, או מקצתה, באופן שיוכל להשתתף
4 גם בזה שיהי' העסק על שמו ג"כ. וכשיזמין לו השי"ת
5 ויוכל לקחת עוד עסק לבד השותפות הנ"ל, במסלה זו או
6 אחת מענפי, יעשה זאת והשי"ת יצליח לו.
7 לא ידעתיו, ואת עניניו, יצליח לו השם, אך החפץ
8 בטובתן של ישראל, והיקר לו אושר עם קדשינו, עליו
9 להגיד לאדם ישרו, כי הבעל עסק גם עליו לדעת כמו

של אדם שיש בעולם חפץ שעלול ללכת לאבוד - מוטל עליו להשתדל להכניסו ל"תבה" שלו, להצילו ולהצלותו לאלקות. שכן, הקב"ה הזמין לו יריעה זו, בהשגחה פרטית, כדי שיעלה את החפץ הזה.

שני ז א ויאמר יהוה לנח בא-אתה וכל-ביתך אל-התבה כפי-אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה: במפל א הבהמה הטהורה תקח-לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן-הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו: גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על-פני כל-הארץ: כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על-הארץ ארבעים יום וארבעים לילה ומחיתי את-כל-היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה: ויעש נח ככל אשר-צוהו יהוה: ובגו פני-שש מאות שנה והמבול היה מים על-הארץ: ויבא נח ובניו ואשתו ונשי-בניו אתו אל-התבה מפני מי המבול: מן הטהרה ומן-העוף וכל אשר-רמש על-האדמה: שנים שנים באו אל-נח אל-התבה זכר ונקבה כפי-צוה אלהים את-נח: ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על-הארץ: בשנת שש-מאות שנה לחיי-נח בחדש השני בשבעה-עשר יום לחדש ביום הזה נבקעו כל-מעינות תהום רבה וארפת השמים נפתחו: ויהי הגשם על-הארץ ארבעים יום וארבעים לילה: בעצם היום הזה בא נח ושם-וחם ויפת בני-נח ואשת נח ושלושת נשי-בניו אתם אל-התבה: המה וכל-החיה למינה וכל-הבהמה למינה וכל-הרמש הרמש על-הארץ למינה וכל-העוף למינה כל צפור כל-פנה: ויבאו אל-נח אל-התבה שנים

פרשת נח

ו א אלה תולדת נח איש צדיק תמים היה בדרתו את-האלהים התהלך-נח: ויולד נח שלשה בנים את-שם את-חם ואת-יפת: ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס: וירא אלהים את-הארץ והנה נשחתה כפי-השחית כל-בשר את-דרכו על-הארץ: ס ויאמר אלהים לנח קץ כל-בשר בא לפני כפי-מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את-הארץ: ה עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את-התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר: וזה אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה: ו צהר א תעשה לתבה ואל-אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה: (לוי ז) ואני הנני מביא את-המבול מים על-הארץ לשחת כל-בשר אשר-בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר-בארץ ינוע: והקמתי את-בריתי אתך ובאת אל-התבה אתה ובניך ואשתך ונשי-בניך אתך: ו ומפל-החי מפל-בשר שנים מפל תביא אל-התבה לחיות אתך זכר ונקבה יהיו: (ישאל) ב מהעוף למינה ומן-הבהמה למינה מפל רמש האדמה למינה שנים מפל יבאו אליך לחיות: ואתה קח-לך מפל-מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולחם לאכלה: ו ויעש נח ככל אשר צוה אתו אלהים כן עשה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 10)

ומפל החי (ו, יט)

נח נצטוו להכניס אל התבה את כל עניני העולם העוליים ללכת לאבוד במבול. הני אומר: אם הגיע לידעתי

שָׁנִים מִכָּל־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רִיחַ חַיִּים: ^ט וְהַבְּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל־בָּשָׂר בָּאוּ פֶּאֶשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה בַּעֲדוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ נח, ב' דר"ח מרחשוון

התשמ"ה)

ידועה תורת הפעל-שם טוב ש"תיבה" קאי על תיבות התורה והתפילה, וזהו הענין ד"בא גוי אל התיבה" - שיהודי צריך להכניס את עצמו בתוך תיבות התורה והתפילה, ועל-ידי-זה ביכלתו לינצל ממי המבול, "מים רבים" שבעולם.

שלישי ^י ויהי המבול ארבעים יום על-הארץ וירבו המים וישאו את-התבה ותָרַם מעל הארץ: ^{יא} ויגברו המים וירבו מאד על-הארץ ותלך התבה על-פני המים: ^{יב} והמים גברו מאד מאד על-הארץ ויכסו כל-ההרים הגבהים אשר-תחת כל-השמים: ^{יג} חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים: ^{יד} ויגוע כל-בשר | הרמש על-הארץ בעוף ובבהמה ובחיה ובכל-השרץ השרץ על-הארץ וכל האדם: ^{טו} כל אשר נשמת-רוח חיים באפיו מפל אשר בחרבה מתו: ^{טז} וימח את-כל-היקום | אשר | על-פני האדמה מאדם עד-בהמה עד-רמש ועד-עוף השמים וימחו מן-הארץ וישאר אד-נח ואשר אתו בתבה: ^{יז} ויגברו המים על-הארץ חמשים ומאת יום: ^{יח} ויזכר אלהים את-נח ואת כל-החיה ואת-כל-הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על-הארץ וישפו המים: ^{יט} ויפסרו מעינת תהום וארבת השמים ויפלא הגשם מן-השמים: ^כ וישבו המים מעל הארץ הלוך ושוב ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום: ^{כא} ותנח התבה בחדש השביעי בשבעה-עשר יום לחדש על הרי אררט: ^{כב} והמים היו הלוך וחסור עד החדש העשירי בעשירי באחד

לְחָדָשׁ נִרְאוּ רֵאשֵׁי הַהָרִים: ^ו וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת־חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה: ^ז וַיִּשְׁלַח אֶת־הָעֶרֶב וַיֵּצֵא וַיָּצוּא וְשׁוֹב עַד־יִבְשַׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: ^ח וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה מֵאֹתוֹ לִרְאוֹת תְּקַלוּ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה: ^ט וְלֹא־מָצְאָה הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלָהּ וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה כִּי־מַיִם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחֶהּ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה: ^י וַיַּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּסַּף שַׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה מִן־הַתֵּבָה: ^{יא} וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעַת עֶרֶב וְהָיָה עַל־הַיּוֹת טָרֶף בְּפִיהָ וַיַּדַּע נֹחַ כִּי־קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: ^{יב} וַיַּיַּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה וְלֹא־יָסְפָה שׁוֹב־אֵלָיו עוֹד: ^{יג} וַיְהִי בְּאַחַת וְשֵׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לְחָדָשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נֹחַ אֶת־מִכְסֵּה הַתֵּבָה וַיֵּרָא וְהָיָה חָרְבוּ פְּנֵי הָאָדָמָה: ^{יד} וּבְחָדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לְחָדָשׁ יָבֹשָׁה הָאָרֶץ: ^{טו}

~ נקודות משיחות קודש ~ (השימות חוברת קסט)

וימח את כל היקום (ז, כג)

יש לשאול, למה היה ענש כלֵיזה פְּנֵה. ויש לומר, דהנה שבעת המצוות שנתנו לפני המבול ענינן ישוב העולם, לשבת יצרה (ונרמזות באותיות א-ז: אבר, ברפת ה', גזל, דינים, הכל (מצשה מעתועים של עבודה זרה), ווי (לשון צעקה, שעקרה בשפכות דמים), זנות). וכיון שאנשי דור המבול עברו על שבע מצוות אלה, לא נתקיימה הפקלית שלמענה נברא העולם, וכמילא - בטלה הכריאה, ולאחר המבול נבנה העולם מחדש.

רביעי ^{טו} וידבר אלהים אל-נח לאמר: ^{טז} צא מן-התבה אתה ואשתך ובניך ונשי-בניך אתך: ^{יז} כל-החיה אשר-אתך מפל-בשר בעוף ובהמה ובכל-הרמש הרמש על-הארץ כתיב הוצא קרי היצא אתך ושרצו בארץ ופרו ורבו על-הארץ: ^{יח} ויצא-נח ובניו ואשתו ונשי-בניו אתו: ^{יט} כל-החיה כל-הרמש וכל-העוף

אתכם מכל יצאי התבה לכל חית הארץ:
 « והקמתי את-בריתי אתכם ולא-יפרת כל-
 בשר עוד ממי המבול ולא-יהיה עוד מבול
 לשחת הארץ: » ויאמר אלהים זאת אות-
 הברית אשר-אני נתן ביני וביניכם ובין כל-
 נפש חיה אשר אשר אתכם לדרת עולם: « את-
 קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין
 הארץ: » והיה בענני ענן על-הארץ ונראתה
 הקשת בענן: « וזכרתי את-בריתי אשר ביני
 וביניכם ובין כל-נפש חיה בכל-בשר ולא-יהיה
 עוד המים למבול לשחת כל-בשר: » והיתה
 הקשת בענן וראיתה לזכר ברית עולם בין
 אלהים ובין כל-נפש חיה בכל-בשר אשר
 על-הארץ: » ויאמר אלהים אל-נח זאת אות-
 הברית אשר הקמתי ביני ובין כל-בשר אשר
 על-הארץ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות לה עמ' 33)

זאת אות הברית . . לדורות עולם (ט, יב)

פרט לשני דורות . . חזקה . . אנשי כנסת הגדולה (מדרש

רבך)

יש לתמוה, כיצד אפשר לומר שרק בשני דורות אלו לא
 היה צורך בקשת, והרי כל זמן שאין מצב שפל ביותר אין
 מקום למבול? ויש לומר, שראיית הקשת אין משמעותה
 שהעולם ראוי למבול חס ושלום, אלא היא אות וזכרון לכה
 שגם אם היה העולם במצב שפל ביותר - מבטחים אנו שלא
 יהיה עוד מבול. ואי-ראיית הקשת בשני דורות אלו מורה על
 גדל זכותו של צדיק הדור: אפילו אם היה דורו בשפל
 המצב, וגם לא הייתה הקבצת ה' - הנה בזכותו לא היו
 נענשים.

ששי ה' ויהיו בני-נח היצאים מן-התבה שם וחס
 ויפת וחס הוא אבי כנען: י' שלשה אלה
 בני-נח ומאלה נפצה כל-הארץ: כ' ויחל נח
 איש האדמה ויטע פרים: כ"א וישת מן-היין
 וישכר ויתגל בתוך אהלה: כ"ב וירא חם אבי
 כנען את ערות אביו ויגד לשני-אחיו בחויץ:

כל רומש על-הארץ למשפחתיהם יצאו מן
 התבה: כ' ויבן נח מזבח ליהוה ויקח מכל א
 בהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל
 עלת במזבח: כ"א וירח יהוה את-ריח הניחח
 ויאמר יהוה אל-לבו לא אסף לקלל עוד
 את-האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם
 רע מנעורו ולא-אסף עוד להכות את-כל-חי
 באשר עשיתי: כ"ב עד כל-ימי הארץ זרע וקציר
 וקר וחם וקיץ וחרף ויום ולילה לא ישבתו:
 כ"ג ויברך אלהים את-נח ואת-בניו ויאמר
 להם פרו ורבו ומלאו את-הארץ: כ"ד ומוראכם
 וחתכם יהיה על כל-חית הארץ ועל כל-עוף
 השמים בכל אשר תרמש האדמה ובכל-דגי
 הים בידכם נתנו: כ"ה כל-רמש אשר הוא-חי
 לכם יהיה לאכלה בירק עשב נתתי לכם
 את-כל: כ"ו אד-בשר בנפשו דמו לא תאכלו:
 כ"ז ואף את-דמכם לנפשותיכם אדרש מיד כל-
 חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו
 אדרש את-נפש האדם: כ"ח שפך דם האדם
 באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה
 את-האדם: כ"ט ואתם פרו ורבו שרצו בארץ
 ורבו-בה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ נח, ב' דר"ח מרחשן

התשמ"ה)

אמנם, לאחר הענן ד"בא גו' אל המיכה - בא הצידי
 "צא מן המיכה גו'". והענן בזה:

תכלית הפונה היא - "צא מן המיכה גו'" וכן "כל החנה
 גו' היצא אתך", "הוציאם אתה" (בעל-פרש"י), הינו, לפעול
 בעולם כפי שהוא במעמד ומצב ד"תחתון" (ולא רק
 להעלותו למצב גולה, להכניסו למיכה).

חמישי ה' ויאמר אלהים אל-נח ואל-בניו אתו
 לאמר: ט' ואני הנני מקים את-בריתי אתכם
 ואת-זרעכם אחריכם: ואת כל-נפש החיה
 אשר אתכם בעוף בהמה ובכל-חית הארץ

החמתי ואחר נִפְצוּ מִשְׁפָּחוֹת הַכְּנַעֲנִי: ^ט וַיְהִי
גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּיּוֹן בְּאֶבֶר גְּרָרָה עַד־עֵוָה
בְּאֶבֶר סְדֹמָה וְעִמְרָה וְאֲדָמָה כְּתִיב וְצִבּוֹיִם
קרי וְצִבּוֹיִם עַד־לְשָׁע: ^כ אֵלֶּה בְנֵי־חָם
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֵתָם בְּגוֹיָהֶם: ^ס
^{כא} וְלִשְׁם יֶלֶד גַּם־הוּא אָבִי כָּל־בְּנֵי־עֵבֶר אַחֵי
יִפֶּת הַגָּדוֹל: ^{כב} בְּנֵי שֵׁם עִילָם וְאַשּׁוּר
וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם: ^{כג} וּבְנֵי אָרַם עוּץ וְחוּל
וְגֵתֵר וְכַשׁ: ^{כד} וְאַרְפַּכְשָׁד יֶלֶד אֶת־שֵׁלַח וְשֵׁלַח
יֶלֶד אֶת־עֵבֶר: ^{כה} וְלִעֵבֶר יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם
הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בִימֵיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אַחֵי
יֶקֶטָן: ^{כו} וַיִּקְטָן יֶלֶד אֶת־אֱלֹמוֹרַד וְאֶת־שֵׁלֶף
וְאֶת־חֲצֵרְמוֹת וְאֶת־יֵרַח: ^{כז} וְאֶת־הַדּוֹרַם וְאֶת־
אוּל וְאֶת־דְּקֵלָה: ^{כח} וְאֶת־עוֹבָל וְאֶת־אֲבִימָאֵל
וְאֶת־שִׁבְא: ^{כט} וְאֶת־אוֹפֵר וְאֶת־חוּיָלָה וְאֶת־
יוֹכָב כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי יֶקֶטָן: ^ל וַיְהִי מוֹשָׁבָם מִמִּשְׁאֵל
בְּאֶבֶר סְפֵרָה הַר הַקָּדִים: ^{לא} אֵלֶּה בְּנֵי־שֵׁם
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֵתָם לְגוֹיָהֶם:
^{לב} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדוֹתָם בְּגוֹיָהֶם
וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאָרֶץ אַחֵר הַמִּבּוּל: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (220טי שיחות י עמ' 24)

וערות אביהם לא ראו (ט, כג)

יש לשאל, מאחר שהיו פניהם אחרנית, הרי מובן
מעצמו שלא ראו. ויש לומר, דהנה פאשר אדם רואה רע
בוולתו, עליו לראות רק את ה"הלקה למעשה" שפדבר, רק
מה שנוגע אליו לעשות: להזכירו ולהחזירו למושב. ואם
הוא רואה ומרגיש את רעת חברו – סימן שהרע הזה קים
גם בו, וכתורת הבעל-שם טוב הידועה, שהזולת הוא ראי.
זהו וערות אביהם לא ראו – לא ראו ולא הרגישו ערוה
וחסרון באביהם, אלא התרפוזו במה שהם צריכים לעשות
(ויכסו את ערות אביהם), ותו לא.

שביעי **יא** « ויהי כל־הארץ שפה אחת ודברים
אחדים: ^ב ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה
בארץ שֵׁנֶר וישבו שם: ^ג ויאמרו איש אל־
רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה

^ב ויקח שם ויפת את־השמלה וישמו על־
שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות
אביהם ופניהם אחרנית וערות אביהם לא
ראו: ^ב וייקץ נח מינו וידע את אשר־עשה
לו בנו הקטן: ^כ ויאמר ארור כנען עבד
עבדים יהיה לאחיו: ^{כא} ויאמר ברוך יהוה
אלהי שם והיה כנען עבד למו: ^{כב} ויפת אלהים
ליפת וישכן באהלי־שם והיה כנען עבד למו:
^{כג} ויחני־נח אחר המבול שלש מאות שנה
וחמשים שנה: ^{כד} ויהי כלי־מי־נח תשע מאות
שנה וחמשים שנה וימת: ^{כה} ואלה
תולדת בני־נח שם חם ויפת ויולדו להם בנים
אחר המבול: ^{כז} בְּנֵי יִפֶּת גֹּמֵר וּמְגוּג וּמְדִי וַיִּוּן
וְתֵבֶל וּמִשְׁדֵּי וְתִירִס: ^{כח} וּבְנֵי שֵׁם אֲשֻׁרִי וְרִיפַת
וְתַגְרִמָּה: ^{כט} וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ פְּתִים
וְדַדָּיִם: ^ל מֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֵתָם
אִישׁ לְלִשְׁוֹ לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיָהֶם: ^{לא} וּבְנֵי חָם
כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וְפוּט וְכַנְעֵן: ^{לב} וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא
וְחוּיָלָה וְסִבְתָּה וְרַעְמָה וְסִבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה
שָׁבָא וְדַדָּן: ^{לג} וְכוּשׁ יֶלֶד אֶת־נִמְרֹד הוּא הַחַל
לְהִיּוֹת עֹבֵר בְּאָרֶץ: ^{לד} הוּא־הָיָה גִבְר־צִיד לְפָנָי
יְהוָה עַל־כֵּן וַאֲמַר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צִיד לְפָנָי
יְהוָה: ^{לה} וְתָהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ כָּכָל אֲרָד
וְאַפְדּוֹ וְכֻלָּהּ בְּאָרֶץ שֵׁנֶר: ^{לו} מִן־הָאָרֶץ הַהוּא
יֵצֵא אֲשׁוּר וּבֵן אֶת־נִינּוּה וְאֶת־רַחֲבֵת עִיר
וְאֶת־כַּלַּח: ^{לז} וְאֶת־רֶסֶן בֵּין נִינּוּה וּבֵין כַּלַּח הוּא
הָעִיר הַגְּדוֹלָה: ^{לח} וּמִצְרַיִם יֶלֶד אֶת־לוֹדִים וְאֶת־
עַנְמִים וְאֶת־לְהָבִים וְאֶת־נַפְתָּחִים: ^{לט} וְאֶת־
פְּתַרְסִים וְאֶת־כַּסְלָחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֵּׁם
פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים: ^מ וּכְנַעַן יֶלֶד
אֶת־צִידֵן בְּכּוּר וְאֶת־חֵת: ^{מא} וְאֶת־הִבּוּסִי וְאֶת־
הָאֲמֹרִי וְאֶת הַגְּרִגְשִׁי: ^{מב} וְאֶת־חֲתוּי וְאֶת־הַעֲרָקִי
וְאֶת־הַסִּינִי: ^{מג} וְאֶת־הָאֲרֹדִי וְאֶת־הַצְּמֵרִי וְאֶת־

וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ם כּ וַיְחִי נַחֹר תִּשְׁעַ
 וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־תֵּרַח: כּ וַיְחִי נַחֹר
 אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תֵּרַח תִּשְׁעֵ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה
 וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ם כּ וַיְחִי־תֵרַח
 שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־אַבְרָם אֶת־נַחֹר וְאֶת־
 הָרָן: כּ וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת תֵּרַח תֵּרַח הוֹלִיד אֶת־
 אַבְרָם אֶת־נַחֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט:
 כּ וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תֵרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ
 בְּאוּר כַּשְׂדִּים: כּ וַיִּקַּח אַבְרָם וְנַחֹר לָהֶם נָשִׁים
 שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נַחֹר מִלְכָּה
 בַּת־הָרָן אֲבִי־מִלְכָּה וְאָבִי יִסְפָּה: כּ וַתְּהִי שָׂרִי
 עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֶד: כּ וַיִּקַּח תֵּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ
 וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרָן בֶּן־בְּנוֹ וְאֶת שָׂרִי כַלְתּוֹ אִשְׁת־
 אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָלֶכֶת
 אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: כּ וַיְהִיו
 יְמֵי־תֵרַח חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיָּמָת תֵּרַח
 בְּחָרָן*:

פפפ קנ"ג פסוקים, בצלאל"ל סימן. אב"י יככ"ה לוי"ט סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש י עמ' ט)

וְאֵלֹהֵי הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם (רש"י ו, ט)

וְקָשָׁה, הָרִי אַבְרָהָם אָבִינוּ נוֹלַד נ"ח שָׁנָה לְפָנֵי מִיתַת נֹחַ
 (וּכְפִי שֶׁכָּתַב הָאֵבֶן עֲזָרָא: אַבְרָהָם אָבִינוּ בֶּן נ"ח שָׁנָה כְּאֲשֶׁר
 מֵת נֹחַ), וְאִיךְ אֶפְשָׁר לומר שֶׁנֹּחַ לֹא הָיָה בְּדוֹרוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר,
 שֶׁ"בְּדוֹרוֹ" הַפְּנִינָה בְּדוֹר שְׁלוֹ, הַדוֹר שֶׁהוּא הַפְּרָגָס שְׁלוֹ
 וּמִנְהַיְגוֹ. וְכִלְשׁוֹן רז"ל: דוֹר דוֹר וּפְרָגָסֵי.

(* ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 63, ועמ' 423)

◆ ◆ ◆

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּתְקַדַּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמַן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
 כְּרַעוּתָהּ וּמְלִידָהּ מְלִכּוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אֲמַן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֶגְלָא וּבְזִמְזוֹן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמַן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעַלְמֵי וְלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יתברך: יְהִי שְׁמוֹהָ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי
 וְלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יתברך, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמַם,

וַתְּהִי לָהֶם הַלְבָּנָה לְאֵבֶן וְהַחֲמֹר הָיָה לָהֶם
 לְחֵמֶר: ד' וַיֹּאמְרוּ הֵבָה | גְּבַה־לָנוּ עֵיר וּמְגִדָּל
 וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָנוּ שֵׁם פְּרִזְנָפוּץ עַל־פְּנֵי
 כָּל־הָאָרֶץ: ה' וַיִּרַד יְהוָה לִרְאוֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־
 הַמְּגִדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן
 עִם אֶחָד וְשִׁפְחָה אַחַת לְכֻלָּם וְזֶה הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת
 וְעַתָּה לֹא־יִבָּצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:
 י הֵבָה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפַתְּם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ
 אִישׁ שְׁפַת רֵעֵהוּ: ה' וַיִּפֹּץ יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם
 עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לְבַנֹּת הָעִיר: ט' עַל־פֶּן
 קָרָא שְׁמוֹהָ בְּכָל כִּי־שָׁם בְּכָל יְהוָה שְׁפַת כָּל־
 הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפִּיצָם יְהוָה עַל־פְּנֵי
 כָּל־הָאָרֶץ: פ' אֵלֶּה תּוֹלְדֹת שֵׁם שֵׁם בְּנֵי־מֵאֵת
 שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־אַרְפַּכְשָׁד שְׁנַתִּים אַחַר הַמַּבּוּל:
 י' וַיְחִי־שָׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אַרְפַּכְשָׁד חֲמִשׁ
 מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ם כ' וְאַרְפַּכְשָׁד
 חִי חֲמִשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־שֵׁלַח: י' וַיְחִי
 אַרְפַּכְשָׁד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁלַח שְׁלֹשׁ שָׁנִים
 וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ם
 י' וְשֵׁלַח חִי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־עֵבֶר:
 י' וַיְחִי־שֵׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־עֵבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים
 וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ם
 י' וַיְחִי־עֵבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־
 פֶּלֶג: י' וַיְחִי־עֵבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים
 שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ם
 י' וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־רֵעוּ:
 י' וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רֵעוּ תִּשְׁעֵ שָׁנִים
 וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ם כ' וַיְחִי רֵעוּ
 שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־שְׂרוּג: כ' וַיְחִי
 רֵעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שְׂרוּג שִׁבְעֵ שָׁנִים
 וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ם כ' וַיְחִי
 שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־נַחֹר: כ' וַיְחִי
 שְׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נַחֹר מֵאֵתִים שָׁנָה

תְּמִימִם: ^י וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה
 בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לִפְרֵי הָאֶחָד וְשֵׁנִי עֶשְׂרִים סֵלֶת
 מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: ^י וְעִשְׂרֵן
 עֶשְׂרֵן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לִכְבֹּשׁ
 הָאֶחָד עֲלֵה רֵיחַ נִיחַח אִשָּׁה לַיהוָה:
^י וְנִסְפִיחֵם חֲצִי הַחֵין יְהִי לִפְרֵי וְשִׁלִּישַׁת הַחֵין
 לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַחֵין לִכְבֹּשׁ יִין זֹאת עֲלֵת הַדִּישׁ
 בְּחֻדְשׁוֹ לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה: ^ט וְשִׁעִיר עֲזִים אֶחָד
 לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֲלֵת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה
 וְנִסְפּוֹ: ^ס

וּתְנַשָּׂא, וּתְהַדָּר, וּתְעֲלֶה, וּתְהַלָּל, שְׁמָה דְקֻדְשָׁא
 בְּרוּךְ הוּא. אִמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
 תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן

ספר שני מפטיר ^ט וביום השבת שני כבשים בני־
 שנה תמימים ושני עשרנים סלת מנחה
 בלוּלה בשמן ונספו: עלת שבת בשפתו
 על־עלת התמיד ונספה: פ ^א ובראשי
 חֻדְשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי־בָקָר
 שְׁנָיִם וְאֵיל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שֶׁבַע

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֶץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמִּינָהּ, בְּשִׂמְלָלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִן חֶפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְיִדְוִיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה פרשת נח לשמו"ת ולקריאה בציבור

בישעיהו פרק סו

סו אִ כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כְּסֵאֵי וְהָאָרֶץ הָדָם

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
 ע"פ שי למורא

(א) הַשָּׁמַיִם כְּסֵאֵי, גְלוּמָה, מִן הַשָּׁמַיִם תְּבִאָה הַתּוֹרוֹת עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, כְּמוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ שֶׁבָּתוֹ עַל כְּסֵאֵי תְּבִאָה הַתּוֹרוֹת מִלְּפָנָיו. וְהָאָרֶץ הָדָם רְגֵלִי,

כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. **אי זה בית אשר תבנו לי**, אם בן מה שנה לבנות לי בית ומקום מגורתי. **ב) ואל זה אביט**, אף על פי שהשמים בסאי וכו', אביט ואשים עיני אל עני ונכה רומ. **וחרד על דברי**, מודרו לעשות את מצותי. **ג) שוחט השור מכה איש**, כלומר, קרבנות הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את השור לקרבו אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב כאלו מכה איש. **וזכת השעה עורף פלב**, אם הביא שח לקרבו, הרי הוא נחשב לפני כאלו עורף פלב. **מעלה מנחה דם חזיר**, אם הוא מעלה קרבן מנחה, הרי הוא נחשב כאלו העלה דם חזיר. **מוזיר לבונה מברך און**, אם הוא מקטיר לבונה, הרי הוא כאלו מביא דבר און. **"מברך"** מביא מנחה, כמו "ח נא את פרקתי" (בראשית לג,א). **ג) גם הפה בחרו בדרביהם**, כלומר, הואיל וגם הם בחרו בדרביהם הרעים מתוך רצון, ולא שקד הודפן להם. **ד) אבחר בתעלוליהם**, אבחר להתעלל בהם. **ומגורתם**, מה שהם מפחדים פן יבוא. **יען קראתי**, משום שקראתי להם על ידי הנביאים. **ואין עונה**, כלומר, אין מקבל דברי. **ה) תחרדים אל דברו**, הצדיקים המודרנים לעשות את דבר ה'. **אמרו אחיכם**, אמרו פושעי ישראל שהם אחיכם וכו'. **שונאיכם מנדיכם**, השונאים אתכם (ומנדים) ומרחיקים אתכם. **למען שמי יכבד ה'**, כל אחד מהם אומר, בגלל פרסום שמי בא כבוד לה', כי אני קרוב אליו והוא מתכבד בי. **ונראה בשמחתכם והם יבשו**, והנביא אומר לתרדים אל דבר ה', לא בן הוא דברי פושעי ישראל, ונראה בעינינו בשמחתכם שלכם התרדים אל דבר ה', והרשעים ההם יבשו. כי הלבו אחרי ההכל. **ו) קול שאון מעיר**, קול רעש יצא או מעיר ציון. **קול מהיכל**, קול מההיכל העומד בציון. **משלם גמול לאויביו**, לשלם גמול לאויביו, הם גוג ומגוג שילחמו על ירושלים. כמו שכתוב "ויצא ה' ויגלהם בגוים ההם" (זכריה יד, א). **בטרם תחיל ילדה**, בטרם תחיל ציון תכלי הילדה תלד, כלומר ותקבצו בניה לתוכה כאלו ילדה אותם זה עתה, מבלי פחד ותכלי לדה, כי כל האמות יביאום לתוכה. **ח) מי שמע בזאת**, מי שמע דבר פלא בשמועה הזאת. **היוחל ארץ ביום אחד**, האם מעולם באו אחר. **האם מעולם טולדה אפה שלמה בפעם אחת**. **כי חלה גם ילדה**, כי זה הפלא נעשה בציון, שהתכונה ללדה וגם הילדה היו ביחד בבת אחת וילדה את בניה. כלומר, כלם באחד באו מגלותם לציון. **ט) האני אשפיר ולא אוליד**, האם אני אביא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמי שתלד. כלומר, וכי אני אתחיל בדבר ולא אוכל לנמר. **אם אני המוליד ועצרתי**, אני הוא המוליד ארצות הגוים עד היום הזה, ואן אעצר אותם מלדה, כי תגלה ותכבוד יהיו לישראל לבדם. **י) שמחו את ירושלים**, אתם הנאים מן הגולה, שמחו עם ירושלים בבואכם אליה. **כל המתאבלים עליה**, כל אלו שהתאבלו עליה בעת חרבנות. **יא) למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה**, מה שהתאבלתם עליה הביא לכם שתראו בשמחתה ותינקו ותשבעו משד תנחמיה. **תמצו והתענגתם**, והיו מוצצים ומתענגים. **מזיו כבודה**, מהכבוד הגדול הן וממשמש לבוא לה.

רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מגורתי: ב ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאמיהוה ואלוה אפיט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי: ג שוחט השור מכה איש זוכה השעה עורף פלב מעלה מנחה דם חזיר מוזיר לבונה מברך און גם המה בחרו בדרביהם ובשקוציהם נפשם חפצה: ד גם אני אבחר בתעלוליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא חפצתי בחרו: ה שמעו דברי יהוה החרדים אל דברו אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו: ו קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאויביו: ז בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: ח מי שמע בזאת מי ראה כאלה היוחל ארץ ביום אחד אס יולד גוי פעם אחת פי חלה גם ילדה ציון את בנייה: ט האני אשפיר ולא אוליד יאמר יהוה אס אני המוליד ועצרתי אמר אלהיך: י שמחו את ירושלים וגילו בה כל אלהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה: יא למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזיו כבודה: יב פירכה | אמר יהוה הנני נטה אליה כנחר שלום וכנחל שוטף כבוד גוים וינקתם

על־צד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ: יג כְּאִישׁ
 אֲשֶׁר אָמוּ תִּנְחַמְנוּ כִּן אֲנֹכִי אֲנַחְמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם
 תִּנְחַמוּ: יד וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לְבַבְכֶם וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׂא
 תִּפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יִדְיָהוּהָ אֶת־עַבְדֹי וְזַעַם אֶת־
 אֵיבָיו: טו כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה
 מִרְכַּבְתּוֹ לְהָשִׁיב בְּחֶמְהָ אִפּוֹ וְגִעְרָתוֹ בְּלִהְבֵי־אֵשׁ:
 טז כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחֶרְפוֹ אֶת־כָּל־בֶּשֶׂר וְרַבּוֹ
 חֲלָלִי יְהוָה: יז הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְפַּהֲרִים אֶל־הַגְּזוֹת
 אַחֵר אַחַת בַּתְּוֹךְ אֲכָלִי בֶּשֶׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ
 וְהַעֲכָבֵר יַחֲדוּ יִסְפוּ נְאֻם־יְהוָה: יח וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם
 וּמַחֲשַׁבְתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשִׁנּוֹת
 וּבָאוּ וּרְאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: יט וְשִׁמְתִי בָהֶם אֹת
 וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם | פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוֹל
 וְלוֹד מִשְׁבֵי קָשֶׁת תִּבְלֹ וַיּוֹן הַאֲיִים הִרְחִקוּ אֲשֶׁר
 לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
 אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: כ וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם |
 מִכָּל־הַגּוֹיִם | מְנַחֵה | לִיהוָה בְּסוּסִים וּבְרֶכֶב
 וּבַצִּבִּיּוֹת וּבַפָּרָדִים וּבַכַּרְפוֹת עַל־הַר קֹדְשִׁי יְרוּשָׁלַם
 אָמַר יְהוָה בָּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמְּנַחֵה
 בְּכָלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה: כא וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לְכַהֲנִים
 לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: כב כִּי כָאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הִחְדָּשִׁים
 וְהָאָרֶץ הִחְדָּשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לְפָנַי
 נְאֻם־יְהוָה כִּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם: כג וְהָיָה מִדֵּי־

יב) על צד תנשאו ועל ברכים תשעשעו, וכבודכם הגוים מאד. והמשיל הכבוד שיעשו להם כמו שנושאים התנוק על הירוע בצד הגוף, ומשעשעים אותו על הכרפם לשמחו. יג) אשר אמו תנחמנו, דרך האם לנחם את בנה יותר מן האב. ובירושלים תנחמו, כל התנוחמים שלכם יהיו בירושלים, כי שם תקבלו הרבה טובה וזה יחשב לנחומים על הצרות שעברו. יד) וראיתם וישש לבבכם, כאשר תראו את ירושלים כבנינה וישש לבבכם. ועצמותיכם כדשא תפרחנה, כלומר יתחזקו כבריאות. ונודעה יד ה' את עבדיו, או ידעו עבדיו את כח גבורת ה'. טו) באש יבוא, לאבד את חיל גוג ומגוג. וכסופה מרכבותיו, כלומר גזרותיו היורדות מן השמים, ירדו עליהם כרוח סופה. להשיב בחמה אפו, להשיב לצרו גמול באף ובחמה רבה. טז) נשפט, מתנפח. ורבו חללי ה', החללים שיפלו במלחמת גוג ומגוג. יז) המתקדשים והמפיהרים אל הגזות, המזמינים עצמם ומפיהרים עצמם במו טהרה ללכת אל הפסלים העומדים בגזות. אחר אחת, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי שנקמה הראשונה את עבודתה נכנסת השנייה בתוך, באמצע הגנה מקום מעמד הפסל. והשקץ, כל סוגי השרצים. יח) ואנכי, ואנכי מה עלי לעשות. מעשיהם ומחשבותיהם באה, כל מעשה וכל מחשבה באה אלי, והיא תוקני לקבץ את כל הגוים וגו'. וראו את כבודי, בהלחמי בהם במפת "המק בשרו וגו'" כפתוב בניבואת יכריה (זכריה יד.ב). יט) ושמתני בהם אות ושלחתי מהם פליטים, פליטים יצלו מן המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו במלחמה. וגם באותם פליטים אשים אחר מן האותות שגורנו חבריהם בהם, כדי להודיע לרחוקים שבמנפה זו נגפו הצובאים על ירושלים. מושבי קשת, המלמדים לירות חצים בקשת. יב) והביאו את כל אחיכם, כששמעו הגוים את הפלאים הגדולים שעשה הקב"ה במחנה גוג ומגוג, וביאו את אותם מישראל שלא עלו לארץ ישראל. ובצבים, בעגלות מקפות. ובכרפרות, סוג של גמלים שהם קלים מאד

בהלחמתם וצורת הליקתם בעין קודה. פרוש אחר, "בכרפרות", בקרודים של שמחה, כמו "ודור מקרפר בכל עו" (שמואל ב. יד. כ) וגם מהם אקח לכהנים ללוים, גם מן העמים המביאים אותם, וגם מן בני ישראל המובאים, אקח מהם כהנים ולוים שהיו מערבים בין הגוים באננם, ולפני גלויים כהנים ולוים שבהם, ואבחר אותם מהם והיו משמשים לפני. אמר ה', והיכן אמר, "הנסתרות לה' אלהינו" (דברים כט.כח). כב) השמים החדשים, קראם חדשים, כי הם עומדים תמיד בחדושם כמו שנבראו ולא יכלו. והארץ החדשה, שהארץ עומדת בחדושה תמיד כמו שנבראה ולא תכלה, אלא שתולדותיה בלים. וכן אמר שלמה "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת" (קהלת א.ד). אשר אני עושה, אשר אני מעמידם בחדושם. עומדים לפני, שאני סבת קיומם ועמידתם. כן יעמד זרעכם ושמכם, באותה הטובה שתהיו אתם שתהיה הנאלה בימכם, כן יעמד גם זרעכם אחריכם כל ימי עולם, ולא תגלו עוד מארצכם כפי שחשבו אלו הגוים שכאו עם גוג להלחם על ירושלים, שחשבו להגלות את ישראל ולאבד

את שָׁמַם, אֵלָא לְעוֹלָם וְעַד זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם. (כג) מְדִי
 חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ.
 וּמְדִי שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ, בְּכָל שַׁבּוּעַ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. כָּל
 בְּשָׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאִפְלוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לְפָנַי, בְּבֵית
 הַמִּקְדָּשׁ. (כד) וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בְּפָנַי הָאֲנָשִׁים
 הַפּוֹשְׁעִים בֵּי, אוֹתָם הַגּוֹיִם שִׁבּוּאוּ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַה',
 וַיֵּצְאוּ מִירוּשָׁלַם לְעֵמֶק יְהוֹשָׁפָט, וַרְאוּ אֶת פָּנַי מִחֲנֵה גֹג
 וּמִגֹּג שִׁפְשָׁעוּ בְה' וַחֲשָׁבוּ לַעֲשׂוֹת כְּגֵדוֹ לְהַגְלוֹת אֶת
 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצָם. (וזה יהיה בתוך שבועה חדשים בשעור
 לא וספיקו לקבר את החללים). תּוֹלְעֵתָם, הִרְמָה
 הַאוֹכֵלֶת אֶת בְּשָׂרָם. וְאִשָּׁם לֹא תִכְבְּהָ, הָאִשׁ הַבוֹעֶרֶת בָּהֶם לֹא תִכְבְּהָ. וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל בְּשָׂר, פָּנַי מִחֲנֵה גֹג וּמִגֹּג יְהִיוּ לְחֶרֶף וּלְכִיזוֹן
 בְּעֵינֵי כָל בְּשָׂר הַבָּאִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי ה'. (כג) מְדִי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ. וּמְדִי שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ, בְּכָל שַׁבּוּעַ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת.
 כָּל בְּשָׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאִפְלוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לְפָנַי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמְדִי שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל־בְּשָׂר
 לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה: כִּד וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בְּפָנַי
 הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בֵּי כִי תוֹלְעֵתָם לֹא תָמוֹת וְאִשָּׁם
 לֹא תִכְבְּהָ וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בְּשָׂר: כִּנ וְהָיָה מְדִי־
 חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמְדִי שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל־בְּשָׂר
 לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמוֹם, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק:
 נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מְדַבְּרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
 יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
 שִׂמְחֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבֹדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבֹא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
 אַחֲרֵיהֶם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבְּהוּ גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעַד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָ לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכָּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבְּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּכֹל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת נח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
18:57	18:02	18:47	18:54	18:21	18:29	10:32	10:32	9:31	9:30	8:58	8:57	6:37	6:33	באר שבע (ק)
18:56	17:51	18:46	18:54	18:20	18:27	10:31	10:31	9:31	9:29	8:56	8:55	6:37	6:33	חיפה (ק)
18:55	17:45	18:45	18:53	18:24	18:31	10:30	10:30	9:29	9:28	8:56	8:55	6:36	6:32	ירושלים (ק)
18:57	18:02	18:47	18:54	18:21	18:28	10:32	10:32	9:31	9:30	8:57	8:56	6:37	6:33	תל אביב (ק)
19:12	18:10	18:59	19:11	18:26	18:38	10:48	10:47	9:49	9:46	9:05	9:02	7:00	6:51	אוסטריה, וינה (ק)
19:07	18:09	18:56	18:51	18:28	18:23	10:03	10:07	8:57	9:03	8:20	8:26	5:50	5:59	אוסטרליה, מלבורן (ח)
19:14	18:13	19:01	19:13	18:29	18:41	10:50	10:49	9:51	9:48	9:09	9:06	7:01	6:53	אוקראינה, אודסה (ק)
18:46	17:44	18:33	18:45	18:00	18:12	10:22	10:21	9:23	9:20	8:40	8:36	6:34	6:25	אוקראינה, דונייצק (ק)
18:57	17:55	18:44	18:56	18:11	18:23	10:33	10:32	9:34	9:31	8:51	8:47	6:45	6:36	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
19:23	18:19	19:09	19:22	18:35	18:48	10:59	10:58	10:00	9:57	9:15	9:11	7:12	7:02	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
19:16	18:12	19:02	19:15	18:27	18:41	10:52	10:50	9:53	9:49	9:07	9:03	7:04	6:55	אוקראינה, קייב (ק)
19:40	18:40	19:27	19:39	18:56	19:07	11:16	11:15	10:17	10:14	9:36	9:33	7:27	7:19	איטליה, מילאנו (ק)
18:36	17:48	18:28	18:30	18:06	18:08	10:01	10:03	8:59	9:01	8:30	8:32	5:59	6:01	אקוודור, קיטו (ח)
19:38	18:41	19:27	19:22	19:00	18:55	10:36	10:40	9:31	9:37	8:56	9:01	6:25	6:33	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:37	19:37	20:25	20:19	19:56	19:49	11:27	11:31	10:21	10:27	9:41	9:48	7:12	7:22	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
19:22	18:26	19:11	19:20	18:42	18:52	10:58	10:58	9:58	9:57	9:21	9:19	7:07	7:01	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:11	18:15	19:00	19:10	18:31	18:41	10:48	10:47	9:48	9:46	9:10	9:08	6:57	6:50	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:12	18:15	19:00	19:10	18:31	18:41	10:49	10:48	9:49	9:47	9:11	9:08	6:57	6:51	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
19:48	18:50	19:36	19:46	19:06	19:17	11:25	11:24	10:25	10:23	9:46	9:44	7:34	7:27	ארה"ב, דטרויט (ק)
19:37	18:45	19:27	19:34	19:02	19:09	11:12	11:12	10:11	10:11	9:38	9:38	7:17	7:14	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:07	18:14	18:57	19:05	18:30	18:39	10:43	10:43	9:43	9:42	9:08	9:07	6:50	6:45	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
19:37	18:46	19:27	19:34	19:03	19:09	11:11	11:11	10:10	10:10	9:38	9:38	7:15	7:12	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:07	18:10	18:56	19:06	18:26	18:37	10:44	10:43	9:44	9:42	9:06	9:04	6:53	6:47	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:06	18:09	18:55	19:05	18:25	18:35	10:43	10:42	9:43	9:41	9:05	9:02	6:52	6:46	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:03	18:12	18:53	18:52	18:30	18:29	10:18	10:21	9:14	9:18	8:44	8:48	6:12	6:16	בוליביה, לה-פס (ח)
20:00	18:55	19:46	20:00	19:11	19:25	11:37	11:35	10:38	10:34	9:51	9:47	7:49	7:40	בלגיה, אנטוורפן (ק)
20:00	18:56	19:46	20:00	19:12	19:25	11:37	11:35	10:38	10:34	9:52	9:48	7:49	7:40	בלגיה, בריסל (ק)
18:41	17:49	18:32	18:29	18:07	18:05	9:51	9:54	8:47	8:51	8:15	8:20	5:43	5:49	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:29	17:37	18:19	18:17	17:55	17:53	9:39	9:42	8:35	8:39	8:04	8:08	5:31	5:37	ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)
19:18	18:16	19:04	19:18	18:29	18:42	10:55	10:53	9:56	9:52	9:09	9:05	7:08	6:58	בריטניה, לונדון (ק)
19:27	18:23	19:13	19:27	18:36	18:50	11:04	11:01	10:05	10:01	9:16	9:11	7:18	7:07	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
19:25	18:19	19:10	19:24	18:34	18:48	11:01	10:59	10:02	9:58	9:14	9:10	7:15	7:04	גרמניה, ברלין (ק)
19:43	18:39	19:29	19:42	18:55	19:08	11:19	11:18	10:21	10:17	9:35	9:31	7:32	7:22	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:44	17:51	18:34	18:31	18:09	18:06	9:51	9:55	8:47	8:51	8:15	8:19	5:43	5:49	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:56	18:06	18:47	18:52	18:24	18:29	10:28	10:29	9:26	9:27	8:56	8:57	6:30	6:29	הודו, מומבאי (ח)
18:52	18:03	18:43	18:48	18:20	18:25	10:24	10:25	9:22	9:23	8:52	8:53	6:26	6:25	הודו, פונה (ח)
19:01	17:59	18:48	19:00	18:15	18:27	10:37	10:36	9:38	9:35	8:55	8:52	6:48	6:40	הונגריה, בודפשט (ק)
19:16	18:19	19:05	19:15	18:36	18:46	10:53	10:52	9:53	9:51	9:15	9:12	7:01	6:55	טורקיה, איסטנבול (ק)
19:41	18:46	19:30	19:39	19:02	19:11	11:17	11:16	10:17	10:15	9:40	9:38	7:24	7:19	יוון, אתונה (ק)
19:21	18:20	19:09	19:21	18:36	18:48	10:58	10:57	9:59	9:56	9:16	9:13	7:09	7:01	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבוע פרשת נח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:53	18:03	18:44	18:49	18:20	18:25	10:25	10:26	9:24	9:24	8:54	8:54	6:28	6:26	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:27	18:23	19:14	19:06	18:42	18:35	10:10	10:15	9:04	9:11	8:21	8:28	5:54	6:06	ניו-זילנד, קרייטצ'רץ (ח)
18:20	17:29	18:10	18:17	17:45	17:52	9:54	9:54	8:53	8:53	8:21	8:20	5:58	5:55	נפאל, קטמנדו (ח)
19:27	18:38	19:18	19:20	18:56	18:58	10:52	10:54	9:50	9:51	9:21	9:23	6:50	6:52	סינגפור, סינגפור (ח)
18:54	17:48	18:40	18:54	18:04	18:18	10:31	10:28	9:32	9:28	8:44	8:40	6:44	6:34	פולין, ורשא (ק)
18:36	17:46	18:27	18:27	18:04	18:04	9:54	9:57	8:51	8:54	8:22	8:25	5:49	5:53	פרו, לימה (ח)
19:57	18:57	19:45	19:56	19:13	19:25	11:34	11:33	10:34	10:31	9:53	9:50	7:44	7:36	צרפת, ליאון (ק)
20:08	19:05	19:55	20:07	19:21	19:34	11:44	11:43	10:45	10:42	10:01	9:57	7:56	7:47	צרפת, פריז (ק)
18:17	17:29	18:08	18:11	17:46	17:49	9:44	9:46	8:42	8:43	8:13	8:15	5:43	5:44	קולומביה, בוגוטה (ח)
19:33	18:35	19:21	19:32	18:51	19:02	11:10	11:09	10:11	10:08	9:31	9:28	7:20	7:13	קנדה, טורונטו (ק)
19:10	18:10	18:58	19:09	18:27	18:38	10:47	10:46	9:48	9:45	9:07	9:04	6:58	6:50	קנדה, מונטריאול (ק)
19:01	18:07	18:51	18:59	18:24	18:32	10:37	10:37	9:36	9:35	9:01	9:00	6:43	6:39	קפריסין, לרנקה (ק)
20:15	19:07	20:00	20:15	19:22	19:37	11:51	11:49	10:53	10:48	10:02	9:57	8:06	7:55	רוסיה, ליובאוויטש (ק)
19:49	18:39	19:34	19:49	18:55	19:10	11:25	11:22	10:27	10:22	9:35	9:29	7:40	7:28	רוסיה, מוסקבה (ק)
19:38	18:37	19:25	19:37	18:53	19:05	11:15	11:13	10:15	10:12	9:33	9:29	7:25	7:17	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)
19:43	18:41	19:30	19:42	18:57	19:09	11:19	11:18	10:20	10:17	9:37	9:34	7:30	7:22	שווייץ, ציריך (ק)
18:37	17:48	18:28	18:32	18:05	18:09	10:07	10:08	9:05	9:06	8:36	8:37	6:08	6:08	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזוה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התנועדות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00393
29/09/2013

P.P.
שולם
1949
תל אביב

